Ariſtote. Stagyrite Libri tres de anima: cum ſingulorum [illegible] hactenus nō [illegible] deq; Parua naturalia: cū Auer. cordubē. fidiſſ. interprete: ac apoſtillis M. Anto. Zimare philoſophi conſummatiſſ. Que om̄ia ſic expurgata & exculta cōperies: vt quāq; abeſſe labem contendas.

Venūdantur Lugduni apud Scipionē de Gabiano in vico mercuriali.

Cum gratia et priuilegio.

In hoc proemio sic simpliciter tria facit, 1° opponit [illegible] 2° ex nobilitate sui[illegible] Socratis auditores, 3°
ponit diffinitionem huius scientiae.
In phis: quatuor facit, 1° opponit [illegible] sui ut Socratis studiosos ad studium eius, 2° ponit diff[illegible] ut desertores
grosse, ne studeant huic scientiae, 3° opponit [illegible]
4° quaedam genera disputandi.
In amor arist: facit, 1° ostendit nobilitatem, 2° [illegible]
diff[illegible] 3° [illegible], 4° ordinem, 5° [illegible] clare [illegible]
melius aegritudinis diff[illegible], 6° ponit questionem [illegible]
tractandus. 9:

Ariſtotelis Stagyrite Liber Primus de Anima: cum Auerrois cordubenſis commẽtarijs: feliciter incipit.

Suma primi de anima ſic habetur ab auer.

A tex. primo vſq ad. 19. ponit prohemium.
A. 19. vſq ad. 36. variaſ antiquorum de aia refert ſententias.
A. 36. vſq in finem cõtradi. antiquis qui de aia [illegible] loquebant.

Prohemium.

Bonorum honorabilium notitiam opinantes: Magis autem alteram altera: aut ſecundum certitudinem: aut ex eo quod meliorum quidem ⁊ mirabiliorum eſt: propter vtraq hec anime hiſtoriam rationabiliter vtiq in primis ponemus.

Quoniam de rebus honorabilibus eſt ſcire: de rebus aliquid que differunt abinuicem: aut in ſubtilitate: aut qꝛ ſunt ſcite per res digniores ⁊ nobiliores: rectum eſt propter hec duo ponere narrationẽ de aia poſitiõe ꝓcedẽti.

1 Intendit per ſubtilitatem confirmationem demonſtrationis. Et intendit per hoc quod dixit: aut quia ſunt cognite ꝑres nobiliores nobilitate ſubiecti. Artes enim non differunt abinuicem: niſi altero iſtorum duorum modorum. ſ. aut confirmatione demonſtrationis: aut nobilitate ſubiecti: aut vtroq. V.g. qm̃ geometria excedit aſtrologiã per cõfirmationem demonſtrationis. aſtrologia autem excedit illam nobilitatem ſubiecti. Et dixit: neceſſarium eſt ꝓpter hec duo ⁊c. i. neceſſarium eſt: qꝛ hec duo inueniuntur in ſcia de aia: vt procedat ſermo de ea ante alias ſcientias. Et manifeſtũ eſt conſiderantibus: qm̃ ſubiectum huius ſcie eſt nobilius alijs: ⁊ ſimilr̃ demonſtratio eius eſt magis firma. Et incepit ſermocinari: ita inducendo homines ad amorem ſcientie: ⁊ ſermo eius eſt in forma ſyllogiſmi cathegorici: ⁊. q. d. ⁊ quia nos opinamur ꝙ cognitio eſt de rebus honorabilibus et delectabilibus: ⁊ quod ſcientie ſuperant ſe adinuicem: aut ꝓpter ꝯfirmationem demonſtrationis: aut propter nobilitatẽ ſbti: aut. ꝑꝑ. vtrũq: ſicut inuenimus in ſcia de anima. ſ. qꝛ ſuperat in his duob⁹ alias ſcias preter ſciam diuinã: neceſſarium eſt opinari ꝙ ſcia aie antecedit alias ſcientias: ⁊ ideo poſuimus eam inter oia queſita poſitione precedenti.

Dñia in nobilitate ſciarum.

A ſ Scia de aia oẽs ſcias excedit i nobilitate ſbti ⁊ certitudine dẽmõſtratiõis exceptaꝺiuina.

B Videtur autem ad veritatem omnem cognitio ipſius multum proficere: maxime autem ad naturam: eſt enim tanquam principium animalium.

Et etiam videmus quod cognoſcere eam adiuuat magno iuuamento in omni veritate: ⁊ maxime in natura: eſt enim quaſi principium animalium.

Cum demonſtrauit cãm propter quã dꝫ eſſe hec ſcientia magis honorabilis: ⁊ precedens alias ſcientias nobilitate: incepit etiam demonſtrare vtilitatem huius ſcientie dicendo: ⁊ nos videmus etiã quod cognitio ⁊c. 2

¶ Et intẽdit ꝑ oẽm veritatẽ ſciẽtias ſpeculatiuas: ⁊ intẽdit ꝑ hoc qđ dixit ⁊ maxime in nã. i. ⁊ maxime in ſcia nãli. ¶ Deinde dedit cãm pp̄ ꝙ magis adiuuat nãlẽ ſciam ꝙ aliã dicẽdo: eſt eñ quaſi ꝓncipiũ aĩaliũ. i. ⁊ cauſa in hoc eſt: q2 cognoſcere de aĩalib⁹ eſt maxima cognitio ptiũ nãliũ: ⁊ aĩa ẽ principiũ aĩaliũ. Uñ neceſſariũ eſt vt ſcire de aĩa ſit neceſſariũ in cognitiõe aĩaliũ: nõ tñ vtile. ¶ Et debes ſcire ꝙ iuuamẽtũ ſcie aĩe ad alias ſcias inuenit̃ trib⁹ modis. ¶ Quoꝝ vn⁹ eſt ſm ꝙ eſt pars illi⁹ ſcie: immo nobiliſſima partiũ ei⁹: ſicut ſꝫ diſpoſitionẽ cũ ſcia naturali. Alia ei ſunt nobiliſſima corpoꝝ gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ. Aĩa aũt eſt nobili⁹ oĩb⁹ que ſunt in aĩalib⁹. ¶ Scđs eſt. q2 dat plurib⁹ ſciẽtijs plura principia: vt ſcie morali. ſ. regẽdi ciuitates: ⁊ diuine. Moralis eñ ſuſcipit ab hac ſcia vltimũ finẽ hominis in eo ꝙ eſt hõ: ⁊ ſciam ſue ſubẽ q̃ ſit. Diuin⁹ autẽ ſuſcipit ab ea ſbãm ſubiecti ſui. hic eñ declarabit̃: qm̃ ſore abſtracte ſunt itelligẽtes: ⁊ alia multa de cognitiõe diſpõnũ ꝯſequẽtiũ itelligẽtiã in eo ꝙ eſt itelligẽtia ⁊ itellcs. ¶ Terti⁹ vero eſt cõe iuuamẽtũ: ⁊ eſt facere acquirere cõfirmationẽ in primis principijs: qm̃ ex ea acquirit̃ cognitio cauſarũ primaꝝ propoſitionũ: ⁊ cognitio alicuius per ſuam cauſam eſt magis firma ꝙ ſui eſſe tantum.

Documẽtũ. Iuuamẽtũ ſcie aĩe ad aĩs ſcias iuenit̃ trib⁹ modis. ſb. 12. me. 36. ⁊. 2. ce. ꝯ. 61. vide et. 3. hui⁹ cõ. 5. ſolutiõe qõniſ tertie.

¶ Inquirimus autem cõſiderare ⁊ cognoſcere naturã ipſius ⁊ ſubſtantiã: poſtea quecũqꝫ accidunt circa ipſam: quoꝝ alie ꝓprie paſſiones vident̃: alie autẽ cõmunes ⁊ aĩalibus per illam ineſſe.

¶ Et queſitũ eſt ſcire naturã et ſubſtantiã eius: poſtea autẽ oĩa que accidũt ei: et exiſtimatũ eſt ꝙ horũ accidentiũ quedam ſunt paſſiones proprie anime: et quedã accidunt corpori pp̄ animam.

¶ Cũ demõſtrauit vtilitatẽ hui⁹ ſcie: incepit demõſtrare intẽtionẽ ſuã dicẽdo. ¶ Et q̃ſitũ eſt ⁊c. i. ⁊ illud qđ q̃rẽdũ eſt in hac ſcia ⁊ ꝑſcrutandũ eſt ſcire aĩe naturã. i. ſbãm ei⁹. deĩde ſcire aĩa cõtingẽtia ei: ſicut eſt de alijs ꝯſiderãdis in ſcia nãli. ¶ Cognitio eñ cuiuſꝫ gñis ⁊ ſpẽi ei⁹ nõ cõplebit̃ niſi ꝑ cognitionẽ ſbe illi⁹ ſpẽi: ⁊ ꝑ cognitionẽ eorũ q̃ cõtingũt ei: vt dictũ eſt in poſterioꝝ ib⁹ analeticis. ¶ D. d. ⁊ exiſtimatũ eſt ⁊c. i. accidẽtiũ aũt cõtingentiũ aĩe: q̃dã ſunt vt exiſtimat̃: paſſiões q̃ appropriant̃ aĩe. ſ. qm̃ oĩa nõ indiget corpe l habẽdo has paſſiões. U. g. vt imaginatiõe ꝑ itellm. q̃dã aũt reputãtur ĩdigere corpe. ⁊ ꝙ nõ cõplebunt̃ niſi ꝑ vtrũqꝫ. ſ. aĩa ⁊ corpe. ¶ Et: hoc itẽ debat quũ dixit: ⁊ q̃dã ꝯtingũt corpi pp̄ aĩam: ⁊ he ſunt paſſiões attribure virtuti cõcupiſcibili. ſ. aĩe q̃ deſiderat ⁊ fugit. ¶ Et induxit hãc diuiſionẽ ĩ accñtib⁹ aĩe: qm̃ illud qđ eſt magis deſideratũ de paſſionib⁹ aĩe eſt vtrum poſſit de eis abſtractũ aliq̃d: aut nõ: qđ impoſſibile eſt niſi ſit aliqđ earũ ꝓpriũ aĩe ſine corpore. ¶ Et poteſt intẽdere ꝑ paſſiones proprias aĩe: eas que primitus exiſtunt in aĩa: ⁊ ſcđo in corpore: vt ſenſus ⁊ imaginatio: ⁊ intẽdit ꝑ alias eas que exiſtunt in aĩa pp̄ corpus: ⁊ ſomnũ ⁊ vigilias: ⁊ ſic cõprehendit in hoc ſermone oĩa que contingunt aĩe ⁊ attribuuntur ei.

Cognitio cuiuſꝫ generis ⁊ ſpẽi nõ cõpletur niſi ꝑ cognitionẽ ſbe illi⁹ rei ⁊ ꝑ cognitionẽ eoꝝ q̃ cõtingũt ei. Idẽ. j. poſte. tex. cõ. 43.

Illud qđ magis deſideratuꝫ eſt de paſſionibus aĩe ẽ vtrũ de eis poſſit eẽ aliq̃d abſtractũ vl nõ. ſb. j. 2. 12.

¶ Ex omni autem parte et penitus difficillimorum eſt accipere aliquam fidem de ipſa: quum enim ſit queſtio communis multis alijs: dico autem eam que eſt circa ſubſtãtiam ⁊ eam q̃ quid eſt. Fortaſſis alicui videbitur vna quedam methodus eſſe de omnibus de quibus volumus cognoſcere ſubſtantiam: ſicut ⁊ eorum que ſunt ſm accidens propriorum demonſtrationem: quare querendum vtiqꝫ erit methodum iſtam.

¶ Et valde eſt difficile et graue inuenire aliquid firmum in eſſe

eius et hac perſcrutatione: q̄m hec perſcrutatio: quia eſt commu nis alijs multis. ſ. perſcrutatio de ſubſtantia eius: et de ea quid ſit: neceſſe eſt exiſtimari ꝙ via omnibus rebus quarum ſubſtantiam volumus cognoſcere ſit eadem: quemadmodum via demõſtrationis in paſſionibus contingentibus ſubſtantie eſt eadem: quapropter neceſſe eſt hanc viam declarare.

¶ Cũ demõſtrauit ꝙ querẽda in hac ſcia ſunt principia duorũ generum: quorũ vnũ eſt ſcire ſbam aie: ⁊ aliud eſt ſcire ea que cõtingunt ſbe: incepit primo demõſtrare ea pp que eſt difficile ſcire ſbam eius: ⁊ eſt difficultas cognitionis vie ⁊ regule: ex qua põt quis inuenire ſuã diffinitionẽ. ¶ Et dixit: ⁊ valde eſt difficile ⁊c. i. ⁊ valde eſt difficile in cognitione diffinitiõis aie habere regulã ⁊ viã ex qua poſſum⁹ ſcire diffinitionẽ verã. ſ. viã inducentẽ nos ad ſuã diffinitionẽ pfecte: q̄m ſi talẽ regulã habuerim⁹: tunc facile erit cognoſcere diffinitionẽ aie. ¶ Deinde incepit demõſtrare modũ pp quem difficile eſt inuenire talẽ viã: ⁊ dare dubitationes q̄ cõtingũt pp hanc difficultatẽ: ⁊ dixit. q̄m hec pſcrutatio: q̄ eſt cõis ⁊c. i. ⁊ cauſa hui⁹ difficultatis eſt: q̄m hec pſcrutatio de aia q̄ eſt q̄rere cognitionẽ ſbe eius: q̄ eſt cõis ei et oibus reb⁹: quarũ ſba eſt querẽda: põt quis dicere ꝙ via qua vtr pueni⁹ ad cognoſcẽdũ diffinitiones rerũ: eadẽ eſt in q̄rẽdo cognitionẽ ſbe eius: et aliarũ ſubſtãtiarũ oim rerũ querẽdarũ. ¶ Et dat rationẽ ſup hoc dicendo: q̄m quẽadmodũ via qua fit demõſtratio ſup paſſiones q̄ cõtingũt reb⁹ eſt eadẽ via qua fit in aia ⁊ in alijs: ita eſt in via cognitionis ſbe: vñ neceſſe eſt ſcire iſtã viã q̄ ſit: qḋ eſt valde difficile. ¶ Et cũ narrauit difficultatẽ contingẽtẽ dicẽti ꝙ iſta via eſt eadẽ: q̄m q̄rẽdũ eſt ab eo ſcire illã viã q̄ ſit: incepit demõſtrare difficultatẽ cõtingentẽ dicẽdi ꝙ iſta via nõ eſt eadẽ. 4

¶ Si autem nõ eſt vna quedam et cõmunis methodus de eo qḋ quid eſt: amplius difficilius eſt negociari. oportebit enim accipere circa vnumquodq; quis modus: cum manifeſtum fuerit vtrũ demõſtratio aliqua ſit: aut diuiſio: aut aliqua methodus: adhuc multas habet dubitationes et errores: ex quibus oportet querere: alia enim aliorum principia ſicut numerorum et planorum.

¶ Si autem iſta via non fuerit eadem: et cõmunis: tunc erit magis difficile. illud quod queſitum eſt. neceſſarium enim erit inuenire aliquam viam in vnaquaq; rerum: et ſcire illã viam que ſit. et ſi fuerit declaratum vtrum ſit demonſtratio: aut diuiſio: aut alia via: poſt remanebunt plures dubitationes in eis: ex quibus debemus querere. Principia enim rerum diuerſarum ſunt diuerſa. Verbi gratia principia numerorum et ſuperficierum.

C Pricipia rerũ diuerſarũ ſunt diuerſa.

5

¶ Intendit: ⁊ ſi hec via qua imus in inueniendo diffinitiones rerum ⁊ cognoſcendo ſubſtantias earum nõ fuit eadẽ: ⁊ cõmunis omnib⁹ rebus: quarum diffinitiones ſunt querẽde: ſed plures vna: tunc illud quod queſitum eſt de cognitione ſubſtãtie aie: magis erit difficile. neceſſariũ eſt enim ſcire primitus in vnaquaq; rerum: quarum diffinitio eſt cognoſcenda p aliquã viam propriã illis rebus quarũ ſubſtãtie ſunt cognoſcende. ¶ Et cum fuerit declaratũ a nobis illam viam eſſe ⁊ eſſe vnam: tunc a neceſſariũ eſt nobis poſt ſcire illam viam que ſit: vtrũ demõſtratio, vt dicebat hippocrates aut diuiſio: vt plato dixit: aut alia via: vt via cõpoſitionis quã Ariſt. dedit in poſteriorib⁹: ⁊ cum hoc fuerit declaratũ: remanebunt poſt multe dubita

a De mõ venandi diffõnem triplex fuit oplo. pro oplo negari. vid ẽt. 6. met. cõ. primo

tiones ⁊ loca erroris in reb⁹ ex q̃b⁹ opʒ q̃rere cognitionē diffinitionū rex. neceſſe ē ei cū cognitiōe iſti⁹ vie ſcire pncipia ꝓpria cuilibet gñi generꝝ ſpeculādoꝝ. ¶ Pricipia b ei rex diuerſaꝝ gñe ſunt diuerſa. vñ cognitio iſti⁹ vie nō ſufficit i ſcire diffinitiōes rex. niſi ſcita fuerint pncipia ꝓpria illis rebus ꝓprijs. c nã diffōnes nō cōponunt niſi ex pncipijs ꝓprijs q̃ ſunt i re.

¶ Primū autem neceſſariū eſt diuidere in quo generum: et quid ſit. dico autem vtrum ſit hoc aliquid et ſubſtantia: aut qualitas: aut quantitas: aut etiam quoddam aliud diuiſorum predicamētorum. adhuc autem vtrum eorum que ſunt in potentia: aut magis endelechia ſit: vtrum enim non aliquid parum.

¶ Et dignum eſt et rectum vt primo determinem⁹ in quo genere exiſtit: ⁊ quid eſt. ſ. vtrum ſit hoc: et ſubſtātia: aut quale: aut q̃ntum: aut aliud predicamentorū que ſunt determinata a nobis: et amplius: vtrum ſit ens in potentia: aut eſt dignior vt ſit aliqua endelechia: qm̃ hec duo non parum differunt.

6 ¶ Cū demōſtrauit difficultatē cōtingentē ei qui voluit diffinire animā: incepit demōſtrare ea que primo perſcrutāda ſunt ab eo q̃ voluerit ſcire diffinitionē ſuã pfectã verã. ¶ Et dixit: ⁊ dignū eſt ⁊c. i. neceſſariū eſt volenti ſcire diffinitionē ſuã: ſcire primo in quo genere decē generū cōtinetur. vtrū in ſubſtātia: aut in qualitate: aut in quãtitate: aut in alijs. ¶ Deinde cum ſciuerit genus in quo collocat: neceſſe eſt ei ſcire vtrū ſit in illo genere ſm potētiã: aut eſt in eo ſm q̃ eſt endelechia. ſ. in actu. Differētia e inter hec duo eſt magna. ſ. opinari q̃ eſt in aliquo predicamentorū ſi nō erit determinatum hac determinatione. Potentia em̃ ⁊ actus ſunt differentie que contingunt omnibus predicamentis: ⁊ ſunt valde oppoſite.

¶ Cōſiderādū aut ⁊ ſi ptibilis ſit: aut ipartibilis: ⁊ vtrū ſit ſilis ſpēi oīs aīa: aut nō. ſi aūt nō ſit ſilis ſpēi: vtrꝝ ſpē differāt: aut gñe. Nūc q̃dē em̃ dicētes ⁊ q̃rētes de aīa: de hūana vñr ſolū intēdere.

¶ Ampli⁹ autē cōſiderādū eſt vtrū eſt diuiſibilis: aut nō: ⁊ vtrū oēs aīe vniuocent in ſpecie: aut nō. ⁊ ſi nō cōueniāt: vtrū differāt in ſpecie: aut in gñe. Nos autē inuenim⁹ oēs loquētes ⁊ pſcrutātes de aīa q̃ nō vident cōſiderare virtutē de anima hominis.

7 ¶ Cū incepit numerare qōnes pſcrutādas ab eo q̃ vult ꝯſiderare de aīa: ⁊ demōſtrauit pmo q̃ ſbã ei⁹ eſt q̃rēda: incepit ēt dicere q̃d eſt q̃rēdū poſt hoc. ¶ Et dixit: ⁊ ꝯſiderādū eſt vtrū ſit diuiſibilis. i. ſm ſbm: aut non diuiſibilis p diuiſionē ei⁹. Plato ei d dicebat q̃ virt⁹ itelligibilis eſt i cerebro: ⁊ ꝯcupiſcibilis in corde: ⁊ nãlis. ſ. nutritiua in epate. ari. aūt opinabat eas eſſe vnã ſbto: ⁊ plures ſm virtutes. ¶ D. d. ⁊ vtrū oēs aīe ⁊c. i. ⁊ ꝯſiderādum eſt poſt vtrū aīa eſt eadē in ſpecie in oībus aīatis. U. g. aīa hominis ⁊ equi: aut ſūt diuerſe. ¶ D. d. ⁊ ſi nō cōueniūt ⁊c. i. ⁊ cōſiderandū eſt ſi apparuerit q̃ ſint diuerſe in ſpecie: vtrū illa diuerſitas ſit in ſpecie tantū: ⁊ tamē cōueniūt in genere: aut illa diuerſitas ſit in vtroq̧: dimittere em̃ hanc perſcrutationeʒ eſt cauſa: ꝓp quã antiqui nō conſiderauerunt niſi tantū de aīa hominis: exiſtimando q̃ conſideratio de hoc fuit cōſideratio de anima ſimpliciter. ¶ Et hoc eſſet verū ſi anime eſſent eedē in ſpecie: modo autē q̃ ſunt diuerſe neceſſe eſt cōſiderare ſi cōueniāt in genere: qm̃ tūc debem⁹ ſollicitare primo circa diffinitionē illius gñis. D. poſt circa ea que appropriant vnicuiq̧ aīe: ſicut fecit ari. ⁊ indifferēter: ſiue illud genus fuerit p̄dicatum vniuoce:

b Principia rex diuerſaꝝ generū ſunt diuerſa.
q̃d q̃uo ſit itelligēdū vide. 12. me. cō. 22.
c Diffōes non ꝯponunt niſi ex principijs q̃ ſūt i re: vide ꝯſile pmo phy. ⁊. 2. phy. vtrobiq̧. 28. ꝯ.
Potētia ⁊ act⁹ ſunt dr̃ie valde oppoſite cōtingētes oīb⁹ p̄dicamētis. Jd 12. me. t. c. 8. ⁊. c. 26. ⁊. 8. m. 15. 7. m. c. 31. ⁊. 5. phy. ca. 9. ⁊. 5.
meta. 14.
d Pla. poſuit rōnalē in cerebro. cōcupiſcibilē i corde: et nãlē i epate: ſʒ ari. opinat q̃ ſūt idē ſbo ⁊ plēs ſm virtutes. Jdē ꝯ. 73. ⁊. 74. ca.

aut ſm prius ⁊ poſterius:ſicut eſt in diffinitione quã poſt inducet de aia.

¶ Formidandum aũt quatenus non lateat: vtrum vna ratio ipſius eſt ſicut animal: aut ſecundum vnũquodq₃ altera: vt equi canis hominis deiq₃. animal aũt vniuerſale: aut nihil eſt: aut poſterius. ſimiliter autem ⁊ ſi aliquod commune aliud predicetur.

sup. ſ. cãti cop. dopi niõe ariſ. vid. et. ſ. i h. ſ. c. 89. ⁊. 90. ⁊. 92 ⁊. 93.

¶ Et debem⁹ ꝓſeruare nos ne ignorem⁹ vtrũ diffinitio ei⁹ ſit eadẽ: vt diffõ viui: aut ſit alia in quolꝫ. V.g. diffinitio eq̃ ⁊ canis et hominis ⁊ dei viuũ aũt vniuerſale: aut nihil eſt: aut eſt poſtremũ ſic etiã ⁊ ſi eſt hic aliud de quo predicatur vniuerſale.

8

¶ Cũ narrauit ꝙ neceſſe eſt dñm huius artis ponere ſuã cõſiderationẽ in aia vl'i: incepit demrare ꝙ cum queſiuerit diffõnẽ aie vl'is opꝫ nõ ignorare: vtrũ illa diffõ ſit de modo diffinitionũ generũ: aut de modo diffõnũ ſpecierũ ſicut ignorauerũt antiq̃. ¶ Et dixit: ⁊ opꝫ nos ꝓſeruare cũ q̃ſiuerim⁹ eã dẽ diffõnẽ vl'em ei ne ignoremus vtrũ vl'itas illius diffinitionis in oibus aialibus ſit ſicut vl'itas aialis in oibus ſuis ſpeciebus: aut ſicut vl'itas diffinitionis hois ⁊ diffinitionis eq̃ in oib⁹ ſuis indiuiduis: qm̃ quũ hoc fuerit conſideratũ nõ cõtinget nobis quũ locuti fuerimus de aia hominis: vt exiſtimemus nos loq̃ de oi aia: ſicut cõtingit Platoni. ¶ Deinde. d. vniuerſum aũt viuũ ⁊c. ¶ Demõſtrat per hoc ꝙ ipſe non opinat ꝙ diffõnes generũ ⁊ ſpecierũ ſint diffõnes rerũ vl'ium exiſtẽtiũ extra aiam: ſꝫ ſunt diffõnes rerũ particulariũ extra intellectũ: ſꝫ intellectus eſt q̃ facit in eis vl'itatem. ¶ Et. q. d. ⁊ nõ attribuit eſſe diffõnũ ſpẽbus ⁊ generibus: ita ꝙ ille res vl'es ſint exñtes extra intellm̃: viuũ eñ vl'e aut nihil eſt oino: aut eſſe eius eſt poſterius ab eſſe rerũ ſenſibiliũ. ſi eſt aliq̃d vl'e ens ꝑ ſe. ¶ Et dixit hoc: q: apparet hic ꝙ diffinitiones ſunt de iſtis rebus ſenſibilibus exiſtẽtibus extra intellm̃: ⁊ tũc aut nõ ſunt res vl'es exiſtẽtes ꝑ ſe: vt Plato dicebat: aut ſi ſunt: eſſe earũ nõ eſt neceſſariũ in intelligẽdo ſubas rerũ ſenſibiliũ: ⁊. q. d. ꝙ non curat in hoc loco quocũq₃ ſit: quũ apparet ꝙ iſte diffinitiones nõ ſunt niſi in rebus ꝑticularibus exiſtẽtibus extra aiam: ſꝫ qđ apparet hic: eſt ꝙ aut nõ ſunt oino: aut ſi ſunt poſtremũ ſunt: ideſt ſunt poſteriores a rebus ſenſibilibus: qm̃ ſi ꝓcederẽt eas: ita ꝙ eſſent cãe earũ: nõ poſſemus intelligere ſubſtãtia rerũ ſenſibiliũ: niſi poſtq₃ habuiſſemus fidẽ ſui eſſe: ſicut eſt diſpoſitio de aliis cauſis rerum exiſtẽtibus in eis. ſ. forma ⁊ materia.

Documẽtum Ariſt. nõ opinat ꝙ diffõnes generũ et ſpẽrũ ſũt diffõnes rerũ vl'iũ exiſtẽtiũ extra aiaꝫ ſꝫ itellc̃us eſt q̃ facit vl'itatẽ in eis. vid. 12 me. cõ. 4. ⁊. 27. ⁊. 2. huius. cõ. 60. ⁊. 3. huius c. 1. 8. ⁊. ſ. met. 6. ⁊. 26. ⁊. 27. c. ⁊. 3. me. cõ. 20. ⁊ 12. me. 14 ⁊. 28. ⁊. 7. me. 57. ⁊ 10. me. 2. 6

¶ Amplius autem ſi non multe anime: ſed partes: vtrũ oportet prius querere totam animam aut partes: difficile aũt ⁊ harũ determinare quales apte nate ſunt alterꝫ adinuicem eſſe.

¶ Et etiam ſi anime non fuerint multe: ſed ſm partes: vtrum eſt querendum primo de anima ſm totum aut de partibus ſuis: et quod eſt valde difficile ad diſtinguendum: eſt que earum differunt abinuicem ſecundum naturam.

a Vide ꝑ hoc cõ. 10. me. cõ. 6.

9

¶ Dicitur etiã cũ declaratũ fuerit ꝙ aie nõ ſunt plures ſm ſubiectũ: ſed ſm partes: tñ eadẽ ſubiecto: opꝫ perſcrutari vtrũ debeamus ponere principiũ cõſiderationis. primo de tota aia. deinde poſtea de ſuis ꝑtibus: aut primo debem⁹ cõſiderare de ꝑtibus aie: antequã de aia ſm totũ in eo qđ eſt aia. ¶ D. d. ⁊ qđ eſt valde difficile ⁊c. i. ⁊ cũ poſuerimus eã eſſe plures ſcđm partes difficile eſt nobis diſtinguere has partes: ⁊ dare differentias q̃bus differunt abinuicẽ. in q̃buſdã enim ſunt manifeſte: ⁊ in quibuſdaꝫ latẽtes. V.g. inter intellectum ⁊ imaginationem: ⁊ inter imaginationem ⁊ ſenſum.

Dfia īter q̃ſdã ꝑtes aie eſt manifeſta: ⁊ īter q̃ſdaꝫ latens.

¶ Et vtrū opʒ q̄rere prius partes aut opera ipſarū: vt intellige re aut intellectum: ⁊ ſentire an ſenſitiuum ſimiliter autē ⁊ in alijs. Si aūt opa prius iterū vtiq̄ dubitabit aliq̄s: ſi obiecta horū prius q̄rēdū ſicut ſenſibile ſenſitiuo: ⁊ intelligibile intellectiuo.

¶ Et vtrū eſt perſcrutādū primo de partibus aut de ſuis actionibus. V. g. vtrū prius de intelligere aut de intellectu: aut de ſentire aut de ſenſu: ⁊ ſic de ſimilibus: ⁊ ſi prius debemus perſcrutari de actionibus poteſt homo dubitare. vtrum eſt perſcrutandum de ſenſato ante ſenſum: aut de intellecto ante intellectum.

10 ¶ Cū incepit nūerare dubitationes q̄ cōtingūt in ordinatione pſcrutationis de aīa: ⁊ dixit prius. vtrū ſit cōſiderandū de aīa vli aut particulari: incepit mō q̄rere cū cōſiderauimus de ptib⁹ vtrū ſit incipiēdū de eis: ⁊ poſt de ſuis actionibus: aut ecōuerſo. ¶ Et dixit. ⁊ vtrū pſcrutādū eſt prius ⁊c. i. ⁊ eius ſermo eſt intelligibilis per ſe. ¶ D. d. ⁊ ſi prius perſcrutandū eſt de actionibus pōt homo dubitare ⁊c. i. ⁊ ſi declaratū fuerit ꝙ opʒ nos prius q̄rere de actionibus: dubitabit hō in hoc vtrū debeat incipere a ſenſu ante ſenſatū: ⁊ ab intellectu ante intellectum: aut ecōtrario. ¶ Et dubitat in talibus q̄ opʒ ire de eis que ſunt magis nota apud nos: ad ea que ſunt latentiora apud nos: ⁊ in hoc differunt ſcie. ſcientiarū eñ in quibuſdā ea q̄ ſunt magis nota apud nos ſunt precedētia: vt in mathematicis: ⁊ in quibuſdaʒ econtrario: vt in quibuſdam que continentur in ſcientia naturali.

In mathematicis ea dē ſūt nota nobis ⁊ nāe ecōtra i nālib⁹. Idē. i. ph. c. 2. ⁊. 7. me. cō. 10. ⁊. 3. ce. 61. vid. ēt. 2. meta. com. 16. Accidētia magnā ptē cōferūt ad cognoſcendū qd quid eſt.

¶ Videtur autem non ſolum qd quid eſt: cognoſcere vtile eſſe ad ſpeculandum cauſas accidentium in ſubſtantijs: ſicut in mathematicis quid rectum: ⁊ quid obliquum: ⁊ quid linea: ⁊ quid planum: ad cognoſcendum ꝙ rectis triāguli anguli ſunt equales. ſʒ econuerſo accidentia conferūt magnam partem ad cognoſcēduʒ quod quid eſt. Cum eñ habeamus tradere ſecundum phantaſiā de accidentibus: aut omnibus aut pluribus: tūc ⁊ de ſubſtātia habebimus dicere aliq̄d. Oīs eñ demōſtrationis principium eſt qd quid eſt. quare ſecundum quaſcunq̄ diffinitiones non contingit accidentia cognoſcere: ſed neq̄ de ipſis imaginari facile: manifeſtum eſt ꝙ dialectice dicte ſunt: ⁊ vane omnes.

¶ Et vr̄ ꝙ hoc nō ſolūmodo eſt vtile. ſ. ſcire q̄d ſit aliq̄d in ſciendo cāſ accñtiū ſubſtātiaꝝ. V. g. in mathematicis: qm̄ ſcire q̄d eſt rectū ⁊ curuū: ⁊ q̄d eſt linea: ⁊ q̄d eſt ſuperficies: eſt vtile ī cognoſcēdo angulos triāguli ꝙ angulis rectis ſunt equales: ſed etiā econuerſo. ſ. ꝙ accñtia adiuuāt maxime in ſciēdo q̄d eſt aliq̄d: qm̄ cuʒ declarauimus aliq̄d ſm viā imaginationis in oībus accidētibus aut in pluribus eoꝝ: tūc dicemus etiā de ſubſtātia meliorē ſermonem: nam quid eſt aliquid eſt principium oīs demonſtrationis: ⁊ quod fuerit genus ex diffinitionibus: per qd nō preparatur cognitio accidentium: neq̄ intelligitur aliquid ex eis facile: manifeſtuʒ quod non ſunt niſi verba ſine certitudine.

11 ¶ Cū dubitauit a quo debet incipere dñs iſtius artis vtrū a poſterioribus ad pcedentia: aut econuerſo: incepit notificare ꝙ vtraq̄ via eſt cōmunis in

ſcīētijs ꝛ in vſu earū:qm̄ ꝯ̄uis ſit magis famoſum ire de poſterioribus ad prioꝛa:tñ aliqñ ibitur de precedētibus ad poſterioꝛa. ¶Et dixit: ꝛ vr̄ ꝛc.i. ꝛ videt̄ ꝙ ſola cognitio ſubſtātie rei nō ſit principiū cognitionis accidentiū eius:vt cognitio in mathematicis.ſcire em̄ qd eſt linea:ꝛ qd eſt rectū:ꝛ qd eſt concauū:ꝛ qd eſt ſupficies in geometria:eſt principiū cognitionis anguloꝝ triāguli.ſ.ꝙ angulis rectis ſunt equales:ſed etiā ecōuerſo.ſ.ꝙ ſcire plura poſterioꝛa eſt principiū ad ſciendū antecedentia:ꝛ ſermo eius in hoc eſt intelligibilis per ſe. ¶Et cū demonſtrauit ꝙ ſcire poſterioꝛa aliqñ eſt principiū ad ſciendū antecedentia:incepit notificare ꝙ hoc non accidit oībus accidentibus cōtingentibus rei.ſ.vt ſint principiū rerū antecedentiū.ſ.ſubſtātie. ¶Et dixit:qm̄ cū declarauerimus aliqd ſm viā ꝛc.i.ꝛ nō eſt poſſibile vt tale contingat.ſ.ire a cognitione accidentiū ad cognitionē ſubſtantie:niſi qñ accidētia rei fuerint cognita a nobis ſm viā imaginationis i.accidētia q̄ manifeſta ſunt exiſtere in re:ꝛ que ſunt in loco eius.ſ.accidentia eſſentialia propinqua:aut oīa:aut plura:ꝛ quaſi dicat:ꝛ non preparat̄ nobis cognitio ſubſtātie p cognitionē accidētiū: niſi cū ſciuerimus accidētia propinqua eſſentialia:aut oīa:aut plura:tūc em̄ continget vt inducamus melioꝛē diffinitionē ſubſtātie. ¶D.d.nā quid ſit aliquid eſt principiū oīs demōſtratiōis:ꝛ hoc rñdet ei a quo incepit ſermonē.ſ.ꝙ cognitio diffinitionis eſt vtilis in cognitione accidentiū. D.incepit declarare ꝙ hoc contingit omni diffinitioni.ꝛ ꝙ oīs diffinitio p quā nō cognoſcitur accidētia non dicit̄ diffinitio niſi equiuoce:aut qꝛ in ea collocatur aliqd falſum: aut qꝛ cōponit̄ ex cauſis remotis:aut accidētalibus:ꝛ dixit.ꝛ qd fuerit ex diffinitionibus ꝛc.i.ꝛ ſermo eius in hoc eſt manifeſtus per ſe.

Hic ſinuit dari regreſſum. vide i ſiii 6.ph.12.ꝛ 15.et. 8. phy.53. 4.me.14

¶Dubitationē aūt habēt ꝛ paſſiones aīe. vtrū cōes ſint oēs et habētis:an ſit ꝛ aliqua aīe ꝓpria ipſius:hoc em̄ accipere quidem neceſſariū eſt:non autem leue.videt̄ aūt plurimoꝝ quidē nullū ſine coꝛpoꝛe pati nec facere:vt iraſci:confidere:deſiderare:ꝛ oīno ſentire:maxime aūt aſſimilat̄ ꝓprio intelligere.ſi aūt ꝛ hoc phātaſia quedam aut nō ſine phantaſia non contingit vtiqꝫ:nec hoc ſine coꝛpoꝛe eſſe.

Oīs diffō p quā nō cognoſcūtur accñtia non dr̄ diffō niſi equoce.vide.4. ph. cō.31.ꝛ.4. ce.c.2.et 2.de aīa. 12.et.26. et.2. celi.

¶Et eſt dubium de paſſionibus aīe.vtrū oēs ſint cōes:ꝛ ſint cū hoc ei in quo ſunt:aut quedam etiam appꝛopꝛientur aīe : hoc em̄ neceſſe eſt ſcire:ſed non eſt facile.ꝛ nos videmus ꝙ plures earum impoſſibile eſt vt ſint neqꝫ actio neqꝫ paſſio extra coꝛpus.V.g.iracundia ꝛ deſiderium ꝛ audacia ꝛ vniuerſaliter ſentire:qd autem videtur pꝛopꝛium ei eſt intelligere:ſed ſi hoc etiam eſt imaginatio:aut non poteſt eſſe ſine imaginatione:impoſſibile eſt vt ſit neqꝫ etiam hoc extra coꝛpus.

¶Cum numerauit ea que querenda ſunt in hac ſcientia:incepit etiam dicere quoddam perutile:ꝛ ꝙ aīe eſt multū deſideratū:ꝛ eſt.vtrū oēs actiōes ꝛ paſſiones aīe non inueniantur niſi per cōicationē coꝛpoꝛis : ꝛ ſunt cum hoc actiones ꝛ paſſiones in rebus exiſtentibus in coꝛpoꝛe : aut inuenitur in eis aliquid habens communicationē cum coꝛpoꝛe: neqꝫ indiget i actione aut paſſione pꝛopꝛia aliquo exiſtente in coꝛpoꝛe.manifeſtum eſt em̄ ꝙ plures earum habent communicationē cū coꝛpoꝛe:ſed eſt dubium ſicut dicit de intelligere. ¶Et dixit.vtrum omnes ſint communes ꝛc.i.vtrum oēs actiones ꝛ paſſiones eius habeant communicationem cum coꝛpoꝛe:ꝛ ſint 14

cũ hoc actiões:aut paſſiones in reb⁹ exñtib⁹ in corpe. ¶ Et hoc intẽdebat cũ dixit:⁊ ſunt cũ hoc et in quo ſunt.i.cõicãtes cũ corpore:⁊ exñtes i eo qđ eſt in corpe. ¶ Et poſſe eſt vt aliqđ non cõicans corpori ſit exñs in reb⁹ exiſtẽtib⁹ in corpore:⁊ poſſe eſt vt actio alicuius nõ cõicãtis corpori ſit nõ exiſtẽs in aliquo corꝝ que ſunt in corpore. ¶ Et iſta pſcrutatio de aĩa eſt valde perutilis:⁊ eſt neceſſaria in ſciẽdo q̃litatẽ abſtractionis aĩe:⁊ hoc debemus ponere in directo ocꝉoꝝ noſtroꝝ. ¶ Et iđ dixit. hoc.n.neceſſariũ ẽ ad ſciẽdũ. ¶ Hoc aũt qđ dixit.ꝙ plures paſſionũ aĩe vñr hĩe cõicationẽ cũ ſcorpore:⁊ ꝙ ille partes aĩe q̃ hñt illas paſſiones ꝯſtituunt per corp⁹:vt iracũdia ⁊ deſideriũ manifeſtũ ẽ per ſe:⁊ maxime in paſſionib⁹ attributis aĩe cõcupiſcibili ſm ꝙ poſt dabim⁹ rõnẽ:⁊ poſtea paſſionib⁹ ſenſus:q̃uis magis lateat in eis.in p̃mo eñ inſiro ſenſus nõ apparet paſſio manifeſta apđ ſen
Infra.4. tire:ſicut apparet in iracũdia ⁊ verecũdia:⁊ in aliĩs paſſionib⁹.intelligere aũt valde latet:⁊ multã hꝫ dubitationẽ.exiſtimatũ eſt.n.ꝙ paſſio eius propria nullã hꝫ cõicationẽ cũ corpore:ſed ſicut dixit:ſi intelligere fuerit imaginari aut habuerit cõicationẽ cũ imaginari:tũc impoſſe eſt vt ſit extra cor
5.de aĩa.t com.39. pus.i.vt ſit extra aliqđ exiſtẽs in corpore. ¶ Et dixit hoc q: de vnaq̃ꝗ iſtarum virtutum ſunt ſicut diximus due q̃ões:quarũ vna eſt.vtrũ ſit poſſibile vt actio earũ habeat communicationem cũ corpore:aut non.poſtea ſi non habeant communicationẽ cũ corpore:vtrũ actio earum ſit per res:⁊ in rebus cõicantibus corpori:aut eſt de eis aliquid nõ cõicãs omnino. ¶ Et ideo dixit.⁊ qđ videtur ꝓpriũ ei eſt intelligere ⁊c.i.⁊ qđ vr̃ eſſe paſſio:aut actio anime ſine indigentia inſtrumẽti corporalis eſt itelligere:ſed ſi hoc fuerit imaginatio:aut cum imaginatione impoſſe eſt vt iſta actio ſit extra aliquod habens cõicationẽ cũ corpe:q̃uis intellectus nullã habeat cõica
Documẽtum. tionẽ cum eo. ¶ Et hec eſt ſcientia eius in intellectu materiali.ſ.ꝙ eſt abſtractus a corpore:⁊ ꝙ impoſſe eſt vt intelligat aliquid ſine imaginatione.
Occurrit tacite obiectioni. ¶ Et non intendit per hoc:hoc quod apparet ex hoc ſermone ſufficienter nus.ſ.ꝙ intelligere non ſit niſi cũ imaginatione:tũc.n.intellectus materialis erit gñabilis ⁊ corruptibilis:ſicut intelligit alex.ab eo:⁊ ſermo eius eſt intellectus per ſe:ſed debes obſeruare hoc quod diximus.

B ¶ Si quid igitur anime operum:aut paſſionum eſt proprium:cõtinget vtiq̃ ipſam ſeparari ab ipſo.ſi vero nullum eſt proprium: non erit vtiq̃ ſeparabilis:ſed ſicut recto inquantum rectuꝫ multa accidunt:vt tangere eneam ſphera m ſecundum punctum: nõ tamen tangit hoc ſeparatum rectum. Inſeparabile enim ſiquidem ſemper cum quodam corpore eſt.

¶ Dicamus igitur.ꝙ ſi aliqua actionum aut paſſionum anime ſit propria ſibi:poſſibile eſt vt ſit abſtracta.et ſi nihil eſt ei ꝓpriũ: impoſſibile eſt vt ſit abſtracta:ſꝫ ita eſt de hoc:ſicut eſt de recto: quoniam ſecundum quod eſt rectum accidunt ei plura. Verbi gratia.vt contingat ſpheram cupri in vno puncto:ſed tamen rectitudo impoſſibile eſt vt ſit abſtracta per ſe: cum ſemper ſit cuꝫ aliquo corpore.

13 Cum demonſtrauit ꝙ querendum eſt prius.vtrum aliqua actionum aut paſſionum anime ſit extra corpus:⁊ ſi fuerit.vtrum eſt cum eo:qđ eſt extra corpus:extra omnes exiſtens in corpore:incepit demonſtrare hic ꝙ fuerit aliqua paſſio aĩe propria.i.ſine corpe:poſſibile ẽ vt ſit abſtracta.ita qđ

illa paſſio aut actio nō ſit in reb⁹ exiſtētib⁹ in corpe.et ſi nō habuerit ali-
quā actionē ꝓpriā impoſſe eſt vt ſit abſtracta:cuius actio ei⁹ ſit in reb⁹ exi
ſtētibus in corpe.¶Et dixit.dicamus igit̃ ⁊c.i.ꝙ ſi aliqua actionū ⁊ paſſio
nū aīe non indiget inſtr̃o corporali:poſſibile eſt vt illa actio aut paſſio ſit
abſtracta:qm̄ ſi nō eſt in rebus exiſtētib⁹ in corpe neceſſe eſt vt ſit abſtra-
cta.et ſi eſt in rebus exiſtētib⁹ in corpore neceſſe eſt vt ſit nō abſtracta.¶V.
g.ꝙ.ſi intelligere fuerit ſine inſtr̃o corpali:⁊ nō fuerit exiſtēs in rebus exi
ſtentibus in corpore.v.g.vt ſit intelligere intētiones imaginabiles:neceſ-
ſe eſt vt ſit actio ſempiterna et abſtracta.et ſi impoſſibile eſt vt ſine imagi- Documē
natione:tūc actio eius erit nō abſtracta a corpe cuius intellectus ſit abſtra tum ex in
ctus ab eo.¶Et eſt manifeſtū ſicut dicit Themiſtius ꝙ ꝓpōnes hypothe- uentione
tice ꝯtinuatiue in quib⁹ eſt ꝯſequēs poſſe eſſe cū antecedēte:neceſſe eſt ſem themiſtij.
per vt deſtruam⁹ antecedēs:et ꝯcludam⁹ oppoſitū cōſequētis econtrario De hoc vi
diſpōni ꝓpoſitionū:quarū ꝯñs ſequit̃ antecedēs neceſſario:⁊ iō nullū im- de.5.phy.
poſſibile ꝯtingit Ariſt.inquātū deſtruxit antecedēs.V.g.ꝙ ſi hoc viſibile eſt cō.22.et
aīal:poſſe eſt vt ſit hō:ſed nō eſt aīal:ergo impoſſe eſt vt ſit homo.¶D.d.ſʒ 3?.⁊ p(ri)o
ita eſt de hoc ſicut eſt de recto.i.ſi aīa nō hūerit actionē ꝓpriā:tūc paſſio- ce.32.⁊.3.
nes q̄ attribuunt̃ ei erūt ſicut plures res:q̄ attribuunt̃ rebus exiſtentibus met.cō.8.
in materia inquātū ꝯtingit ei qđ fuit in mā:nō inquātū ſunt abſtracte a mate et primo eth.44.
ria.V.g.ꝯtactus verus quē hʒ linea cū ſphera:hoc eīn inuenit̃ extra aīam
inquātū linea eſt in corpore ⁊ figura ſpherica in corpore.V.g.inquātum linea
eſt in ligno:et ſphericum in cupro:impoſſibile eſt enim vt contingat linea
ſperam inquātum vtraq̄ earum eſt abſtracta a materia:niſi cōtactus ſit ma-
thematicus non naturalis.

¶Videt̃ aūt ⁊ aīe paſſiones oēs cū corpe eſſe:ira:māſuetudo:ti b
mor:miſericordia:ꝯfidētia:adhuc gaudiū:⁊ amare:⁊ odire.ſimul
eīn his patit̃ aliqđ corpus.¶Indicat aūt hoc aliqñ a duris qui
dē ⁊ manifeſtis paſſionib⁹ cōcidētibus nihil exacerbari:aut time
re aliqñ:aut ⁊ paruis ⁊ debilib⁹ moueri quū accēdat corpus:⁊ ſi
ſic ſe habere quū iraſcit̃.¶Adhuc aūt magis hoc manifeſtū:nul
lo eīn terribili imminente in paſſionibus fiunt timentes.

¶Et videt̃ etiā ꝙ oēs paſſiones aīe ſint in corpe:vt iracūdia:⁊
grā:⁊ timor:⁊ pietas:⁊ audacia:⁊ gaudiū:⁊ triſtitia:⁊ odium:⁊
amor.corpus eīn patit̃ cū iſtis:ita ꝙ forte fiunt paſſiones fortes
⁊ apparētes:⁊ non accidūt ex eis homini:neq̄ iracundia:neq̄ ti-
mor:⁊ forte paſſiones parue ⁊ debiles mouebunt ipſum quādo
corpus fuerit paratū:⁊ magis manifeſtū eſt ꝙ videmus ꝙ quidā
hoīes ſunt valde timoroſi:cuius nihil timoris accidat eis.Unde
manifeſtum eſt qđ paſſiones ſunt intētiones in materia.

¶Cum narrauit ꝙ plures paſſiones ⁊ actiones aīe vident̃ hr̃e cōicationē 14
cum corpe:incepit hic notificare gen⁹ in quo apparet hoc manifeſte.¶Et 3
dixit.et videt̃ ꝙ oēs ⁊c.et intendit per paſſiones aīe diſpoſitiones attribu
tas virtuti cōcupiſcibili.D.d.corpus enim patit̃ cum illis.i.apparet in eo
alteratio et tranſmutatio.Oīs eīn paſſio facta cum alteratione et tranſmu
tatione eſt in corpore neceſſario:aut virtutis in corpe:⁊ cum hec ꝓpoſitio Oīs paſ-
fuit vera:et etiā ꝙ omnia accidētia anime concupiſcibilis fiunt cum trāſ- ſio facta
mutatione:concludetur neceſſario ꝙ hec anima aut eſt corpus aut virtus cū altera-
in corpore.¶Sed quia propoſitio maior eſt manifeſta:minor vero la- tione et
trāſmuta-

tiõe eſt in corpe neceſſario. Idẽ.2.de ala.57.ꝛ 3.de anima.28.

tet aliquantulũ. Cum ſit poſſibile: vt accidãt paſſiones ex quibus corpus nõ patiꝛ apud ſenſuꝫ: incepit declarare hoc alio modo. ¶ Et dixit. ꝛ ſignũ eius: quoniam forte ꝛc. i. et ſignũ ꝙ iſta vtiꝛ corpe. q. inſtrumẽto: ꝛ ꝙ corpꝰ patiꝛ ab eis: et ſi patiꝛ apud ſenſum: qm̃ actio eius differt ſm diuerſitatem diſpõnũ corporis: accidũt em̃ homini multa q̃ innata ſunt mouere motu forti: et nõ mouẽt ipm niſi debiliter. V.g. qd accidit homini aliqd timoroſum: aut aliqd ꝓuocãs irã et nõ mouet ab eis niſi modicũ: aut ecõuerſo qñ corpus fuerit paratũ ſicut dixit: ꝛ fuerit ita paratũ ſicut eſt iratꝰ. iratus em̃ mouebiꝛ facile valde ex re modica ꝓuocãte irã: ꝛ magis manifeſtũ eſt ſicut dicit. qꝛ nos videmus multos hoies timere ſine aliquo timoroſo: ꝛ oia iſta ſignificãt ꝙ iſta actio nõ fit abſqꝫ corpe. ¶ D.d. manifeſtũ eſt ꝙ paſſiones ꝛc. i. manifeſtũ eſt igiꝛ ꝙ forme ꝓuenictes in iſta ala apud paſſionem ꝛ motum ſunt forme in materia.

¶ Si aũt ſic ſe hꝫ manifeſtũ: qm̃ paſſionũ rõnes in materia ſunt: quare termini tales: vt iraſci motꝰ quidẽ talis corporis: aut partis: aut potẽtie ab hoc ꝛ gratia huius: ꝛ ꝓpter hec igiꝛ iam phyſici eſt ↄſiderare de aia. aut omni aut tali.

¶ Quapropter diffinitiones debẽt eſſe ita: qm̃ ira eſt motus alicuius partis iſtius corporis: aut alicuius virtutis eius a tali: et propter tale: ꝛ ideo cõſiderare de anima: aut de omni: aut de hac eſt naturale.

15 ¶ Dicit: ꝛ cũ declaratũ fuerit ꝙ iſte paſſiones ſunt forme materiales: neceſſe eſt vt in diffõnibꝰ eaꝝ appeat: inã: et motꝰ quẽ ſequunꝛ iſte forme: eſt motus mãlis: ita ꝙ corpꝰ accipiẽdũ eſt in diffinitione illius motꝰ. V.g. qm̃ ira eſt motus alicuiꝰ partis corpis. ¶ Et quũ in diffinitionibus iſtarũ virtutũ apparet materia: manifeſtũ eſt ꝙ ↄſideratio de aia eſt naturalis. Aut d omni aia: ſi ois anima eſt talis: aut de animabꝰ q̃ declaranꝛ eſſe materiales. ꝛ hoc intẽdebat quũ dixit: et ideo cõſideratio de aia eſt naturalis.

¶ Differenter autẽ diffiniet phyſicus ꝛ dialecticus vnũquodqꝫ ipſorũ vt irã quid eſt: hic quidẽ em̃ appetitũ recõtriſtationis: aut aliqd hmõi: ille autẽ feruorẽ ſanguinis: aut calidi circa cor. Horum aũt alius quidẽ aſſignat materiã: alius vero ſpeciem ꝛ rationem. Ratio quidem em̃ hec ſpecies rei neceſſe eſt hanc eſſe in materia hmõi ſi erit: ſicut domus ratio quidẽ quedã talis: qꝛ coopeꝛimentum ꝓhibens corruptiones a ventis imbribus ꝛ caumatibus: hec autẽ dicit lapides ꝛ lateres ꝛ ligna: alia vero in his ſpeciem ꝓpter iſta. que igiꝛ naturalis harũ vtrũqꝫ circa materiã: rationẽ aũt ignorãs: aut que circa rationẽ ſolũ: aut magis: que eſt ex vtriſqꝫ: illoꝝ autem quis vterqꝫ.

¶ Et differt illud quo naturalis diffinit vnũquodqꝫ iſtoꝝ ab eo qd diffinit ſermocinalis. V.g. quid eſt ira. ſermocinalis enim di-

2 cit: ira eſt appetitus in vindictã: ꝛ ſic de ſimilibus. naturalis aũt dicit ꝙ eſt ebullitio ſanguinis: aut caloris in corde: naturalis igiꝛ dat materiam: ſermocinalis aũt dat formam ꝛ intentionem. Intentio enim alicuius eſt hoc: ꝛ neceſſe eſt vt hoc ſit in materia. V.g. domus: aliquis enim dat intẽtionem dicendo ꝙ eſt copertimentum ꝓhibens ab imbribus ꝛ pluuijs ꝛ frigore ꝛ calore: alius au-

Nãlis diffinit ꝑ materiã: dialecticꝰ vero per formam.

tem dicit. ꝙ eſt ex lapidibus ⁊ lateribus ⁊ lignis: alius vero dat formā exiſtentē in hoc ꝓpter iſta. ſm igiť dictum iſtoꝝ eſt naturalis qui intēdebat materiā ⁊ ignorabat intentionē: aut qui intendebat ſolā intentionē: aut melius eſt dicere: vt ſit ille q̇ congregabat vtrūq;: vtrūq; igiť alioꝝ ei attribuetur.

16 ¶ Cum demōſtrauit ꝙ in diffinitionib⁹ iſtarū virtutū dꝫ accipe mām̄ et formā. incepit dubitare ſm ꝯſuetudinē q̄ eſt apud naturales: et eos q̇ abſolute ꝯſiderāt. ſ. diſputatores: naturales eni̅ differūt a diſputatorib⁹ in modo diffiniēdi. diſputatores eni̅ dāt diffōnes ſm formā tm̄: dicēdo: ꝙ ira eſt appetitus in vindictā: naturales vero ſm mām̄: dicēdo ꝙ eſt ebullitio caloris et ſanguinis in corde. ¶ Deinde dicit. intētio eni̅ alicui⁹ eſt hoc. i. vt mihi vr̄: intētio eni̅ alicui⁹ ſm ꝙ eſt ens eſt hoc. ¶ D. d. ⁊ neceſſe eſt vt ſit in materia ⁊c. i. neceſſe eſt vt illa intētio ſm ꝙ eſt hoc exiſtat in mā q̄ habeat talē diſpoſitionē. ſ. que ſit hoc et ſit ꝑ aliquā intentionē exiſtentē in ea: quapropter fuit digna vt illa res exiſteret in ea nō in alia. ¶ Et innuit ꝑ hūc ſermonē: qm̄ ſicut neceſſe eſt vt intētio exiſtat in mā ſm ꝙ eſt hoc: ita neceſſe eſt vt ſit modus acceptionis ei⁹ in diffōne. ⁊ ſi nō: erit accepta intētio alio mō ab eo ꝗ̄ eſt. Qui eni̅ accepit mām̄ in diffōne et dimittit formā diminute accipit: q̇ aūt accipit formā et dimittit mām̄ exiſtimať ꝙ dimittit aliq̇d nō neceſſariū: ſed nō eſt ita: qm̄ forma dꝫ accipi in diffinitionib⁹ ſm diſpōnes in quibus exiſtūt: et reſiduus ſermo eſt manifeſtus.

Nālis diffinit ꝑ materiā. vid. 2. ph. 18. 19. ⁊. 92. ⁊ 7. me. 34. 35. 39. 55. 37. et. 8. phyſi. 52. Idē i hoc primo. 51. 52. ⁊. 53.

¶ Aut vero eſt aliquis qui circa paſſiones materie non ſeparabiles: ſed phyſicus circa omnes quecunq; huius corporis ⁊ hui⁹ materie opera ⁊ paſſiones ſunt: circa quaſcūq; autē nō hui⁹ ali⁹ vt circa aliqua quidem artifex eſt ſi cōtingat vt inſtructor aut medicus: non ſeparabilium quidem. Inq̄ꝫtum autem non talis corporis paſſiones: ⁊ ex abſtractione mathematic⁹: ſm autē ꝙ omnino ſeparate primus philoſophus.

Qui accipit mām̄ in diffōne et dimittit formā diminute accipit. q̇ autē accipit formam ⁊ dimittit mām̄ videtur dimittere aliq̇d nō neceſſariū: ſed nō eſt ita. Uide. 7. me. 34. vid ſupra q̄ notaui i hoc cōmen.

¶ Dicamus igitur ꝙ iſte qui intendit conſiderare de paſſionib⁹ materie que non ſeparantur ab ea ſecundum ꝙ non ſeparantur. nullus enim eſt niſi naturalis conſiderans in omnibus actionibus ⁊ paſſionibus iſtius corporis ⁊ iſtius materie ⁊ paſſionibus. qđ autem non eſt ita conſiderandum eſt ab alio: quorum quedaꝫ debet intendere artifex vt carpentarius ⁊ medicus. ea auteꝫ que ſunt non abſtracta in rei veritate: ſed ſunt paſſiones corporis: et ſm abſtractionem intēdit mathematicus: ea autem que ſunt abſtracta in rei veritate intendit primus philoſophus.

17 ¶ Cum dubitauit de diffinitionibus: incepit demōſtrare hic que artes vtūtur in diffinitionibus forma et materia: ⁊ que ſolummodo forma. ¶ Et dixit ꝙ ille qui intendit conſiderare de paſſionibus materie non abſtractis ab ea ſecundum ꝙ ſunt ⁊c. i. ille qui intendit conſiderare de formis conſequentibus paſſiones materie non abſtractas a materia. ſecundum ſunt nō abſtracte eſt naturalis qui conſiderat in omnibus paſſionibus corporis: et in natura iſtius materie et in paſſionibus eius. ¶ D. d. quod autem non eſt ita ⁊c. i. quod autem ex iſtis formis et paſſionibus non eſt per naturaꝫ: ſed per voluntatem conſiderandum eſt ab artificibus mechanicis vt carpentario et medoncho. ¶ Deinde dicit ea autē que non ſunt ſeparata ⁊c.

Uid. 2. ph. 16. 18. 20. de mã ſen ſibili. 2. 7. me. 34. 35. Jd. 2. ph. 20. 71. 6. meta. 2.

l. accidentia non abſtracta a corpore: ⁊ conſequētia ipſum non in eo qđ eſt trāſmutabile: ſ; in eo qđ eſt corpus tm̄ ⁊ magnitudo: ⁊ ſunt ea q̄ intellectus intelligit ſm abſtractionē a materia: ſ; in rei veritate non ſeparentur conſiderandū eſt a mathematicis. ¶ De formis aūt q̄ ſunt abſtracte i rei veritate. i. ſm eſſe ⁊ intellectum conſiderat primus philoſophus.

¶ Sed redeundū eſt vnde venit ſermo. dicebamus aūt ꝙ paſſiones aīe non ſeparabiles a phīca materia aīaliū. inq̄ꝫtū autē tales exiſtunt furor ⁊ timor: ⁊ nō ſicut linea ⁊ planum.

¶ Sed revertendū eſt ad noſtrum ſermonē: in quo loquebamur ꝙ paſſiones aīe nō ſunt ſeparate a mā naturali: ⁊ ea q̄ ſunt talia in rei veritate ſunt ira ⁊ timor: non ſicut linea ⁊ ſuperficies.

Uide pro illo 2. 16. 2. phy.

18 ¶ Ideſt. ⁊ qr hoc eſt magis propriū logico: revertamur ad illud de quo loquebamur. ſ. ꝙ paſſiones aīe. ſ. concupiſcibilis non ſunt abſtracte a corpore neq; in diffōne: neq; in eſſe. U. g. ira timor que non ſunt abſtracte: neq; in diffinitione: neq; in eſſe: ſicut linea ⁊ ſuperficies.

¶ Capitulum Secundum.

Atendētes aūt de aīa neceſſe eſt ſimul dubitantes de quib⁹ dubitare opꝫ: ptrāſeuntes priorꝝ oppoſitiōes cōprehēdere q̄cūq; de ipſa aliq̄d enūciauerūt: vt bene q̄dē dicta accipiam⁹: ſi ꝙo aliq̄d non bene vereamur. Principiū aūt q̄ōnis apponere q̄ maxime videnꝉ ipſi

Aīatū ab inaīato in duob⁹ maxime differre vꝫ. ſ. ſenſu ⁊ motu.

A ineſſe ſm nām. Aīatū igiꝉ ab inaīato i duob⁹ maxime differre vꝫ: motu ⁊ ſenſu. accipimus aūt ⁊ a ꝓgenitorib⁹ fere hec duo de aīa.

¶ Et neceſſe eſt nobis in querēdo de aīa p̄dicere opiniones antiquorꝝ ⁊ iuuabimus ꝑ eas ⁊ retinebimus illud qđ dictū eſt vere ⁊ ſm ꝙ opꝫ: ⁊ vitabimus illud qđ dictum eſt ſm ꝙ non oportet. Et debemus predicere etiam ea que reputātur proprie eſſe naturalia: ⁊ hoc ponemus principium dicendo. ꝙ habens aīam videꝉ differre ab inaīato his duobus proprie. ſ. motu ⁊ ſenſu: ⁊ hec duo accepimus ab antiquis de anima.

Aīatū dfꝉ ab iaīato ſenſu. 2. a 16. ⁊ motu locali. 2. de anima. 14. Q̄ñ vtitur phs videri ꝓ certo eē

19 ¶ Cū declaratū eſt in poſteriorib⁹ ꝙ ꝯſideratio ducēs ad certitudinē perfectā in rebus queſitis in vnoquoq; generū nō ſit niſi ꝯſideratio in principijs ꝓprijs illi generi: incepit demōſtrare ꝙ neceſſe eſt ꝯſiderare de aīa hoc

B modo principiorū. ¶ Et dixit. ⁊ debemus p̄dicere in querēdo de aīa ꝓpōnes ⁊ principia que videntur eſſe propria aīe ſm ꝙ eſt aīa: ⁊ illas ꝓpōnes ponamus principiū conſiderationis. ¶ Et notificauit ꝙ ea q̄ habēt de aīa talē diſpōnē ſunt duo: ſenſus. ſ. ⁊ motus. aīatū eñ nō differt ab inaīato niſi ſenſu ⁊ motu locali. ⁊ dixit: ꝙ habemus aīam ⁊c. ¶ Et intendit hic per vꝫ certitudinē: q̄m ipſe vtitur talibus verbis loco certitudinis in locis: in quib⁹ certitudo eſt famoſa: ⁊ reſiduus ſermo eſt manifeſtus.

¶ Dicunt enim quidā ⁊ maxime: ⁊ primo eſſe aīam id qđ eſt mouens: exiſtimantes autem ꝙ non mouetur ipſum non contingere mouere. alterū eorꝝ que mouentur aīam ſic arbitrati ſunt eſſe. Uñ Democritus quidem ignem quēdam aut calidū eſſe dicit ipſam. Infinitis igiꝉ exiſtētibus figuris ⁊ atomis que ſunt ſpeciei rotūde ignee ⁊ animam dicit; vt in aere moto: que vocātur deciſiones

que vdentur per portas in radijs:quarum omne ſemen elemēta
dicit Democritus totius nature. Similiter autē Leucippus. ho Opi. Democriti.
ruȝ autem ſpherica aīam propter id quod maxime poſſunt pene
trare per omne hmōi figure ⁊ mouere reliqua quum moueantur Opi. Leucippi.
⁊ ipſa:arbitrantes aīam eſſe efficiens in aīalibus motum.

¶ Quidā enim dicunt ꝙ illud qđ eſt proprie ⁊ proprius anime
eſt mouere:⁊ qꝛ exiſtimant ꝙ omne non motum non poteſt moue
re aliud/exiſtimauerunt aīaȝ eſſe aliquod motum:vnde Demo
critus dixit ipſam eſſe ignē ⁊ calidum:dixit em̄ ꝙ eſt ex corporib⁹
⁊ figuris indiuiſibilibus infinitis:⁊ ea q̄ ſunt ſpherica ex eis ſunt
ignis ⁊ aīa. V.g. ⁊ ſilr̄a huic ſunt corpora exiſtentia in aere qui di
cuntur atomi:q̄ ſunt in radijs ſolis ingredientibus per foramina
⁊ dicit ꝙ per congregationem fundamentoꝛū in eis ſunt elemen
ta oīm naturalium:⁊ ſilr̄ Leucippus ⁊ ſpherica iſtoꝝ ſunt aīa:qꝛ
tales figure ſunt poſſibiles trāſire in rē ſm̄ totū:⁊ mouet omnia
que mouetur etiam:om̄ exiſtimāt ꝙ aīa dat animalibus motum.
¶ Cū notificauit ꝙ antiq̄ nō cōſiderāt de aīa:niſi ꝑ motū aut ſenſum:aut ꝑ
vtrūq;:incepit primo nūerare ſnīas hoīum cōſiderantiū de aīa per motum
¶ Et.d.qdā.n.eoꝛū ⁊c.i.⁊ cū qdā opinabanᷓ ꝙ illud qđ appropriaᷓ aīe pri
mo eſt:qꝛ mouet aliud:⁊ opinabanᷓ ꝙ aliud qđ mouet aliud dȝ moueri:exi
ſtimauerūt ꝙ aīa eſt aliqđ motū ſꝑ. ¶ D.d.⁊ iō.d. Demo. ipſam eſſe ignē:aut
calīm.i.ignē aut igneū. ¶ D.d.dixit em̄ ipſam eē ex corpib⁹ ⁊ figuris ⁊c.i.
opinabaᷓ.n.qꝛ mouet aliđ ⁊ mouetur:ipſam eē ex corpib⁹ indiuiſibilib⁹ hn̄
tib⁹ figuras infinitas:⁊ ꝙ ex iſtis eſt ſolūmō⁊ ſphericis:⁊ qꝛ ſpherica ſunt
ignis aut igneū credebāt ꝙ ſpherica coꝝ:aut ſūt ignis:aut aīa. ¶ D.d.exē
pla hoꝝ corpoꝝ apud Demo.⁊.d.⁊ ſilr̄a his ſunt corpa exnt̄ia in aere.i.et
iſta corpora apud eū ſunt ſilr̄a atomis q̄ appent moueri ī radijs ſolis.⁊cū
notificauit ꝙ Demo. opinabaᷓ aīam eſſe ex corporib⁹ indiuiſibilib⁹ q̄ apđ
ipm̄ aſſilanᷓ atomis:notificauit q̄ ptes ſunt de q̄bus opinaᷓ Demo. aīam
fieri ex eis:⁊ quō opinanᷓ ea eſſe elēnta alioꝛū cōpoſitoꝛū. ¶ Et.d.⁊ ꝙ ꝑ con
gregationē fundamētoꝛū in eis adaptaᷓ vt ex eis cōponanᷓ diuerſa entia
q̄uis ſint eiuſdē nāe:⁊ intēdit ꝑ fundamēta diuerſitatē eoꝛū in figura:⁊ in
ſitu ⁊ in ordine. Diuerſitas.n.pri9ū in his trib⁹ eſt cū diuerſitate cōpoſitoꝝ
ex eis:ſicut ſcripture diuerſanᷓ pp diuerſitatē lraꝝ in his tribus. ¶ Et cum
narrauit ꝙ ipſi opinabanᷓ aīam eſſe ignē aut aliqđ igneū:qꝛ opinabantur
aīam eſſe ſphericam ⁊ ignē eſſe ſphericū.d.cāne ꝑpter quā opinabanᷓ aīaȝ
eſſe ſphericā. ¶ Et.d.⁊ qđ eſt ſphericū ex iſtis eſt aīa ⁊c.i.⁊ Demo.⁊ Leucip.
nō opinabantur ꝙ ſpherica ex corporibus indiuiſibilibus ſunt aīa:niſi qꝛ
opinabanᷓ ꝙ talia corpora ſunt ea que poſſibilia ſunt ꝑtrāſire ꝑ alia ⁊ mo
uere ipſa:quāuis ipſa moueantur ſemper:⁊ hic eſt diſpoſitio quā exiſtima
bant eſſe propriam anime.ſ.quoniam mouet corpus ⁊ mouetur ſemper.

¶ Unde ⁊ viuendi terminum eſſe reſpirationem. Conſtringente
enim eo quod corpora continet:⁊ extrudente ex figuris preben
tes animalibus motum ex eo quod eſt ipſas quieſcere aliquate
nus:auxilium fieri de foris ingredientibus alijs huiuſmodi in re
ſpirando. Que quidem egredi prohibent ipſas que animalibus
inſunt:id repellēdo qđ conſtringit ⁊ comprimit tādiu viuere anī

malla:quandiu poſſunt hoc facere.

¶Et ideo dixerunt ꝙ anhelitus eſt diffinitio vite. Aer.n. cōtinēs cum congregat corpora: ⁊ conſtringit ex iſtis figuris q̄ dāt aīali- bus motum: quia iſta nō quieſcūt in aliqua hora: ſuſtineri ab ex trinſeco imponendo per anhelitum alias figuras ſibi ſimiles di cunt: ꝙ iſte ēt ꝓhibent illud quod iam peruenit intus in aīalibꝰ ab exitu: ⁊ contra expellunt cum eis illud qđ congregat ⁊ cōſtri- git eas: ⁊ ꝙ vita eſt dum animal poteſt facere hoc.

21 ¶Cum oīa dicēs in q̄ditate alicuius aliquid laborat in faciendo conueni re illud oībus ſenſibilibꝰ. ⁊ in dando cām illius ſenſibilis ex illo dato ab eo in ſubſtantia illius. iſti aūt qm̄ opinabanť aīam eē ptes ſphericas indiuiſi biles laborauerūt hoc modo in dando cām anhelitus: dicēdo: ⁊ propter hanc cām. ſ. quia aīa eſt partes ſpherice q̄ ſemper ſunt in motu fuit āhelitꝰ diffinitio vite: aut ꝯſis vitā. Aer.n. ꝯtinēs cū ꝯgregabit corpora ꝯſtringēť multe figure ſpherice que ſunt intra corpora q̄ dant aīalibꝰ motum: q2 ſp ſunt in motu: ⁊ tūc hic corpa mouebunť ad exitum: ⁊ illō erit exitꝰ anheli- tus: ⁊ tunc ſuſtētabiť aīal ad imponēdū alia corpora ſpherica ab extrīſeco: et hoc eſt imponendo anhelitum. ¶Hoc autem fuit propter tria. Quorum vnum eſt in acquirendo locū illius qđ exiuit. Scđm aūt eſt ad ꝓhibēdum pl'a corpa itrinſeca ab exitu. Tertiū eſt vt adiuuet ea: ēt in expellēdo illud qđ ꝯſtringit: ⁊ qđ ꝯgregat eā vt dicūt: ⁊ iō fuit vita dū aīal pt facere hoc.

Sermo q̄ditatiuꝰ oz ſoluere q̄ones circa rē ſē ſibi l'r ꝯtīgētes. Jō 4.phi.31. 2.ph.22. 1.3.hoc.c 11.7.2.de aīa.12. et 22.j.celi. 21.

¶Uidetur autem ⁊ a pythagoricis dictum: eandem hr̄e intelli gentiam. Dixerūt enim quidā ipſoꝝ aīam eē que ſunt in aere de ciſiones. alij autem has mouens. De his autem dictum eſt pro- pter id quod continue videntur moueri: et ſi ſit tranquillitas ni mia. In idem aūt ferunť: ⁊ quicūq; dicūt aīam eſſe quid ſeipſum mouēs. Videnť.n. oēs hi exiſtimaſſe motū maxime ꝓpriū eſſe anime; ⁊ alia q̄dē omnia moueri pp aīam: ipſam aūt a ſeipſa: pp nihil videre mouēs qđ nō moueatur ⁊ ipſum.

Quorun dā pythagoricoꝝ opinio.

¶Et forte etiam eſt talis ſermo pythagoricoꝝ. Quidam.n. illo rum dicunt: ꝙ anima eſt atomꝰ exñs in aere. Quidā autē illud quod mouet atomos. Et dixerunt hoc: q2 ſemper videntur moue ri lz ventus deficiat oīo. Et aſſimilanť iſtis dicētes: ꝙ aīa eſt ali- quid mouens ſe. Oēs enim iſti videnť opīari motum conuenire aīe: ꝙ oīa nō mouentur niſi per aīam; anima aūt mouetur per ſe. Nihil enim videtur mouere niſi ipſum etiā moueatur.

22 ¶D. ⁊ forte ēt opīo Pythagore in aīa eſt ſilis opinioni Demo. ⁊ Leucip pi. quidam.n. pythagoricoꝝ dicebāt aīam eſſe atomos aereos: ⁊ quidam illud quod mouet atomos: ⁊ opinabanť hoc: q2 credebāt ꝙ atomi ſemper mouebantur: ⁊ ꝙ aīa ſemper moueť. ¶D. d. ⁊ ſil'es iſtis ſunt dicentes ⁊c. ⁊ innuit Pla. Oēs igitur iſti cōuenīūt in hoc. ſ. ꝙ motus eſt proprius aīe: ſz differūt in quid eſt. Et q̄dā eoꝝ exiſtimabant eā eē corpora indiuiſibilia: aut ignē: aut aliqđ igneū. quidā vero atomos.

Opinio. ana. ⁊ l q̄ differat a Democr.

¶Similiter aūt Anaxa. aīam dicit eē mouentē. ⁊ ſi aliquis aliꝰ dixit: ꝙ oē mouet intellectus: nō tñ penitus ſicut Demo. Ille q̄- dem enim dicit ſimpliciter idē eē aīam ⁊ intellectum: vere enim aīebat eſſe quod videtur. Vñ bene dicere Homerum ꝙ Hector

iacet

iacet aliud ſapiens:nõ itaqȝ vtiť intellectu tanq̃ potentia quadã q̃ circa veritatẽ: ſed idẽ dicit animã ⁊ intellectũ.

¶Et ſilr etiã dicebat Anaxa.ꝙ aĩa eſt mouens: ⁊ cũ dicebat ꝙ intellectus mouet omne:ſed tñ Anaxa.aliud intendit ab eo qđ intendit Demo.Demo.n.abſolute dixit:ꝙ idē eſt anima ⁊ quod intellectus.dicit.n.ꝙ veritas eſt res manifeſta:⁊ ideo bñ dixit Homerus ⁊ verũ dixit:ꝙ Hector apoplectizabať ⁊ carebat intellectu Et nõ vtebať intellectu quaſi aliqua virtute:ſed dicebat ꝙ intellectus ⁊ anima idem ſunt.

¶Dicit.⁊ ſilr etiã opinať Anaxa.cũ.d.aĩam eſſe mouẽtẽ:⁊.d.ꝙ intellectus mouet oẽ:ſed Anaxa.nõ intẽdit in hoc illud qđ Democrit⁹.Demo.n.ꝓpalauit ꝙ aĩa ⁊ intellectus idẽ ſunt.d.n.ꝙ veritas ɔpꝛchẽſa nõ eſt niſi in eo qđ manifeſtũ eſt ſenſui tm̃.¶Et ideo bene dixit Homerus verſificatoꝛ:cũ narrauit de homine q̃ carebat ſenſu ꝙ carebat intellectu.Democritus igiť non intendit ꝙ intellectus ſit aliqua virtus in animalib⁹:alia a virtute ſenſus: ſed dicit ꝙ intellectus ⁊ anima idem ſunt. 23

¶Anaxa.aũt min⁹ certificat de ipſis.multotiẽs quidẽ eñ cãm ei⁹ qđ bñ ⁊ recte dicit eſſe intellectũ.Alibi aũt intellectũ hũc eſſe aĩam.In oĩb⁹.n.ipm̃ ineſſe aĩalib⁹ magnis ⁊ paruis: ⁊ honoꝛabilib⁹ ⁊ inhonoꝛabilibus.Nõ vr̃ aũt iſte ſm pꝛudẽtiã dict⁹ intellectus oĩbus ſilr aĩalibus ineſſe.Sed neqȝ oĩbus hominibus.

¶Anaxa.aũt latẽtius loquebať de iſtis cũ multotiẽs dicebat ꝙ intellectus eſt cã in inuẽtione.Et dixit in alio loco:ꝙ intellect⁹ ⁊ aĩa idẽ ſunt.Intellectus.n.apud ipſum exiſtit in oĩb⁹ aĩalib⁹:magno ⁊ paruo:nobili ⁊ ignobili.Sed nõ videmus hũc intellectum exiſtere ſilr in oĩbus aĩalibus.Neqȝ etiã in homine. Opinio Ana.

¶Dicit.Ana.autẽ cũ ꝓpalauit ꝙ intellect⁹ ⁊ aĩa idẽ ſunt:latẽti⁹ ꝓpalauit q̃ Demo.cũ multotiẽs dicebat ꝙ intellect⁹ eſt cã rectitudinis:⁊ etiã verificationis:⁊ hoc apparet ex eius ſnĩa ꝙ intellectus ſit aliud a ſenſu.⁊ in alijs locis videť opinari ꝙ intellect⁹ ⁊ aĩa idem ſunt.d.n.ꝙ intellectus eſt in omnibus animalib⁹ magno ⁊ paruo:nobili ⁊ ignobili.¶Et nõ eſt ſicut exiſtimauit:qꝛ non videmus intellectum exiſtere eodem modo in oĩbus hominibus nedum exiſtere in omnibus animalibus. 24 D Intellect⁹ nõ exiſtit eodẽ mõ in oĩbus hoĩb⁹.

¶Quicunqȝ igitur in moueri aĩatũ aſpexerũt.hi quidẽ maxime motiuum opinati ſunt aĩam eſſe.Quicunqȝ aũt in cognoſcere et ſentire ea q̃ ſunt:iſti dicunt aĩam eſſe pꝛincipia:alij quidẽ plura facientes pꝛincipia:alij vero vnum hoc. Sicut Empedo.quidẽ ex elẽentis oĩbus eſſe:⁊ vnumquodqȝ eoꝛum aĩam dicẽs ſic.Terram quidem terra cognoſcimus:aquã vero aqua: ethere aũt ethera: ſed ignem igne:concoꝛdia autem concoꝛdiam: et diſcoꝛdia triſti diſcoꝛdiam. op pm̃ cõ.5. tertij de anima. Opinio Empedoclis.

¶Et ponẽtes pꝛincipia aĩe motũ exiſtimabãt ꝙ aĩa ſit dignioꝛ oĩbus vt moueatur.Ponentes aũt regulã in hoc cognoſcere: et ſentire oĩa entia dicebant animam eſſe pꝛincipia.Quidam igitur eoꝛum ponebant iſta pꝛincipia plura vno.quidam autem ponebant vnam:vt Emped.Iſte.n.ponebat eam ex omnibus elemen

tis:ſed tamen ponebat vnumquodqꝫ elementorum eſſe animam et dixit:ꝙ nos non comprehendimus terram niſi per terram: et aquam per aquam:⁊ aerem ꝑ aerē:et ignē ꝑ ſuū ſimile.ſ.ignē:⁊ litem per litem:amicitiam per amicitiam.

25 ¶Cum compleuit ſermonem conſiderātiū in aīa per motū.Incepit etiam dicere opiniones eorum qui conſiderant de aīa per cognitionē ⁊ diſtinctionem.dicendo.et ponentes principium aīe motū ⁊c.i.ponētes aūt regulam animeꝫ cognitionem ſue nature ꝓpter motum quaꝓ iudicauerunt ꝙ aīa eſt magis omnibus digna motu ſm ꝙ diximus.¶Ponētes aūt regulā in conſideratione de animato per cognitionē eius:⁊ diſtinctionē in oībus entibus opinabantur ꝙ anima eſt principiū totius:aut ex principijs totius.Qui igitur ponebant h̄ ꝑncipia plura vno ponebant aīam plura vna ⁊ qui opinabantur ꝑncipium vnum eē:ponebāt aīam vnā.V.g.qꝛ Empe. ponebat animam fieri ex elītis ⁊ ponebat ipſam ſex in nūero ſm nūerum elītoꝝ apud ipſum.dixit.n.ꝙ nos non ꝯprehēdim⁹ terrā niſi ꝑ terrā ⁊c.

Aiſti⁹ po nit.ſ.27. ⁊ſolo hu⸗ ius pōit.3 de aīa.3 §

¶Et cum.d.et quidam eorum ponebāt hec principia plura vno :intendebat quidā eorū:qꝛ poſuerūt hec principia plura vno opinabantur aīam eſſe plura vna:vt Empe.ſed fuit cōtentus dicere rem loco conſequentis. ¶Et cum.d.⁊ quidā eoꝝ ponebāt vnam aīam:intēdebat ⁊ quidā eoꝝ qui ponebāt vnū principiū:ponebant vnā aīam:ſed fuit contēt⁹ hoc cōſequēte loco rei ecōuerſo ei qđ fecit primo:⁊ reſiduus ſermo eſt manifeſtus.

Emp.po⸗ ſuit pl'a principia vno id.j. ph.41.53 Opio plo nis.

¶Eodem autem modo ⁊ Plato in Thymeo aīam ex elītis facit.Cognoſci enim inquit ſimile ſimili.Res aūt alt ex principijs eſſe. Similiter autem ⁊ in his que de phyloſophia dicuntur per eundem determinatum eſt.Ipſum quidem animal ex ipſa vni⁹ idea:⁊ ex prima longitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine conſtare: alia autem ſimili modo.

¶Et ſimiliter Plato in Thymeo ponebat animam aliqđ ex elementis.Quoniam apud ipſum nihil cognoſcitur niſi ꝑ ſuū ſile. Et ꝙ omnes res non fuerunt niſi ex ſuis principijs.Et ſimiliter determinauit dixit in philoſophia.ſ.in ſuis diſputationibus:⁊ manifeſtum eſt ꝙ liber Thymei exit ab eis:⁊ꝙ anima ſimpliciter eſt ex forma vnius:⁊ prima longitudine:⁊ prima latitudine:⁊ primo profundo:et ꝙ alia currunt hoc modo.

26 ¶Plato poſuit in Thymeo ꝙ anima eſt aliqđ in ſba elemētoꝝ .opinabaꝛ illud etiam quod opinabaꝛ ꝗ ponebat aīam ex principijs:⁊ eſt ꝙ oēs res non cognoſcunꝛ:niſi per ſua ſilia:⁊non cognoſcunꝛ niſi ꝑ cognitiōeꝫ ſuoꝝ principioꝝ:⁊ ꝙ principia cognoſcuntur ꝑ ſua ſilia:ꝯtinget ꝙ principia cognoſcantur ꝑ principia.Et cum coniungemus huic ꝙ aīa cognoſcit res ꝑ principia earum:continget ex hoc ꝙ aīa ſit ꝑncipia.hec.n.ſunt proprietates conuertibiles.¶D.d.ſimiliter determinauit ⁊c.i.et ſilr determinauit in ſua philoſophia ⁊ in ſcholis ei⁹:qm̄ in Thymeo dixit hoc alio modo.D. enim illic ꝙ animal ſimpłr abſolutum:qđ eſt gen⁹ aīalium ⁊ ꝑncipiū eoꝝ:⁊ eſt compoſitum ex vno:⁊ ex prima longitudine que eſt compoſita ex qualitate prima:et ex latitudine que eſt compoſita ex prima trinitate:et ex profundo:quod componitur ex prima quaternitate :q̄ ſunt ꝑncipia aliorum numerorum compoſitorum.¶Et opinabaꝛ ꝙ longitudo cōponiꝛ ex dualitate:qꝛ linea fit ex duob⁹ punctis:⁊ latitudo ex trinitate :quia fit cum lon⸗

vid' ꝑ iſto ſ.cō.33.

vide pro mct.37.

gitudine ex trib' punctis:ꝛ ſpiſſitudo ex quaternitate:q2 fit cum lõgitudine ꝛ latitudine ex q̃tuoꝛ punctis. Quã cũ opinabatᷣ ꝙ nũeri ſunt ꝑncipia oĩm:fuit neceſſe apud ipſum:vt ꝑncipia numeroꝝ ſint ꝑncipia generũ eſſe ſenſibilis:et alij numeri q̃ ꝯponuntᷣ ex ꝑncipijs ſint principia etiã reꝝ particulariũ. Ita ꝙ principia aĩalis ſimplicis eſt ꝑma vnitas ꝛ prima dualitas:et trinitas:ꝛ q̃ternitas. Principia aũt alioꝝ aĩaliũ ſunt alij numeri.

¶ Et id.d.ꝙ alia currunt hoc mõ.i.ꝛ ꝑncipia alioꝝ aĩaliũ ꝑticulariũ ſunt alij numeri:ꝛ q2 opinabantᷣ hoc in ꝑncipijs entiũ:ꝛ opinabantᷣ ꝙ aĩa ꝯponitᷣ ex ꝑncipijs ꝑꝑ cognitionẽ opinati ſunt ꝙ aĩa eſt iſte numer' q̃.ẽ ꝑncipiũ numeroꝝ. ¶ D.d.ꝛ manifeſtũ ẽ ꝙ Thyme' exit ab eis:vt mihi vrᷣ qδ illud qδ dictũ ẽ de ꝑncipijs in Thymeo eſt aliud ab eo:qδ dictum ẽ I diſputatiõib':ꝛ quaſi diuerſitas hoĩm in aĩa nõ ẽ niſi ꝑꝑ diuerſitatẽ eoꝝ in ꝑncipijs. Oẽs.n.ꝯueniũt ꝙ opꝫ eẽ ex ꝑncipijs:ꝛ dicũt qδ opio Plõnis in Thymeo de aĩa ẽ ꝙ aĩa ẽ nã media.ſ.inter formas abſtractas indiuiſibiles:ꝛ inter forma ſenſibiles diuiſibiles ſm mãm. ¶ Themi.aũt dicebat ꝙ Plato intẽdebat per iſtã mediã intellectũ inter oẽs ꝑtes aĩe:cũ ſuũ eẽ ſit mediũ inter formas mãles:ꝛ abſtractas. Et vrᷣ difficile poſſum' hodie intelligere opiniones antiquoꝝ:q2 non ſunt note apud nos.

Uid' p:lo met.38.& 39.
£ Difficile poſſum' hodie intelligere opiones ãtiq̃ꝝ:q2 ñ ſũt note apud nos

¶ Adhuc autem ꝛ aliter. Intellectum q̃dem eẽ vnũ. Sciam aũt duo. Singlrᷣ enim eſt ad vnum. Plani autem numerum opinionem. Senſum vero eum q̃ ſolidi. Numeri enim ſpẽs ipẽ et principia dicebantur. Sunt aũt ex elementis. Iudicantur enꝫ res alie quidem intellectu:alie vero ſcientia:alie autem opinione:alie vero ſenſu. Species autem numeri hi rerum.

¶ Et eſt dictum hoc etiam alio modo:ꝛ eſt ꝙ intellect' eſt vnuꝫ ꝛ ſcientia duo:q̃m per ſe eſt ad vnũ. Et ꝙ exiſtimatio eſt numer' ſuperficiei:ꝛ ꝙ ſenſus eſt numerus ſolidi. Numeri enim dicebantur eſſe forme et principia in rebus entibus:et numeri ſunt vnuꝫ illorum elementorum. Sed omnes res conſiderantur: quedam ꝑ intellectum:ꝛ q̃dã ꝑ ſciam:ꝛ quedam ꝑ exiſtimationẽ:ꝛ q̃dam per ſenſum. Iſta autem ſunt numeri qui ſunt forme.

36.2.celi. cõ.72.

¶ Et opinati ſunt alio modo aĩam eſſe principia nũeroꝝ. Dicunt enim qδ intellectus eſt vnum numerale:ꝛ per intellectum intẽdit primas ꝑpoſitiones:ꝛ dixerunt ipſum eſſe vnũ:q2 ſcire ꝑpõnes eſt vnius ſciẽtie:ꝛ intẽdit ꝑ ſcientiam concluſionẽ:et dixerunt eaꝫ eẽ dualitatẽ:q2 eſt proceſſus ab vno ſ.propoſitionibus:ꝛ ad vnum.ſ.concluſionẽ vnde fit dualitas. ¶ Et hoc intendebat cum.d. Eſt enim ſingulariter ad vnum:ꝛ dixerunt ꝙ eſtimatio eſt numerus ſuperficiei.ſ.trinitatis eſt cum ab vno ſcilicet ꝑpõibus ad duo:nam concluſio eſt in eo falſa et vera. Unde fit illic aliqua dualitas. 27

¶ Et dixerunt etiam ꝙ ſenſus eſt quaternitatis. opinati ſunt.n.qδ ſenſus ꝯprehẽdit corpus:ꝛ qδ forma corporis eſt q̃ternitas. ¶ D.d.numeri.n.dicebãtᷣ eſſe forme ꝛc.i.ꝛ dixerũt hoc q2 opinabantur qδ principia numeroꝝ ſunt forme abſtracte:ꝛ principia entiũ ſunt vnũ elmtoꝝ eoꝝ. Et q2 rerũ q̃dã ꝯſiderantᷣ.i.cognoſcũtᷣ intellectu ꝛ quedã ſcĩa:q̃dã exiſtimatione:ꝛ q̃dã ſenſu ꝛ nihil cognoſcitᷣ niſi ꝑ ſuũ ſiľe:neceſſe eſt vt iſte ꝟtutes aĩe ꝯprehẽſiue ſint ꝑncipia nũeroꝝ qui ſunt forme ꝛ elmta entiũ.ſ.vnitatis ꝛ dualitatis:ꝛ trinitatis:ꝛ q̃ternitatis:ꝛ neceſſe eſt vt intellectus ex iſtis ſit vnitas:ꝛ ſciẽtia dualitas:ꝛ exiſtimatio trinitas:et ſenſus quaternitas.

¶ Qm̃ aũt ⁊ motiuũ videbat̃ aĩa eẽ: ⁊ cognoſcitiuum. Sic q̃daʒ complexi ſunt ex vtriſq;: enunciantes animam eſſe numerum mo uentem ſeipſum. Differunt autem ⁊ de principijs q̃ et quot ſunt Maxime quidem corpora facientes principia ab his qui incor poꝛea. Ab his autem miſcentes et ab vtriſq; pͥncipia referentes. Differunt autẽ et circa multitudinem: hi quidem vnum. illi vero plura dicunt.

¶ Et quia exiſtimatum eſt de anima q̊ eſt mouẽs et cognoſcẽs. Voluerunt aliqui congregare hec duo: et iudicauerunt q̊ anima eſt numerus ſeipſum mouens. Et magna diuerſitas eſt in princi pijs que ſunt et quot. Et maxime inter eos qui faciunt ea corpo ralia: et inter eos qui non corporalia. Et iſti etiam differunt ab eis qui admiſcent ⁊ ponunt principia ex vtroq;. Et diuerſitas ẽt eſt in numero principiorum. Quidam enim dicunt vnum princi pium eſſe. Quidam plura.

28 ¶ Et q2 exiſtimatum ẽ .i. certificatũ q̊ mouere ⁊ cognoſcere ſunt pͥncipia aĩe: intendebant aliqui ad cõgregandũ vtrũq; in aĩa: dicẽdo aĩam eſſe nu merũ ſe mouentẽ: q2 nõ mouet̃ ab alio. ¶ Et cũ notificauit ſectas q̃ differũt in diffiniẽdo aĩam: et ſunt tres. Quaꝝ pͥma diffinit eã per motũ aut p ꝯñ tia motũ. Scđa aũt p cognitionẽ. Tertia vero p vtrũq;: ⁊ oẽs cõueniũt qđ eſt ex pͥncipijs: incepit notificare modos diuerſitatis eoꝝ vl̃r: lʒ ꝯueniãt in hoc qđ ẽ ex principijs. ¶ Et .d. et magna diuerſitas ⁊c. i. et differũt in ſub ſtãtia aĩe: q2 differunt in principijs .ſ. in nã coꝝ ⁊ in nũero: ⁊ marĩa diuer ſitas ẽ in nã principioꝝ: interponẽtes pͥncipia corporalia: ⁊ ponẽtes ea nõ corporalia cũ iſte due nature maxime differãt: differunt etiam iſti ab eis q̃ admiſcent ⁊ ponunt principia ex vtroq; .i. corporalibus et non corporali bꝰ. ¶ D. d. et differunt etiam in numero principioꝝ .i. et differunt etiam in anima: q2 differunt in numero principiorum.

F

Tres fuerunt ſecte diffinientiũ aĩam.

nã ſcorpa lʒ ĩcorpo rea marie differt. vide .x. met. t.cõ.vlt.

¶ Cõſequenter aũt his ⁊ animã aſſignant. Motiuũ eñ naturã pͥmoꝝũ exiſtimauerũt non irrationabilr̃. Unde quibuſdã viſum ipſam ignẽ eſſe: etenĩ h̃ in partibꝰ ſubtiliſſimꝰ eſt: ⁊ marie elemẽ toꝝũ incorporeũ. Adhuc aũt mouet̃ q2 ⁊ mouet alia pͥmo.

¶ Et iſti procedunt in diffiniendo aĩam ꝓceſſu ꝯñti iſta. hoc eñ quod reputant: qm̃ natura pͥncipioꝝũ eſt mouens non eſt extra veritatem: vnde quidã exiſtimabãt ipſam eſſe ignẽ. Ignis enim eſt pͥmoꝝum partium inter elr̃ta: ⁊ q̊ magis vr̃ non eſſe corpꝰ: et ipſe mouetur: ⁊ mouet alia corpora pͥma intentione.

¶ Cũ notificauit ſnĩas antiquoꝝ de aĩa: incepit laudare eas in eo quod
29 dicũt de veritate ⁊ de verificatiõe ꝯñtie. ¶ Et .d. et iſti ꝓcedũt ⁊c. i. et iſti q̃ opinant̃ aĩam eſſe ex pͥncipijs: q2 mouet̃ p ſe: ⁊ diffinierũt eã hoc mõ ꝓceſſe rũt in hoc via recta ⁊ ꝯñte pͥncipia. Opinari eñ q̊ nã pͥncipioꝝ ẽ mouẽs per ſe: rectũ ẽ. ¶ D. d. et ideo exiſtimauerũt quidã ⁊c. i. et q2 opinati ſũt eã eẽ ex pͥncipijs exiſtimauerũt quidã eã eẽ ignẽ: q2 reputabãt ignẽ eẽ elr̃tuʒ ceterorum elementorum ⁊ ſimplicioꝝ partiũ: et q̊ magis vr̃ non eſſe cor pus: quia opinantur pͥncipia eſſe talia .ſ. ſimpliciora aliis ⁊ remotiora nã corporea: et omnia iſta cum eo quod viſa eſt ab eis moueri: et mouere alia prima intentione ſicut anima.

Opiariq̊ nã pͥnci pioꝝ ẽ mo uẽs p ſe re ctũ ẽ. Idẽ 2. ph. 3. 4. vide. 2. de gc. 53.

¶ Democritus autem ⁊ floridius dixit enuncians propter quid vtrumq; horū. aīam quidem.n.⁊ intellectum idē: quēadmoduʒ diximus: ⁊ ex primis et indiuiſibilibꝰ corpibꝰ. Motiuum autem propter ſubtilitatem partiū ⁊ figurā. Figurarum aūt mobiliſſimā q̄ ſpherica dicit: hoc autem intellectū eſſe ⁊ ignem.

¶ Democritus autem dixit in hoc ſermonem magis latentem. Et iudicauit cām in vtroq;: et dixit: q̄ aīa et intellectus ſūt idē et quod hoc eſt ex primis corporibus indiuiſibilibus: ⁊ attribuit ipſum motui propter paruitatem partium eius: ⁊ propter figurā et dixit quod inter figuras magis obediens motui eſt ſpherica: ⁊ quod intellectus ⁊ ignis habent talem figuram.

¶ Quia intētio eiꝰ ī hoc capło ē demrāre q̄ antiq̄ bñ dixerūt ī hoc q̄ ꝯueniūt ī hoc q̄ aīa ē ex pncipūs pp motū ⁊ facere cōparationē īter ſermones eoꝝ de hoc: ⁊ iā locutꝰ fuit de ſcīa eiꝰ q̄ dicebat aīam eē ignē: incepit mō loqui de opinātibꝰ eā eē ex partibꝰ indiuiſibilibꝰ. ¶ Dicēdo. Demo. aūt. d.ꝺ nā aīe pp motū ſermonē magis latentē ſermone dicētis ipſam eē ignē: ⁊ ē magis latēs q̄ iudicauit aīam in vtraq; ꝟtute: ⁊.d. ipſam eandem: ⁊ q̄ nā vtriuſq; eſt eadē.ſ. intelľs: ⁊ aīa mouēns ē ſenſibilis. D.n.q̄ aīa ⁊ itelľs ſūt idē: ⁊ qꝺ nā illiꝰ eſt q̄ ē ꝑs ꝑtiū idiuiſibiliū ſphericaꝝ. ¶ D.d.⁊ attribuit ipm motui ⁊c.i.⁊ attribuit ipm motui ꝓprio aīe.i. poſuit ipm cāʒ motus aīe pp ꝑuitatē ſuaꝝ ꝑtiū cū ſit indiuiſibilis: ⁊ pp ſuā figurā. Opinabať.n. qꝺ illa figura eſt leuiꝰ motus oīum figuraꝝ: et ideo opinabať qꝺ iſta figura exiſtit ī aīa ⁊ in igne: ⁊ iſte ſmo latet pp duo: quoꝝ vnū ē hoc qꝺ opinabať.ſ. qꝺ aīa ⁊ intellectus ſunt idē: ⁊ qꝺ eſt pars indiuiſibilis: ſed parteʒ indiuiſibilem eē eſt dubiū. Ignē autem eē eſt manifeſtum. 30 g

Ignē eē ē māifeſtū: ʒ vīꝺ op. 4.ce.32.

¶ Anaxagoras autem vr̄ q̄dem aliud dicere animā aliud intellectum vt diximus prius. Vtitur aūt vtriſq;: ſicut vna natura. verūtamen ponit intellectū pncipiū: maxime oīm. Solū igitur dicit ipſum eorum que ſunt ſimplicē eſſe ⁊ immixtū ⁊ purum: aſſignat autem vtrūq; eidē pncipio: ⁊ cognoſcere ⁊ mouere. Dicens intellectum mouere vniuerſum.

¶ Anaxagoras autem videtur dicere aīam eſſe aliud ab intellectu: ſicut dixit ſuperius. Sed tamen vtitur eis etiam quaſi ſint eiuſdem nature. Sed ponit intellectum digniorem omnibꝰ rebꝰ: vt ſit principium. Dicit enim q̄ ſolus intellectus inter omnia entia eſt ſimplex: mundus ⁊ purus. Et attribuit ei vtraq;.ſ. cognitionem ⁊ motum: dicendo q̄ intellectus mouet omne.

¶ Cum fecit comparationē inter opionē dicētis ipſum eē ignem: et opinionem dicentis ipam eē partē ſphericam ꝑtium indiuiſibilium: icepit etiam facere comparationē inter opionē Anaxa. ⁊ Demo. ¶ Et.d. Anax. ⁊c. ideſt Ana. autem vr̄ ſmi q̄ apparet dicere animam eſſe aliud ab intellectu: ſʒ q̄uis hoc apparet ex ſuo ſmone: tñ ipſe ponit eos eſſe eiuſdem nature id eſt eiuſdem generis: et cum hoc ponit itellectum magis dignuʒ vt ſit pncipiū omnium reꝝ: ⁊ ꝓponit ipm oībus. D.n. qꝺ ſolus intellectꝰ eſt ſimplex: mundus: purus.i. abſtractus a materia: non admixtus cū ea: et attribuit vtrūq; ei in omnibus partibus mundi.ſ. cognitionem ⁊ motum. Opinatur tm̄ qꝺ intellectus mouet omnia ⁊ qꝺ nō moueť: qm̄ aūt iſte ſermo eſt magis vi 31

3.d ala.t. cinus veritati ꝛ ſn̄ie Ariſto.ſ.ꝙ intellectus eſt ex principijs: et quod eſt c.4. Et h̄ cognitionis ꝛ motus eſt manifeſtum: ꝛ ideo laudabit ipſum poſt multum l.34. tex. ꝛ notificabit id quod remanſit ei dicere de intellectu.

Thales. ¶ Videtur aūt ꝛ Thales ex his que tradita mēorie ſunt motiuū
Diogenes aliquid animam opinari. Siquidem dixit lapidem animam hr̄e: quoniam ferrum motiuum. Diogenes aūt ſic ꝛ alij quidā aerem ipſam cenſuit eſſe. Hunc opinās omnium ſubtiliſſimū eē ꝛ p̄nci-pium. Et ꝓpter hoc cognoſcere ꝛ mouere aīam. Scḋm ꝙ igitur p̄mū ꝛ ex hoc reliq̄ cognoſcere. Scḋm vero ꝙ ſubtiliſſimū eſt mo-
Heraclit⁹ tiuum eſſe: ꝛ Heraclitus principium aīam ipām eſſe dicit: ſiq̄dē vaporem ex quo alia. Heraclitus conſtituit: etēm incorꝑaliſſimū autem ꝛ fluēs ſemper. Quod vero mouet᷑, motu cognoſci: in mo-tu autem eē que ſunt: ꝛ ille arbitrat᷑ eſt ꝛ multi. Silr̄ autem his
Alemeon ꝛ Alemeon opinari viſus eſt de aīa. Dicit enim ipſam immorta-lem eſſe ꝓpter hoc qḋ aſſimilat᷑ immortalib⁹. Hoc autē ineſſe ipſi tanq̄ꝫ moti ſemꝑ. Moueri.n.et diuina omnia continue ſemper lunam: ſolem: aſtra: ꝛ celum totum. Magis aūt rudium q̄dam
Hippoc. aīam aquā eē exiſtimauerunt vt Hip. Suaderi enim niti ſunt ex genitura: quoniam oīum humida eſt. Etēm redarguit dicentes ſanguinem eē aīam: q̄m genitura non eſt ſanguis. Hanc autem
Critias. eſſe p̄mam aīam. Alij autem ſanguinē aīam eē dixerunt queād-
ola elnta modum Critias. Ipm̄ ſentire anime: maxime ꝓprium opinātes.
p̄ter terrā hoc autem ineſſe ꝓpter nām ſanguinis. Oīa enim elnta p̄ter ter-
iudicē ac rā iudicē acceperūt. Hanc ēm nulli ꝓtulerunt: niſi ſi aliquis dixe-
ceperunt. rit ipſam eſſe ex omnibus elementis: aut omnia.

¶ Mileſius autem videtur vt narrat᷑ de eo dicere aīam eē aliq̄d mouens: cum dicebat ꝙ lapis hꝫ aīam: q̄ mouet ferrum. Dioge-nes autem ꝛ alij multi opinabant᷑ aīam eē aerem. Quia exiſtima-bant ꝙ nihil eſt ſubtilius aere: ꝛ ꝓpter hoc anima cognoſcit et mouet. Scḋm enim ꝙ eſt principiū aliaꝝ rerū cognoſcit. Scḋm aūt ꝙ eſt ſubtilior oībus reb⁹ mouet. Et Heraclit⁹ ēt dicit quod anima eſt principiū: cum dicit ipm̄ eē vaporem: ex quo cōſtituit oēs res: ꝛ ponit ipm̄ valde remotum a corꝑib⁹: ꝛ ſemper liq̄duꝫ. Et opinabat᷑ cum multis alijs ꝙ oīa entia ſunt in motu. Et forte etiam aliquis vr̄ opīari etiam in anima talem opinionem. Dicit enim ipſam eſſe immortalem: q̄ aſſimilatur īmortalib⁹: ꝛ ꝙ hoc eſt ei q̄ ſemꝑ mouet᷑. Et dixit. oēs enim dij: luna.ſ.ſol ꝛ ſtelle ſem-per mouent᷑ motu continuo. Et alij qui digniores ſunt deriderī iudicauerunt ipſam eſſe aquaꝫ: vt Hip. Et videtur declinare ad hanc opinionem ꝓpter ſꝑma cū ſit hmōi rerū. Q̄m ꝑꝑ hoc ꝯdi-citur dicenti aīam eſſe ſanguinē: dicendo ꝙ ſperma non eſt ſan-guis. Et ſperma eſt p̄ria anima. Et alij dixerunt ipſum eſſe ſan-guinem : vt Critias: cum exiſtimauerit ꝙ nihil conſequit᷑ aīam

ſicut ſentire: ꝛ ꝙ ſentire eſt ex natura ſanguinis. Unumqḋq; enĩ elementorũ preter terrã habet iudicem: terra autem nullũ: ꝛ qḋ dictũ fuit de ea eſt ꝙ eſt ex oĩbus elementis: aut oĩa elementa.

¶ Uult numerare oẽs opiniones antiquorũ in aĩa: ꝛ dare cuilibet aliquã rationem: ꝛ ſermo eius eſt manifeſtus. ¶ Mileſius autem opinabatur aĩaʒ eſſe principium mouens per ſe: quia dicebat ꝙ magnes habet animam q̄ mouet ferrum. ¶ Diogenes aũt opinabatur aĩam eſſe aerem. aer enim eſt ſubtilius ceteris corporibus: ꝛ principium eorũ. Inquantũ igitur eſt prin- cipiũ dabitur ei cognitio: ꝛ inquãtũ ſubtilius ceteris corporibus: dabitur ei motus. Et hec duo appropriãtur aĩe. ¶ Heraclitus vero opinabaẜ aĩaʒ eſſe principiũ: ꝛ illud principiũ eſt vapor liquidus motus: q̄ opinabatur ꝙ ex vapore eſt cõſtitutio aĩarũ: ꝛ ꝙ eſt valde remotus a corpore: ꝛ hec duo ſunt in principio. ¶ D.d. ꝛ opinabatur cum multis aliis ꝛc. i. ꝛ opinabatur cũ multis aliis: ꝙ oĩa mouentur: ꝛ credebat ꝓpoſitionẽ communem omni- bus. ſ. ꝙ ſimile cognoſcitur per ſuũ ſiĺe: ꝛ quia apud ipſum omnia ſunt mo- ta: fuit neceſſe vt cognoſcens ſit motũ: quapropter iudicauit aniĩã eſſe va- porẽ: Et ſiĺr q̄ ponit ipſam ſimilem nature ſtellarũ ꝛ ſolis ꝛ lune videẜ opi- nari ipſam moueri per ſe: ſed dicens ipſam eſſe aquam dʒ derideri. Nullus enĩ dixit aquam eſſe elementũ ceterorum: ſʒ tñ dedit ei rationem aliquam ſ. q̄ ſperma qḋ eſt principiũ gñationis eſt valde humidũ: ꝛ exiſtimatum eſt ꝙ ſperma eſt aĩa: cũ ipſum formet embrionem. ¶ D.d. quoniã per hoc con tradicitur dicẽti ꝙ aĩa eſt ſanguis. i. ꝛ ponit ꝙ ſperma eſt prima anima: q̄ ponit ꝙ ſperma non eſt ſanguis: forte igitur non iudicauit ꝙ anima eſt aq̄ niſi quia videbat ſperma eſſe aĩam: ꝛ aquam nõ ſanguinem. ¶ D.d. quoniã vnũquodq; elementorũ preter terrã ꝛc. i. ꝛ vnumquodq; elementorũ iudi- catũ eſt ab antiquis eſſe animam ex eo preter terram. Nullus enim opina- tur terram eſſe elementum aliorum: ſed ꝙ tãtum eſt compoſita ex quibuſ dam elementis: aut eſt omnia elementa id eſt ex omnibus elementis. 3

¶ Diffiniunt aũt omnes animam tribus vt eſt dicere: motu: ſen- ſu: ꝛ incorporeo. Horum aũt vnũquodq; reducitur ad principia. Unde ꝛ in cognoſcendo diffinientes ipſam: aut elementum: aut ex elementis faciunt: dicentes ſimiliter inuicem preter vnum. Di- cunt enim ꝛ ſimile cognoſci ſimili: quoniam enĩ anima omnia co- gnoſcit: conſtituunt eam ex omnibus principiis.

Nullꝰ opinaẜ terrã eſſe elmtũ alioꝝ. op. j. met. t. c. 14. de heſiodo.

¶ Et ipſi vniuerſaliter diffiniũt aĩaʒ tribus: motu. ſ. ꝛ ſenſu: ꝛ nõ corporeo. Et vnũqḋq; iſtorũ reducitur ad principiũ: ꝛ ꝑꝑ hoc po- ſuerunt ipſam etiã elemẽtũ: aut ex elemẽtis illi q̄ diffinierũt eam ꝑ cognitionẽ: ꝛ qḋ q̄dã dicũt in hoc eſt ſiĺe et qḋ dicũt q̄dã ꝑter vnũ. Dicunt enĩ ꝙ ſiĺe nõ cognoſciẜ niſi per ſuum ſiĺe: ꝛ q̄ anima cognoſcit omnia: poſuerunt eam cõſtitui ex omnibus principiis.

¶ Cũ demonſtrauit ꝙ cõſiderãtes in aĩa per motum debẽt opinari ipſam 35 eſſe ex principiis: incepit demonſtrare vĺr ꝙ oĩa dicta in diffinitione aĩe reducta ſunt ad principium. ¶ Et. d. ꝛ ipſi vĺr diffiniunt ꝛc. i. ꝛ antiqui vni- uerſaliter ꝓcedũt in diffiniẽdo animam ꝛ cognoſcẽdo ſuã ſubſtãtiã tribus viis: motu. ſ. ꝛ ſenſu. i. cognitione: cũ hec duo videantur ꝓpria anime. Ter- tiũ aũt q̄ eſt nõ corpus. plures enĩ eorũ opinabãtur hoc exiſtere in aĩa nõ minus q̄ ꝑdicta duo: ꝛ vnaqueq; iſtarũ viarũ inducit eos ad opinandum animam eſſe ex principiis. ¶ Et hoc intendebat cum. d. ꝛ vnumqḋq; redu-

citur ad principiū. ¶D. incepit demōſtrare viā p quā pceſſit qui indicauit aiam eſſe ex principijs p cognitionē: ꝛ .d. ꝛ ppter hoc poſuerūt ipſam eē elementum ꝛc. i. ꝛ qꝛ oēs opinabanť eā eſſe ex principijs: dixerūt illi qꝛ diffinierunt eā p cognitionē ꝙ eſt elemētū: aut ex elemētis: ꝛ via qua pceſſerūt iſti in hoc eſt eadē ꝛ ſilis pꝛeter vnum illoꝝ. ſ. Anaxa. ¶D. demonſtrauit hanc viā ꝛ dixit. dicunt. n. ꝙ ſile nō cognoſciť niſi p ſuum ſile. i. ꝛ hoc fuit neceſſe apud eos: qꝛ opinabanť tres ppōnes. Quarum vna eſt ꝙ oīs res cognoſcitur p ſuum ſile. Secunda eſt ꝙ oīa non cognoſcunt niſi per ſua principia. Tertia eſt ꝙ aīa cognoſcit omnia: ex quibus ſequitur ꝙ anima eſt principia omnia: aut ex principijs omnium.

Nota in qbus pro pōnibus ſtet tota reſolutio antiquo= rū de aia.

¶Quicūqꝫ quidē igiť vnā aliquā dicūt cām vel elemētum vnū: ꝛ aiam vnū ponunt: vt ignē aut aerē. Plura vero dicentes principia. Et aiam plura dicunt. Anaxagoras autē ſolum impaſſibilem dicit intellectū ꝛ cōe nihil alicui alioꝝ hře. Hmōi aūt cum ſit qūo cognoſcit: ꝛ ppter quā cām: neqꝫ ille dixit: neqꝫ ex his q̄ dicta ſunt conſpicuum eſt.

¶Qui igiť dixit ꝙ principiū ꝛ elemētū eſt vnum: ponit aiaȝ etiā vnum: aut ignem: aut aerē. Et q̄ ponit principia plura vno: ꝛ ponit aiam plura vno. Anaxa. autem ſolus dicebat ꝙ intellect⁹ non recipit paſſionem: ꝛ ꝙ nihil eſt in eo quo habeat cōicationem cuȝ alia re. Sed non dixit quomodo: ꝛ ppter q̄d p hāc diſpōnem cognoſcit: ꝛ hoc eſt qđ apparet ex ſuo ſermone.

34 ¶Cum notificauit ꝙ opiniones eoꝝ in ſubſtātia aie ſequunť illud qđ opinabanť in ſubſtātia principioꝝ: incepit demōſtrare etiā ꝙ opiniones eorū in numero aiarū: ſequiť etiā illud qđ opinať in numero principiorū. ¶Et d. qui igiť dixit vnū principiū eſſe ponit aiam vni⁹ rei. i. vni⁹ nature ex illo principio: aut ignē: aut aerē: ꝛ q̄ dixerūt principia eſſe plura vno: opinanť aiam eſſe plurē vnā. ¶D. incepit declarare opinionē Anaxa. ꝛ ꝙ alia via pceſſit: ꝛ. d. Anaxagoras aūt ſolus dixit ꝙ intellect⁹ nō recipit paſſionē. i. nō eſt materialis: ꝛ ꝙ in nullo hȝ cōicationē cum alio. i. ꝙ nulla res oiuȝ quas intelligit eſt i eo ita ꝙ ſit cōis eis in alia forma. i. ꝙ nō eſt hic: neqꝫ in hoc. i. neqꝫ eſt corpus: neqꝫ virtus in corpe: ꝛ hic nullus dixit niſi Anaxagoras. ꝛ ſup hoc laudabit Anaxagorā in poſt. ¶D. d. ſed nō dicit qūo. i. ſed non. d. qūo cōtingit ei vt intelligat oīa: vꝛꝝ ſm ꝙ eſt in actu: aut ſm ꝙ eſt in potētia: nȝ dixit etiā qua de cā intelligit res q̄ nō ſunt intellectus in actu: ꝛ hoc eſt qđ poſt complebit cum locutus erit de intellectu.

Solus Anaxagoras dixit intellectū immixtuȝ eſſe. idē .3. de aia. t.c. 4. et .8. phy. t.c. 57. videt hic. 3. te. cō. 23.

¶Quicūqꝫ autē cōtrarietates faciunt in principijs: ꝛ aiam ex cōtrarijs cōſtituunt. Qui aūt alterū tm̄ cōtrarioꝝ ponūt: vt calidū aut frigidū: aut aliud hmōi aliud: ꝛ aiam ſilr vnū aliq̄d hoꝝ ponunt. Vñ ꝛ noīa cōſequunť calidū quidē dicentes: qꝛ ppter hoc ꝛ hoc viuere noiatū eſt. Qui aūt frigidū ppter reſpirationeȝ ꝛ refrigerationem vocari animam. Tradita quidem de aia: ꝛ ppter quas cauſas dicunt ſic: hec ſunt.

¶Et illi q̄ in principijs ponebāt cōtrarietateȝ: cēſtituūt etiā animā ex cōtrarijs. Qui igiť poſuerūt principiū alterū cōtrarioꝝ: vt calidū ꝛ frigidū ꝛ aliud ſile: opinati ſunt in aīa etiā illā eſſe vnam hoc mō. Et videmus eos etiā cōſequi noīa. Quidā igitur eorum

dicūt aīam eſſe calidū: qm̄ hoc nomē vita in lingua greca cecidit
ex hac intētione. Et quidā dicūt ꝙ eſt algidū.i.frigidū ꝓpter an-
helitū: ꝛ infrigidatio q̄ ꝓuenit ex anhelitu: videť in greco iſagi.i.
anhelitus. Hec igitur accepimus ab antiquis de anima: ꝛ iſta in-
duxerunt eos ad dicendum hoc.

¶ Narrauit in hoc caplo ꝯſequētia ei⁹ ꝙ opinanť in ſb̄a aīe ad illud quod 35
opinanť in principijs: adeo ꝙ q̄ opinanť principia eſſe ꝯtraria dicūt aīam
eſſe ex ꝯtrarijs. Dicēs igiť ꝙ principia ſunt calidū aut frigidū aut aliud cō
trariū dixit ꝙ aīa ſiľr eſt vnū illoꝝ cōtrarioꝝ. Et in alia tranſlatione inue-
nitur additū: ꝛ q̄ opinabanť ꝙ principia ſunt alterū par ꝯtrarioꝝ: dicūt ꝙ
aīa eſt in illo pari cōtrariū: ꝛ eſt illud qḋ dixit: ꝛ q̄ poſuerūt ꝯtrarietatem in
principijs ꝛc. ¶ Deinde.d. ꝛ videm⁹ eos cōſequi noīa ꝛc.i. ꝛ inueniem⁹ eos
rōcinari ſuꝑ hoc.ſ. ꝙ alterū cōtrarioꝝ eſt principiū: ꝛ ꝙ aīa eſt ex eo deriua
tione huius noīs vite ꝛ anime. Dicēs igiť ipſam eſſe calidū: rōcinať ꝑ hoc
ꝙ hoc nomē vita in lingua grecoꝝ deriuať a calido: ꝛ ſiľr hoc nomē motū.
Et cū dixit ipſam eſſe frigidum rōcinať ꝑ hoc nomē anhelit⁹ qḋ deriuatur
a frigido. ¶ Deinde.d. hec igiť accepimus ꝛc.i. in ſubſtantia aīe: ꝛ iſte ſunt
rōnes q̄ induxerunt eos ad hoc dicēdum.ſ. rōnes accepte ex diſtinctione et
motu: ꝛ ꝙ anima non eſt corpus.

Capitulum tertium.

COnſiderādū aūt primū quidē de motu. Fortaſſis
autē nō ſolū falſum eſt ſubſtātiā ipſius hmōi eſſe
qualē aiūt dicētes aīam eſſe qḋ eſt ſeipſuꝫ mouēs
aut poſſibile mouere. Sed vnum quoddā. Et im-
poſſibiliū ineſſe ipſi motum. Quod quidē igiť nō
neceſſe ſit mouens ꝛ ipſum moueri: dictū eſt pri⁹.
¶ Debem⁹ igitur ꝑſcrutari pri⁹ de motu. Uidetur
em̄ ꝙ nō hoc ſolū eſt falſum.ſ. ꝙ ſubſtātia ei⁹ ſit talis diſpōnis: ſi-
cut narrāt iſti q̄ dicūt aīam eē aliqd mouēs ſe: aut aliqd motiuū
ſui: ſed ꝛ eſſe aīam motum eſt etiā impoſſibile. Et dico etiā ꝙ nō
eſt neceſſe vt mouēs ſit motum: ꝛ hoc etiā predictum eſt.

Cum compleuit ſermones antiquoꝝ de anima ꝛ rōnes eoꝝ: ꝛ ꝙ collo- 36
cať in eis de vero: incepit in hac parte cōtradicere falſo dicto ab
eis que eſt tertia pars huius tractat⁹. Prima em̄ eſt in ꝓlogo. Scḋa in inue-
niēdo opiniones eoꝝ. Tertia in cōtradicēdo eis. Et incepit in hac parte cō
tradicere eis q̄ diffiniūt eā ꝑ motum. ¶ Et dicit. Et debemus ꝑſcrutari ꝛc.i.
ꝛ ꝑſcrutandum eſt de ꝯſiderantibus in ſubſtantia eius per motum. Uiſum
eſt em̄ ꝙ nō tm̄ eſt falſus ſermo eoꝝ q̄ diffiniūt eā: ꝙ eſt aliquid mouens
aut motiuū ſui: ſed etiā ꝙ ſit aīa mota ꝑ ſe.ſ. vt cōſtituat ꝑ motum vt plura
entia: ꝛ venti ꝛ fluuij: eſt falſus. ¶ Et hoc intēdebat cū.d. ſed eſſe animā mo-
tum eſt impoſſibile.i. ſed ſermo dicentis ꝙ eſſentia anime conſtituitur per
motū eſt impoſſibilis. ¶ Dein.d. Et dico etiā ꝙ nō eſt neceſſe ꝛc.i. qm̄ autē
nō eſt neceſſarium vt aliquid moueat ſe: declaratum eſt prius.ſ. in naturali
bus. ꝙ autem eſt mota per ſe: modo incepit declarare.

Nota diuiſionem hui⁹ primi libri. Uēti ꝛ fluuij conſtituunť per motū idē cō. ſeqnti. 8. ph. t.c. 40. ꝛ cōmen. 28.

¶ Dupľr autē qm̄ moueť omne. aut.n. ſm alterū: aut ſm ſeipſuꝫ
Scḋm autē alterū dicimus quecunqꝫ moueť ex eſſe in eo quod
mouetur vt naute: non.n. ſimiliter mouētur naui. Hec quidē.n. ſe
cundū ſeipſam mouetur. Illi autē ex eſſe in eo qḋ mouetur. Na-

Moueri ſm alteꝝ ꝛ ſecūduꝫ ipſum.

nifeſtum autē in partib⁹ eſt hoc ita eſſe. Propꝛius quidē.n.mot⁹ pedum ambulatio eſt:q̄ mouentur ⁊ homines. Non ineſt autem talis motus nautis tunc.

¶ Et oē motū altero duoꝝ modoꝝ mouetur:aut p aliud: aut p ſe:⁊ dicere p aliud eſt illud q̄d mouetur:q̄ eſt in aliquo moto:vt equitans in naue.mot⁹.n.ei⁹ nō eſt ſicut motus nauis:q̄m nauis mouetur p ſe:⁊ equitās mouetur q̄ eſt in moto. Et hoc eſt manifeſtū p mēbra. Motus.n.propꝛius pedibus eſt ambulatio: ⁊ conuenit etiam homini. Sed non pꝛimo inuenitur in illa diſpoſitione in equitantibus in naui.

37 ¶ Cum declarauit q̄ falſitas nō tm̄ inuenit̄ in hoc q̄ mouet ſe aīa:vt decla
primo de ratū eſt in ſermonib⁹ vniuerſalibus:ſed etiā in hoc q̄d dicūt q̄ ſubſtantia
gñatione anime ↄſtituit̄ p motū:vt venti ⁊ fluuij:incepit declarare hoc etiā eſſe im
t.cō.45. poſſibile. Et incepit pꝛimo diuidere modos ſm quos dicit̄ q̄ aliq̄d eſt motum:⁊ declarauit pꝛimo q̄ motus attribuit̄ alicui duob⁹ modis: aut eſſentialiter q̄n aliquid fuerit motū p ſe:aut accidētaliter quādo fuerit motum per motū alteri⁹ cū fuerit in re mota. ¶ Et dicit.⁊ omne motū mouet̄ duobus modis:aut p aliud:aut p ſe. D.d. exēplum de equitātibus in naui. D.d. ⁊ hoc manifeſtū eſt ex mēbꝛis.i.motus nauis nō attribuit̄ equitātib⁹ eſſentialiter:⁊ hoc manifeſtū eſt ex motu mēbroꝝ ꝓpter q̄ attribuit̄ motus eſſen
Mot⁹ eſ tialiter homini ⁊ aīali.ſ.pedū. Motus.n.nō attribuit̄ homini eſſentialr̄:niſi
ſētialr̄ at ſi ꝓpter hec mēbra:⁊ iſte motus nō inuenit̄ in equitātibus in naui. Motus
tribuit̄ ho igitur eſſentialis nō inuenit̄ in eis. ¶ Et debes ſcire q̄ illud q̄d dicit̄ motuꝫ
mini p pe q̄ eſt in moto eſt duobus modis. Modo qui eſt poſſibilis vt moueat̄ per
des:ſʒ vi ſe:vt equitantes in naui ⁊ mouent̄ p motum nauis. ¶ Et modo qui eſt im
de oppo poſſibilis:vt albedo que mouetur per motum coꝛpoꝛis albi.

ſitum.6. ¶ Dupl'r aūt vtroq; dicto moueri:nūc intēdim⁹ de aīa ſi p ſeipſaꝫ
ph.59.et mouetur ⁊ participat motu:quattuoꝛ aūt mot⁹ cum ſint:loci mu
phyſi.4. tatio:alteratio:⁊ augmētū:⁊ decrementum. Aut ſm vnum hoꝛuꝫ
vbi.d.q̄ p mouebitur:aut ſm plures:aut oēs. Si vero mouetur nō ſm acci
coꝛ.vide dens:naturaꝫ inerit motus ipſi. Si autem hoc ⁊ locus. Oēs.n.di
cōſilr̄.4. cti motus in loco ſunt.
ph.t.cō. ¶ Et q̄ motū d̄r duobus modis:debem⁹ modo pſcrutari de aīa
3.et.5. vtrū moueatur p ſe:aut p aliud. Et q̄ mot⁹ ſunt quattuoꝛ loci:⁊
phyſi.cō. alterationis:⁊ augmēti:⁊ diminutiōis. Neceſſe eſt aut vt mouea
1.2.6.ph. tur aliquo iſtoꝝ motuuꝫ:aut vt moueatur pluſq̄ vno:aut vt mo
86.et.8. ueatur omnibus motibus. Si igitur mouetur non accidētaliter:
ph.27. tunc motus eſt in eo naturaliter. Et ſi ita ſit:hꝫ locū etiā. Omnes enim motus quos diximus fiunt in loco.

38 ¶ Cum diuiſit motū in duo eſſentialr̄ ⁊ accidētalr̄:incepit pſcrutari:vtrū ſit poſſe vt aīa moueat̄ p ſe. ¶ Et.d.⁊ q̄ motū d̄r ⁊c.i.⁊ cū declaratum eſt q̄ mot⁹ d̄r duob⁹ modis pſcrutādū eſt vtrū aīa moueat̄ p ſe: aut nō moueat̄ niſi accñtalr̄. ¶ D.ꝓpoſuit huic tres ꝓpōnes:quaꝝ vna eſt q̄ motus ſunt tres in gñe:ſed ipſe dixit quattuoꝛ large quaſi numerādo additionē ⁊ diminutionē ꝓ duobus. ¶ Scda aūt eſt q̄ ſi aīa mouet̄:aut vno iſtoꝝ motuum: aut plibus:aut oib⁹. ¶ Tertia vo eſt q̄ ſi mouet̄ vno iſtoꝝ motuū neceſſe eſt vt ſit coꝛp⁹. ¶ Q̄d aūt ſi aīa mouet̄:tūc vno iſtoꝝ motuū mouet̄ ſic ↄpo

uitur. Si aīa mouetur eſſentialr̄ neceſſario moueť vno eſſentialiū motuū:
aut plurib⁹: aut oīb⁹. Et oīs motus aut eſt loci: aut alteratiōis: aut augmē
ti: ergo anima ſi mouetur: mouetur: aut localr̄: aut cremento: aut altera- D
tione. Et cū ꝯcluſerim⁹ huic ꝙ oē mot ū aliquo iſtoꝝ motuū eſt corp⁹ vt de
claratum eſt in .6. phyſi. concludetur ꝙ ſi anima mouetur eſt corpus ⁊ ſin
loco: cū omne corp⁹ eſt in loco. Hoc igiť poſſum⁹ intelligere de hoc qđ .d. nō Oīs mot⁹
igiť moueť nō accidētalr̄ ⁊ mot⁹ eſt ei naturalr̄. ¶ Si igiť ita ſit: hꝫ locum: eſt ī loco.
oēs eñ mot⁹ ꝑdicti ſunt in loco. ſi igiť mouetur nālr̄ ⁊ oīs motus natu-
ralr̄ eſt vnus illoꝝ triū: ⁊ quilibet illoꝝ eſt in corpe: ⁊ oē corpus eſt in loco
neceſſe eſt vt aīa ſit in loco: ⁊ cū fuerit in loco: erit mota motu locali neceſſa Digreſ-
rio. ¶ Omne eñ qđ moueť altero illoꝝ duoꝝ motuū moueť localr̄: ſed nō ſio.
ꝯuertiť. ¶ Sꝫ in verbis eſt ambiguitas .ſ. qñ .d. oēs .n. mot⁹ ꝑdicti ſunt ī loco: ⁊ Obiectio
nō .d. oīa .n. mota illis motibus ꝑdictis ſunt in loco: ſꝫ oēs mot⁹ ꝑdicti: ſꝫ Nūquid
hoc etiā ſm̄ ſuū modū: nō vere dr̄ de illis motib⁹ tribus .ſ. vt ſint in loco: ſi oīs mot⁹
hoc qđ dixit ꝑdicti rñdet illis tribus. Motus eñ alteratiōis nō eſt in loco. ſit ī loco.
¶ Et iō poſſum⁹ intelligere ex hoc qđ .d. ſi igiť moueť nō accñtalr̄: ⁊ motus Prima ſo
eſt ei naturalr̄ .i. ꝓpter ſe nō ꝓpter aliud extrinſecū: neceſſe eſt vt moueatur lutio.
motu locali: ⁊ ſic intēdit ꝑ motus ꝑdictos oēs modos mot⁹ localis. iſte eñ
motus exiſtit in re naturalr̄: ⁊ eſt neceſſario in loco: ⁊ ſm̄ hoc erit ſermo ei⁹
⁊ mot⁹ eſt ei nālr̄ q̄ſi alia ꝯditio addita ei qđ eſt ei eēntialr̄. Alteratio eñ Secunda
pōt dici aliquo mō ꝙ eſt in alterato eſſentialr̄. ¶ Et pōt dici ꝙ eſt in eo acci ſolutio.
dētalr̄ aliquo mō. Albedo .n. nō moueť in nigredinē: niſi qꝛ eſt in aliquo di
uiſibili .ſ. in corpe: nō qꝛ eſt diuiſibilis in ſe: ⁊ ſic erit hic ali⁹ mod⁹ modoꝝ
accidētalr̄ a mō deſcripto: vt ꝯficat hāc expoſitionē hoc qđ poſt dicet.

¶ Si aūt eſt ſubſtātie aīe mouere ſeipām. Nō ſm̄ accñs moueri ipſi inerit: ſicut albo ⁊ tricubito. mouentur eñ ⁊ hoc ſm̄ accidēs. Cui eñ hoc inſunt: moueť illđ corp⁹: vñ nō eſt loc⁹ ipſoꝝ. Anime aūt erit ſine ꝯtrouerſia loc⁹ ſiquidem natura motu participat.

¶ Et ſi ſubſtātia aīe eſt vt moueat ſe: tūc mouere nō erit accidentalr̄: vt mot⁹ albi ⁊ tricubiti. Iſta .n. moueńť ſꝫ accidētalr̄. Quod aūt moueť eſt corp⁹ in quo hec duo exiſtūt. Et iō nō hñt locum. Aīa aūt hꝫ locū: cū habeat naturalr̄ cōicatiōnē cum motu.

¶ Cum declarauit ꝙ ſi moueť eſſentialr̄: opꝫ vt moueať vno triū motuum: 39
incepit declarare ꝙ nō pōt moueri motu alteratiōis neqꝫ augmēti. Impoſ-
ſibile eſt eñ vt in eis aliqđ mouēs: qm̄ hoc nō inueniť niſi in mo-
tu locali tm̄: ꝙuis illud qđ in qualitate moueť aliquo modoꝝ reruꝫ
q̄ dicunť moueri accidētalr̄. ¶ Et .d. ſubſtātia aīe ⁊c. .i. ⁊ ſi ſubſtantia ani
me eſt aliqđ mouēs ſe: vt antiqui deſcribūt: e eſt vt moueať in qua Vide. 8.
litate: vt albū in nigrū: neqꝫ in quātitate: vt tricubitū cubitū. Qm̄ ſi ph. 60. ⁊
aliqđ iſtoꝝ dicať moueri nō diceť niſi accidētalr̄: qm̄ illud qđ in que ibi.
iſtis nō eſt niſi corp⁹. ¶ Et hoc eſt quaſi cā ꝓpter quā nō inueniť in his duo
bus motib⁹ mouēs ex ſe: ſꝫ qm̄ mot⁹ nō attribuiť albedini ⁊ nigredini: niſi
ꝑ corp⁹ in quo exiſtūt he due q̄litates manifeſtū eſt. ¶ Sꝫ difficile eſt ima- Dubiuꝫ.
ginari quomodo attribuitur additio ⁊ diminutio in q̄titate rei augmēta-
bili ⁊ diminuibili accñtalr̄. augmētatū .n. eſſentialr̄ mouetur in loco. ¶ Sed Solō.
ſm̄ ꝙ eſt motus in partibus nō in toto. Motus igitur attribuitur toti acci- Vide. 1. de
dentaliter. Motus igitur attribuitur alterabili ⁊ augmentabili modo acci- gñatione
dētali: ſed alterabili ꝓpter corpus deferēs: ſed augmentabili ⁊ diminuibili 37. et. 8.
propter partes corporales augmentabiles ⁊ diminuibiles. Et ſecundum ph. 23.
has duas intentiones intelligendus eſt ſuus ſermo in quo dicit. quod

autem mouetur eſt corpus:in quibus ſunt hec duo.i.eſt corpus in quibus ſunt hec duo.in qualitate vero eſt corpus ſubiectum:in augmentato autem ſunt partes corporis in quibus inuenitur iſte motus:⁊ ſic poſſunt diſſolui omnes dubitationes contingentes huic ſermoni.

¶ Amplius autem ⁊ ſi natura mouetur:⁊ violentia mouetur: et ſi violentia ⁊ natura. Eodem autem modo ſe habet ⁊ de quiete: in quod enim mouetur natura ⁊ in hoc quieſcit natura. Similiter autem ⁊ in quod mouetur violentia:⁊ quieſcit in hoc violentia. Quiete autem violenti motus anime erunt ⁊ quietes:neq; fingere volentibus facile eſt reddere. Amplius autem ſiquidem ſurſum mouebitur ignis erit. Si vero deorſum terra. Horum enim corporum motus hi:eadem autem rō ⁊ de medijs.

¶ Et etiam ſi mouetur naturaliter:mouetur etiam violente:et ſi violente naturaliter. Et ſimiliter de quiete. Ad qḋ enim mouetur naturaliter in eo quieſcit naturaliter. Et ſimiliter in illo ad quod

E mouetur violente quieſcit violēte. Qui igitur ſunt motus ⁊ quietes iſti qui violente accidunt anime. Et etiam ſi mouetur ad ſuperius eſt ignis:ſi inferius eſt terra. Iſti enim duo motus non ſunt niſi horum duorum corporum. Et ſermo de corporib⁹ medijs eſt iſte idem ſermo.

Qḋ mouetur natr: mouetur violenter. ⁊ ecōtra.

40 ¶ Ideſt:⁊ ſi mouet̃ naturaliter.i.per ſe in loco:neceſſe eſt vt moueat̃ violēte in loco:⁊ hoc neceſſe eſt in eo qḋ mouet̃ in loco motu recto. ¶ D.poſuit cōuerſuz:⁊.d.⁊ ſi mouet̃ violēte:mouet̃ etiā naturaliter:⁊ hoc etiā neceſſe eſt.ſ. ꝙ illud qḋ mouet̃ violēte dz moueri naturaliter:motus a enī violētus nō intelligitur niſi reſpectu naturalis. ¶ D.d.⁊ ſilr de quiete.i.⁊ ſm hūc modū dz eſſe in quiete.ſ.ꝙ oē motū naturaliter hz quietē naturaliter: ⁊ oē habēs quietē naturaliter:hz quietē violēte:⁊ oē hñs quietē violente hz quietē naturaliter. Si igit̃ aīa mouet̃ naturaliter hz quietē naturaliter:⁊ ſi hz quietē naturaliter hz quietē violēte:⁊ cū narrauit ꝙ illud qḋ mouetur naturaliter pōt habere violentā quietē:narrauit in quo loco hz quietem violente:⁊.d. illud enī in quo mouet̃ naturaliter in eo quieſcit violente.i.in loco enim in quo mouet̃ naturaliter quieſcit violēte. V.g.ignis'q̃ mouet̃ naturalr in loco inferiori in eo quieſcit violente:terra aūt ecōuerſo: ⁊ hoc determinatum eſt in.5.phyſi. ¶ Et cum ꝓbauit ꝙ ſi aīa mouetur naturaliter ⁊ per ſe ꝙ neceſſe eſt vt moueat̃ violente:aut quieſcit violente.His ꝓpoſitionib⁹ verificatis.d.qui igitur mot⁹ ſunt.i.nullus enī pōt dicere in hoc aliqḋ.hoc enī nullo mō imaginatū in anima:nedū ſit ineſſe:⁊ potētia iſtius ſermonis eſt potentia duoꝝ ſyllogiſmoꝝ hypotheticoꝝ. ¶ Quorū primus eſt ꝙ ſi aīa mouetur naturaliter mouet̃ violente:ſed nō mouetur violente: ergo nō mouet̃ naturaliter. ¶ Secūdus aūt eſt ꝙ ſi aīa mouet̃ naturaliter quieſcit naturaliter:⁊ ſi quieſcit naturaliter quieſcit violēte.ſed non quieſcit violente : ergo nō quieſcit naturaliter:⁊ ſi nō quieſcit naturaliter nō mouetur naturaliter ⁊ iſte cōponit̃ ex duob⁹ ſyllogiſmis hypotheticis cōtinuatiuis:in quorum vtroq; deſtruitur ꝯſequens:⁊ concluditur oppoſitū precedentis. ¶ D.d.aliū ſyllogiſmum qui ſequitur ex iſtis propoſitionib⁹ per quem declarat ꝙ anima nō mouetur naturaliter:⁊.d.⁊ ſi mouetur ſuperius:naturaliter ē ignis: ⁊ inferius eſt terra.i.ſi mouetur naturaliter in loco:mouetur aūt ſuperius aut inferius:cum omnis motus in loco ſit alter iſtorum modorū:et hoc ve=

In motu recto qḋ mouetur natr:mouet̃ violēter.idē.2.ce.84.

a Motus violēt⁹ nō intelligit̃: niſi in reſpectu naālis. vid.j.celi.14. Et q̃ ibi.⁊ 2.ce.83.5.phy.54.60.

rum eſt in motu recto. Si igitur mouetur ſuperius eſt ignis: ſi inferius eſt terra: ſi medio modo eſt alterum duorum corporum mediorum: aut aqua: aut aer. et hoc intendebat cum dixit sermo de corporibus etc. i. quaſi diminuit impoſſe pone. q. manifeſtum eſt: et eſt quod ſi eſt ignis: aut aliquod elementorum eſt in corpore violente: et ſi eſt aliquod elementorum non debet moueri in corpore niſi vno motu naturaliter: aut ſuperius aut inferius non motibus oppoſitis: ſed nos videmus eam moueri motibus oppoſitis in loco: ergo non eſt vnum elementorum quatuor. F Augmentum eſt in omnibus partibus. 3. de anima. 2. de ala. 39. 14.

¶ Poſtea autem ſi videtur mouere corpus rationabile eſt his mouere motibus quibus et ipſa mouetur. Si autem hoc eſt et conuertentibus erit dicere verum quod ſecundum genus et generis ſpeciem quo corpus mouetur: mouetur et ipſa. Corpus autem mouetur ſecundum loci mutationem: quare et anima mutabitur ſecundum corpus hoc et ipſa: aut tota: aut ſecundum partes tranſlata. Si autem hoc contingit: et exeuntem iterum ingredi contingeret vtique. Ad hoc autem ſequitur reſurgere mortua animalium.

¶ Et etiam ſi videmus eam mouere corpus: neceſſe eſt vt moueat ipſum illis motibus: quibus illa mouetur. Et ſi ita ſit: cum iſte ſermo conuerteretur erit verus. ſ. quod motus quo corpus mouetur: mouetur etiam ipſa motu locali. Unde neceſſe eſt vt anima tranſmutetur ſecundum tranſmutationem corporis: et transferatur in loco: aut ſecundum totum: aut ſecundum partes. Et ſi hoc fuerit: poſſibile eſt vt cum exiuerit ab aliquo loco reuertatur et exiſtat in eo. Unde poſſibile eſt vt illud quod moritur ex animalibus reuertatur et viuat.

¶ Dicit: et etiam ſi videmus eam etc. i. et eſt etiam altera ratiocinatio: quoniam ſi ponimus quod ipſa mouet corpus ſecundum quod mouetur: neceſſe eſt vt moueat ipſum modo motus quo mouetur. ſ. quod ſi transferatur: neceſſe eſt vt transferat ipſum: et ſi alteretur neceſſe eſt vt alteret ipſum. ¶ Et cum poſuit hoc. d. et econtrario etiam. ſ. modus motus quo corpus mouetur ab anima: neceſſe eſt vt moueatur illo eodem motu. hoc poſito ſi poſuerimus quod corpus mouetur ab anima motu locali: tunc neceſſe erit vt anima moueatur in corpore: aut ſecundum totum: aut ſecundum partes. Erit igitur in corpore quaſi corpus in loco: et quia innata eſt mouere corpus in locis diuerſis poſſe eſt etiam vt ipſa moueatur in locis diuerſis: et cum ita ſit poſſe eſt ſicut dixit: cum exierit a corpore vt reuertatur et intret ipſum. Unde conſequitur ſicut dixit vt animal mortuum reuertatur vt viuat. ¶ Sed iſta contradictio eſt ſecundum ſermonem dicentis: non ſecundum rem in ſe. Nos enim non ponimus quod omne mouens mouetur illo modo motus: neque in motu locali: niſi mouens ſit corpus: vt declaratum eſt in phyſicis. ¶ Et cum quidam exiſtimauerit quod hec contradictio eſt ſecundum rem in ſe: dederunt dubitationes ſuper Ariſto. in hac probatione dicenti: quod omne corpus: non mouet niſi moueatur: et dicunt: nos videmus hic multa que mouent et non mouentur illo modo motus vt lapis rectius: quoniam cum calefit mouet paleam motu locali: tamen ipſe non mouetur. ¶ Sed iſte non eſt locus iſtius queſtionis: et eius diſſolutio iam dicta eſt in. 8. phyſi. vbi indigebat ponere hanc propoſitionem. Si queſtio eſſet propria huic loco contradictio eſſet ſecundum rem in ſe: quia multa videmus alterare: tamen non alterantur. Sumus igitur inter duo. Aut debentes ponere quod contradictio eſt ſecundum rem in ſe: et tunc non erit verum: niſi in motu locali quod non ſonant verba Ariſto. Aut ponere quod contradictio eſt ſecundum ſermonem dicentis non ſecundum rem in ſe. Et iſta quidem contradictio non verificatur niſi concedendo primam

41 Dubium

Solutio. 8. ph. 35. et 82.

propoſitionem a qua incepit loqui.ſ.ꝙ ſi aĩa mouet corpus ſm ꝙ mouetur
neceſſe eſt vt moueat ipſum mõ motus quo mouetur:⁊ hoc ꝯcedũt antiqui:
aut ſequit̃ illud qð ꝯcedũt:hoc q̃dẽ ꝯceſſo ꝯſequit̃ ꝯuerſum eius neceſſario
⁊ eſt ꝙ oĩs mot⁹ quo corpus mouet̃:neceſſe eſt vt aĩa moueat̃ illo motu:et
hoc manifeſtũ eſt.ſm hoc igit̃ intelligẽda eſt iſta ꝯtradictio in hoc loco.

¶ Motum autem ſm accidens ſi ab altero moueatur depelletur
enim vtiq̃ violentia animal:non oportet autem cui a ſeipſo mo-
ueri ineſt in ſubſtãtia:hoc ab alio moueri niſi ſm accidẽs. Sicut
g neq̃ quidem igitur ſm ſe bonum:aut propter ſeipſum:hoc qui-
Qð ſm ſe dem propter aliud eſſe:hoc autem alterius cauſa.
bonũ ẽ ꝓ ¶ Motum autem accidentaliter non mouetur niſi per aliud:ſcʒ
pter alið cum aĩal expellitur violẽte. Sed non eſt neceſſe vt illud in cuius
non eſt. ſubſtantia eſt moueri per ſe:moueatur per aliud niſi accidentali-
ter. Quẽadmodum non eſt rectum:vt illud qð eſt bonũ per ſe ſit
bonum per aliud:neq̃ illud qð eſt delectabile per ſe: ſit delecta-
bile per aliud.

42 ¶ Cum deſtruxit ꝙ aĩa mouetur per ſe:incepit declarare ꝙ non eſt impoſſi
h bile vt moueatur accidentaliter:immo forte eſt neceſſarium. ¶ Et.d.motus
Aĩa moue autem accidentaliter ⁊c.i.motu autem accidentali poteſt moueri:cum talis
tur ꝑ acci motus non eſt niſi per motum rei in qua eſt:⁊ hoc accidit ei cum corpus in
dens. quo eſt mouetur violente ab aliquo extrinſeco. ¶ Et cũ dedit pro poſſibili
iſtũ modũ motus:declarauit ꝙ nõ dʒ neceſſe eſſe:vt illud qð mouet̃ ꝑ ſuam
ſubſtãtiam moueat̃ ꝑ aliud. Quẽadmodũ eñ illud qð eſt bonũ per ſe nõ eſt
bonũ ꝑ aliud;ſic illud qð eſt motũ ꝑ ſe nõ eſt motũ ꝑ aliud.

¶ Animã autem maxime dicet aliq̃s vtiq̃ a ſenſibilibus moueri:
ſiquidem mouetur. At vero ⁊ ſi mouet ipſa ſeipſam:⁊ ipſa moue-
bitur vtiq̃. Quare ſi oĩs motus eſt eius qð mouetur ſm ꝙ moue
tur:⁊ aĩa vtiq̃ diſtabit a ſubſtantia ipſius:niſi ſm accidens ſe mo
ueat. Sed eſt motus ipſius ſubſtantie per ſe.

¶ Melior ſermo omnium ſermonum dictorum in hoc ꝙ anima
mouetur eſt ꝙ mouet ſenſibilia:ſed ſi mouet ſe mouetur etiam.
Unde neceſſe eſt quia motus eſt proceſſus moti in mõ ſui motus:
vt anima etiam procedat a ſua ſubſtantia:ſi non mouet ſe accidẽ
taliter. Sed motus eſt ſue ſubſtantie per ſe.

43 ¶ Cũ declarauit ꝙ contingit dicentibus ꝙ aĩa nõ mouet niſi ſm ꝙ mouet̃
a Motus vt moueat̃ modis motuũ quibus mouet. Aĩa aũt videtur mouere pluribus
eſt trãſmu modis vt motu locali ⁊ motib⁹ ſenſibiliũ:⁊ iam dedit eis impoſſibilitatẽ ſi
tatio rei i mouet̃ motu locali qui eſt mot⁹ quo mouet:declarauit hic ꝙ ſermo magis
ſua ſubſtã ſufficiẽs ꝙ aĩa mouet̃ illo mõ quo mouet eſt vt moueat motu quẽ facit i ſen
tia. oppo- ſibilib⁹. ¶ Et.d.⁊ melior ſermo ⁊c.i.⁊ magis ſufficiẽs ſermo eſt dicere ꝙ aĩa
ſitũ.j.ph. mouetur in gñe motus quẽ hʒ in ſenſibilib⁹:⁊ intendebat hoc cum.d.ꝙ mo
65.et.5. uet ſenſibilia.i.ꝙ mouet̃ mõ motus ſm quẽ mouet ſenſibilia. Senſus enim
phy.7. licet moueant̃ a ſenſibilib⁹:tñ exiſtimant̃ mouere ⁊ moueri ab eis inſimul.
b Eſſe mo ¶ D.incepit dicere aliud impoſſibile ꝯtingẽs oĩbus:⁊ eſt ꝙ ſi actio ſubſtan
tus eſt cõ tialis aĩe qua ſuſtentatur quaſi forma ſit motus. Motus a aũt eſt trãſmu
poſitũ ex tatio rei in ſua ſubſtãtia. Neceſſe eſt vt aĩa trãſmutet̃ in ſua ſubſtãtia:⁊ non
eſſe in po ſit in ſua vltima ꝑfectione.i.in actu. Eſſe b eñ motus eſt eſſe trãſmutabile

et eſt cōpoſitū ex eſſe in potentia ⁊ ex eſſe in actu. Et ideo exiſtimauerūt plu res antiquorum ipſum nō eſſe. ¶ Et.d.⁊ ſi mouet ſe mouet etiā ⁊c.i. ſed ſi aīa mouet ſe vt ponūt antiqui: ipſa etiā mouetur in ſe in ſua ſubſtātia. Et quia omnis motus eſt tranſmutatio moti in modo ſue ſubſtantie ſm ꝙ eſt motū neceſſe eſt vt aīa etiā trāſmutetur a ſui ſubſtantia. D.d. ſi non mouet ſe acci dētaliter.i. mihi videt ſi motus nō eſt aliqḋ poſteri⁹ ab aīa.q. accidēs illi.ſ. vt aīa accipiatur in diffinitione motus: non motus in diffinitione aīe vt fa ciunt antiqui. Et intendebat per hanc expoſitionē ſi nō mouet ſe ita ꝙ mo tus ſit accidens ⁊ conſequens ſubſtantiam eius: ⁊ forte intelligit intentio nem predictam de accidenti.i. qḋ opponitur eſſentie.

tētia ⁊ ex eſſe i actu ⁊ iō exiſti mauerūt plures an tiquorum ipſum nō eſſe. 3ō.i. phy.14.

¶ Quidā aūt ⁊ mouere aīam dicunt corpus in quo eſt ſicut ipſa mouet: vt Democritus ſilr dicens Philippo comediarū didaſca lo. Ait eñ. Dedalū feciſſe mobilē ligneam Venerem infundēs ar gentum fuſile. Silr autē ⁊ Democritus dicit: motas eñ inquit in diuiſibiles ſpheras: ꝓpter id quod apte nate ſunt nuſꝗ̄ manere: contraherequ ⁊ mouere corpus omne. Nos autem interrogabi mus ſi ⁊ quieſcere facit hoc idem. Quō autem faciat difficile aut impoſſibile dicere. Omnino autem non ſic videtur anima moue re animal: ſed per voluntatem quādam ⁊ intellectum.

¶ Et quidam dixerunt ꝙ aīa mouet etiam corpus in quo eſt mo do quo mouetur: vt Demo. Dixit enim ſermonem ſimilem ſermo ni Philippi. Iſte enim dicit ꝙ Dedalus poſuit imaginem Her maphroditi motam: ponendo in ea argentum viuum. Et ſimili ter dicit Demo. dicens ꝙ ſphere indiuiſibiles ſemper mouentur: quia innate ſunt non quieſcere in aliqua hora: ⁊ ſic attrahent ſe cum totum corpus ⁊ mouēt ipſum. Et nos querimus ab eo vtrū hoc idem faciat quietem etiam. Sed difficile eſt immo impoſſibi le dicere quomodo facit hoc. Et vniuerſaliter non videmus ani mam mouere animal hoc modo: ſed voluntarie. 44

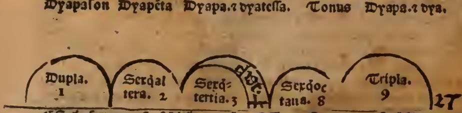
¶ Cū declarauit ꝙ ↄtingit dicentibus ꝙ mouet aīa ex ſe: vt transferat ex ſe: quēadmodū corpus trāſfert: ⁊ dedit eis multa impoſſibilia: icepit hoc etiā dicere ꝙ plures hoīes ſunt qui hoc dicunt. ¶ Et.d. dicunt aliq̄ ꝙ aīa mouet corpus ⁊c.i.⁊ quidā opinant ꝙ aīa mouet corpus motu locali: illa etiā mo ta: vt Demo. opinat.ſ. ꝙ partes indiuiſibiles ſemꝑ mouēt corp⁹ motu ſuo: ſicut dixit Philippus ꝙ Dedalus facit mouere imaginē Hermaphroditi im ponēdo in eam argentū viuū. Iſte autem opinatur ꝙ ita eſt de aīa cū corpe in motu: ſicut de argēto viuo cū imagine. ¶ D.d. nos igit q̄rimus ab eo ⁊c.i. ⁊ ſi cā apud ipm ꝓpter quā aīa mouet corpus eſt iſta: q̄rendū eſt ab eo quō aīa fecit quietē ſi facit motū ſm ꝙ ſemꝑ mouet. ¶ D. declarauit ꝙ non ſolū eſt difficile: immo impoſſe dare cām quō facit quietē ſm ꝙ mouetur: ⁊ dixit: ⁊ difficile eſt dicere ⁊c. ¶ D.d.⁊ vlr nō videm⁹ aīam ⁊c.i. ꝙ ſi motus corpis ab aīa eſſet: ſicut motus imaginis ab argento viuo: tūc motus corporis nō eſſet voluntarius: ſed neceſſarius: ⁊ hoc manifeſtum eſt.

¶ Eodem autem modo ⁊ Tymeus phiſiologizat animam mo uere corpus. in eo enim ꝙ eſt moueri ipſam: ⁊ corpus mouet: pro B pter id quod complexa eſt ad ipſum. Conſtitutā enim dicit ex ele mētis: ⁊ diſpartitam ſm armonicos numeros. Quatenus ſenſum

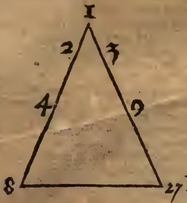
⁊ connaturalem armoniam habeat. Et vt omne ferat conſonan-
tes lationes: aſpectum rectum in circulum reflexit. Et diuidens
ex vno circulo in duos circulos duobus in punctis coniunctos.
Iterum vnum diuiſit in ſeptem circulos tanq̃ eſſent vt celi latio-
nes anime motus.

¶ Et ſimiliter eſt de hoc qđ dixit Tymeus in ſermone natura-
li. ſ. ꝙ anima mouet corpus. Dixit enim ꝙ non mouet corpus niſi
ipſa mota: quia admiſcetur cum eo. Conſtitutio enim anime eſt
ex elementis. Et eſt diuiſibilis ſm diuiſionem numerorum com-
poſitorum: vt habeat ſenſum conuenientem armonie: et mouea-
tur totum motibus conuenientibus: dixit: ⁊ ideo incuruauit recti
tudinem et poſuit eam circulum: ⁊ diuiſit ex vno duos circulos ſe
paratos in duobus locis. Deinde diuiſit vnum circulum etiã in
ſeptem circulos: ita ꝙ poſuit motus celi ſicut motus anime.

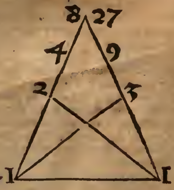
¶ Prīa figura p quã oñdiť q̃ño ĩ nũeris ex qb⁹ cõponiť aĩa ē aſpect⁹ rect⁹ ⁊ ꝯſonãtia.

¶ Scđa figu. p quã oſtẽdiť ꝙ in nũe ris ex qb⁹ cõponiť aĩa ē duplex coor dinatio: ⁊ eſt ibi idẽtitas ⁊ denſitas.

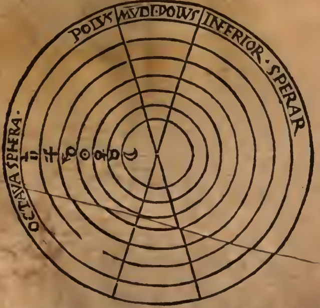
¶ Tertia figura p quã oñditur ꝙ in nũeris ſit q̃dã reflexio: ⁊ quedã con- uerſio: ⁊ quedã quodãmõ circulatio.

45 ¶ Cũ declarauit ꝙ Demo. opinabať ipſam mouere corp⁹ localr ipſa: trãſla
ta: ⁊ dedit impoſſe ꝯñs ei⁹ opinionẽ: icepiť etiã declarare ꝙ illud qđ dictũ eſt
in Tymeo eſt ſiĺe opinioni Demo. ¶ Et. d. ⁊ ſiĺr etiaꝫ ⁊c. i. ⁊ ſiĺr dictũ eſt in
Tymeo. ſ. ꝙ aĩa mouet corpus localr: imo etiã aĩa trãſferť q: admiſceť cum
eo: ⁊ quũ ipſa trãſferť: trãſferť corp⁹. ¶ Et cũ declarauit ſiĺitudinẽ inter hãc
opinionem

opinionē ⁊ opiōnē Demo.incepit ēt dicere illud qđ eſt ꝓpriū huic opioni:⁊ ꝯtradicit ei ꝓpē.¶Et.d.Cōſtō.n.aie ⁊c.i.⁊ hoc dcm̄ fuit in Thymeo ꝙ ꝯſtitutio aie eſt ex elntis iſti⁹ mūdi:ſ3 eſt intelligens:qꝛ ꝯponit ex elntis muſica ꝯpōne ⁊ ſpherica:⁊ ꝯphēdit armoniā:qꝛ ꝯponit ꝯpōne armonica:⁊ apđ ip3 talis eſt nā corporum celeſtiū.corpa em̄ celeſtia ſunt cōpoſita apud ipſum tali ꝯpōne:⁊ figura coꝝ talis eſt.¶Et cū.d.ꝙ ꝯſtō aie eſt ex elntis:intendit ex elntis quib⁹ ꝯponit mūd⁹ apud ipm.⁊.D.d.⁊ eſt diuiſibilis.i.⁊ eſt ꝯpoſita ꝯpōne armonica:qꝛ ꝑ talē ꝓportionē ꝯpōnis pōt ſentire armoniā. ¶Et hoc intēdebat cū.d.⁊ hēat ſenſu3.D.d.⁊ moueat totū motib⁹ ꝯuenictib⁹.i. qꝛ h3 nūeꝝ armonicū.D.d.⁊ incuruauit rectitudinē.i.intēdit ꝙ Thyme⁹ q̇ opinabat ꝙ aīa non agit niſi.inq̄tū eſt ſpherica:⁊ ꝯphēdit armoniā:⁊ mouet motib⁹ armonicis.i.ꝯuenictib⁹ inq̄tū ꝯponit ex elntis ꝯpōne armonica:dixit narrādo đ creatore ꝙ ꝯpoſuit aiam ex elntis:ꝯpoſuit ipſam prius magnitudine recta ꝯpōne armonica.deinde incuruauit lineā:⁊ fecit ipſam circulū vt intelligat:⁊ fecit illū circulū hēe latitudinē.deinde diuiſit illū circulū in duo:q̄ꝝ vnū diuiſit in ſeptē.ſ.orbes ſtellaꝝ erraticaꝝ:⁊ orbē ſtellarū:ita ꝙ poſuit mot⁹ celi eoſdē cū motib⁹ aie.i.ꝙ actiōes celi ſunt eedē cu3 actionib⁹ aie.¶Hec eſt quarta figura ꝑ quā oſtēdit q̄ꝺ in celo eſt duplex motus circularis:ſiue duplex circulatio ſuꝑ duplici polo:⁊ q̄ꝺ vna illarū circulationum diuiditur in ſeptem circulos.

B Nota q̄r aīa eſt armonia:vt corpa celeſtia ſm ꝓ[p]onem.

¶Primū q̄dē igit nō bn̄ đr aīa3 magnitudinē eē.Eā.n.q̄ vniuerſi manifeſtū ꝙ talē eē vult q̄lis ē alią̄ vocat⁹ intelľs. Nō em̄ velut ſenſitiua ē:neq3 vt deſideratiua.Harū.n.mot⁹ nō circulatio ē.
¶Dicam⁹ igit prius ꝙ nō eſt rectū dicere ꝙ aīa eſt magnitudo. Manifeſtū eſt em̄ ꝙ q̇ intēdebat ꝙ aīa toti⁹.V.g.id qđ đr intelli-

Prima rō Ariſt.contra Plat.

gentia eſt ſic:non intendebat ſenſibilem animam:neqꝫ deſideratiuam. Quoniam motus iſtarum non eſt circularis.

46 ¶D.q̄ non eſt rectum opinari ꝙ aīa ſit corpus.cū intellͨm fuerit per aīaꝫ intellͨs:vt declaratū eſt ꝙ hoc intendebaꝛ in thimeo per hoc nomē aīa.ꝛ iō fecerūt corpꝰ ſphericū.Actio eñ intellͨs ſiñs eſt circulationis:ꝛ non intelligebaꝛ illic per animam:aut ſenſibilis:aut deſideratiua.Motus.n.iſtarū ꝛ actio earū nō aſſimilaꝛ circulatiōi:ſicut actio intellͨs apud eos aſſimilaꝛ circulo:qꝛ reuertiꝛ ſupra ſe ꝛ intelligit ſe:ꝛ ideo aſſimilat ipm Ari.ſphere. ¶Hec eſt quinta figura per quā oſtēditur ꝙ in aīa eſt duplex circulatio intellectiua:ꝛ ſenſitiua:ꝛ vna harꝫ diuidiꝛ in ſeptē circulos:qꝛ virtutes ſenſitiue ordinanꝛ ſm ſeptē gradꝰ.vel meliꝰ in aīa eſt duplex circulatio.i.opatio intellectiua vna per quā intelligit ſubſtantias:ꝛ alia per quā intelligit hec corporalia.ꝛ h̄ diuidiꝛ in ſeptē circulos ꝓut ſm gradus.7.iſta obiecta corporalia ordinanꝛ.Sunt ergo anime motus ſicut celi motus.

Aīa ſeſitiua ꝛ ꝺſideratiua nō aſſimilāꝛ ſphere ſicͭ intellͨs.

¶Intellectꝰ aūt vnus ꝛ cōtinuus eſt ſicut intelligētia. Intelligentia aūt ſicut intellectualia. Hec aūt eo ꝙ ꝯñr vnū ſunt ſicut numerꝰ:ſed nō ſicut magnitudo. Propter qđ q̄dē nꝫ intellꝰus ſic ꝯtinuꝰ eſt:ſꝫ aut īpartibilis:aut nō ſicut magnitudo aliq̄ cōtinuꝰ eſt. Qualiter eñ ſi ſit magnitudo intelliget vtrū vꝛ aut in quālibet ptiū ſuarū ſiue ptes ille ſint ſm magnitudinē ſiue ſm pūctū: ſi oꝫ ꝛ hoc dicere ptē. Siq̄dē igiꝛ ſm pūctū:hec aūt īfinita:mānifeſtū ē:qm̄ nūq̄ ptrāſibit. Si ṽo ſm magnitudinē multotiēs aut īfinities ītelliget idē.vꝛ aūt ꝛ ſemel cōtigēs. Si aūt ſufficiēs quālibꝫ ptiū tāgere:qđ opꝫ moueri:aut ꝛ olo magnitudinē habere.

¶ Intell'ꝰ aūt eſt vnus ⁊ cōtinuus:⁊ ſiſr intellm̄ ⁊ intelligere ē res intellecte. Et iſte ſunt vne ſm̄ cōſequentiā ſicut mēſura ſine magnitudine. Et ideo intell's ē̄t non eſt cōtinuus hoc mō.ſ; aut eſt indiuiſibilis:aut eſt aliqđ cōtinuū non ſicut magnitudo. Nullo enim mō poſſumus dicere qūo intell's intelligit per aliquam partē partiū eius quecūqꝫ pars ſit idē. Et intelligere per aliquā partē aut erit ꝑ magnitudinē aut ꝑ punctū:⁊ punctꝰ eſt infinitꝰ. Manifeſtū eſt igit̄ ꝙ nō pertrāſit ipm̄ in aliqua hora. Et ſi intelligit per magnitudinē itelligit multotiēs ⁊ infinities. Sꝫ nos videmus intelligere ſemel poſſe eē. Si igit̄ ſufficit tangere per vnā partem quecūqꝫ pars ſit. In quo indiget moueri circulariter et vniuerſaliter:quo ex eo fiat magnitudo.

¶ Et intell's eſt vnꝰ ⁊c.i.intell's dr̄ eſſe vnus ⁊ cōtinuus illo modo quo dr̄ in ſuo intellecto eſſe vnus. ¶ D.d.⁊ intelligere eſt res intellecte ⁊c.i.q₂ intelligere eſt ipſe res intellecte que nō dnr̄ eſſe vne niſi ſicut dnr̄ res ꝯſequētes eſſe vne.ſ.numerꝰ:⁊ hoc intēdebat cū.d.ſicut menſura ſine magnitudine.i. ſine cōtinuatione:⁊ ideo impoſſe eſt vt dicat̄ ꝙ intell's ſit vnus ⁊ ꝯtinuꝰ niſi eo mō ſm̄ quē dr̄ hoc in rebus ꝯſitibus.ſ.in quātitate diſcreta. Intell's igit̄ non eſt corpus:q₂ non eſt cōtinuus in rei veritate. ¶ D.d.ſed aut eſt indiuiſibilis aut ꝯtinuus nō ſicut magnitudo.d.⁊ cū diſpō in intellectu ſequit̄ diſpōnē in intellecto:neceſſe eſt dicere ꝙ intellm̄:aut eſt indiuiſibile vt vnꝰ punctus:aut ꝯtinuū:ſed non ſicut ꝯtinuatio magnitudinis:ſed ꝯtinuatio ꝯpoſiti.i.quantitatis diſcrete. ¶ D.d.nullo em̄ mō poſſumus dicere ⁊c.i.⁊ cū diximus in eo ꝙ eſt magnitudo ꝯtinua tūc non intelliget niſi ſm̄ tactū vt dictū eſt in Thymeo.nullo em̄ mō poſſumꝰ dicere qūo intelligit intell's per aliquā partē eius quecūqꝫ pars ſit idem rez intellectarū. ¶ D.d.et intelligere per aliquā partē eiꝰ.i.⁊ intelligere per tactū cū fuerit magnitudo neceſſe eſt aut vt tāgat per partes eiꝰ partes intellecti:aut ꝑ totū:totū autē vtrūqꝫ.d.ſi intellexerit ꝑ ꝯtactū ptiū cū ptibus rei:neceſſe eſt vt ſit:aut per aliquā partē eiꝰ q̄ ſit magnitudo:aut per partē aliquā que ſit pūctꝰ. ¶ Et cū declarauit hoc dedit impoſſe ꝯn̄s vtrūqꝫ.⁊.d.ſi pūctꝰ eſt infinitus ⁊c.i.ſi intellexerit per punctū manifeſtū eſt ꝙ non pōt intelligere totū corpꝰ ſem per:puncta em̄ que ſunt in corpore ſunt infinita. Si igit̄ neceſſe eſt in intelligēdo corpus vt tāgat punctus ex eo oīa puncta q̄ ſunt in corpore:qđ eſt īpoſſe:q₂ pūcta ſunt infinita.manifeſtū eſt:ꝙ impoſſe eſt vt intelligat corpꝰ oīo ſm̄ hūc modū. ¶ Et cū declarauit impoſſe ꝯn̄s ſi intelligit ſm̄ ꝙ tangit corpus per puncta:incepit etiā dicere impoſſe ꝯn̄s ſi tangat ipm̄ per partē aliquā queꝰ [illegible]pus non punctus.⁊.d.⁊ ſi intelligit per magnitudinē ⁊c. i.et ſi intelle[illegible]intelligit rem tangēdo per aliquā partē eiꝰ que ſit corpꝰ oēs partes corporis intellecti:circūgyrādo ſe quouſqꝫ tangat per illam partē corporis oēs partes corporis intellecti:neceſſe eſt ex hoc vt intell's intelligat idē infinities qn̄ tangit corpus:qm̄ pars non differt a parte in ſuo tactu:⁊ impoſſe eſt vt intelligat totum corpus:ſed nos videmus ꝙ intellectus intelligit totum corpus ſimul:⁊ vnico intelligere:⁊ non indiget intelligere iterato. Si igit̄ aliquis dixerit ꝙ ſufficit in intelligere corpꝰ:intelligere vnam partē eius qn̄ tangit ipſum per ſuā partem. Dicemus ei qūo igit̄ intelligit corpus vt moueatur circulariter quouſqꝫ tangat per ſuam partem aut per ſuas partes.oēs ptes eiꝰ:⁊ vniuerſaliter quo intelligetur ꝙ intellectus ſit corpus ſi non intelligit per tactum.

47

Secūda rō ꝯtra Pla.

Tertia rō ꝯtra Pla. q̄ ſumit d̄claratio ꝯnē a ptia.

¶Si autez neceſſariū eſt intelligere tangentē toto circulo quis eſt partibus tactus. Amplius aūt qūo intelliget partibile.ī par tibili:aut impartibilie partibili. Neceſſarium autem intellectum eſſe circulum hunc. Intellectus q̄dē enim motus intelligētia eſt circuli autem circulatio. Si igitur intelligentia circulatio:et in tellectus vtiq̧ erit circulus:cum huiuſmodi circulatio intelligē tia ſit. Semper autem aliquid intelliget. opoꝛtet enim ſiquidez perpetua circulatio. Pꝛacticarum quidem enim aut actiuarum intelligentiarum termini ſunt:omnes enim alterius cā ſunt:ſpe culatiue aūt rationibus terminantur ſilr. Nō aūt omnis diffō ē: aut demonſtratio. Demōſtrationes vero ꝛ a pꝛincipio ſunt:et ha bent quodammodo finem ſyllogiſmum: aut concluſionem. Si autem non terminantur:ſed non reflectuntur iterū in pꝛincipiū. Accipientes vero ſemper medium ꝛ extremitatem ,recte pꝛoce dunt. Sed circulatio iterum in pꝛincipium reflectitur. Diffinitio nes autem omnes finite ſunt. Amplius autem ſi eadem circula tio multotiens eſt opoꝛtebit multotiens intelligere idez. Adhuc autem intelligentia aſſimilatur cuidam quieti ꝛ ſtatui magis q̄ȝ motui:eodem autem modo ꝛ ſyllogiſmus.

¶Et ſi neceſſe eſt intelligere vt tangat per totū circulum : quid igitur eſt tangere per partes. Et etiam qūo intelliget p indiuiſi bile diuiſibile:aut per diuiſibile īdiuiſibile:ꝛ neceſſe eſt vt intelle ctus ſit iſte circulus. Intelligere enim eſt motus intellectus:ꝛ cir culatio eſt motus circuli. Et ſi intelligere eſt circulatio:erit etiā iſta circulatio intelligere. Quid igitur intelligit ſemper. Hoc em̄ neceſſarium eſt ſi circulatio ſit ſemper eterna. Intelligere enim mechanicum eſt finitum:quoniam quodlibet illius eſt pp alteꝝ. Intelligere autem ſpeculatiuum: et eſt diffinire per ſermones ſimiliter. Et omnis ſermo eſt:aut per diffōnē:aut per demonſtra tionem. Demonſtrationes aūt accipiunt ex pꝛincipio ſicut vlti mo:et eſt ſylls et concluſio. Et quamuis non cadat in eo conclu ſio:tamen non reuertuntur ad ſua pꝛincipia:ſed ſemper creſcunt in medio aut extremo:ꝛ pꝛocedunt recte. Circulatio autem re uertitur ad ſuum pꝛincipium. Et etiam omnes diffōnes ſunt fi nite. Et ēt ſi tot⁹ mot⁹ idē eſt multotiēs. Et ēt intelligere eſt di gnius attribuere quieti q̄ȝ motum:ꝛ ſilr ſyllogiſmus.

48 ¶Dicit:ꝛ ſi eſt neceſſe intelligere ꝛc.i.ꝛ ſi neceſſe eſt itelligere vt intells tā
vid.3 .cō. gat per totū circulū rē intellectā:ꝛ tunc intelliget. Et iſta eſt ſcda ps trium
36. diuiſionū:quo igit indiget vt tangat per partes. Ocioſum em̄ tangere per
Quarta ptes. ¶D.d.qūo intelliget p indiuiſibilē ꝛc.qūocūq̧ poſuerim⁹ q̄ tāgat:ſi
rō ꝯ Pla. ue per partē indiuiſibilē:ſiue per diuiſibilē:ſiue illud diuiſibile fuerit to tū:aut pars:aut vtrūq̧.ſ.q̄ tāgat partē per partē:ꝛ totū per totū: impoſſe eſt nobis dicere qūo intelligit per tactū. Qm̄ ſi dixerimus q̄ hȝ partes in diuiſibiles:qūo tāgit per partes indiuiſibiles partes diuiſibiles rerū.ꝛ ſi dixerimus q̄ hȝ diuiſibiles:qūo tangit per eas:tangēs em̄ dȝ eſſe ſuperpo

ſtſi:⁊ oia iſta cōti ngunt eis:qꝛ ponſit ꝙ intellꝰs in eo ꝙ eſt intellꝰs hʒ ptes ⁊ ꝙ non intelligit niſi tangendo.¶D.d.et neceſſe eſt vt iſte intellectus ſit circularis ipſe.i.⁊ neceſſe eſt vt intellectus ſit ipſum corpus circulare:non ꝙ intellectus ſit proprium aliquod corpori circulari.Manifeſtū eſt igit̃ ꝙ contingit ex hoc ꝙ intellectus eſt corpus circulare.¶Et ſyllꝰs ſic componitur.Actio intellectus eſt circulatio.Et circulatio eſt corpus circulare.ergo actio intellectus eſt corpus circulare.Et illud cui attribuitur actio intellectus eſt intellectus.ergo intellectus eſt corpus circulare.¶Et cum declarauit ꝙ contingit neceſſario vt intellectus ſit corpus circulare:⁊ eius actio ſit circulatio:notificauit ꝙ eſt neceſſe ſi intelligere eius ſit circulatio:⁊ circulatio etiam fuit in eo ſemper ſecundum ꝙ eſt corpus celeſte: vt eius intelligere ſit ſemper ⁊ in infinitum.¶Et.d.et ſi intelligere eſt circulatio ⁊c.i.et ſi intelligere eſt circulatio:tunc etiam circulatio exñs in intellectu erit intelligere et circulatio erit ſemper.vñ manifeſtū eſt ꝙ intelligere erit ſemper ⁊ in infinitum.¶D.incepit dare impoſſe qd̕ ſequit̃ ex hoc.et d.et quid intelligit ſemper ⁊c.⁊ cum ſm hanc opinionem neceſſe eſt vt ſemp intelligat quid poſſunt dicere ꝙ ſemper intelligit.hoc eñ neceſſe ē ꝑpter hoc qd̕ ponūt ꝙ circulatio eſt ſemꝑ:⁊ nihil pñt dicere in hoc:qm̃ intelligere ꝑ operationē eſt finitum.Omne eñ intellectū apud operationē nō itelligitur niſi per aliud:⁊ omnia ꝑꝑ vltimū finē qui intēdit̃ in illa opatione mechanica.¶Et cum declarauit ꝙ intelligere eſt finitū in itellecto mechanico:incepit declarare ꝙ ita eſt in ſpeculatiuo:⁊.d.et intelligere ſpeculatiuum:⁊ eſt finire per ſermones ſilr̃.i.ſilr̃ eſt in rebus ſpeculatiuis.D.d.⁊ oīs ſermo aut eſt diffiniti o:aut demonſtratio.i.⁊ omnis a actio itellectꝰ:aut eſt diffō:aut demonſtratio.¶Et cum declarauit hoc incepit declarare qd̕ vtraqꝫ iſtaꝝ actionum eſt finita ⁊.d.⁊ demonſtrationes accipiant̃ ex principio.i.⁊ demonſtrationes habent principiū ex quo accipiunt̃:ſūt ꝓpōes: et hñt finē: ⁊ eſt ſyllꝰs qui fit ex ꝓpōnibꝰ ⁊ ꝯclōne.¶D.d.⁊ ꝗbuis in eis nō accidat ꝯclō ⁊c.i.et qui concludit aliquā ꝯclōnem nō faciet reuertere illā concluſionem ſicut facit in ſyllō circulari:ſed addit ei aliā ꝓpōnē ꝑ quaꝫ impoſſe eſt vt demonſtratio reuertat̃ circulariter.ſ.vt principiū fiat finis:⁊ finis principium:ſed additur illic terminus medius alius:⁊extremū maiꝰ aliud:et alia cōclō:⁊ erit motus intellectus:tunc ſm rectitudinē:non ſm circulationem.Circulatio autem quam opinantur eſſe actionem intellectꝰ non intelligitur ab hoc intellectu.ſ.ꝙ precedit ſm rectitudinem:ſed reuertitur. ¶Et cum declarauit hoc in demonſtratione:incepit declarare hoc in diffinitione.d.et omnes diffinitiones ſunt finite.i.⁊ diffinitionesꝰ rerum cum perficiuntur per intellectum ſunt finite:ſicut res que exigunt vt credantur:⁊ intelligere non reuertitur in eis circulariter:ſicut fides non reuertitur in demonſtrationibus circulariter.¶D.d.et etiam totus motus eſt multotiens.i.⁊ ſi motus intellectus et circulatio eius fuerit in eodem intellecto:tunc comprehendet ipſum infinities.¶Et in alia tranſlatione eſt manifeſtus ſic:et cum motus intellectus fuerit circularis non ſpecialis:tunc comprehendens comprehendet idem multotiens:⁊ ideo poſſibile eſt vt ſermo ſit ſic: ⁊ ſi motus intellectus fuerit circulatio tunc intelliget omnia multotiens.¶D.d.⁊ intelligere dignius eſt vt attribuatur quieti ꝙ̃ motui:⁊ intendit ex hoc quod apparet:qm̃ actio noſtra per ipſum apud quietē eſt magis perfecta ꝙ̃ apud motū:⁊ ideo meliꝰ eſt attribuere actionem intellectus quieti ꝙ̃ motui ſicut fecerunt iſti.

¶At vero neqꝫ beatum quod non facile ſed violentum.Si autē

D Tāgēs dꝫ eē ſuppoſitū.Idē.5.ph.26.

Qd̕ motꝰ circl̕arꝫ ſit in celo pꝫ.1.ce.⁊.t.29.vſqꝫ ad.19.qd̕ ꝓo cñus 8.ph.73.75.

Quīta rō ꝯ pla.

E Oē itellꝫ apd̕ opaōnē nō itelligit̃ niſi ꝑ alid̕:⁊ oia ꝑꝑ vltimū finē ꝗ itēdit̃ i opōne mechanica: Id̕.2.me.t.cō.3.

a Oīs actio itellꝰs: aut ē diffō aut dmrātio.ꝯſi.3.d̕ aia.21.22.30.

Serta rō ꝯ pla.circa idē.

Meliꝰ eſt attribuere actōē itellectꝰ q̃eti ꝙ̃ moFtui.Id̕.7.ph.20.

eſt motus ipſius non ſubſtantia: extra naturam vtiq̧ mouebitur. Laborioſum autem eſt commixtam eſſe animã corpori: nec poſſibile abſolui: et adhuc fugiendum. Siquidem meli⁹ eſt intellectui non cum corpore eſſe. quemadmodum et conſuetum eſt dici et multis videtur.

¶ Et etiam quod non eſt facile non eſt delectabile ſed quaſi violentum. Si igit̃ motus non eſt ſubſtantia aĩe: tunc non mouetur
G nisi ab aliquo extrinſeco a ſua natura. et etiam eſt valde difficile
Cõſuetũẽ vt intellect⁹ ſit admixt⁹ cum corpore admixtione qua non poſſit
diu aĩaʒ ñ recedere ab eo ſi melius eſt intellectui vt nõ ſit coniunctus cum
miſcere corpore ſicut eſt cõſuetudo dicendi: et ſm q̧ plures opinantur.
corpori.
49 ¶ Et ẽt mãifeſtũ ẽ q̧ itelligere apđ motũ magis ẽ difficile q̃ apđ q̃etẽ: mo
Septĩarõ t⁹ igit̃ ẽ ab aĩa q̃ſi violẽt⁹: ergo nõ ẽ in ſba ei⁹ nʒ aĩa ↄſtituit̃ p ipm: ſʒ ẽ ex
ↄ pla. nãm' ei⁹. Et cũ notificauit h̃ incepit dare ipoĩe ↄtigẽs eis i hoc q̧ dicũt itellectũ eẽ corp⁹. ¶ Et. d. et ẽ ẽt valde difficile ⁊c. i. et valde ẽ iprobabile et diffi-
octaua rõ
ↄtra pla. cile ad itelligẽdũ ſm q̧ hoĩes ↄſueuerũt dr̃e q̧ intellꝰ ſit corp⁹: aut admix
h tũ cũ corpe tali admixtione q̧ nõ põt euadere ab eo oĩo: cũ oẽs aut plures
Nã itellꝰ opinent̃ q̧ meli⁹ eſt vt intellꝰ nõ ſit coniunctus cum corpore nedũ ſit cor
vr̃ eẽ valđ pus. natura enim intellectus vr̃ eſſe valde oppoſita nature corpis.
oppoſita
nãe cor-
poris.
¶ Immanifeſta aũt et circulo ferri celum cauſa. Neq̧ eñ anime ſubſtãtia cã eſt circulariter ferri: ſed ſm accidens ſic mouet̃. Neq̧ corp⁹ cã ſed aĩa magis illi. At vero neq̧ q: melius dr̃: at q̃ oportebat ꝑpter hoc deũ facere circulariter ferri animã: q: dignius ſit ipſam moueri q̃ manere: moueri aũt ſic q̃ aliter.

¶ Et ex eis que latent: etiam eſt cã ꝑp quã celũ mouet̃ circulariter: ſubſtantia eñ anime non eſt cã motus ei⁹ circulariter: ſʒ mouetur iſto motu accidentaliter. Neq̧ etiaʒ corpus eſt cauſa i hoc immo anima eſt dignior in hoc. Et etiam neq̧ dixit quare hoc fuit melius: licet appareat q̧ deus non poſuit animaʒ moueri circulariter: niſi q: moueri eſt ei meli⁹ q̃ q̃eſcere: et qđ mouet̃ hoc modo eſt melius q̃ q̧ moueatur alio modo.

50 ¶ D. et latet ſm hãc opionẽ dare cãm ꝑp quã celũ mouet̃: ſʒ eñ põnẽ corpo
Nona' rõ
ↄtra pla. ſba aĩe nõ dat iſtũ motũ: cũ ſba aĩe apđ eos nõ ſit niſi corp⁹ elntoꝝ: et iſte mot⁹. ſ. circularis ẽ ei accñtalr̃. ſ. q: creator incuruauit ipm a rectitudine in circulationẽ. ¶ D. d. neq̧ corp⁹ ẽt ⁊c. i. et cũ aĩa nõ eſt cã iſtius mot⁹ eẽntialr̃ q̃ eſt dignior vt ſit cã: et corpus in eo qđ ẽ corp⁹ remoti⁹ eſt vt ſit cã. ¶ D. d. et etiã nullus. d. ⁊c. i. et ẽt Plato nõ dedit in hoc ſermonẽ q̃re aĩam moueri circulariter eſt melius q̃ non moueri: aut q̧ non moueri circulariter: neq̧ põt dare. Neceſſe. n. vt de⁹ nõ poſuerit aĩam moueri niſi quia moueri meli⁹ ei q̃ quieſcere: et poſuit eam moueri circulariter: q: talis mot⁹ eſt melior recto: et intendit q̧ omnia iſta demonſtrant hãc opinionẽ eẽ iprobabilẽ.

¶ Quoniam autem hmõi intentio eſt alteris rõnibus magis ꝓpria: hanc quidem dimittamus nunc. Illud autem inconueniẽs accidit et huic rationi et pluribus que de anima ſunt. Copulant enim et ponunt in corpus animam: nihil determinantes propter quam cauſam: et quomodo ſeſe habente corpore.

¶ Si igitur iſta ꝯſideratio eſt magis ꝓpria alio ſermone dimittēda eſt ſtatim a nobis. ⁊ dicamus ꝙ eſt alia improbabilitas cōtingēs huic ſermoni: ⁊ pluribus ſermonibꝰ de aīa. ⁊ eſt qꝛ ipſi coniūgunt aīam corpori ⁊ ponūt eā in eo. ⁊ non dant cū hoc qua de cauſa ſit coniuncta cum eo: ⁊ que eſt diſpoſitio illius corporis.

¶ Et qꝛ hec perſcrutatio eſt magis ꝓpria alīi ſcie. ſ. quare eſt melius celum moueri ꝙ̄ quieſcere: ⁊ quare circulariter magis ꝙ̄ recte. Iſta eñ qō proprie eſt prime phie: quapropter opꝫ nos dimittere hoc cito ⁊ dicere q̄ eſt improbabilitas cōtingēs huic ſermoni ⁊c. i. ⁊ iſta improbabilitas q̄ ꝯtingit huic ſermoni et pluribus ſermonibus de aīa eſt: ꝙ oēs dicētes ꝙ eſt ens ſiue corpus ſiue nō corpus ꝯiūgūt eā corpori: ⁊ nō dāt cām ꝓpter quā ligata eſt cū corpore: neqꝫ dicūt ꝙ eſt diſpō corpis qō eſt adaptatū: vt ligetur cū ea.

51 Qō quare melius ſit celum moueri ꝙ̄ q̄eſcere eſt ꝓpria prime phie. ⁊ q̄re circulariter magis ꝙ̄ recte.

¶ Et tñ videtur hoc vtiqꝫ neceſſarium eſſe. ꝓpter eñ cōitatē hoc quidē agit: hoc autē patitur: ⁊ hoc quidē mouet: illud autē mouetur. Horum autem nihil ineſt inuicem quibuſcūqꝫ.

¶ Et licet hoc vt reputo neceſſariū ſit. Qm̄ ꝓpter cōicationē hoc agit: ⁊ hoc patitur: ⁊ hoc mouet: ⁊ hoc mouetur: ⁊ nihil ex hoc fit in quibuſcūqꝫ adinuicē. Dicere enim hoc in eis eſt ſimile: ac ſi hoc diceret ꝙ ars carpētaria exiſtat muſica. Ars enim ita vtitur inſtrumentis ſicut anima corpore.

Sꝫ vide oppo. ſ. ce. t. cō. 12. qꝛ vꝫ ꝙ ſit nālis cū ibi terminetur.

¶ Ideſt ⁊ hoc ꝙ ignorauerūt de aīa neceſſariū eſt vt cā eius ſit data: qm̄ in oībus rebus eſt cōicatio inter agēs ⁊ patiēs: ⁊ mouēs ⁊ motū: ⁊ nō patitur quilibet a quolibet. hoc igitur ꝙ dicūt ꝙ aīa eſt in corpe ſine aliqua comunicatione data inter corpus ⁊ aīam: que aīa eſt digna mouere ⁊ corpus aīalis moueri inter oīa corpa. ſile eſt ſermoni dicētis ꝙ anima exiſtit in quocunqꝫ corpe ſic ꝙ eſt ſile ſermoni dicentis ꝙ ars carpentaria exiſtit ſubiectum muſice. Si igitur ars carpentaria hꝫ propria ſubiecta ⁊ ꝓpria inſtrā quibus vtatur: neceſſe eſt vt ita ſit de aīa cū corpore. Corpus eñ eſt inſtrm̄ anime: ⁊ ideo corpora animalium conuenientia ſunt animabus eorum.

52 Decla rō ꝯtra pla. cōis ſibi ⁊ antiquis.

¶ Hi autem ſolum conant dicere quale qdlit aīa. De ſuſceptiua autem corpore nihil adhuc determinatū: tanq̄ꝫ contingens ſit ſecūdū pythagoricas fabulas: quālibet animam quodlibet corpus ingredi. Videtur eñ vnumquodqꝫ propriam habere ſpeciem ⁊ formam. ſimile vtiqꝫ dicunt ſicut ſi aliq̄s dicat theotonicā in fiſtulis ingredi. Opꝫ eñ artē quidem vti organis: aīam autem corpore.

¶ Et iſti nō querunt loqui tantum niſi q̄d eſt aīa: ⁊ nihil determinant de corpore recipiente: ſicut Apologus quo vtitur. Pythagoras. ſ. vt quelibet aīa intret qōlibet corpus. Videmus enim ꝙ quidlibet habet formam ⁊ creaturam propriam.

53 ¶ D. ⁊ iſti q̄ locuti ſunt de aīa nō ſunt perſcrutati: neqꝫ volunt pſcrutari niſi q̄d ſit tm̄: ⁊ nihil dicūt de nā corpis ei ꝓprīj: ⁊ qꝛ hoc dimiſerūt vr̄ eſſe poſſibile apud eos vt q̄libet aīa exiſtat in quolibꝫ corpe ⁊ trāſferatur de corpe in corpus: ſicut dixit Pythagoras in apologo quē poſuit ad corrigendū aīas ciuiū: ⁊ iſta opinio eſt falſa. videmus eñ ꝙlibet hꝫ formā ꝓpriā ⁊ corpus ꝓpriū. i. aīam ꝓpriā: ⁊ corpus aīalis ꝓpriū. ¶ Et hoc qō dicit eſt manifeſtū in ſpecicbus valde: mēbra. n. leonis nō differūt a mēbris cerui niſi ꝓpter diuerſitatem aīe cerui ab aīa leonis: ⁊ ſi eſſet poſſibile vt anima leonis exi-

Mēbra. cerui non differunt.

a mēbris ſteret in corpore ceruī:tūc natura ocioſe ageret:⁊ hoc etiā manifeſtū eſt in leonis: ni indiuiduis eiuſdem ſpeciei:⁊ ideo diuerſi ſunt mores:⁊ ex hoc deſtruximus ſi qꝛ aial opinionem pythagoricam.

Dſt ab aia ↄſtre.2.de anima. cō men.60.

B ALia aūt opinio quedā tradita eſt de aīa: credibilis quidē multis:⁊ nulla earū inferior q̄ de ipſa dicte ſunt:rōnes aūt tanq̄ directulas prebēs ⁊ in cōmuni factis rationib⁹ ipſam. Armoniā eñ quādā dicūt:etenim armoniā tēperamentū ⁊ ↄpoſitionē quādā ↄtrariorū eſſe:⁊ corp⁹ cōponi ex cōtrarijs.

¶ Et eſt alia opinio dequa multi contenti ſunt: ⁊ non eſt minor opinionibus predictis .i. Dicūt eñ ꝙ eſt aliquod armonicū. armonia enim eſt admixtio ⁊ ↄpoſitio cōtrariorum:⁊ corpus eſt compoſitum ex contrarijs.

54 ¶ Cum compleuit cōtradictionem eius qđ dictū eſt in Thymeo: reuerſus eñ ad ↄtradicendū ſermoni dicentis aiam eſſe formā ex ↄgregatione ⁊ armonia ꝓpria elemētoꝝ:⁊ qꝛ iſta opinio eſt valde ſufficiens: dixit :⁊ eſt hic alia opinio de aīa. ¶ D.d. dicūt eñ ꝙ eſt aliqua cōpoſitio armonica ⁊c.i. dicūt eñ ꝙ aīa eſt aliqđ armonicū ⁊ aliqua cōpoſitio ex cōpoſitionib⁹ elemētorum in re ↄpoſita admixta ex eis:⁊ dixerūt hoc qꝛ opinabantꝰ ꝙ armonia eſt ↄpoſitio ⁊ admixtio ↄtrariorum:⁊ ꝙ corpus eſt cōpoſitum ex ↄtrarijs:ergo in corpore eſt armonia:ergo eſt aīa.

B ¶ Equidē armonia quedā ratio quedā mixtorū eſt:aut compoſitio:animā aūt neutrū poſſibile eſt eſſe horum. amplius aūt mouere non eſt armonie:anime autem attribuunt omnes he: maxime vt ita dicam.

¶ Licet armonia ſit ꝓportio inter res admixtas aut ↄpoſitio:anima aūt nō eſt alterū duorū:⁊ etiā armonia nō eſt innata mouere ⁊ in hoc ꝓprie conueniūt oēs aīam habere.

55 ¶ Cum dicit hanc opinionē incepit ↄtradicere ei:⁊ dixit ꝙ armonia quam dicūt eſſe aiam: aut eſt ꝓportio inter res admixtas ex elementis :⁊ hoc erit ſi cōpoſitio corporis ex elementis eſt ſm modū cōplexionis : aut anima eſt ipſa compoſitio. ſi ↄpoſitio ex elementis eſt vicinatio nō admixtio. U.g. cōpoſitio domus ex lapidibus ⁊ lateribus. ¶ D.d. ⁊ aīa nō eſt alterū iſtorum duorū. ⁊ intendit vt diximꝰ ⁊ dicemꝰ poſt. D.d. ⁊ etiā armonia nō eſt innata mouere ⁊c.i.⁊ apparet cito ꝙ armonia nō eſt aīa:qꝛ oēs ↄueniunt in hoc ꝙ aīa mouet:⁊ nō poſſunt dare modū ſm quem armonia moueat.

C ¶ Congruit aūt magis de ſanitate dicere armoniā:⁊ oīno de corporeis virtutib⁹ q̄ de aīa. Manifeſtū autem ſi aliquis tentauerit reddere paſſiones ⁊ opa aīe armonia q̄dā: difficile eñ adaptare.

Prima rō ꝯtra dicē tes aiam armoniā eſſe.

¶ Et digni⁹ eſt ⁊ melius dicere ꝙ armonia currit curſu ſanitatis ⁊ vīr currit curſu alicuius. ſ. bonitatū moraliū corporalium : non curſu aīe:⁊ hoc manifeſtū eſt valde cum homo laborauerit in perficiendo paſſiones aīe ⁊ actiones eius per aliquam armoniā. conuenientia enim in hoc eſt valde difficilis.

56 ¶ Et melius eſt exiſtimare ꝙ armonia eſt de corporibus currēs curſu ſanitatis.i. curſu formarū que ſunt in aiato in eo qđ eſt aiatum:nō curſu aīe neq̄ formarū que ſunt in aīa.⁊ ſiue armonia ſit ↄpoſitio:aut proportio agēs

mixtionẽ ⁊ cõplexionem. ¶D.d.⁊ hoc valde manifeſtũ eſt ⁊c.i.⁊ dr̃ia inter formas corpales attributas elementis ⁊ formas attributas aie: manifeſta eſt ex hoc ꝙ poſſumus attribuere in formis corporalib⁹ diuerſitatem cõtingentem in actionibus ⁊ paſſionibus corporũ cõpõni facte in eis ex elementis: ita ꝙ poſſumus dicere ꝙ actio carnis in manu eſt alia ab actione oſſis ꝓpter mollitiem ⁊ humiditatem carnis ⁊ duritiẽ ⁊ ſiccitatẽ oſſis: ⁊ nõ poſſumus dicere ꝑ quã complexionem ⁊ per quã ꝯpoſitionem differũt actiones ſenſus ab actionibus intellect⁹: ⁊ actiones virtutis ſenſibilis ab actionib⁹ virtutis motiue. ¶Et hoc qđ dixit eſt vna dubitationũ ꝯtingentiũ dicenti eſſe alam proportionẽ elementoꝝ: aut aliqđ ꝯñs proportionem.

D Scda rõ ꝯtra opionẽ dicentiũ alam armoniã eſſe.

¶Amplius aũt dicim⁹ armoniã in duo reſpiciẽtes maxime quidem ꝓpria magnitudinũ in habẽtib⁹ motũ ⁊ poſitionẽ ⁊ compoſitionem ipſorũ cum ſic ꝯgruãt: vt nullum congeneũ pretermitat. hinc aũt ⁊ eorum que miſcenť rationem neutro quidem igiť modo rationabile eſt. cõpoſitio aũt partium corporis multum inueſtigabilis eſt. multe enim compoſitiones partium ⁊ multipliciter ſunt. cuius igitur aut quõ congruit accipere intellectum compoſitionem eſſe: aut ⁊ ſenſitiuum ⁊ appetitiuum.

¶Et etiã nos nõ cõprehẽdim⁹ armoniã niſi intendẽdo alterum duorũ. ſcđm aũt verũ apud magnitudines cum habẽt motũ ⁊ ſitum: tunc igiť intẽta eſt cõpoſitio earũ cum fuerint ſuppoſite tali ſuperpoſitione in qua non põt intrare inter eas aliqđ ſui generis. qđ aũt extrahitur ex hoc eſt ꝓportio que eſt rerũ iſtarũ: nõ eſt igiť rectũ dicere neq̧ de altera iſtarũ duarũ intẽtionum: cõpoſitio autem partiũ corporis facile põt determinari: cõpoſitiones enĩ partium corporis multe ſunt. Intellectus igiť cuiuſlibet partis dz cõpoſitio exiſtimari: ⁊ quõ ⁊ ſenſus compoſitio cuiuſlibet partis et deſiderium compoſitio cuius partis.

57 Tertia rõ ꝯtra eãdẽ opinionẽ

¶Dicit: ⁊ etiã nos nõ ꝯprehẽdim⁹ armoniã ⁊ ſentim⁹ ipſam niſi ꝑ duo: ⁊ eſt vnũ qđ đr armonia in rei veritate: qñ fuerint magnitudines hñtes motũ ⁊ ſitũ: ⁊ fuerint ꝯpoſite adinuicẽ: ⁊ fuerint ſuppoſite ita ꝙ inter illas nulla magnitudo ſui gñis poſſit intrare. Qđ aũt aſſimilať huic ⁊ trahiť ab eo eſt ꝓportio q̃ fit in reb⁹ admixtis anteq̧ admiſceanť. ¶Et cũ notificauit ꝙ armonia đr his duob⁹ modis: incepit declarare ꝙ non eſt rõnabile dicere ꝙ aia eſt altera iſtaꝝ duarũ intẽtionũ: ⁊ dixit nõ eſt igiť rectũ dicere ⁊c.i. non eſt rõnabile dicere vt dr̃ie partiũ aie ſint date ex altera iſtarũ duarũ intentionum. V.g. dicere ꝙ intellect⁹ eſt talis armonia ⁊ ſenſus talis ⁊ deſideriũ tale: ſicut eſt rõnabile in partib⁹ corporis. ¶D. incepit declarare hoc.ſ. ꝙ hoc rõnabiľr đr in partib⁹ corpis: ſed nõ in partib⁹ aie: ⁊ dixit: cõpoſitionẽ aũt partiũ corpis ⁊c.i.⁊ hoc fuit ſic: q2 ꝑficere formã cuiuſlz mẽbroꝝ corpis ⁊ dare eſſentiã ei⁹ ꝑ cõpoſitionẽ eſt facile: q2 cũ manifeſtũ eſt ſenſui ꝙ cõpoſitiones coꝝ diuerſe ſunt ⁊ multifarie. Scire aũt q̃ ꝯpoſitio appropriať intellectui: ⁊ q̃ ſenſui: ⁊ q̃ deſiderio: hoc impoľe eſt vt decť rõne. ¶Et hec eſt quaſi alia dubitatio ꝯtingẽs dicẽtib⁹ aiam eſſe armoniã: aut ꝓportionẽ. prima eñ dubitatio eſt: q2 illi nõ pñt ꝑficere actiones ⁊ paſſiones aie ꝑ ꝯpõnẽ. iſta aũt q2 nõ pñt ꝑficere diuerſitatẽ ſbe ei⁹ propter diuerſitatẽ cõpoſitionis et indifferenter in hoc qđ contingit eis: ſiue forme entium cõpoſitorũ fuerint

ex vera armonia:aut ex armonia abſtracta a vera.

¶ Sic̃ aũt ⁊ inconueniẽs ⁊ rationẽ mixtionis eſſe aĩam. Nõ eñ eandẽ hȝ rationẽ commixtio elementoꝝ ſm quã caro ⁊ ſm quã os. Accidet igiꝭ multas aĩas habere ⁊ ſm omne corpus:ſiquidẽ omnia ex elementis commixtis ſunt:commixtionis autem ratio armonia ⁊ anima.

¶ Et eſt etiã alia dubitatio vt aĩa aſſimilet̃ mixtioni. Mixtio.n. elẽtoꝝ qua fit caro ⁊ os non eſt eiuſdẽ ꝓportionis:ex quo contingit vt in corꝑe ſint multe aĩe ⁊ in toto corpore:cum oĩa membra fuerint ex mixtione elementorum: ⁊ proportio mixtionis fuerit armonia ⁊ anima.

58 ¶ Iſta eſt tertia dubitatio ꝯtingẽs dicentibꝰ aĩam eſſe armoniã ⁊ mixtionẽ elementoꝝ.cõtinget eñ eis ponere ꝙ quodlibet mẽbrũ hȝ aĩam particularem:⁊ vniuerſum corpus aĩam vniuerſalẽ.Que igiꝭ eſt dr̃ia inter proportionẽ q̃ facit aĩam ⁊ que facit mẽbrũ:qm̃ ſi aĩa ſm ꝙ anima eſt ꝓportio mixtionis ⁊ compoſitionis:aut illud qđ fit ex proportiõe ⁊ ꝯpoſitiõe:⁊ forme mẽbroꝝ ſunt aut armonia: aut proportio:aut aliq̃d factũ ex proportione: manifeſtũ eſt ꝙ ꝯtingit ex hoc vt in quolȝ mẽbro ſit aĩa:⁊ in toto corꝑe ſit aĩa.¶ Aut dicẽt q̃ eſt differẽtia inter armoniã ⁊ proportionẽ:que facit animam:⁊ q̃ facit mẽbrũ:cum oĩa membra fiant ex mixtione:⁊ aĩa ex mixtione ⁊ iſta dubitatio ſimilis eſt prime in qua interrogauit que mixtio approprietur vnicuiq; virtutum anime.

¶ Inueſtigabit aũt hoc vtiq; aliq̃s ab Empe. vnũqđq; enim ipſorũ in rõne quadã dicit eſſe:vtrũ igiꝭ hec rõ aĩa eſt:aut magis alterum aliqđ cum ſit in partibꝰ.Ampliꝰ aũt vtrum cõcordia cuiuſlibet mixtionis cã aut eius q̃ ſm rõnem:⁊ hec vtrum ratio eſt:aut aliquid preter rationem alterum.

¶ Et dȝ homo querere ab Empedo. Emped.n.dicit ꝙ qđlȝ mẽbrorum eſt in aliqua ꝓportione:vtruȝ igiꝭ ꝓpꝑtio ſit aĩe aut aĩe eſt aliđ: ſed ſit in membris:⁊ etiã vtrũ amicitia eſt cauſa mixtiõis qualȝ:aut nõ eſt niſi cã mixtionis in aliqua ꝓportione:⁊ amicitia vtrum ſit iſta proportio aut aliud.

59 ¶ Dicit:⁊ querẽdũ eſt ab Empedocle hãc dubitationẽ.dicit eñ ꝙ forma cuiuſlibȝ mẽbri nõ eſt niſi ꝑ aliquã ꝓportionẽ factã apud ꝯpõnẽ elẽtoꝝ ĩ eo. ⁊ cũ opĩo eiꝰ ſit talis:querẽdũ eſt ab eo vtrũ ꝓportio q̃ eſt ſ̃ba mẽbri ſit aĩa aut aliud:ſed ſit in mẽbris ab extrinſeco.¶ Et intẽdit.ſi igiꝭ dixerit ꝙ ſit ꝓportio mẽbroꝝ:ꝯtingit ei ꝙ qđlibȝ mẽbrũ hȝ aĩaȝ:⁊ ſi dixerit aliud:ꝯtinget ei dare dr̃iã.¶ D.d.⁊ querẽdũ eſt etiã vtrũ amicitia quã opinat̃ eſſe cauſaȝ mixtiõis ſit cuiuſcũq; mixtionis:⁊ intẽdit ⁊ ſi dixerit ꝙ eſt cã cuiuſlibȝ mixtiõis:ꝯtingit vt ex oĩ mixtiõe ſit mẽbrũ ⁊ aĩa.⁊ ſi dixerit ꝙ eſt cã alicuiꝰ mixtionis.opȝ ip̃m dare cãm cuiꝰ ſit mixtionis:⁊ maxĩe ſi mixtio faciẽs mẽbra ſit alia a mixtiõe faciẽte aĩam.¶ D.d.⁊ amicitia etiã vtrũ eſt iſta proportio aut aliud:⁊ intẽdit vt mihi vr̃.⁊ ſi dixerit ꝙ ſit ꝓportio:tũc proportio non exiſtit añ mixtionẽ:ſed agẽs dȝ eſſe ante patientẽ.⁊ ſi dixerit aliud:q̃d igiꝭ erit.¶ Et quaſi intẽdit notificare ꝙ ille tres dubitationes ꝯtingẽtes dicentibꝰ aĩam eſſe ꝯplexionẽ aut cõpõnẽ ꝯtingẽt Empe.⁊ ꝯtingẽt ei proprie iſte dubitationes:quas dixit propter hoc qđ ponit amicitiam ⁊ litem.

¶ Hec quidē igitur hñt hmōi dubitationes. ſi vero alterū eſt a E
mixtione aīa: qd igiť ſiłis carnis eſſe interimitur ⁊ aliis partibus
aīalis. Adhuc autē ſiquidē nō vnaqueqꝫ partiū hꝫ aīam: ⁊ ſi nō
eſt aīa rō cōpoſitionis: qd eſt ꝓpter qd corrūpiť aīa deficiente.
¶ Iſte igitur ſunt dubitationes: ⁊ ſi aīa ſit aliud a mixtione qua
de cā tollitur: ſi tolliť ꝓpter mixtionē q̄ inueniebatur in carne: et
in aliis mēbris in aīalibꝰ: ⁊ etiā ſi quodlibet mēbrū corꝑis non hꝫ
aīam: ⁊ aīa nō eſt proportio mixtionis: quid eſt igitur hoc qđ cor
rumpitur qñ ſeparatur ab anima.
¶ Iſte igiť ſunt dubitationes ꝯtingētes dicētibꝰ aīam eſſe cōplexionē: lꝫ di= 60
cens hoc poſſit in hoc dare aliquā rōnem: qm̄ ſi aīa eſt aliud a mixtione et
a cōplexione quare corrūpunť cū corruptione ꝯplexionis. ſi cm̄ eſt aliud a
forma carnis ⁊ a forma mēbroꝝ. ⁊ tñ inueniť a mēbris quare corrūpiť cum
corruptione mēbroꝝ. ¶ Et etiā ſi aīa nō eſt ꝯplexio ⁊ mixtio: quare corrum
panť membra: qñ ſeparanť ab anima niſi in membris ſit aliud corruptibi=
le qñ anima ſeparatur: quid eſt ergo illud.
¶ Quod quidē igiť nō armoniā poſſibile eſt eſſe aīam: neqꝫ circu
lariter moueri: manifeſtū eſt ex dictis: ſm aūt accidēs moueri: ſi=
cut dixímꝰ eſt ⁊ mouere ſeipſaꝫ: vt moueri qdē in quo eſt: hoc aūt
moueri ab aīa: alr aūt nō eſt poſſibile moueri ſm locū ipſam.
¶ Qm̄ aūt aīa impoſſe eſt vt ſit armonia: aut vt moueatur circu=
lariter: manifeſtū eſt ex predictis. quoniā vero mouetur accñtalr
ſicut diximꝰ: ⁊ mouet ſe: hoc nō eſt niſi qꝛ aīa mouetur ꝑ illud in
quo eſt: ⁊ hoc etiam mouetur ab aīa: ſm aūt alium modū impoſſi
bile eſt vt moueatur in loco.
¶ Cum deſtruxit ꝙ aīa eſt aliqđ mouēs ſe eſſentialr aut armonia aut com= 61
plexio: incepit facere rememorationē: ⁊ declarare ꝙ nō ꝯtingit ei mouere ſe
niſi accidētalr. ¶ Et dixit: qm̄ aūt anima ⁊c. ⁊ intendit ꝑ hoc qđ dixit. aut vt
moueat: aut vt moueať in circuitu. i. aut moueat ſe eſſentialr: vt exiſtimatū F
eſt de corporibꝰ celeſtibꝰ q̄ mouenť circulariter. ¶ Et cum declarauit ꝙ im= Aīa moue
poſſibile eſt vt moueať ex ſe eſſentialiter: incepit declarare ꝙ hoc poſſibile tur ⁊ mo=
eſt accidentalr. ⁊. d. qm̄ vero moueť accidētaliter ⁊c. i. quoniā vero mouetur uet ſed ꝑ
accidētaliter ⁊ mouet ſe accidentalr: neceſſariū eſt ꝙ aīa videť moueri per accñs.
illud in quo exiſtit. ſ. corpus qñ corpus illud mouetur ab ea. ſed alio modo Idē. 3. cō
impoſſibile eſt vt anima moueatur in loco. men. 42.
¶ Rationabilius autē dubitabit vtiqꝫ aliquis de ipſa tanqꝫ que
mouetur in hmōi conſiderās: dicimus enim aīam triſtari gaude=
re: confidere: timere. amplius autem iraſci ⁊ ſentire ⁊ intelligere:
hec autem omnia motus eſſe videntur. vnde opinabitur aliquis
ipſam moueri.
¶ Et magis dignū eſt dubitare in motu aīe ꝑ conſiderationē in
iſtis rebus, dicimus enim ꝙ aīa cōtriſtatur ⁊ gaudet ⁊ audeſcit
⁊ timet ⁊ iraſcitur ⁊ ſentit ⁊ diſtinguit: ⁊ oīa iſta videntur eſſe mo
tus: vnde homo exiſtimat ꝙ anima mouetur.
¶ Cum declarauit ꝙ impoſſibile eſt vt anima moueať niſi accidentaliter: 62
dedit dubitationē ſuper hoc. ¶ Et dicit: ſed eſt queſtio cogens ad dicendū

ꝙ aīa mouet̃ eſſentialiter:⁊ eſt ꝙ nos dicimus ꝙ aīa ꝯtriſtatur ⁊ gaudet ⁊c. ⁊ oīa iſta reputant̃ eſſe motus.⁊ ꝑpter has duas ꝑpōnes exiſtimat̃ ꝙ aīa mouetur.V.g.aīa cōtriſtatur:⁊ cū triſtitia eſt motus.ergo aīa mouetur.

¶Hoc autem non eſt neceſſe:ſi enim ⁊ maxime gaudere aut dolere:aut intelligere motus ſunt: ⁊ vnūquodq; moueri hoꝝ. Moueri autem eſt ab anima vt iraſci aut timere in eo qđ cor ſic moue
6 tur. Intelligere autē aut tale forſitā aut eſt alterū aliqđ. Horū autem accidūt:alia quidē ſm loci mutationē quorūdam motoꝝ:alia autem ſm alterationem:qualia autē ⁊ quō altera ratio eſt.

¶Et hoc non eſt neceſſarium:quoniam ſi contriſtari et timere et diſtinguere ſint motus:⁊ quodlibet eorum moueat aliquid: tunc hoc mouere non eſt niſi mouere ab anima. V.g. iraſci eñ eſt motus ad cor.ſ.ꝙ cor inflatur:⁊ diſtinguere eſt motus.ſ.ꝙ tale membrum currit tali curſu:cum ſit rectum vt aliud currat tali curſu:et quedam iſtorum accidunt ſm tranſlationem rerum: et quedam ſm alterationem:que autem ſunt iſta:⁊ quomodo fiunt proprium eſt alij ſermoni.

63 ¶Dicit.⁊ licet cōcedamus iſta eſſe motus:tñ nō eſt neceſſarium vt ſint motus aīe:qm̄ ſi timere ⁊ diſtinguere ſint mot⁹:⁊ quilibet motus iſtoꝝ appropriat̃ alicui mēbro corporis:tūc iſti motus nō debēt attribui niſi i illis mēbris:⁊ illa motio nō eſt in mēbro niſi ab aīa. ¶V.g.qm̄ iraſci videt̃ eſſe pro
h priū cordi.ſ.ꝙ cor mouetur hoc motu.i.tumeſcit:⁊ ſimiliter timere videtur eſſe propriū cordi cū conſtringat̃. ¶Et cū manifeſtū eſt ꝙ iſti duo mot⁹ debēt attribui cordi:incepit querere cui mēbro attribuat̃ intelligere ſi ſit motus:⁊ dixit:⁊ diſtinguere mouet.ſ.ꝙ tale mēbrum currit tali curſu:ita cecidit in ſcriptura:⁊ intendit ꝙ ſi diſtinguere ſit motus:opinādum eſt ꝙ aliud mēbrum eſt ei propriū ſicut cor ire:⁊ dixit hoc:qꝛ iam declaratū eſt ꝙ omne motum eſt corpus. ¶D.d.⁊ rectū eſt vt aliqđ currat tali curſu:ita cecidit in ſcriptura: ⁊ intendit ꝙ rectum eſt ꝙ aliquod membrū currat tali curſu aut in omnibus paſſionibus anime:ſi omnes ſunt motus:aut in quibuſdam ſi eſt in eis aliquid in quo nō eſt motus:⁊ eorum in quibus ſunt motus quedam mouētur ſm locum:⁊ quedam ſm alterationem. ¶D.d.que autē ſunt ⁊ quomodo ⁊c.i.que autem membra ſunt ea que mouentur vnoquoq; iſtorum motuum in vnaquaq; partium anime:⁊ quomodo mouētur proprium
6.ph.32. eſt aliȷ̃ loco. ¶Et dixit hoc:quia in hoc loco tātum eſt neceſſarium ꝙ iſti motus ſunt eſſentialiter in rebus corporeis ⁊ diuiſibilibus: vt declaratum eſt in ſermonibus vniuerſalibus.

¶Dicere autem iraſci animā ſimile eſt:⁊ ſi aliquis dicat eā texere vel edificare: Melius autem eſt fortaſſis non dicere animā mi
3 ſereri:aut addiſcere:aut intelligere:ſed hominem anima: hoc aūt non tāq; motu in illa exiſtente:ſed aliqñ quidē vſq; ad illā: aliqñ autem ab illa:vt ſenſus quidē ab eis:reminiſcētia vero ab illa:motus quidem ſunt in ſenſibilibus organis aut quietes.

¶Dicere autem ꝙ anima iraſcitur eſt ſimile ei quod texit aut edificat. Melius enim videtur non dicere ꝙ anima habet pietatem: aut docet:aut diſtinguit:ſed dicere ꝙ homo facit hoc ꝑpter alam:

Meli⁹ dr̃ hoīez aīa misereri ⁊ addiſcere ⁊ itelligerē q̃ alãzmi ſereri ⁊c.

et hoc non eſt:quia motus eſt in anima : ſed quandoqꝫ peruenit
ad ipſam:⁊ quandoqꝫ eſt ex ea.V.g.ꝙ ſentire eſt ab iſtis rebus:re
memoratio autem eſt ab anima.

¶Quia facit hoiem errare hoc qꝺ eſt in ꝯſuetudine dicēdi ꝙ aīa iraſcitur⁊ 64
timet.vnde exiſtimatur ꝙ iſti motus ſint exiſtentes in aīa abſqꝫ corpore: et
ꝙ aīa mouetur eſſentialiter iſtis:incepit declarare ꝙ hoc nō ē niſi ſm ſimi
litudinē:⁊ ꝙ iſti motus ita ſunt ſicut motus qui ſunt in mēbris apparenti
bus ſicut edificare ⁊ texere:⁊ ꝙ in nullo differt:niſi qꝛ mēbra illa ſunt inte-
riora:⁊ hec exteriora.¶Et dixit:dicere aūt ꝙ aīa iraſcitur ⁊c.i.quēadmodū
motus textoris⁊ edificatoris non attribuitur aie niſi accidentaliter:ita eſt
motus ire ⁊ timoris.¶D.d.ſed melius videtur non dicere ⁊c.i.⁊ iō melius
eſt vt locutio ſit in oibus iſtis actionibus ꝙ homo facit hoc per aiam:nō ꝙ
aīa diſtinguatur:aut edificet:aut addiſcat:aut habeat pietatem : ſed homo
addiſcit per animā:aut diſtinguit per eā.¶D.d.⁊ hoc non eſt:quia motus
eſt in anima⁊c.i.⁊ iſti motus non exiſtūt in anima:ſed principiū motionis
in quibuſdam eoꝝ eſt extrinſecus:⁊ finis eorum eſt in anima.¶Et cum de-
clarauit ꝙ principium quorūdam iſtoꝝ motuum eſt extrinſecus:⁊ finis eo L
rum in aīa dedit exemplū:ſed in tranſlatione a qua dicimus diminuta eſt:
⁊ intendit ꝙ motus cuius principiū eſt extrinſecus ⁊ finis in aīa eſt motus
ſenſus:⁊ motus cuius principium eſt in anima ⁊ finis extra eſt motus re-
memorationis:⁊ iſte motus rememorationis forte peruenit ad ſenſuꝫ:⁊ for Mot⁹ cu-
te non:virtus eñ rememoratiua qñ mouerit imaginatiuā tunc forte ima- ius ꝑpriū
ginatiua mouebit ſenſibilē:⁊ forte nō.¶Et hoc manifeſtū eſt in alia trāſla eſt extrin
tione ſic.⁊ dicere ꝙ aīa iraſcitur eſt quaſi diceretur qꝛ texit aut edificat:ſed ſec⁹⁊ finis
melius eſt non dicere ꝙ anima gaudet:aut addiſcit:ſed homo per animam i aīa ē mo
⁊ non quia motus peruenit ad ipſam ⁊ fit in ea:ſed qñqꝫ peruenit ad ipſam tus ſenſ⁹.
vt ſenſus qui reddit illud qꝺ reddit ad ipſum a ſenſibilibus:⁊ qñqꝫ fit mo- oppo.ꝫ.
tus principiū ab ea:vt in rememoratione:⁊ tunc aut remanebit in ea ⁊ non co.3. hui⁹
pertranſibit ad aliud: aut veniet ad ſenſus ⁊ tranſmutabit eos.¶Et inten primi.
dit per hoc qꝺ dixit:non qꝛ motus venit ad ipſam:⁊ fit in ea.i.non quia aīa
eſt ſubiectum iſtius motus dicitur habere ipſum.¶Et intendit per hoc qꝺ
dixit: ⁊ tunc aut remanebit in ea ⁊c.i.ꝙ iſte motus cuius principium eſt ab
anima.ſ.rememoratio forte remanebit in corpore quod eſt inſtrumentum
iſtius virtutis:et forte pertranſibit ad aliud quouſqꝫ perueniat ad ſenſus
i.ad inſtrumenta ſenſuum.

¶Intellectus autem videtur in fieri ſubſtātia quedā exiſtens et
non corrūpi.maxime autem corrūperetur vtiqꝫ ab ea que eſt in ſenio
debilitate.nunc autē quēadmodum in ſenſitiuis accidit.Si enim
accipiat ſenior oculum talem videbit vtiqꝫ ſicut ⁊ iuuenis:quare M
ſenium non eſt in ſuſtinendo aliquid animam:ſed in quo: ſicut in Si ſenex
ebrietatibus ⁊ infirmitatibus. accipiat
¶Intellectus autem videtur eſſe ſubſtantia aliqua que fit in re: oculū ta-
⁊ nō corrūpitur.ſi eñ corrūperet magis dignū eſſet vt corrūperet lē videbit
in fatigatione que eſt apud ſenectutē:ſed videmus ꝙ illud qꝺ ac ſicut iuue
cidit in ſenſib⁹ ex hoc accidit in corpore.Senex eñ ſi reciperet ocu nis.
lum iuuenis videret vt iuuenis.⁊ ſi ſenectus non eſt diſpoſitio in
qua anima patitur aliquid:ſed diſpoſitio i qua anima eſt:ſicut eſt
apud ebrium:⁊ egritudinem.

65 ¶ Cum ɔceſſit ꝙ aīa mouet accidētaliter .i. ꝓpter ſubiectū: ꝑ qḋ cōſtituit: et
N ꝓpter hoc eſt generabilis ⁊ corruptibilis: incepit declarare ꝙ intellect⁹ materialis inter ptes aīe vr̄ eſſe nō mobilis: neq; accidētaliter etiā. eſt eñ non generabilis ⁊ nō corruptibilis niſi ſm illud in quo agūt ex corpore: aut ſm illud a quo patit: q: hȝ inſtr̄m corpale qḋ corrūpit ꝑ ſuā corruptionē: ſicut eſt diſpō in alijs virtutib⁹ aīe. ¶ Et dixit: intellectus aūt vr̄ ſubſtātia ⁊c. ⁊ intēdit hic ꝑ intellectū: intellectū materialē q̄ ɔprehēdit intētiones oīȝ entiū. ¶ D. d. qm̄ ſi corrūperet ⁊c. i. qm̄ ſi corrūperet haberet inſtr̄m corpale: eſſet eñ virt⁹ corporis. Et ſi haberet inſtr̄m corpale accideret ei apud ſenectutē illud qḋ accidit ſenib⁹: ⁊ tūc debiliter intelligeret intētiones rerū intelligibiliū: ſed nō eſt ſic. ⁊ tūc neceſſe eſt vt nō habeat inſtr̄m corporale. ⁊ cum iſte intellect⁹ nō corrūpit in ſe: tūc illud qḋ corrūpit i ſe eſt paſſio aut actio ei⁹ ꝑ corruptionē eius a quo patit: cū illud a quo patit ſit intra corpus vt declarabit poſt. ¶ D. d. ſed videmus ꝙ accidit in ſenſibus ex hoc. i. ſed quia videmus hoc qḋ accidit in ſenſib⁹ ex fatigatione apud ſenectutē pōt attribui virtuti ſenſitiue tali mō. ſ. nō q: virtus trāſmutata eſt ⁊ inueterata: ſȝ quia illis ꝑ que intelligit accidit fatigatio. V. g. artifex cuius actio fatigat ꝓpter fatigationē inſtri nō ꝓpter ſeipſum: ⁊ cū iſte ſermo ſit ſufficiēs in ſenſibus q̄to magis in intellectu. ¶ D. d. ſenect⁹ igit nō eſt diſpō ⁊c. i. et ſicut ſenect⁹ ⁊ inueteratio cōtingēs hoī ſm hanc rōnē nō eſt diſpō in qua aīa patitur ad viā corruptionis. ſed diſpō q̄ accidit ei apud ſenectutē eſt ſimilis diſpōni q̄ videtur accidere ei apud ebrietatē ⁊ egritudinē. exiſtimatur enim ꝙ anima apud hec duo non patitur ad corruptionem: et maxime apud ebrietatem. ¶ Et iſte ſermo poſtremus eſt ſufficiens: nō demōſtratiuus. ſed conſuetudo Ariſt. eſt inducere ſermones ſufficientes: aut poſt demonſtratiuos aut in locis in quibus non poteſt inducere ſermones demonſtratiuos.

Intellect⁹ materialꝭ cōprehendit itētiones oīȝ entiū. Idem 3. de aīa. t. cō. 4. 5. et cō. 36.

3. de aīa. t. com. 20. ⁊ hic i cō. ſequē. ⁊ tex.

Cōſuetudo Ari. ē inducere ſermones ſufficiētes aut poſt demōſtratiuos aut i locis i q̄bus nō pt inducere ſermones demōſtratiuos. Vide idem. i. ce. cō. 3. ⁊ q̄ ibi.

¶ Intelligere autem ⁊ conſiderare marceſcunt alio quodā interius corrupto. ipſum aūt impoſſibile eſt. Intelligere autem ⁊ amare aut odire non ſunt illius paſſiones: ſed huius habentis illum ſm ꝙ illum hȝ: quare ⁊ hoc corrupto neq; memoratur neq; amat: nō eñ illius erāt ſed cōis qḋ quidē deſtructū eſt. Intellectus autem fortaſſis diuinū aliquid ⁊ impaſſibile: qḋ quidē igit nō poſſibile moueri aīam manifeſtū eſt ex his. ſi autem penitus non mouetur: manifeſtum qm̄ neq; a ſeipſa.

¶ Et intelligere ⁊ cōſiderare diuerſantur qn̄ aliquid aliud corrūpitur intus: ipſum enim in ſe nihil patitur: diſtinctio autē ⁊ amor et odium non ſunt eſſe illius: ſed iſtius ſm ꝙ habet: ⁊ ideo etiam quando hoc corrumpetur non rememorabimur: neq; diligemus alios. non igitur eſt illius ſed eius quod eſt commune qḋ amittebatur. Intellectus autem dignius eſt vt ſit aliquod diuinū et im
O paſſibile: quoniam autem impoſſibile eſt vt anima moueatur manifeſtum eſt: etſi omnino non mouetur: manifeſtum eſt ꝙ non mouetur: neq; ex ſe.

Intellect⁹ diuinum aliqd ⁊ impaſſibile.

¶ Cum poſuit ꝙ intellect⁹ qui intelligit intelligēda neq; eſt gn̄abilis neq; corruptibilis: ſed intelligere qḋ eſt actio iſtius intellectus vr̄ gn̄abile ⁊ corruptibile: incepit dare modū ex quo contingit hoc: ⁊ eſt ꝙ illud qḋ intelligit eſt intra corpus: ⁊ eſt generabile ⁊ corruptibile. ¶ Et dixit: ⁊ intelligere ⁊ cōſiderare diuerſantur ⁊c. i. ⁊ accidit ꝙ intelligere qn̄q; ſit in potētia: qn̄q; in
66

actu:nō q̄ intellectū eſt generabile ⁊ corruptibile:ſed q̄ intra corpus corrū
pitur aliq̄d aliud vel eius in quo eſt intelligere. ¶D.d.ipſe aūt in ſe nihil
accidit ei.ſ.intellectus imaginās:⁊ poſt declarabit ꝙ hec eſt res imaginans
imaginata:aut intelligēs vel intellecta:⁊ eſt illud qđ vocat in tertio tracta=
tu intellectū paſſibilē.¶Et cū dedit modū diſſolutionis q̄ōnis in qua queri
tur quō intellectus intelligēs nō eſt gn̄abilis aut corruptibilis:⁊ intellige=
re qđ eſt ſua actio ſit gn̄abilis ⁊ corruptibilis:incepit etiā declarare de vir=
tutibus:lʒ ſint attribute intellectui videnť gn̄ari ⁊ corrumpi ꝙ ille virtutes
nō ſunt intellectus eterni.¶Et facit hoc ne accidat qō in hoc qđ dixit in in=
tellecto materiali in tertio tracta.ſ.quō intellectus ſit generabilis ⁊ corru= 3.de aīa.t.
ptibilis.⁊ nos poſuimus ꝙ poſt mortē neqꝫ diligimus:neqꝫ odimus:neqꝫ cō.20.
diſtinguimus.¶D.d.diſtinctio aūt ⁊ amor ⁊ odiū ⁊c.i.diſtinctio autē que
attribuitur virtuti cogitatiue:⁊ amor ⁊ odiū q̄ attribuunť rōni.ſ.q̄ accipiūt
actionē rōnis.videť eñ in hac pte aīe ꝙ ſit aliqđ rōnabile qđ eſt obediēs in
tellectui in hoībus bonis.Iſta igiť nō ſunt actiones iſtius intellectus:ſed
ſunt actiones virtutū habentiū hāc rōnem ſm ꝙ habēt illā actionem.¶Et
addidit hāc ꝯditionē.ſ.ꝙ habent:q̄ impoſſibile eſt vt iſte virtutes ſint niſi
cū intelligere:ſed ſi attribute fuerint ei nō erit attributio ſm ꝙ ſunt.¶D.d.
ideo etiā cū hoc corrūpetur niſi diligimꝰ:neqꝫ memoramus.i.⁊ q̄ he actio=
nes ſunt viribus a virtutibꝰ generabilibus corruptibilibus aliīs a virtute
que eſt intellectus materialis.ſ.qui cōprehēdit intētiones vniuerſales:non
pōt aliquis dubitare ⁊ dicere ꝙ ſi intellectus ſit ingenerabilis ⁊ incorrupti
bilis:quare nō rememoramur poſt mortē neqꝫ diligimus:neqꝫ odimus.he
enim actiones ſunt virtutū aliarū ab illa virtute.¶D.d.intellectus autem p
dignius eſt vt ſit aliqđ diuinum:⁊ non paſſibile.i.non trāſmutabile propter Aīa i qui
mixtionē cū materia.¶D.d.qm̄ aūt impoſſibile eſt ⁊c.i.manifeſtū eſt igitur buſdā pti
ex hoc ſermone:ꝙ impoſſibile eſt vt aīa moueať in quibuſdā aūt partibꝰ.ſ. bus non
in intellectu:neqꝫ eſſentialiter:neqꝫ accidētaliter.in quibuſdā vero acciden mouet ne
taliter non eſſentialiter.⁊ quum declaratum fuerit ꝙ nō mouetur oīno ex ſe qꝫ eēntia=
quia neceſſarium eſt in omni moto ex ſe:qđ eſt propriū aīalibus vt moueať liter neqꝫ
ex ſe eſſentialiter:⁊ non conuertitur. accidētali

¶Multum autem his que dicta ſunt in rōnibus dicere animam ter vt i.in
eſſe numerū mouentē ſeipſum.inſunt eñ his impoſſibilia:primo tellectu.i
quidē ex ipſo moueri accidētia:ꝓpria aūt ex eo ꝙ dicūt ipſam eſſe q̄buſdā ve
numerū.Quō eñ opʒ intelligere vnitatem motā:⁊ a quo ⁊ quo= ro mouet
modo impartibilem ⁊ indifferentem exiſtentem.ſi nāqꝫ eſt mota ⁊ accidēta=
mobilis differre oportet. liter tm̄.

¶Et magis remotus a rōne eſt ſermo q̄ dicit aīam eſſe numerū
mouentē ſe.cōtingunt eñ hoc dicēti multa impoſſibilia:et primo
ea q̄ ꝯtingūt dicēti aīam moueri:⁊ poſtea q̄ ꝯtingūt ex dicere eam
eſſe numerū.Neſcimus eñ quō intelligimus vnitatē motā ⁊ a quo
moueť ⁊ quō moueť:opʒ eñ vt diuerſetur.

¶Quum compleuit contradictionem ad vtentes motu tātum in diffinitio= 67
ne anime:incepit contradicere eis qui cum motu vtuntur numero.¶Et di= prima rō
xit:et magis remotus ⁊c.i.⁊ iſte ſermo in anima eſt minoris ſufficiētie oīm cōtra po=
ſermonum.ſ.ſermo dicentis animam eſſe numerū ſe mouentem.contingūt nētes ani
enim ei multa impoſſibilia:⁊ primo illa que cōtingūt dicēti aīam eſſe aliqđ mā eē ma
mouēs ſe:⁊ poſtea ea que ꝯtingūt q̄ ponūt eā eſſe numerum mouentem ſe. teriam.
¶D.d.neſcimus ⁊c.i.neſcimus enim quō intelligitur vnitas ſemper mo=

ta:omne eſ̄ motū hʒ ſitum:⁊ vnitas nō hʒ ſitū.¶Et ſilr impoſſibile eſt etiā intelligere quō mouet quouſqꝫ diuidat in aliqḋ motū:⁊ in aliqḋ mouēs ſm ꝙ diuiditur illud qḋ mouet ſe.vnitas eſ̄ in ſe non diuidit.¶Et ſilr etiā impoſſibile eſt intelligere quō mouet qm̄ illud qḋ non diuidit non mouet:vt declaratum eſt.¶D.d.igit opꝫ vt diuerſet.i.ſi eſt aliquis modus ſm quē mouet:
6.phy.t. ⁊ alius ſm quē mouet opꝫ vt iſti modi diuerſentur:⁊ ſic erit diuiſibilis ſm
com.26. intentionē.vnitas aūt non diuiditur aliquo modo.
97.⁊.88. ¶Amplius autem quoniam dicunt lineam motam facere planū punctum autem lineam:⁊ vnitatum motus lineę erunt. Pūctus
pūct⁹ eſt eſ̄ eſt vnitas poſitionē habēs:numerus aūt aīe iam alicui eſt et
vnitas po poſitionem habet.Amplius autem a numero ſi auferat quis nu
ſitionē ha merū:aut vnitatē relinquit alius numerus. plātę aūt ⁊ aīalium
bēs.Idē 5.me.12. multa diuiſa viuūt ⁊ videntur eandem aīam habere ſpē.

¶Et etiā quum dicūt ꝙ quū linea mouet faciet ſuperficiem ⁊ punctus lineam.Pūctus eſ̄ eſt vnitas habēs ſitū ſicut numerat animam in ſitu:⁊ hʒ ſitum:⁊ etiam ſi de numero diminuit numerus:aut vnitas remanebit alter numerus:⁊ plāte ⁊ plura aīalia remanebunt viua quum abſconditur:⁊ tn̄ reputatur ꝙ aīa eoꝝ eſt illa eadem anima in ſpecie.

68 ¶Quū dedit modos ex qb⁹ accidit vt iſte ſermo ꝯtradicat ſibi:dedit etiam
Scđa rō. alia impoſſibilia.¶Et dicit:⁊ etiā quū dicūt ⁊c.i.⁊ quū ꝯſuetudo ē mathematicoꝝ:dicere ꝙ quū linea mouet fit ſuperficies:⁊ quū pūct⁹ fit linea:vnitates aūt ſi mouent:neceſſariū eſt vt habeāt ſitū:⁊ oīs vnitas hn̄s ſitū eſt pūctus neceſſe eſt vt vnitates q̄s ponūt eſſe numerū aīe ſint pūcta.⁊ ſi ſint pūcta ⁊
Tertia rō mota neceſſe eſt vt faciāt lineas nō actiones aīe.¶D.dedit aliud impoſſibile:et dixit:⁊ etiā ſi de numero diminuit ⁊c.i.⁊ etiā modi numeroꝝ diuerſant ſm magis ⁊ minus.ſi eſ̄ ex quaternitate auferat vnitas fiet ternari⁹:⁊ ſi adda
Actio aīe tur fiet quinari⁹:⁊ nos videm⁹ oē aīatū ex plātis ⁊ plura ex aīalib⁹:lʒ dimi
vr eē i qli nuat ab eis vna pars:tn̄ remanet illud qḋ remanet eq̄le in ſpecie primo:vn̄
nō i q̄to, actio aīe vr̄ in capl'o qualis nō quāti.⁊ ſi actio aīe eſſet in quātitate: cōtingeret vt aīa q̄ remanet in plātis eſſet diuerſa in ſpecie a priori.

¶Videbitur autem vtiqꝫ nihil differre dicere vanitates aut corpora parua:Et namqꝫ ex Democriti ſpheris ſi fiant puncta:maneat autem ſolum quantitas erit aliquid in ipſo:hoc quidem mouens:illud autem quod mouetur:ſicut in magnitudine:non enim propter hoc quod eſt magnitudine differre:aut paruitate accidit quod dictum eſt:ſʒ qꝛ quantū:vnde neceſſe eſt aliq̄d eſſe motiuuꝫ vnitatū.Si aūt in animali mouēs aīa ⁊ in numero:quare nō mouens ⁊ quod mouetur eſt aīa:ſed mouens ſolum.

¶Et poteſt homo dicere ꝙ nulla eſt differentia inter vnitates ⁊ corpora pua qm̄ ex ſpheris Democriti prius fiūt puncta:⁊ remanet ſolum quantū quaſi eſſet in eo aliquod motiuum ⁊ aliqḋ mouens.non eſ̄ qꝛ diuerſant ſm magnitudinē ⁊ paruitatē:cōtinget hoc qḋ diximus:ſed qꝛ q̄ꝫtum:⁊ ideo neceſſe eſt vt ſit aliq̄d qḋ moueat vnitates.Si igitur in aīalib⁹ eſt aliqḋ mouēs etiā eſt numerus:vn̄ neceſſe eſt vt aīa nō ſit mouēs ⁊ motū: ſed motum ſolum.

¶Ideſt

¶Ideſt ꝛ pōt hō dicere ꝙ nulla eſt dfia inter ponētē vnitates ſe mouētes: 69
ꝛ ponentē has vnitates corpora parua.ponēdo enim eas mouentes ſe:po= Quarta
nit eas corpora:ꝛ ſi nō:quō intelliguntur vnitates ſe mouētes.¶D.d.ſiūt ratio
eī ex ſpheris Democriti pūcta:ꝛ intēdit vt mihi videtur ꝛ ſimiliter qui po
nit ꝙ poſſibile eſt vt pūctus moueatur:concedit ꝙ contingit ei ꝙ punctus
ſit corpus:ꝛ ideo bene poſſumus dicere ꝙ ſphere Democriti que mouētur
ex ſe adeo ſunt parue ꝙ dicuntur pūcta.punctus enim ſm hanc poſitionē
non eſt niſi corpus.¶Et quum narrauit hoc dedit cauſam propter quam
poſſibile eſt in talibus pūctis imaginari ꝙ in eis ſit aliquod quaſi mouēs:
ꝛ aliquod quaſi motū:ꝛ dixit:ꝛ remanet ſola quātitas ꝛc.i.vt mihi videtur:
qm̄ quum fuerint mote remanebit in eis ſola quantitas:ſi auferat ab eis
alias quantitates:ꝛ quum natura quātitatis remanet in eis: poſſibile eſt
intelligere in eis aliquod motū ꝛ aliqđ mouēs:ſicut in corporibus.hoc em̄ Q
nō accidit corpori niſi ſm ꝙ eſt corpus:nō ſecundum ꝙ eſt magnū:aut par Cū nā q̄
uum.ſ.ꝙ ſit motū ex ſe:ꝛ ꝙ mouēs in eo ſit aliud a moto.¶Et hoc intende= titatis re
bat quaſi dixit ſicut eſt in continuo ꝛc.i.ꝙ res non dicitur eſſe mota ex ſe:et manet in
vt mouens ſit aliud in ea a moto qđ eſt corpus magnum aut paruum: ſed aliq̄ poſſe
quia eſt corpus cōtinuū tm̄:ꝛ ideo oīs ponens vnitatem motam ex ſe aut eſt in eo
punctum neceſſe eſt ei ponere corpora parua:ꝛ ſic in nullo differt ponens imaginari
animam eſſe vnitates aut puncta ſe mouentia a Demo.ponente eam eſſe ri mouēs
ſpheras paruas.¶D.d.ꝛ ideo neceſſe eſt ꝛc.i.ꝛ quum vnitates ſint mouen ꝛ motum.
tes ſe:ꝛ mouens in re eſt aliud a moto:neceſſe eſt vt illud quod mouet vni= Quid de
tates ſit aliud ab vnitatibus.ſi igitur eſt mouens in omni moto aīa etiam clītis in
eſt mouens in vnitatibus:non vnitates mote que ſunt numerus:vnde ne= vacuo ſm
ceſſe eſt vt aīa ſit mouēs tm̄:nō mouens ꝛ motū inſimul.D.d.ſi igit̄ aīa eſt Cō.c.71.
mouēs ꝛc.i.ſi igitur aīa eſt mouens materiā:eſt etiā mouēs numerū:vnde 4.phy.
neceſſe eſt vt aīa nō ſit mouens ꝛ motū ex numero:ſ mouens ſolū.

¶Contingit autē hanc vnitatem quodammodo eſſe.opꝫ enim
quādam ineſſe ipſi differentiam ad alias.puncti autem ſolitarij q̄ R
vtiq̄ differentia erit niſi poſitio. Siquidē igitur ſunt altere in cor Quorū lo
pore vnitates ꝛ puncta:in eodem erunt vnitates:obtinebit enim c9 ē idiuiſi
locum puncti:ꝛ tm̄ quid prohibet in eodem eſſe ſi duo ſunt ꝛ infi= bilis ꝛ ipa
nitas:quorum enim locus indiuiſibilis eſt ꝛ ipſa. etiam

¶Et quō eſt poſſibile vt ſit vnitas:neceſſe eſt eī vt habeat dif=
ferentiam qua differat ab vnitatibus alijs.que igitur diuerſitas
pōt cadere in pūcto ꝛ vnitate niſi ſit in ſitu. Si igitur pūcta ꝛ vni
tates in eodem loco fuerint:quia occupant locum puncti:ſ nihil
prohibeat vt in eodem loco ſint duo puncta:ꝛ puncta infinita:res
autem quarum locus eſt indiuiſibilis ſunt etiam ſic.

¶Et quō eſt poſſibile apud eos vt aīa ſit aliqđ cōpoſitū ex vnitatibus.ne=
ceſſe eſt eīs dare differētiā q̄ vnitates que ſunt in aīa differunt ab vnitati= 70
bus nūerabilibus.ꝛ ſi nō:tūc nūerus eſſet aīatus.¶Et quū narrauit ꝙ ne=
ceſſe eſt eis dare dfiaꝫ inter duo gūa vnitatū:dixit:ꝛ q̄ diuerſitas pōt cade
re ꝛc.i.ꝛ nihil eſt in quo differāt he due vnitates inquātū vtraq̄ eſt indiui
ſibilis:niſi aliquis dicat ꝙ vnitas que eſt in aīa habeat ſitum numeri :aut
nō habeat ſitū:ꝛ ſic vnitates que ſunt in aīa erunt pūcta.dictū eſt enim ꝙ
punctus eſt vnitas hñs ſitū.Et quum declarauit ꝙ neceſſe eſt eis dicere ꝙ
vnitates q̄ ſunt in aīa ſunt puncta:incepit declarare ꝙ cōtingit eis dicere 3.c.ꝛ.t.68
ꝙ ſunt eadē cū pūctis exiſtētib9 in corporibus.¶Et dixit.ſi igit̄ vnitates

⁊ pūcta fuerint in eodē loco: neceſſe eſt vt vnitates q̄ ſunt in aīa: ⁊ pūcta q̄ ſunt in corpe ſint idē: ſ3 dimiſit cōſequēs: q2 manifeſte cōſequiť a p̄cedēti. ❡D. incepit declarare antecedēs ⁊ dixit: q2 occupāt locū puncti. i. neceſſe eſt vt ſint in eodē loco: q2 neceſſe eſt vt locus vnitatū q̄ ſunt in aīa ſit locus vnius puncti punctorū q̄ ſunt in corpore: ⁊ quum locus vnitatū q̄ ſunt in aīa eſt locus vnius puncti punctorū corporis: neceſſe eſt vt ſint in eodem loco. ❡D. incepit declarare ꝙ neceſſe eſt vt locus eorū ſit locus vnius pūcti: ⁊ dixit: l3 nihil ꝓhibeat. i. nihil ꝓhibet vt duo puncta immo infinita ſint in eodē loco: immo hoc neceſſariū eſt. Oia. n. quorū locus eſt indiuiſibilis

S quum ſupponūtur adinuicem nullum ſit diuiſibile.

Oia q̄rū loc⁹ ē idiuiſibilis cū ſupponunť nullū ſit diuiſibile.

❡Si autem in corpore pūcta ſunt nūerus aīe: aut ſiquis ex his que in corpore punctis numerus aīa quare ſi non oia habēt animam corpora. puncta enim in omnibus videntur eſſe ⁊ infinita. Amplius aūt quō poſſibile eſt ſeparari puncta. ⁊ abſoluta corporibus ſiquidem non diuiduntur linee in puncta.

❡Et ſi numerus aīe ſit pūcta que ſunt in corpore: aut aīa eſt in numero qui eſt ex punctis que ſunt in corpore: quare oia corpora non hn̄t aīam. opinanť eñ ꝙ in oibus corporibus ſunt pūcta ⁊ infinita. ⁊ etiam quomodo eſt poſſibile: vt puncta ſeparentur a corporibus: quum linee non diuidantur in puncta.

71 ❡Dicit: ⁊ quū neceſſe eſt ex ſermone p̄dicto ꝙ vnitates q̄ ſunt aīa ſint puncta q̄ ſunt in corpore: aut aīa eſt aliqd̄ exiſtēs in nūero q̄ ſit ⁊ pūctis q̄ ſunt in corpe: quū neceſſe eſt in duob⁹ pūctis ꝙ ſupponať quouſq3 fiāt idē: q̄re oia corpa nō ſunt aīata quū in oī corpe ſint pūcta infinita: imo neceſſe eſt vt q̄lib3 ps eius ſit aīata: qd̄ eſt impoſſe. ❡D. d. eis aliud impoſſe: ⁊ eſt ꝙ aīa nō ſit abſtracta a corpe: ita ꝙ impoſſe eſt vt aīal moriať niſi per corruptionē ſui corpis. ❡Et dixit: ⁊ ēt quō eſt poſſe vt pūcta ſeparenť a corpibus ⁊c. i. ⁊ ꝯtigit eis ſm̄ hāc opionē vt aīa nō ſepareť a corpe neq3 vt moriať: qm̄ ſi aīa ſit pūcta: ⁊ pūcta ipoſſe eſt vt ſeparenť a corporib⁹: quū declaratū eſt ꝙ linee nō cōponunť ex pūctis: neq3 ſupficies ex lineis: neq3 corp⁹ ex ſupficieb⁹: ſ3 pūcta nō ſepanť a linea: q2 ſunt ei⁹ vltia: neq3 linea a ſupficie: neq3 ſupficies a corpe: tūc aīa3 impoſſe eſt ſepari a corpe: ſ3 tñ poſſe eſt in pūctis abſtractio ſi linee eēnt cōpoſite ex eis: qd̄ eſt ipoſſe: vt declaratū eſt i phyſicis.

Sexta rō cōtra antiquos. Septiarō cōtra antiquos

Capitulum Quintum

A Accidit aūt ſicut diximus ſiquidem idem dicere corpus quoddā ſubtiliū partiū ipſam ponētibus: ſic autē ſicut Democritus moueri dicit ab anima ꝓpriū incōueniēs.

B Siquidem *enim* eſt anima in omni eo quod ſentit corpore: neceſſe eſt in eodē duo eſſe corpora ſi corpus aliquod anima. Numerum autem dicentibus in vno puncto: pūcta multa: ⁊ omne corpus animam habere: niſi quida3 numerus differens fiat: ⁊ aliud quiſpiam ab his qui in corpore punctis.

❡Et contingit ſicut diximus aliquo mō vt ſermo eorū ſit ſimilis ſermoni ponētis eā eſſe corpus ſubtiliū partiū: ſm̄ aūt alium modū: vt dicit Democritus in motu: ꝓpria eis eſt impoſſibilitas qm̄ ſi aīa eſt in toto corpe ſenſibili neceſſe eſt vt duo corpa ſint in eodē loco: ſi autem eſt aliquod corpus: neceſſe eſt dicentibus

numerum: vt in eodem puncto ſint multa puncta vt omne corp⁹ habeat animam: niſi contingat in re animalis que differt a punctis exiſtentibus in corporibus.

¶ Et cõtingit aliquo modo dicẽtib⁹ hũc ſermonẽ impoſſibilitas cõtingẽs dicẽtib⁹ aiam eſſe corp⁹ ſubtiliũ partiũ: ⁊ aliquo modo eſt ꝓpria eis etiã īpoſſibilitas Democrito accidẽs: ĩ hoc qđ poſuit ꝙ cauſa mot⁹ eſt ꝙ ſphere q̃ ſunt aia mouent̃ ex ſe. nõ ei eſt dñia iter ponẽtẽ ꝙ cã mot⁹ aie eſt corp⁹ qđ eſt vnitates mote ex ſe: aut ꝙ ſphere mote ex ſe. ¶ D. incepit notificare ī qua īpoſſitate cõueniũt iſti cũ dicẽtib⁹ aiam eſſe corp⁹ ſubtile: ⁊. d. qm̃ ſi aia eſt ĩ toto corpe ſubtili ⁊c. i. ⁊. īpoſſitas cõis eſt q̃ neceſſe eſt dicẽtib⁹ animã eſſe corp⁹ vt duo corpa ſint ĩ eodẽ loco: qm̃ fuit neceſſariũ vt aia ſit ĩ toto corpore q̃ corp⁹ ſenſibile ĩ oĩb⁹ ptib⁹ ſuis: vñ neceſſe eſt vt in oĩ pte ei⁹ ſit aliqua ps aie: ⁊ vniuerſa aia ſit in vniuerſo corpe: ⁊ ſic ſupponant̃. corpa ⁊ penetrent̃ adinuicẽ. ſ. corp⁹ qđ eſt aia: ⁊ corp⁹ in quo eſt: ⁊ ſic neceſſario erũt duo corpa in eodẽ loco. ¶ Et eſt neceſſe dicẽtibus animã eſſe numerũ vt in loco eiuſdẽ puncti ex corpore ſint multa puncta diſtincta per intellectum. ¶ Et hoc eſt ſimile ſermoni dicẽtis poſſibile eſſe multa corpora in eodẽ loco: qm̃ cum hoc qđ ponũt ea in eodẽ loco ſi nõ poſuerint ea eſſe diſtincta vt declaratũ eſt: cõtinget eis vt puncta que ſunt aia ſunt puncta ipſius corporis: ⁊ ſic omne corpus erit animatũ ſi nõ cõceſſerint ꝙ in corpe ſint alia puncta diuerſa a punctis que ſunt in aia. ſi hoc conceſſerint: contingeti eis vt multa puncta ſint in loco vnius puncti. ⁊ hoc eſt ſimile ſermoni dicentis ꝙ multa ſunt corpora in eodem loco: ⁊ hoc eſt impoſſibile contingẽs dicenti animam eſſe corpus ſubtilium partium. 72 C

¶ Acciditq; corpus animal moueri a numero: ſicut ⁊ Democritum diximus ipſum mouere. Quid eſt enim differre dicere ſpheras paruas: aut vnitates magnas: aut oĩno vnitates ferri. Vtrobiq; enim eſt neceſſe moueri animal in eo quod mouentur ipſe.

¶ Et contingit eis vt animal non moueatur niſi a numero: ſicut diximus de opinione Democriti. nulla enim differentia eſt inter dicentes partes paruas: ⁊ dicentes ꝙ vnitates ſm ꝙ ſunt mote: neceſſe eſt enim ſecundum vtrumq; modum: vt animal nõ moueatur niſi illis motis.

¶ Vult hic declarare ĩpoſſitatẽ ꝓpriã eis ⁊ Democrito: ⁊. d. ⁊ ꝯtingit eis ⁊c. 73
i. ⁊ ꝯtingit eis ĩ hoc qđ dicũt ꝙ aial nõ mouet̃ niſi ab vnitatib⁹ motis ex ſe illud qđ ꝯtingit Democrito: cũ. d. ꝙ aial nõ mouet̃ niſi ex ſpheris motis ex ſe. ¶ D. d. modũ ſm quẽ eſt ſilitudo inter vtrãq; opinionẽ: ⁊. d. nulla ei dñia ⁊c. i. nulla eſt dñia inter dicẽtẽ ꝙ illud qđ mouet corp⁹ eſt paruũ: aut vnitates parue quũ fuerit poſitũ ꝙ vtrũq; nõ mouet corp⁹ niſi ſʒ ꝙ mouet̃: ꝯtingit ei ꝙ hec duo. ſ. vnitates ⁊ ptes nõ mouẽt. niſi ſm ꝙ mouent̃ ex ſe. ⁊ intẽdit. ⁊ quũ ita ſit: ĩpoſſibilia ꝯtingẽtia Democrito: ꝯtingũt ẽt huic opioni.

¶ Cõplectentibus igitur in vnũ numerũ ⁊ motũ hec quidẽ accidunt ⁊ multa alia huiuſmodi. Non enim ſolũ diffinitione. anime huiuſmodi impoſſibile eſſe: ſed ⁊ accidẽs. Manifeſtũ autẽ ſiq̃s conatus fuerit ex ratione hac reddere paſſiones ⁊ opera: vt cogitationes: ſenſus: letitias: triſtitias: ⁊ quecũq; alia huiuſmodi: ſicut enim diximus prius: neq; diuinare facile ex ipſis.

¶ Congregantes igitur numerū ⁊ motum in eodem hn̄t etiam hec impoſſibilia ⁊ alia multa ſimilia eis impoſſibile eſt enim vt ſit diſpoſitio anime talis: neq̄ accidens accidentium ei. Et hoc manifeſtum eſt ſi aliquis voluerit perficere ex hoc actiones ⁊ paſſiones anime: vt cognitionem: ⁊ ſenſum: ⁊ voluptatez: ⁊ triſtitiā. Hoc em̄ ſicut diximꝰ ſupius: neq̄ eſt facile: neq̄ erit ꝑ figmentū.

74 ¶ Dicit ꝙ diffinientibꝰ aiam ꝑ numerū ⁊ motū inſimul: accidūt hec impoſſibilia predicata: ⁊ alia plurima: ⁊ hoc manifeſtū eſt. Nulliꝰ em̄ eoꝝ poteſt dare cauſas actionū ⁊ paſſionū in aia pp̄ numerū: neq̄ ſi finxerint dicēdo ꝙ talis numerꝰ facit ſenſum: ⁊ talis cogitationē: ⁊ talis voluptationē. Qm̄ ſi cauſe rerū diuerſarū ſunt diuerſe: ⁊ cauſe iſtarū ſunt vnitates ⁊ numeri: neceſſe eſt vt vnitates ⁊ numeri cauſe iſtorum diuerſentur. Et ſermo eius in hoc capitulo eſt palam.

D

Cāe rerū diuerſaꝝ ſūt diuerſe idē. 3. t. cōmē. 5.

¶ Tribus autē modis traditis ſm̄ quos diffiniunt animā. Alij quidē motiuū enumerauerunt maxime in mouendo ſeipſaz. Alij autē corpus ſubtiliſſimū: aut incorporaliſſimū alioꝝ. Hec autē quas dubitationes ⁊ ſubcōtrarietates habēt preteriuimus fere. Relinquit aūt cōſiderare qualiter dicit ex elemētis ipam eſſe aliqd entiū. Dicūt ei q̄tenꝰ ſentiat ea q̄ ſunt: ⁊ vnūqdq̄ cognoſcat.

E ¶ Et qꝛ diximus tres modos diffinitionū aie. Quidā enim iudicauerunt ipſam eſſe motā ex ſe. Et quidā iudicauerunt ipſam eſſe corpus valde remotū ab alijs corporibus. Et nos iam viſi ſumus induxiſſe dubitationes contingentes his duobus ſermonibus. Remanet igitur querere eam eſſe ex elementis: cuz dicatur hoc. Quia ſentimus entia ⁊ cognoſcimus vnūquodq̄ illorum.

75 ¶ Dicit ꝙ antiq̄ diffiniūt aiam tribꝰ modis. Quorū quidā eſt quia mouet ex ſe. Et quidā qꝛ eſt corpꝰ valde ſubtile: aut maxime remotū a natura corporea. Quidā vero diffiniūt eam qꝛ eſt ex principijs ⁊ elemētis: qꝛ eſt vt dicitur diſtinguēs ⁊ cognoſcēs. Et qꝛ iam cōtradiximꝰ opinioni eorū q̄ diffiniūt eam ꝑ motū: ⁊ eorū q̄ diffiniūt eam ꝑ corpꝰ ſubtile. Cōtradicendū eſt modo opinioni eorū q̄ dicūt eam eſſe ex elemētis. ¶ Et debes ſcire ꝙ cōtradictio eius dicentibꝰ eam eſſe corpꝰ colloquat ſub cōtradictione dicentis eam eſſe mouēs: qꝛ mouet. Omnibꝰ em̄ iſtis cōtingit dicere eam eſſe corpꝰ ⁊ indifferēter ſiue poſuerint illud qḋ mouet ex ſe: ſphęras paruas: vt Democritus: aut vnitates vt dicētes eam eſſe numerū ſe mouentē: aut corpus celeſte: vt in Thymeo. ⁊ ſimiliter collocant in cōtradictione addētes eam eſſe cōplexionē aut armoniā: ⁊ vniuerſaliter corpꝰ cōpoſitū. Remanet igit cōtradicere opinioni fingentiū eā eſſe ex elemētis pp̄ cognitionē ⁊ ſenſuz.

F ¶ Neceſſarium autem eſt accidere multa ⁊ impoſſibilia rationi. Ponunt enim cognoſcere ſimile ſimili: tanq̄ ac ſi animā res ponent. Non ſunt autē hec ſola: multa vero ⁊ alia. Magis autē fortaſſis infinita numero que ſunt ex his.

¶ Sed huic ſermoni cōtingūt plura impoſſibilia. Ponūt em̄ ꝙ ſimile nō cognoſcitur niſi per ſuum ſimile. Et quaſi ponūt aiam eſſe iſta: ſed iſta non ſunt tantum hec: ſed plura alia. Immo videtur ꝙ ea que ex iſtis ſunt: ſunt infinita.

¶ Ideſt ⁊ iſte ſermo verificat̄ ad eos dicēdo: ꝙ principia ſunt oīa q̄ fiūt ex 76
ipſis principijs oībus modis: ſed ea q̄ ſunt ex principijs magis fiūt ꝙ̄ prin= B
cipia: immo recte videt̄ vt ea q̄ fiunt ex principijs ſint infinita. Et cum ea q̄ Prima rō
fiunt ex principijs oībus modis. alia vero aliquo modo fiūt ex principijs ƺtra anti
nō iuuant̄ in dicēdo ꝙ aīa eſt ex principijs: qm̄ ſm̄ ꝙ eſt aliud non eſt illic quos diffi
ƺſimilitudo: ⁊ cū illic nō fuerit ƺſimilitudo nō erit cognitio: cū cognoſcēs niētes ant
nō cognoſcat: niſi ꝑ illā cōſimilitudinē quā hꝫ cū re cognita. ¶ Et cū decla mā ex pn
rauit ꝙ facta ex principijs nō ſunt eadē principia in formis ⁊ eſſentijs: ice cipijs pp
pit declarare ipoſſia cōtingētia huic qđ.d. ꝙ nihil cognoſcit̄ niſi ꝑ ſuū ſile. cognitiōe

¶ Et quibus quidē igitur eſt vnūquodqꝫ horū cognoſcere ani= nem.
mam ⁊ ſentire: ſed cōpoſitum quomodo cognoſcet: aut ſentiet: vt
quid eſt deus: aut homo: aut caro: aut os. Similiter autē qđlibꝫ
aliud cōpoſitorū. Non eīn. quodlibꝫ modo ſe habētia elementa:
horū vnūquodqꝫ: ſed ratione quadā ⁊ cōpoſitione: queadmodū
dicit ⁊ Empedocles: os ⁊ terra. Terra autem bene apta in bene
amplis receptaculis duas ex octo partib⁹ ſortita eſt fluide dari.
Quatuor autem Vulcano: oſſa autē alba facta ſunt. Nihil igitur
profectus eſt elementa in anima eſſe: niſi ⁊ rationes inerunt: ⁊ cō
poſitio. Cognoſcet eīm vnūquodqꝫ ſimile. Os autē hominem ni
hil: niſi ⁊ hec inerunt. Hoc autē quod impoſſibile ſit, nihil opꝫ di
cere. Quis eīm dubitabit ſi ineſt in anima lapis aut homo: ſimili
ter autem bonum ⁊ non bonum. Eodē autem modo ⁊ in alijs.

¶ Ponatur igitur ꝙ anima cognoſcat ⁊ ſentiet ea ex quibus fit
quidlibꝫ. Et tunc non cognoſcit vniuerſum: neqꝫ ſentit. Verbi.g.
quid eſt deus: ⁊ quid eſt homo: ⁊ quid eſt caro: ⁊ quid eſt os: ⁊ ſi=
militer alia cōpoſita. Eſſe eīm vniuſcuiuſqꝫ iſtorū nō eſt vt elemē
ta ſint in quacūqꝫ diſpoſitione: ſed in aliqua cōpoſitione: ⁊ ꝓpor
tione: ſicut narrauit Empedocles in generatione oſſis. Dicit eīm
ꝙ terra magna que eſt in vaſis oſſis: que habet de pallore octa=
uam partem: ⁊ de igne quatuor partes: ⁊ ſic facta ſunt oſſa alba.
Nihil enim prodeſt ꝙ elementa ſint in aīa niſi in eis fit proportio
⁊ cōpoſitio. Tunc enim cognoſcet quodlibet per ſimilitudinem:
⁊ non cognoſcet os aut hominem: niſi hec duo ſint in ea. Et iſte
ſermo non indiget contradictione. Nullus enim exiſtimat ꝙ in
anima ſit lapis: aut homo. Et ſimiliter viuum ⁊ non viuum.

¶ Dicit̄. ponat̄ ꝙ anima ⁊c. i. ponat̄ ſm̄ opinionē eorū ꝙ anima cognoſcit 77
⁊ ſentit elementa ⁊ quibus cōponit̄ quidlibet quod eſt ex elemētis. Cōtin= Scđa rō.
git igitur eis vt nō cognoſcat vniuerſum rei compoſite: ⁊ ꝙ nō cognoſcat D
eius formā. Forma enim eius eſt ſupra elementa in cōpoſito: cōtinget igit̄ Eſſentie ⁊
vt nō cognoſcat deum: neqꝫ hominē: neqꝫ carnē: neqꝫ os. Eſſentia enim nō forē rerū
eſt elementū: neqꝫ ex elementis: ⁊ hoc neceſſe eſt in oībus cōpoſitis. ¶ D.d. ſupaddi=
eſſe enim vniuſcuiuſqꝫ ⁊c. i. ⁊ eſſentie ⁊ forme rerum neceſſe eſt vt ſint ſupra te ſūt elē
addite elemētis: qꝛ quodlibet ens cōpoſitū ex elemētis cōponit̄ in aliqua tis idē. 7.
proportione terminata a cōpoſitione propria per quā illud ens eſt qđ eſt: me. c. 60.
⁊ hoc cōcedit Empedocles. dat enim in generatione oſſis proportionē: et ⁊. 1. met. c.
dicit ꝙ oſſa ſunt alba qꝛ exiſtit in eis ex terra que appropriatur nigredini 12. 1. de ge
⁊ pallori octaua pars, ⁊ de igne qui appropriatur albedini quatuor ptes. nera. 4.

¶D.d.nihil ꝓdeſt ꝙ elemēta ſint i aīa ⁊c.i.nihil eñ ꝓdeſt in hoc ꝙ aīa cognoſcit formas ⁊ eſſentias rerū:vt ſit ex elemētis: niſi cū hoc ꝙ eſt ex elementis ſint in ea ꝓportiones q̄ appropriant̄ eſſentijs rerū. Tūc ei poſſibile eſt vt cognoſcat q̄dlibz.¶D.d.⁊ nō cognoſcit os neq̧ hoiem niſi hec duo fuerint in ea.i.neceſſe eſt cū nō cognoſcat rē niſi p ſilitudinē vt nō cognoſcat os neq̧ hoiem:niſi in ea ſit cōpoſitio oſſis ⁊ hois . ¶D.d.⁊ iſte ſermo non indiget ⁊c.i.⁊ iſte ſermo eſt valde impoſſibilis : null⁹ eñ dubitat vtrum in aīa ſit lapis aut nō:⁊ vlr null⁹ exiſtimat ꝙ in aīa ſit viuū ⁊ nō viuū: ita ꝙ cognoſcit viuū p viuā partē q̄ eſt in ea:⁊ non viuum per non viuum.

¶Amplius autē cum multipliciter dicat̄ id qđ eſt. Significat.n. aliud quidē hoc aliquid:aliud q̄titatem aut qualitatē: aut ⁊ quodam aliud diuerſorū predicamentorum. Utrum ex omnibus erit aīa aut nō . Sed non videtur cōmunia omniū elementa eſſe. An igitur quecūq̧ ſubſtantiaꝝ ſunt ex his ſolum. Quomodo igitur cognoſcit ⁊ aliorum vnūquodq̧:aut dicēt vniuſcuiuſq̧ generis elementa eſſe ⁊ principia propria ex quibus animā conſtare. Erit ergo qualitas ⁊ q̄titas ⁊ ſubſtātia. Sed impoſſibile eſt ex q̄titatis elementis ſubſtantiā eſſe:⁊ non q̄titatem. Dicentibus itaq̧ ex omnibus hec ⁊ huiuſmodi alia accidunt.

¶Et ſi ens dicitur pluribus modis. demonſtrat enim hoc ⁊ q̄tum:⁊ quale:⁊ aliud predicamentorū vtrum aīa ſit ex omnibus eis. Sed non exiſtimatur ꝙ oīa habent elementa ⁊ principia. et vtrū nō ſint niſi ex elementis ſubſtantie tantum. Sed ſi fuerit ita quomodo cognoſcit vnūquodq̧ illorū. Aut dicant ꝙ quodlibet generū hꝫ elementa ⁊ principia propria ex quibus cōſtituit̄. Aīa igitur erit quale ⁊ q̄tum:⁊ ſubſtantia . Sed impoſſibile eſt vt ex elementis quanti ſit ſubſtantia ⁊ non quantū . Qui igitur dicūt ꝙ eſt ex omnibus contingunt eis hec ⁊ alia ſimilia.

78 ¶Cū declarauit impoſſe cōtingēs eis pp cognitionē formarū.rerū:cū forme nō ſint elementū: neq̧ ex elemētis:incepit declarare ꝙ contingunt eis

Tertia ratio. alia impoſſibilia lꝫ cōcedāt ꝙ cognoſcit cōpoſita pp ſua principia.i.q2 eſt ex p̄ncipijs eoꝝ.¶Et.d.⁊ etiā ſi ens ⁊c.i.⁊ etiā qūo poſſunt dicere ꝙ aīa cognoſcit res pp ſua principia. Ens eñ q̄ñq̧ demōſtrat hec q̄ñq̧ alia nouem predicamēta:⁊ ſic querendū eſt vtrū aīa cognoſcat quodlibet iſtorū generum:q2 eſt ex principijs omniū eorū ſi oīa habent principia: aut ex principijs quorūda ſi nō oīa habēt principia.¶D.d.ſed nō exiſtimat.i.ſed ſi po

3 fuerint ea eſſe ex principijs quorūdam:querendū eſt ab eis vtrū aīa ſit ex

Impoſſe ē vt ſbā ſit elementum alioꝝ p̄dicamētoꝝ principijs ſubſtātie tantū:cū hoc predicamentū inter oīa exiſtimet̄ habere tantū principia:dicet̄ eis quomodo cognoſcit aīa vnūquodq̧ illoꝝ predicamentorū.¶D.d.aut dicant ꝙ quodlibet generū ⁊c.i.aut cogentur ad primā diuiſionē:⁊ eſt:ꝙ q̄dlibet decē predicamētoꝝ hꝫ ꝓpria p̄ncipia:⁊ ꝙ aīa nō cognoſcit ea niſi q2 ſunt ex ſuis p̄ncipijs. Cōtingit eis ex hac poſi

3 tione aliud impoſſibile:⁊ eſt ꝙ anime quedā pars eſt ſubſtantia: ⁊ quedaꝫ

Vīđ oppoſitum.12. me.2.22. pars quale:⁊ quedā quantū. Cum impoſſibile eſt vt ſubſtantia ſit elementum aliorum predicamentorū:principia enim non ſubſtātie: ſunt non ſubſtantie.¶D.d.que igitur dīt qđ eſt ex omnib⁹ ⁊c.i.dicentibus igitur animā eſſe ex oībus principijs rerū cōtingunt h̄ impoſſia p̄dicata:⁊ alia ſilia.

¶ Incōuenientes aūt eſt dicere quidē impoſſibile eſſe ſile a ſili ſentire: aut ſile ſimili: ⁊ cognoſcere ſimile ſimili. Sentire aūt pati aliq̇d ⁊ facere ⁊ moueri ponūt: ſilr autē ⁊ cognoſcere ⁊ intelligere. Multas aūt difficultates ⁊ dubitationes hñte ipſo dicere ſicut Empedocles ꝙ corporeis elementis ſingula cognoſcunt: ⁊ ad ſimile teſtatur quod nunc dictum eſt. Queciꝫ eñ in ſunt in aīalium corporibus ſimpliciter terre: vt oſſa nerui: pili nihil ſentire videntur: quare neqꝫ ſimilia. ⁊ tamen conueniret.

¶ Et improbabile eñ etiā dicere qđ ſimile nō patitur a ſuo ſimili: ⁊ ꝙ ſimile ſentit ſuū ſimile: ⁊ ꝙ ſimile cognoſcit ſuū ſimile: opinando ꝙ ſentire eſt pati ⁊ moueri: ⁊ ſimiliter diſtinguere ⁊ intelligere. Et teſtat ꝙ ſermo quem dixit Empe. ꝙ vnaquaꝫ reruꝫ nō cognoſcit corporalia elemēta ſm ſimilitudinē eſt multarū dubitationū. ⁊ hoc qđ dicemus in hoc loco ⁊ eſt ꝙ corpora aīaliū quibus exiſtit ſimpla terra: vt oſſa: vt videt mihi ſentiūt: nō ſentiunt igitur neqꝫ ſimilia. licet hoc neceſſarium fuerit. L

Oſſa nerui pili nihil ſētire videt.

¶ Cum dedit impoſſia cōtingētia huic opinioni incepit cōtradicere ꝓpoſitiōi ſup q̄ fundat hec opinio. ſ. ꝓpōni dicēti ꝙ ſile nō cōprehēdit niſi ꝑ ſuū ſile. ¶ Et. d. ⁊ improbabilē etiā dicere ⁊c. i. ⁊ iprobabile eſt hoc qđ antiq opinant ꝙ ſile nō patit a ſuo ſili: ⁊ ꝙ paſſiuū nō eſt niſi cōtrariū a ſuo cōtrario. Et opinant cū hoc ꝙ cognoſcere ⁊ ſentire fiunt per ſile: tñ cognoſcere ⁊ diſtinguere ſunt pati ⁊ moueri. ¶ Et intēdit ꝑ hoc ꝙ illud qđ cōſequitur hāc opinionē eſt contrariū prime. hoc. n. qđ ponunt ꝙ ſentire ⁊ intelligere fiūt ꝑ ſile ⁊ ꝙ ſunt pati: coget eos ad dicēdū ꝙ ſile patit a ſuo ſili: qđ nō ꝯcedūt: q2 iam poſuerunt ſile pati a ſuo ſili: ⁊ in ſe etiā impoſſe eſt. ¶ D. d. ⁊ teſtatur ꝙ ſermo quē. d. Empedo. ⁊c. i. ⁊ teſtat ꝙ ſermo quē Empe. d. ſ. ꝙ vnuſqſqꝫ nō cognoſcit gñalia corpalia elemēta niſi ſm ſilitudinē. i. ꝙ nos non cognoſcimus terrā niſi ꝑ illud qđ eſt in nobis de terra: ⁊ aquā ꝑ aquā: ⁊ aerē ꝑ aerē: ⁊ ignē per ignē: eſt falſus. Et hic multitudo dubitationū cōtingētium illi in hoc loco. Illud. n. quod in corporibus aīalium magis vicinat terre ſimple nihil ſentit. Et tñ oſſa non ſentiunt terrā: lꝫ in eis dominet terra: ſimile ergo non ſentit ſimile. ¶ Et intendit cū. d. non ſentiunt igitur neqꝫ ſimilia. D. d. lꝫ hoc ſit neceſſariū. i. ꝙ ſimile debet ſentire ſuū ſimile: tunc eñ neceſſarium eſſet vt oſſa ſentirent terrā: ſed vñr carere oī ſenſu. 79

¶ Amplius aūt vnūquodqꝫ principiorū ignorātia magiſqꝫ intelligētia exiſtet. Cognoſcet quidē. n. vnumquodlibet: multa autē ignorabit: omnia autem alia. Accidit autē ⁊ Empe. inſipientiſſimum eſſe deum. Solus. n. elſntorū vnū nō cognoſcet diſcordiam. Mortalia autem omnia: ex oībus enim vnūquodqꝫ eſt.

¶ Et etiā vnūqđqꝫ principiorum magis ignorat q̄ ſciat. Unum quodqꝫ enim eorum vnū tantum agnoſcit: ⁊ plura ignorat. Contingit Empedocli attribuere deum maxime ignorantie. Ipſe. n. ſolus neſcit elementis hoc vnicū. ſ. litem. Aīal vero mortale ſcit ea oīa: oē. n. aīal fit ex omnibus illis.

¶ Et etiam contingit eis impoſſibilia vniuerſalia. ſ. vt quodlibet et principiorum magis ignoret q̄ ſciat. Unumquodqꝫ enim principiorum eorūꝫ

non ſcit apud eos niſi ex quibus componitur:⁊ ſunt ea quibus aſſimilatur

Quīta rō. ¶Deinde.d.⁊ cōtingit Empedocli attribuere ⁊c.i.⁊ cōtingit Empedocli aliud impoſſibile proprium.ſ.q deus apud ipſum ſit in fine ignorantie:ita

Sexta rō. q animal mortale eſt ſcientius ipſo.contingit enim ſm ſuum ſermonem:vt nō ſciat de elemētis que ſunt apud ipſum ſex niſi quinq; tantū .ſ.quatuor elemēta:⁊ amicitiam:⁊ q neſciat litē. Animal autē mortale ſcit ſex q̃ apud ipſum componitur ex omnibus.Et opinatur q deus componitur ex quinq; tantū.i.nō ex lite. Contingit igitur ei vt neſciat litem: quapropter animal mortale erit ſcientius eo:⁊ vij quos Empedocles opinatur eſſe cōpoſitos ex quatuor ſunt orbes.Opinatur enim orbes eſſe deos ⁊ cōpoſitos ex quatuor elementis:⁊ amicitia.Et ideo reputabat deum eſſe immortalem. Lis enī eſt cauſa corruptionis:licet iam narrauerit q ipſe iam opinatur mundum q iam corrumpebatur ⁊ iam generabatur:ſed forte non opinabatur hoc niſi in eis que ſunt ſub ſphera quāuis ipſe videtur hoc opinari in omnibus partibus mundi.

¶Oino aūt ꝓpter quā cām nō oīa hn̄t aīam que ſunt.qm̄ omne aut elementū:aut ex elemento:aut vno:aut pluribus:aut oībus. Neceſſe eſt enim vnum aliquod cognoſcere:aut quedam:aut aīa.

¶Et vniuerſaliter quare nō oīa hn̄t aīam:cū oīa aut ſint elemētū:aut ex elemēto vno:aut ex pluribus:aut ex oībus. Neceſſe eſt enim vt ſciat vnum:aut quedam:aut omnia.

81 ¶Et vlr neceſſe eſt eis dare cām quare nō oīa hn̄t animam cōprehendentē.

Septima ratio. Contingit enim eis vt omnia ſint comprehenſiua:qm̄ ſi principia ⁊ elemēta ſunt cognoſcētia:⁊ oē ens aut eſt ex elemēto:aut elm̄tū:neceſſe eſt vt oīa ſciāt.Op꞉.n.vt oē ſciat:aut vnū eorū ſi fuerit elementum:aut ex vno elm̄to. Quī tunc nō ſciet niſi illud qđ cōponitur ex illo elemento:aut vt ſciat plura ſi cōponitur ex pluribus:aut ſi cōponitur ex oībus oīa:⁊ hoc intēdebat cū.d.op꞉.n.ſcire:aut vnum aut quedam aut oīa.

Aīa aliqd meli⁹ eē ⁊ antiquꝰ ī poſſe ē impoſſibili⁹ āt adhuc intellectu ⁊c. ¶Dubitabit autem aliquis:⁊ quid eſt vnum faciens ipſa. Materie enim cōparantur elemēta. Maxīe.n. ꝓpriū eſt illud ꝯtinēs quodcūq; eſt. Aīa aūt aliquid melius eſſe ⁊ āntiquius impoſſibile eſt. Impoſſibilius aūt adhuc intellectu. Rationabiliſſimū enim hūc eſſe nobiliſſimum ⁊ diuinum ſecundum naturam Elementa autem dicunt eſſe prima entium.

Octaua ratio. Illud qđ agit ē valde nobile. Idē. 3. de aīa.t.c.19 ¶Et d꞉ homo dubitare illud qđ dedit iſtis eſſe. Elementa enim aſſimilantur materie. Illud aūt qđ agit eſt valde nobile. Impoſſibile eſt igitur vt aliquid ſit nobilius ⁊ principalius q̄ anima. Et etiam valde impoſſibile eſt vt aliqd precedat intellectum. Neceſſe eſt enim vt iſte ſit precedens naturaliter ipſum qđ per eum acquirit nobilitatē ſuam. Elementa autem ſunt principia entium.

82 ¶Et d꞉ hō q̄rere per quid ſunt elnta.ſ.forma.elnta enim videntur aſſimilari materie:ſed manifeſtū eſt q aliud nobilius eis ligat ⁊ cōgregat ea in cōpoſito:⁊ eſt illud qđ eſt in eis quaſi forma ⁊ finis.¶D.incepit declarare q

Aīa p̄cedit elnta nobilitate ⁊ cāſalitate:elnta aūt tp̄e. hoc neceſſe eſt eſſe aīam ⁊ maxime intellectum:⁊.d.illud enim quod agit dicitur valde nobile ⁊c.i.⁊ illud qđ videtur eſſe nobilius elementis:neceſſe eſt vt ſit aīa.Oē.n.qđ dicitur eſſe nobilius aliquo minus eſt dignū nobilitate

M q̄ aīa.Aīa igit̄ p̄cedit oīa elementa cauſalitate ⁊ nobilitate:elemēta aūt tēpore.¶D.d.⁊ magis eſt impoſſ'e vt aliqd p̄cedat intellectum.i.ſi aīa eſſet ex

elementis:tunc precederent eam elemēta nobilitate ꝛ cālitate.qđ eſt impoſſe Alr intelligit ꝛ magis impoſſe eſt opinari ꝙ aliqđ elr̄torū pcedat intellectū ſm nobilitaꝫ eiꝰ ſiue ſit pncipiū ſm formā ꝛ ſm cām finalē. ¶D.dedit rōnē ſup hoc:ꝛ.d.neceſſe eſt.n.vt ipſe ſit ꝛc.i. pīa entiū neceſſe eſt.n.vt intellectus precedat in eſſe omnia attributa ſibi ꝛque ab eo ſ3 finē ꝛ for acquirunt nobilitatem vt elementa.D.d.elemēta autē ſunt principia entiū.mā ꝛelr̄ta idest ꝛ valde differunt.Aia enim ꝛ intellectus ſunt principia entium ſecun āt ſ3 māȝ dum finem ꝛ formam:elementa autem ſecundum materiam.

¶Omnes autem ꝛ qui ex eo quod ſentit ꝛ cognoſcit anima que ſunt ex elementis dicunt ipſam:ꝛ q̄ maxime motiuū. Nō de omni dicunt anima. Neqꝫ enim ſentientia omnia motiua. Uidētur enī eſſe quidam animaliū ꝛ mouentia ſm locum. Et tamen videtur hoc ſolo motu mouere anima aīal. Similiter aūt ꝛ quicūqꝫ intellectiuum ꝛ ſenſitiuum faciūt ex elr̄tis. Uidētur enim plante viuere:nō pticipātes loci mutationē neqꝫ ſenſum:ꝛ animaliuȝ multa intelligentiam non habere.

¶Et omnes facientes animam ex elemētis per cognitionē ꝛ ſenſum:ꝛ per motū non loquuntur de omni anima. Non enim videmus omnia ſenſibilia mota cum quedam animalia permanentia in eodeȝ loco:licet videatur ꝙ illo ſolo motu mouet anima aīalia Et ſimiliter etiam eſt diſpoſitio ponentium intellectū ꝛ virtuteȝ ſenſus ex elmentis. Plante enim videntur viuere:ſ3 nullam hn̄t portionē de motu locali:ꝛ plura aīalia etiaȝ non intelligūt.

¶Dicit:ꝛ oēs ponētes ſbām aie ex elr̄tis qꝛ cognoſcit ꝛ qꝛ mouet̄ ex ſe nō 83
loquunt̄ de ſbā aie niſi pticulariter nō vlr̄:ſicut dȝ facere ille q̄ vult nāliter Nota rō.
loq̄ de ea. ¶D.incepit declare hoc ꝛ.d.nō enī videmꝰ oīa ſenſibilia moueri. Uiđ đ ſpō
i.ꝛ diffō eorū q̄ diffinierūt eā p motū eſt diminuta:multa.n.ſenſibilia ꝛ aīa giamaris
ta nō mouentur in loco vt ſpongia maris:quāuis iſte motus apud eos pro 2.de aia.
prius eſt aie:ꝛ ſi ita eſſet oē aīatū moueret̄ in loco. Error igitur accidit eis c.16.
qui exiſtimant ꝙ iſte motus eſt pprius aie ſenſibili. ¶Et cum narrauit diminutionē cōtingentē diffiniētibus animā p motū:incepit declarare diminutionē accidentē ponētibus eā ex elemētis per cognitionem:ꝛ.d.ꝛ ſilr̄ eſt diſpoſitio ponētiū intellectū ꝛc.i.ꝛ ſimiliter eſt de ponētibus intellectum ꝛ ſbā aie ex elemētis:qꝛ cognoſcit. Plante enī vident̄ habere vitā ꝛ nō ſenſum neqꝫ motū in loco. Et videmꝰ ꝙ multa aīalia ſenſibilia nō intelligūt:ꝛ ſi ita eſſet:neceſſe eſſet:vt oē viuū eſſet ſenſibile:ꝛ oē ſenſibile eſſet intelligēs ſicut opinabantur plures antiq̄:ſ3 nō eſt ita. Oēs.n.diffiniētes ſbām aie per cognitionē aut motū:nō incedūt via ducēti ad cognitionē ſubſtantie aie.

¶Si autem aliquis ꝛ hec ſegregauerit poſueritqꝫ intellectum ptem aliquam anime. Similiter autem ꝛ ſenſitiuuȝ: neqꝫ vtriqꝫ ſic dicet vt de omni anima neqꝫ de tota neqꝫ vna. Hec aūt ſubſtinuit ꝛ que eſt in Orphicis vocatis carminibus rō. Dicit.n.animaȝ ex toto ingredi reſpirētibus que fertur a ventis. Nō poſſe itaqꝫ plātis hoc accidere:neqꝫ aīaliū quibuſdā ſi qdeȝ nō omnia reſpirāt.

¶Et ſi homo conceſſerit iſta:ꝛ poſuerit ꝙ intellectus eſt aliqua pars anime:ꝛ ſimiliter etiaȝ virtus ſenſus:tamē neqꝫ cuȝ hec loquuti ſunt vlr̄ de oī aīa:neqꝫ de vna aīa vlr̄. Et ſilr̄ accidit in ſmo

ne qui dicitur inueniri in verſibus attributis archoim. Dicit enī ꝙ anima intrat intus a toto apud anhelitum: quia venti deferūt eam. Hoc igitur non accidit plantis: neq̄ in quibuſdā aialibus: cum non omne animal ſit habens anhelitum.

84 ¶ Dicit. ꝛ ſi homo conceſſerit eis ꝙ omne aial eſt intelligēs: ꝛ poſuerit ꝙ vir-
Decla rō. tus intellectus ꝛ ſenſus ſit eidē: tñ cum hoc etiam erunt locuti de omni aia. Qui. n. eſt locutus de ea per cognitionem non loquitur de aia non cognoſcēti qui aūt ꝑ motū nō loq̄tur de aia nō mota: ꝛ cū hoc ſermo amborū nō eſt in eadē aia. Natura. n. aie mote alia eſt a natura cognoſcentis. Iſti igitˀ nō loquuntur de aia: vl'r: ꝛ etiam cum hoc quidā eorū loquunt de vno modo anime: ꝛ quidam de alio modo. ¶ D. d. ꝛ ſimiliter accidit ꝛc. i. ꝛ hoc idē
Anhelāsē accidit ſm ꝙ loquitur de aia particulari: ꝛ exiſtimat loqui de anima vl'r ſin-
aial ambu genti ꝙ natura anime eſt illud quod intrat corpus a toto continenti apud
lās ſāgui anhelitum. Iſte enim nō loquitur de omni aia q2 plante hn̄t aiam: tñ non
nē habēs. hn̄t anhelitū: ꝛ ſimiliter plura aialia. Anhelans. n. eſt aial ambulans ſan-
O guinem hn̄s: vt dictum eſt in animalibus.

Rectū ē iu- ¶ Hoc autem latuit ſic opinātes. Siquidē ex elementis animaꝫ
dex ſui et facere oportet. Non vtiq̄ oportet ex omnibus: ſufficiens enim eſt
obliqui. altera pars ꝯtrarietatis ſeipſam dijudicare ꝛ oppoſitā. Recto enim ꝛ ipſum ꝛ obliquum cognoſcimus. Iudex enī vtrorūq̄ canō eſt. Obliquum autem neq̄ ſui ipſius: neq̄ recti.

¶ Et ignorauerunt exiſtimantes hoc. ſ. ponentes animam ex elementis. ſ. ꝙ non de neceſſitate debent ponere eam ex omnibꝰ eis: ſufficit enim vnum ꝯtriorum in iudicando ſuper ipſuꝫ: ꝛ ſuper ſuū oppoſitum. Per rectum enim ſcimus rectum: etiaꝫ curuū. Regula enim iudicat vtrūq̄ per ſuam rectitudineꝫ. Per curuuꝫ autem non ſcimus neq̄ ipſum in ſe: neq̄ rectum.

85 ¶ Et cū ignorauerūt qm̄ nō indigebāt ponere aiam ex oībus cōtrarietati-
Uñcia rō. bus exn̄tibꝰ in elītis: ſufficiebat. n. eis ponere eā ex altero duoꝝ ꝯtrariorū ſ. ex alio qꝺ eſt habitꝰ qdā ꝛ forma. Tale. n. ꝯriū ſufficit in iudicādo ſuꝑ ſe ꝛ ſuꝑ ſuū oppoſitū. Scimꝰ. n. lineā rectā ꝑ regulā rectā in eo ꝙ eſt recta: ꝛ ſi ir curuā. Sꝫ ꝑ curuā nō ſcimꝰ: neq̄ ipſam neq̄ rectā. ¶ Et cā in hoc eſt q2 nō debemꝰ iudicare per cōtrariū qꝺ eſt primū ſuper cōtrariū qꝺ eſt ſecundū.

P ¶ Et in toto autem quidam miſceri ipſaꝫ dicunt. Unde fortaſſis
Thales ꝛ Thales opinatus eſt omnia eſſe plena dijs. Hoc autem habet
mileſiꝰ opi- quaſdam dubitationes: Propter quam enim cauſam in aere: aut
natꝰ ē oīa in igne anima cū ſit: non facit animal. In mixtis auteꝫ ſic ꝑſertiꝫ
eſſe plena cum in illis melior eſſe videatur. Queret enī vtiq̄ aliquis ꝛ quā
dijs. ob cāꝫ q̄ in aere aia: ea q̄ in aialibus melior ꝛ immortalior.

¶ Et dixerunt quidam ꝙ anima eſt in toto. Et forte ex hoc loco exiſtimauit Mileſius ꝙ omnia ſunt plena deo. Sed in hoc loco eſt dubitatio. Querendum eſt enim cum anima exiſtat in aere ꝛ igne quare non facit animalia: ꝛ facit hoc in mixto. Licet ſit exiſtimatum ꝙ anima que eſt in iſtis ſit nobilior: ꝛ debet homo reſpondere. quare anima que eſt in aere eſt melior anima que eſt in aialibus: ꝛ magis immortalis.

¶ Intẽdit vt mihi videt̃ ꝙ q̃dã dixerũt ꝙ aĩa exiſtit in toto.i.in elemẽtis et in cõpoſitis:⁊ ex hoc exiſtimauit Wileſius ꝙ oĩa ſunt plena deo. ¶ D.d.q̃rendũ eſt eñi.⁊c.i.⁊ prima dubitationũ cõtingentiũ huic opinioni eſt quare aĩa inq̃tũ eſt i aere ⁊ etiã in igne nõ facit aĩalia in eis.i.quar. hec corpa ſimplicia nõ ſunt ſenſibilia:⁊ cõprehẽſibilia:qm̃ cũ aĩa eãdẽ proportionẽ habeat ad elemẽtũ ⁊ ad cõpoſitũ:neceſſe eſt vt ſi alterũ eorũ fuerit aĩatuz vt alterũ etiã ſit aĩatũ. ¶ D.d.quãuis ſit exiſtimatũ ꝙ aĩa q̃ eſt ⁊c.i.lz exiſtimatũ ſit ꝙ aĩa q̃ eſt in elemẽtis magis:digna eſt vt faciat elemẽta eſſe aĩata. Exiſtimat̃ igit̃ eſſe nobilior aĩa q̃ eſt in mixto ex elemẽtis. ¶ D.d.q̃ſtionem ſcdam:⁊.d.poteſt homo reſpondere quare aĩa q̃ eſt in aere ⁊c.i.⁊ cõtingit homini opinanti hanc opinionẽ reſpõdere querẽti qua de cauſa aĩa q̃ eſt in elemẽtis eſt nobilior aĩa q̃ eſt in aĩalib⁹. Aĩa eñi que eſt in elementis eſt non mortalis apud eos:⁊ que eſt in aĩalibus eſt mortalis. 86 Q Rõ cõtra Thaletẽ.

¶ Accidit autem vtroq; modo inconueniens ⁊ irrationabile. etenim namq; animal dicere ignem:aut aerem irrationabilium eſt: ⁊ nõ dicere animalia cum anima inſit:inconueniens eſt.

¶ Et cõtingit vtriq; ſermoni improbabile ⁊ irrationabile. Dicere eñi ꝙ ignis ⁊ aer ſunt aĩalia:eſt ſimile ſermoni ſtulto:⁊ etiã nõ dicere ea eſſe aĩalia:⁊ dicere ea habere aĩas:eſt improbabile.

¶ Cũ declarauit ꝙ ↄtingit dicẽtib⁹ ꝙ i elemẽtis eſt aĩa vt elemẽta ſint aĩata. ¶ Et.d.⁊ ↄtingit vtriq; ſermoni ⁊c.i.hoc qᵭ ponũt ꝙ elẽta ſunt aĩata: aut hoc qᵭ ponũt ꝙ elẽta hñt aĩaz ⁊ nõ ſunt aĩata. Dicere eñ ꝙ ignis ⁊ aer ſunt aĩata ſĩle eſt ſermoni ſtultoꝝ:⁊ dicere etiã ꝙ hñt aĩaz ⁊ nõ ſunt aĩata eſt valde improbabile:quia nulla differentia erit inter animam eſſe in animato:aut non eſſe. 87

¶ Opinari autẽ videtur animã eſſe ⁊ in his : qm̃ totum partib⁹ ſimilis ſpeciei. Quare neceſſariũ ipſis dicere ⁊ animã ſimilis ſpeciei partibus eſſe. Si in intercipere aliquid de continẽte in aĩalibus aĩata aĩalia fiunt. Si autẽ aer quidẽ diſcerptus ſimilis ſpeciei. aĩa autẽ diſſimilis partis : aliquid quidem ipſius exiſtet: vz aliud autẽ nõ exiſtet. Neceſſe eſt igitur ipſam aut ſimilis partis eſſe aut non vnum eſſe in qualibet parte omnis. Manifeſtũ igitur ex dictis ꝙ neq; cognoſcere ineſt aĩe propter id qᵭ eſt ex elementis:neq; moueri ipſam bene : neq; vere dicitur.

¶ Et quidam videntur exiſtimare ꝙ anima exiſtat in iſtis. Et forma vniuerſi eorum eſt ſicut forma partium. Oportet igitur eos dicere ꝙ forma anime etiam eſt ſicut forma partiũ eius: Cũ animal non ſit habens animam:niſi cum in eo cõcluditur aliq̃d de aere cõtinenti. Si igitur aer cum ſeparat̃ eſt ſilis forme: ⁊ aĩa cum ſeparat̃ nõ eſt cõſimiliũ partium:manifeſtum eſt ꝙ aliquid eius erit ens ⁊ aliquid non ens. Neceſſe eſt igitur aut vt ſit conſimilium partium : aut non exiſtet in qualibet parte totius. Qm̃ autem neq; cognoſcere exiſtit in anima:quia eſt ex elementis:neq; moueri dicitur recte. Manifeſtum eſt.

¶ Cũ numerauit ĩpoſſibilia ↄtingentia huic opinioni dedit cauſaz ex qua exiſtimauerũt:⁊ elemẽta eſſe aĩata:⁊ deſtruxit eam. ¶ Et.d.⁊ videntur exi- 88

Rō Thaletis. R Judiciū vlis i ſua nā ⁊ pticularis idē eſt. vide. 4. ph. c. 37. ⁊ 48. ⁊ 2. huius. c. 9. ⁊ ſ. celi. 17.

ſtimare ⁊c. i. ⁊ videnł opinari ꝙ aīa eſt in elemētis: qꝛ vnū iudiciū hʒ totū ⁊ pars in recipiēdo aīam. ❡ D. d. opꝫ ergo eos dicere ⁊c. i. ſed cū poſuerint ꝙ idē iudiciū hʒ totū ⁊ pars elementoꝝ in recipiēdo aīam opꝫ eos ponere: ꝙ natura aīe vlis: ⁊ forma eius eſt ſicut forma partiū. ſ. ꝙ iudiciū vlis in ſua natura ⁊ particularis idē eſt. ❡ Et declarauit hoc cū dedit cauſam ꝑꝑ quā opinati ſunt ꝙ pars elementoꝝ eſt aīata: ⁊ ꝙ ꝑꝑ hoc debet eſſe totum aīatū: ⁊. d. cū aīal nō ſit hñs aīam ⁊c. i. ⁊ opinati ſunt ꝙ pars elemētoꝝ eſt aīata: qꝛ viderūt ꝙ aīal nō ſit aīatū niſi qñ in corp⁹ intrauerit apud anhelitū aliqd aeris cōtinētis: ⁊ ideo opinanł ꝙ iſta pars aeris q̄ eſt in corpore aīalū eſt aīata. Et qꝛ natura partis eſt talis: neceſſe eſt: vt natura toti⁹ ſit talis. ❡ Et ordo verboꝝ dꝫ eſſe talis: ⁊ videnł exiſtimare ꝙ aīa exiſtat in iſtis. i. in elemētis. ſ. ꝙ forma toti⁹ ⁊ partis eſt idē: ſed pars eſt aīata. Opinanł ergo ꝙ aīal nō ſit aīatū niſi ꝑ aerē q̄ cōcludit in eo. Ideo opꝫ eos dicere ꝙ forma aīe vlis eſt ſicut forma partis. i. ꝙ natura aīe vlis q̄ eſt i elemētis: ⁊ particularis q̄ eſt in aīalibus eſt eadē. ❡ Et cū narrauit hoc incepit declarare modū ſm quē cōtingit eis. ⁊. d. ſi igił aer cū ſeparał ⁊c. i. ſi igitur aer cū diuidił eſt cōſilis forme. ſ. ꝙ natura partis ⁊ toti⁹ eſt eadē: ⁊ anima q̄ eſt in elemētis cū diuidił ꝑ diuiſionē elementoꝝ nō eſt cōſimiliū ꝑtium: qm̄ illud qđ exiſtit ex eo in tpe. ſ. in aīalib⁹ eſt mortale ⁊ qđ exiſtit ex ea in toto eſt nō mortale: manifeſtū eſt ꝙ pars q̄ exiſtit ex ea i toto alia eſt ab ea q̄ exiſtit in pte. ergo neceſſe eſt: aut in aīa q̄ eſt in toto ſit ſimilis aīe q̄ eſt in parte: ſi poſuerim⁹ ꝙ totū ⁊ pars hñt idē iudiciū in recipiēdo animā: aut vt ponam⁹ ꝙ iudiciū toti⁹ ⁊ partis in recipiēdo aīam nō eſt idē: et illud qđ ſequił ponere eoꝝ. ſ. ꝙ aīa q̄ eſt in toto eſt nobilior ea q̄ eſt in parte. Et hoc poſito deſtruił argumentū eoꝝ ꝑ hoc ꝙ aīa exiſtit in toto: quia exiſtit in parte: qm̄ cū natura aīe fuerit diuerſa: diuerſabił etiā natura recipiētis. Vñ neceſſe eſt ſicut. d. vt nō q̄libet pars eius recipiat aīam mortalem ſed partes proprie. Judiciū igił toti⁹ ⁊ partis nō eſt idē. ❡ Debes ſcire ꝙ hoc cōtingit neceſſario dicentib⁹ elemēta eſſe nō aīata: ⁊ qđ eſt ex eis in aīalib⁹ eſt aīatū. ſ. cōtingit eis dare cauſam ꝑꝑ quā fuit ita: ſicut cōtingit hoc dicentib⁹ elemēta aīata: ſed ꝑ aīam nobiliorē aīa exiſtēti in aīalibus. Sed cauſa data a dicētibus elemēta eſſe nō poteſt eſſe data a dicentib⁹ ea eſſe aīata. ſ. mixtio ⁊ cōplexio: ⁊ ideo viſum eſt nobis ꝙ ponentib⁹ primas ꝑfectiones aīe eſſe factas a mixtione ⁊ cōplexiōe: nō a cauſa extrinſeca: cōtingit ꝙ elemēta ſint aīata ꝑ aīam equalē aīe exiſtenti in aīalib⁹. ⁊ Alex. vł hoc opinari in primis ꝑfectionib⁹ aīe: ⁊ ꝯtra Ariſt. ⁊ ꝯtra ipſam veritatē: ⁊ in nullo differūt in hoc ꝑme ꝑfectiones ⁊ vltime. ❡ Et ideo videm⁹ ꝙ iſta opinio ſilis eſt opinioni dicētiū. Caſum eſſe: ⁊ negātiū cām agētē. ❡ D. d. ſm rememorationē ſummā eoꝝ q̄ ꝑdixit. ⁊. d. qm̄ autē neqꝫ cognoſcere ⁊c. i. manifeſtū eſt igił ex hoc qđ dixit: ꝙ nō eſt neceſſe vt ſit ex elemētis ꝓpter hoc quod cognoſcit ⁊ ſentit: neqꝫ etiā hoc qđ dicił: ꝙ mouet ſe eſt verum.

Impugnatio rationis Thaletis

Documentum.

Redre cōſiſte cōtra alex. 3. de aīa. c. 5.

A Quoniam autē cognoſcere eſt anime ⁊ ſentire opinari: adhuc concupiſcere ⁊ deliberare: ⁊ omnino appetitus autem: ⁊ ſm locum motus ab anima in animalibus. Adhuc autem augmentum ⁊ ſtatus ⁊ diminutio. Utrum toti anime vnumquodqꝫ horum inſit et omni ⁊ intelligimus ⁊ ſentimus ⁊ alioꝝ vnumquodqꝫ facim⁹ et patimur: aut partib⁹ alteris altera. Et viuere autē vtrū i aliquo horū ſit vno: aut in plurib⁹: aut in omnib⁹: aut aliqua alia cauſa.

¶Et q: aīa hȝ cognoſcere ⁊ ſentire.⁊ exiſtimare:⁊ etiā appetere ⁊ velle:⁊ vniuerſaliter modos deſiderij.⁊ etiā aīa hȝ per animaȝ motū in loco:⁊ etiā augmentū:⁊ cōplemētum: ⁊ diminutionem. Utrum vnūquodq; iſtorum eſt totius aīe: ⁊ p ipſam totā intelligit ⁊ ſentit ⁊ mouet:⁊ facit alios motus: ⁊ actiones ⁊ paſſiones. Aut non agit ⁊ patitur:niſi per mēbra diuerſa:⁊ actiones:⁊ paſſiones diuerſas. Et vtrum vita eſt in vna iſtarum: aut in pluribus vno:aut in omnibus: aut habeat aliam cauſam.

¶Cū cōtradicit ſermonib° antiquorū de aīa incepit hic declarare q̄ p̄mo cōſiderandū eſt de aīa ⁊ de numero actionū ei° diuerſarū in genere. ¶D. d.vtrū oēs proueniāt ab vna virtute.ſ.ab aīa: aut agit vnamquāq; actionem eius diuerſarū in gñe p virtutes diuerſas:aut ſm diffinitionē ⁊ ſubiectum:aut ſm diffinitionē tantū.¶Et.d.q: aīa ⁊c.i.⁊ q: aīa hȝ quinq; actiones aut paſſiones diuerſas in genere. Quarū vna eſt ſcire ⁊ exiſtimare. Secunda ſentire. Tertia deſiderare ⁊ velle. Quarta moueri in loco. Quinta augeri ⁊ minui ⁊ nutriri. Utrū quelibet iſtarū actionū diuerſarū in genere fit totius aīe:ita q̄ per eandē naturā intelligit ⁊ ſentit ⁊ mouetur in loco:⁊ deſiderat ⁊ nutritur.⁊ vniuerſaliter agit ⁊ patiť: vnoquoq; illorū motuum aut nō agit aut patiť vnoquoq; eorū niſi per virtutes diuerſas ⁊ mēbra diuerſa:⁊ mēbra cōmunia eis cōuenientia.¶Hec igiť eſt opinio Ariſt. non eñ opinatur q̄ facit diuerſas actiones per virtutes diuerſas ⁊ vnica membra tantū. Neq; per vnicas virtutes ⁊ mēbra diuerſa tantū. Nec etiā per virtutes diuerſas ⁊ mēbra diuerſa tantū. Sed opinať q̄ faciat p virtutes diuerſas ⁊ mēbra vnica.ſ.principalia:⁊ membra diuerſa. ⁊ hoc intendebat cum.d.per virtutes diuerſas ⁊ membra diuerſa.i.cuȝ hoc quod agit cū membris cōuenientibus:quoniā ſi ſic nō intelligeretur:erit idem cum ſermone platonis.¶Deinde dicit vtrum ita eſt in vna iſtarū ⁊c.i.⁊ perſcrutandum eſt cum hoc vtrum illud quod dicitur vita eſt in vna aliqua iſtarum virtutum quinq; aut in pluribus vna:aut in omnibus. 89

B

Opio ari. de pluralitate aīarū.vīď ēt J.cō.92.

Uide.3.c 7.de opinione pla. ⁊ i cō.hic immediate ſeq.

¶Dicunt itaq; quidā partibilē ipſam ⁊ alio quidem intelligere: alio autē cōcupiſcere. Quid igitur cōtinet aīam ſi partibilis eſt apta nata:nō enim vtiq; corpus. Uidetur eñ contrarium magis aīa corpus continere. Egrediente enim ſpirat ⁊ marceſcit.

¶Et quidā dicunt q̄ aīa eſt diuiſibilis: et q̄ ipſa intelligit per hoc:⁊ deſiderat per aliud. Quid igitur cōtinuat aīam ſi naturaliter eſt diuiſibilis. Hoc enim nō eſt corpus. Qm̄ exiſtimandum eſt eſſe econtrario ſcilicet q̄ anima cōtinet corpus. Et hoc demōſtratur quia cum exierit ab eo putrefiet.

¶Innuit platonē qui opinatur q̄ aīa eſſentialiter diuiditur i corpore ſm diuiſiones membrorū quibus agit ſuas actiones diuerſas:⁊ q̄ non cōmunicantur in aliquo membro:ita q̄ pars intelligens eſt in cerebro tantum:⁊ deſiderans in corde tantū:⁊ nutriens in epate.¶Et dixit : ⁊ quidā dicunt ⁊c.i.⁊ quidā dicunt q̄ anima diuiditur eſſentialiter per diuiſionē mēbrorum corporis ita q̄ intelligit per membrū ⁊ virtutē alia a membro ⁊ a virtute quibus deſiderat.¶Deinde dicit quid igitur continuat aīam ⁊c.i.ſed ſi poſuerimus q̄ aīa diuiditur eſſentialiter per diuiſionē membrorū in q̄bus exiſtit:⁊ manifeſtum eſt per ſe q̄ anima que eſt in ſingulis indiuiduis nobis eſt vnica:quid igitur copulat partes aīe : ita q̄ poteſt dici eſſe vna. 90

Nō em̄ poteſt aliquis dicere ꝙ hoc ſit corp⁹ qꝺ copulet ptes aīe: qm̄ magis rectū eſt dicere ꝙ corp⁹ eſt vnū: qꝛ aīa eſt vna nō ecōuerſo. ⁊ hoc intendebat cū dixit exiſtimandū eſt em̄ eſſe contrariū ⁊c. i. opinio em̄ quā habemus nāliter in hoc contraria eſt huic opinioni. ſ. ꝙ aīa magis digna eſt vt ſit cauſa copulationis corporis ⁊ ſue vnitatis in numero ꝙ̄ vt ſit corp⁹ cā copulatiōis aīe. Oē em̄ qꝺ eſt vnū ⁊ cōtinuū nō eſt ꝑ ſuā māꝫ ſꝫ ꝑ ſuā formā. ¶ Sed qꝛ iſta argumētatio eſt quaſi latēs ī hoc loco dedit ſignificationē māifeſtā: ⁊ d. Et hoc demōſtraꝛ: qꝛ cū exierit a corpe putreſiet. i. diuideꝛ.

Oē qꝺ eſt vnū ⁊ ꝯtinuū nō ē ꝑ ſuā materiā ſꝫ ꝑ ſuam formā. Cōſimile. 4. ph. 38. et 2. hui⁹. c. 7. ⁊. 8. et 60. ⁊. 3. ph. c. 60. ⁊ alibi frequenter.

¶ Si igitur alterū aliquid vnam ipſam facit: illud maxime erit anima. Oportebit autem iterum illud querere vtrum vnum aut multarum partium ſit. Siquidem enim eſt vnum propter quid non mox ⁊ aīam vnum eſſe: ſi vero diuiſibile: iterum ratio queret quid eſt continens illud: et ſic vtiqꝫ procedit in infinitum.

¶ Si igitur eſt aliud quid qꝺ facit eam eſſe vnū: illud proculdubio eſt aīa. Sed querendū eſt de illo: vtrū ſit vnū aut pluriū partium. ſi igitur fuerit vnū: et diuiſibile. Tunc querendū eſt qd eſt illud quod copulat ipſum: et erunt principia eius infinita.

91 ¶ Si igiꝛ corp⁹ nō facit eā eſſe vnū ⁊ cōtinuā. ⁊ dixerit alíqs ꝙ eſt aliud qꝺ facit eā eſſe vnā: dicem⁹ ꝙ illud eſt aīa ⁊ reuerteꝛ ꝑſcrutatio. ſ. vtrū illud in ſe eſt vnū: aut plura. ſi vnū: hoc eſt qꝺ volum⁹. ſi plura: reuerteꝛ q̄ſtio quid copulat illud ꝑ qꝺ copulaꝛ aīa: ⁊ ſic infinitū ⁊ nō erit illic ꝓncipiū ꝓme cōtinuationis. ¶ Et hoc intēdebat cū d. ⁊ ꝓncipia illi⁹ erūt infinita. i. ꝓncipia ꝯtinuationis: ⁊ vnitatis exn̄tis ī hoīe erūt īfinita: quapꝑ nulla vnitas erit.

¶ Dubitabit aūt aliquis ⁊ de partibus ipſius quā potentiā hꝫ vnaqueqꝫ in corpore. Si enim tota oīa omne corpus continet: cōuenit ⁊ partium vnamquāqꝫ continere aliquid corporis. Hoc autem aſſimilatur impoſſibile. Qualem enim partem: aut quomodo intellectus continebit: graue eſt fingere.

¶ Et debet homo dubitare de eius partibus. Et querere q̄ virtus dat cuilibet parti corporis eſſe. Qm̄ ſi tota anima copulat totum corpus: oportet vt vnaqueqꝫ partium copulet vnāquāqꝫ partem corporis. Et iſte ſermo eſt ſimilis impoſſibili. Difficile eſt enim ⁊ etiam in fingendo dicere quam partem copulat intellectus: et quomodo.

92 ¶ Cū declarauit ꝙ cōtingit dicentib⁹ aīam eſſe diuiſibilem omnibus modis vt ſit vna ſm ꝙ eſt aīa: ⁊ diuiſibilis ſm ꝙ hꝫ actiones diuerſas: dedit dubitationē ſuper hoc. ¶ Et dicit ⁊ debet homo dubitare de partibus eius cum fuerit opinatus eam habere partes ſm hunc modū. ſ. vt ſit diuiſibilis vno modo: ⁊ vnica alio modo. Et querere q̄ virtus dat cuilibet iſtarum partium corporis cōtinuationē. Neceſſe eſt em̄ ſi tota aīa copulat totum corpus ſm ꝙ eſt in eo ſm totū, vt vnaqueqꝫ partiū eius ſit in vnaquaqꝫ parte corporis ita ꝙ copulet ipſum ſm ꝙ eſt in eo. ¶ D. d. ⁊ iſte ſermo eſt ſimilis impoſſibili ⁊c. i. ⁊ ponere ꝙ quelibet pars eius copulet vnāquāqꝫ partem corporis: ⁊ exiſtit in ea: fere videꝛ impoſſibile. Intellectū em̄ videꝛ impoꝛe attribui alicui mēbro corporis. ¶ Et debes ſcire ꝙ iſta dubitatio nō ſequitur hoc niſi quia non determinatur vtrum ſit vnica ſm ſubiectum: ⁊ plura ſm virtutes: ita qꝺ diuiſio anime in ſuas partes ſit ſicut poni in odorē co=

Documētū quod docet q̄liō aīa vna ſit ⁊ plures.

loꝛẽ ⁊ ſapoꝛẽ. Aut eſt vna propter nãm communem: ⁊ plura: qꝛ iſta nã h̄ꝫ diuerſas virtutes: ita ꝙ diuiſio anime in ſuas partes ſit ſicut diuiſio generis in ſpẽs. Qm̄ ſ͛ꝫ hũc modũ cõtingit dubitatio predicta: cum poſuerimus eã vnicã ſ͛m ſubiectũ tm̄: nõ contingit hoc. Subiectum enim partium eius erit vnum tantũ: ⁊ quedã earũ erũt ſubiectũ quarũdam.

¶ Uident̄ aũt ⁊ plãte deciſe viuere. ⁊ animalium quedã inciſoꝝ tanꝗ̄ eandẽ h̄ñtia aĩam ſpẽ: ⁊ ſi nõ numero. Utraqꝫ quidem eoꝝ partium ſenſum h̄ꝫ ⁊ mouetur ſ͛m locum in quoddã tp̄s.

¶ Et videmus plãtas viuere etiã cũ diuidunt̄: ⁊ ſil͛r q̄dã aĩalia annuloſa q̄ſi aĩa in eis ſit vna ſ͛m formã: ⁊ ſi nõ eſt vna ſ͛m nũerũ Uidemus ꝙ vtraqꝫ pars ſentit ⁊ mouet̄ in loco aliquãdiu. 93

¶ Cũ dedit impoſſ͛e cõtingens ſermoni ꝙ tota aĩa eſt in toto corꝑe: ⁊ ꝑtes in ꝑtibus: ⁊ iã dederat impoſſ͛e cõtingẽs etiã ſermoni ꝙ aĩa diuidit̄ ꝑ diuiſionẽ mẽbroꝝ abſqꝫ eo ꝙ ſit in ea virtus v̄lis copulãs corpus: incepit hic cõtradicere his duabus opinionibus. ¶ Et.d. ⁊ nos videmus plãtas ⁊c.i. ⁊ ſignũ ſuꝑ hoc ꝙ ꝑtes aĩe nõ exiſtũt in ꝑtibus corꝑis eſt: qꝛ nos videmus plãtas ⁊ plura aĩalia vt annuloſa cũ diuidunt̄ agit motũ vtraqꝫ ps: ⁊ ſenſum in aĩalibus: ⁊ augmẽtũ ⁊ nutrimẽtũ in plãtis ſicut totũ: ⁊ ſi ps ſenſus eſſet in alia ꝑte corꝑis ab ea in q̄ exiſtit motus: tũc cũ aĩal annuloſum diuideret̄ nõ moueret̄ ⁊ ſentire: ſꝫ ps eius q̄ mouet̄ eſſet alia ab ea q̄ ſentit. ¶ Et ſil͛r ſi ps nutritiua eſſet in plãtis in ꝑte alia ab augmẽtatiua: tunc impoſſ͛e eſſet vt cũ plures plante diuiduntur viuerẽt: ⁊ cũ plãtarent̄ vt viuerẽt. ¶ D. d. q̄ſi aĩa ſit in eis vna ſ͛m formã nõ ſ͛m numerũ. qm̄ ſi eſſet vna ſ͛m numerũ: cõtingeret vt corrũperet̄ apud diuiſionẽ corꝑis: ſicut accidit hoc in pluribus aĩalibus: ⁊ in q̄buſdã plãtis: ⁊ ſi ꝑtes aĩe eſſent in ꝑtibus corꝑis: contingeret vt cũ corpus diuideret̄ in illa ꝑtes: vt q̄libet earũ ageret ſuũ proprium: ita ꝙ pars motiua eſſet alia a ſenſibili ⁊ nutritiua ab augmentabili. ¶ Et cũ ita ſit ſicut. d. neceſſe eſt vt aĩa ſit in toto aĩali vna in ſubiecto: et plures ſ͛m virtutes: ita ꝙ quedã partiũ ſit ſubiectũ quarũdã. ſ. ꝙ nutritiua ſit ſb̄m ſenſibilis tãgibilis: ⁊ tangibilis ſit ſb̄m alioꝝ ſenſuũ. Et ſil͛r q̄dam quorũdam: vt poſt declarabit̄. Et cũ aĩa ſit talis in oı̄ aĩali: aut eſt vna in numero. ſ. in aĩalibus organicis: quoꝝ pars non viuit poſt diuiſionẽ: aut vt ſit in eis quaſi vna in ſpecie. ſ. in eis: quorum pars viuit poſt diuiſionẽ: ⁊ ſunt illa quorum membra ſunt cõſimilia.

Uide cõ.2 de aĩa.19 ⁊.20.

Aĩa ẽ vna ſ͛m ſb̄ꝫ ⁊ plures ſ͛m v͛tutes. Jõ.ſ. c.7. ⁊ ibi D

¶ Si autem non permanent nullum inconueniens eſt: inſtrã eñ non h̄ñt quibus ſaluent naturã: ſed nihilominus in vtraqꝫ partium omnes exiſtunt anime partes. Et ſimilis ſpeciei ſunt adinuicem: ⁊ toti. Adinuicem quidem ſicut que non ſeparabiles ſunt. Toti autem anime tanꝗ̄ diuiſibili exiſtente.

¶ Et non eſt inopinabile vt remaneant. Non eniꝫ h̄ñt inſtrã quibus conſeruant ſuam naturaꝫ. Sed tñ hoc non dat vt in vnaquaqꝫ partiuꝫ ſint omnes res anime. Et ſunt conſimiles in ſpecie ad inuicem. Totius autem anime eſt qꝛ eſt diuiſibilis.

¶ Et nõ eſt impoſſibile vt partes iſtoꝝ aĩaliũ ⁊ plãtarũ remaneãt in agendo actiones totius. Eã eñ in hoc eſt: qꝛ iſte modus aĩalis non h̄ꝫ diuerſa 94 inſtrumenta que appropriant̄ actionibus diuerſis aĩe cũ mẽbro cõmuni officiali in quo exiſtũt in potẽtia oẽs actiones: ſicut eſt coꝛ cũ alijs anime membris: vt declaratum eſt in libro de aĩalibus: ſed quodlibet membrum

membrorū iſtius aīalis adaptaſ oībus actionib⁹ aīe. Et ſimiliter quelibet pars partiū vnius mēbri. ¶ Et cauſa in hoc ſic dʒ intelligi: qm̄ diffinitio ptis mēbri officialis nō eſt diffinitio totius: neceſſe eſt cū aīa impoſſibile eſt vt exiſtat in aliquo aīali proprio illi aīe niſi habeat principiū: vt pars ei⁹ adapteſ ad hoc qđ hʒ totū ad recipiendū aīam. V.g. φ ſi cor hʒ naturā recipiendi aīam: qꝛ hʒ talē figurā: manifeſtū eſt φ pars eius nō recipit illā animam: qꝛ nō hʒ illā figurā. Unde neceſſe eſt vt cōtrariū iudiciū habeāt aīalia: quorū mēbra ſunt cōſſīa. ſ. vt illud qđ recipit totū recipiat pars: cum habeat eandē diffinitionē. ¶ D. d. ſed tñ hoc nō dat ꝛc. i. ſed qꝛ iſte modus aīalis nō hʒ corp⁹ officiale: neqꝫ hʒ mēbra officialia: non eſt remotū vt aīa q̄ eſt in q̄libet parte eius ſit cōſimilis adinuicē in ſpecie: ꝛ ſimilis etiā aīe q̄ eſt in toto: immo qꝛ mēbra eius nō ſunt officialia: neceſſe eſt vt ſit ſic. ¶ D. d. toti⁹ aūt aīe eſt: qꝛ eſt diuiſibilis. i. eſſe aūt aīam q̄ eſt in reb⁹ cōſimilē in ſpecie eſt: qꝛ eſt diuiſa in actu: ꝛ vnaqueqꝫ earum agit actionem alterius.

E

Aīa anuloſo ꝛ plātarū vna ſ ac tū pleſ in potētia. Idē 2. de aīa. 19 20. Et. 7. meta. 56.

Conſimilitudo autē inter aīam que eſt in partibus: ꝛ aīam que eſt in toto in ſpecie. ſ. tota anima per potentiā ꝛ diuiſibilitatē nō ſm actum: qm̄ cū diuidetur: tunc nō remanebit totū: ſed ipſe diuiſit hoc: qꝛ propalauit alteram duarum diuiſionū. Quoniā hec particula: aut demonſtrat diuiſionē: ꝛ. q. d. cōſimilitudo autē que eſt in ſpecie inter partes: qꝛ eſt diuiſa in actu totius vero quia eſt diuiſibilis.

¶ Uidetur aūt ꝛ id principiū quod eſt in plantis anima quedaʒ eſſe. Hac enī ſolum cōmunicāt ꝛ animalia ꝛ plante: ꝛ ipſa quidē ſeparaſ a ſenſibili principio. Sēſus aūt nihil ſine hac habet.

¶ Et videtur etiaʒ φ principiū exñs in plantis ſit aliqua aīa. In hoc enim ſolo cōmunicāt plāte ꝛ animalia. Et hoc differt a principio ſenſibili. Et nihil habet ſenſum ſine iſto.

95

Nō dſ mortuum niſi animal qđ caret vita ſ pñcipio ſenſ⁹ ꝛ mo t⁹. Idē l. 2. hui⁹ 2. 16. ꝛ. 9. 3 ꝛ. 37. Eſſe nutribile ꝛ augmētabile ē ſm φ ē viuū, eſſe ꝟo graue aut leue ē ſm φ eſt corpus nāle.

¶ Cū dedit rationē in ſermone predicto ſuper hoc φ aīa nō diuidiſ eſſentialiter per diuiſionē ſubiecti: ꝛ ex hoc qđ apparet in plantis: ꝛ iſte ſermo nō eſt acceptus a ratione niſi ei qui cōcedit φ plāte hñt aīam: incepit declarare hoc quomodo. ¶ Et. d. ꝛ videſ etiā φ principiū ꝛc. i. ꝛ videſ etiā φ principium quo plante nutriunſ ꝛ augenſ ſit aīa. In hoc eñ principio exiſtimātur habere cōmunicationē cū aīalibus ſm vitā. Et ideo nō dicit mortuum niſi aīal quod caret principio. i. vitā: non principio ſenſus ꝛ motus. ¶ Et cū narrauit φ animalia cōmunicant in hoc principo cum plantis ſm vitā incepit narrare φ plante nō cōicant eis in hoc: ꝛ φ cōicatio ſenſus ꝛ motus cum nutrimento eſt neceſſaria. ¶ Et. d. hoc differt a principio ſenſibili ꝛc. i. ꝛ principium quod eſt nutrimenti ꝛ augmenti ꝛ generationis ſeparatur a principio ſenſibili in plantis: ſʒ principiuʒ ſenſibile nō ſeparabitur ab illo cū omne animal nutritur ꝛ augetur. ¶ Sʒ debes ſcire φ neceſſitas eſſendi nutribile aut augmentabile non eſt ſicut neceſſitas eſſendi calidū: aut frigidum: aut humidum: aut ſiccum: aut graue: aut leue: ꝛ φ ſuum eſſe augmentabile ꝛ nutribile eſt ei ſm φ eſt viuuʒ ꝛ eſſe graue: a ut leue eſt ei ſecūdum φ eſt corpus naturale. Quoniam ſi non fuerit ſic determinatū nō eſt neceſſe ꝓpter cōicationē cū pñcipio ſenſibili: vt pñcipiū ſcđʒ ſit aīa.

¶ Incipit Liber Secundus Ariſtotelis de Anima.

¶ Summa Scđi Lib. de aīa: talis eſt.

¶ A tex. primo vſqꝫ ad. 27. inueſtigat duas anime diffinitiones.
¶ A. 27. vſqꝫ ad. 51. tratat de anima vegetatiua ac eius potentijs.
¶ A. 51. vſqꝫ ad. 128. agit de aīa ſenſitiua quo ad ſenſus exteriores.
¶ A. 128. vſqꝫ in finem diſputat de ſenſibus interioribus.

Quoniam

Quoniam aũt que ab aliis tradita ſunt de anima nũc dicta ſunt. Iterũ autem tãq̃ ex principio redeamus tentãtes determinare quid eſt anima: ⁊ que vtiq̃ erit communiſſima ratio ipſius.

¶ Hoc igitur qđ accepimus ab antiquis de anima: Modo incipiemus aliter in determinando animam quid eſt ſm diffinitionem: que magis comprehendit ipſam.

Cum cõtradixit opinionibus antiquorum: incepit modo q̃rere de ſba eius. ¶ Et.d. hoc igitur eſt qđ accepimus ⁊c. i. hoc igitur eſt qđ diximus in cõtradicẽdo opinionibus quas accepimus de aĩa. ¶ D. narrauit q̃ op; incipere in cognoſcẽdo ſubſtantiã eius: ⁊ cõſiderare in hoc quouſq̃ ſciatur diffõ q̃ eſt magis vlis: ⁊ magis cõprehẽdẽs oẽs partes aĩe: ⁊.d. modo aũt incipiamus ⁊c. i. modo aũt incipiamus loqui de aĩa alio modo: q⁊ nõ inuenimus ab antiquis aliquid vtile de ea: ⁊ primó debemus inuenire diffinitionem que eſt magis vl'is oibus ptibus eius. Cognitio eñ vl'is ſemp dꝫ p̃cedere cognitionẽ ppriã: ⁊ ſermo eius eſt intellectus per ſe.

¶ Dicimus itaq̃ vnũ quoddam genus eorum que ſunt ſubſtantiam ipſam. Huius autem aliud quidem eſt ſicut materiam. que ſecundum ſe quidem non eſt hoc aliquid. Aliud autem ſicut formã ⁊ ſpeciem ſm quam iam dicitur hoc aliquid. Et tertiam que eſt ex his. Eſt autem materia potentia. Species autem endelechia. Et hoc dupl'r: hoc quidẽ ſicut ſcientia: illud aũt ſicut cõſiderare. B

¶ Dicamus igitur q̃ ſubſtantia eſt vnum generum entiũ. Subſtantiarum aũt quedam eſt ſubſtantia ſm materiam: ⁊ iſta nõ eſt per ſe hoc. Et quedam eſt forma per quam dicitur in re quod eſt hoc. Eſt autem tertia: ⁊ eſt illud quod eſt ex ambobus. Et materia eſt illa que eſt in potentia. Forma aũt eſt perfectio. Et forma eſt duobus modis: vnus eſt ſicut ſcire ⁊ alius eſt ſicut ſpeculari.

¶ Cũ voluit ſcire diffõnẽ vl'em oibus partibus aĩe: ⁊ fuit quaſi manifeſtuꝫ q̃ collocat̃ in genere ſubſtãtie: incepit diuidere quot modis dicit̃ ſba: ⁊ in quo modo eſt aĩa. ¶ Et dixit q̃ ſba eſt vnũ generũ entiũ. i. entiũ q̃ ſunt ſm antecedẽtiã in eſſe: quorũ aĩa eſt vnũ q̃ aĩa nõ eſt accidens. Ponere eñ aiam accidẽs eſt impoſſ'e ſm q̃ dat nobis prima cognitio naturalis. Opinamur eñ q̃ ſba eſt nobilior accidẽte: ⁊ q̃ anima eſt nobilior oibus accidẽtibus exiſtẽtibus hic. ¶ Et cũ narrauit q̃ ſba vniuerſal'r dꝫ poni genus taliũ iſtorũ entiũ: incepit diuidere eius gñã: ⁊ dixit ⁊ ſubſtantiarũ quedã eſt ſubſtãtia ⁊c. i. ⁊ omnia de quibus dicitur ſba ſunt tribus modis. ¶ Quorum vnus eſt vt ſit materia prima que per ſe nõ eſt formata: neq̃ aliquid per ſe in actu; vt dictũ eſt in primo phyſicorũ. ¶ Secũdus aũt eſt forma p quã individuum fit hoc. ¶ Tertius eſt illud qđ fit ex iſtis ambobus. ¶ Quoniam aũt forma eſt: ⁊ cũ hoc eſt ſubſtãtia: manifeſtũ eſt enim q⁊ cõprehenditur ſenſu. eſt aũt ſubſtantia q⁊ eſt pars ſubſtantie. Et ſimiliter pars huius ſubſtantie cum aufertur: aufertur ſubſtantia. et ſimiliter prima materia eſt ſubſtantia: quia eſt vna partiũ que cũ auferuntur: auferetur ſubſtantia ſcilicet indiuiduum. ¶ D. incepit deſcribere ſbam que eſt ſm materiam: et que eſt ſecundum formam: ⁊.d. ⁊ materia eſt illa que eſt in potentia ⁊c. i. ⁊ materia eſt ſubſtantia que eſt in potentia. forma autem eſt ſubſtantia per quam perficitur hec ſubſtantia que eſt in potentia forma. ¶ Et iſta forma inuenitur

duobus modis. Quoꝝ vnus: eſt ſm q eſt in actu: tñ non ꝓuenit ab ea actio que innata eſt ꝓuenire ab ea ſicut a ſciente q̄ nō vtiť ſua ſcia. Scđa eſt ſm q prouenit ab ea illa actio: ſicut eſt d ſciēte qñ ſcit. Et prima forma dicitur prima perfectio. Scđa autē dicitur poſtrema.

¶ Subſtantie autem maxime videntur eſſe corpora et horum phyſica. Hec enim alioꝝ principia. Phyſicorum autem alia q̄dem habent vitam. Alia autem nō hñt. Vitā aūt habere dicim⁹ id quod per ſelpſum alimentum ⁊ augmentum ⁊ decrementum. Quare omne corpus phyſicum partipans vita ſubſtantia erit. Subſtantia autem ſit ſicut compoſita.

¶ Et corpora ſunt ea que proprie dicuntur ſubſtantie: et maxime corpora naturalia. Iſta enim ſunt principia aliorum corporū. Et corporum naturalium: quedam habent vitam: ⁊ quedam nō. Et dicere eſt vitam nutriri ⁊ augeri ⁊ diminui. Et dicere eſt vitā vt omne corpus naturale habens communicationem in vita ſit ſubſtantia ſecundum q eſt compoſitum.

¶ Cū demſauit nobis numerū ſbaꝝ incepit declarare nobis q̄ caꝝ ſit magis digna vt habeat hoc nomē. ¶ Et.d. ⁊ corpora q̄ ꝓprie dñr ⁊c. i. et corpora ꝯpoſita hñt h nomē ſba magis ꝓprie ſm q eſt magis famoſum. ⁊ maxie corpa nālia. Iſta. n. ſunt principia corpoꝝ artificialiū. ¶ D.d. vnde neceſſe eſt vt omne corpus habens coīcationē in vita: corpus naturale neceſſe eſt vt ſit ſubſtantia: immo magis dignum eſt habere hoc nomen ſubſtantia. ¶ D. expoſuit hoc nomen vita. et dixit. et dicere eſt vitam nutriri ⁊c. id eſt ⁊ intelligo per vitam principium a quod eſt cōe omni animato. ſ. nutriri ⁊ augeri: et minui eſſentialiter: et eſt illud quod appropriať plantis: qm̄ hoc nomen vita dicebatur in lingua greca: de omni eo quod nutritur ⁊ augeť: animal enim dicitur de omni eo quod nutritur ⁊ ſentitur. In arabico aūt videtur ſignificare idem: ſed tñ non dr mortuum b niſi alal qđ caret pncipio nutrimenti et ſenſus inſimul: non principio ſenſus et motus tantū. ¶ Et.d. eſſentialiter: qꝛ inuenit extra viuū aliqđ quod aſſimilať augmento et diminutioni: c vt lapis: et non eſt viuū. ¶ Et cum declarauit quod neceſſe eſt vt omne corpus hñs vitam ſit ſubſtantia: declarauit cuiuſmodi ſubſtantia eſt. et.d. et eſt ſubſtātia ſm q eſt compoſitum. i. et neceſſe eſt vt corpus viuum ſit ſubſtantia compoſita: et eſt hoc indiuiduum.

a Dic vr anial hre pncipiuz augendi eſſentialr

B Sz vid oppoſitū. j. d aīa. t. 2. 39

b Mortuū nō dr niſi alal q caret pncipio nutrimēti: ⁊ ſenſus ſiľr. ſz vid oppoſituz. j. de aīa. c. vlt. vbi dicit q mortuū ē qđ caret ſolo pncipio q ē vita.

c Vid. j. xe li. 2. 22. et 1 d ſe. 38.

¶ Quoniā aūt eſt corpus ⁊ huiuſmodi vitam habēs: neq vtiq erit corpus anima. Non eſt enim eoꝝ q̄ in ſubiecto corp⁹: magis autem ſicut ſubiectū ⁊ mā eſt. Neceſſe eſt ergo aīam ſubſtātiam eſſe: ſicut ſpēm corporis phyſici potentia vitam habentis.

¶ Et quia corpus viuum eſt corpus ⁊ eſt tale: impoľe eſt vt aīa ſit corpus. Corpus. n. nō eſt eorū que ſunt in ſubiecto: immo eſt ſicut ſubiectū i mā. Vñ neceſſe eſt vt aīa ſit ſubſtātia ſm q eſt forma corporis naturalis hñtis vitam in potentia.

¶ Cum declarauit q corpus viuum eſt ſubſtantia ſm q eſſe compoſitum ex ſubſtantia que eſt ſm mām: et ex ſubſtātia que eſt ſm formam: incepit q̄rere de anima vtrum ſit ſubſtātia cōpoſita. ſ. corpus: aut ſm formā. ¶ Dicere enim animam eſſe mām impoľe eſt: et hoc manifeſtuz eſt per ſe. ¶ Et.d.

et qꝛ corpꝰ viuū ⁊c.i.⁊ aīa non eſt ſubſtātia ſm ꝯpōnā. Cōpoſitū.n.corpus hñs vitā nō eſt corpꝰ viuū ſm ꝙ eſt corpꝰ ſimpl'r:ſʒ ſm ꝙ ē tale corpus:eſt igiť viuū ꝑ aliqd̄ exñs in ſb̄o:nō ꝑ aliqd̄ exñs nō in ſb̄o. Corpꝰ aūt ē ſubſtātia ſm ꝙ eſt ſubiectum.

¶ Et cū dedit ꝓpōnes ex quibꝰ ꝯſequiť vt aīa non ſit ſubſtantia ſm ꝙ eſt corpꝰ:ſed ſm ꝙ ē forma.d.vñ neceſſe eſt vt aīa ſit ſubſtātia ſm ꝙ eſt forma corpis naturalis hñtis vitā in potētia ⁊c. ¶ Q̄m autem nō eſt ſubſtātia ſʒ corpꝰ:declarabiť in ſcd̄a figura ꝑ illas duas ꝓpōnes predictas.ſ.ꝙ aīa ē in ſubiecto:⁊ corpus eſt nō in ſubiecto. ¶ Q̄m vero eſt ſb̄a ſm formā:manifeſtū ē ex hoc qd̄ ē ſubſtātia in ſubiecto hoc ꝓpriū ē forme.ſ.vt ſit ſubſtantia in ſubiecto. ¶ Et differt ab accñte:q̄m accñs nō ē ps ſubſtātie ꝯpoſite.forma autem ē pars huius ſubſtātie ꝯpoſite. ¶ Et ēt equoce a dr̄ forma eē in ſubiecto:⁊ accñs eē in ſubiecto. b Subiectū em̄ accñtis ē corpꝰ ꝯpoſitū ex mā ⁊ forā:et ē aliud exñs ī actu.⁊ nō indiget in ſuo eē accñti. Subiectū aūt forme nō hʒ eē in actu ſm ꝙ ē ſubiectū niſi per formā:⁊ indiget forma vt ſit in actu:⁊ c maxie primū ſubiectū:qd̄ nō denudať a forma oīo. ¶ Et ꝓpter ſilitudinē inter iſta errauerūt plures loquentiū:⁊ dixerūt formā eſſe accñs. ¶ Et ex hoc declarabiť perfecte ꝙ aīa nō eſt ſubſtātia ſm mām. Materia em̄ eſt ſubſtātia ſm ꝙ eſt ſb̄m. Aīa aūt ſm ꝙ ē in ſb̄o. ¶ Et.d.hñs vitā in potētia:⁊ neceſſe ē vt aīa ſit ſb̄a ſm ꝙ eſt forma corpis nālis hñtis vitā ſm ꝙ dr̄ hr̄e illā formā in potētia vt agat actōes vite per illam formam.

¶ d Subſtantia autem actus eſt et perfectio:huiuſmodi igiť corporis actus atq; perfectio eſt. Hic autem cum dicatur dupliciter:alius autem ſicut ſcientia:alius quidem ſicut conſiderare. Manifeſtum eſt igitur quod anima eſt actus ſicut ſcientia. In eo enim quod anima exiſtit et ſomnus et vigilia eſt. Proportionale autem vigilantia quidem ipſi conſiderare. ſomnus aūt ipſi habere et non operari.

¶ Et iſta ſubſtantia eſt perfectio:eſt igitur perfectio talis corporis:⁊ quia perfectio dicitur duobus modis:quorum vnus eſt ſicut ſcire:et alius ſicut aſpicere. Manifeſtum eſt quod iſta perfectio eſt ſicut ſcire. Quoniam apud ipſum eſt eſſe anime.

¶ Et vigilia eſt ſimilis ſtudio. Somnus autem eſt ſimilis diſpōni rei:cum poteſt agere et non agit.

¶ Cum declarauit ꝙ anima eſt ſubſtantia ſm formam:et forme ſunt perfectiones habentium formas:⁊ ſunt duobus modis:incepit demonſtrare ꝙ perfectio eſt in diffinitiōe anime quaſi genus. ¶ Et.d.et iſta ſubſtantia eſt perfectio ⁊c.i.et quia ſubſtantia que eſt ſm formam eſt ꝑfectio corpis hñtis formam:⁊ iam declaratuʒ eſt ꝙ anima eſt forma:neceſſe eſt vt anima ſit perfectio talis corporis.i.perfectio corporis nālis habētis vitam in potētia ſm ꝙ perficiť ꝑ ipſam. ¶ Et cū declarauit ꝙ anima eſt perfectio:declarauit ſm quot modos dicitur perfectio:⁊.d.et perfectio eſt duobus modis ⁊c.id eſt et quia perfectio eſt duobus modis:quorum vnus eſt ſicut ſcīa exiſtens in ſciente:quādo nō vtiť ſua ſciētia:et alius eſt ſicut ſcientia exiſtēs in ſciente quando vtitur ea. ¶ D.incepit demonſtrare ſecundum quē modum iſtoꝝ duoꝝ dicitur ꝙ anima eſt perfectio:⁊.d.manifeſtum eſt qd̄ iſta perfectio eſt ſicut ſciētia.i.⁊ qꝛ iam declaratum eſt ꝙ anima eſt perfectio corporis naturalis:⁊ ꝑfectio dr̄ duobus modis:māifeſtū ē ꝙ ꝑfectio q̄ eſt

a Equoce dr̄ accñs eſſe in ſubiecto:⁊ forma eſſe in ſubiecto.
b Subm̄ accidētis eſt ens in actu ſubʒ forme ſubſtātialis ē ens potētia. idē.1. phy.63. Et.5.phy 7.⁊.8.1. ca.de ſubſtātia oꝛ. ſʒ vide in ſtātiā de q̄titatibꝰ itermiatꝭ j.ca.d̄ ſb̄a orbis.
c Primū ſb̄ʒ ñ d̄nudať fora oio.3d̄.j. ph.7c.et 2.ph.12. Et.3.celi.5 29.ſʒ q̄re pmū.vid̄. 3.ce.57.et 1.ph.82.
d Actꝰ duplex pmꝰ ⁊ ſcd̄us.

aiatum:ꝛ differt a corpore non aiato eſt exñs in eo ſicut ſcia in ſciente.

2 ¶ D. dedit rõnẽ ſuper hoc:ꝛ dixit:qm̃ apud ipm ẽ eſſe aie.i.qm̃ apud eſſe illius perfectionis in aiato inuenit aia non apud eẽ alterius perfectiõis. ¶ Et cũ demõſtrauit ꝙ perfectio accepta in diffõne aie q̃ ẽ ſca aie ẽ illa q̃ ẽ quaſi ſciẽtia exiſtẽs in ſciente quãdo nõ vtitur ea:dedit exẽpluz ſup hoc. ¶ Et. d. ꝛ vigilia eſt ſilis. ꝛc. i. cũ aial fuerit dormiẽs:tũc aia erit in eo ſꝫ primã perfectionẽ:ꝛ hoc eſt ſile eẽ ſcie in ſciente in tpe in quo nõ ſtudet:ꝛ nõ ſile eſſe ignorãtie in nõ ſciente. Manifeſtũ eſt enĩ ꝙ aial apud ſomnũ habꝫ aiam ſenſibilem ſed non vtitur ſenſu:ſicut ſciẽs hꝫ ſciam:ſed non vtit̃ ea. Diſpoſitio aũt aie apud vigiliã in animalibus eſt ſimilis ſcie in ſciẽte qñ vtitur ea. ¶ Et hoc eſt in anima ſenſibili. Anima aũt nutritiua nunq̃ inuenitur in animalibus niſi ſm poſtremam perfectionẽ. ¶ Niſi aliquis ponat ꝙ ſit quidam modus animaliũ qui nõ nutrit̃ in aliquo tpe. ſ. in tpe in quo manet in lapidibus:vt rane magne:que nihil theſaurizãt:ꝛ manent tota hyeme in lapidibus:ꝛ ſimiliter plures ſerpentes. ¶ Et ſm hoc erit hoc cõe anime ſenſibili nutritiue eadem intentione. ¶ Et ſi non:tunc pfectio accepta in eis erit ſꝫ equiuocationẽ. ¶ Et quocunq̃ modo ſit:qñ intellecta fuerit diuerſitas inter vtrumq̃:tunc non nocebit hoc accipere indiffinite in hac diffinitione cũ ſit impoſſe aliter. ¶ Et. d. et ſomn⁹ ſilis diſponi rei ꝛc. i. diſpoſitio anime apud ſomnum in animalibus eſt ſilis diſpõni rei in tpe in quo poteſt agere:ſed non agit. et hec eſt deſcriptio prime perfectiõis:et ex ea intelligitur deſcriptio poſtreme perfectionis:ꝛ eſt diſpoſitio rei p quã ens agit aut patitur in tpe in quo agit aut patitur.

Docum. Ala nutritiua nũq̃ inuenit̃ in aialib⁹ niſi ſm poſtremã pfectõez. 18. 8. ph. 20. ꝛ h. ſ. 14. Et. 3. de aie. 44. 59. vid p hoc ſ. 2. 30. Et 25. tertij huius.

¶ Prior autem generatione in eadem ſcientia eſt. Vñ anima eſt primus actus corporis phyſici potentia vitam habentis. Tale autem quodcunq̃ ſit organicum:organa aũt ꝛ plãtaꝝ ptes ſunt ſed penitus ſimplices vt foliuꝫ fructiferi coopertmentum fructiferum autem fructus. Radices vero ori ſimiles ſunt:vtraq̃ enĩ trahunt alimentum.

¶ Et ſcientia in eodem antecedit in eſſe:et ideo anima eſt prima perfectio corporis naturalis habentis vitã in potentia:et eſt ſecundum quod eſt organicum:et partes plantarum ſunt etiam organica:ſed valde ſimplicia. Verbi gratia quod folia ſunt coopertoria et veſtes fructibus. Radices autem ſimiles ſunt ori:quoniaꝫ iſti duo modi contrahunt cibum.

¶ Cum declarauit ꝙ genus anime eſt perfectio que eſt quaſi ſcia exiſtens in ſciente:quando non vtit̃ ipſa. incepit narrare ꝙ iſta pfectio p̃cedit in eſſe ſcdãm perfectionẽ:ꝛ ꝙ ppter hoc debꝫ adiungi in diffõne ꝙ aia eſt prima pfectio corporis naturalis hñtis vitam in potẽtia. ¶ Et. d. ꝛ ſcia in eodem ꝛc. i. et perfectio que eſt quaſi ſcia precedit in eſſe in indiuiduo ſecundam perfectionem que eſt quaſi ſtudiũ. ¶ Et cũ narrauit hoc incepit narrare ꝙ ꝓp hoc debem⁹ hanc intẽtionẽ dicere in diffõne:vt per primã diſtinguat̃ a pfectione poſtrema. ¶ Et. d. ꝛ iõ aia ẽ pfectio prima ꝛc. i. et ideo dicẽdũ eſt in diffõne aie. ꝛc. ¶ D. d. ꝛ eſt ſm ꝙ ẽ organicũ:ita cecidit in ſcriptura loc⁹ albus:ꝛ ẽ corp⁹ ſm ꝙ ẽ organicũ. i. corp⁹ hñs vitã in potẽtia ẽ primũ organicũ corp⁹. ¶ Et cũ narrauit ꝙ oẽ corp⁹ viuũ ẽ organicũ:ꝛ hoc fuit manifeſtũ in animalibus:ſed latuit in plantis:incepit demonſtrare ꝙ organa exiſtunt etiam in plantis. ꝛ. d. ꝛ partes plantarum ſunt etiam organica ꝛc. i. et ſermo eius in hoc eſt manifeſtus. ¶ Et hoc qđ dixit de plantis manife-

Docum.

ſtum eſt: folia enim ita ſunt de plantis: ſicut corium in aialibus: ꝛ radices ſunt ſicut os: qm̄ vtrūq; ꝯprehēdit cibū: et hoc intēdebat cū.d. qm̄ illi duo modi ꝯtinēt cibū.ſ. radices ꝛ os: ꝛ alia ventricula que tranſeūt ad ipſa. 36.ſ.38.

¶ Si autem aliquod cōmune in oi aia oꝫ dicere. Erit vtiq; act⁹ primus corporis organici phyſici. Unde nō opꝫ querere ſi vnum eſt anima: ꝛ corpus: ſicut neq; cera et figura: neq; omnino vniuſcuiuſq; materia ꝛ id cuius eſt materia. Unum enim ꝛ eſſe cū multipl'r dicantur: qđ proprie eſt: actus eſt. D

¶ Si igitur aliquod vl'e dicendum eſt in omni aia: dicem⁹ ꝙ eſt prima perfectio corporis naturalis organici. ¶ Et ideo non eſt perſcrutandum vtrum aia ꝛ corpus ſint idem: ſicut non eſt perſcrutandum hoc in cera ꝛ figura: neq; in ferro ꝛ figura: neq; vl'r in materia cuiuſlibet: et illo qđ hꝫ illam materiam. Unum enim ꝛ ens cum dicuntur pluribus modis perfectio: eſt illud de quo dicitur hoc prima intentione. diffō cōis anime.

a Nō ē dubitādum qūo ex aīa ꝛ corpe fiat vnū. ſꝫ vīđ oppoſituz. ſ. de aīa. t.c. 92. ꝫ plōnē vbi hꝫ fuit dubitatum.

¶ Cum declarauit hoc: dixit. ſi igitur aliquod vl'e ꝛc. i. ſi igitur poſſ'e ē diffinire animam diffōne vl'i: nulla diffō eſt magis vl'is ꝙ̄ iſta: nec magis cōueniens ſbe aie: ꝛ eſt ꝙ aia eſt prima pfectio corpis naturalis organici. ¶ Et induxit hunc ſermonē in forma dubitationis: cū.d. ſi igitur dicendū eſt ꝛc. excuſando a dubitatiōe accñte in partibus iſtius diffōnis: perfectio enim in aia rōnali ꝛ in aliis virtutib⁹ aie fere dicit̄ pura equiuocatioē: vt declarabit poſt. Et ideo pōt aliquis dubitare ꝛ dicere: ꝙ aia nō hꝫ diffōnē vl'em. et iō.d. ſi igit̄ ꝛc. q.d. ſi igitur fuerit ꝯceſſum nobis ꝙ poſſ'e eſt inuenire ſermonē vl'em cōprehēdentē oēs ptes aie erit ille ſermo iſte. ¶ Deinde.d. et ideo non eſt perſcrutandum ꝛc. i. et cum declaratum eſt ꝙ anima eſt prima perfectio corporis nālis: et ꝙ animatū nō hꝫ hoc eſſe niſi ex eo ꝙ hꝫ animam: nō eſt dubitādū a qūo aia ꝛ corp⁹ cum ſint duo fiant idem: ſicut non eſt dubitandum hoc in cera: ꝛ in ferro cū figura exñte ī eis et vniuerſaliter in materia cuiuſlibet: et in re que exiſtit in illa mā. ¶ Hec enim noīa. ſ. vnum b ꝛ ens lꝫ dicātur pluribus modis: tñ prima perfectio in omnibus iſtis. ſ. forma magis digna eſt [illegible] habeat hoc nomen: ſcilꝫ vnum ꝛ ens: ꝙ̄ illud quod eſt congregatum ex mā ꝛ forma. Congregatum enim non dicitur vnum niſi per vnitatem exiſtentē in forma. Materia eni nō eſt hoc niſi per formam. Et ſi materia ꝛ forma eſſent in cōpoſito exñtes in actu: tunc compoſitum non diceret vnum: niſi ſicut dicitur in rebus que ſunt vnum ſm contactum ꝛ ligamentum. Modo autem c qꝛ materia non differt a forma in compoſito: niſi potentia: ꝛ cōpoſitū non eſt ens in actu niſi p formam: ſic cōpoſitū non dr̄ vnum: niſi qꝛ ſua forma eſt vna. ¶ Et quaſi innuit per hoc qōnem ꝯtingentē dicentib⁹ ꝙ aia eſt corpus. Et eſt quo illud qđ aggregat̄ ex aia ꝛ corpore fiat vnum.

b Ens et vnū p̄ p⁹ dñr đ forma ꝙ̄ đ cōgregato oppm̄ vl'r pře. ꝫ.c.3. ꝫ.2.ph.c.4.ꝛ.7.m. c.7.ꝛ.8. m.c.7. idē hr̄ ſicuth. c Mā non dñt a forā ī ꝯpoſito niſi potētia. Uide 16.x.m.23

¶ Uniuerſaliter quidem igitur dictū eſt qđ ſit aia. Eſt enim ſubſtātia q̄ ſm rōnē. Hoc aūt eſt qđ qđ erat eſſe hmōi corporis: ſicut ſi aliquod organorū: phyſicum eſſet corpus: vt dolabra. Erat quidem enim dolabre eſſe ſubſtantia ipſius: ꝛ aia hec. Diuiſa autem hac non vtiq; amplius dolabra erit: niſi equiuoce: nunc aūt eſt dolabra. Non enim huiuſmodi corporis quod quid eſt eſſe et ratio anima. Sed phyſici huiuſmodi corporis habentis in ſeipſo

principium motus et ſtatus.

¶ Jam igitur diximus quid eſt aĩa vľr: ⁊ ē ſubſtãtia ẜm hanc intentionem. ſ. ẜm illud quod hoc corpus eſt: quod eſt quemadmodum ſi aliquod inſtrm̃ eſſet corp⁹ naturale: vt ſecuris: tunc acumen ſecuris eſt ſubſtantia: ⁊ eſt anima ẜm hanc intentiõez. Et iõ cum illud eſt abſtractum non erit ſecuris poſt. niſi equiuoce. Materia aut erit ſecuris poſt. anima non eſt quidem talis corporis: et intentio eius ſecundum corporis talis naturalis habentis principium motus.

5 ¶ Cum predixit: φ anima eſt ſba: deinde declarauit φ eſt forma et ꝑfectio incepit hic inducere modum per quem poteſt accidere certitudo quod forme naturales ſint ſubſtantie: et hoc eſt neceſſarium in hoc loco. ¶ Et. d. iaz igitur diximus ⁊c. i. declaratum eſt igitur ex hoc quod dixit: quid eſt aĩa vľr: ⁊ ẜm φ dixit in hac diffõne: anima ē ſba ẜm intẽtionem ꝑ quã dicim⁹ in re per quam hoc corpus naturale ē ſubſtantia nõ alio modo.

Scdo phy. 7.

2 ¶ Deinde. d. exemplum de corporib⁹ artificialib⁹: et fecit dr̃iam in hoc iter corpora naturalia ⁊ artificialia. Eſſentie enim rerum artificialium ſũt accidens et ideo exiſtimauerunt quidam φ ita eſt de eſſentijs corporum natura liũ. ¶ Et. d. quemadmodum ſi aliqd̃ inſtrm̃ ⁊c. i. ⁊ forme ⁊ eſſentie corporum naturalium ſunt ſbe: qm̃ queãdmodũ ſi aliquod inſtrm̃ eſſet corp⁹ naturale: vt ſecuris. i. ſi imaginati fuerimus ipſum eſſe ens naturale: tunc acumen ſecuris eſſet ſba eius. ¶ Deinde dedit rõnẽ ſup hoc: ⁊. d. et ſilr̃ iſta cum abſtracta eſt ⁊c. i. et neceſſe ē tñ ſecuri ſi eſſet ens naturale vt eius acumen eſſet ſba. Securis enim non dicitur niſi illud qnod congregatum eſt ex materia. ſ. ferro ⁊ forma que eſt acumen: ⁊ ſi acumẽ auferat̃ ⁊ eſſet ſecuris corpus naturale: tunc ſecuris non eſſet: qꝛ mã ⁊ forma non eẽt niſi diceretur ſecuris equiuoce. Et illud pro cuius ablatione aufertur hec ſuba eſt ſubſtantia: eſt enim pars eius. Pars autem ſubſtantie ē ſuba. ¶ Deinde. d. materia autem erit poſt ſecuris. i. materia aũt qꝛ ſecuris ē corp⁹ artificiale licet acumen ſit ablatũ ab eo: tñ poſt dicetur ſecuris per ſuam figuram. figura enim que propria eſt ei eadem eſt in ea cum acuitate ⁊ ſine. ¶ Et hoc quod. d. manifeſtabitur ex hoc quod dico. ¶ Manifeſtum eſt enim per ſe φ hoc nomen ſecuris ſiue fuerit naturale ſiue artificiale dicit̃ de illo cõgregato: ex illo quod eſt quaſi forma in eo: et ex eo quod eſt quaſi mã. ¶ Et ēt manifeſtum ē per ſe: φ ſecuris dicitur de aliquo indiuiduorum ſubſtãtie. ¶ Et ſic neceſſe eſt vt hoc nomen quod dicitur de eo ẜm φ eſt indiuiduuz ſubſtantie ſit dictum de eo ẜm materiam ⁊ formam inſimul. ¶ Unde neceſſe eſt vt vtrũq; ſit ſba: partes eñi ſubſtãtie ſunt ſubſtãtia. Et ſic neceſſe ē cũ fuerit forma ablata: ⁊ hoc nomen auferatur ab ea. ſ. nomen quod demonſtret ipſum ẜm φ eſt indiuiduum. Aut dicamus φ hoc nomen non dicitur de eo niſi ẜm materiam tm̃. U. g. ẜm φ eſt corpus ferreum: ⁊ tunc forma erit in eo ẜm accidens: tunc neceſſe erit ſi forma fuerit ablata vt hoc nomen quod dicitur de ea ẜm φ dicitur indiuiduum ſubſtantie remaneat. ¶ Sed quia forme rerum naturalium cum fuerint ablate auferentur materie: et nullum ens remanet niſi equiuoce: neceſſe eſt cum poſuerimus ſecurim eſſe corpus naturale: et ablata fuerit acuitas que eſt in ea quaſi forma: vt auferatur materia et non remaneat ens. Cum igitur forma fuerit ablata ſecundum hanc intentionem: ſtatim auferetur hoc nomen ſecuris quod demonſtrat ipſum ſecundum quod eſt indiuiduuz ſubſtãtie: quoniã

Illud ad ablatiõez cui⁹ aufertur ſba: ē ſba. Jd. 8 c. 2. φ quõ ſit itelligẽdũ. vid. 8 me. cõ. 8.

Cũ forme rer̃ nãliũ auferũt: auferunt mãe ĩporũ. Sz vide oppm̃ 1. phy. 82

per ablationem forme auferatur materia:⁊ cum materia ⁊ forma auferunt nihil remanet de eis que demõſtrant p hoc nomẽ ſm ꝙ demõſtrat aliquod indiuiduorum ſbe:niſi ſit aliqđ indiuiduũ:⁊ tunc non dicitur ſecuris niſi equiuoce. ¶ Forme igitur naturales ſbe ſunt:quia cũ ablate fuerint auferꝫtur nomen qđ demonſtrat ens ſm ꝙ eſt indiuiduũ ſbe. Et ſimiliter diffinitio que eſt ſm illud nomen:quia auferũtur genus ⁊ differentia:quorũ vnũ demonſtrat materiam ⁊ aliud formam. V.g. ꝙ cum ſenſus aufertur a carne non remanet caro niſi equiuoce ſicut caro mortui. ¶ Forma autem artificialis non. ¶ Quia cum aufertur non aufertur materia:ſed remanet nomine ⁊ diffinitione:qm̃ cum figura ſecuris aufertur remanet ferrum idẽ ſicut ante:noĩe ⁊ diffinitione:⁊ neceſſe eſt ⁊ recte vt remaneat nomẽ eius.ſ.ſecuris qđ demõſtrat hoc inſtrumẽtũ.ſ.qđ eſt indiuiduũ ſbe:lꝫ acuitas auferat. ¶ Et hoc fuit q: nomẽ dr in reb⁹ naturalib⁹ primo de forma:⁊ ſcđo de congregato. In rebus aũt artificialib⁹ ecõtrario.ſ.q: primo de materia:⁊ ſcđo de congregato. In rebus igitur artificialib⁹ demonſtrat indiuiduũ ſbe ſm ſuam primam ſignificationem:quia ſignificat materiam:⁊ in rebus indiuiduis ſubſtantie naturalib⁹ demonſtrat ipſum ſm ſuam primã ſignificationẽ:qm̃ ſignificat formã. Hoc em̃ indiuiduũ nõ eſt hoc niſi p ſuã formã:nõ p ſuã materiã. ¶ Materia em̃ a nullũ hꝫ eſſe in actu in reb⁹ naturalib⁹ ſm ꝙ eſt materia:⁊ non eſt in actu niſi merito forme:⁊ hoc valde manifeſtatur in formis rerũ ſimpliciũ:qm̃ cũ forma fuerit ablata nihil remanet. Et in rebus artificialib⁹ nihil eſt hoc niſi per ſuã materiã:non per ſuam formam:⁊ ſic declarabitur tibi differẽtia inter naturalia ⁊ artificialia:⁊ itelliges hoc qđ dixit Ariſt.⁊ auferet dubitatio que inducit credere ꝙ forme ſint accidẽtia. ¶ D.d.anima enim non eſt ⁊c.i.⁊ eſt de aĩa econuerſo acuitati. Nomen em̃ auferetur ab aĩato per ablationẽ aĩe:⁊ remanet in ſecuri:licet acumen auferatur. Aĩa.n.nõ eſt talis corporis in quo eſt acuitas ſcilicet corporis artificialis organici:ſed naturalis:⁊ hoc intẽdebat cũ dixit talis:⁊ hoc qđ d.principium motus ⁊ quietis:eſt diffinitio corporis naturalis.

vbi đr mã e ingenerabilis ⁊ incorruptibilis.

a Materia nullã hꝫ eſſe in actu in rebus naturalib⁹ ſm ꝙ eſt mã.

Vid.2.ph. 12.j.phy. 76.3.ce. 29.7.meta.8.Et.j.ca.de ſbã or.Et.j.phy.69.

¶ Conſiderare autem ⁊ in partibus opꝫ qđ dictũ eſt. Si em̃ eſſet oculus aĩal:aĩa vtiq; ipſius viſus eſſet. Hic enim ſubſtantia eſt oculi que eſt ſm rationem. Oculus aũt materia viſus eſt:quo deficiente non eſt oculus niſi equiuoce:ſicut lapideus aut depictus. Oportet igitur accipere quod eſt in pte in toto viuente corpore. Proportionaliter namq; ſe habet ſicut pars ad partem totus ſenſus ad totum corpus ſenſitiuum ſecundum ꝙ huiuſmodi.

¶ Et cõſiderandum qđ dicitur de hoc in membris etiã Oculus. em̃ ſi eſſet aĩal:tunc viſus eſſet aĩa eius. Hec em̃ eſt ſubſtãtia oculi q̃ eſt ſm ſuã intentionem. Et corpus oculi eſt mã viſus:qui cuꝫ deficit nõ dicetur oculus niſi equiuoce:ſicut dicitur de oculo lapideo. Et accipiendum eſt illud quod dicitur de parte in toto corpore. Proportio enim partis ad partem eſt ſicut totus ſenſus ad totum ſenſibile.

Indiuiduũ nõ ẽ idiuiduũ niſi p formã.

¶ Dum declarauit ꝙ ita eſt aĩa de corpore ſicut forma in materia:⁊ forma enim in corporibus naturalibus magis hꝫ nomen ſubſtantie ꝙ̃ materia:⁊ ꝙ indiuiduũ nõ ſit indiuiduũ:niſi per formam:quia nõ eſt indiuiduũ:niſi ſecundũ ꝙ eſt ens in actu:⁊ eſt ens in actu per ſuam formam:non per ſuam materiam. Et quia declarauit hoc ratione:vult modo declarare hoc exem

b mã.3đ.8.cõ.7.j.de anima.9.

plo. ¶ Et.d.ꝛ cōſiderandū eſt ꝙ dictū eſt in mēbris.i.ꝛ hoc qđ dictum eſt in aīa:qm̄ eſt ſbā:qꝛ cum auferturːaufertur nomen ab aīato:ꝛ verificatur in mēbris habētibus ꝓprie virtutes particulares aīe ſenſibilis. ¶ Deinde.d. exemplū de hoc in oculo:ꝛ.d.oculus em̄ ſi eſſet aīal ꝛc.i.qm̄ ꝓportio viſus ad oculum eſt ſicut proportio aīe ad corpus:ſi igitur fuerimus imaginati ꝙ oculus eſſet animal:neceſſe eſſet vt viſus eſſet anima eius:viſus em̄ tunc eſſet ſubſtātia aīe ſm̄ illud qđ eſt:ꝛ oculus eſſet materia illius aīe. ¶ Deinde.d.qui cū deficit ꝛc.i.ꝛ qꝛ manifeſtum eſt de viſu ꝙ cum deficit non remanet oculus poſt niſi equiuoce:ſicut oculus factus de lapide: aut formatus in pariete:q ꝛ nō habet de intētione oculi:niſi tātum figuram. Et ꝙ viſus eſt ſubſtātia oculi. Manifeſtū eſt ꝙ anima dꝫ habere talem diſpoſitionem cum corpore.ſ.ꝙ cū aufertur:aufertur nomen ab aīato:ꝛ non remanet aīatum niſi equiuoce. V.g. qꝛ cū aīalitas fuerit ablata ab aliquo indiuiduo nō remanet aīal niſi equiuoce:quapropter anima eſt ſubſtantia.

¶ Et qꝛ Ariſt. poſuit primo ꝙ ita eſt de parte ſicut de toto.ꝛ ꝙ poſſibile eſt vt habemus certitudinē de toto cōſiderādo hoc in partibus:incepit declarare modū vt iudiciū totius ꝛ partis ſit idem in hoc loco:ꝛ.d.cōparatio em̄ partis ad partem ꝛc.i.ꝛ neceſſe eſt vt ita ſit de toto ſicut de parte in hac intentione:qm̄ cōparatio alicuius membri apud ſuam formam particularem ſenſibilem in eſſendo:ſubſtantiam illius membri eſt comparatio totius ſenſus ad totum corpus ſenſibile. ¶ Et hoc quod.d. manifeſtum eſt. Comparatio enim viſus qui eſt pars ſenſus ad oculum eſt ſicut comparatio totius ſenſus ad totum corpus:ꝛ quia comparatio eſt eadem:ꝛ viſus eſt ſubſtantia:igitur anima erit ſubſtantia.

1 celi .19
4.ph.57
1.đ aīa.88
ſecūdo celi.59

¶ Non eſt autem id potentia viuens quod abiicit animam : ſed id quod ipſam habet Semē autem ꝛ fructus potentia huiuſmodi corpus eſt. Sicut quidem igitur inciſio ꝛ viſio:ſic ꝛ vigilantia actus:vt autem viſus ꝛ potentia organi anima. Corpus autem quod potentia eſt. Sed ſicut oculus pupilla et viſus : et ita anima ꝛ corpus animal.

¶ Et illud quod habet potētiam vt viuat non eſt illud a quo ablata eſt aīa:ſꝫ illud quod habet animā. Semē aūt ꝛ fructus ſunt in potentia corporis tale. Quoniam ſicut ſecare ꝛ aſpicere ſunt ꝑfectiones:ita vigilie. Et ſicut viſus eſt potentia inſtrumenti anima. Corpus autem eſt illud quod eſt in potentia. Et ſicut oculus eſt viſus ꝛ membrum:ita animal eſt anima ꝛ corpus.

¶ Quia accepit in diffinitione anime potētiā que dicitur quaſi equiuoce: incepit declarare quā intētionē intēdit:ꝛ cōplet declarationē illius ꝛ prime ꝛ ſecūde intētionis hoc modo declarationis:a quo modo incepit.ſ.exemplariter. ¶ Et.d.ꝛ illud qđ hꝫ potentiam vt viuat ꝛc.i.ꝛ cum dicimus in corpore.ſ.ꝙ eſt qđ hꝫ potētiam vt viuat:non intendimus per hoc ſicut diximus in eo qđ nō hꝫ habitū ꝛ formā qbus pōt agere ꝛ pati:quēadmodū dicimus ꝙ ſemē ꝛ fructus hn̄t potētiā vt viuāt:ꝛ ꝙ ſanguis menſtruoſus hꝫ potentiam vt ſentiat aut moueatur:ſed diximus hoc in hn̄ti aīam in actu quaſi agit:aut patitur:ſed in illo tempore neqꝫ agit neqꝫ patitur,ſicut animal dormiens. ¶ Et cū demōſtrauit hoc de potentia que eſt prima ꝑfectio dedit differētiam inter iſtam potētiā que nō eſt aīa in ſuo eſſe:ꝛ incepit etiā declarare exēplariter dr̄iam inter primā ꝑfectionē in rebus habentibus formas:et ſecundam. ¶ Et.d.ꝛ ſicut abſcindere ꝛc.i.ꝛ ſicut abſcindere in ſecuri:ꝛ aſpi=

cere in oculo ſunt poſtreme perfectiones iſtarũ rerum: ita vigilia eſt poſtrema perfectio aialis ſenſibilis. ¶ Et. d. hoc: quia manifeſtum eſt ꝙ proportio abſciſſionis ad inſtrumentum quando abſcindit: ⁊ aſpectus ad oculum quando aſpicit: eſt ſicut proportio actionis ſenſuum ad animal in vigilia. Uigilia enim eſt vſus ſenſuum: ⁊ ſicut iſta diſpoſitio eſt poſtrema perfectio oculi ſic vigilia eſt poſtrema perfectio animalis.

¶ D. d. ⁊ ſicut viſus eſt potentia inſtrumẽti: ſic eſt aia. i. ⁊ ſicut viſus quando aia nõ vtitur ipſo dicitur eſſe potentia qua oculus videt: ita dicimus ꝙ aia eſt potentia qua aial viuit: qñ aia non agit per illas actiones aie. ¶ D. d. corpus aũt eſt illud quod eſt in potẽtia. i. corpus autẽ animalis eſt illud quod recipit illam potentiam: aut qđ dicitur illam virtutẽ habere ⁊ dicit potẽtia: qꝛ qñq; agit ⁊ qñq; nõ: ⁊ dicitur potẽtia in tpe in quo nõ agit. ¶ D. d. ſicut oculus eſt mẽbrũ ⁊ viſus: ita aial eſt aia ⁊ corpus: idẽ ⁊ ſicut hoc nomen oculus dicitur de illo membro quod eſt corpus compoſitũ ⁊ de virtute viſibili que eſt in eo: ita animal dicitur de anima ⁊ corpore. Et ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus.

¶ Qđ quidẽ igitur nõ ſit anima ſeparabilis a corpe: aut partes quedam ipſius ſi partibilis apta nata eſt: non immanifeſtum eſt. Quarundam enim actus partiũ ipſarum. At vero quaſdam nihil ꝓhibet: ꝑꝑ id quod nullius corporis ſunt actus. Amplius autem immanifeſtum ſi ſit corporis actus anima ſicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur ſic determinetur ⁊ deſcribatur de aia. Immanifeſtũ ſi ſit aia corpis act⁹ ſicut nauta nauis.

¶ Qm̃ aũt aia nõ eſt abſtracta a corpore: aut pars eius ſi innata eſt diuidi: nõ latet. Eſt enim quarũdã partiũ ꝑfectio. Sed nihil ꝓhibet vt hoc ſit in quibuſdam ꝑtibus: qꝛ nõ ſunt perfectiones alicuius rei ex corpore. Et cũ hoc nõ declaratur vtrũ aia corpori ſit ſicut gubernator naui. Scđm igitur hunc modũ determinandũ eſt hoc de aia ſm exemplum ⁊ deſcriptionem.

¶ Cum accepit in diffinitione aie vniuerſali ꝙ eſt perfectio corporis naturalis: incepit declarare quãtum apparet ex hac diffinitione de abſtractione aut non abſtractione. ¶ Et. d. qm̃ autẽ aia ⁊c. i. qm̃ manifeſtũ eſt ex hoc qđ dictũ eſt in diffinitione anime: ꝙ impoſſibile eſt ꝙ anima ſit abſtracta a corpore: aut ſm oẽs partes: aut ꝑ aliquã partẽ eius ſi innata eſt diuidi: nõ latet. Apparet enĩ ꝙ quedã virtutes ſunt perfectiones partium corporis ſm ꝙ forme naturales perficiuntur per materiã: ⁊ tale impoſſibile eſt vt ſit abſtractum ab eo per qđ perficitur. ¶ Deinde. d. ſed tamẽ nihil ꝓhibet ⁊c. i. ſ; hoc manifeſtum non eſt in omnibus partibus eius: cum ſit poſſibile vt aliquis dicat ꝙ quedam pars eius nõ eſt perfectio alicuius membri corporis aut dicat ꝙ l; ſit perfectio: tamen quedam perfectiones poſſunt abſtrahi: vt perfectio nauis per gubernatorem. Propter igitur hec duo non dicitur manifeſtum ex hac diffinitione: ꝙ omnes partes anime pñt abſtrahi. ¶ Et Alex. dicit ꝙ ex hac diffinitione apparet ꝙ omnes partes anime ſunt nõ abſtracte: ⁊ nos loquemur de hoc: quando loquemur de virtute rationabili. 3. de aia. t cõ. 5.

¶ D. d. ſm igitur hũc modũ ⁊c. i. tanta igitur cognitio eſt data a talibus diffinitionibus que inducte ſunt exemplariter: ⁊ ſm ſermones vniuerſales: ſicut nos fecimus hec. i. ꝙ nõ notificant rẽ perfecta notificatiõne: quouſq; appareant ex ea oĩa cõuenientia illi rei: ⁊ ideo cum perſcrutati fuerimus de vnaquaq; partiũ aie ſm diffinitionem ꝓpriam cuiuslibet: apparet tunc intẽtio ⁊ alie intentiones: querendarum in animo.

Capitulum ſecundum.

Quoniã aũt ex incertis quidẽ manifeſtioꝛib⁹ aũt fit certũ ⁊ ſm rõnem noti⁹. Tentandũ eſt iterũ ſic aggredi de ipſa. Nõ eĩ ſolũ: qꝛ opꝫ diffinitiuã rõnẽ oſtendere ſicut plures terminoꝝ dñt ſꝫ ⁊ cauſam ineſſe ⁊ demõſtrare. Nũc autẽ ſicut cõclõnes rões terminoꝝ ſunt. Ut qd eſt tetragoniſm⁹. Equale altera pte lõgioꝛi oꝛthogoniũ eẽ eqlaterale. Talis aũt termin⁹ nõ cõclõnis. Dicẽs autẽ quoniã tetragoniſmus eſt medie inuentio rei cauſam dicit.

¶ Et qꝛ res manifeſta q̃ eſt magis ꝓpinqua in ſermone ad intelligẽdũ eſt ex reb⁹ latẽtib⁹: ſꝫ magis apparẽter. Querẽdũ eſt etiã vt tali curſu curram⁹ in aïa. Opꝫ igit̃ vt ſermo diffiniẽs: nõ tm̃ demõſtret q̃d eſt res: ſꝫ etiã cã erit inuẽta ⁊ manifeſta in eo. Modo autẽ intẽtiones diffinitionũ ſunt quaſi pmiſſe. U.g. quadratura: ⁊ eſt inuenire ſupficiẽ rectoꝝ anguloꝝ equaliũ laterũ equalẽ lõgo. Et iſta diffinitio eſt intẽtio ꝯcluſionis. Dicẽs autẽ quadratura eſt inuenire medium in re narrauit cauſam.

B

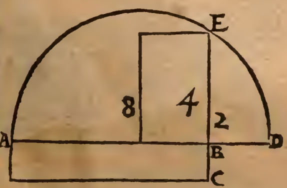
Quia cognitio acquiſita ex hac diffiniti[...] nõ ſufficit in cognitiõe ſubſtãtie cuiuſlibet partis aïe: qm̃ hec [...]tio eſt [...] oïbus partibus aïe ⁊ dicta de eis multipliciter: ⁊ tales diffõnes nõ ſufficiũt [...] cognitione rei pfecte: cũ fuerint vľes vniuoce: nedũ cũ ſint vľes multiplices. Querẽdum eſt eĩ poſt ad ſciẽdũ vnãquãq; partiũ q̃ collocat̃ ſub illa diffinitione cognitione ꝓpꝛia: cũ diffinitio nõ b dicat̃ de eis vniuoce. Incepit igit̃ hic demõſtrare viã ad cognitionẽ diffõnũ q̃ appropꝛiant̃ cuilibet partiũ in rebus ignoꝛatis: ⁊ cãm ꝓpter quã nõ ſufficiũt diffões in talib⁹ reb⁹. ¶ Et.d. ⁊ qꝛ res manifeſta q̃ eſt magis ꝓpinqua ⁊c.i. ⁊ qꝛ via naturalis in cognitione cauſarũ ꝓpinquarũ rebus eſt ire c de latẽtib⁹ apud nãm apparentib⁹ apud nos: ⁊ eſt ire de poſterioꝛib⁹ in eſſe ad pꝛioꝛa: vt dictũ eſt in poſterioribus: opꝫ nos ire in cognitione diffinitionũ ꝓpꝛiarũ vniciuiq; partiũ aïe per iſtã viã: ⁊ nulla via eſt in cognitione taliũ diffinitionũ.ſ. q̃ componunt̃ ex ꝓpinquis cauſis ꝓpꝛijs rei cũ fuerint ignoꝛate niſi a poſterioꝛib⁹ apud nos. ¶ D.d. opꝫ eĩ vt ſermo diffiniens: non tantum demõſtret ⁊c.i. ⁊ cauſa ꝓpter quã nõ ſufficiũt in cognitione rei tales diffões vľes eſt: qꝛ opꝫ vt ſermo diffiniẽs pfecte nõ demõſtret gen⁹ rei tm̃: ſicut faciũt vľes diffões: ſꝫ ſermo diffiniẽs dꝫ demõſtrare cãm rei ꝓpꝛiã ꝓpinquã exñtem in ea i actu.ſ. foꝛmã nõ genus. ¶ Et cũ notificauit hoc narrauit cuiuſmodi diffinitio eſt diffõ quã querit in vnaquaq; partiũ aïe: ⁊ i cuiuſmodi eſt diffõ p̃dicta. ⁊.d. modo aũt intẽtiones diffõnũ ſunt quaſi ꝯclões.i. iſta diffõ quã modo querimus eſt ſilis diffõnib⁹ q̃ ſunt q̃ſi ꝓpꝛiũ demõſtrationis: diffõ aũt vľis predicta eſt ſilis diffõnib⁹ q̃ ſunt quaſi demõſtratiõis ꝯclõ. Et cũ declaũit hoc dedit exẽplũ de diffõnib⁹ q̃ ſunt quaſi ꝯclõ ſi fuerint ignoꝛate eſſe in diffinito: aut fuerit cã queſita in eis ⁊ ex diffinitionib⁹ q̃ nõ ſunt quaſi cõclõ demõſtratiõis: ſꝫ ſunt ſi fuerint manifeſte p ſe pꝛincipia demõſtratiõis. ⁊ ſi fuerit ignoꝛate: tũc impoſſe eſt vt declarent̃ eſſe in diffinito niſi p argumẽtũ. ¶ Et qꝛ.d. [...] quadratura ⁊c.i. exẽplũ diffõnũ vľium q̃ ſunt quaſi ꝯclõ demõſtrationis eſt rñdere querẽti q̃d eſt quadratũ: qd̃ eſt ſupficies rectoꝛũ anguloꝝ ⁊ equaliũ la[...] equale lõgo. ¶ D.d. exẽplum diffinitionis q̃ eſt quaſi pꝛincipiũ demõſtrationis. ⁊.d. dicẽs aũt ꝙ quadratura ⁊c.i. qui aũt diffinit quadra

a Diffinitiões vniuerſales vniuoce non ſufficiũt in cognitione rei pfecte: nedũ cum ſint vľes multiplices.

b Idẽ pri. de aïa.8. et hic.8. 7.a.ſ.30. Et.3. de aïa cõ.5.

c In nãlib⁹ imus de poſterioꝛib⁹ ad pꝛioꝛa. Id pꝛio ph.2 ct.57. Et 7. me.t. cõ.10. Et 3. ce.c.61. tidẽ hic.ſ. c.33.e

um qđ eſt ſupficies rectoꝝ angulorū equalium laterū factum ſuper lineā media in ꝓportione inter latera oblōgi qđ equat ei: diffinit quadratū diffinitione q̄ eſt quaſi principiū demſ̄rationis: cū diffinit at ipm p cām ꝓpinquam. ❡Et cū.d.mō autē intētiones diffinitionū ſunt quaſi ꝯclōnes. Nō intendebat ꝙ iſta diffō inducta in aīa eſt ꝯclō demſ̄ratiōis: ſꝫ intēdebat ꝙ eſt ex gñe iſtarū diffinitionū: ſꝫ ꝙ tales diffōnes ſunt vl'es. ⁊ iō.d. ſunt. q. ꝯclōnes: iſte eñi diffinitiones aut ſunt ꝯclōnes: aut ſunt ſil'es diffōnib⁹ q̄ ſunt cōclōnes. ❡Neqꝫ intēdebat etiā ꝙ diffō querēda hec eſt in vnaquaqꝫ partiū aīe eſt ex diffōnib⁹ q̄ ſunt quaſi principiū demſ̄rationis: ita ꝙ ſint manifeſte p ſe qꝛ ſunt ignorate apud nos: ⁊ via ad cognoſcēdū eas eſt ex poſteriorib⁹: ſicut d. ſed intēdebat ꝙ eſt ex gñe illarū diffōnū. Tales eñi diffōnes: aut ſunt pn cipiū demſ̄rationis: aut ſunt ſil'es diffōnib⁹ q̄ ſunt quaſi principiū demōſtrationis. ⁊ ideo ſermo ei⁹ ita dꝫ legi. Sꝫ etiā cā erit inuēta ⁊ manifeſta in ea. i. ſermo diffinięs aīam pfecte dꝫ eſſe vt cā ꝓpinqua ſit manifeſta in ea: et iſta diffinitio eſt ex diffinitionib⁹ q̄ aſſimilant diffinitionib⁹ q̄ ſunt pn̄cipia demōſtratiōis: iquātuꝫ eſt ꝓpria diffinitio. Diffinitio aūt quam dedimus modo in anima eſt ex diffinitionibus q̄ aſſimilantur diffinitionibus que ſunt concluſiones demōſtratiōis: ſecundum ꝙ eſt generalis omnibus partibus aīe: ⁊ nō eſt inducta in ea cā propinqua.

❡Dicamus igitur principium accipientes intentionis rei determinari animatum ab inanimato in viuendo: multipliciter autem ipſo viuere dicto: ⁊ ſi vnum aliquod horum inſit ſolum viuere ipſum dicemus: vt intellectus ⁊ ſenſus motus: ⁊ ſtatum ſecundum locum. Adhuc autem motus ſecundum alimentum ⁊ decrementum ⁊ augmentum.

❡Incipiemus igitur querere ⁊ dicere ꝙ animatum diſtinguitur a non animato viuendo: ⁊ quia viuere dicitur multis modis: ſi in re fuerit inuentus aliquis eorum vnus tantum dicemus ꝙ viuit. V.g. intellectus: ⁊ ſenſus: ⁊ motu: ⁊ quies in loco: ⁊ nutriri: ⁊ diminui: ⁊ augeri.

❡Cum notificauit diffōnē aīe vl'r: ⁊ notificauerit q̄ſtū dant tales diffinitiones in cognitione rei: ⁊ ꝙ diminute faciunt cognoſcere non perfecte: cum ſint vl'es: ⁊ quaſi ꝯclō demſ̄ratiōis. Et qꝛ diffinitio querēda in vnaquaqꝫ par 13 Uide idē 3.c.11.⁊ q̄ ibi.
tiū aīe eſt ſil'is diffōnibus ꝓpriȷs que ſunt quaſi principia demſ̄rationis: et ꝙ tales diffōnes cum fuerint nō manifeſte eſſe in diffinito: ſicut cōtingit in partibus anime: opꝫ tunc ire ad cognitionē earū ex rebus poſterioribus q̄ ſunt magis note apud nos. ſ. compoſitis. ❡Dixit. incipiamus igitur querere ⁊c. i. dicamus igitur ꝙ quia notum eſt apud nos ꝙ animatum non

differt a non animato:niſi per vitam.viuum autem dicitur multipliciter.i. per multas actiones que ſunt in eo:manifeſtum eſt ꝙ omne de quo dicitur
C vna illarum intentionum:aut vna illarum actionum:aut plures vna ꝙ eſt aiatum:⁊ hoc intendebat cũ dixit:ſi inuentus fuerit in re aliquis eorum ⁊c. ¶Deinde numerauit actiones attributas vite ⁊ dixit.V.g.intelligere ⁊ ſentire:⁊ moueri ⁊ quieſcere in loco:⁊ nutriri ⁊ diminui:⁊ augeri.i.⁊ iſte actiones attribute vite ſunt quatuor genera:quarum vnum eſt intelligere: ſecũdum ſentire:tertium moueri et quieſcere in loco: quartuȝ nutriri et augeri et diminui.

¶Unde ⁊ vegetabilia omnia videntur viuere:videntur enim in ſeipſis habentia potentiam ⁊ principium huiuſmodi ꝑ qđ augmẽtum ⁊ decrementum ſuſcipiunt ſm contrarios locos.non enĩ ſurſum quidem augẽtur:deorſum autem non:ſed ſimiliter in vtroqȝ ⁊ penitus quecunqȝ aluntur ⁊ viuunt in fine quouſqȝ poſſunt accipere alimentum.

¶Et ideo omnia vegetabilia reputantur viuere: exiſtit enim in eis potentia/⁊ virtus/⁊ principium per quod recipiunt augmentum ⁊ diminutionem in duobus locis contrariis.non enim augẽtur et diminuũtur ſuperius ⁊ inferius.ſimiliter ⁊ omne quod nutritur neceſſario viuit et non viuit:niſi dum poteſt nutrimentum accipere.

14 ¶Quia vita magis latet in motu nutrimenti ⁊ augmenti ⁊ diminutionis
a Virtuȝ ꝙ̃ in aliis actionibus quas numerauit:incepit declarare ꝙ iſta actio attri-
mouet̃ ſm buitur anime:quia impoſſibile eſt attribui virtutibus elementorum ex qui-
elr̃tũ do- bus.componuntur corpora que agunt actiones nutrimenti et augmenti.
minãs.Id ¶Et dixit.⁊ ideo omnia vegetabilia ⁊c.i.⁊ quia motus nutrimẽti ⁊ augmẽ-
i.ce.t.c.7. ti ⁊ diminutionis numeratus eſt apud nos in actionibus animati : opina-
8.⁊.12. et mur ꝙ omnia vegetabilia ſint viua in quibus videmus exiſtere principiuȝ
19.⁊.2.de quo agit motum diminutionis et augmenti in duobus locis contrariis.ſ.
gñã.com. ſuperius et inferius.corpus enim ſimplex:aut compoſitum ad vnam par-
49.i.de tem mouetur:quoniam ſi ſimplex fuerit mouebitur:aut ſuperius et inferiꝰ.
aia.40. ſi compoſitum mouebitur ſm elementũ a dominans:et qꝛ corpus augmẽ-
D tabile videtur moueri ad vtramqȝ partem ab eodem principio.ſ.ramos et
b Augmẽ radices:neceſſe eſt vt hoc principium ſit neutrum:neqȝ graue neqȝ leue: et
tũ eſt pfe- tale dicitur anima. ¶Et quia augmentum b eſt perfectio actionis nutri-
ctio actio menti:fuit neceſſarium vt principium qđ agit nutrimentum eſſet ex genere
nis nutri- eius qđ agit augmentum.principium igitur nutrimenti eſt anima neceſſa-
mẽti. Idẽ rio:⁊ ideo omne animal c dicitur viuere dum nutritur.
i.de gñã. ¶Separari autem hoc ab aliis poſſibile eſt. alia autem ab hoc
3[?].42.i. impoſſibile in rebus mortalibus:manifeſtum eſt,auteȝ in his qui
celi.21.5. vegetantur:neqȝ enim vna eſt in ipſis potentia alia anime.
phy.18.
c Oẽ aial ¶Et hoc poſſibile eſt vt ſeparetur:alia autem impoſſibile eſt vt
dr̃ viuere ſeparentur ab hoc in rebus mortalibus:⁊ hoc apparet in vegeta-
cũ nutrit̃. bilibus.non eſt enim in eis nec vna virtus alia ab iſta ex virtuti-
Ideȝ.ſ.c. bus anime.
5.⁊ q ibi. ¶Cũ numerauit gña virtutũ aĩe:incepit demõſtrare ordines iſtarũ virtu-
15 tũ adinuicẽ.¶Et.d.⁊ hoc poſſe eſt vt ſeparet̃ ab aliis rebꝰ.i.⁊ hoc principiũ
exñs in aiato poſſe eſt vt ſeparet̃ ab aliis pricipiis q̃ numerauimꝰ a ſenſu.ſ.

et motu ⁊ intellectu.¶ D.d.⁊ poſſibile eſt vt ſeparentur ab hoc in reb⁹ mortalibus.⁊ impoſſibile eſt vt hoc principiū ſeparet̄.ſ.nutritiuū ab alijs principijs aīe.i.ſenſu:⁊ motu:⁊ intellectu ex reb⁹ que innate ſunt mori.¶ Et dixit hoc:q2 corpora a celeſtia manifeſte vident̄ intelligere ⁊ moueri:ſed nō nutriri:neq3 ſentiri.⁊ iō dixit:in reb⁹ mortalib⁹:cū declaratū eſt hic non eſſe mortalia.¶ D.d.⁊ hoc appet in vegetabilib⁹ ⁊c.i.⁊ apparet q2 hoc principiū qđ eſt nutrimentū ⁊ augmentū ſeparat̄ ab alijs virtutib⁹ aīe i hoc qđ videt̄ ſenſui in vegetabilib⁹:in iſtis eñ nulla virtus videt̄ ex virtutibus aīe: niſi iſta:⁊ innuit ↄtradictionē ↄtra fingētes q2 plāte hñt ſomnū ⁊ vigiliā.

¶ Uiuere quidem igitur propter hoc principium eſt in oīb⁹ viuētibus. Aīal autē ꝑpter ſenſum primū:⁊ nāq3 q̄.non mouent̄:neq3 mutantia locum:habentia autem ſenſum aīalia dicimus et non viuere ſolum. Uidentur autem ⁊ hmōi multa eſſe animalium:manentia autem cum ſint natura habent ſolum ſenſum.

¶ Uiuere igit̄ de oī viuo per hoc principiū:aīal autē per ſenſum. oīa eñ q̄.non mouentur neq3 mutāt locū:ſed tm̄ hȝ ſenſum vocātur aīalia:⁊ non ſumus contēti in dicendo ea viua tantum.

¶ Uult facere differētiam inter hanc virtutē:⁊ virtutē ſenſus p noīa. poſita apud eos.¶ Et dixit.viuere igit̄ ⁊c.i.dicere igit̄ aliquid viuere non dicitur in hac lingua.ſ.greca:niſi de omni qđ viuit per hoc principium qđ eſt nutrimentū ⁊ augmentū:non per aliud.¶ D.d.aīal aūt ⁊c.i.hoc nomē aīal nō dr niſi de [illegible] qđ habet principium ſenſus:inquātum habet hoc principium tātum:licet non habeat principium motus in loco:⁊ in ſignum eius eſt ſpongia maris:⁊ multa ex habentibus teſtā:que habent ſenſum:tamen non mouentur:⁊ dicuntur animalia non tantum viua.

¶ Senſuum aūt tactus primo ineſt oībus:⁊ ſicut vegetatiuū poteſt ſeparari a tactu ⁊ ab oī ſenſu:ſic ⁊ tactus ab alijs ſenſib⁹. Uegetatiuū aūt dicimus partem hmōi aīe qua ⁊ plāte participant. animalia autem oīa videntur tangendi ſenſum habentia.

¶ Et primus ſenſus exiſtens in eis omnibus eſt tactus:⁊ quēadmodum nutrimentum poteſt ſeparari a tactu et ab omni ſenſu: ita tactus poteſt ſeparari ab alijs ſenſibus. Et intelligo per nutrimentum partem anime in qua habent communicationem:plante etiam ⁊ omnia animalia videntur habere ſenſum tactus.

¶ Et prima virtus ſenſus q̄ eſt prior naturaliter in eſſe alijs virtutib⁹ ſenſus eſt ſenſus tactus:qm̄ ſicut virt⁹ nutritiua pōt ſeparari in plantis a tactu et ab oī virtute ſenſus:ita ſenſus pōt ſeparari ab alijs ſenſib⁹.i.cū fuerit inuētus non eſt neceſſe vt inueniant̄ alij ſenſus:⁊ cū alij ſenſus fuerint inuenti: neceſſe eſt vt inueniatur tactus:eſt igitur prior naturaliter alijs ſenſibus: ſicut nutrimētum eſt prior naturaliter ſenſu tactus.¶ D.d.⁊ oīa animalia videntur habere ſenſum tactus.i.⁊ iſte ſenſus eſt neceſſarius oībus aīalib⁹ inter omnes modos ſenſus. Omne enim aīal b habet ſenſum tactus:nō autem ſenſum viſus aut aliū;ſed aīal perfectū:⁊ ſermo eius eſt manifeſtus.

¶ Propter quam autem cauſam vtrūq3 horum accidit poſterius dicemus. Nunc autem intātum dictum ſit ſolum q2 eſt anima horum que dicta ſunt principium ⁊ his determinata eſt vegetatiuo ſenſitiuo:intellectiuo:⁊ motu.

a Corpa celeſtia vident̄ itelligere ⁊ moueri:ſȝ nō nutriri:neq3 ſentiri. vide in.2. celi. 61. et 37.et.3.de aīa.61. et 1.ce.21.et 2.me.36. quō autē celū appetat ⁊ itelligat. vide etiā ad finē p̄mi.c. de ſba or.

16 Uiuere ſi dr i ligua greca niſi de oī eo qđ viuit p principiū hoc qđ eſt nutrimentum ⁊ augmētum. Sed vide oppoſitū 3.t.cō.13.

17 b Oē aīal hȝ ſenſum tact⁹. Uide.ſ.etiā 117.et.3. de aīa .t. com. 67. et.68.

¶Cauſa autem ꝓpter quã vtrũqꝫ iſtorũ duoꝝ ꝯtingit dicenda eſt poſt. In hoc tñ loco eſt dicendũ.ſ.ꝙ aĩa eſt principiũ iſtoꝝ q̃ dicimus.ſ.nutritiui:ſenſitiui:⁊ diſtinguẽtis:⁊ mouẽtis.

18 ¶Ideſt.cã aũt ꝓpter quã virtus nutritiua vr̃ ſeparari ab alijs virtutibus ⁊ antecedere eas naturaliter:⁊ ſilr̃ tactus cũ alijs virtutib⁹ ſenſus:dicẽda eſt poſt.ſ.cã finalis.Et hoc fecit in fine iſtius libri.D.d. in hoc aũt loco ⁊c.ſ. in hoc aũt tñ eſt declaratũ:ꝙ aĩa diuidit̃ in hec quatuor gña:⁊ ſb̃a eius eſt in iſtis principijs:alia autẽ querenda perſcrutatus eſt poſt.

T.c.vlti. ⁊ penul. tertij hui⁹

¶Utrũ aũt vnũquodqꝫ hoꝝ eſt aĩa:aut pars aĩe: ⁊ ſi pars vtrũ q̃dẽ ſicut ſit:ſeparabilis rõne ſolũ aut a loco. De q̃buſdã autẽ horũ nõ eſt difficile videre:q̃dã aũt dubitationẽ habent.

¶Utrũ igitur vnaqueqꝫ iſtarum ſit aĩa:aut pars aĩe:⁊ ſi eſt pars anime:vtrũ eſt pars ſm ꝙ eſt abſtracta in ſola intentione:aut in loco etiam. ¶Qm̃ autẽ quedã ſunt ſic non eſt difficile ad ſciendum:in quibuſdam autem eſt dubitatio.

19 ¶Cum declarauit ꝙ virtutes aĩe ſunt plures vna. Et poſuit hoc poſitione quaſi manifeſta per ſe. ¶Dixit.vtrum igitur vnaqueqꝫ iſtarum ⁊c.i.vtrum igitur vnũquodqꝫ iſtorum principiorum exiſtentium in animali ſit anima aut non. Et ſi eſt aĩa:vtrũ eſt aĩa per ſe aut pars aĩe:⁊ ſi eſt pars aĩe:vtrum eſt pars ⁊ alia in eſſentia ⁊ in loco:ex corpore inanimato perſcrutandũ eſt. ¶Et intendit per hoc qđ dixit.vtrum eſt anima aut pars anime:vtrum eſt poſſibile vt vnum iſtorum ſit in animali abſqꝫ anima:aut impoſſibile eſt vt

h ſit in animali abſqꝫ anima:cuius eſt pars.

¶Et cum narrauit hoc incepit demonſtrare diuerſitatem diſpoſitionũ eorũ in vnoquoqꝫ modo animalium:⁊.d.qm̃ aũt quedã ſunt ſic nõ difficile ⁊c. i.qm̃ autem iſte virtutes in quibuſdam animalib⁹ ſunt eedem in ſubiecto: ⁊ alia diffinitione non eſt difficile:in quibuſdã autem habet dubitationem difficilem.⁊ ſilr̃ vtrũ vnũquodqꝫ iſtorum principiorũ ſit in anima:aut non: in quibuſdam autem manifeſtum ⁊ in quibuſdam latet.

¶Sicut enim in plantis quedam diuiſa videntur viuentia.ſeparata,vero ſeinuicem tanq̃ꝫ exiſtente ea que in his anima vna:actu quidem vna in vnaquaqꝫ planta:potentia autem pluribus. Sic

E videmus ⁊ circa alias differentias anime accidere:in entomis deciſis. Etenim ſenſum vtraqꝫ partium habet ⁊ motum ſm locum: Si autem ſenſum/⁊ phantaſiam/⁊ appetitum. Ubi quidem enim ſenſus eſt:et triſtitia et letitia eſt. Ubi autem hec ſunt:ex neceſſitate deſiderium eſt.

Ubi ſenſus ibi leticia ⁊ triſticia. vbi aũt hec de neceſſitate deſiderium.

¶Quoniam queadmodum in plantis eſt quiddam qđ ſi diuiditur viuit ⁊ ſeparatur abinuicem:quaſi anima que eſt in eo: eſt eadem,in figura in omnibus vegetabilibus:in potentia autem plura. Ita accidit in aliquo modo anime in aĩalibus annuloſis quando abſcinduntur. Utraqꝫ enim pars habet ſenſum ⁊ motum in loco. Et omne habens ſenſum habet deſiderium ⁊ imaginationeꝫ. Ubi enim inuenitur ſenſus illic inuenitur voluptas. Et cum iſta inueniuntur:inuenitur neceſſario appetitus.

¶Cum narrauit ꝙ nō eſt difficile in pluribus aīalibus declarare ꝙ iſte vir tutes ſunt eedē in ſubiecto: ⁊ plures in intētione: incepit demonſtrare hoc. 20
¶Et.d. quoniam ſicut plantarū quiddā ſi abſcindat̄ ⁊c.i. ⁊ quemadmodum videmus ꝙ quedam plantarum licet diuidantur viuunt partes poſtꝗ̄ ſeparantur abinuicem: vita propria plantis: ita ꝙ anima que eſt in illo ve getabili quaſi ſit in forma vna in actu illo vegetabili ⁊ plures in potētia.i. ꝙ poteſt diuidi in anima que ſunt eedē in forma cū aīa exiſtente in eo: ita eſt in aliquo modo aīaliū ſcꝫ annuloſo.ſ. ꝙ poſtꝗ̄ abſcindūtur: faciūt par tes de actionibus vite: illud qđ faciebat illud animal. ¶Et cum narrauit ꝙ poſtꝗ̄ diuiditur iſte modus: habēt partes oēs actiones quas totum habe bat: incepit declarare quō hoc apparet in oībus. Poteſt eīm aliquis dicere ꝙ pars nō habet ex actionibꝰ totius in hoc animali qđ dixiſtis: niſi ſenſum ⁊ motum tm̄: non alias partes anime que eſt imaginatio et concupiſcentia. ¶Qm̄ vtraqꝫ pars hꝫ ⁊c.i. ⁊ diximus ꝙ oēs virtutes aīe in hoc animali vi dent̄ eedem eſſe in ſubiecto: quia ſentimus ꝙ vtraqꝫ pars poſtꝗ̄ diuidit̄ ha bet ſenſum ⁊ motum in loco: ⁊ omne habēs ſenſum a ⁊ motū neceſſe eſt vt habeat deſideriū ⁊ imaginationem: qm̄ vbi exiſtit ſenſus: illic neceſſe eſt, vt exiſtat voluptas ⁊ triſtitia apud cōprehēſionē rei ſenſibilis: ⁊ cū illic volu ptas ⁊ triſtitia fuerint: illic erit neceſſario motus ad illud voluptuoſum. Et motus a cōtriſtāte: ⁊ illud ad qđ b eſt motus: nō eſt in actu delectabile aut cōtriſtans: vnde neceſſe eſt vt ſit imaginatū deſideriū. c In omni igit̄ par te iſtius aīalis exiſtit aīa ſenſibilis: ⁊ deſideratiua: ⁊ imaginatiua: ⁊ mouēs in loco: qm̄ qn̄ motus in loco fuerit ꝓpter voluptatem ⁊ triſtitiā: neceſſario erunt due virtutes illic. ¶Sed tn̄ debes ſcire ꝙ in quibuſdā animalibꝰ vir tus imaginatiua ſemꝑ eſt cōiuncta cū ſenſu: nō qn̄ ſenſatū eſt abſens ⁊ aīal eſt diminutū. In eis aūt q̄ ſunt ꝑfecta inuenit̄ abſentia ſenſatorum.

Idem.7. me.cō.56. ⁊.j.de anima.94.
a Oē hñs ſenſum et motūopꝫ vt habeat imaginationē ⁊ deſiderium. vide pro hoc.3.de aīa.50.
b Illđ ad qđ ē motꝰ nō ē actu delectabile aut contriſtans. ⁊ Uide pro hoc.3.de aīa.tex.cōmē.54.
c In oī parte aīalis ſenſibilis repit̄ aīa ſenſibilis deſideratiua ⁊ imaginatiua.

¶De intellectu autem ⁊ perſpectiua potentia nihil adhuc ma nifeſtum eſt. Sed videtur genus alterum aīe eſſe: ⁊ hoc ſolū con tingere ſeparari: ſicut perpetuum a corruptibili.

¶Intellectus autem ⁊ virtus ſpeculatiua nihil adhuc declara tum eſt de eis. Sed tamen adhuc videtur ꝙ hoc ſit aliud genus anime: et iſte ſolus poteſt abſtrahi ſicut ſempiternum abſtrahitur a corruptibili.

¶Cū dixit ꝙ querendū eſt in vnoquoqꝫ iſtoꝝ principiorū vtrum ſit anima aut nō: incepit declarare virtutē q̄ non vr̄ eſſe aīa: ſed manifeſtius eſt de ea vt ſit nō aīa. ¶Et.d. intellectus aūt ⁊ virtꝰ ſpeculatiua ⁊c.i. intellectus aūt in actu ⁊ virtus q̄ perficitur per intellectū in actu adhuc nō eſt declaratum: vtrū ſit aīa aut nō: ſicut eſt declaratū de alijs principijs cum iſta virtus nō videatur vti in ſua actione inſtrumento corporali: ſicut alie virtutes ani me vtuntur. Et ideo non fuit manifeſtū ex predicto ſermone vtrū ſit perfe ctio aut nō. Omne enim in quo manifeſtat̄: d aut manifeſtabit̄ qđ ꝑficitur ſm ꝙ forme ꝑficiunt̄ ꝑ materias neceſſario eſt anima. ¶Et cum declarauit ꝙ hoc latet in intellectu: incepit demonſtrare que pars duarū ꝯtradictoria rū in hac intentione querenda eſt magis manifeſta in opinione hominum: ⁊ ſm ꝙ apparet: donec hoc declaret̄ rōne demōſtratiua poſt.⁊.d. ſed tamē vi detur eſſe aliud genus anime ⁊c. ideſt ſed tamen melius eſt dicere: et ma gis e videtur eſſe verum poſt perſcrutationem: vt iſtud ſit aliud genus anime: et ſi dicatur anima: erit ſm equiuocationem. et ſi diſpoſitio intelle ctus ſit talis: neceſſe eſt vt ille ſolus inter omnes virtutes aīe ſit poſſibilis 21

d Oē in q̄ manifeſtatur: aut manifeſtabit̄ qđ ꝑficit̄ ſm ꝙ forme perficiunt̄ per mās neceſſario ē aīa
e Magis vr̄ eē verū vt intellus ſit aliđ ge=

nus aſe: ⁊ ſi dicatur aia: erit ſʒ equiuocationē. Idē 3. huius. cō. 5.

vt abſtrahatur a corpore: ⁊ non corrumpatur per ſuā corruptionē: quēadmodum ſempiternum abſtrahitur: ⁊ hoc erit cum quandoꝙ copulatur cum illo: ⁊ quandoꝙ non copulatur cum illo.

¶ Reliquę autem partes anime manifeſtum ex his ꝙ non ſeparabiles ſunt: ſicut quidam dicunt. Ratione autē ꝙ altere manifeſtum. Senſitiuo eīn eſſe ⁊ opinatiuo alterū: ſiquidem ⁊ ſentire ab ipſo opinari. Similiter autem ⁊ aliorum vnūquodꝙ q̄ dicta ſunt.

¶ Alie vero partes anime manifeſtum eſt ꝙ ſunt non abſtracte: ſicut dicunt quidam: et ſunt diuerſe intentiones. Eſſe enim alicuius in ſenſu aliud eſt a ſuo eſſe in cogitatione. Sentire enim aliud eſt a cogitare. Et ſimiliter de vnaquaꝙ aliarum predictarum.

22 ¶ Cum declarauit ꝙ latet de intellectu vtrum ſit abſtractus: aut nō: ꝗuis manifeſtius eſt vt ſit abſtractus ſm ꝙ eſt nō anima: incepit declarare ꝙ cōtrarium eſt in aliꝭ partibus anime: ⁊ ꝙ videntur eſſe nō abſtracte. ¶ Et. d. alie vero partes anime ⁊c. i. manifeſtum eſt ex ſermonibꝰ predictis i diffinitione anime ꝙ alie partes anime non ſunt abſtracte. Declaratum eſt enim in vnaquaꝙ earum ꝙ eſt perfectio corporis naturalis organici: perfectio enim eſt finis ⁊ complementum perfecti: finis autē non ſeparatur a finito: vnde neceſſe eſt vt ille partes anime ſint non abſtracte. ¶ Et cum declarauit ꝙ dubium eſt de quibuſdam harum virtutū: vtrum ſint abſtracte aut non: ⁊ ꝙ in quibuſdam manifeſtum eſt ꝙ ſunt non abſtracte: incepit demōſtrare ꝙ eſt illud qđ manifeſte videtur exiſtere in omnibꝰ: ⁊ eſt illud ꝙ hec quatuor genera ſunt diuerſa ſm intentionem. ¶ Et. d. ſed tamen manifeſtū eſt ꝙ ſunt diuerſe ſm intentionem ⁊c. i. ſed tamen manifeſtum eſt per ſe: ꝙ omnes iſte virtutes ſunt diuerſe ſm intentionem ⁊ ſenſum: ⁊ ꝙ eſſe virtutis que conſtituitur per ſenſum alius eſt ab eſſe virtutis que conſtituitur per cogitationem: cum actio cuiuſlibet iſtarum ſit altera ab actione ſui compa ris. Sentire enim qđ eſt actio virtutis ſenſus: aliud eſt ab intelligere qđ eſt actio virtutis intellectus. ¶ Deinde dicit. ⁊ cuiuſlibet aliarū predictarū. i. ⁊ ſimiliter apparet in diuerſitate aliarum virtutum predictarum in intentione ⁊ diffinitione: quia differunt etiam in actionibus.

F Finis nō ſeparatē a finito idē

Sentire ē actio. oppoſitū. 5. 52.

¶ Quod autem quibuſdam animalium omnia inſunt: quibuſdam vero quedam horum: alteris autem vnum ſolum. Hoc autem facit differentia animalium. Propter quam autem cauſam poſterius intendendum eſt. Similiter autem ⁊ circa ſenſus accidit. Alia quidem habent omnes: alia vero quoſdam. Quedam vero vnum maxime neceſſarium tactum.

¶ Quoniam autem quedam animalia habent omnia iſta: et quedam vnum tantum: et qđ hoc facit diuerſitatem inter animalia: et quare: perſcrutandum eſt poſt. Et ſimile huic contingit in ſenſibus: quedam enim habent omnes ſenſus: ⁊ quedam vnum. Et eſt vnum quod eſt valde neceſſariū: ſcilicet tactus.

23 ¶ Qm̄ autem quedā animalia habēt iſtas quatuor virtutes: et quedā habent quaſdam iſtarum virtutum: ⁊ ꝙ quedam habēt vnā tantū: ⁊ qui modi ſint iſti modi animalium: ⁊ ꝙ hic īducit diuerſitatem inter animalia: ⁊ qua de cauſa inducuntur hec in animalibus: dicendum eſt poſt. ¶ Hoc enim qđ accidit

accidit aīalibus in quatuor virtutibus anime quas numerauimus ſimile accidit aīalibus in virtutibus ſenſus tm̄. Quedā.n.aīalia hn̄t ōnes virtutes ſenſus: ⁊ qdā quaſdā tm̄: vt talpa: ⁊ qdā vnū.ſ.tactū vt ſpongia maris: ⁊ ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus per ſe.

Spōgia maris hʒ vnū ſenſuʒ ſ.tactū. Ui de.3.ꝑ.15 Et primo de aīa.83.

¶Qm̄ autem quo viuimus ⁊ ſentimus dupliciter dicitur: ſicut quo ſcimus. Dicimus autem horum hoc quidem ſcientiā: illud autem aīam. vtroqȝ enim horum dicimus ſcire. Similiter et quo ſanamur: aliud quidem ſanitas. eſt aliud aūt parte quadam corporis aut ⁊ toto. Horum aūt ſcientia quidem ⁊ ſanitas forma eſt: ⁊ ſpecies quedā ⁊ ratio: vt actus ſuſceptiuorum: hec quidem ſciētifici: illa vero ſanabilis. Uidetur enim in patiente ⁊ diſpoſito actiuorum ineſſe actus. Anima autem hec quo viuimus ⁊ ſentimus ⁊ intelligimus primo. Quare ratio vtiqȝ quedam erit: ⁊ ſpecies: ſed non vt materia ⁊ vt ſubiectum.

Uſ i patiē te ⁊ diſpoſi to actiuorũ ineſſe actus. Cō ſile īfra.t. cōmē.26.

¶Et quia illud per qd̄ viuit ⁊ ſentit dicitur duobus modis: ⁊ ſimiliter dicimus in re per quā ſcitur. Quorū vnus eſt ſcīa: ⁊ alius aīa. Qm̄ per vtrūqȝ iſtorū dicimus ꝙ ſcimus. Et ſimiliter dicimꝰ in re per quā ſanatur ꝙ vna eſt ſanitas: ⁊ alia eſt aliquod membrum corporis: aut totum corpus. Scientia autem eſt ex iſtis. Et ſanitas eſt aliqua forma ⁊ intentio in actu illis duobus recipientibus: hoc recipit ſcientiam: ⁊ hoc recipit ſanitatem. Exiſtimatur enim ꝙ actio agentium non eſt niſi in recipiente paſſionem ⁊ diſpoſitionem. ⁊ anima eſt illud per quod primo viuit ⁊ ſentit ⁊ diſtinguit. Neceſſe eſt ergo vt ſit aliqua intentio et forma: non quaſi materia ⁊ quaſi ſubiectum.

¶Modo reuerſus eſt ad declarandū ꝙ anima eſt ſubſtantia ſola ſecunduʒ formā nō ſm̄ materiam: neqȝ ſm̄ cōpoſitum ex eis.ſ.corpus. ¶Et.d.⁊ quia illud per qd̄ viuimus ⁊ ſentimus ⁊c.i.⁊ q2 manifeſtū eſt per ſe: ꝙ actio nutrimenti ⁊ ſenſus ⁊ ſcientie ⁊ aliarum virtutum anime attribuitur nobis per duo quorum vnum eſt per ipſam virtutem: ⁊ aliud per habens illam virtutem Uerbi gratia. ꝙ ſenſus attribuitur nobis per ſenſum ⁊ per ipſum ſentiens: quandoqȝ enim dicimus ꝙ videmus per viſum: ⁊ quandoqȝ per oculum. Et ſimiliter in ſcientia quandoqȝ dicimus ꝙ ſcimus per ſcientiam: et quandoqȝ per animam: que eſt virtus hn̄s ſciam. Et ſimiliter eſt de omnibus virtutibus animatis. Uerbi gratia: dicimus qn̄qȝ ꝙ ſumus ſani ſanitate: ⁊ quandoqȝ per corpus ſanum: aut per membrum ſanum. ¶Et cū poſuit hanc ꝓpoſitionē pro manifeſta per ſe ⁊ inductionē incepit ponere aliā ꝓpoſitionem ⁊.d.⁊ ſcīa eſt ex iſtis ⁊c.i.⁊ apparet per vnū iſtorū duorū modorū qd̄ eſt quaſi ſcīa de aīa ⁊ ſanitas de corpe eſt forma: ⁊ aliud eſt mā. forma enim eſt ex iſtis: ⁊ eſt intētio q̄ inuenit̄ in duobus recipiētibus ea.ſ.in ſapiente ſciam: ⁊ recipiēte ſanitatē. Unde neceſſe eſt vt oīs actio attributa alicui enti ꝓpter aliqua duo exiſtētia in eo: vt vnū eorū ſit mā ⁊ aliud forma: ſʒ dimiſit hanc cōcluſionē: q2 bene apparebat ex his que poſuit. ¶D.d. exiſtimatur enim ꝙ actio agentiū ⁊c.i.⁊ diximus ꝙ vnum eorū duorum eſt forma: ⁊ eſt illud qd̄ eſt.q.ſcīa ⁊ ſanitas: q2 ſanitas ⁊ ſcientia ⁊ ſimilia ſunt actiones agentis.i.dantis ſanitatē ⁊ largientis: ⁊ actio agentis eſt illud qd̄ exiſtit in recipiente: ⁊ eſt forma. Unde neceſſe eſt vt ſcientia ſit exiſtens.q. forma: ⁊ anima quaſi materia. ¶Et cum declarauit ꝙ omn[illegible]tio attri

4.2 4

Ut.3.d'aīa prio⁊ pīo d aīa. 65.

duta alicui enti propter aliqua duo: neceſſe eſt vt alterū eorum ſit materia: ⁊ alterum forma: ⁊ fuerit manifeſtū ꝙ ꝓpter formã attribuit actio enti primitus: ⁊ ꝙ actiones iſte anime videntur attribui corpori ⁊ anime: ſed primo anime: ſecundo corpori: concluditur ex hoc ꝙ anima eſt forma et corpus materia. ⁊.d. anima autem eſt illud per quod viuimus ⁊c. ſed nō ꝑpalauit niſi quaſdam iſtarum propoſitionum: ⁊ dimiſit quaſdam: q2 erãt manifeſte: ⁊ ſyllogiſmus ſic componitur. Actiones animati attribuuntur corpori et anime inſimul. Et omnis actio a que attribuitur alicui enti propter aliqua duo: neceſſe eſt vt vnum eorum tantum ſit materia ⁊ aliud forma. Ergo alterum iſtorum duorum ſcilicet corporis ⁊ anime eſt forma et alterum materia. ¶ Et cum coniunxerimus b huic ꝙ propter formam attribuitur actio primitus enti: ⁊ ꝙ iſta conuertitur: ⁊ cum coniunxerim⁹ ſue conuerſe ꝙ actio attribuitur animato per animã: primit⁹ concludetur ex hoc ꝙ anima eſt forma: ⁊ corpus materia.

¶ Tripliciter enim dicta ſubſtantia ſicut diximus. Quarū hec quidem ſpecies: illud autem materia: aliud autē ex vtriſqȝ. Horum autem materia quidem potentia. Species autem actus. Poſtea ex vtriſqȝ animatum. Non corpus eſt actus anime. Sed ipſa corporis cuiuſdam.

¶ Quoniam autem ſubſtantia dicitur tribus modis ſicut diximus materia. ſ. ⁊ forma: ⁊ compoſitum ex eis. Et materia iſtorū eſt potentia: ⁊ forma eſt endelechia: ⁊ quod fit ex eis eſt animatum. Tunc corpus non eſt perfectio anime. Sed anima perfectio alicuius corporis.

¶ Iſta eſt alia declaratio a predicta quod anima eſt ſubſtantia ſecūdū formam: non ſecundum materiã: ſed q2 iſta declaratio dat cãm ⁊ eſſe: prima autem dat tm̄ eſſe induxit eam. q. cauſam ſermonis predicti: ⁊.d. et quia iã prediximus ꝙ ſubſtantia dicitur tribus modis: materia ⁊ forma ⁊ compoſitum ex eis: ⁊ eſſe materie eſt in potentia: ⁊ eſſe forme eſt endelechia ⁊ actu et compoſitum ex anima et corpore eſt animatum: ⁊ per alterum eorū eſt in potentia animatum: ⁊ per alterum eorum eſt in potentia: ⁊ per alterum in actu: manifeſtum eſt quod anima eſt endelechia corporis: non corpus anime. Et enim animatum in actu per animam: ⁊ quod eſt in actu debet eē endelechia eius ꝙ eſt in potentia: ⁊ non econuerſo. ¶ Et hoc intendebat cū dixit: ⁊ quod fit ex eis eſt animatum id eſt et quod fit ex eis eſt animatum in actu ꝑ animam: ⁊ in potētia per corpus: neceſſe eſt vt corpus non ſit endelechia anime: ſed anima corporis.

¶ Et propter hoc bene opinantur quibus videtur neqȝ ſine corpore eſſe: neqȝ corpus aliquod anima. Corpus quidē enī nō eſt: corpus aūt aliqd eſt: ⁊ propter hoc corpori ineſt: ⁊ corpore huiuſmodi: ⁊ non ſicut priores ad corpus aptabant ipſam nihil diffinientes in quo et quali. at qui cum non videatur accipere quodlibet quodlibet: ſic autem fit et ſecundum rationem. Uniuſcuiuſqȝ enim actus in potentia exiſtente et in propria materia aptus natus eſt fieri. quod quidem igitur actus eſt quidam: ⁊ ratio ponitur habentis eſſe hmōi manifeſtum ex his.

¶ Et propter hoc bene exiſtimauerunt dicentes quod anima

Propter formã attribuit actio enti primitus. Idē 2.phi.37. Et.3.ph.j. Et.9.me. 20. Et.2. de ge. 53.

a Ois actio q̄ attribuit alicui enti pp aliq̄ duo nece ē vt vnū eorū tm̄ ſit mã ⁊ aliud forma. 3d.3. de aia.cō. 36.

b Dubiū pp cō.terciū pmīde anīa. vbi põit actionē attribui aīe ꝑpter corpus. Que ſit demſtratio dans cãz ⁊eē. vi de.7.c.35. Et.j.ph.2

Uniuſcuiuſqȝ act⁹ ī potētia exn̄te: ⁊ in ꝓpriam mã apt⁹ nat⁹ eſt fieri.

non extra corpus: neqȝ eſt corpus. Corpus autem non eſt: ſed perfectio corporis. Et propter hoc eſt in corpore ⁊ in tali corpore. Non ſicut fecerunt antiqui in ponendo eam in corpore abſqȝ determinatiõe illius corporis quod corpus ſit: ⁊ cuiuſmodi. Et hoc licet non quodcunqȝ recipiat quamcunqȝ.

¶ Et pp̄ hoc qđ apparuit de aīa qđ eſt endelechia corporis naturalis: recte dixerūt opinantes: qđ aīa non eſt extra corpus neqȝ eſt corpus. Endelechia eīm talis eſt. ſcilicet vt ſit in corpore ⁊ ꝙ non ſit corpus. Corpus enim non perficitur per corpus: cū corpus non ſit innatū vt ſit in ſubiecto. ¶ Et hoc intendebat cum dixit. corpus autē non eſt ſed in corpore: qm̄ autē eſt corpus ſm̄ quod eſt perfectio non eſt poſſibile ſed exiſtit in corpore. ¶ Deinde dicit ⁊ propter hoc eſt in corpore ⁊c. i. ⁊ ex hoc modo quē dedimus in ſubſtantia aīe poſſibile eſt dare cauſam pp̄ quā aīa exiſtit in corpore: ⁊ corpus recipiens eam eſt tale: nō eſt illo modo quē dederūt antiqui in ſubſtātia aīe: cū dixerūt ꝙ eſt corp⁹: ⁊ ꝙ intrat aliud corp⁹: a ⁊ nō determinauerūt que natura eſt natura illius corporis: ⁊ quare habuit propriū: vt eſſet aīatum abſqȝ aliis corporib⁹: ⁊ ex quo modo fuit cõſimilitudo in hec duo corpora. ſ. ꝙ vnū recipit alterū: cū non quodcūqȝ recipit. Neceſſe eſt enim iſtis hoībus dare cauſam pp̄ quā hoc corpus recipit illud corp⁹: quod eſt aīa. Et neceſſe eſt eis dicere: quare hoc corpus qđ eſt aīa exiſtit proprie in hoc corpore: ⁊ nō in aliis. ¶ Et hoc intendebat cū dicit abſqȝ determinatione illius corporis ꝙ corpus ſit. ſ. receptū. ⁊ cuiuſmodi. ſ. recipiēs. d. hoc qꝛ diffinitiones b demonſtratiue innate ſunt dare cauſas omniū que videntur in diffinito: ⁊ ſi diffinitio non erit talis non erit diffinitio.

26 Continuatio
h
Corp⁹ nō pficit̄ per corp⁹ cū nō ſit innatū eē i ſb̄o
a De hoc vide. j. de aīa: ſȝ vid etiā p̄mo de anima 75. q̄uo aliqui poſuerūt ꝙ ſit corporea
b Diffinitiones demõſtratiue inate ſunt dare cās oīum q̄ vīr in diffinito.
36. 4. ph. 21. 7. 1. de aīa. 11. et 4. celi. 2.

Capitulum Tertium.

POtentiarum autem anime que dicte ſunt: aliis quidem inſunt omnes quemadmodum diximus: aliis vero quedam harum: quibuſdam vero vna ſola. Potentias vero dicimus vegetatiuum: ſenſitiuum: appetitiuum: motiuum ſecundum locum: intellectiuum. Ineſt autem plantis quidem vegetatiuum: alteris autem hoc: ⁊ ſenſitiuum ⁊ appetitiuum. Appetitus quidem enim deſiderium: ⁊ ira ⁊ volūtas ſunt. Animalia autem omnia habent vnum ſenſum tactum. Cui autem ſenſus ineſt: huic et letitia ⁊ triſtitia: et dulce et triſte. Quibus autem hoc: et concupiſcentia. Delectabilis enim appetitus hoc.

¶ Iſte autem virtutes anime quas diximus inueniuntur in quibuſdam animalibus omnes: ſicut diximus: ⁊ in quibuſdā quedā et in ſingularibus idest in paucis inueniturvna. Et appellamus virtutem nutritiuam: et ſenſibilem: et deſideratiuam: et mouentem in loco: et diſtinguentem. Et iſtarum in plantis eſt ſola nutritiua. In aliis vero eſt iſta: et ſenſibilis: et deſideratiua. Deſiderium enim eſt appetitus: et ira: et voluptas. Et omnia animalia habent ſaltem vnum ſenſum ſcilicet tactum: ⁊ omne habens ſenſum habet voluptatem et triſtitiam: et omne habens iſtas habet appetitum. Appetitus enim eſt deſiderium voluptatis.

27 B **Cum** voluit incipere loq̃ de vnaquaq; virtutũ aĩe: incepit primo nu-merare eas eſſe: ⁊ ꝙ q̃dã aĩalia hñt ꝓprie quaſdã earũ ſm ꝙ ar-tifex ponit ſbm ſue artis. Artifex eñ neceſſe eſt vt ponat ſbm de quo loquit ⁊ diuidit gña eis quaſi manifeſta ineſſe. Artifex eñ nõ poteſt demonſtrare ſbm ſue artis: neq; ſpẽs illi⁹ ſubiecti. ⁊ ꝙ. d. in hoc caplo eſt mãifeſtũ. ❡ Et hoc qd̃. d. in ſingularib⁹ intẽdit ⁊ in paucis. i. ⁊ in paucis aĩalibus exiſtit vna virt⁹ ſenſuũ. ſ. tact⁹. ❡ D. d. ⁊ appellam⁹ virtutes ⁊c. i. et cũ dixerimus virtutes intelligẽda eſt virt⁹ nutritiua ⁊ ſenſibilis. ❡ Et intẽdit ꝑ nutriti-uam oĩa principia q̃ agũt in nutrimẽto: ⁊ ſunt tria. ſ. nutrimẽtũ: ⁊ augmen-tum: ⁊ diminutio. ❡ Et intẽdit ꝑ deſideriũ appetitũ ad cibũ: ⁊ ideo ſepara-uit ipſum a mouẽte in loco: ⁊ poſuit ipſum gen⁹ ꝑ ſe: cũ iſta virt⁹ inueniat in aĩalib⁹ q̃ nõ mouent. Et intelligit ꝑ diſtinguentẽ intelligentẽ. ❡ D. d. et iſtarũ in plãtis ⁊c. i. in plãtis autẽ inuenit ſola nutritiua. in aĩalib⁹ vero ſenſus q̃ eſt tactus: ⁊ deſideriũ qd̃ eſt deſideriũ nutrimẽti: ⁊ hoc eſt cõmune oĩbus. ❡ D. d. deſideriũ eñ eſt appetit⁹ ⁊ ira ⁊ voluptas. i. ⁊ intẽdim⁹ ꝑ de-ſideriũ appetitũ. Deſideriũ eñ dicit de appetitu ⁊ de ira: et voluptate: et vl̃r de plurib⁹. ❡ Et voluit declarare ꝙ appetitus exiſtit in omni anima-li habẽti ſenſum: q̄ hoc nõ fuit manifeſtũ ſenſui. ⁊. d. et omne habens ſen-ſum habet voluptatẽ: et ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus.

Artifex nõ põt demõſtrare ſbz ſue artionecq̃ ſpẽm illi⁹ ſbti inſtãtia eſt de ſbto lib. Elẽcoꝝ. ⁊ de igne. 4 ce. cõ. 32. Ez. j. phi. cõ. vltĩo. ⁊ 2. ph. 22. ⁊. 26. Et 12. me. c. 3

C ❡ **Adhuc autem alimenti ſenſum habent. Tactus enim alimẽ-ti ſenſus. Siccis enim ⁊ humidis, ⁊ calidis ⁊ frigidis alũtur om-nia viuentia. Horum autem ſenſus tactus ſed aliorum ſenſibi-lium ſm accidens. Nihil enim in alimentum confert ſonus: neq; color: neq; odoratus. Sapor autem vnum aliquod eſt tangibi-lium. Eſuries autem ⁊ ſitis concupiſcentia. Et eſuries quod ca-lidi ⁊ ſicci. Sitis autem frigidi ⁊ humidi. Sapor vero vt delecta-mentum horum eſt.**

⁊. 6. me. c. j. 16 ſentit qd̃ ſentit hic.

❡ Et etiam habet ſenſum cibi. Qm̃ diſtinctio cibi eſt ſenſus. Omne enim viuũ non nutritur niſi per ſiccum ⁊ humidum: cali-dum ⁊ frigidum. Et tactus ſentit iſta. Sentire autẽ alia ſenſibi-lia eſt ſm accidens in nutrimento: qm̃ nõ iuuatur aliquid in nu-trimento per vocem: nec per colorem: neq; per odorem. Sapor autem eſt vnum tangibilium. Fames a autem ⁊ ſitis eſt appe-titus. Fames autem calidi ⁊ ſicci. Sitis vero frigidi ⁊ humidi. Sapor autem eſt quaſi cauſa iſtorum.

a Fames appetit⁹ ẽ cali ⁊ ſicci ſitis ꝓo fri gidi ⁊ hu midi ⁊c.

28 ❡ Cũ poſuit ꝙ omne aĩal hz ſenſum tact⁹ et deſideriũ ad nutrimentũ: et in declarãdo hoc nõ ſufficit inductio: incepit declarare hoc ratione. ❡ Et dicit ⁊ etiã hz ſenſuz nutrimẽti. i. ⁊ etiã neceſſe eſt vt omne aĩal habeat ſen-ſum ꝑ quẽ cõprehẽdat cõuenĩẽs ⁊ incõuenĩẽs ex nutrimentis: vt expellat nocumẽtũ: et attrahat iuuatiuũ. ❡ Et hoc fuit q̄ nutrimentũ eius nõ exi-ſtit in potẽtia in plurib⁹ rebus: ſicut eſt in plãtis. Et ideo plãte nõ indigẽt ſenſu quo diſtinguãt cibũ. ❡ Et iſte loc⁹ indiget magna cõſideratione. Et cũ narrauit ꝙ neceſſe eſt ꝙ omne aĩal habeat ſenſum quo diſtinguat cibũ incepit declarare q̇s ſenſus eſt iſte ſenſus q̃ eſt neceſſari⁹ in diſtinguendo cibũ: ⁊. d. omne eñ viuũ nõ nutrit ⁊c. i. ⁊ q̄ omne viuũ nõ nutrit niſi ꝑ ſic-cum ⁊ humidũ: calidũ ⁊ frigidũ: cum nutrimentũ eſt loco eius qd̃ diſſoluit ex elemẽtis ex quib⁹ cõponit: neceſſe eſt vt ſenſus nutrimẽti ſit ſenſus qui innatus eſt cõprehẽdere has qualitates: ⁊ iſte ſenſus tactus. Et quaſi om-

Uid. 3. de aĩa. 61. et 1⁊. me. 26. ad q̃d dati ſint ſẽſ⁹ Uide. j. t. c. 124. et ibi Themiſtium.

ne viuū nō nutrit̄ niſi p ſiccū ⁊ humidū:⁊ calidū ⁊ frigidū:⁊ ſenſus tactus eſt illud qđ ſentit iſta. Neceſſe eſt vt tact⁹ ſit ſentiēs qđ diſtinguit cibū. Oē igit̄ aīal hʒ tactū neceſſario. ¶D.d.ſentiēs autē alia ſenſibilia ⁊c. i.ſenſus autē cōprehēdētes alia ſenſibilia accidētaliter ſentiūt cibū.i.nō ſunt neceſſarij in diſtinguēdo cibū ſm ꝙ eſt cibus:cū accidētaliter ſentiāt cibū:ſenſibilia:eñ eorū nō ſunt in cibo ſm ꝙ eſt cibus:⁊ hoc intēdebat cū.d.qm̄ nō eſt in cibo ⁊c.i.ſm ꝙ eſt cibus. ¶D.d.ſapor eñ eſt vnū tangibiliū.i.ſapor autē ſi exiſtit in cibo ſm ꝙ eſt cib⁹ eſt vnus modorū rerū tangibiliū.et ſenſus guſtus eſt aliquis tactus. ¶Et pp hoc qđ.d.opinandū eſt ꝙ iſte ſenſus exiſtit etiā in omni aīali:ſicut ſenſus tact⁹ cū ſit quaſi ſpecies eius:⁊ poſt declarabit̄ qualiter eſt in rei veritate. ¶Et cū narrauit ꝙ frigidū ⁊ calidū: ⁊ humidū ⁊ ſiccū exiſtit in cibo ſm ꝙ eſt cibus:⁊ ſapor exiſtit in eo ſm qđ eſt cibus:incepit declarare modū ſm quē exiſtit quodlibet iſtorū in cibo. ¶Et.d.fames ⁊ ſitis ⁊c.i.⁊ ſi ſapor exiſtit in cibo in eo ꝙ eſt cibus:tñ prime qualitates exiſtunt in eo primo ⁊ eſſentialiter. ¶Et ſignū eius eſt:ꝙ cū cōſiderat cibū aīal:nō deſiderat niſi calidū ⁊ frigidū:⁊ humidū ⁊ ſiccū:fames eñ eſt appetitus calidi ⁊ ſicci:⁊ ſitis:⁊ frigidi ⁊ humidi:⁊ nō deſiderat dulce:neqꝫ amarū.ſapor autē eſt cōiunctus cū iſtis qualitatib⁹. ¶Et hoc intēdebat cum.d.ſapor autē eſt cauſa iſtorū.i.cauſa ꝙ aīal ſentit cōueniens ex illis ⁊ nō cōueniēs. ¶Et nō intēdebat hic p cauſam:cauſam in eſſe.prime eñ qualitates ſunt cauſa ſaporis. ¶Et forte itelligit ꝙ ſapor eſt cauſa pp quā aīal vtitur cibo propter delectationē coniunctā cum ea.

D Sēſus guſtus eſt aliquis tact⁹. Uide.ſ. cōm.94.

¶Certificandū autē de his poſterius eſt:nunc autē in tantū dictum ſit ꝙ aīalibus habentib⁹ tactū:⁊ appetit⁹ inſit. De phantaſia aūt immanifeſtū:poſteri⁹ aūt intēdendū eſt. Quibuſdā vero adhuc ineſt ⁊ ſm locū motiuū:alteris aūt cogitatiuū ⁊ intellect⁹: vt hominib⁹:⁊ ſi aliquod alterꝝ huiuſmodi eſt aut ⁊ honorabili⁹.

¶Et declarandum eſt hoc poſt: in hoc autem loco contenti ſumus hac determinatione:⁊ eſt ꝙ omne viuum habens tactū habet deſideriū. De imaginatione autem latet:⁊ querendū eſt poſt: ⁊ ponamus cum hoc mouēs in loco etiam:⁊ in alijs diſtinguēs ⁊ intellect⁹:vt in hoīb⁹:⁊ in alijs rebus ſi fuerint: ſic aut meliores. 29

¶Quia vult ponere hic numerū iſtarū iſtarū virtutū ſm artifex ponit ſubiecta ſue artis:non vult ponere niſi illud qđ manifeſtū eſt per ſe:⁊ dimittit alia que nō ſunt manifeſta quouſqꝫ perſcrutet̄ de eis. ¶Et ideo.d.⁊ hoc declarandū eſt poſt. In hoc autē loco cōtenti ſum⁹ hac determinatione.i.que eſt manifeſta per ſe aut fere.ſ.ꝙ omne aīal carēs tactu caret deſiderio hoc enim eſt manifeſtū per ſe. ¶Deinde narrauit ꝙ hoc latet de imaginatione ⁊.d.de imaginatione autē latet ideſt vtrū imaginatio exiſtit in omni hñte ſenſum tactus aut nō. ¶D.d.⁊ ponamus cum hoc mouēs in loco.i.⁊ ponamus pro manifeſto:ꝙ omne motū in loco eſt imaginās. ¶Et poteſt intelligi ⁊ ponam⁹ in numero iſtarū virtutū que manifeſte vident̄:⁊ differant in diffinitione ⁊ eſſentia virtutē mouentē in loco:⁊ intendit virtutē concupiſcibilē. ¶D.d.⁊ in alijs diſtinguēs ⁊ intellect⁹.i.⁊ ponamus etiā pro manifeſto ꝙ virtus cogitatiua ⁊ intellectus exiſtunt in alijs a modis animalium que non ſunt homines:⁊ ꝙ proprie ſunt in alio genere:vt in hominibus:aut in alio genere:ſi demōſtratio ſurgat ꝙ alia ſunt huiuſmodi:⁊ hoc erit ſi fuerint equales hominibus aut meliores eis.

¶Manifeſtū igitur eſt: quoniā eodem modo vna vtiqꝫ erit ra=

tio anime ꝛ figure: neq enim ibi figura eſt preter triangulum ꝛ figuras que conſequenter ſunt: neq hic anima preter predictas eſt fiet autem vtiq et in figuris ratio communis que cõuenit quidẽ omnibus: propria autem nullius erit figure: ſimiliter enim et in dictis animalibus. ❡ Unde ridiculum eſt querere communem rationem in his ꝛ in alterius que nullius erit coꝛꝫ que ſunt propria ratio: neq ſm propriã ꝛ indiuiduã ſpeciẽ dimittẽtes hmõi. ❡ Dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ ex via vnius exempli eadem erit diffinitio anime et figure: nõ autem eſt illic perfectio extra virtutes predictas: ſed poſſibile eſt in figuris etiam vt ſit diffinitio vniuerſalis conueniens omnibus figuris: ꝛ non ſit propria alicui earum: et ſimiliter ex omnibus predictis. Et ideo qui queſierit in iſtis et in aliis ſermonem vniuerſalem: qui non eſt: neq eſt proprius alicui ex omnibus: neq eſt ſm modum hunc conuenientem qui non diuiditur: et dimiſerit talem ſermonem: rectum eſt vt derideatur.

E Ex hoc ſumi ſolũ ꝙ negligendus eſt ꝗ relicto vli ꝗrit ſolũ propriũ ꝛ ſpreto ꝓprio vli ſolo eſt cõtentus.

30 F ❡ Cum genera accepta in diffõnibꝰ: aut ſunt vniuoca vt aĩal in diffõne hominis: aut dicta multiplr̃: vt ens a ꝛ potẽtia ꝛ actus: incepit declarare cuiuſmodi ſit genus acceptũ in diffõne. ❡ Et. d. qꝛ nõ eſt equiuocũ neq vniuocũ. ꝛ. d. dicamꝰ igit̃ ꝙ manifeſtũ eſt ꝛc. i. dicamꝰ ꝙ manifeſtũ eſt exẽplo ꝙ illud qd̃ dat diffõ aĩe vl'is ex intẽtione cõi oĩbꝰ partibꝰ aĩe eſt ſimile illi qd̃ dat diffinitio figure vl'is oĩbꝰ figuris. Manifeſtũ eſt eñ p ſe ꝙ nulla pfectio eſt alicuius partis aĩe extra pfectionẽ vniuerſalẽ quã accepimus in diffõne oĩm virtutũ: ꝛ ſi iſte virtutes ſint diuerſe in intentione ꝓpria vniuſcuiuſq earũ: ita nõ eſt hic figura aliqua extra diffõnem figure vl'is: ſꝫ figure differãt abinuicẽ in terminis ꝓpriis. quedã eñ eſt rotunda: ꝛ quedã recta: ꝛ quedã cõpoſita ex vtroq: ꝛ hoc exẽplũ eſt valde ſimile diffinitioni aĩe: nõ eñ eſt ex diffinitionibꝰ equiuocoꝝ noĩm: qm̃ ſi ita eſſet: tũc geometria eſſet ſophiſtica: neq eſſet ex generibus que dicunt̃ vniuoce: qm̃ ſi ita eſſet tũc neceſſe eſſet vt alterũ duoꝝ foret: aut vt ſit hic vna virtus in diffõne: ꝛ in noĩe in qua cõmunicẽt oẽs virtutes quas numerauimꝰ: quẽadmodum animaliũ conueniũt in diffõne animalitatis ſimplicis: aut vt omnes virtutes aĩe ſint eedẽ in diffinitione ꝛ eſſentia. ❡ Et cũ narrauit ꝙ diffinitio aĩe per exẽplũ eſt ſimilis diffõni figure: incepit dare modum cõſimilitudinis: ꝛ. d. ſed poſſe eſt in figuris etiã ꝛc. ꝛ iſta diffõ nõ eſt vniuoca: ſꝫ quẽadmodũ poſſe eſt in oĩbus figuris: ſꝫ differãt vt habeãt diffinitionẽ vniuerſalẽ magnã cõuenientem oĩbus eis: ſꝫ multũ differãt in diffõne ꝛ eſſentia: ſic poſſibile eſt vt iſte virtutes diuerſe habeãt vnã diffõnẽ vlem ꝯuenientem oĩbus: ſicut diffõ figure ꝯuenit oĩbus figuris: ꝛ nulli appropriat̃. ❡ D. d. et ideo qui queſiuerit ꝛc. ꝛ propter hoc qd̃ diximus: qui queſiuerit in aĩa ꝛ in aliis ſimilibus entibus vnã diffõnẽ vlem que nõ appropriat̃ alicui ex oĩbꝰ ꝛ nõ eſt talis qualis eſt iſta diffõ quã dedimus in aĩa: ſꝫ ſicut vniuerſalitas diffõnis aĩalitatis ſimplicis ſpecierũ aĩalis: aut etiã eſt vna. i. vnius nature diffinitio non diuiſibilis ſm ſpeciẽ: ꝛ qui dimiſerit talem diffinitionem qualẽ dedimus: iuſtum eſt vt derideatur: cũ iſti duo modi diffõnis nõ inueniantur in talibus naturis: ꝛ non inuenitur in eis niſi iſte modus diffinitionis quo vſi ſumus: qui enim laborat in dando in anima primũ modũ diffinitionis: eſt in hoc qd̃ laborat in querẽdo impoſſibile: ſicut qui dimit-

Gña accepta ī diffõnibꝰ aut ſunt vniuoca: aut ſunt multiplr̃ dicta. Cõſimile hr̃. 4 met. c. 2. ꝛ 5. met. cõ. 4. et. 1. de aĩa. c. 7. ꝛ 3. de aĩa cõ. 4. ꝛ 3. ph. cõ. 4.

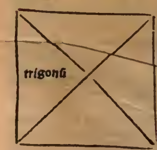
a Ens potẽtia et actus ſunt multiplr̃ dicta. Jt̃ 1. ph. 13. et 4. met. 2. 5. met. 14. 7. met. 15. 12. meta. 21. 22.

rit hanc diffinitionem in dimittendo poſſibile eſt:dimittere enim poſſibile eſt ſimile ſm locutionem ad querere impoſſibile.

¶Similiter aūt ſe hn̄t et qđ de figuris eſt: ⁊ q̄ circa animā ſunt. 5.
Semp eīn in eo qđ eſt cōſequēter eſt in potentia qđ prius eſt in Semp in
figuris ⁊ in aiatis:vt in tetragono quidē trigonū eſt:in ſenſitiuo eo qđ ɔñr
autē vegetatiuū:quare ſm vnūquodq; querēdū q̄ vniuſcuiuſq; eſt : eſt in
aīa:vt que plante:⁊ que hoīs:aut beſtie:ꝓpter quā autē cauſaȝ potentia
conſequēter ſic ſe habēt conſiderandū eſt:ſine quidem eīn vege- qđ pri⁹ eſt
tatiuo ſenſitiuū nō eſt:a ſenſitiuo autē ſeparat vegetatiuum in i figuris ⁊
plantis:iterum autem ſine quidem eo qđ poteſt tangere aliorum in aiatis
ſenſuum:neq; vnus eſt:tactus autem ſine alijs eſt. Multa enim animalium: neq; viſum neq; auditum habent : neq; odoratus ſenſum.

¶Et diſpoſitio de aīa ſimilis eſt diſpoſitioni in figuris:inueniuntur enim ſemper in potentia in figuris:in rebus animatis precedens in cōſequēte. V.g.triangulus in quadrato ⁊ nutritiuum in ſenſibili:oportet enim querere in quolibet qđ eſt ſm ſuam diffinitionem. V.g.anima plante quid eſt:⁊ anima bruti quid eſt:⁊ querendum eſt qua de cauſa ſunt talis diſpoſitionis ex conſequentibus:cum ſenſibile non ſit ſine nutritiuo: ſed ſenſibile ſeparat in plantis/⁊ etiam nullus aliorū ſenſuū ſit extra tactum:ſed tactus eſt extra alios ſenſus. Multa enim viua non habent viſum:neq; auditum:neq; odoratum:neq; alium ſenſum.

Tetragonum.

¶Cum declarauit q diffinitio anime eſt ſimi- 31
lis diffinitioni figure : incepit declarare modum conſimilitudinis: et demonſtrare cuius nature naturarum diffinitionum ſit. ¶Et dixit:⁊ diſpoſitio in anima ſimilis eſt ⁊c.id eſt et diſpoſitio in rebus que continentur in diffinitione anime eſt ſicut diſpoſitio in rebus que continentur in diffinitione figure : quēadmodum enim inueniuntur in figuris prius et poſterius et prius exiſtit in potentia in poſteriori ita eſt de virtutibus anime. ¶Verbi gratia.in figuris quidem triangulus eſt prior quadrato:et triangulus exiſtit in potentia in quadrato:et ideo ſi quadratum eſt: triangulus eſt:et non econuerſo.et ſimiliter in virtutibus anime: nutritiuum enim prius eſt ſenſibili:⁊ exiſtit in eo in potentia:⁊ ſi ſenſibile eſt:nutritiuum eſt:⁊ non econuerſo. ¶Et cum declarauit naturam illius diffinitionis : et quantum largitur de cognitione:dixit:oportet igitur querere in quolibet quid eſt ⁊c.id eſt cum declaratum eſt q iſta diffinitio anime eſt de genere diffinitionis figure : et queadmodum non ſufficit in cognitione figure rectarum linearum : et figure circularis cognitio figure ſimpliciter : ita eſt in

diſpõne anime vlis: querenda eſt igiꝛ poſt cognitionē iſtius diſpõnis vlis diſpõ ꝓpria vniuſcuiuſqȝ virtutis aie. ſcȝ q̄ eſt aia plãtarũ: ⁊ q̄ eſt aia hoīs ꝓpria illi: ⁊ q̄ bruti. ¶ D. d. ⁊ opȝ q̄rere q̄ dicta ſunt talis diſpõnis. i. ⁊ opȝ perſcrutari etiã q̄re inuenit in virtutibus aie prius ⁊ pñs. ſenſibile enim ipoſſe eſt vt ſit abſqȝ nutritiuo. Nutritiuũ aũt põt eſſe abſqȝ ſenſibili: ⁊ hoc eſt in plãtis. ¶ Et etiã apparet ꝙ impoſſe eſt vt aliq̄s q̄tuoꝛ ſenſuũ ſit ſine tactu tactus aũt põt eſſe extra alios ſenſus: plura em̄ animalia carent viſu ⁊ auditu ⁊ odoꝛatu ⁊ guſtu: ⁊ hoc intendebat cũ dixit: neqȝ aliũ ſenſum. ¶ Et iſte locus indiget cõſideratione. exiſtimaꝛ em̄ ꝙ guſtus eſt vnus modoꝛũ tact⁹ ſm ꝙ dixit a ſuperius. ¶ Sed ſi aliqđ b aial nutriꝛ ex rebus carentibus ſapoꝛe: tũc guſtus illius aialis nõ erit niſi ſm calidũ ⁊ frigidũ: ⁊ hũidũ ⁊ ſiccũ. ¶ Aut intẽdit cũ dixit: neqȝ aliũ ſenſum. i. ꝙ alius ſenſus nõ diſtinguiꝛ in vltimo. i. in fine a ſenſu tactus ſm ꝙ inuenitur in animalibus perfectis. ¶ Et vniuerſaliter opinandũ eſt ꝙ ſi animal hȝ ſenſum tactus: ⁊ nutritur a ſuis radicibus: ſicut plante nutriuntur: vt dicitur de ſpongia maris: iſtud aial hȝ ſenſum tactus ſine guſtu: ⁊ foꝛte innuit tales iſtos modos animalium. Omne enim animal habens os habet aliquem guſtum.

h Nutritiuũ põt eē abſqȝ ſenſibili. Idē. ſ. 15. Digreſſio q̄ q̄riꝛ vtrũ oē aial habeat guſtũ a T. c. 29. b Si aliqđ aialnutriꝛ ex reb⁹ carẽtib⁹ ſapore: guſtus ei⁹ eſt ſm calm ⁊ frigidum.

¶ Et ſenſitiuoꝛum aũt alia q̄dem hñt ſm locum motiuum: alia vero non hñt: vltimum aũt ⁊ minimum ſm rõcinationem ⁊ intellectum. Quibus enim ineſt ratiocinatio coꝛruptibilium his ⁊ reliqua oĩa: quibus aũt illoꝛum vnũqđqȝ non omnibus rõcinatio: ſed quibuſdam quidem: neqȝ imaginatio: alia autem hac ſola viuunt. ¶ De ſpeculatiuo autem intellectu altera ratio eſt: ꝙ quidem igitur de hoꝛum vnoquoqȝ ratio hec ꝓpꝛijſſima et de anima: manifeſtum eſt.

¶ Et ex eis que ſentiuntur eſt ꝙ quedã hñt motum in loco: ⁊ quedam non: complementum autem ⁊ finis eſt illud quod habet cognitionem ⁊ diſtinctionem: omne enim ex rebus coꝛruptibilibus habens cognitionem habet omnia alia. habens autem aliquod illoꝛum non eſt neceſſe vt habeat cognitionem: ſed quedam non hñt imaginationem: ⁊ quedam non viuunt niſi per iſta tantum. Intellectus autem ſpeculatiuus et cogitatiuus ſermo eſt in eo alius. Declaratum eſt igitur ꝙ ſermo in vnaquaqȝ illarum virtutum eſt ſermo magis conueniens in anima.

32 ¶ Et cõpꝛehẽdiꝛ ſenſu ꝙ q̄dã aialia mouentur in loco: ⁊ eſt modus perfe-
3 ctus: ⁊ q̄dã nõ. Cõplemẽtũ aũt aialiũ ⁊ finis coꝛum qui intendebatur in generatione que eã natura potuit pertingere ſicut eſt modus aialiũ hñs virtutẽ ſpeculatiuã cogitatiuã. i. intelligibilẽ. ¶ D. d. oẽ em̄ ex reb⁹ coꝛruptibilibus ⁊c. i. ⁊ apparet ꝙ oẽ hñs virtutẽ cogitatiuã ex rebus gñabilibus ⁊ coꝛruptibilibus neceſſario hȝ alias virtutes aie. ¶ Et. d. hoc ꝑſeruãdo ſe a coꝛpoꝛibus celeſtibus. declaratũ eſt. em̄ ꝙ illa nõ hñt de virtutib⁹ aie niſi cõcupiſcẽtiã ⁊ intellm. ¶ D. d. qđ aũt hȝ vnũ illoꝛũ ⁊c. i. hñs autem vnã virtutũ q̄ ſunt prioꝛes naturaliter intellu non eſt neceſſe vt habeat cogitationẽ aut intellectum: ſȝ q̄dã non hñt imaginationẽ: nedũ habeãt cogitationem: ⁊ quedã viuũt ꝑ illa q̄ ſunt ſub imaginatione ex virtutibus prioꝛibus ea: ⁊ hoc intẽdebat cũ. d. ⁊ q̄dam viuũt ꝑ iſta tm̄. ¶ D. d. ſermo aũt de intellectu ſpeculatiuo ⁊c. i. ſermo de eo eſt ita ꝙ ſit extra iſtã nãm. exiſtimatur em̄ ꝙ non eſt aia neqȝ pars aie: ⁊ innuit nobilitatẽ eius ⁊ diuerſitatem illius ad alias

Coꝛpa celeſtia de v̄tutib⁹ aie nõ hñt niſi cõcupiſcẽtiã ⁊ itellꝫ. Jđ. 12. me. c. 36. Jđ. ſ. l hoc. 2. c. 15. Jđ. p. c. 90. ⁊. 2. ce. 38. ⁊. 91.

ptes:opinãdũ eſt.n.ꝙ eſt ex natura ſupiori nãe aie.¶D.d.declaratũ eſt eñ ꝛc.i.declaratũ eſt.n.ex predictis ꝙ primũ qđ intẽditur de ſcia aie qđ eſt magis cõueniẽs ſermoni in aia eſt loqui de aia vniuſcuiuſqꝫ iſtarum virtutũ.

¶Capitulum quartum.

Eceſſarium autem eſt debentem his perſcrutationem facere accipere vnumquodqꝫ eorum quidem: poſtea ſic de ſequentibus. Si autem oportet dicere quid vnum quodqꝫ ipſorum: vt quid intellectiuum ꝛ ſenſitiuum: aut vegetatiuum: prius adhuc dicendum quid ſit intelligere: ꝛ qđ ſentire. Priores enim potentijs actus ꝛ operationes ſecundum rationem ſunt. ſi autem ſit his adhuc priora oppoſita oportet conſiderare de illis vtiqꝫ primum oportebit determinare propter eandem cauſam: vt de alimento ꝛ ſenſibili ꝛ intelligibili.

a Intellꝰ ſpeculatiuus nõ eſt aĩa nec ps aie: ſʒ ẽ de nãſupiori aie. Iõ.3. c.21. ſʒ vid op.3.ð aĩa. t. cõmẽ.1 Priores ſũt actꝰ potẽtijs ſm rõnem.

¶Et indiget neceſſario q̇ voluit perſcrutari de iſtis ſcire vnamquãqꝫ iſtarum que ſit. Deinde poſt perſcrutetur de contingentibus illis. Et ſi neceſſe eſt dicere vnãquamqꝫ illarum que ſit. V.g. intellectus quid ſit: ꝛ ſentiens quid ſit: nutritiuũ quid ſit: opʒ etiã predicere intelligere quid ſit. Actiones enim ꝛ operationes p̄cedunt in intellectu virtutes. Et ſi ita ſit: ꝛ conſiderare de alijs rebus oppoſitis iſtis debet precedere conſiderationem de iſtis: opʒ nos vt intendamus ad diffiniendum iſtas primo propter iſtam cauſam. V.g. cibũ: ꝛ ſenſatum: ꝛ intellectum.

¶Cũ declarauit ꝙ diffinitio vniuerſalis aie predicta non ſufficit in cognitione ſue ſbe: incepit dicere qđ opʒ ſcire de aia poſt illã diffinitionẽ. ¶Et.d. ꝛ indiget neceſſario ꝛc.i.ꝛ opʒ neceſſario illũ qui voluerit acquirere perfectã cognitionẽ de aia: perſcrutari de vnaquaqꝫ virtutũ anime per ſe: quouſqꝫ ſciat per demonſtrationẽ vnãquãqꝫ illarũ que ſit: ꝛ quã naturã hʒ. V.g. perſcrutari quid eſt intellectus: ꝛ quid eſt ſenſus. ¶D. poſt hoc perſcrutari de vniuſcuiuſqꝫ cõtingẽtibus iſtarũ virtutũ vlibus ꝛ ꝓprijs. V.g. vtrũ virtus intelligibilis poſſit abſtrahi aut non. ¶Et cum declarauit illud quod opʒ perſcrutari nos de anima: incepit demonſtrare viã ad hãc cognitionem: ꝛ ꝙ eſt ex eis que ſunt magis nota apud nos: ꝛ ſunt poſteriora in eſſe ad ea que ſunt magis nota apud naturam que ſunt priora in eſſe. ¶Et.d.ꝛ ſi neceſſe eſt dicere vnãquãqꝫ iſtarũ ꝛc.i.ꝛ ſi opʒ ſm ꝙ declarauimus ſcire q̄ eſt vnaqueqꝫ iſtarũ virtutũ: neceſſe eſt preſcire actiones proprias vniuſcuiuſqꝫ iſtarũ virtutũ q̄ ſunt. ¶V.g. qđ eſt intelligere per intelligẽs: ꝛ ſentire p ſentiẽs ꝛ nutrire per nutriens. Cognitio enim actionũ iſtarum virtutum prior eſt apud nos in noſtra prima cognitione: qꝫ cognitio iſtarũ virtutũ. ¶Et cuʒ narrauit ꝙ cognitio actionum dʒ p̄cedere cognitionẽ virtutum: narrauit etiam ꝙ cognitio patiẽtiũ illas actiones dʒ p̄cedere cognitionẽ illarũ actionũ pp illã eandẽ cauſam ꝓpter quã dʒ p̄cedere cognitio actionũ cognitionẽ virtutũ. ꝛ.d.ꝛ ita ſit ꝛc.i.ꝛ ſi ita ſit. ſ.ꝙ debemus ire ſemper de eis apud nos ſunt magis nota ad illa que ſunt magis nota apud naturã: ꝛ cõſiderare de rebus oppoſitis iſtis virtutibus: ꝛ ſunt paſſiua earũ dʒ p̄cedere conſiderationẽ in actionibus: ꝛ in virtutibus: neceſſe eſt p̄ſcire primo cibũ qđ ſit

35

Iõ p.ph.1 Et p.ð aĩa 11. Idem hic.3.13.

a paſſiuū ⁊ actiuū videntur quodam mō oppoſita. Ideз primo de generatiōe. 50. ⁊ ſ.ce.20. et.21.

qđ eſt paſſiuū virtutis nutritiue:⁊ ſenſatū qđ ſit:⁊ intellectū qđ ſit antequꝫ ſciatur nutrire et ſentire que ſunt. ❡ Et vocant ea oppoſita: paſſiuum a enim ⁊ actiuum videntur eſſe quodammodo oppoſita.

❡ Quare primo de alimēto ⁊ gñatione dicendū eſt. vegetatiua em̄ aīa ⁊ aliis ineſt prima:⁊ maxime cōis potētia eſt aīe: ſm quā eſt viuere oib⁹ cuius ſunt opera gñare ⁊ alimēto vti. ❡ Naturaliſſimū em̄ operū viuētibus eſt quecūqꝫ perfecta ⁊ nō orbata:aut gñationē ſpōtaneā hñt facere alterū quale ipſum: aīal qđē aīal: plāta aūt plātā:quatenus ipſo ſemper ⁊ diuino participent/ſm ꝙ poſſunt. Omnia enim illud appetunt:illius cauſa agūt omnia quecunqꝫ agunt ſm naturam.

Solet ſepe adduci.

❡ Oportet igit̄ primo loq̄ de nutrimēto ⁊ gñatione. Aīa em̄ a
xx nutritiua eſt prior in oibus viuētibus:⁊ eſt vniuerſalior virtutibus aīe quibus viuū viuit:⁊ actiones iſtius ſunt gñare/⁊ vti nutrimēto:actio enim q̄ eſt magis cōueniēs nature oīs viuētis ex eis q̄ ſunt perfecta et nō hñt occaſionē: neqꝫ gñant̄ caſu ꝑ ſe:eſt vt agat aliud ſimile:aīal enim facit aīal:⁊ plāta plantā: ita ꝙ habeat cōicationē cū ſempiterno diuino ſm ſuum poſſe. Oīa enim deſiderant ⁊ propter hoc agit omne quod agit naturaliter.

Oīa appetūt diuinū eſſe ⁊ illi⁹ gra agūt quecunqꝫ ſm nām. Idē ſ.phi. 81. Et.2. ce. 64.

❡ Cum declarauit qui diffinitio eſt magis vlis inter oēs aīe: ⁊ quātū largit̄ de cognitione:⁊ ꝙ nō ſufficit in cognitione ſubſtātie aīe ꝑfecte:⁊ ꝙ eſt neceſſariū ꝑſcire quālibet virtutū aīe ꝑ ſuā diffinitionē ꝓpriā: ⁊ quot mo
34 dis ſunt iſte virtutes diuerſe:⁊ quō adunant̄:incepit narrare ꝙ opꝫ primo incipere de cognitione iſtaꝝ virtutū ab ea q̄ eſt valde prior.ſ.nutritiua:et ꝙ primo dꝫ cōſiderare de paſſiuis ⁊ de actionib⁹ iſtaꝝ virtutū. ❡ Et.d.opꝫ igit̄ primo loq̄ de nutrimēto ⁊ gñatione ⁊c.i. ⁊ cū declaratū eſt ꝙ prio opꝫ cōſiderare de actionib⁹:⁊ de paſſiuis ante virtutes:neceſſe eſt vt primo loquamur inter oēs iſtas actiones de cibo ⁊ de gñatione q̄ ſunt paſſiuū aīe iſtius ⁊ actio:⁊ eſt neceſſe vt primo loquamur de aīa nutritiua:q̄ eſt prior
Ω naturaliter aliis reb⁹ per quas aliqđ đr viuū:⁊ ideo eſt magis vlis inter alias virtutes aīe. ❡ Et innuit ꝙ ꝓpter prioritatē ⁊ eius vlitatē:opꝫ preponi in cōſideratione. vle enim notius eſt apud nos ꝙ̄ ꝓpriū: vt dictū eſt alibi. ❡ Et cū declarauit hoc:incepit numerare actiones attributas illi.cū ante debemus ſcire eſſe ꝙ̄ quid eſſe.⁊.d.⁊ actiones illius ſunt ⁊c.i.⁊ actiones iſtius virtutis ſunt nutrire ⁊ gñare:et vti cibo:⁊ dicimus ꝙ gñare eſt actio illius virtutis:qm̄ actio q̄ maxime cōuenit nature eius qđ đr viuū ꝑ hāc virtutē eſt generare ſimile in ſpecie. ❡ Et hoc ſit tribus cōditionibus. Quarū vna eſt vt pertingat tp̄s in quo habet hāc virtutē: cū nō ſit in effectu omni tp̄e. ❡ Scđa eſt vt cū hoc nō habeat occaſionē:iſta enim impedit hanc actionē:ſꝫ pertingat tp̄s in quo peruenit ab illo illa actio. ❡ Tertia eſt vt illud viuū non ſit in eis q̄ fiunt caſu:ſꝫ per ſe: qñ igit̄ in viuo fuerint cōgregata hec tria:tūc generabit. ❡ Et hoc intēdebat cū.d. qm̄ actio q̄ magis cōuenit ⁊c. ❡ D.d.cām finalē ꝓpter quā iſta virtus exiſtit in aīalib⁹ et plātis:⁊.d.ita vt habeat cōiūctionē cū ſempiterno.i.⁊ iſta virtus exiſtit in viuo vt gñabile ⁊ corruptibile cōicēt cum ſempiterno ſm ſuū poſſe. Sollicitudo em̄ diuina cū nō potuerit facere ipſum permanere ſm indiuiduū: miſerta eſt in dādo ei virtutē:qua pōt permanere in ſpecie:⁊ hoc nō eſt dubiū.ſ.ꝙ melius eſt in ſuo eſſe ꝙ habeat iſtā virtutē: ꝙ̄ vt nō habeat. ❡ D.d.

Aīa nutritiua ē prior oībus viuētibus.

Vle noti⁹ eſt apud nos ꝙ̄ ꝓpriū. Idē 8.cō.ſ. Et ſ. phi. 4. 5.⁊. 57.3. phi.2.

Sollicitudo diuina cū nō potuerit facere ipꝫ permanere

omnia [enim] hec deſiderant ⁊c.i.et hoc fuit ideo quia omnia deſiderāt permanentiam ſempiternam:et mouent ergo ipſam ſm quod innata eſt natura eorum ad recipiendum:et propter hunc finem agunt omnia entia que agunt naturaliter.

¶ Id autē quod cuius cauſa fit dupliciter eſt:hoc quidē cuius: illud vero cui. ¶ Quoniam igitur communicare non poſſunt ipſo ſemper ⁊ diuino continuatione:propter id quod nihil contingit corruptibilium idem ⁊ vnū numero permanere ſm ꝙ poteſt participare vnumquodq; ſic communicat:hoc quidem magis:illud vero minus:⁊ permanet non ipſum ſed vt ipſum. Numero quidem non vnum:ſpecie autem vnum.

¶ Et propter quid dicitur duobus modis. Quorum vnus eſt in quo eſt. Alius eſt cuius eſt. Quia igitur impoſſibile fuit vt haberet communicationem cum ſempiterno diuino in eternitate: quia impoſſibile eſt / vt aliquod corruptibile permaneat idem in numero. Ideo habet communicationem quodlibet cum eo ſecundū ſuum poſſe:et hoc magis:et hoc minus:et ſic permanet non illud idem ſed ſuum ſimile. Non vnum numero: ſed vnum forma.

ſm indiuiduum ſ misera eſt in dando ei virtutē ꝗ ꝑmanere poſſit i ſpē. Idez j.ce.c.98 Et.2.de gñatione et corru.c.59. De ſollicitudine autez dei qualis ſit Uide.12.met.37.et 51.et.2.phy.75.

35 O ¶ Cum dedit cauſam finalem propter quam virtus generatiua exiſtit in viuo vniuerſaliter:⁊ eſt aſſimilatio corruptibilis cum ſempiterno ſm ꝙ habet naturam aſſimilandi:⁊ ꝙ omnia entia faciunt actiones erga iſtum finem:narrauit ſm quot modos dicitur iſte finis. ¶ Et.d.et propter quid dicitur duobus modis:quorum vnus eſt illud quod eſt iſte finis:et alius illud in quo eſt iſte finis.U.g.in hoc ſermone ꝙ omnia entia agunt propter permanentiam ſempiternam:et propter ea in quibus inuenitur permanētia ſempiterna:aut diſpoſitio permanentie ſempiterne. ¶ Et cum declarauit hoc:incepit declarare modum in quo generabilia et corruptibilia poſſunt communicare cum eternis:et cauſam propter quam diminuta ſunt a permanentia ſempiterna.et.d. quia igitur impoſſibile eſt ⁊c. i.et intendit per ſempiternum diuinum corpus celeſte.celeſtia enim illa permanent ſm indiuiduum. ¶ Et hoc quod.d.et minus hoc:et magis hoc.intendit generatiuum et non generatiuum. Utrūq; enim permanet ſm ſpeciem:ſed generatiuum habet ſemper hoc:et non generatiuum in maiori parte temporis:⁊ in pluribus ſubiectis.

Finis duplex cui⁹ et cui.idē 2.phyſi.24.et hic infra.37.

P ¶ Eſt autem anima viuentis corporis cauſa ⁊ principium. Hec autem multipliciter dicuntur:attamen anima ſm determinatos tres modos cauſa dicitur:etenim vnde motus:et cuius cauſa:et ſicut ſubſtātia animatorum corporum anima cauſa. ¶ Anima igitur eſt corporis viui cauſa tribus modis determinatis: eſt illud ex quo eſt motus: et illud propter quod fuit corpus:⁊ etiam anima eſt cauſa ſecundum quod eſt ſubſtantia que eſt cauſa eſſe omnium.

Aīa ē cā corporis aīati i triplici gñe cauſe.

36 Q ¶ Cum apparuit ex diffinitione vniuerſali anime,ꝙ anima eſt cauſa corporis ſm formam:et apparuit hic quod virtus generatiua eſt cauſa agens animatum. Incepit declarare ꝙ anima non eſt ſolum cauſa ſm formam: ſed cauſa ſm tres modos:ſed quos dicitur cauſa:⁊ hoc eſt tribus modis:et

hoc eſt neceſſariū preſcire anteq̄ loquāt de vnaquaq̄ partiū ale: licet iam
Q ſit declaratū vniuerſaliter q̄ oīs forma naturalis talis eſt. ¶ Et. d. aīa igit̄ eſt corporis viui cauſa ⁊ principiū: ⁊ qr̄ hec duo dicunt̄ multipliciter: ſilr̄ ⁊ aīa eſt cauſa ſm̄ tres modos determinatos. ſ. cauſa monēs: finalis: ⁊ formalis: que determinate ſunt in ſermonibus vniuerſalibus phyſicis: a ¶ D. d. eſt em̄ illud ex quo fit mot⁹. ſ. cauſa agens motū. Et poſſum⁹ intelligere ex hoc motū in loco ⁊ generationē: ⁊ motū in augmēto ⁊ diminutiōe. Aīa eſt em̄ cauſa agens iſtos tres mot⁹ in aīato. D. d. ⁊ illud pp̄ qd̄ fuit corpus. ſ. cauſa finalis. Corpus em̄ nō fuit niſi propter aīam: cū declaratū eſt q̄ aīa ita eſt de corpore: ſicut forma de materia: ⁊ declaratū eſt in ſermonibus vniuerſalib⁹ q̄ materia eſt propter formā tm̄: ⁊ q̄ nō aliqd̄ ꝯñs materiā: aut aliqd̄ qd̄ fit de neceſſitate materie: ſicut exiſtimabāt antiqui: nō concedētes cauſam formalē eſſe neq̄ finalē: ⁊ aīa etiā cauſa. i. ⁊ aīa etiā eſt cauſa corporis ſm̄ ſubſtantiā ⁊ formā: ⁊ que eſt cauſa eſſe omniū.

Cā ⁊ ꝑnci
piū multi
plr̄ dr̄ri iđ
j. ph̄. cō. j.
et. 5. me. t.
ꝯ. 1. et. 12.
meta. 23.
a' Tex. c.
28. ⁊. 29.
In. 2. ph̄.
a. 74. vſ
q̄ in finē.
cē eſt eſſe
et⁹ forme
iđ. 8. c. 7.
8. met. 7.
Uiuere vi
uentibus
ēſt eſſe.

¶ Quod quidē gitur ſit ſicut ſpecies manifeſtū eſt. Cauſa enim ipſius eſſe omnib⁹ ſpecies eſt. Uiuere autē viuētib⁹ eſt eſſe. Cauſa autē ⁊ principiū horū anima. Amplius autē eius q̄ potētia ratio actus eſt. Manifeſtū autē eſt q̄ ⁊ cuius gratia anima cauſa. Sicut intellectus gratia huius facit: eodem modo ⁊ natura. Et hoc eſt ipſius finis huiuſmodi autē in aīalibus aīa ⁊ ſm̄ naturā. Oīa em̄ phy. corpora aīe inſtrumēta ſunt: ſicut aīalium: ſic ⁊ plātarum tanq̄ gratia aīe exiſtētia. ¶ Dupliciter autē dicitur et q̄ cuius cauſa eſt: ⁊ q̄ cuius: ⁊ q̄ cui. At vero ⁊ vnde primū qui ſm̄ locū motus aīa eſt. Nō omnib⁹ autē viuentib⁹ ineſt potētia hec. Eſt autem alteratio ⁊ augmentū ſm̄ animā: ſenſus em̄ alteratio quedā eſſe videt̄. Nihil autē ſentit qd̄ non habet animā. ſimiliter autem de augmento ⁊ decremento ſe habet. Nihil em̄ decrementum patitur neq̄ augmentatur phyſice: niſi alatur. Alitur autē nihil quod non communicet vita.

¶ Et eſſe viui eſt viuere: ⁊ aīa eſt cauſa ⁊ principiū iſtius: et etiā endelechia eſt intentio eius quod eſt in potentia ens. Et manifeſtum eſt q̄ aīa eſt cauſa etiā propter quid. Qm̄ quemadmodum intellectus nihil agit niſi pp̄ aliquid in natura: ⁊ hoc eſt finis ei⁹ ⁊ ſimiliter aīa in aīalibus: ⁊ in omnib⁹. Oīa em̄ naturalia ſunt organa aīe: ſicut in aīalib⁹ ⁊ plātis: ita q̄ eſt etiā cauſa aīati. Et propter quid dicitur duobus modis. Quorū vnus eſt illud propter quod: ⁊ alius cuius eſt hoc. Et anima eſt etiam illud ex quo primo fit motus in loco. Sed iſta virtus non inuenitur in omnib⁹ viuis. Et alteratio etiam ⁊ augmentum fiunt per animam. Senſus enim exiſtimatur eſſe alteratio aliqua. Et nihil ſentit niſi habeat animam. Et ſic eſt de augmento ⁊ diminutione. Nihil ebim augetur ⁊ diminuitur naturaliter: niſi nutriatur: ⁊ nihil nutritur niſi habeat partem in vita.

37 ¶ Cū poſuit q̄ aīa eſt cauſa corporis tribus modis: de quib⁹ modis dicit̄ hoc nomē cauſa: incepit declarare modos iſtos eſſe in ea ⁊ in primo qd̄ eſt cauſa corporis ſm̄ formā. ¶ Et. d. ⁊ eſſe viui ⁊c. i. ⁊ ſignum q̄ aīa eſt forma

corporis eſt:ꝙ hic ens viuū nō hȝ eſſe ſm ꝙ eſt viuum niſi ꝑ illud per qđ vi R
uit.i.ꝙ eſt cauſa iſtius actionis.ſ.vite.ꝛ manifeſtū eſt ꝙ cauſa iſtius actio= Forma ē
nis eſt anima:ergo hoc qđ ē viui ſȝ qđ eſt viuū eſt per aīam:ꝛ illud per qđ id ꝑ qđ alſ
eſt ens :et eſt hoc ſua forma:ergo eſt forma aīati:cū nō eſt hoc ꝛ ens niſi ꝑ qđ eſt ēs.
aīam.¶D.d.ſcđaȝ rationē ſup hoc: ꝛ etiā endelechia eſt itētio ei⁹:qđ eſt in 10.8.7.8.
potētia ens idest ꝛ etiā aīa eſt ſm ꝙ iā declaratū eſt ꝑfectio.perfectio autē ꝛ.36.ꝛ.8.
eſt formaꝛ intentio eius quod eſt in potentia ens:ergo anima eſt forma. meta.c.7.
¶Et cū declarauit eā eſſe cauſaȝ ſm formā:declarauit etiā eā eſſe cauſam 2
ſm finem:ꝛ.d.manifeſtū eſt ꝙ aīa eſt cauſa ꝛc.i.manifeſtū eſt ꝑ ſe ꝙ aīa eſt
cauſa corporis aīati ſm illud propter qđ fuit corpus animatū. Queadmo
dum em̄ multa artificialia nō agunt niſi propter aliquid: ſic etiā eſt de na=
tura.ſ.ꝙ nō agit niſi propter aliquid:ꝛ hoc eſt finis nature.ſ.ꝙ nō agit niſi
propter aliquid:ſicut ars nō agit niſi propter aliquid . ¶D.declarauit qđ
illud propter quod natura agit videtur eſſe aīa in aīalibus: ꝛ non ſoluȝ in
animalibus:ſed omnib⁹ rebus naturalib⁹. Et.d.ꝛ ſimiliter aīa in aīalibus
ꝛ in omnibus.i.ꝛ quēadmodū forma eſt finis artis in artificialib⁹ :ita aīa
eſt finis nature in animalibus: ꝛ ī omnib⁹ naturalib⁹. ¶D.declarauit mo
dum ex quo apparet ꝙ aīa eſt finis omniū naturaliū:ꝛ.d.oīa eīn natura= S
lia ſunt inſtrumenta aīe ꝛc.i.ꝛ diximus ꝙ anima eſt finis omnium natura Oīa nāſa
lium:qꝛ omnia naturalia videntur inſtrumēta eſſe indifferenter in omni= lia ſunt iſ
bus animatis.Et ſicut videtur in animalib⁹ ita videtur in plantis.¶D.d. ſtrumēta
ita ꝙ etiā illa eſt cauſa aīati ꝛc.i.ꝛ hoc quod diximus de ea nō latet: immo aīe. Uide
eſt manifeſtū per ſe:adeo ꝙ apparet ex hoc ꝙ anima etiā eſt cauſa anima= j.t.cō.32.
ti.Illud em̄ propter quid inuenitur aliquid:dicitur duobus modis. Quo
rum vnus eſt illud propter quod inuenit̄ aliquid:ꝛ iſta eſt proportio ani=
me ad corpus.Et alius eſt illud cuius eſt hoc propter quod inuenitur ali=
quid:ꝛ iſta eſt proportio anime ad animatū.Dicimus em̄ ꝙ anima et cor=
pus vtrumqꝫ non ſunt niſi propter animatum.
¶Et cum declarauit eam eſſe cauſam ſm formā ꝛ ſm finem:declarauit etiā
eam eſſe cauſam mouentē ſm omnes modos motuū exiſtentes in animato 3
ſiue veros ſiue exiſtimatos eſſe motus. ¶Et dicit ꝛ aīa etiā eſt illđ ex quo
primo fit motus in loco:ſed iſta virtus non eſt in omnibus viuis.i.in om=
nibus animalib⁹.¶D.d.ꝛ alteratio etiā ꝛ augmentū ꝛc.i.ꝛ alteratio attri=
buta ſenſibus:ſicut quidā reputāt:ſi conceſſerimus eam eſſe motū erit:per
animā:ꝛ ſimiliter augmentū ꝛ diminutionē.Nihil em̄ dicitur habere hūc
motū.ſ.ſenſum:niſi habeat animā.¶Deinde dicit ꝛ ſimiliter eſt de augmē
to ꝛ diminutione.i. quemadmodū apparet ꝙ nō ſentit niſi habēs animā: T
ſic apparet ꝙ non augmentat̄ neqꝫ diminuit̄ niſi illud quod habet cōmu= Mortuū
nicationem cum aīalibus in aliqua parte anime.Nihil em̄ diminuitur na nō dr̄ de
turaliter:aut augmentatur naturaliter: niſi habeat virtute nutriendi . Et aīali niſi
nihil nutritur niſi habeat cōmunicationem in vita attributa animalibus. cū carue=
Et ideo hoc nomen mortuum non dicitur de animali:niſi cum caruerit cō rit cōica=
municatione quam habet cum plantis. tiōe q̄ hȝ
¶Empedocles autez non bene dixit hoc addens augmentum cū plātis.
accidere plātis. Deorſum quidem radicem mittentibus: propter 3ď pīo d
id ꝙ terra ſic fertur ſecundum naturam. Surſum autem propter aīa 2.vlt.
ignem ſimiliter. Neqꝫ enim ſenſum ꝛ deorſum bene accepit. Non et h.8.3.ꝛ
enim idem omnibus ſurſum ꝛ deorſum et omni: ſed ſicut caput 16.ꝛ.14.
animalium:ſic radices plantarum ſunt. Si congruit inſtrumen=
ta dicere altera ꝛ eadem operibus.

¶ Empedocles autem non recte dixit in hoc et vere:cum dixit
ꝙ augmentum quod accidit in plantis. In hoc autem qđ rami
ficatur per radices:inferius fit per motum ipſius terre naturaľr
ad iſtam partem:⁊ hoc poſuit cauſam. In hoc vero qđ ramifica
tur ſuperius fit quia ignis mouetur ſimiliter ad ſupi⁹:⁊ hoc po
ſuit cauſam. Hoc enim quo vtitur etiam in ſuo ſermone de ſu=
periori ⁊ inferiori non recte;fuit dictum. Superius ⁊ inferius nō
ſunt idem omnibus rebus:⁊ in omni. Sed quemadmodum ca=
put eſt animalibus:ita radices plantis. Cum per actiones debe
mus dicere in inſtrumētis eorū que ſunt ꝯueniētia aut diuerſa.

58 ¶ Cum declarauit ꝙ motus augmenti non eſt ex pncipio qđ eſt elementū:
incepit declarare ꝙ Empedocles errauit:cum opinabatur ꝙ hoc princi=
pium eſt ex elementis:⁊ ꝙ augmentum in plantis ad inferius eſt propter
partē grauē.ſ.terrā ⁊ aquam:⁊ ſupius pp leuē.ſ.aerē ⁊ igneꝫ. ¶ Et.d. empe
docles autem ⁊c.i.empedocles autem non bene exiſtimabat : cum opina=
batur ꝙ hoc principiū non eſt aīa:⁊ ꝙ hoc quod accidit de augmento in
plantis:eſt per nām elementoꝝ:illud igiť quod augeť inferius eſt per na
turam terre:⁊ hoc poſuit cām eius.i.⁊ poſuit cām motus iſtius ad inferius
naturam grauem:⁊ cauſam in augmento ramorum ad ſupius nāꝫ leuem
ſcilicet igneam. ¶ D.incepit narrare quid contingit huic ſermoni de erro=
re.⁊ dicit.hoc etiā quo vſus fuit in ſermone ſuo de ſuperiori ⁊c.i.⁊ iſte ſer=
mo quē induxit in dādo cām illius motus cōtrarij qui inueniť in augmē
tabili non eſt verus. Hoc enim quod exiſtimabať ꝙ ſuperius in plantis eſt
ſuperius in mundo ⁊ inferius inferius:non eſt verum:qm̄ neqꝫ in pte con
ueniunt:neqꝫ in natura:neqꝫ in potētia. In parte aūt:qꝛ lꝫ hoc cōcedam⁹
in plantis:tn̄ in plurib⁹ aīalibus nō poſſumus illud concedere. Superius
enim in eis non reſpicit ſupius mundi:⁊ veritas nō concedit hoc. natura
enim inferioris in plantis alia eſt a natura inferioris in mundo.ſed cōtin
U git congregatio eorum in pte eadē caſu:⁊ ipſa eadē eſt natura ſuperioris
in animalibus. ¶ Et ſignum eius eſt ꝙ caput in animalibus eſt ſiľe terre
in plantis:cum actio eorum ſit eadē:⁊ p actiones debemus reſpicere incō
uenientiam ⁊ diuerſitatē in partib⁹ augmētabilib⁹. ¶ Et.d.ſuperi⁹ enim
⁊c.i.⁊ primus error empedoclis eſt.ſuperius ⁊ inferius non ſunt eadeꝫ ps
in omnibus rebus:⁊ in omni.ſ.mundo:quoniam lꝫ hoc concedamus ī plā
tis:quid poſſumus dicere in pluribus animalibus:ſupius eīn in animali
bus non reſpicit ſuperius mundi. ¶ D.d.ſed quēadmodū caput ⁊c.i.ſꝫ nō
concedamus ꝙ inferius in plantis ſit inferius in mūdo ſm nām ⁊ poten
tiam:neqꝫ ſuperius in eis ſuperius in mundo:lꝫ ſint in eadē pte. Natura
enim capitis in aīalibus eſt natura radicis in plantis:cum habeant eaſdē
actiones.⁊ ſm actiones a eſt dicendum ꝙ ptes aīaliū ⁊ plantaꝝ ⁊ inſtru
mēta eorū ſunt conuenientia:aut diuerſa in natura.⁊ cum natura radicis
in plantis eſt natura capitis in animalibus:tunc ſuperius in plantis ē in
rei veritate inferius in mundo.et ſi nos conceſſimus ꝙ eſſet inferius:tunc
hoc quod accidit plantis ſcilicet ꝙ inferius in eo eſt inferius mundi non
accidit niſi cauſaliter:non quia habent eandem naturam:ita ꝙ ad inferi⁹
in plantis:mouetur pars grauis:⁊ ad ſuperius leuis. Quoniā ſi ita eſſet:
tunc neqꝫ ſuperius neqꝫ inferius haberet animal : neqꝫ natura ſuperio=
ris et inferioris in plantis ⁊ animalibus eſſet eadem . ¶ Et.d.quod poten
tia capitis in animalibus eſt potentia radicis in plantis . quia hoc eſt

Per actio
nes debe=
m⁹ reſpi=
cere icōue
niētiā ⁊ di
uerſitatē ī
ptib⁹ aug
mētabili=
b⁹.vide p
iſto.7.m.
9.et.8.m.
31.7.9.m.
p.7.et hic
ſupra.1.22.
a Scđꝫ ac
tiōes ē di
cēdū ꝙ p=
tes anima
lium ⁊ plā
tarum et

principiū b eius:per quod animal eſt animal.ſ.ſenſus.hoc autē eſt principium eius per qđ plante ſunt plante.ſ.cibi.⁊ ideo ſi;caput ex animali et radix ex plantis abſcinditur:depereunt.

¶ Ad hec autē quid eſt continens in cōtraria que ferunt̄ ignem ⁊ terrā. Diſtrahent enim niſi aliquid ſit prohibens. Si vero erit: hec eſt anima ⁊ cauſa alimenti ⁊ augmenti.

¶ Et poſtea quid eſt illud qđ retinet ignē ⁊ terrā:cū moueatur ad partes contrarias. Sunt enī veloces ad ſeparationem niſi aliquid prohibeat. Et ſi illic fuerit aliqđ ꝓhibēs:illud prohibēs debet eſſe cauſa:vel anima:⁊ cauſa in augmēto ⁊ nutrimēto.

ista cor: ſunt cōuenientia: aut diuerſa in nā. b hic.d.cōmē.caput eſſe principiū ſenſationis.oppoſitū.d.i lib. d ſēſu ⁊ ſenſato

¶ Et cū ꝯceſſerimus ꝙ natura ſuperioris ⁊ inferioris in plantis eſt natura ſuperioris ⁊ inferioris in mūdo:⁊ ꝙ pars ignea mouetur in plātis ad ſuperius:⁊ terreſtris ad inferius. Et nos videmus ꝙ eadē pars mouetur ad ſuperi⁹ ⁊ ad inferius inſimul. Uidem⁹ enī ꝙ q̄libet pars potentie ſenſibilis:⁊ quodlibet mēbrū mouetur ad vtrāq; partē inſimul. Si igitur poſuerim⁹ ꝙ illa pars ſit vnica.ſ.que mouetur ad vtrāq; partē:tūc principiū per qđ mouetur iſtis duobus motibus inſimul eſt vnicū principiū. Iſtud igitur principiū h₃ potentiā vt moueatur ad vtrāq; partē inſimul:qđ non eſt in elemētis:qm̄ vna pars eoꝝ non h₃ niſi vnicū motū:ſiue fuerit ſimplex: ſiue compoſita. Qm̄ ſi fuerit compoſitū ex eis mouebitur ſm elementū dominans. Et ſi partes que mouentur in illa eadē parte in ſenſu aut in natura ad ſuperius:ſint alie a partibus que mouentur in illa parte ad inferius:tūc ille partes neceſſario ſunt diſtincte abinuicem:aut q₂ ſunt ſimplices:aut quia illud qđ dominat̄ in eis q̄ mouent̄ ad inferius de corporibus ſimplicib⁹ eſt aliud ab alio qđ dominat̄ in eis que mouent̄ ad ſuperius. Et ſi ita ſit quid eſt illud qđ retinet ignē ⁊ terrā:aut partē igneā ⁊ terreſtrē:cū nō poſſumus dicere ꝙ hec duo ſint admixta:quoniā ſi eſſent admixta mouerentur ad eandem partē.ſ.dominātis. Et ſi ita eſſet cito ſepararent̄:niſi aliquid prohiberet:ſed contingit eis neceſſario dicere illic eſſe prohibēs cū videantur non ſeparari:ſ₃ ꝑmanere inſi'l dū viuit plāta:⁊ hoc eſt neceꝛium eis:cū cōceſſerint illic eē ꝓhibēs:cui⁹ potētia nō eſt potētia elītoꝝ:dicemus eis ꝙ illud prohibēs eſt aīa:ſm hoc igit̄ eſt ſermo ei⁹ in hoc itelligēd⁹ il₃ ſit valde breuis.

39 Idē.3.ph 6.⁊.8.ph: 23.

Motus mixti eſt ſm elemētū dominās. Idē₃ ſ.cō.14. ⁊ q̄ ibi.

¶ Uidetur autē quibuſdā ignis natura ſimplr cā alimēti ⁊ augmenti eſſe. Et namq; ipſum videtur ſolum corporeū ⁊ elementorum qđ alitur ⁊ augmentat̄. Unde ⁊ in plantis ⁊ in aīalib⁹ putabit vtiq₃ quis hoc eſſe quod operatur.

¶ Et quidā exiſtimant ꝙ natura ignis eſt ſimpliciter cauſa nutrimenti ⁊ augmenti. Ignis enī inter corpora aut inter elementa nutrit̄:et augetur:⁊ ideo exiſtimatur quod ipſe facit hoc in plantis etiam et in animalibus.

¶ Cum deſtruxit ſermonem fingētiū ꝙ augmētū eſt ꝑ ꝓncipiū elementare ſc₃ graue aut leue.icepit ēt deſtruere ſermonē fingētiū ꝙ pricipiū nutrimēti et augmēti nutribilis eſt ignis aut ps ignis:aut aliqđ igneū. ¶ Et.d. et qdā &c.i.⁊ qdā exiſtimāt ꝙ nā ignis i eo ꝙ ē ignis:nō ſm ꝙ eſt aliqs ignis. ¶ Et hoc itēdebat cū.d.ſimplr ē cā nutrimētī ⁊ augmēti.⁊ opinati ſūt hoc q₂ viderūt ignē alſare oīa i ſua ſbā:ad eo ꝙ augmētat̄ ꝑ illđ:⁊ q₂ nutribile apđ eos nutrit̄ alterādo oīa i ſuā ſbām: iđ exiſtimauerūt ꝑ duas affirma 4

tiuas in ſecunda figura:ꝙ ignis facit hoc ſimpliciter.

¶Hoc aūt cõcauſa quidē quodammodo eſt:nõ tñ ſimpliciter cā

T ſʒmagis aīa.Ignis.n.augmentū in infinitum eſt quouſqꝫ fuerit combuſtibile.Natura autem conſtantium omnium terminus eſt ⁊ ratio magnitudinis ⁊ augmenti.Hec autem anime ſʒ nõ ignis ⁊ rationis magis ꝙ̃ materie.

Oīum nã cõſtãtium termin⁹ ē ⁊ rõ magnitudinis ⁊ augmēti.

¶Dicamus igitur ꝙ ignis nõ eſt niſi cõiunctus cāe aliquo modo:⁊ nõ eſt cā ſimpliciter. Sʒ aīa eſt dignioꝛ vt ſit cā.Augmētum enim ignis eſt in infinitum dum cõbuſtibile eſt.ea aūt que conſtituuntur per nãm oīa hñt finē ⁊ terminū in quantitate ⁊ augmēto:⁊ iſta ſunt anime nõ ignis:⁊ ſunt digniora intentioni ꝙ̃ mãe.

41 ¶Cum narrauit hāc opinionē incepit pꝛimo narrare partē veram que eſt

3 in ea:⁊ partem falſam.¶Et.d.dicamus igitur nos ꝙ ignis nõ eſt cā nutrimēti ⁊ augmēti in aīalibus ſimplr̄:ſed attribuit̄ cāe quaſi inſtr̄m ſuoꝛum inſtrumentoꝛū:immo aīa eſt illa ad quā attribuitur ſimpliciter hec actio: ⁊ cõceſſit ꝙ ignis eſt cõiunctus cauſe ſm ꝙ aliqđ attribuitur alicui: cuius actio nõ perficitur niſi per illud.Quia nutribile nõ videtur alterare cibum niſi per partē igneam exiſtentem in eo.Hoc.n.elementū inter alia aut eſt alterãs alia:aut magis dominatur in eo alterare ꝙ̃ in alijs elr̄itis:⁊ ideo fuit neceſſe vt eſſet dñans in coꝛpoꝛibus nutribilibus.¶Et cum declarauit ꝙ ſi iſta actio fuerit attributa ei nõ erit attributa niſi ſm ꝙ eſt cõiunctus cauſe non ꝙ ipſe ſit cā:declarauit modū ex quo opʒ nõ attribuere iſtam actionem igni ſimpliciter:⁊ ꝙ dignius eſt attribuere eam ſimpliciter aīe:⁊.d.augmentū enim ignis eſt in infinitū ⁊c.i.⁊ ſignū ꝙ pꝛimū mouēs in nutrimento et augmento eſt aīa non pars ignea eſt:qꝛ iſte motus.ſ.alterare aliqđ in ſbm alteratis:⁊ eius augmentum per illud qđ alterat ſi fuerit in ſolo igne abſqꝫ alia virtute ſibi cõiūcta.ſ.vt pꝛimū mouēs ſit potētia ignis ſm ꝙ eſt ignis nõ alia virtus cõiuncta igni inuenietur infinitus:⁊ nõ ceſſabit in aliquo termino dum cõbuſtibile inuenerit.Motus aūt alterãdi ⁊ augmentandi quis inuenitur in hac natura augmentabili:ſemper inuenitur finitus ⁊ terminatus in quãtitate.Unde manifeſtū eſt in figura ꝙ iſte motus non eſt ignis ſimpliciter:⁊ cū nõ eſt ignis neceſſario eſt alterius pꝛincipij:⁊ illud vocam⁹ aīam nutritiuã.¶Et intēdit per terminū ⁊ mēſuram vltima naturalia que inueniuntur in quãtitatibus coꝛpoꝛum augmētabilium.¶M.d.⁊ ſunt digniores intentioni ꝙ̃ materie.i.⁊ iſta actio que inuenitur in hoc motu.ſ.ꝗ incepit a pꝛincipio terminato ⁊ peruenit ad finem terminatum.Dignius eſt vt attribuatur ei quod eſt in iſta actione quaſi foꝛma.ſ.aīa ꝙ̃ illi qđ eſt quaſi materia ⁊ inſtr̄m.ſ.ignis.¶Et.d.hoc:qꝛ appet ꝙ actio augmenti eſt cõpoſita ex actione ignis.⁊ ex aliqua intentione in igne.Alterare.n.qđ eſt in eo dʒ attribui igni:⁊ qꝛ eſt terminatum debet attribui virtuti coniuncte cum igne:quēadmodum mollificare ferrum per ignem ad faciendum aliquod inſtrumentum ſm ꝙ eſt mollificare attribuitur igni:⁊ ſmqꝫ illa mollificatio habet terminum notum in vnoquoqꝫ inſtrumento attribuitur virtuti artis.

Ignis dñatur in coꝛpib⁹ nutribilib⁹ Sʒ oppm̄.2.d gñatiōe ⁊ coꝛruptione.t.c.49. vbi dr̄ ꝙ terra ⁊c.

Idē.6.ph. 91.⁊.8. ph.62.

Uide cām iſti⁹ rōnis 3.ph.59.⁊ 60.⁊.3.celi.17.⁊ 72.⁊ pmo ca.dſbaoꝛ. vbi dr̄ qđ Themiſtius eſt a foꝛma.

¶Quoniam aūt eſt eadē potētia aīe vegetatiua generatiua: de alimento neceſſariū eſt determinare pꝛimum : ſeparatur enim ab alijs potentijs opere hoc.

¶Quoniam igitur virtus nutritiua et generatiua ſunt eedem:

oportet

opꝫ prius neceſſario determinare quid eſt nutrimentum: ⁊ diſtinguere ab alijs virtutibus.

Cum narrauit primo ꝙ vult loqui poſt de virtute nutritiua cuꝫ ſit magis vl'is: ⁊ primū eoꝝ que apparēt in eo vel primū eoꝝ de quibus conſideraṫ ex hac virtute eſt ꝙ aīa: ⁊ ſue actiōes ſunt augmentareꝫ nutrire ⁊ gñare. Incepit modo determinare quod eſt illud de quo opꝫ conſiderare primo in hac virtute poſtꝙ cognoſcitur eſſe anima. ¶ Et. d. ⁊ q2 potentia nutriendi ⁊ generandi ⁊c. i. ⁊ q2 ſubiectū potentie nutritiue ⁊ augmētabilis ⁊ generatiue idē eſt. ſ. nutrimentū. ⁊ iam a diximus primo ꝙ via ad cognitionem ſubſtātiarū iſtarum virtutū non eſt niſi per cognitionem paſſiuoꝝ earū prio: vñ neceſſe eſt primo incipere ⁊ determinare cibū ꝗd ſit: ⁊ nutrire ꝗd ſit. Et cū narrauit hoc: incepit demonſtrare quid eſt cibus. 42 Sbꝫ potē tie nutritiue ⁊ augmētabilis ⁊ gñatiue idē eſt. vide. j. de ge. 39. ⁊ 41. a Supra. t. cō. 33.

¶ Videtur aūt eſſe alimentū cōtrariū cōtrario: nō oē autē omni: ſed quecūqꝫ cōtrarioꝝ nō ſolū generationem habent ex inuicem: ſed ⁊ augmentum. Fiunt enim multa ex ſeinuicem: ſꝫ non omnia quanta: vt ſanum ex laborante. Videntur autem neqꝫ illa eodem modo adinuicem eſſe alimentum: ſed aqua quidem igni alimentum eſt: ignis autem non alit aquam. In ſimplicibus quidē igitur corporibus hec eſſe videntur maxime: aliud quidem alimentum: aliud vero quod alitur. B

¶ Dicamus igitur ꝙ exiſtimatur ꝙ nutrimentum eſt contrariuꝫ cōtrario: ⁊ nō oē cōtrarium omni cōtrario: ſꝫ cōtraria que non tā tum fiunt abinuicem: ſed etiam augentur. Plura enim fiunt abinuicem: ſed non omnia augentur. V. g. ſanū ab infirmo. Et inuenimus etiam ꝙ non eodem modo ſunt nutrimentum adinuicem: ſed aqua eſt nutrimentum igni: ignis autem non eſt nutrimētum aque. In corporibus autem ſimplicibus hec duo proprie exiſtimantur ꝙ alterum eſt nutrimentum: ⁊ alterum nutribile.

¶ Dicit. ꝙ exiſtimatū eſt ꝙ nutrimentū eſt illud qđ eſt cōtrarium nutribili: ſicut quidā exiſtimati ſunt: ſed iſta exiſtimatio nō eſt in omni contrario: ſꝫ in eis contrarijs que non tm̄ fiunt abinuicem: ſed etiā augmentanṫ. Plura eñ cōtraria que generanṫ abinuicē non augmentantur abinuicem: ſanum eñ fit ab infirmo: ſed nō nutritur ex eo. ¶ Et hoc intendebat cū. d. ⁊ non oē cōtrariū oī cōtrario ⁊c. ⁊ ſermo eius eſt intellectus per ſe. ⁊ innuit per hoc contraria que ſunt in ſbā. ¶ Iſta eñ exiſtimantur augmentari abinuicē: et nutriri abinuicem. ¶ Et cū declarauit ꝙ iſta exiſtimatio nō inuenitur niſi in cōtrarijs que ſunt in ſbā: ⁊ ſunt ea que poſſibile eſt vt nutriri reputentur abinuicē: declarauit etiā ꝙ hoc nō equaliter inuenitur in vtroqꝫ contrario Cōtraria. n. nō videntur nutrire ſe adinuicem equaliter. ¶ Et. d. videmus etiam ꝙ nō eodem modo ſunt nutrimentum ⁊c. i. ⁊ iſta exiſtimatio nō inuenitur in vtroqꝫ cōtrarioꝝ ꝗ ſunt in ſbā equaliter. ſ. vt vtrūqꝫ eoꝝ nutriat ſuū cōpar equaliter. Aqua. n. ⁊ v'r corpora humida videntur eſſe nutrimētum ignis. Ignis autem nō videtur eſſe nutrimētū alicui. ¶ Et cū narrauit ꝙ iſta exiſtimatio debilis eſt ſi accepta fuerit abſolute: narrauit ꝙ iſta exiſtimatio tantum inuenitur in elementis: ⁊. d. in corporibus autem ſimplicibus ⁊c. ideſt exiſtimare autem ꝙ nutriens eſt contrarium nutribili: non inuenitur proprie niſi in duobus his corporibus ſimplicibus. quoꝝ alterum eſt ignis: ⁊ alterum humidum: vt aqua ⁊ aer. 43

¶ Dubitationē aūt hʒ. Dicunt enim hi quidem ſimile ali ſimili: ſicut ⁊ augeri. Alijs aūt ſicut diximus econtrario videtur ali ecō trarium contrario: tanq̄ impaſſibile ſit ſimile a ſimili. Alimentuʒ aūt mutari ⁊ decoq̄. Mutatio aūt oīs in cōtrariū: aut in mediuʒ.
¶ Sed in hoc eſt locus dubitatiōis. Quidam enim dicunt ꝙ ſimile nutritur per ſimile: ⁊ ſimiliter etiam augmentatur. Et quidam econuerſo. ſ. ꝙ contrarium nutritur per ſuum contrariuʒ: ſimile enim nō patitur a ſuo ſimili. Et nutrimentuʒ tranſmutatur ⁊ digeritur. ⁊ tranſmutatio in quolibet eſt ad diſpoſitionem oppoſitam: aut ad medium.

44 ¶ Sed iſta exiſtimatio lʒ inueniatur in elementis ꝑ ſenſum ⁊ inductioneʒ:
Prioꝺgħa tñ in ipſa qōne eſt loc⁹ dubitationis ex ꝓpōnib⁹ famoſis. Eſt. n. ſermo q̄dā
tiōe. 39. et qui dat ꝙ nutrimentū eſt ſile: ⁊ alius q̄ dat nutrimētū eſſe cōtrariū. ¶ D. d.
p. ccli. 21. rōnem ſuꝑ vtrūq̄ ſermonē: ⁊. d. q̄dā. n. dñt ⁊c. i. q̄dā. n. antiquorū opinabātur
B ꝙ nutrimentū dʒ eſſe ſimile: q2 ſile nutrit ſuū ſimile: ⁊ augmentat ipm. Cōtrariū. n. trāſmutat ſuū cōtrariū: ſed nō nutrit ipm: neq̄ augmētat. ¶ Et cū dixit hāc rōnē: dixit ēt rōnem ꝙ nutrimentū eſt cōtrariū: ⁊. d. ⁊ q̄dā econuerſo. i. ⁊ dixerūt hoc. ſ. ꝙ cōtrariū nutrit a ſuo cōtrario: nō a ſuo ſili: opinati ſunt ꝙ nutrimentū patit a nutribili: ⁊ ſile nō patitur a ſuo ſili: ergo nutrimētū nō eſt ſile. Et cū viderūt ēt ꝙ nutrimētū trāſmutat in nutribile et
Jð. 5. ph. patit: ⁊ oīs trāſmutatio eſt a cōtrario a cōtrariū: aut ad illud qđ eſt mediū
6. 19. ⁊. 52 inter cōtraria: cōcluſerunt ex hoc ꝙ nutrimentum eſt contrarium.
⁊. 10. met. ¶ Adhuc aūt patitur aliq̄d alimentū ab eo qđ alitur: ſed nō hoc
23. ⁊. ſ. ph. ab alimento: ſicut neq̄ faber a materia: ſʒ ab illo hic: faber autem
2. 40. ad mutat ſolū in actū ex ocio. Utrū aūt ſit alimentum quod vltimo
50. aduenit: aut quod primo habet differentiam. Si autem vtrūq̄ ſʒ hoc quidem non coctum: illud aut coctum: vtroq̄ modo vtiq̄ cōtinget alimentum dicere: inquantum enim non coctuʒ contrariū contrario alitur: inquantū aūt coctum ſimile ſimili. Quare manifeſtū qđ debēt quodāmodo vtriq̄ ⁊ recte et non recte.
¶ Et etiam nutrimentū patit quodāmodo a nutribili: ſed non ecōuerſo: ſicut carpētarius nō a materia: ſed materia ab illo: carpentarius aūt tranſmutatur tm̄ ad actionem ex ocio. Inter hoc igitur ꝙ nutrimentuʒ ſit illud qđ copulatur in poſtremo. ⁊ hec. ſ. vt ſit illud qđ prius copulatur eſt differentia. Si igitur nutrimentum eſt vtrūq̄: ſed hoc eſt illud quod digeritur. Illud autem qđ digeſtum eſt: poſſibile eſt dicere ꝙ nutrimentum eſt vtrumq̄. Secūdū eñ ꝙ eſt nō digeſtū cōtrariū nutritur a contrario. Scđm vero ꝙ digeſtum ſimile a ſimili. Qm̄ aūt vtraq̄ iſtarum ſectaruʒ vere et non vere dicitur aliquo modo: manifeſtum eſt.

45 ¶ D. ⁊ etiā nutrimentū patit quoquo modo ⁊c. i. pōt intelligi ꝙ iſte ſermo
C eſt quaſi rōcinatio iuuās dicentē ꝙ nutrimentū eſt contrariū ⁊ remouens
Prim⁹ mo obiectiones cōtradicentes huic ſermoni. Pōt enim aliquis dicere ꝙ ſi nu
d⁹ itrodu trimentum eſſet cōtrarium nutribili: opʒ vt vtrumq̄ tranſmutaretur a ſuo
cēdi textū. cōpari: ⁊ pateretur ab eo: ⁊. q. d. rñdendo ꝙ nutrimentum eſt quod patit a nutribili: nō nutribile a nutrimento. Nō. n. eſt neceſſe vt ab oī patiente patiatur agens eo modo quo patiēs patit ab eo. Lignū eñ patit a carpēta-

rio:ſed carpentari⁹ nõ patiť a ligno:niſi aliquis vocet illã trãſmutationem que eſt ex ocio ad operationẽ paſſionẽ.¶Et forte a preponebať iſte ſermo ad illud qđ vult de diſſolutione iſtius dubitationis:ꝛ ad demonſtrandũ illud qđ collocať de vero in vtroqꝫ iſtorũ duorũ ſermonũ oppoſitorũ. Qm̃ cũ hoc fuerit ſcitũ de nutrimẽto ꝛ nutribili.ſ.ꝙ nutrimentũ eſt illud quod trãſmutať in formã nutribilis nõ nutribile in formã nutrimẽti: neqꝫ vtrũqꝫ a ſuo cõpari equaliter.et ꝙ ita eſt de nutrimẽto ꝛ nutribili: ſicut de carpentario ad lignũ:nõ ſicut cõtraria quorũ eadẽ materia declarabiť ſtatim cum nutrimentũ dr̃ duobus modis.Dicit̃ eñ de illo quod adhuc nõ digeritur:neqꝫ trãſmutatur in naturã nutribilis: ꝛ diciť etiã de illo qđ digeſtũ ꝛ trãſmutatur in naturam nutribilis:ꝙ cibũ eſſe ſimilẽ vere diciť de digeſto.et contrariũ de indigeſto.¶Et ideo dicit poſt. Inter hoc igitur ꝙ nutrimentũ ꝛc.i.et cum nutriẽs eſt illud qđ alterat nutrimentũ in ſubſtantiã ſuam:manifeſtũ eſt qđ magna differẽtia eſt inter hoc quod fit nutrimentũ et inter hoc quod copulatũ eſt cum nutribili:apud cõplementum digeſtionis:et inter illud quod innatũ eſt vt cõpletur cum nutribili:ſed nondũ copulatur. Deinde dicit ſi igitur nutrimentũ eſt vtrũqꝫ ꝛc.i.ſi igiť hoc nomẽ nutrimẽtum dicitur de vtroqꝫ.Sed alterum eorum eſt nutrimentũ in potẽtia cum innatum eſt digeri:ſed tamen adhuc non digeritur: alterũ aũt eſt nutrimentũ in actu:et illud eſt quod iam digeritur: vere poſſumus dicere vtrumqꝫ de cibo.ſ.ſimile et diſſimile ſine aliqua cõtradictiõe.Ibi enim duo ſermones non eſſent contrarij niſi hoc nomen nutrimentũ diceretur eodẽ modo.Nutrimentũ enim non digeſtum eſt nutrimentũ in potentia:quod vere poteſt dici contrariũ.Nutriens enim non agit in ipſum niſi ſm ꝙ eſt contrarium.Nutrimentũ autem digeſtum poteſt dici ſimile: non enim eſt pars nutribilis niſi ſm ꝙ eſt ſimile. Deinde dicit qm̃ autẽ vtraqꝫ iſtarum duarũ ſectarũ ꝛc.i.manifeſtũ eſt igitur ex hoc ſermone ꝙ in ſermõe vtriuſqꝫ iſtarũ duarum ſectarum eſt aliqua pars vera:ꝛ aliqua falſa.

Nõ eſt neceſſe vt ab oĩ patiẽte patiatur agens eomõ ꝗ patiẽs patiť ab eo.idẽ 1.cc.42.

a Scđs modus.

Nutrimẽtũ dr̃ duob⁹ modis Idẽ.j.de gñã.37.

¶Quoniã autem nihil alitur non participans vita. Animatum vtiqꝫ eſt ꝛ corpus quod alitur inquãtũ aĩatum quare ꝛ alimentũ ad animatum eſt:ꝛ non ſm accidens. D

¶Et quia nihil nutritur niſi habeat partẽ in vita: ideo corpus animatum eſt nutribile ſm ꝙ animatum. nutrimentum enim attribuitur animato non accidentaliter.

¶Et qꝛ nihil videtur nutriri niſi cõmunicet in aliqua intentione:de quibus dicitur hoc nomen vita vt declaratum eſt:ideo corpus aĩatum eſt nutribile ſm ꝙ eſt corpus animatum. Nutrimentum enim non attribuitur animato niſi ſm ꝙ habet animam:non ſm ꝙ eſt corpus. Iſta igitur actio attribuitur anime eſſentialiter non accidentaliter: ꝛ pars ſubſtantia anime cui attribuitur iſta actio non eſt niſi virtus que innata eſt habere iſtã actionem. Cum igitur cognouerimus hanc actionem proprie tunc cognoſcemus ſubſtantiam iſtius virtutis proprie. 46

¶Eſt autẽ altera ratio alimẽto ꝛ augmẽtatiuo eſſe ſm eñ ꝙ nutrit: ꝛ augeť:ſm eñ ꝙ quantũ aliquod aĩatum eſt: augmẽtatiuũ ſm vero ꝙ hoc aliquid ꝛ ſubſtãtia nutrimentũ eſt. Saluat ei ſubſtantiã: ꝛ vſqꝫ ad hoc eſt quouſqꝫ alatur. Et generatiõis factiuũ eſt:non eius quod alitur.ſed vt id quod alitur. Iam enim eſt ipſa ſubſtantia. Generat autem nihil ipſum ſeipſum ſed ſaluat. E

Nihil ſe ipſum generat ſed ſaluatur.

¶Et eſſe nutrimentū eſt aliud ab eſſe augmentū. Eſt autem nutrimentum ſm̄ hoc ſubſtantia: q꞉ cōſeruat ſubſtantiā nutribilis. Qm̄ ſemper nutritur. Et eſt agens generationem: non q꞉ ſe generat: ſed quia facit generationem nutribilis. Illud enim habet eſſe: et nihil generat ſe: ſed ſe conſeruat.

47 ¶Uult diſtinguere tres actiones nutrimēti.ſ.nutrire ⁊ augmētare ⁊ gn̄are. ¶Et.d.⁊ eſſe nutrimētū ⁊c.i.⁊ aliq̄d eſſe nutrimētū aut nutritiuū: aliud eſt ab eſſe augmētatiuū. Nutrimētū eñ dr̄ ſm̄ ꝙ cōſeruat ſbām rei nutribilis ne corrūpaꝛ. Dat eñ ei aliq̄d loco diſſoluti. Et ideo pmanet in eſſe cum nutriꝛ: cū ceſſat nutrimentū corrūpiꝛ: eſt vero augmētatiuū ſm̄ ꝙ perficit quātitatē naturalē eius q̄ᵈ diminuiꝛ in principio pp̄ neceſſitatē. ¶Sed tacuit hoc: q̄m dr̄ia inter augmentū ⁊ nutrimentū eſt manifeſta. ſi forte non eſſet diminutio ſcriptoris. ¶Et cū dimiſit duas actōes: incepit dicere tertiam actionē q̄ eſt gn̄are. et dixit. et eſt agēs gn̄ationē ⁊c.i.⁊ nutrimentū hʒ aliaʒ actionē a cōſeruatione et augmētatione.ſ.generare. ¶D. expoſuit generationem. et dicit nō generationē nutribilis. ſed generationē ſimilis nutribili.i.in ſpecie. ¶Deinde dicit illud eñ hʒ eſſe poteſt intelligi.i.illud eñ quoquo modo eſt ſuum eſſe: ⁊ cōſeruat generabile vt permaneat vnū in ſpecie: vt prediximus. ¶Deinde dicit et nihil generat ſe: ſed cōſeruat ſe ideſt ⁊ differentia inter has duas actiones eſt ꝙ nutrire eſt conſeruare ſe: ⁊ generare eſt generare alterū nō ſe. Impoſſibile eñ eſt vt aliquid generet ſe.

a Uirtutes corporum celeſtiū cōſeruantē ſʒ omnem diſpōneʒ: ⁊ oēs partes eiꝰ eodē modo. Idē .j.ce.

¶Quare huiuſmodi anime principium potens eſt ſaluare ſuſcipiens ipſam: ſm̄ ꝙ eſt. Huiuſmodi alimentum autem preparat operationem. Unde priuatum alimento non poteſt eſſe.

¶Hoc igitur principium eſt virtus anime que poteſt conſeruare illud quod eſt ei ſm̄ omnem diſpoſitionem. Et nutrimentū eſt illud per quod preparatur ad agere: ⁊ ideo cum nutrimētum deficit: impoſſibile eſt vt ſit.

48 ¶Et cū declaratū eſt ꝙ iſte actiones ſunt diuerſe ſm̄ diuerſitatē ſuorū finium: lʒ ſbm ſit idē: ſ. nutrimentū: et eſt neceſſe vt iſte actiones ſint attribute alicui virtuti aīe. Et cū ita ſit neceſſe eſt vt hoc principiū aīe.ſ.virtꝰ nutritiua ſit virtus q̄ pōt cōſeruare ens in ſua forma ſm̄ diſpoſitionē.i.ſcdm aliquā diſpōnem cōſeruatiōis. ¶Et.d.hoc: q꞉ ſunt alique virtutes a q̄ cōſeruāt eſſe ſm̄ oēm diſpōnē: ⁊ oēs partes eiꝰ eodē mō.ſ. ꝟtutes corpoꝝ celeſtiū. ¶D.d.⁊ nutrimētū eſt illḋ p qḋ ꝑparaꝛ ⁊c.i.⁊ nutrimētū eſt iſtrm̄ p qḋ facit hanc actionē: et ideo cū iſta virtꝰ caret nutrimēto: tūc nō hʒ hāc actionem: queadmodum carpentarius cum caret ferra: tunc non poteſt ſecare.

22.et.2.c. de ſbā orbis.ſʒ vid oppoſitū i vi.ca.de ſba orbis vbi vꝛ dicere pmanētiā celi nō eſſe a virtute.

¶Qm̄ autē ſunt tria. Quod alitur. Quo alitur. Et alens. Alēs quidem eſt prima anima. Quod vero alitur eſt habens hāc. Corpus vero quo alteri alimentum. Qm̄ autem a fine ꝟ appellari omnia iuſtum eſt. Finis autem eſt generaſſe quale ipſum. Erit vtiqꝫ prima anima generatiuum quale ipſum.

b Oīa a fine denominari iuſtū eſt.cō ſimile.5. phy.47. et pmo celi.116.

¶Sunt igitur tria: nutribile: et per quod hoc nutritur: et nutritiuum. Nutritiuum igitur eſt prima anima. Nutribile autem corpus. Illud vero per quod nutritur eſt nutrimentum. Et q꞉ oportet vt omnia ſint vocata ex ſuis finibus. Et finis eſt generare ſimile: ideo prima anima eſt generatis ſimile.

¶Cum deſcripſit hoc principiū aīe:et deſcripſit nutrimentū : reuerſus eſt 49
ad diſtinguendū intentiones iſtorū nominū que denominanť a nutrimen
to.¶Et.d.ſunt igitur tria ⁊c.i.et manifeſtū eſt per ſe tria eſſe diuerſa ſm di
uerſitatem rerum relatiuarū.Quorū vnum eſt nutribile. Et ſm illud ꝑ qđ
nutritur.Tertiū autē eſt nutriens.Et iam declaratum eſt ꝙ illud qđ nutrit
eſt aīa cui attribuiť hec actio:vnde manifeſtū eſt ꝙ nutriens eſt aīa prima
aīarū virtutū que attribuunť nutrimento . ¶Et intendit hic per primam
prioꝛē naturaliter:et ꝙ nutribile eſt corp⁹ : et illud per qđ nutriť eſt cibus. f
¶D.d.et q2 op3 vt oīa.i.q2 op3 vt oīa appellenť ex ſuis finibus : cum hec Cā finalꝭ
cauſa finalis ſit dignioꝛ eſſentie rei omnibus cauſis : neceſſe eſt vt aīa nu- ē dignioꝛ
tritiua deſcribatur per actionē que eſt ſuus finis: et eſt generare ſimile nō olb⁹ cāis
per actionē nutriendi:que eſt conſeruare:vt prediximus. Dicendū eſt igiť Idem .3.
qđ anima nutritiua eſt virtus que eſt innata generare a cibo ſibi ſimile in met .cō.3.
diuiduo in quo exiſtit in ſpecie : cum oēs ſue actiones non ſunt niſi ꝓpter
hanc virtutem.et hoc manifeſtum eſt in plantis et animalibus.

¶Eſt autem quo alit duplex : ſicut ⁊ quo gubernat ⁊ manus et
temo:hoc quidem mouens ⁊ motum:illud autem mouens ſolū.
Omne autem alimentum eſt neceſſarium decoqui. Operatur au Opaꝛ de
tem decoctionem calidum. Unde omne animatum habet caloꝛē. coctionē
Figuraliter quidem igitur alimentum quid ſit:dictum eſt:certifi- calidum.
candum autem de ipſo poſterius in propriis rationibus.

¶Et illud per quod nutritur eſt duplex . Quemadmodū illud
per quod gubernatur nauis:⁊ manus:⁊ remus: quoꝛum vnū eſt
motoꝛ ⁊ motum:⁊ aliud eſt mouens tātum. Et neceſſe eſt vt om
ne nutrimentum poſſit digeri. Et faciens digeſtionem eſt calidū.
Unde omne animatum habet caloꝛem . Jam igitur diximus ſm
deſcriptionē quid ſit cibus. Et poſt exponemus ſermonem in eo.

¶Cū demōſtrauit modos actionis aīe nutritiue et deſcripſit eā:et deſcri-
pſit nutrimentū : icepit declarare modo iſtrumētū ꝓmū ꝑ qđ iſta aīa agit i
cibū.Jā eñ fuit dictū vlr ꝙ diffinitio aīe eſt ꝑfectio corpis organici.¶Et
dicit illud ꝑ qđ nutriť.⁊c.i.⁊ illud ꝑ qđ cōpleť actio nutrimēti eſt duplex.ſ.
primū mouēs qđ nō moueť cū mouet:et primū mouēs qđ mouet et moueť
et eſt illud qđ eſt de ꝓmo motoꝛe.q.ſđm:⁊ prim⁹ motoꝛ de eo quaſi foꝛma.
¶Et de hoc quod dixit quedā declarauit hic:et q̄dam in ſermonib⁹ vlib⁹. Documē
Quod igitur declaratū eſt hic:eſt ꝙ aīa nutritiua eſt primū mouēs i cibo tum.
quod agit in cibo ꝑ caloꝛē per quē fit digeſtio.Utrū autē op3 vt moueat:⁊
nō moueať ſm ꝙ eſt primū mouens : et ꝙ caloꝛ moueat ita ꝙ moueatur a
primo motoꝛe:hoc declaratū eſt in ſermonibus vniuerſalibus.
¶Declaratū eſt eñ illic ꝙ oīs primus motoꝛ ſi fuerit corpoꝛalis cōponiť 2
ex motoꝛe nō moto:et ex motoꝛe moto:ſm ꝙ cōponunť res ex mā ⁊ foꝛma. In .8.ph.
¶Sed eſt dubitatio in hoc qđ.d.Motus eñ virtutis nutritiue eſt in caplo a.37.vſq;
alterationis:et illud qđ moueť ex ſe qđ cōponiť ex motoꝛe nō moto: ⁊ ex mo ad.44.⁊
toꝛe moto nō inueniť niſi in motu locali.Jn motu autē alterationis nō in maxie.in
uenitur motū ex ſe.Non eñ eſt neceſſe ꝙ primū alterās coꝛpoꝛeū altereť ⁊ 43.idē.j.
tunc alteret ſicut eſt neceſſe in primo motoꝛe coꝛpoꝛeo ſcil3 vt non moueat de aīa.26
in loco niſi moueať.Quomodo igiť dixit hic ꝙ alterū eoꝛū eſt mouens et ⁊ .8.phy.
motū:et alterū mouens tantū:et dedit exemplū de rebus mouentib⁹ in lo 20.et.60.
co.et ſi hic eſſet locutus de motu locali animaliū:tunc exemplū eſſet veru3. Prima ſo
¶Dicamus igitur qm̄ propinquū alterans cibum d3 eſſe corp⁹ manifeſtū lutio.

eſt. Qm̄ ħo corp⁹ alterās nō ſufficit i eſſendo pͥmū mouēs iſtō motū: decla-
3.i.2.41. tū eſt prius qm̄. d. ꝙ calor nō ſufficit in agēdo actionē alteratiuā termina-
tam: niſi ſit illic alia virt⁹ q̄ nō eſt corp⁹: ſed eſt in corpore. Corp⁹ igitur qđ
ē pͥmū alterās ꝯponit ex alterāte qđ nō alterat. ſ. aīa: ⁊ ex alterāte alterato
ſcȝ calore nāli. Declaratū eſt igit ꝙ illud ꝑ qđ fit nutrimētū eſt duplex ſcȝ
alterās nō alteratū. (omne. n. alteratū eſt corp⁹) ⁊ iſtud eſt aīa: ⁊ eſt alterās
Scđa ſolutio. alteratū. ſ. calor naturalis. Hoc igit nomē mot⁹ largeꝛ vlr accipit i hoc lo-
co: ⁊ ſm hāc expoſitionē nō indiget illo qđ declaratū eſt in illo ſermōe. ſ. ꝙ
prim⁹ motor in hoc loco componit ex motore nō moto. ⁊ ex motore moto.
8. phy. a 55. vſqȝ ad. 61. ¶ Et poſſum⁹ dicere ꝙ calor nālis nō alterat cibū niſi primo moueat i lo-
co. declaratū eſt. n. ꝙ mot⁹ localis antecedit ceteros mot⁹: ⁊ maxime iſtum
motū q̄ eſt terminat⁹. ſ. q̄ alterat rem in alia hora ⁊ alia nō: ⁊ etiā nō alte-
rat tantū: ſed attrahit et expellit cibū: ⁊ hoc eſt motus localis. ¶ Et ſcđm
hanc expoſitionē erit diſpoſitio manifeſta. Sed prima expoſitio videt ma-
gis conueniens: ⁊ etiā fuit exemplū largiter acceptum. Manus enim non
3 eſt primus motor nauis qui non mouetur: ſed ipſe gubernatur.
Exponit ſecūdā ꝑtem tex. ¶ Et cū declarauit ꝙ aīa nutritiua eſt forma in corꝑe cū ꝓpinquū alterās
corp⁹ qđ eſt cib⁹: neceſſario dȝ eſſe corp⁹: ⁊ ꝙ forma ſit alterās nō alterata:
cū ſit nō corp⁹: ⁊ ꝙ corp⁹ alterās eſt alteratū. incepit declarare q̄d eſt hoc
4. corp⁹. ¶ Et. d. ⁊ opȝ neceſſario vt oē nutrimētū ⁊c. i. et opȝ neceſſario vt oē
nutrimentū qđ iā eſt nutrimētū in actu digerat ꝑ corp⁹ alterās qđ eſt in-
ſtrumētū aīe nutritiue. ⁊ cū hoc corp⁹ dȝ eſſe alterās ⁊ digerēs: ⁊ tale eſt cor-
pus calidū. vñ antiq̄ dixerūt ꝙ ignis nutrit. opȝ neceſſario vt oē hñs aīam
4. meteororū. 14. nutritiuā habeat calorē: ſed nō abſolute: immo calorē nālem. declaratū eſt
em̄ in. 4. meteororꝝ. qđ illud qđ facit digeſtionē eſt calor cōueniēs illi enti
Epilog⁹. nō extrane⁹. D. d. iā igit diximus ſm deſcriptionē. i. vlr ⁊ largiter ⁊c. i. ⁊ com-
plementū ſermonis ivnaquaqȝ parte corꝝ: ex q̄bus cōſtituit nutrimentū ex-
ponendū eſt poſt in loco cōueniēti. ¶ Et. d. hoc: q: ſermo de nutrimēto ⁊ au-
Sermo đ nutrimento ⁊ augmēto non ꝑficit niſi in plibus libris ⁊c. gmento nō ꝑficit niſi in plurib⁹ libris. In lib. eī de gñatione ⁊ corruptione
determinatis eſt mot⁹ augmēti ⁊ diminutionis. In meteorijs aūt determi-
nati ſunt modi caloꝝ ⁊ modi actionū: vt decoqui ⁊ aſſari. et in hoc lib. et iā
declarat⁹ eſt prim⁹ motor in iſtis motib⁹. et in lib. etiā de aīalib⁹ determi-
natum eſt quot ſunt inſtrumenta iſtius virtutis in vnoquoqȝ aīali: et quo-
modo completur actio per ipſam in vnoquoqȝ eorū: et per quot membra:
⁊ quomodo ſeruiunt illi illa membra: ⁊ qualis eſt proportio eorum in iſta
actione adinuicē ⁊ huiuſmodi: ⁊ ideo dixit ꝙ illud qđ declaratū eſt hic de
nutrimento non eſt niſi primus motor: ⁊ primum inſtrumentum tantum.

¶ Capitulum quintum.

Determinatis autē his cōmuniter primū de omni ſenſu: deinde de vnoquoqȝ dicamus. Senſus autem in ipſo moueri ⁊ pati aliquid accidit: ſicut dictum eſt. Uidetur enim quedam alteratio eſſe. Aiunt autem quidam ⁊ ſimile a ſimili pati. Hoc autem quomodo poſſibile aut impoſſibile: dictū eſt in vniuerſalibus rationibus de agere et pati.

¶ Et cum iam determinauimus iſta: dicamus iam in omni ſenſu vniuerſaliter. Dicamus igitur ꝙ ſentire accidit ſecundum motum ⁊ paſſionem: ſicut diximus. Exiſtimatur enim ꝙ ſimile patitur a ſuo ſimili, ⁊ diſſimile a diſſimili. Et iam diximus in ſermoni

bus vniuerſalibus de agere ⁊ pati:quomodo pñt fieri aut nõ fieri. Et in hoc loco etiam locuti ſumus de eo.

¶ Fuit locutus de virtute nutritiua:incepit loqui de ſenſibili ⁊ primo de 51
illo qđ cõmune eſt oĩbus ſenſibus. ¶ D.d.dicamus igitur ꝙ ſentire ⁊c.i.dicamus igitur ꝙ ſentire fit per aliquã paſſionẽ ⁊ motũ in ſenſibus a ſenſibilibus nõ per actionẽ ſenſuũ in ſenſibilia.hoc eñ eſt primũ cõſideratũ de ſenſu.ſ.vtrũ ſit nnmeratus in virtutibus actiuis ⁊ paſſiuis. a ¶ Et cum poſuit ipſum in gñe virtutũ paſſiuarũ dedit cauſam iſtius exiſtimationis ⁊.d.⁊ exiſtimaꝛ.n.⁊c.i.⁊ diximus:ſenſus fit ſecundum paſſionez:qꝛ exiſtimatur ꝙ ſenſus alteranꝛ a ſenſibilibus aliquo modo alterationis. ¶ Et dicit aliquo:vt notet ꝓpꝛiũ:qꝛ poſt b declarabiꝛ ꝙ iſta trãſmutatio non dicitur alteratio niſi multipliciter. ¶ D.d.⁊ quidam dicunt ꝙ ſile ⁊c.i.⁊ cũ poſuerimus ꝙ genus ſenſus eſt paſſio:cõſiderandum eſt in quibus exiſtimatur paſſio. Quidã eñ dicunt ſimile pati a ſuo ſimili:⁊ qdã ecõtrario.ſ.qđ cõtrariũ patitur a ſuo cõtrario. ¶ Et intẽdebat hic p ſermones vľes librũ de gñatione ⁊ corruptione. c ⁊ nõ ſufficit ei qđ declaratũ fuit in illo libro:qꝛ ſermo hic vꝛ magis ꝓpꝛius. Sðm eñ de quo loquiꝛ hic magis propriũ eſt ſðo de quo loquebaꝛ illic.⁊ primo incepit dare dubitationẽ in hoc quod poſuit ꝙ ſenſus eſt de virtutibus paſſiuis non actiuis.

a Sẽſus ẽ de ꝟtutib⁹ paſſiuis Jð.l2.ſe.⁊ ſ.t.2.59.⁊ 60.Jð.3.ð aĩa.cõ.18. autoꝛitate Alex. Jð.7.ph. c.12.ſ3 við opp.c.37.⁊ hoc ſcðo vbi dicit aĩaꝫ eẽ cãꝫ effectiuaꝫ cuiuſlibet mot⁹tã veri q̃ exiſtimati.

¶ Habet aũt dubitationem ꝓpter quid ſenſuum ipſorũ non ſit ſenſus. Et quare ſine his que ſunt extra non faciũt ſenſum in exiſtente igne:⁊ terra:⁊ alijs elementis:quoꝛũ eſt ſenſus per ſe: aut ſðm accidentia his. ¶ Manifeſtum igitur ꝙ non actu ſed potentia tantum.vnde non ſentiunt:ſicut combuſtibile non cõburitur ipſum a ſeipſo ſine combuſtiuo. Combureret enim ſeipſum ⁊ nihil indigeret actu ignem eſſe.

¶ Sꝫ eſt irrõnabile:qꝛ ſenſus nõ ſentiunt ſe:⁊ qꝛ etiã nullus ſenſus agit abſq; extrinſeco:⁊ in eis ſunt ignis et terra ⁊ alia elemẽta:⁊ ſunt illa que compꝛehenduntur a ſenſu per ſe: ⁊ accidentia contingentia eis. Dicamus igitur ꝙ ſenſus non eſt in actu: ſed tantum in potentia.⁊ ideo ſentimus. Quemadmodum combuſtibile non comburitur a ſe abſq; comburente. Et ſi hoc non eſſet cõbureret ſe:⁊ non indigeret ꝙ ignis eſſet in actu.

b ſ.t.c.57. ⁊.3.huius t.cõ.28. c pꝛlo ð ge neratiõe.t c.46 .⁊.ſ.

¶ Cũ poſuit ſenſum eſſe de virtutibus paſſiuis:incepit dubitare dubitatio 52
nẽ cogẽtẽ vt ſit de paſſiuis nõ de actiuis.⁊ hoc ſi non intẽdit. per exiſtimatione certificatione:multotiẽs eñ vtiꝛ exiſtimatione pro certitudine. ¶ Et dixit:ſed eſt irrationabile quare ſenſus nõ ſentiũt ſe.i.vt mihi videꝛ:ſed eſt irrõnabile cũ poſuerimus ꝙ virtutes ſenſitiue ſunt actiue dicere:quare ſenſus nõ ſentiunt ex ſe abſq; extrinſeco. Neceſſe eñ eſt ſi virtutes ſenſus eſſent actiue vt ſentirent ex ſe:⁊ non vt indigerent in ſentire aliquo extrinſeco. Deinde dixit:⁊ ex eis eſt ignis ⁊ terra:⁊ alia elementa.i.⁊ ſenſuum quidam attribuitur in ſua cõpoſitione vnicuiq; elemento:⁊ iſta ſunt ſenſibilia. Opꝫ igitur vt ſentirent ſe:⁊ hoc intendebat cum dixit:⁊ accidentia contingentia eis.i.contingẽtia iſtis ſenſibus ex quibus componuntur inſtrumenta iſtorum ſenſuum. ¶ Et cũ narrauit ꝙ eſt irrationabile dicere quare ſenſus nõ ſentiunt abſq; extrinſecis ſi poſuerimus ſenſus eſſe ex virtutibus actiuis: incepit narrare modum ſecundum quem erit reſponſio huic queſtioni:et dixit:Dicamus igitur ꝙ ſenſus non eſt in actu:ſed in potentia ⁊c. ideſt di

Exiſtimatio q̃ñq; ſumitur p certitudine. Jð.j.hui⁹. c.19. b

camus igitur in reſpondendo ꝙ ſenſus nō eſt ex virtutibus actiuis q̄ agūt ex ſe abſq; eo ꝙ indigeant in actione que ꝓuenit ab eis motore extrinſeco ſed quia ſunt ex virtutibus paſſiuis que indigent motore extrinſeco: ⁊ ideo non ſentiunt ex ſe: quemadmodum cōbuſtibile nō cōburitur ex ſe abſq; motore extrinſeco ſcilicet igne: ⁊ quēadmodū cōbuſtibile ſi eſſet combuſtibile ex ſe: tunc poſſibile eſſet vt combureretur ſine igne extrinſeco exiſtēte in actu. Sic ſenſus ſi ſentirent ex ſe ſm ꝙ ſunt virtutes actiue: tunc poſſibile eſſet vt ſentirent abſq; extrinſeco. ¶ Et debes ſcire ꝙ eſt prima differentia a qua virtutes anime differunt abinuicem: ⁊ eſt principium conſiderationis de intellectu: ⁊ de alijs virtutibus: virtus autem nutritiua manifeſtum eſt ex predictis ꝙ eſt ex virtutibus actiuis.

a Prima dña qua virtutes aie dfnt abinuicē eſt penes actiuū et paſſiuum Idē. 3. de aīa. c. pº.

¶ Quoniam autem ſentire dicimus dupliciter. Potentia enim audiens ⁊ videns: audire ⁊ videre dicimus: ⁊ ſi forte dormiens: ⁊ quod iam operans. Dupliciter vtiq; dicitur ⁊ ſenſus: hic quidem ſicut potentia: ille autem ſicut actu. Similiter autem ⁊ ſentire quod ꝙ potentia ens: ⁊ quod actu.

¶ Et qꝛ dicere ꝙ aliquid ſentit eſt duobus modis. Quod enim in potentia audit ⁊ videt: dicimus ipſum audire ⁊ videre licet ſit dormiens: ⁊ illud quod peruenit ad actum dicimus in eo hoc. Unde ſenſus dicitur potentia ⁊ actu: ⁊ ſimiliter etiam ſentire eſt potentia: ⁊ eſt actu.

Senſus ē duob⁹ modis ī potē tia. ſ. et in actu. Idē. ſ. t. c. 138. 139. ⁊. 141 ⁊. 142. et 156.

52 ¶ Cum declarauit ꝙ ſenſus eſt ex virtutibus paſſiuis: nō actiuis: ⁊ iſta hēt duplex eſſe: ſcilicet eſſe in potentia anteꝙ̄ virtutes eius perficiantur a motore extrinſeco: ⁊ eſſe in actu quando fuerint perfecte: ⁊ inuente in actu a motore extrinſeco: incepit declarare ꝙ hec duo cōtingunt virtutibus anime. ¶ Et dixit: quia dicere ꝙ aliquid ſentit ⁊c. i. ⁊ qꝛ manifeſtum eſt per ſe ꝙ dicere ꝙ aliquid ſentit eſt duobus motis. Quorum vnus eſt cum dixerimus in aliquo audienti ⁊ videnti in potentia quod audit ⁊ videt: vt dicimus de dormiente: ⁊ hoc intendebat cum dixit: qđ enim audit ⁊ videt ⁊c. i. quod enim eſt in potentia propinqua audiens ⁊ videns dicitur ſm conſuetudinem audiens ⁊ videns: licet ſit dormiens qui eſt magis remotus alijs modis potētie: Quod enī eſt b in obſcuro eſt vidēs in potentia: ſed iſta potentia eſt ꝓpinquior actui ꝙ̄ potentia que eſt in viſu dormientis. D. d. ⁊ quod peruenit ad agere dicimus in eo hoc. i. ⁊ illud quod peruenit de reb⁹ ſenſibilibus vt videat ⁊ audiat ⁊ vlr ſentiat: dicitur ꝙ audit ⁊ videt ⁊ vliter ſentit. ¶ Et cum declarauit ꝙ hoc nomen ſenſus dicitur de vtraq; intentione: dixit: ⁊ opꝫ vt ſentire etiā dicatur duobus modis: de potentia ⁊ actu ⁊c. i. ⁊ ſilr oportet vt ſentire qđ eſt actio ſenſus: dicatur etiā duobus modis: ſicut de habitu ⁊ forma: ex quibus peruenit ſentire.

b Potentia viſus exiſtētis ī obſcuro ē ꝓpinqꝛ actui ꝙ̄ potētia q̄ eſt in viſu dormientis.

¶ Primum igitur quidem tanꝙ̄ idem ſit pati ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ mouere dicimus. Et nāq; motus eſt actus quidam: imperfectus
3 tñ: ſicut in alijs dictum eſt. Oia aūt patiuntur ⁊ mouētur ab actiuo ⁊ actu ente. Unde eſt quidem tanꝙ̄ a ſimili pati. eſt autem vt a diſſimili ſicut diximus. Patitur quidem enim quod diſſimile: paſſum autem diſſimile eſt.

¶ Sermo igitur noſter primo nō eſt ſm ꝙ pati ⁊ moueri eſt idem cum agere ⁊ mouere. Motus. n. eſt alia actio: ſed nō pfecta: vt dictum eſt in alijs locis. Et omne quod patitur ⁊ mouetur non pa-

titur ⁊ mouetur niſi ab aliquo agente in actu. Et ideo pati quan- Eſt āt tāꝫ
doqꝫ eſt a ſimili: quādoqꝫ a diſſimili. Et ſecundum ꝙ diximus diſ- a ſili pati.
ſimile eſt illud quod patitur: ⁊ poſtq̄ patitur fit ſimile. ē aūt tāꝫ a
¶ Cum declarauit ſenſum eſſe ex virtutibus paſſiuis: ⁊ ꝙ eſt duobus modis diſſimili.
dixit: ſermo igitur noſter ⁊c. i. ⁊ magna differentia eſt inter ſermonem de ſen- 54
ſu opinando in eo ꝙ eſt virtutis paſſiue. ⁊ ſermonē de opinando ꝙ eſt vir-
tus actiua: ſermo eñ de aliquo ſm ꝙ opinamur eo ꝙ ſuuꝫ eſſe eſt pati ⁊ mo-
ueri: alius eſt a ſermone in eo ſm ꝙ opinamur ꝙ ſuum eſſe eſt agere et mo-
uere. Et cū narrauit hoc dedit differentiā inter vtrūqꝫ: ⁊. d. motus enim eſt
aliqua actio: ſed non perfecta. i. ⁊ hec duo genera eſſendi ſunt diuerſa. Eſſe
enim vnius gn̄is eſt de genere eſſe motus: ⁊ iam declaratuꝫ eſt ꝙ motus eſt
actio non perfecta. eſt eñ perfectio alicuius exiſtentis in potentia ſm ꝙ ē
in potentia: eſſe aūt alterius generis eſt actio ꝑfecta. ¶ Deinde dedit aliā
differentiā inter vtrūqꝫ eſſe. ⁊. d. ⁊ oē quod patitur ⁊ mouetur ⁊c. i. ⁊ differūt
etiā. qm̄ oē numeratū in genere paſſionis non hꝫ eſſe niſi ab aliquo. ſ. agen-
te: ⁊ ideo ſi agēs non fuerit hoc non erit. Omne enim numeratū in genere
actionis hꝫ eſſe ex ſe: non ex alio. ¶ D. d. ⁊ ideo pati qn̄qꝫ eſt a ſimili ⁊c. i. et Paſſiuum
q2 eſſe virtutū paſſiuarū eſt admixtū ex potentia ⁊ actu. Paſſiuū enim an- anteqꝫ pa-
teqꝫ patiaꝶ eſt contrariū agenti: ⁊ cum paſſio cōpletur eſt ſimile agenti: ⁊ dū tiaꝶ eſt cō-
patitur eſt admixtū ſimili: ⁊ econtrario: non eñ ceſſat dum moueꝶ corrum- trariū agē-
pi in eo pars contrarij: ⁊ fieri pars ſimilis. ¶ Et manifeſtū eſt ꝙ qui non in- ti: ⁊ cū paſ-
tellexerit virtutes paſſiuas in tali eſſe non poterit diſſoluere ꝑdictā q̄ōnem ſio cōpleꝶ
neqꝫ etiā qui non conceſſerit ꝙ virtutes ſenſus ſunt de virtutibus paſſiuis. eſt ſīle agē-
Poteſt etiā dicere vtrum ſenſibile ſit ſimile aut contrariū. ⁊ hoc eſt funda- ti: ⁊ dū pa-
mentū: ⁊ opꝫ vt conſeruetur ſicut diximus in alijs virtutibus anime: ⁊ ma- tiꝶ ē admi
xime in virtute rōnabili: ſicut appacebit poſt. xtū ſili ⁊ cō-

¶ Diuidēdum aūt ⁊ de potētia ⁊ de actu. Nunc enim ſimpliciter trario. cō-
dicimus de ipſis. Eſt quidem enim ſic ſciens: aliquod ſicut ſi di- ſile. 3. t. cō.
camus hominem: qm̄ homo eſt ſcientium ⁊ habentium ſcientiaꝫ. 45. ⁊ .j. d ge
Eſt autem ſicut iam dicimus, ſcientem habentem grammaticaꝫ. nera. t. c.
Vterqꝫ aūt horum nō eodem modo poſſibilis eſt: ſed hic quidem: 48. ⁊ 49.
quoniam genus huius ⁊ materia eſt. Illa autem quia volēs poſ- illa
ſibilis eſt conſiderare niſi aliquid prohibeat exterius.

¶ Et opꝫ nos determinare etiā potentiam ⁊ perfectionem: quo-
niam in hoc loco locuti ſumus de eis ſimpliciter. Dicamus ꝙ in-
tendimus cum dicimus ꝙ aliquid. Verbi gratia homo ꝙ eſt ſciēs
ꝙ homo eſt de habentibus ſcientiam. Et quandoqꝫ dicimus hoc
ſicut dicimus de eo qui iam acquiſiuit ſcientiam grammatice qd
eſt ſciens. Sed potentia in vtroqꝫ iſtorum non eſt eodem modo.
Sed potentia primi eſt: quia ſuum genus eſt tale. Secundi auteꝫ
eſt: quia cum voluerit poteſt inſpicere: dum aliud extrinſecum
non impediat ſolum.

¶ Cum declarauit ꝙ ſenſus dicitur duobus modis: potentia. ſ. ⁊ actu: ⁊ ꝙ 55
vtrūqꝫ iſtorum dicitur duobus modis: incepit determinare hoc. ¶ Et dicit.
Et oportet determinare etiam ⁊c. i. ⁊ oportet nos cū ſciuerimus ꝙ ſenſus
inuenitur duobus modis: potentia ſcilꝫ ⁊ actu: determinare intentiones de
quibus dicitur potentia ⁊ perfectio ⁊ actus ſimpliciter: cum in hoc loco nō
ſumus locuti de eis niſi ſimpliciter. ¶ Et cum dedit cauſam propter quam

oportet loqui in hoc loco de potentia ꝛ actu ſimpliciter ſcilicet que exiſtūt in ſenſu ſimpliciter:dixit.Dicamus igitur ꝙ intendimus ꝛc.ideſt dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ cum diximus ꝙ aliquid eſt tale in potētia:ꝙ hoc intenditur duobus modis:aut ſicut dicimus ꝙ homo.eſt ſciens in potentia ideſt innatus ſcire:aut ſicut dicimus in ſciente grāmaticam in actu: ꝛ ꝙ eſt ſciens in potentia quando non vtitur ſua ſcientia.¶Et cum declarauit iſtos duos modos potentie dedit differentiam inter eos:ꝛ .d.ſed potentia que eſt in vtroq; non eſt eodem modo ꝛc.ideſt ſed intentio potentie in vtroq; eorum non eſt eadem:ſed cū dicimus ꝙ ignorans eſt ſciens in potentia:intendimus ꝙ genus eius ꝛ materia eſt receptibile ſcientie.Et cū dicimus in ſciente grāmaticam ꝙ eſt ſciens in potentia:dicimus ꝙ habet potentiam conſiderandi grammaticam cum voluerit.

¶Iam autem cōſiderans actu ens et proprie ſciens hanc literā a.Ambo quidem igitur primi ſm potentiam ſcientes ſunt:ſʒ hic quidem per doctrinam alteratus eſt: ꝛ multotiens ex contrario mutatus habitu.Hic autem ex eo ꝙ habet ſenſum:aut grammaticam.Non aget autem in agere alio modo.

¶Qui autem conſiderat eſt in perfectione:ꝛ in rei veritate ſciēs hoc.Illi igitur duo primi ſunt ſcientes in potentia.Sed alter eorum cum alterabitur per doctrinam:ꝛ mutabitur multotiens ex habitu ad diſpoſitionem cōtrariā.Alius autem quando mutabitur ex habere ſenſum:aut ſcientiā grāmatice:ſe nō agit quouſq; agat.Modus igitur eius eſt alius.

56 ¶Ideſt ſciēs autē grāmaticā cōſiderando in ea eſt ſciens ſecundum vltimam perfectionem:ꝛ tale dicimus ſciēs in rei veritate.hoc autem de quo conſiderat non in eo ꝙ ſcit illud ſi non cōſiderat actu de eo.D.d.illi igitur duo primi ſunt ſcientes in potentia ſcilicet ignorans ꝛ ſciens quando nō vtitur ſua ſcientia.¶D.d.ſed alter eorum mutabitur ex potentia in actum: cū alterabitur per doctrinā:ꝛ mutabitur multotiens ex habitu ad diſpōnē contraria ad habitū quouſq; habitus ſit firmus ꝛ fixus.¶Et intendit ꝑ habitum formā ſcientie:et per diſpoſitionem contrariā ignorantiā.D.d.alter aūt cum mutabitur ex habere ſenſum.aut ſcientiam grāmatice:ſed non intelligit quouſq; patiatur.i.ꝛ alter erit de potentia in actū:ꝛ in vltimaʒ perfectionem quando mutabitur ex habere ſenſum in actu:aut ſcientiam grāmatice in actu in tempore in quo non intelligit ab eo quouſq; agat ab eo. Modus igitur iſtius virtutis eſt alius modus.

B Paſſio Corruptiua ꝛ pfectiua. Cōſiſtēdi ſtictio hf. ſ.1.cō.58. Et 1.3. de aia.te.cō. 28.ꝛ 1.7. ph.t.c.12.

¶Non eſt autem ſimplex ipſum pati.Sed aliud quidem corruptio quedam a contrario.Aliud autem ſalus magis eius quod potentia ab eo quod eſt actu ꝛ ſimili:ſic ſicut potentia ſe habet ad actum.Speculans enim fit habens ſcientiam:quod vere aut non eſt alteri.In ipſum enim additio eſt:ꝛ in actum:aut alteruʒ genus alterationis eſt.

¶Et paſſio etiam non eſt ſimpliciter:ſed quedam eſt aliqua corruptio a contrario:ꝛ quedam magis videtur eſſe euaſio eius qđ eſt in potentia ab eo quod eſt in actu:ꝛ eſt ſimile. Iſta igitur eſt diſpoſitio eius quod eſt in potentia apud perfectionem.Non

enim conſiderat niſi habens ſcientiam: ⁊ hoc aut non eſt alteratio. Quoniam additio in ipſo erit ad perfectionē: aut aliud eſt genus perfectionis.

¶ Et hoc nomē paſſio nõ ſignificat eandē intentionē ſimplicē: ſed q̄dā eſt 57
paſſio q̄ eſt corruptio patiētis a cõtrario a quo patit̄: vt paſſio calidi a frigido: ⁊ humidi a ſicco. D.d. ⁊ q̄dā videt̄ magis ⁊c. i. etiā eſt paſſio q̄ eſt euaſio patiētis in potētia ab eo q̄d eſt in perfectione ⁊ actu: ſm q̄ illud q̄d eſt in actu eſt ſiē nõ ↄtrariū. ſ. extrahēs ipſuz a potētia ad actū ecõuerſo diſpõni in prima paſſione. D.d. iſta igit̄ eſt diſpoſitio ⁊c. i. et iſte vltīm⁹ modus paſſionis eſt diſpoſitio ei⁹ q̄d eſt in potētia. ex aīa apud perfectionē mouētem illud q̄d eſt in potētia: ⁊ extrahentē eā in actū nõ ſm primū modū paſſionis. D.d. nõ tñ cõſiderat ⁊c. i. et iſte mod⁹ paſſionis eſt ex modo qui eſt euaſio patiētis ab eo q̄d eſt in actu mouēs ipſum nõ corruptio eius. Non enim ↄſiderat in aliquo poſtq̄ nõ ↄſiderabat niſi qui ſcit illud: et hec non eſt alteratio ſm primā intentionē q̄ eſt corruptio patiētis. D.d. Additio eſt in eo eſt ad perfectionē ⁊c. i. et q̄ iſta trāſmutatio nõ eſt ex non eſſe: ſed eſt additio in trāſmutabili et ire ad perfectionē abſq̄ eo q̄ ſit illic corruptio aut mutatio ex nõ eſſe ponit̄: ſicut mutatio ex ignorātia ad ſciam. et quaſi intēdit q̄ hoc eſt magis remotū a vera alteratione duob⁹ modis. alteratio enim q̄ eſt euaſio patiētis eſt duplex: alteratio. ſ. de nõ eſſe ad perfectionē: et alteratio de prima perfectione ad vltimā. et hec eſt additio quā innuit. D.d. aut eſt aliud genus alterationis. i. et iſte modus qui eſt euaſio patiētis: aut dicetur alteratio: aut erit aliud genus alterationis.

¶ Unde non bene habet dicere ſapientem cum ſapiat alterari: C
ſicut neq̄ edificatorem cum edificat. In actum quidem igitur ducens ex potentia ente ſecundum intelligere et ſapere non doctrinam: ſed alteram habere denominationem iuſtum eſt. Ex potentia autem ente addiſcens: ⁊ accipiens ſcientiam ab actu ente ⁊ didaſcalo. Aut neq̄ pati dicendum: ſicut dictum eſt. Aut duos eſſe modos alterationis. Et eam que in priuatiuas diſpoſitiões mutationem. Et eam que in habitus naturam. ¶ Et ſimiliter non eſt rectum dicere in eo quod intelligit quando intelligit q̄ alteratur: ſicut non dicitur quod edificator cum edificat alteratur. Quod autem reuertitur ad perfectionem ab eo quod eſt in potētia exiſtit in capitulo intelligendi non eſſe rectum vt vocetur diſciplina: ſed oportet ponere ei aliud nomen. Qui autem addiſcit poſtq̄ fuit in potentia: ⁊ accepit ſcientiam ab eo qui eſt in perfectione doctor: oportet aut vt non dicatur omnino pati: aut vt dicatur q̄ alteratio eſt duplex tranſmutatio ſcilicet ad diſpoſitiões non eſſe: ⁊ tranſmutatio ad habitum ⁊ naturam.

¶ Et ſimiliter nõ eſt rectū dicere in eo qui venit de ignorātia ad ſciam cu 58
ius diſpoſitio dicitur diſciplina q̄ alterat̄: ſicut non dicit̄ hoc in eo q̄ mutatur ex hoc q̄ nõ operat̄ ab habitu exiſtente in eo in actu ad hoc vt agat ab eo: vt carpentarius qui mutatur a non carpētari ad carpentari. ¶ Et hoc exēplū inuenim⁹ in aliā tranſlatione. D.d. qui autē reuertitur ad perfectionem ⁊c. i. qui autē acquirit perfectionē de ſcientia poſt potentiā ſm reuerſionem ad illud q̄d iam acquiſiuerat primo. D. amiſit ipſum nõ dz dici illo

D nomine quo dicit̄ illud qui eſt in potētia primo ſemꝑ ⁊ nunq̄ lucrat⁹ fuit
Pla. opi= illud qđ dicit̄ diſciplina: ſed iſte modus dꝫ habere aliud nomē: ⁊ iſte mod⁹
nabat̄ qđ quē innuit dicit̄ rememoratio. ¶ Et. d. hoc q: Plato opinabat̄ ꝙ diſciplina
diſcipli= et rememoratio idē ſunt. D. d. q̄ autē addiſcit poſtq̄ fuit in potētia. i. tranſ
na ⁊ reme mutatio autē ex ignorantia in ſciam a doctore q̄ eſt ſciens in perfectione ⁊
moratio i actu neceſſe eſt aut vt nō vocet̄ alteratio: aut vt dicat̄ ꝙ alteratio eſt duo
idē ſunt. bus modis. Quoꝝ vnus eſt tranſmutatio q̄ fit in diſpoſitionib⁹ nō eſſe in
Idē. 3. de patienti ab agente. Et alius eſt tranſmutatio q̄ fit in diſpoſitione habit⁹ et
aia cō. 20 forme exiſtētis in patiēte ab agente: et iſta eſt paſſio q̄ eſt nō corruptio pa
c. 7. phy. tiētis: nō euaſio: et hoc eſt illud qđ. d. ante: aut eſt aliud gen⁹ alterationis.
cō. 20. Iđ ¶ Senſitiui autem prima quidem mutatiō fit a generāte. Cum
j. me. 4. autem generatum eſt habet iam ſicut ſcientiam ⁊ ſentire. Quod
t. 49. idē autem ſm actum ſimiliter dicitur ipſi conſiderare. Differt autē
7. metap. quoniam huius actiua operationis extra ſunt vt viſibile ⁊ audi
c. 58. bile: ſimiliter autem ⁊ reliqua ſenſibilium.

¶ Et prima tranſmutatio ſentientis eſt a generante: ita ꝙ cū fuerit generatum ſtatim ſentit. Et ſentire etiam ſicut ſcientia eſt. Et quod eſt in actu eſt ſimile conſiderationi. Sed tamen differūt ꝙ agentia in hoc ſunt extrinſeca: vt viſum ⁊ auditum: et ſimiliter alia ſenſibilia.

59 ¶ Et prima tranſmutatio ſentientis q̄ eſt ſimilis tranſmutationi hominis
Pla pfe= de ignorātia ad ſciam ꝑ doctorē eſt trāſmutatio q̄ fit ꝑ agēs gn̄ans aial nō
ctio ſenſ⁹ a ſenſibilib⁹. ¶ Et innuit dr̄iam inter primā pfectionē factā in ſenſu ⁊ vlti
fit ab itel mā. Opinat̄ em̄ ꝙ prima pfectio ſenſus fit ab intelligētia agēte: vt declara
ligentia tur a in libro de aialibus. Scđa autē pfectio fit a ſenſibilib⁹. D. d. ita ꝙ cū
agēte. Iđ fuerit factū ⁊c. i. ita ꝙ cū prima virt⁹ fuerit facta ſtatī ſentiet niſi aliqđ ipe
.m. c. 31. diat: aut ſenſibilia nō ſint pſentia: ⁊ hoc eſt ſil̄e ſciētie q̄ eſt i ſciēte q̄ nō vtit̄
t. 12. met. ſcia. ¶ D. d. ⁊ ſentire eſt ſicut ſcire. i. ⁊ vltima pfectio ſenſus q̄ eſt cōprehēde
cōmē. 18. re ſenſibilia in actu: et cōſiderare in eis ſimile eſt vt ſcia ⁊ ꝯſideratione. D.
a In. 2. đ d. ⁊ qđ eſt in actu eſt ſil̄e ad cōſiderare. i. ſentire in actu ſil̄e eſt ad cōſidera
gña. aiaꝫ re ⁊ ſcire. ¶ D. d. ſed differūt ⁊c. i. ſed prima pfectio ſenſus differt a ſcientia
liš cap. 3. ſciētis q̄ eſt in actu: qꝛ nō cōſiderat in hoc ꝙ mouēs primā pfectionē i ſen
ſu: ⁊ extrahēs in ſcđam ſunt extrinſeca ſenſata: vt viſibilia mouēs ſcientem
de prima pfectione in ſcđam eſt aliqđ copulatū cum aia copulatione i eſſe.

¶ Cauſa autē eſt: qm̄ ſingularium quidē ſm actum ſenſus: ſciētia autē eſt vniuerſaliū: hec em̄ in ipſa quodāmodo ſunt anima. Unde intelligere quidē eſt in ipſa cum velit: ſentire autē nō eſt in ipſa: neceſſariū eſt autē eſſe ſenſibile. Similiter autē ⁊ hoc ſe habet in ſcientijs ſenſibiliū: ⁊ pp eandē cām. Qꝛ ſenſibilia ſingularium ſunt exterioꝝ. Sed de his q̄dē certificare tp̄s fiet ⁊ i rurſuꝫ.

¶ Et cauſa in hoc eſt ꝙ ſenſus in actu cōprehendit particularia ſcientia autem vniuerſalia quaſi eſſent in ipſa anima. Et ideo homo poteſt intelligere cum voluerit: ſed non ſentire: quia indiget ſenſato. Et iſta diſpoſitio eſt etiam in ſcientia ſenſibilium. Iſta enim cauſa eſt cauſa eorum ſcilicet ꝙ ſenſibilia ſunt ex rebus particularib⁹ extrinſecis. Sed loqui de iſtis ⁊ exponere ea erit poſt: et habet coram.

¶ Ideſt ꝛ cã hui⁹ diuerſitatis inter ſenſum et intellectũ in acq̃rẽdo vltimã 60
ꝑfectionẽ eſt in hoc ꝙ motoꝛ eſt in ſenſu extrinſec⁹:ꝛ itellectu intrinſecus
eſt. Qꝛ ſenſus in actu nõ mouet̃ niſi motu q̃ dr̃ cõpꝛehẽſio a reb⁹ particula a
ribus ſenſibilib⁹:et iſti ſunt ex̃ aiam. Intellect⁹ autẽ mouet̃ ad vltimã ꝑfe=
ctionẽ a reb⁹ vlib⁹:ꝛ iſte ſunt i aia. ¶ Et.d.ꝛ iſta quaſi ſunt in aia:qꝛ poſt
declarabit ꝙ ea q̃ ſunt de prima ꝑfectione in itellectu ſunt quaſi ſenſibilia
de prima ꝑfectiõe i ſenſu.ſ.i hoc ꝙ ambo mouẽt ſunt intẽtiones imaginabi
les:ꝛ iſte ſunt vles potẽtia:ſ3 nõ actu:ꝛ ideo.d.ꝛ iſte quaſi ſunt in aia:ꝛ nõ
dixit ſunt qꝛ intẽtio vlis alia eſt ab intẽtione imaginata. ¶ D.d.ideo põt
hõ itelligere ꝛc.i.ꝛ qꝛ mouẽtia virtutẽ rationalẽ ſunt intra aiam:ꝛ habita
a nobis ſemꝑ in actu:ideo hõ põt cõſiderare in eis cũ voluerit: ꝛ hoc dicit̃
foꝛmare: a ꝛ nõ põt ſentire cũ voluerit:qꝛ indiget neceſſario ſenſibilib⁹ q̃
ſunt extra aiam. ¶ D.d.et iſta diſpoſitio eſt etiã ꝛc.i.et iſta diſpoſitio eſt ẽt
in nobis in ſcia ſenſibiliũ:ꝛ nos diſcim⁹ ab eis qꝛ exiſtũt in ſenſib⁹: ꝛ cã in
eſſe iſti⁹ diſpoſitionis in nobis in ſcia ſenſibiliũ eſt eadẽ cã ineſſe iſtoꝛũ in
ipſis ſenſibilib⁹. Et ſilr̃ eſt intelligẽdũ ꝙ diſpoſitio exiſtẽs in nobis in ſcia
vlium eſt in nobis:qꝛ eſt in virtute rationali ꝛ ꝙ cã qꝛ ſum⁹ ꝑ illã hoc mo
do eſt cã qua ipſa eſt illo modo. Sed qꝛ ſermo in itellectu nõ eſt hic manife
ſtus trãſmiſit nos ad aliud tps:ꝛ.d.ſed ſermo de iſtis reb⁹.i.de itellectu. b
¶ Et põt aliq̃s dicere ꝙ ſenſibilia nõ mouẽt ſenſus illo modo quo exiſtunt
extra aiam. Mouẽt eñ ſenſus fm ꝙ ſunt intẽtiones:cũ in materia nõ ſint i
tentiones in actu:ſed in potẽtia. ¶ Et nõ põt aliq̃s dicere ꝙ iſta diuerſitas
accidit ꝑ diuerſitatẽ ſbtilitatꝭ ꝙ fiant intẽtiones ꝑꝑ materiã ſpiritualem q̃
eſt ſenſus:nõ ꝑꝑ motoꝛẽ extrinſecũ. Meli⁹ eſt eñ exiſtimare c ꝙ cauſa in
diuerſitatẽ materie eſt diuerſitas foꝛmarũ:nõ ꝙ diuerſitas materie ſit cau
ſa diuerſitatis foꝛmarũ. Et cũ ita ſit neceſſe eſt ponere motoꝛẽ extrinſecũ i
ſenſib⁹ aialiũ a ſenſibilib⁹:ſicut fuit neceſſe in itellectu. Uiſum eſt igit̃ ꝙ ſi
cõceſſerim⁹ ꝙ diuerſitas foꝛmarũ eſt cauſa diuerſitatis materie:ꝙ neceſſe
erit motoꝛẽ extrinſecũ eſſe. ¶ Sed Ariſt.tacuit hoc in ſenſu:qꝛ latet ꝛ ap=
paret in intellectu. Et debes hoc conſiderare:qm̃ indiget perſcrutatione.

¶ Nunc autẽ tm̃ ſit diffinitum:qm̃ cum nõ ſimpliciter ſit qꝺ po=
tentia dicit̃:ſed aliud quidẽ:ſicut ſi dicamus puerũ poſſe milita=
re. Aliud autem ſicut in etate exiſtentem:ſic ſe habet ſenſitiuum.
¶ Nunc autem in tantũ determinetur. Qm̃ illud quod dicitur
eſſe in potentia nõ eſt ſimpliciter. Sed de quodã dicitur. ſicut di=
citur ꝙ puer poteſt gubernare exercitum. Et de quodam dicitur
ſicut dicitur de experimento. Et ſimiliter eſt de ſenſu.

¶ Ideſt. ſumma eius qꝺ declaratũ eſt ex hoc ſermone:ꝛ in hoc loco hec eſt. 61
¶ Et intẽdit ꝑ ſimplr̃ vnã intẽtionẽ:ꝛ.d.ꝙ illud qꝺ eſt i potẽtia nõ eſt vna
intẽtio:ſed plures:ꝛ.d.ſed de quodã dr̃ ꝛc.i.ſed q̃dã ſenſus dr̃ eſſe in potẽ=
tia:ſicut dr̃ ꝙ puer põt gubernare exercitũ:ꝛ iſta eſt potẽtia pꝛima remota
ex qua cũ ſit trãſmutatio ad ꝓpinquã potẽtiã fit ꝑ generãs:nõ ꝑ ſenſibilia
ꝛ eſt ſilis potẽtie ignoꝛãtis ad ſciam. ¶ Et.d.et de quodã dr̃ ſicut dr̃ de ex=
perimẽto:ꝛ ſilr̃ eſt de ſenſu:ꝛ itẽdit potẽtiã q̃ eſt ꝓma ꝑfectio ſenſus: ꝛ eſt il
la ex qua fit trãſmutatio ad vltimã ꝑfectionẽ ꝑ ipſa ſenſibilia. Et eſt ſilis
ſcienti quãdo nõ vtitur ſua ſcientia. ¶ Et intendit per omnia iſta declara
re ꝙ potẽtia ſenſus que recipit ſenſibilia nõ eſt pura pꝛeparatio: ſicut pꝛe
paratio que eſt in puero ad recipiẽdũ ſcientiã: ꝛ ꝙ eſt aliquis actus ſicut
habens habitum quando non vtitur ſuo habitu.

E
a Sẽſus nõ poterit ſentire cũ voluerit: qꝛ idiget ſẽſibilib⁹ exñtib⁹ ex̃ aia3.iõ.3. i cõ.59.iõ 3.cõ.156. iõ.[illegible].met. cõ.35.ſed bñ intelligim⁹ cu3 volumus qꝛ mouẽtia ꝟtutẽ rationalẽ ſunt itra aia3.iõ.3. de aia cõ. 5.18.ꝛ.36
b Digreſſio.
c Meli⁹ ẽ exiſtiare ꝙ cã in diuerſitate mãe ẽ diuerſitas foꝛarũ. ꝗ ecõtra. cõ ſile.3.de aia.c.53.ꝛ 2.phy.cõ. 8[illegible].ſ3 viꝺ oppoſitũ
8.phy.c. 46.vbi ex diuerſitate mãe arguit diuerſitatẽ foꝛme.
Documẽtum.

¶ Qm̄ autē innominata eſt ipſorū differentia: determinatū autem fit de his: qm̄ altera: ⁊ quomodo altera: vti neceſſe eſt ipſo pati ⁊ alterari tanq̄ proprijs nominib⁹. Senſitiuū autem potentia tale eſt quale ſenſibile iam actu: ſicut dictum eſt. Patitur autem nō ſimile ens paſſum autē aſſimilatū eſt: ⁊ eſt quale illud.

¶ Sed qꝛ differentie eorum nō ſunt nominate: ⁊ iam determinauimus de eis ꝙ ſunt diuerſe: ⁊ quomodo neceſſe eſt nobis vti paſſione: ⁊ alteratione ſicut res vere. Et ſentiens in potētia eſt ſicut ſenſatum in perfectione: ſm ꝙ dicimus. Patitur enim dum non eſt ſimile: ⁊ cum patitur aſſimilatur.

62 ¶ Ideſt: ſed qꝛ dr̄ie potētie ⁊ trāſmutationis exn̄tiū ī aīa ſenſibili ⁊ ī reb⁹ aiatis nō hn̄t nomina ꝓpria. Et iā declarauim⁹ ea eſſe diuerſa: ⁊ declarauimus modū ſm quē diuerſant: viſum eſt nobis ꝙ neceſſe eſt inq̄rtū iſta intētio quā determinauim⁹ de aīa nō hꝫ nomē ꝓpriū dare ei nomē paſſiōis et alterationis: q̄ eſt ſ͞bm rerū verarū: hoc em̄ nō nocet cū iā determinauim⁹ intētionē ſm quā diuerſant. ¶ Et. d. neceſſe eſt nobis qꝛ iſta itētio caret nomine apud vulg⁹: ⁊ trāſumptio nois vſitati apud vulg⁹ eſt facilior q̄ fingere aliud nomē. Et cū hoc fuerit declaratū de ſentiēte: incepit deſcribere eū ſimpl'r ⁊. d. ſentiēs eſt in potētia ſicut ſenſatū in ꝑfectione. i. manifeſtum eſt igit̄ ex hoc qḋ dixim⁹ ꝙ ſentiēs ſimpl'r eſt illud qḋ eſt in potētia ad intētionē quā determinauim⁹ de potētia ꝑ intētionē rei ſenſibilis in ꝑfectione ideſt illud qḋ innatū eſt ꝑfici ꝑ intētionē rerū ſenſibiliū nō ꝑ ipſas res ſenſibiles. ¶ Et ſi nō: tūc eſſe coloris in viſu ⁊ in corpe eſſet idē. Et ſi ita eſſet: tūc eſſe eius in viſu nō eſſet cōprehēſio: ⁊ ideo dixit: eſt illud qḋ eſt in potētia ſicut ſenſatū in ꝑfectione: ⁊ nō. d. illud qḋ eſt ī potētia ſenſatū: qm̄ ſi ita eſſet, idē eſſet eſſe coloris in viſu ⁊ in ſua mā. ¶ D. d. patitur igitur dum nō eſt ſimile: ⁊ cum patit̄ aſſimilat̄ ⁊c. i. ⁊ cōtingit ei illud q̄ cōtingit oībus alterabilib⁹: vt declaratum eſt in ſermone vniuerſali: ⁊ eſt ꝙ patit̄ a ſenſibili dum nō eſt ſimile ei: ⁊ cum paſſio perficitur: tunc erit ſimile.

Traſumptio nois vſitati apud vulgus ē facilior q̄ fingere aliḋ nomen.

¶ Capitulum ſextum.

Dicendum autē ſm vnumquēq̄ ſenſum de ſenſibilibus primo. Dicitur autē ſenſibile tripliciter: quorū duo q̄dē dicimus per ſe ſentiri: vnū autē ſm accidens. Duorū autem aliud quidē propriū eſt vniuſcuiuſq̄ ſenſus: aliud autē cōmune omniū. Dico autē propriū quidē quod nō cōtingit altero ſenſu ſentiri: ⁊ circa quod nō cōtingit errare: vt viſus coloris: auditus ſoni: ⁊ guſtus honoris. Tactus autē hꝫ plures differētias: ſed vnuſquiſq̄ iudicat de his ⁊ nō decipitur viſus: qm̄ color: neq̄ auditus: qm̄ ſonus: ſed quid coloratū: aut vbi: aut quid ſonans. Huiuſmodi quidē igitur dicuntur propria vniuſcuiuſq̄.

Sēſ⁹ patitur a ſenſibili dū nō eſt ſile ei. et q̄ ꝓꝫ ſēſibile ꝓua ri ſenſu: ſꝫ oppiñ vid. 2. 3 —. A

¶ Et anteq̄ incipiamus loqui de vnoquoq̄ ſenſuū loquamur de ſenſibilibus. Dicamus igitur ꝙ ſenſibile dicitur trib⁹ modis: quorū duo dicuntur ſentire per ſe: ⁊ tertius accidentaliter. Et alter duorū proprius eſt vnicuiq̄ ſenſuū: ⁊ alter eſt cōmunis oībus ⁊ eſt proprius quē non poteſt alter ſenſus ſentire: ⁊ illud quod impoſſibile eſt vt ei contingat error. V. g. viſus apud colorem: ⁊ au-

ditus apud vocem:⁊ guſtus apud ſaporem. Senſus autem plures vno modos habet: ſed vnuſquiſqꝫ eorum iudicat iſta: et non errat in colore quis color ſit: neqꝫ in voce que vox ſit: ſed in colorato quid eſt: ⁊ vbi eſt: ⁊ in audito quid eſt: et vbi eſt. Quod igitur eſt tale: eſt proprium.

63 Cum declarauit qd eſt ſenſus ſimplr: vult modo loq̄ de vnoquoqꝫ ſenſuum. Et qꝛ iam predixit ꝙ via ad hoc eſt loq̄ de ipſis ſenſibilibus cū ſint magis nota ꝙ̄ ſenſus. ¶ Dixit: ⁊ anteq̄ꝫ incipiam⁹ loq̄ ⁊c.1.⁊ qꝛ neceſſe eſt ire ex eis que ſunt apud nos magis nota ad que ſunt magis nota apud naturā: opꝫ nos loqui prius de ipſis ſenſibilib⁹. ¶ Et qꝛ ſenſibiliū hec ſunt viīa: ⁊ hec propria: incepit loqui prius de proprijs: ⁊ dixit dicam⁹ igitur ꝙ ſenſatū ⁊c.1.⁊ ſermo eius in capitulo iſto apparet per hoc qḋ dixit ſenſus autē plures hꝫ modos. Intēdit ꝙ ſenſibilia vniuſcuiuſqꝫ iſtoꝝ ſenſuum plura ſunt vno modo: ſed vnuſquiſqꝫ ſenſuū indicat ſuū ſenſatum propriū: ⁊ nō erat in eo in maiori parte. Viſus enī nō errat in colore: vtrū ſit albus: aut niger: neqꝫ audit⁹ in voce vtrum ſit grauis: aut acuta: ſed iſti ſenſus errant in cōprehendēdo differētias indiuiduorū iſtorū ſenſibiliuꝫ. V.g. in cōprehendēdo iſtud albū qḋ eſt nix: aut differētias locorū iſtorum. V.g. vt cōprehēdat ꝙ iſtud albū eſt superi⁹ aut inferi⁹. D.d. qḋ igiẜ eſt tale dicitẜ propriū. i. ſenſibilia autē q̄ inueniunẜ alicui ſoli ſenſui: q̄ nō errat ī eis in maiori parte dicunẜ propria. ¶ Et cū.d. ſed in colorato qd eſt ⁊ vbi eſt ⁊ in auditu qd eſt ⁊ vbi: nō intēdebat ꝙ ſenſus cōprehēdit eſſentias rerum: ſicut qdā exiſtimauerūt: hoc enī eſt alteri⁹ potētie q̄ dicitẜ intellectus. Sed intēdebat ꝙ ſenſus cū hoc qḋ cōprehēdūt ſua ſenſibilia ꝓpria cōprehendūt intētiones indiuiduales diuerſas in generib⁹ ⁊ in ſpecieb⁹. Cōprehendūt igiẜ intētionē hui⁹ hois indiuidualis: ⁊ intētionē hui⁹ equi indiuidualis: ⁊ vlr intētionē vniuſcuiuſqꝫ decē predicamētorū indiuidualiū: ⁊ hoc vr̄ eſſe propriū ſenſib⁹ hois. ¶ Vñ.d. Ariſto. in lib. de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ ſenſus alioꝝ aīaliū nō ſunt ſicut hois aut ſiſe huic ſermoni: ⁊ iſta intentio indiuidualis eſt illa quā diſtinguit virt⁹ cogitatiua a forma imaginatiua ⁊ expoliat eam ab eis q̄ ſunt adiuncta cū ea ex iſtis ſenſibilib⁹ cōibus ⁊ proprijs: ⁊ reponit ea in rememoratiua: ⁊ hec eadē eſt illa qua cōprehēdit imaginatiua: ſed imaginatiua cōprehēdit eam cōiunctā iſtis ſenſibilib⁹: licet eius comprehenſio ſit magis ſpiritualis: vt alibi determinatum eſt.

Neceſſe ē ire ex eis q̄ ſūt apḋ nos magis nota ad ea que ſunt magis nota apḋ nām. Jḋ.j.ph.t.c.2.⁊.7. m̄.t.c.10. Idē ī hoc 2.t.c.12.⁊ 33. Circa ſenſibile propriū nō errat ſenſus in maiori pte. Jḋ.j.152.134.161. Jḋ ſup li.ḋ ſēſu ⁊ ſenſato. Sēſus nō cōprehendūt eſſentias rerū B ſicut qdā exiſtimauerūt ſed hoc ē alterius potētie: q̄ dicitur itellꝰ.

¶ Cōmunia autē: mot⁹: quies numer⁹: figura: magnitudo. Huiuſcemodi autē nulli⁹ ſunt propria: ſed cōia oibus. Tactui eī motus aliq̄s ſenſibilis ⁊ viſui. Per ſe quidē igiẜ ſunt ſenſibilia hec. ¶ Cōmunia autem ſunt: motus: ⁊ quies: ⁊ numerus: et figura: ⁊ quantitas. Iſta enim non ſunt propria alicui: ſed communia eis omnia. Motus enim ſentitur tactu ⁊ viſu.

64 ¶ Cū declarauit ex duob⁹ modis eſſentialib⁹ modū propriū: incepit declarare cōmunem. ¶ Et.d. ꝙ ſunt quinqꝫ: mot⁹ ⁊ quies ⁊c. ⁊ hoc ꝙ dixit: iſta eī nō ſunt propria ⁊c. nō intendit ꝙ vnūqḋqꝫ iſtoꝝ quinqꝫ eſt cōmune vnicuiqꝫ ſenſuū: vt intellexit Themi. ⁊ ſm ꝙ apparet: ſed tria eorū. ſ. mot⁹ ⁊ quies ⁊ numer⁹ ſunt cōia oibus: figura autē ⁊ q̄ntitas ſunt cōmunia tactui et viſui tantū. ⁊ ſic intendit ꝑ hoc qḋ dixit: ſed cōia eis oia. i. ſed oia ſunt cōmunia ſenſib⁹ nō oia oibus ſenſib⁹: qm̄ autē hec ſenſibilia. ſ. ꝓpria ⁊ cōia ſunt attributa ſenſib⁹ eſſentialiter manifeſtū eſt. Nō enim poſſumus attribuere

cōprehēſionē ſenſuū eis alio modo ab eo ſm q̄ ſunt ſenſus. Hec igit̄ ē vna intētio eius qđ eſt accidētaliter qđ eſt oppoſitū ei qđ eſt eſſentialr. iſta em̄ ſunt cōprehēſibilia ſenſuū ſm q̄ ſunt ſenſus: non ſm q̄ ſunt aliqui ſenſus.

¶ Secundum accidens aūt dicitur ſenſibile: vt ſi albū ſit Diarij filius. Scđm .n. accidens hoc ſentitur: qm̄ accidit albo hoc quod ſentitur. Unde nihil patitur ſm q̄ hmōi eſt a ſenſibili. Senſibiliū aūt ſecundum ſe proprie propria ſenſibilia ſunt: ⁊ ad que ſubſtantia apta nata eſt vniuſcuiuſq̄ ſenſus.

¶ Accidentaliter autē dicit̄ in re q̄ eſt ſenſibilis quaſi albū Socrates. Iſte em̄ non ſentitur niſi accidētaliter: accidit enim albo q̄ fuit iſte. Et ideo non patitur a ſenſibili ſm q̄ eſt ſic. Ea autem que ſunt ſenſibilia per ſe ⁊ propria: ſunt ſenſibilia in rei veritate. Et ſunt ea quorum ſentire eſt vera ſubſtātia cuiuſq̄ ſenſuum.

65 ¶ Cū declarauit duos modos ſenſibiliū p ſe .ſ. ꝓpriorū ⁊ cōium: īcepit declarare tertiū modū q̄ eſt ſenſibilis p accidēs. ¶ Et .d. accñtaliter aūt dr̄ in re q̄ eſt ſenſibilis .i. hoc mō. D. d. exēplū: ⁊ .d. albū em̄ q̄ eſt So. nō ſentit̄ niſi accñtaliter .i. iudicare em̄ q̄ iſtud albū eſt So. eſt ſentire accñtalr. ¶ D. dedit cām: ⁊ .d. accidit em̄ qđ albū qđ ſentit̄ ſit iſte .i. ⁊ dicim⁹ qđ iſta cōprehēſio eſt p accñs: q̄ʒ nos nō ſentim⁹ p viſum qđ illud eſt So. niſi ſm qđ eſt coloratū; ⁊ coloratū illud eſſe So. eſt p accidēs: ſm qđ eſt coloratū. ¶ Sed pōt aliqs dicere qđ ſilr accidit ei figura: ⁊ numer⁹: ⁊ mot⁹: ⁊ quies: quō igit̄ fuerūt numerata iſta in eis q̄ ſunt ſenſibilia eſſentialr: qm̄ ſi fuerūt numerata q̄ʒ ſunt cōia: ſilr etiā intētiones idiuiduorū ſunt cōes oībus ſenſibus. ¶ Et poſſum⁹ dicere in hoc duos ſermones: quorū vn⁹ eſt qđ iſta cōicatio magis vr̄ neceſſaria ineſſe priorū ſenſibiliū. V.g. quātitas. Color em̄ non denudat̄ ab eo: ⁊ ſilr calor ⁊ frig⁹ q̄ appropriant̄ tactui. Color em̄ non eſt neceſſe vt ſit in So. aut in Platone: neq̄ neceſſitate ꝓpinqua: neq̄ remota. ¶ Et etiā ſenſibilia cōia: vt declarabit̄: ſunt ꝓpriā ſenſui cōi quemadmodū iſta ſunt ꝓpria vnicuiq̄ ſenſuū: ⁊ cōprehēſio intētionis indiuidualis licet ſit actio ſenſus cōis; ⁊ ideo pluries indiget̄ in cōprehēſione intētionis indiuidui vti plurib⁹ vno ſenſu. vt vtūtur medici in ſciēdo vitā eius q̄ exiſtimatur habere repletionē venarū plurib⁹ vno ſenſu; tñ videt̄ qđ iſta actio eſt ſenſus cōis: nō ſm qđ eſt ſenſus cōis: ſed ſm qđ eſt ſenſus alicui⁹ aīalis. V.g. aīalis intelligētis. Iſte igit̄ eſt etiā alius mod⁹ modorū ſʒ accñs .ſ. qđ accidit ſenſibus cōprehēdere drias indiuiduorū ſm qđ ſunt indiuidua: nō ſm qđ ſunt ſenſus ſimplices: ſed ſm q̄ ſunt humani; ⁊ precipue differentie ſbales. Videt̄ em̄ qđ cōprehēſio intentionū indiuidualiū ſubſtātiarū: de q̄bus intellect⁹ cōſiderat: eſt propria ſinſib⁹ hominis. ¶ Et debes ſcire qđ cōprehenſio intētionis indiuidui eſt ſenſuū: ⁊ cōprehēſio intētionis vlis eſt intellect⁹; ⁊ vlitas a ⁊ indiuidualitas cōprehendūtur per intellectū ſcilʒ diffinitio vlis ⁊ indiuidui. D. d. ⁊ ideo nō patit̄ ⁊c. i. ⁊ viſus nō patit̄ ab intentione ſenſibili per accidens: qm̄ ſi pateret̄ ab aliquo indiuiduo ſm qđ eſt illud indiuiduū nō dʒ pati ab alio indiuiduo. D. d. ea autē que ſunt ſenſibilia per ſe ⁊c. i. duorū autē modorū rerū ſenſibiliū per ſe propria ſunt ea q̄ prius debēt numerari in eis que ſunt eſſentialiter: ⁊ ſunt ſenſibilia in rei veritate: ⁊ eſſentialiter: cum iſta ſunt que ſentiūtur primo ⁊ eſſentialiter: illa autē lʒ ſentiātur eſſentialiter: tamē nō ſunt prima. Deinde .d. ⁊ ſunt ea q̄ ſentire ⁊c. i. ⁊ ſunt ea que ſunt nata ſentiri primo ⁊ eſſentialiter ab vnoquoq̄ ſenſuū: ⁊ ſimiliter natura eſſentia vniuſcuiuſq̄ ſenſuū eſt i ſentiēdo ea.

Digreſſio

Solutio

a Vlitas & in idiuidualitas cōphēdūtur p itellectū. pro hoc vide cō. 9. 3 de anima.

Cap. 7.

Capitulum Septimum.

Lſa Arſ. viſibile aũt eſt color: 7 id qꝺ orone qdẽ explicare: ac dicere lȝ.

Cuius quidẽ igiť eſt viſus: hoc eſt viſibile. Uiſibile aũt eſt color quidẽ 7 qꝺ vere eſt dicere. Innoiatũ aũt cõtingit eſſe. Manifeſtũ aũt erit ingredietib⁹ maxime. Uiſibile em̃ qꝺ dicimus eſt color: hoc autem eſt in eo qꝺ dicimus ſm ſe viſibile: ſm ſe autem non ratione: ſed quoniã in ſeipſo habet cauſam eſſendi viſibile.

¶ Illud igitur cui attribuitur viſus eſt viſibile: 7 viſibile eſt color: 7 ꝙ eſt poſſibile dici: ſed non eſt dictum: 7 poſt apparebit qꝺ dicimus magis. Quoniam viſibile eſt color: 7 hoc eſt viſibile per ſe: et eſt dicere per ſe non ſm intentionem: ſed in eo inueniť cauſa in hoc quod eſt viſibile.

A Color ſȝ ſe viſibilis ẽ.

Cum cõpleuit ſermonẽ vniuerſalẽ de ſenſibilibus: reuerſus [illegible] ſermonem ꝓpriũ de vnoquoqȝ ſenſibili: 7 primo de ſenſibili[illegible]s. 66
¶ Et. d. illud aũt cui attribuiť viſus. i. 7 manifeſtũ eſt per ſe ꝙ ſenſibi[illegible] attribuiť viſui ꝓprie eſt viſibile: 7 viſibile eſt color et ſibi ſimile ex rebu[illegible] videnť in obſcuro q̃ nõ habẽt nomẽ cõgregans in colore: neqȝ etiã in ſe habeant nomẽ qꝺ demonſtret de eis illud qꝺ eſt quaſi genus: ſed nõ poſſunt exponi niſi ſermone compoſito. U. g. ꝙ dicamus ꝙ ſunt ea que videntur in obſcuro: 7 non videnť in luce: vt cõche. [illegible] poſt apparebit [illegible] nos declarabimus modũ poſt ſm q[illegible] iſta ſunt viſibil[illegible] vtrũ hec dicanť equiuoce: aut [illegible] Deinde. d. viſibile enim eſt color 7c. i. viſibile e[illegible] in rei veritate eſt color: aut eſt illud quod per ſe eſt viſibile: 7 eſt dicere per ſe non ſm primam intentionem intentionum de quibus diciť illud quod eſt eſſentialiter: 7 eſt modus in quo predicatum eſt in ſubſtantia ſubiecti: ſed ſm intentionem ſecundã: 7 eſt illud in quo ſubiectũ eſt in diffinitione predicati. Color enim eſt cauſa vt res ſit viſibilis: 7 per hoc quod dixit: ſed in eo inuenitur cauſa. intendit ſm ꝙ color eſt cauſa: aut in eo inuenitur cauſa vt aliquid ſit viſibile.

Color eſt p ſe viſibilis l ſcꝺo mõ dicendi per ſe. non in. j.

¶ Ois enim color motiuus eſt eius quod ſm actum diaphani: 7 hec eſt ipſius natura. Unde quidẽ non eſt viſibile ſine lumine: ſed ois cuiuſlibet color in lumine viſibilis: propter qꝺ de lumine primo dicendum eſt quid eſt. Eſt igitur aliquid diaphanum.

Idẽ in. c. ſequenti.

¶ Et qꝛ omnis color eſt mouẽs diaphanum in actu: 7 hoc eſt natura eius: 7 ideo non eſt viſibilis abſqȝ luce: ſed neceſſario vnuſquiſqȝ color non eſt viſibilis niſi in luce. Et ideo dicendum de luce quid eſt: 7 hoc erit in dicendo quaſi in diaphano quid ſit.

Color eſt motiuus ei⁹ qꝺ eſt ſm actuȝ diaphanum.

¶ Et ſubſtãtia coloris 7 eius eſſentia ſm ꝙ eſt viſibilis eſt illud qꝺ mouet diaphanũ l actu. ¶ D. d. 7 hic eſt natura ei⁹ 7c. i. 7 iſta deſcriptio demõſtrat naturã 7 ſubſtãtiã ei⁹ ſm ꝙ eſt viſibilis. Et ſignũ ꝙ color ẽ mouẽs diapha 67
nũ in actu nõ diaphanũ in potẽtia eſt: qꝛ non eſt viſibilis abſqȝ luce: p quã diaphanũ in potẽtia fiat diaphanũ in actu: 7 hoc aũt demõſtrat ꝙ ipe opinať ꝙ colores exiſtit in obſcuro in actu. ¶ Et ſi lux fiat neceſſaria in videndo colorẽ: nõ eſt niſi ſm ꝙ fac t diaphanũ in potẽtia diaphanũ l actu: aut opinatur ꝙ lux eſt neceſſaria in videre ſm ꝙ colores exiſtũt in obſcuro in potentia: 7 ſm ꝙ diaphanum potent: a indiget etiam in recipiendo colorẽ

Digreſſio q̃ q̄riť quõ lux neceſſaria ſit colori.

vt ſit diaphanū in actu.¶ Et Auēpace dubitauit in hac ꝺſcriptiōe diapha
ni:ꝛ.d.ꝙ nō ē neceſſe vt diaphanū inꝗtū mouet a colore ſit diaphanū in
actu:qm̄ diaphanitas eius in actu eſt illuminatio eius: ꝛ ei⁹ illuminatio
eſt aliquis color. Color em̄ nihil ē niſi admixtio corporis lucidi cū corpe
diaphano: vt declaratū eſt in li. de ſenſu ꝛ ſenſato. Et oē recipiēs aliqd:nō
recipit ipſum niſi in modo ſm quē caret illo.¶ Et hoc coegit eū ad expo-
nēdū hunc ſermonē alio mō ab eo qđ dixerunt expoſitores:ꝛ dixit:ꝛ dice-
re ꝙ color mouet diaphanū in actu.i.mouet diaphanū de potētia ad actū
non ꝙ mouet diaphanū ſm ꝙ eſt diaphanū. Lux aūt neceſſaria eſt in vide
re:qꝛ colores in obſcuro ſunt in potentia:et ipſa facit eos in actu vt moue
ant diaphanū ſm ꝙ diaphanum caret luce:aut illo qđ fit a luce.ſ.colore:ꝛ
iſta expoſitio eſt valde difficilis ſm quod ſonant eius verba.¶ Alexan.em̄
dat rationem quod diaphanum in actu mouetur a colore ex hoc quod ap
paret. Aer enim videtur multotiens coloratus colore quem videmus me-
diante acre: vt parietes ꝛ terra colorantur per colorem plantarum apđ trā
ſitum nubium ſuper eas. Si igitur aer non coloraretur per colorem illarū
plantarum non colorarentur parietes et terra. Et manifeſtum eſt quod co
lor licet fiat a corpore lucido:tamen differt ab eo diffinitione et eſſentia. co
lor enim vt dicitur eſt vltimum diaphani terminati. Lux autem eſt com-
plementum diaphani non terminati. Unde manifeſtum eſt quod nō de ne
ceſſitate illud quod mouetur a colore dꝫ eſſe non lucidū:ſed de neceſſitate
debet eſſe non coloratū. Nihil enim recipit ſe aut eſt cā alicuius in recipiē
do ipſum:et iſta eſt ꝓpoſitio manifeſta per ſe:ꝛ Ariſt. ea multotiens vtit̄
indifferenter:ſiue mouere et recipere fuerint ſpiritualia:ſicut aer recipit co
lorem:aut materialia:ſicut corp⁹ admixtū ex lucido et diaphano obſcuro
recipit colorem.¶ Et cum fuerit poſſibile quod diaphanuꝫ in actu moueа
tur a colore:neceſſe eſt vt hoc ſit ei:aut eſſentialiter:aut accidentaliter ſcilꝫ
aut ſm quod eſt diaphanum in actu:aut ſm quod eſt diaphanum tantum:
ſed contingit ei vt non moueatur a colorib⁹ niſi eſſendo diaphanū i actu.
hoc enim eſt ſm ꝙ eſt diaphanum:et iſta eſt opinio Aucinpa.¶ Sed mani
feſtum eſt per ſe quod lux neceſſaria eſt in eſſendo colores viſibiles:h̄ aut
erit quia dat coloribus formam et habitum quo agunt in diaphano: aut
quia dat diaphano formam qua recipit motum a coloribus:aut vtrumqꝫ.
Et eſt manifeſtum quod quando conſiderauerimus qđ dixit Ariſtote. in
principio iſtius ſermonis:ꝛ poſuerimus ipſam propoſitionem quaſi ma
nifeſtam per ſe:tunc neceſſe erit vt lux nō ſit neceſſaria niſi i eēndo colores
mouentes diaphanum:niſi ſm qđ dat diaphano formam aliquam qua re
cipit motū a colore.ſ.illuminationem. ariſto. enim poſuit principiū quod
ꝙ color eſt viſibilis per ſe:et ꝙ ſimile eſt dicere colorem viſibilem et homi
nem riſibilem.ſ.de genere propoſitionis eſſentialis:in qua ſubiectum eſt
cauſa predicati:non predicatum cauſa ſubiecti: vt cuꝫ dicitur homo eſt ra
tionalis:et hoc intendebat cum dixit:ſed ſecundum ꝙ in eo inuenitur cau
ſa in hoc quod eſt viſibile ſm quod expoſuimus. ¶ Et hoc conceſſo ma-
feſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt dicere quod lux a eſt illud quod largit̄ colo
ri habitum ꝛ formā qua fit viſibilis:qm̄ ſi ita eſſet:tunc comparatio viſio
nis ad colorem eſſet accidentalis:et ſcđa non prima.ſ.mediante iſto habi-
tu. Uiſio enim manifeſtum eſt ꝙ eſt aliqđ poſterius viſibili:ꝛ quod ei⁹ pro
portio ad colorem:non eſt ſicut proportio rationalis ab hominem. Mani
feſtum eſt igitur ꝙ proportio eius eſt ſicut ꝓportio riſibilis ad hominē:ꝛ
ſicut color ſm qđ eſt color b eſt viſibilis:non mediante alia forma ſibi cō
tingente:ꝛ cum ita ſit:lux nō eſt neceſſaria in eēndo colorē mouēdo i actu

Auēpace
rhſio.
Oē recipi
ens aliqđ
nō recipit
niſi iꝗtū
caret eo ꝗ
recipitur
3ð.3.đ aīa
cō.4.

Alex.opi.
Lux ꝛ co-
lor differūt
vtđ aliam
dfiam.ſ.i
cō.72.
Nihil re-
cipit ſe:
aut eſt cā
alicui⁹ in re
cipiēdo ip
ſū. iſta ꝓ-
pō eſt p ſe
māifeſta.
ꝛ ari. vtit̄
ea multo-
tiēs tā in re
ceptōe mā
li ꝗꝫ i rece
ptōe ſpūa
li vtđ. p h
2.4.ꝛ.5.3
de anima.
In ꝓpōe
pmi modi
dicēdi per
ſe ꝑdicatū
ē cā ſubti:
eꝫ i ꝓpōe
ſcđi modi
a Impoſſibile
ē ꝙ lux lar
giat̄ colo
ri hītum ꝛ
formam.
B
b Color
ſꝫ ꝙ ē co
lor:ē viſi-
bilis ſi me

niſi ſm ꝙ dat ſbo ſibi ꝓprio receptionē mot⁹ a ſe:et Ari.vř qđ nō poſuit h̄ qđ poſuit niſi intēdēdo diſſolutionē iſti⁹ qōnis.¶Et c ſm h̄ itelligēd⁹ eſt ſermo ei⁹ qđ colores mouēt viſuʒ in obſcuro in potētia.Lux eñ ē illud ꝙ facit eos motiuos in actu:vñ aſſimilat lucē intelligētie agēti:ꝛ colores phã taſmatib⁹.Quod eñ inducit ſm exēplū ꝛ large nō ē ſilē ei qđ inducit ſcđm demřationē.de exēplo aūt nō itēdit niſi mãifeſtatio:nō ſificatio.¶ d Et pōt aliquis dicere ꝙ color nō inuenit in actu:niſi luce pñte.Color eñ ē vl timū diaphani terminati.Lux aūt nō eſt vltimū diaphani terminati:et iō neceſſaria nō ē in eēndo colorē:ſʒ in eēndo viſibilē vt determinauimus. ¶Reuertumur igit et dicam⁹ ꝙ cū declarauit ꝙ color ſm ꝙ eſt viſibilis mo uet diaphanū in actu:ꝛ ꝙ eſt iſta nã ei⁹ ꝓpter hoc qđ ē viſibilis p ſe:ꝛ ꝙ i- poſſibile eſt vt viſio ſit ſine luce:reuerſus ē ad narrandū illud qđ cōſideratum eſt de iſtis rebus prius:ꝛ dixit ſʒ neceſſariū eſt vt vnuſqſqʒ colorꝝ ꝛc.i.ſʒ qꝛ vnuſquiſqʒ colorꝝ nō eſt viſibilis niſi in luce:dicendum eſt prius de luce: lux enim eſt vnū eorꝝ qbus cōplet viſio.¶ D.d.et hoc eſt in dicēdo quid eſt diaphanū.i.ꝛ hoc cōplebit nobis in dicēdo prius qd eſt diaphanū.

¶Diaphanum autem dico quod eſt quidem viſibile:non auteʒ ſm ſe viſibile:vt ſimpliciter eſt dicere:ſed propter extraneum co- lorem huiuſmodi autem eſt aer et aqua et multa ſolidorum. Non ſm qđ aqua.neqʒ ſm ꝙ aer diaphanū eſt.Sed qm̄ eſt natura ea dem in his vtriſqʒ:ꝛ in perpetuo ſuperiori corpore.

¶Dicamus igitur ꝙ diaphanū eſt illud qđ eſt viſibile:ſed nō vi ſibile per ſe ꝛ ſimpľr:ſʒ pp colorē extraneũ.Et in tali diſpoſitio ne inuenimus aerē ꝛ aquã:ꝛ plura corpora celeſtia.Nō eñ ſm ꝙ aer eſt aer:neqʒ ſm ꝙ aqua eſt aqua ſunt diaphana.Sʒ pp nãm eandē exiſtentem in his duobus:ꝛ in corpe eterno altiſſimo.

¶Cū narrauit ꝙ oʒ prius ꝯſiderare de nã diaphani:incepit deſcribere ip 68 ſam.¶Et dixit:et diaphanū ē illud qđ ē viſibile ꝛc.i.et diaphanū eſt illud qđ non eſt viſibile per ſe.ſ.per colorē nãlem exiſtētē in eo:ſed illud qđ eſt vi ſibile p accidens.i.per colorē extraneū.¶Et hoc qđ dixit manifeſtū ē:et iō innatū ē recipere colores:cū nullum ꝓpriū habeat in ſe.¶D.d.nō eñ ſcđʒ ꝙ aer eſt aer ꝛc.i.et qꝛ diaphanitas nō eſt in ſola aq̄ neqʒ in ſolo aere:ſʒ ēt in corpore celeſti:fuit neceſſe vt diaphanitas nō ſit in aliquo eorꝝ:ſm illđ qđ eſt.¶U.g.ſm ꝙ aq̄ eſt aqua:aut celū:ſʒ ſm nãm cōem exiſtentē in olb⁹. lʒ non habeat nomen:et hoc qđ dixit manifeſtū eſt.

¶Lumen autem eſt huius actus diaphani ſecundum ꝙ eſt dia phanum. Potentia autem in quo hec eſt ꝛ tenebra.Lumen autē vt color eſt diaphani:quando ſit actu diaphanum ab igne aut huiuſmodi:vt ꝙ ſurſum corpus. Etenim huic aliquid ineſt vnuʒ et idem. Quid quidem igitur diaphanum:ꝛ quid lumen dictum eſt:quia neqʒ ignis eſt:neqʒ omnino corpus neqʒ defluxus corpo ris vllius. Eſſet enim vtiqʒ aliquod corpus:et ſic:aut ignis: aut huiuſmodi alicuius preſentia in diaphano. Neqʒ enim poſſibile eſt duo corpora in eodem eſſe ſimul.

¶Lux autem eſt actus iſtius.ſ.diaphani ſecundum quod ē dia phanum.In potentia autem eſt illud in quo eſt hoc et obſcuri- tas.Et lux eſt quaſi color diaphani cum fuerit diaphanum ſcđm

diãte alia fora ſibi ꝯtingēte. c Remo- uet obie- ctiones cō tra ſe. d De exē plo nō re qrit niſi mãifeſta- tio nō ſi ficatio.

perfectionem ab igne ⁊ ſimilibus: vt corpus ſuperius in hoc exiſtit illud idem. Iam igitur dictum eſt quid eſt diaphanum: et q̃d eſt lux: et quod non eſt ignis: neq3 corpus omnino: neq3 aliquid currens a corpore omnino. Quoniam ſi ita eſſet: tunc b3 hũc modum eſſet aliqđ corp⁹. Sed eſt preſentia ignis: aut ſil'e in diaphano: impoſſibile em̃ eſt vt duo corpora ſint in eodem loco.

69 ¶Cum declarauit naturã diaphani qđ eſt de luce q̃ſi mã de forma: icepit diffinire lucẽ q̃d eſt. ¶Et.d. lux aũt eſt act⁹ diaphani ⁊c.i. fõa autem lucis eſt pfectio diaphani ſm q̃ ẽ diaphanũ: aut pfectio iſti⁹ nature cõis corporib⁹. ¶Et hoc qđ dixit: in potẽtia aũt ẽ illđ in q̃ eſt hoc: et obſcuritas.i. corpus aũt diaphanũ in potẽtia ẽ illud in q̃ iuenit̃ illa nã cõis cũ obſcuritate. ¶D.d.⁊ lux ẽ quaſi color diaphani ⁊c.i. et lux in diaphano nõ terminato ẽ quaſi color ĩ diaphano terminato: cũ diaphanũ fuerit diaphanuʒ in actu a corpore lucido nãl'r: vt ignis ⁊ ſil'ia de corpibus altiſſimis lucidis. ¶D.d. in hoc.n.ẽt ⁊c.i. nã.n. diaphanitatis exñs in corpe celeſti ſemp aſſociat̃ illi qđ facit eã diſpõnẽ in actu: ⁊ ideo nũq̃ iuenit̃ celũ diaphanũ ĩ potẽtia: ſicut ea q̃ ſunt inferi⁹ cũ q̃nq3 ſit lucidũ pſens: ⁊ q̃nq3 nõ. Iſta aũt nã celeſtis ſemp eſt illuminata. ¶Et ex hoc declarat̃ ẽt q̃ colores nõ acq̃runt habitum a luce. Lux em̃ non eſt niſi habitus corporis diaphani.

C Nã celeſt ſpẽ illuminata. Idẽ ĩñ cõ. 71.

¶Uidetur autem lumen contrariũ eẽ tenebris: ſunt aũt tenebre priuatio huius habitus: atq3 ignis vel corporis talis abſentia a diaphano. Quare palam q̃ hui⁹ preſentia lumẽ eſt. Et nõ recte Empedo. neq3 ſi alius aliquis ſic dixit: quod feratur et extendatur lumen in medio terre ⁊ continentis: nos autem lateat. Hoc enim eſt et extra eam que in ratione veritatem: et extra eã q̃ videmus. In paruo enim ſpacio lateret vtiq3. Ab oriente autem ĩ occidens latere magna quidem multum eſt queſtio.

¶Et exiſtimatur etiam q̃ lux ſit contrarium obſcuritati: ⁊ obſcuritas eſt priuatio habitus a diaphano. Declaratur etiam ex hoc q̃ lux eſt preſentia iſtius intẽtionis. Et non vere dixit Emp. neq3 alius: ⁊ ſi aliquis dixit: ſicut ipſe dixit q̃ lux tranſfertur ⁊ vadit in tpe inter terram ⁊ circũferẽtiã. S3 ĩperceptibilia nobis. Iſte enim ſermo eſt extra verum ⁊ extra apparentiaʒ. Poſſibile ẽ em̃ hoc percipi in breui ſpacio. Sed non percipi de oriente ad occidentem magna eſt differentia valde.

70 ¶Cum declarauit q̃ lux eſt perfectio corporis diaphani ſm quod eſt diaphanum: incepit declarare modum per quem certificabit̃ q̃ lux non eſt corpus: ſed eſt diſpõ ⁊ habit⁹ in corpore diaphano. ¶Et.d. et exiſtimat̃ q̃ lux eſt contrarium obſcuritatis ⁊c.⁊ vr̃ q̃ lux ſit oppoſita obſcuritati ſm p̃uationem et habitum. ¶D.d. declarat̃ igit̃ ex hoc q̃ lux ẽ preſentia iſti⁹ intẽtionis.i. declarat̃ igit̃ ex hoc.ſ. q̃ obſcuritas ẽ priuatio lucis in diaphano: q̃ lux non eſt corp⁹: ſed eſt pñtia intẽtionis in diaphano: cui⁹ priuatio dr̃ obſcuritas apud pñtiã corporis luminoſi. ¶Et hoc qđ.d. manifeſtum eſt: q̃m ſbm obſcuritatis et lucis eſt corpus: ⁊ eſt diaphanum: ⁊ lux eſt forma ⁊ habitus iſtius corporis. ¶Et ſi eſſet corpus: tunc corp⁹ penetraret corp⁹ ¶D.d.⁊ non vere.d. Empe. ⁊c.i. et nihil dixit empe. cum.d. q̃ lux eſt corpus et q̃ primo tranſfertur ⁊ vadit inter terrã ⁊ circũferẽtiã: ſ3 ſenſus nõ p̃cipit

propter velocitatē motꝰ. ¶Et.d.iſte.n.ſermo eſt ex verū ⁊c.⁊ iſte ſermo.ſ. empe.eſt extra rōnem. Poſ.n.eſt hoc non ſentiri in breui ſpacio:ſʒ in maximo ſpatio.ſ.ex oriēte in occidētē eſt maxime recedere rōne.

¶Eſt autem coloris ſuſceptiuum quod ſine colore: ſoni autem abſonum: ſine colore autem diaphanum ⁊ inuiſibile: aut qđ vix videtur: vtvꝫ qđ tenebroſum eſt. Hmōi aūt diaphanuʒ q̇dem eſt ſed non cum ſit actu diaphanum: ſed cū potētia. Eadem em̄ nā quandoqꝫ quidē tenebre: quandoqꝫ autem lumen eſt.

D
Suſcepti nū colorꝫ ē ſine colore.ſoni aūt abſonum.

¶Et recipiens colorē eſt qđ non habet colorē: et recipiens vocem eſt quod nō hʒ vocē. Qđ aūt non hʒ colorē eſt diaphanum non viſibile: aut illud quod videtur ſm quod exiſtiaꝛ de obſcuro: et tale eſt diaphanū: ſʒ nō qn̄ in ꝑfectione fuerit, diaphanum: ſed in potentia. Eadē em̄ natura forte erit obſcuritas. ⁊ forte lux.

¶Cū narrauit ꝙ color eſt mouēs diaphanū ſm ꝙ eſt diaphanum in actu incepit dare cauſam in hoc. ¶Et.d.⁊ recipiens colorem eſt illud quod nō habet colorem ⁊c.i.color eſt mouēs diaphanum: qꝛ recipiēs colorem dʒ carere colore: ⁊ qđ caret colore eſt diaphanum non viſibile ꝑ ſe: ſed ſi dicit viſibile erit ſicut dꝛ ꝙ obſcurū eſt viſibile.i.eſt innatū videri cum diaphanū ſit obſcurum quando lux non fuerit pn̄s: ⁊ hoc intendebat.cū.d. aut illud quod vꝛ ſicut exiſtimaꝛ de obſcuro.i.aut illud quod eſt viſibile ſm ꝙ dꝛ ꝙ obſcurum eſt viſibile. ¶D.d.⁊ qđ eſt tale eſt diaphanum ⁊c.i.⁊ diaphanuʒ quod non eſt viſibile per ſe non eſt diaphanum qđ perficitur per lucem: ſʒ diaphanum qđ eſt in potētia lucidū. ¶D.d.eadem em̄ nā ⁊c.i.et diaphanum inueniꝛ ſm has duas diſpōnes: qꝛ nā recipiens diaphanitatem i quibuſdam rebus recipit vtrūqꝫ. Qn̄qꝫ em̄ inuenitur obſcura: et quādoqꝫ diaphana. ¶Et.d.forte: qꝛ hoc non equalr accidit in illa nā: ſed tantū in diaphanis gn̄alibus: et corruptibilibꝰ. Natura aūt celeſtis nunqꝫ recipit obſcuritatē: niſi hoc qđ exiſtimatur de luna in eclypſi: ⁊ apud diuerſitateʒ ſituum eius a ſole: ſi conceſſerimus ꝙ nā lune ſit ex naturis diaphanis non ex naturis luminoſis: ⁊ forte luna eſt cōpoſita ex iſtis duabꝰ naturis.

71
Alr iſtos ducit Mo.

E
Documētū nā celeſtis nūqꝫ recipit obſcuritatē.

¶Non omnia aūt viſibilia ſūt in lumine: ſed ſoluʒ vniuſcuiuſqꝫ proprius color. Quedā enim in lumine q̇dē nō videnꝛ: in tenebris autē faciūt ſenſum: vt q̄ ignea videntur ⁊ lucentia. Nō autē noīata ſunt hic vno noīe: vt quercus putredines: cornu: capita piſciū: ⁊ ſq̄ame: ⁊ oculi. Sed nulli horum videtur proprius color. Propter quam aūt cauſam hec videntur: alia ratio.

Ideʒ.ſ.c. 69.vbi ꝑ h.2.cc.2. 49.
Uiſibile In lumie ⁊ i tenebꝛ.

¶Et nō oīa videnꝛ in luce: ſʒ ex q̇libet color tm̄ ꝓpꝛiꝰ. Sūt.n.q̄dā q̄ nō videnꝛ i luce: ſʒ i obſcuritate faciūt ſenſuʒ.v.g.ea q̇ videtur ignea ⁊ ſplēdeſcere: ⁊ iſta nō hn̄t vnū nomē.v.g.cōcha: ⁊ cornu: ⁊ capita quorūdā piſciū: ⁊ ſquāme: ⁊ oculi. Sʒ color ꝓpꝛꝰ nō vꝛ in aliquo coꝝ. Quare aūt iſta videnꝛ: indiget alio ſermone.

a Cōtradictio in iſtis ꝟbis vꝛ: qꝛ.ſ.d. qđ color cuiuſʒ viſibilis vꝛ in luce: et poſt ſubdit: ⁊ idifferēter ſi

¶Cū predixit ꝙ viſibilium quoddā eſt color: ⁊ qđdā nō color: et ē illud qđ non habet nomen cōe: et ꝙ ꝓpꝛiū ē colori ꝙ nō videaꝛ niſi in luce: icepit dicere ꝙ diſpō illoꝝ alioꝝ viſibilium eſt econtrario colori.ſ.quod videnꝛ in obſcuro et nō in luce. ¶Et.d.⁊ non oīa videnꝛ i luce ⁊c.i.et non omne viſibile videtur in luce: ſed tm̄ hoc eſt verū ꝙ color a ꝓpꝛius cuiuſlibet viſibilis vꝛ in luce: et indifferēter ſiue illud viſibile videaꝛ in obſcuro ſiue nō.

72

C D.d.ſunt.n.quedã q̃ nõ videnť in luce ⁊c.i.et diximꝰ ꝙ nõ eſt neceſſe vt oẽ viſibile videať in luce: qꝛ ſunt q̃dã q̃ videnť in obſcuro et nõ in luce: vt plura aĩalia et conche: et cornu: et alia: et oĩa iſta nõ hñt idem nomẽ. C D.d.ſ3 color pprius nõ vř ⁊c.i.ſ3l3 iſta ſentianť in obſcuro: tñ color pprius vniuſcuiuſꝗ eoꝝ non ſentiť tũc: ſed apud pñtiam lucis tñ: et ideo nõ põt aliq̃s dicere ꝙ aliq̃s color vř in obſcuro C D.d.q pare aũt videnť iſta ⁊c.i.cã aũt pp quã iſta videnť in obſcuro et nõ in luce dicenda ẽ in alio loco. C Et vř ꝙ iſta videnť i nocte: et nõ ĩ die: qꝛ in eis ẽ parũ de nã lucidi: latet em̃ veniẽte luce pp paucitatẽ eiꝰ ſicut hoc accidit in lucibꝰ paruis: cũ fortibus: et ideo ſtelle nõ apparẽt in die. C Et nã coloris ẽ alia a nã lucis et lucidi. Lux em̃ ẽ viſibilis a per ſe: color aũt eſt viſibilis mediante luce.

C Nunc autem intantum manifeſtũ ſit: qm̃ qđ quidẽ in lumine videtur color eſt. Unde et non vř ſine lumine. Hoc enim erat ipſi colori eſſe: motiuum eſſe ſm actum diaphani. Actus autem diaphani lumen eſt. Signum autem huius manifeſtu3. Si quis em̃ ponat hñs colorẽ ſuper ipſum viſu3 non videbitur: ſed color mouet diaphanum: puta aerem: ab hoc autem iam continuo exiſtẽte mouetur quod ſenſitiuum eſt.

C In hoc loco aũt tñ apparet.ſ.ꝙ oẽ viſum in luce eſt color. et ſimiliter non vř ſine luce. Hoc enim ẽt eſt illđ qđ fuit ĩ colore q̃ ẽ ſ.ꝙ eſt illud qđ mouet diaphanũ in actu: ⁊ perfectio diaphani ẽ lux. Et ſignum eius manifeſtũ eſt. qm̃ ſi poſueris aliquod habẽs colorem ſup ipſum, viſum nõ videbiť. Sed color mouet diaphanum: ſicut aer cum continuatur mouetur ſenſus ab eo.

73 C Cum declarauit quid eſt viſibile.ſ.color: et quid eſt diaphanum: et lux: incepit dicere ſummam eoꝝ q̃ declarauit. C Et.d.in hoc autez loco hoc tñ ⁊c.et hoc quod dixit manifeſtũ eſt.ſ.iſte due ppõnes. Quarum vna ẽ ꝙ oẽ quod vř in luce ẽ color. Scđa eſt ectõrario.ſ.ꝙ oĩs color vř in luce. Illa em̃ b que apparet in obſcuro manifeſtnm eſt ꝙ non videntur ſm colorem proprium. C D.d.hoc enim etiam ẽ illud ⁊c.i.hoc enim ẽtiã ẽ illud qđ induxit nos ad dicendum cognitionẽ ſbe coloris ſm ꝙ eſt viſibile qđ ẽ illud quod mouet diaphanum in actu. C Et intẽdit per hoc qđ iſta diffinitio non declarat eẽ coloris niſi ſm ꝙ apparuit nobis qđ impoſſe eſt vt color videať ſine luce: et qđ lux intrat viſionem ſm qđ largitur diaphano preparationem vt moueatur a coloribus non qđ largiatur coloribꝰ habitũ: et hoc declaratum fuit prius. C D.d.et perfectio diaphani eſt lux ⁊c.i.et lux ẽ actꝰ diaphani tantum: et ſignum eius quod lux non h3 eẽ abſꝗ diaphano eſt: quia ſi poſitum fuerit aliquod coloratum ſup ipm viſum nõ cõprehendiť: tunc em̃ nõ erit lux inter colorẽ ⁊ viſum: qꝛ nõ eſt illic diaphanũ: cũ igitur diaphanũ aufertur: anfertur lux: et cum lux erit: erit diaphanum. C D.d.ſ3 color mouet diaphanum ⁊c.i.ſed propter hoc qđ diximꝰ ꝙ cũ color fuerit poſitus ſuper viſum nou vř: fuit neceſſe vt viſio coloris nõ cõpleať: niſi color moueat diaphanum quod ẽ medium inter ipſum et videns: et medium moueat per ſuam ꝯtinuationem cũ vidente videntẽ: vt aer: qm̃ cũ copulať cum vidente moueť a colore qñ illuminať: deinde ipſe mouet viſum.

C Non enim bene hoc dicit Democr. opinatus ſit eſſet vacuum quod medium: proſpici vtiꝗ certe et ſi formica eſſet in celo. Hoc enim impoſſibile. Patiente enim aliq̃d ſenſitiuo fit ipſum videre.

Marginal glosses:

Alđ viſibi le vř i obſcuro ſiue nõ .mõ ſi vř in luce tñ: qũo ĝ ẽ poſſe ĩ obſcuro.

Et vř ꝙ iſta videnť i nocte. Propťq̃d aliq̃ vidẽtur ſolũ i nocte.

a Lux ẽ viſibilis p ſe color ãt ẽ viſibi lis mediante luce. opp. vř dře. ž. c.67. vbi h3 ꝙ color ẽ viſibilis nõ mediãte alia forma ſibi cõtingẽte.

b Illa q̃ videť in obſcuro ñ videť ſm colorẽ ppũ. 16.ž.c.72 Docum̃.

Lux largitur diaphano pparatiõe3 vt moueať a coloribꝰ ñ aũt largiť coloribꝰ hitũ. 16.ž 67.ac 69 ca. Idem 1.c.64.

Demo. male opiatꝰ ẽ viſionẽ fieri abſꝗ medio.

ab ipſo igit̃ q̃ vr̃ colore impoſſe: relinquit̃ autē φ a medio. Quare neceſſe eſt aliqđ eſſe mediũ. Uacuo autē facto nō aliq̃d certe: ſed oīno nihil videbit̃. Propter quā quidē igit̃ cauſam colorē neceſſe eſt in lumine videri dictũ eſt. Ignis autē in vtriſq; vr̃ ⁊ i tenebris ⁊ i lumine: ⁊ hoc ex neceſſitate. Diaphanum.n. ab hoc lucidũ fit.

F Propter qđ ignis i tenebris ⁊ i luce vr̃.

¶ Democrit⁹ igit̃ nō vere dixit i hoc qđ exiſtimauit φ mediũ eēt vacuũ. tũc viſio eſſet magis vera: ⁊ ſi formica eſſet i celo. Hoc em̃ impoſſe eſt. Uiſus.n. nō fit niſi qñ ſenſus patit̃ aliq̃ paſſione. Sed impoſſe ē vt viſus patiat̃ a colore: remanet igr̃ vt patiat̃ a medio. Uñ neceſſe eſt vt aliq̃d ſit i medio. Si aũt fuerit vacuũ nō tm̃ viſio nō erit vera / ſ; nihil oīno videbit̃. Dicta eſt igr̃ cā pp quā color neceſſe ē vt nō videatur niſi i luce. Ignis aũt vr̃ in vtroq; .ſ. in obſcuro ⁊ i luce. Et hoc neceſſe ē. diaphanũ.n. p h̃ eſt diaphanũ.

¶ Cũ declarauit φ actio viſus nō pficit̃ niſi p diaphanũ mediãs p ſignum φ color ſi fuerit poſitus ſup viſum nō vr̃: ⁊ etiã qꝛ viſus nō pficit̃ niſi p lucē ⁊ lux non inuenit̃ niſi in diaphano medio: incepit reprehēdere Democritũ dicentē φ ſi viſus eſſet in vacuo: tũc eſſet magis vera. ¶ Et' dixit Democritus ⁊c. i. ⁊ cũ declaratũ eſt φ viſio nō ſit niſi p mediũ: non recte opinabatur Democrit⁹ φ ſi viſio eſſet mediãte vacuo: tũc eſſet magis vera. ¶ D. d. hoc em̃ impoſſe eſt ⁊c. i. hoc em̃ qđ dixit φ viſio magis pfecta erit in vacuo impoſſibile eſt: ⁊ ſignũ eius eſt qđ iam declaratũ eſt φ viſus ſm φ eſt virt⁹ ſenſibilis: mouet̃ ⁊ patit̃ a colore: ⁊ color mouet ipſum. Et impoſſe eſt vt viſus patiat̃ ⁊ moueat̃ a colore ſi corpus coloratum fuerit extra viſum: niſi ita φ illud coloratũ prius moueat mediũ ſm tactũ. ⁊ mediũ moueat viſum. Et ſi vacuũ eſſet inter viſum ⁊ viſibile: tũc non poſſet mouere viſum. Omnis em̃ habitus exiſtens in corpore non agit niſi ſm tactũ. Si igit̃ vltimũ motum non tangit̃ a motore: neceſſe eſt vt inter ea ſit mediũ qđ reddat paſſionem: ⁊ illud mediũ erit tactũ ⁊ tangēs: primũ aũt erit tangēs: non tactũ: ⁊ motũ poſtremũ tactũ non tangēs. Uñ neceſſe eſt vt viſibile patiatur a medio nō a vacuo: ſicut exiſtimauit Democrit⁹. ¶ Et hec eſt demonſtratio φ viſio impoſſe eſt vt fiat p vacuũ: nō φ viſus impoſſe eſt vt fiat niſi per mediũ. Pōt em̃ aliqs dicere φ ſi neceſſitas ad eſſendũ mediũ eſſet ppter ſenſatum eſſe diſtinctũ a ſentiēte: tũc neceſſe eſſet vt cũ ſenſatũ tangeret viſum φ ſentiret ipſum: ⁊ non eſt ita. ⁊ iō non intēdit Ariſt. p hũc ſermonē φ viſus indiget medio neceſſario: ſed declarare φ cũ ſenſibilia fuerint diſtincta ab eo: impoſſibile erit vt ſit p vacuũ: vt exiſtimauit Democritus. Et eſt ſuſtentatus ſuper hoc φ ſenſus indigent medio neceſſario. ſ. qꝛ ſenſibilia cũ fuerint poſita ſup eos non ſentiēt: ⁊ φ viſus etiã non erit niſi per lucē: ⁊ lux non inuenitur niſi per mediũ. ¶ D. d. iam igitur dicta eſt cā ⁊c. i. ⁊ cum declaratũ eſt φ viſus neceſſario indiget medio: declarata eſt per hoc cauſa propter quā color non videtur niſi in luce: ⁊ eſt qꝛ non videtur niſi p mediũ. ¶ Et hoc demonſtrat φ ipſe nō opinat̃ φ cā in eſſendo lucem in viſione eſt vt faciat colores in actu: ſicut quidam opinati ſunt. ¶ D. d. ignis autem videtur in eis ⁊c. i. ⁊ ignis videtur in obſcuro ⁊ luce: qꝛ congregatum eſt in ea vtrũq;: ſcilicet quia facit medium diaphanum in actu ſm φ eſt lucidum: ⁊ mouet ipſum ſm φ eſt color in corpore.

74

G Impoſſe ē vt viſ⁹ patiat̃ ⁊ moueat̃ a colore ſi corpus coloratũ fuerit extra viſũ: niſi illud coloratũ pri⁹ moueat mediũ ſ; tactum et medium moueat viſum. Idē 8. cō. 73. Idem. 7. ph. cō. 12.

¶ Eadē aũt rō eſt de ſono ⁊ de odore. Nihil em̃ ipſorum tangēs ſenſitiuum ſenſum facit. Sed ab odore quidem ⁊ ſono medium

mouet:ab hoc autē ſenſitiuorum vtrūq;. ℭum autē ſuper ipſum ſenſitiuum aliquis apponit odorās:aut ſonans: neq; vnum ſen= ſum faciet. De tactu autem ⁊ guſtu habet ſe ſimiliter:non autem videtur propter quā autē cauſam poſterius erit manifeſtum.

¶ Et iſte ſermo idē eſt de voce etiam ⁊ de odore. Nullum enim eorum ſi tetigerit ſuum ſenſum facit ſentire : ſed mediū mouetur ab odore ⁊ a voce:⁊ ab iſto mouetur vtrūq; ſenſum. Si igitur tu poſueris ſuper ipſum ſenſum aliquid habens vocē:aut habens odorē:non faciunt oīno ſentire. Et ſimiliter eſt de tactu ⁊ guſtu: ſed hoc non apparet:⁊ poſt declarabimus cauſam in hac.

75 ¶ Cū declarauit q ſenſus viſus nō fit niſi p mediū:incepit dicere etiā q p iſtā eādē declarationē tres ſenſus neceſſario indigēt medio:et ſermo eius eſt manifeſt⁹. ¶ Et p hoc qd dixit.⁊ ſilr eſt de tactu ⁊ guſtu intēdit ⁊ opinio nřa in ſenſu tact⁹ ⁊ guſtus in hoc q indigēt medio eſt ſicut opinio nřa in alijs ſenſib⁹:lz illi duo ſenſus videant ſentire: cū ſua ſenſibilia fuerint poſita ſup eos:⁊ ideo nō ita manifeſte vident indigere medio : ſicut illa tria alia. ¶ D.d.⁊ poſt declarabimus cām in hoc. i. cām ppter quā ſenſus:tact⁹ et guſtus ſentiūt ſenſibilia poſita ſup ipſa:⁊ nō eſt ſic:de tribus ſenſibus.

¶ Mediū aūt ſono qdē aer eſt:odori aūt innoīatū eſt. Cōis em̄ qdā paſſio eſt ab aere ⁊ aq̄:ſicut diaphanū colori:ſic eſt hñti odorem qd eſt in vtriſq; his. Vident em̄ aīaliū aq̄tica hře odoris ſenſum. Sz hō qdē ⁊ pedib⁹ ambulātiū q̄cūq; reſpirāt impoſſibilia ſunt odorare niſi reſpirātia. Cauſa aūt ⁊ de his poſterius dicet.

¶ Et mediū in voce eſt aer:in odore aūt nō hz nomē. Eſt em̄ aliqua paſſio cōis in aere ⁊ in aq̄ . Eſt de odoratu quaſi diaphanitas i colore:⁊ iō inuenit in vtroq;. Aīalia em̄ et habitātia i aqua hñt ſenſum odorat⁹. Sz hō ⁊ oīa aīalia ambulātia anhelātia nō pñt odorare ſine anhelitu:⁊ poſt dicemus cām in iſtis rebus.

76 ¶ Dicit q mediū in voce eſt aer nō aqua:q2 aīalia q̄ ſunt in aqua nō ſentiūt:vt mihi vr niſi p voces cadētes in aere extra aquā. Apparet em̄ q vox nō fit ex pcuſſione corpoꝝ in aqua:ecōtrario de odore. ¶ D.d. i odore aūt nō hz nomē.i.natura aūt recipiēs odorē.ſ.q̄ eſt in medio: nō hz nomē ſicut hz natura q̄ recipit colorē in aq̄ ⁊ in aere.ſ.hoc nomē diaphanū. ¶ D.d. eſt em̄ paſſio cōis ⁊c.i.apparet em̄ ex hoc q receptio odoris nō eſt aeris ſm q eſt aer:neq; aq̄ ſm q eſt aqua:ſz aliquā paſſionē eſſe in natura cōi eis:⁊ illa natura innata eſt recipere odores extraneos:⁊ hoc erit vt nō habeat in ſe odorē oīno:quēadmodū diaphanū ē natura q̄ recipit colores extraneos ſm q nō hz colorē ppriū. ¶ Et hoc demōſtrat q ipſe nō opinat q odor ſit corpus diſſolutū in aere ab odorabili:ſz ēſt qualitas aliqua p quā illa natura īnata eſt pficit:ſz odor nō pficit p illā.quēadmodū diaphanū p colorem:nō color p diaphanū. Et ſicut color a hz duplex eſſe:quoꝝ vnū eſt in diaphano nō terminato:⁊ eſt illud in quo eſt extraneū:⁊ aliud in diaphano terminato:⁊ eſt eſſe ei⁹ nāle:ſic odor hz ſilr a hec duo eē : ſcz eſſe i humido ſaporabili:⁊ eſt eſſe nāle:⁊ eſſe in humido nō ſaporabili:⁊ eſt eſſe extraneū. Et poſt declarabim⁹ hoc cū locuti fuerim⁹ de hoc ſenſu. ¶ D.d.⁊ ppter hoc inuenit ex vtroq;.i.pp hāc nām cōem inuenit odor ex vtroq; elemēto.ſ. aq̄ ⁊ aere. Aīalia em̄ aquatica hñt ſenſum odorat⁹: et nō eſt dubiū:qn hoc fiat mediante aq̄. ¶ D. dicit ſz oīa aīalia ambulātia ⁊c. ⁊ intēdebat p hoc

Documentum.

Ari. non opinat q odor ſit corp⁹ diſſolutū in aere ab odorabili. Idē.ī. cō. 97. et 101.

a Color hz duplex eſſe vnū e

declarare ꝙ piſces odorãt abſqꝫ anhelitu: et ꝙ hoc nõ eſt impoſſibile ſicut naturale: odorãt plura aīalia habitãtia in aere nõ anhelãtia ſine anhelitu. ¶D.d.et poſt dicet cã in hoc.i.quare quedã aīalia odorẽt per anhelitũ: ⁊ q̃dã non. ⁊ alind ex traneum. idē.ſ. cõ.

97.121.

Capitulum.lxxxſ.

V

Une autē primũ de ſono ⁊ olfatu determinemus. Eſt aũt duplex ſonus:hic quidã em̄ actu:ali⁹ aũt potētia. Alia enim nõ dicim⁹ hr̄e ſonũ: vt ſpõgiã: lanã ⁊ pilos. Quedã aũt hñt vt es: ⁊ quecũqꝫ plana ⁊ lenia ſunt:qm̄ pſſt ſonare. Hoc aũt eſt ipſius medii ⁊ auditus facere ſonum actu.

¶In hoc aũt loco determinemus primo de voce ⁊ de odore. Dicam⁹ ꝙ vox eſt duplex. eſt em̄ in actu: ⁊ eſt in potētia. Sũt enim quedã q̃ nõ dicunt̄ facere ſonũ:vt ſpõgia ⁊ lana. Et quedã dicunt̄ hr̄e ſonũ:vt cuprũ ⁊ oē durũ. Lene em̄ põt facere ſonũ: ⁊ hic põt facere inter ipſum ⁊ auditũ ſonum in actu.

Videt̄ ordinare ↄſiderationē de virtutib⁹ ſenſus ſm nobilitatē nõ ſm naturã: ⁊ ideo p̄poſuit ſermonē de viſu aliis ſenſib⁹: deinde de auditu: deinde de odoratu. ¶Et ſermonis ei⁹ in hoc capitulo abbreuiatio eſt: ⁊ quedã hñt ſonũ: vt res dure: ⁊ quedã nõ: vt molles. Et habentiũ ſonũ quedam dicuntur habere ſonum in actu: ⁊ quedam in potentia. 77 Ari. ordinauit cõſiderationē de virtutib⁹ ſenſus ſꝫ nobilitatem nõ ſm naturã. Idē. ſ.c.i.

¶Fit aũt q̇ ſm actũ ſemp ſon⁹ alicui⁹ ad aliq̇d ⁊ ī aliquo. Percuſſio em̄ eſt faciēs. Unñ impoſſibile eſt cũ ſit vnũ facere ſonũ. Alterũ em̄ eſt verberãs ⁊ qđ verberat̄. Quare ſonãs ad aliquid ſonat. Tãgit em̄ aliq̇d cũ aũt ictu tetigerit ſonat. Ictus aũt nõ fit ſine motu locali. Sicut aũt dixim⁹ nõ ↄtãgētiũ ict⁹ ſon⁹ eſt. Nullũ em̄ ſonũ faciũt lane ⁊ ſi ↄculcent̄. Sꝫ es ⁊ q̃cũqꝫ lenia ⁊ cõcaua ſunt. Es quidē qm̄ lene eſt. Cõcaua aũt ex repercuſſione faciunt multos ictus poſt primum impotenti exire quod motum eſt.

¶Et ſonus in actu ſemp fit p aliq̇d ⁊ apud aliquid: ⁊ in aliquo. Percuſſio em̄ eſt illud qđ agit: ⁊ ideo impoſſibile eſt ꝙ fiat ſonus ab aliquo vno. Percutiēs em̄ eſt aliquid: ⁊ percuſſum eſt aliud. Unñ neceſſe eſt vt faciēs ſonũ non faciat ſonũ niſi apud aliquid. Et percuſſio nõ fit ſine motu ⁊ trãſlatione: ⁊ ſicut dixim⁹ ſonus nõ eſt percuſſio cuiuſqꝫ corporis: ſicut vellera lane cũ fricant̄ nõ faciunt ſonũ oīno. Sed cuprũ ⁊ omne lene cõcauũ. Cuprũ autē q: eſt lene: corpora aũt concaua q: per reflexionē faciunt plures percuſſiones poſt primam: propter prohibitionem exitus.

¶Et intendit per aliquid percutiēs: ⁊ apud aliquid percuſſum ⁊ per in aliquo: medium.ſ.aerem ⁊ aquam: ⁊ quod dicit in hoc capitulo manifeſtum eſt. Et abbreuiatio eius eſt ꝙ ſonus fit a percutiente ⁊ a percuſſo: ⁊ ab aliquo in quo percuſſio cadit. Percuſſio enim eſt actio: ergo habet agēs.ſ.percutiens: ⁊ materiam.ſ.percuſſum. Et quia percuſſio eſt motus localis non fit niſi in aqua et aere. Quoniam impoſſibile eſt vt ſit in vacuo: vt declaratum eſt in ſermonibus vniuerſalibus. ¶Percuſſum enim ex quo fit ſonus eſt duobus: aut lene durum: ſicut cuprum: aut concauum. Sonus igitur fit a leni propter expulſionem aeris apud percuſſionem a partib⁹ eius equa 78

liter:⁊ hoc itẽdebat cũ.d.cuprũ aũt q̄ꝛ eſt lene:qm̃ ita eſt de ſono in hac in-
tẽtione:ſicut de reflexione radioꝝ.ſ.ꝙ fortiter apparet in corporib⁹ duris:
qꝛ equalr̄ exiſtit in eis quapropter cõgregat̄ in eis vna actio:vt hões qui
attrahũt põderoſum.a corporib⁹ aũt ꝯcauis ꝓpter reflexionẽ aeris in eis
frequẽter:qꝛ nõ põt exire aer ab eis:⁊ ſic expellit̄ ſicut pila expellitur a pa
riete:⁊ hoc intẽdebat per reflexionẽ. ¶ Et debes ſcire ꝙ ſon⁹ nõ fit in aere:
Documẽtum.
ita ꝙ aer qui expellitur a percutiẽte mouetur per ſe ſingulariter donec per
ueniat ad auditũ. Sꝫ debes ſcire ꝙ illud qđ fit in aere de ꝑcuſſione corpo-
rum adinuiceꝫ eſt ſimile ei quod fit in aqua qñ lapis proijcitur in aquã de
circulatione.ſ.qꝛ fit in aere apud percuſſionẽ figura ſpherica:aut ꝓpe ſphe
ricam:cuius centrum eſt locus percuſſionis per expulſionem aeris ab illo
loco equaliter:aut prope. ¶ Et ſignũ eius eſt ꝙ poſſibile eſt audiri in quo
libet puncto aeris:cuius remotio a percutiente eſt eadem:⁊ eſt remotio na
turalis actus a cuius remotiori non poteſt audiri illa vox:⁊ ideo oĩs per-
cuſſio habet ſpherã terminatam:ſic eſt de odore ⁊ de colore.ſ.quia mouens
aerem ex omnibus partibus ſm̃ illam figuram ſphericam.

Oĩs percuſſio hꝫ ſpheram terminatã ⁊ ſic eſt de odore et colore. conſimile habet.j. cõ.97.

¶ Amplius auditur in aere ⁊ in aqua:ſed minus. Non eſt autem
ſoni proprius aer neqꝫ aque:ſed oportet firmorum fieri percuſſio
nem adinuicẽ ⁊ ad aera. Hoc aũt fit cũ permaneat percuſſus aer
⁊ nõ ſoluat̄. Vñ ſi velociter ⁊ fortiter percutiat̄/ſonat. Opꝫ enim
preoccupare motũ ferientis fracturã aeris. Sicut ſi cõgregationẽ
aut cumulum harene percutiat aliquid latum velociter.

¶ Et etiã audit̄ in aere ⁊ in aqua:ſed minus. Sed tñ aer non ſo-
lus ſufficit in ſono neqꝫ aqua: Sed indiget̄ vt percuſſio ſit a cor-
poribus ſolidis in inuicem:aut in aerẽ. Et erit quando fuerit aer
fixus ad recipiendũ percuſſionem ⁊ non diuidetur. Et ideo cum
fuerit percuſſus velociter ⁊ fortiter faciet ſonuꝫ. Neceſſe eſt enim
vt motus percutientis antecedat diuiſionẽ aeris:vt homo ſi per
cuſſerit cumulum harene.

79 ¶ Cũ declarauit ꝙ percuſſio fit per aliq̄d apud aliq̄d ⁊ in aliquo ⁊ declara
uit ea per que fit percuſſio:⁊ ſm̃ que incepit declarare illud in quo fit per-
cuſſio. ¶ Et.d.⁊ audit̄ in aere ⁊ in aqua:ſed minus.i. ſed aqua min⁹ reddit
vocem fortiter q̄ꝫ aer. ¶ D.d.⁊ aer nõ eſt ſolus ſufficiens in ſono ⁊c.i. et aer
non ſufficit vt fiat ſonus abſqꝫ aliquo percuſſo:neqꝫ aqua etiam ſufficit in
hoc:ſed indiget̄ vt in aere fiat ꝑcuſſio a corporibus ſolidis in inuicem ⁊ in
ipſo aere. ¶ D.d.⁊ hoc erit qñ aer fuerit fixus ⁊c.i. ⁊ ſonus fit qñ percuſſio
fuerit a ſolidis corporibus adinuicẽ:⁊ in ipſum aerem : et fuerit percuſſio
ipſius aeris perveločẽ motũ:ita ꝙ precedat motũ aeris:⁊ fuerit percutiẽs
hñs latitudineꝫ ⁊ q̄ntitatẽ:qm̃ reſiſtet tũc ei aer. Cũ enim percutiens ⁊ per-
cuſſum fuerint talia cõtinget vt aer videatur quaſi fixus ⁊ non diuiſus.ſ.
qñ percutiens non fuerit diuiſum:⁊ motus eius non fuit tardus. ¶ D.d.⁊
ideo cũ aliq̄d fuerit percuſſum ⁊c.i.⁊ ſignũ eius ꝙ ſonus nõ fit niſi qñ mo-
tus percutiẽtis fuerit velocior diuiſione eſt ꝙ cũ aliquid fuerit percuſſum
ex eis que non ſunt innata facere ſonum fortiter:et velociter fiet ſonus: vt
accidit quãdo homo percuſſerit cumulũ harene fortiter ⁊ velociter:⁊ pro-
pter hoc quod dixit ꝙ ea que ſunt velocis motus faciunt ſonum in aere:lꝫ
non percutiant aliud vt motus corrigie in aere.

Cõtradictio hic ⁊ ſupra cõ. 76. qꝛ ibi vr̄ ꝙ mediũ in q̄ fit ſon⁹ ẽ aer tm̃ nõ aq̄ et idẽ hꝫ. j. cõ. 91. in hoc ho cõ. hꝫ oppoſitũ

¶ Echon autem fit cum ab aere vno facto propter vas determi

nans ⁊ prohibens diffundi iterum aer repellitur ſicut ſphera. Ui detur ſemper fieri echon: ſed non certus: quia accidit in ſono ſicut in lumine: etenim lumen ſemper repercutitur. Neqꝫ enim fieret penitus lumen: ſed tenebra extra id quod a ſole illuminatur. Sed non ſic repercutitur: ſicut ab aqua: aut aere: aut ab aliquo alio lenium vt vmbram faciat qua lumen terminamus.

¶ Echo aũt fit ex aere qñ fuerit vnus propter vas a quo continetur ⁊ prohibetur a diuiſione quando aer reuertetur ⁊ expellet ab eo. q. ſphera. Et forte echo fit ſemper: ſed non manifeſte. Accidit enim in ſono ſicut in luce. Lux enim ſemper reflectit̃: ⁊ ſi non eſſet ita: non eſſet in omni loco: ſed obſcuritas eſſet ſemper extra locum ſuper quem cadit ſol. Sed nõ reflectitur ſicut reflectit̃ ab aqua ⁊ a cupro. ⁊ ab alijs corporibus lenibus: ita ꝙ facit vmbrã. et eſt illud per quod venit lux.

¶ Cum declarauit ea ex quibus fit ſonus: ⁊ quomodo fit: incepit declarare 80
quoddã accidẽs ſoni qḋ dr̃ echo: ⁊ eſt iteratio ſoni cõſeruando ſuã figurã vt accidit in domibus non habitatis. ¶ Et. d. echo aũt ⁊c. i. echo fit ex aere qui fit vnus. ſ. terminatus ⁊ incluſus propter illud a quo cõtinetur ⁊ ꝓhibetur ab exitu: qm̃ cũ motus eius a primo percutiẽte perficit̃ aer a lateribꝰ eius a quo cõtinet̃: percutit ipſum ſcḋa percuſſione ſimili prime ꝑcuſſioni que fecit ſonum: ⁊ ſic audit̃ idem ſonus iteratus ei quaſi reſpõdẽs primo. ¶ Et aſſimilauit iſtud ſphere expulſe: qm̃ quando ſphera expellit̃ contingit in ea motus ſimilis primo motui: ⁊ echo audit̃ poſt primũ ſonũ quaſi rñdens: q2 iã declaratũ eſt ꝙ inter oẽs duos motus eſt quies. ¶ Et non eſt intelligendum ex hoc quod dixit: fit ab aere qñ fuerit vnus: ꝙ fiat ex vno aere: q2 eſt diſtinctus per motũ ab alijs partibus aeris: vt lapis qñ ꝓijcit̃: aut pila: ſed oportet intelligere ꝙ intendit per vnũ aerem vnum: quia eſt terminatũ ⁊ contentum a vaſe. Aer enim qui eſt talis cum in eo contigerit aliqua paſſio ⁊ motus fortis: cõtinget tũc a percuſſione ſimile ei quod contingit a iactu lapidis in aqua. ſ. ꝙ ille motus nõ ꝑficit̃ ꝓpter ipſum terminans: quapropter ꝑcutit̃ ſcḋo a lateribus vaſis terminatis: ⁊ ſic contingit alia paſſio ſimilis prime: quapropter ille ſonus iterat̃. Ari. igit̃ aſſimilauit aerem in hoc motui ſphere: que cũ proijcit̃ expellit̃ mota ab eo quod occurrit qñ motus ſuus non perficit̃ expulſione ſimili prime: nõ ſm ꝙ vna pars aeris eſt illa cui accidit ſecũdo iſta reflexio ⁊ expulſio. ¶ D. d. ⁊ forte echo ſemper fit: ſed non manifeſte: ⁊ innuit per hoc quõ motus ſphere fit in aere apud percuſſionẽ. Talis eñ motus non fit in aere a percuſſione niſi motu reflexionis. Percutiẽs enim primo expellit aerẽ in directo eius ad partem ad quẽ mouet̃ percutiens: q2 niſi partibus aeris acciderit motus cõuerſionis nõ fieret iſte motus ex oĩbus rei percuſſe equaliter aut prope: ita qḋ ex hoc fieret figura ſpherica: aut prope cuius centrum eſt res percuſſa: et dixit: ⁊ forte echo fit ſemper. i. ⁊ forte cauſa propter quã fit echo. ſ. Conuerſio ſemper eſt in ſono: ſed debiliter. Cũ enim fuerit ita fortis ꝙ faciet paſſionẽ permanẽtẽ in aere aliam numero a prima paſſione et ſimilẽ ei in qualitate: tũc fiet echo. ¶ D. d. ſicut accidit in luce. Lux enim reflectitur ⁊c. i. ⁊ hoc quod accidit in ſono: ſimile eſt illi quod accidit luci. Lux enim habet duas reflexiones: fortem ⁊ debilem. Fortis enim facit lucem ſecundam: ⁊ eſt conuerſio que fit a corporibus terſis: et eſt ſimilis reflexioni que facit in aere ſonum ſm quod eſt echo debilem. Secunda autem eſt lux debilis propter

Iã eſt declaratũ ꝙ inter oẽs duos motus ẽ quies ꝑ hoc vide. 8. ph. t. cõ. 62. 63, 64. 65. 66.

Lux hꝫ duas reflexiões fortem et debilem.

quam videntur res in vmbra:⁊ eſt ſimilis cõuerſioni per quã audit homo ſonũ ſuũ:⁊ eſt illud qδ nõ puenit ad hoc ꝙ ſit:ſicut ↄuerſio que fit ab aqua ⁊ cupro que facit ſecundã lucẽ in parte oppoſita prime luci:ſicut conuerſio fortis facit in aere ſecundam vocẽ in parte oppoſita prime voci. ¶ Et illud per qδ ſcimus hanc conuerſionẽ lucis:ſicut dixit:eſt qꝛ videmus in loco ſuper quẽ nõ cadit ſol. Lux enĩ innata eſt exire a lucido ſm rectas illuminationes ad partẽ oppoſitã lucide parti ex corpore luminoſo: ſicut declarauerũt facientes libros aſpectuũ. Si igitur non eſſet illic conuerſio:tũc obſcuritas eſſet in oĩbus partibꝰ preter partẽ cui opponunt radij:quẽadmodũ ſi motus aeris qui facit ſonũ eſſet in parte in qua impellit a percutiẽte tm̃:tunc ſonus nõ audiret niſi ab eo qui eſt in illa parte tm̃. Sed ſonus auditur in omnibus partibus rei percuſſe:et ideo ſcimus ꝙ illud qδ contingit luci de figura ſpherica:ſimile eſt ei qδ cõtingit motui pcuſſionis in aere. Scδm hoc igitur eſt intelligenda ↄſimilitudo inter has duas reflexiones. ¶ Corpus autẽ cũ fuerit luminoſuȝ ex oĩbus partibus:nõ eſt dubiũ ꝙ faciet ſpherã lucidã:⁊ hoc declaratũ eſt in aſpectibus. Differẽtia igitur inter hãc ſpherã ⁊ aliã eſt:ꝙ lux eſt in iſta ↄſimilis: ⁊ in illa diuerſa ſm fortitudinẽ ⁊ debilitatẽ. Et videtur etiã ꝙ ſphera lucis facta a corpore luminoſo ex vna ſuarũ partium:cum hoc ꝙ eſt non conſimilis ſibi in luce eſt etiã non perfecte rotũditatis.ſ.ꝙ lõgiſſima diameter eſt illa que exit a corpore luminoſo ad circunferentiam in parte cui opponuntur radij: et breuiſſima in parte oppoſita:⁊ eſt pars que eſt ſuperioris vmbre omnibꝰ partibus ⁊ paucioris lucis.

L Lux innata eſt exire ⁊c.

¶ Vacuũ aũt recte dr ꝓpriũ audiẽdi. Videt enĩ eſſe vacuum aer. Hoc aũt eſt faciẽs audire cũ moueat ↄtinuus ⁊ vnus. Sȝ ꝓpter id ꝙ frangibilis eſt nõ ſonat:niſi lene ſit qδ pcutit. Tũc aũt vnus fit ſimul ꝓpter planũ. Unum enim eſt lenis planum.

¶ Recte igitur fuit dictum ꝙ vacuum prodeſt in auditu. Exiſtimatur enim ꝙ aer ſit vacuũ: ⁊ hoc eſt qδ facit audire cũ mouebitur continuum ⁊ vnum. Sed non propter hoc ꝙ eſt obediẽs:non enim fit niſi percuſſum fuerit lene: ⁊ tũc fiet vnus echo: qm̃ venit inſimul a ſuperficie eius. Superficies enim lenis eſt vna.

81 ¶ Cũ declaratũ eſt ex hoc ꝙ aer eſt materia ſoni ꝙ impoſſibile eſt fieri niſi per illũ:non errauit ex hoc mõ qui dixit:ſonus fit per vacuũ:cum credebat aerẽ eſſe vacuũ:⁊ ſi errauerit inquãtũ credebat aerẽ eſſe vacuũ. Ipſe igitur laudat eos:qꝛ recte dixerũt vno mõ:lȝ errauerit in exiſtimatiõe ſua. ¶ D.d. ſed nõ ꝓpter hoc ꝙ eſt obediens ⁊c.i.⁊ aer eſt illud qδ facit audire cum mouebitur vnũ cõtinuũ:ſed iſte motus nõ inuenit ei vnũ ⁊ continuũ ſm ꝙ eſt obediẽs tm̃ ⁊ rarũ:ſed cũ percuſſum fuerit corpus lene. ¶ Et cũ dedit cauſam ꝓpter quã motus fit vnus ⁊ cõtinuus:⁊ eſt ꝙ percuſſum ſit corpus lene:dedit cauſam in hoc:⁊.d.⁊ tunc ſonus fiet vnus ⁊c.i.⁊ dicimus ꝙ neceſſe eſt faciẽdo ſonũ vt percuſſum ſit lene:qꝛ vnus ſonus nõ fit niſi ab vno motu:qñ corpus pcuſſum fuerit lene:tunc igitur motus qui fit in aere fit ab vna percuſſione:qm̃ inſimul expelluntur partes aeris a ſuperficie eius.qm̃ ſuperficies rei lenis eſt vna:quapropter ⁊ percuſſio erit vna: quapropter ⁊ ſonus erit vnus. Superficies autem a ſphera nõ eſt vna ſed plures ſuperficies:quapropter percutio erit plures:quapropter ſonus nõ fiet illic vnus ꝓpter vniuerſitatẽ ⁊ vniformitatẽ earũ:⁊ qꝛ vna earũ non ſufficit in faciẽdo ſonum:nec omnes inſimul fiunt vna percuſſio.

Qñ corpus pcuſſum fuerit lene ſonꝰ erit vnus. Idem .8. cõ.78.

¶ Sonatiuū quidem igiť qđ motiuū vnius aeris ꝯtinuitate vſq̄
ad auditū. Auditus aūt cōnālis e ſt aeri. Propter id autem ꝙ in
aere eſt moto exteriori qđ infra mouetur. Propter qđ quidē non
vbiq̄ audit animal: neq̄ vbiq̄ penetrat aer. Non eñ vbiq̄ habet
aerem mouenda pars ⁊ animatum: ſicut pupilla humidum.

¶ Habēs igiť ſonum eſt mouens vnum aerem ſm̄ continuatio-
nem quouſq̄ ꝑueniat ad auditū. Auditus eñ eſt copulatus cum
ꝑcuſſione: q̄ eſt in aere: ⁊ iđ nō in oī loco audit animal: neq̄ in oī
loco tranſit aer. Membrū eñ motū ⁊ anhelans in omni loco ha
bet hoc: ſicut diſpoſitio videntis apud humorem.

¶ Cum declarauit diſpoſitiones quibus fit ſonus. ſ. diſpōnes percutientis 82
⁊ ꝑcuſſi: ⁊ aeris: incepit declarare quō fit copulatio ſoni cū auditu ab iſtis
rebus. ¶ Et. d. habēs igitur ſonū ⁊c. i. neceſſe eſt igitur ex hoc qđ declaraui
mus: vt agens ſonū ſit mouēs vnū aerē motum vno motu ꝯtinuo quouſq̄
perueniat ad auditū. ¶ Et intendit ꝑ hoc qđ dixit vnū non vnum propter
diſtinctionē ab alijs partibus aeris: ſed vnū ꝓpter vnū motum continuū.
¶ Deinde. d. ⁊ auditus eſt copulatus ⁊c. i. ⁊ ſenſus auditus copulať cum ſo
no: q̄ in eo exiſtit aer ꝯtinuus cū aere extrinſeco: qui ſi nō eſſet: nihil ſenti-
ret. ¶ D. d. ⁊ ideo non in oī loco ⁊c. i. ⁊ q̄ neceſſe eſt vt in hoc ſenſu ſit aer
ꝯtinuus cū aere extrinſeco: in quē cadit percuſſio: ideo aīal nō pōt audire
in oī loco: ſed in locis in quibus nihil diuiditur inter aerem percuſſum et
aerem ſenſus auditus: neq̄ ex omni membro auditur: ſed ex mēbro ī quod
trāſit aer. ſ. auris. ¶ Deinde. d. mēbrū eñ motum ⁊ anhelitus ⁊c. i. ita eſt de
hoc qđ aīal non audit niſi ex mēbro ꝓprio: ſicut de anhelitu ⁊ viſu. mēbrum M
eñ per qđ anhelatu nō eſt quodcūq̄ mēbrū ſit: ſed membrū propriū. ſ. pul
mo: ⁊ ſiľr eſt diſpoſitio videntis in cōparatione ad humorem glatialem. ſ.
ꝙ viſio non aptatur ei: niſi per mēbrū in quo eſt humor diaphanus aptus
ad recipiendum colores. V. g. humor gratialis: ⁊ ideo animal carens iſtis
inſtrumentis caret iſtis ſenſibus.

Hic cōmētator vr̄ tenere viſionē fieri in humore glaciali.

¶ Per ſe quidē igiť inſonabilis aer ꝓpter id qđ facile frāgibilis
eſt. Cū vo prohibetur frāgi hmōi motus ſonus eſt. Hic autē eſt
in auribus edificatus: cum hoc qđ eſt immobilis quatenus certe
ſentiat oīs differentias motus. Propter hoc aūt ⁊ in aqua audi-
mus: qm̄ non ingreditur ad ipſum cōnālem aerem: ſed neq̄ in au
rem propter reflexiones ipſius. Cum autem hoc accidit non au-
dit: neq̄ ſi miringa: ſicut que in pupilla pellis laboret.

¶ Hoc igiť ipſum nō hꝫ ſonū. ſ. aer: q̄ eſt velocis diuiſionis. Cū
igiť ꝓhibeť a diuiſione: tunc motus eius erit ſonus. Aer aūt qui
eſt in auribus fuit poſitus in eis nō motus: vt ſentiat ꝑfecte oēs
modoꝝ motus. Et ideo audimꝰ etiā in aqua: q̄ intrat ſuꝑ ipſum
aerē copulatū: cū nō intrat: neq̄ in aure ꝓpter ſpirā. Et cum hoc
acciderit nō audiemus: neq̄ etiā cū acciderit motui cerebri occa-
ſio ſicut diſpoſitio cutis q̄ eſt ſuper viſum qñ accidit occaſio. Et
quod accidit de deſtructione auditus per introitum aque ſuper
iſtum aerem. Iſtud idem accidit ex introitu aeris extrinſeci ſuper
ipſum: ⁊ ſcias hoc.

83 ¶ Cũ declarauit ꝙ per aerẽ fit ꝙ ſonus copulatur cũ ſenſu: & ꝙ ipſe eſt elementũ ꝓprium iſti ſenſui: ſicut eſt etiã elementũ ꝓpriũ ſenſui viſus: incepit declarare modũ ſm quẽ aer recipit ſonũ. ¶ Et. d. hoc igit̃ ipſum non habet ſonũ. ſ. aer &c. i. & aer eſt recipiẽs ꝓpriũ ſonũ: q2 nõ h3 in ſe ſonũ: cum in ipſo non ſit motus q̃ faciat ſonũ: & cã in hoc eſt q2 eſt velocis diuiſionis: et hoc in aere. Simile eſt in diaphano: quẽadmodũ eñ ſi diaphanũ haberet colorẽ nõ reciperet colores: ita aer ſi haberet ſonos ex ſe nõ recipet ſonos. ¶ D. d. cũ igit̃ ꝓhibet̃ &c. i. & cũ in eo ↄtinget ꝑ aliud motus qui prohiberet eũ a diuiſione: & eſt motus qui fit a percutiente in percuſſum: tunc iſte motus facit in eo ſonũ. D. narrauit ꝙ iſta eſt cã ꝓpter quã natura poſuit ĩ auribus aerẽ nõ mutatũ: ſed valde quieſcentẽ. & d. aer aũt qui eſt in auribus fuit in eis: non motus vt ſentiat perfecte oẽs modos motus factos in aere extrinſeco: iſte igitur aer poſitus in auribus excedit aerẽ extrinſecũ ĩ quiete. D. d. & ꝓpter hoc audimus in aqua &c. i. & q2 aer eſt neceſſarius in ſenſu auditus audimus in aqua qñ aqua nõ intrauerit ſuꝑ aere qui eſt in aure neq3 corruperit eũ ꝓpter ſpirã que eſt in creatiõe auris: & qñ intrauerit nõ audiemus: & tunc accidet nobis illud qđ accidit qñ pelli cerebri accidit occaſio: q2 tũc nõ audiemus quẽadmodũ qñ cuti que eſt ſuꝑ viſum acciderit occaſio nõ videmus. ¶ Et intẽdebat declarare ꝙ cõparatio aeris poſiti in aure eſt ſicut cõparatio mẽbri proprij vnicuiq3 ſenſato. ſ. hoc per qđ primo perficitur actio iſtius ſentientis. & ideo aſſimulauit iſtud qđ accidit huic aeri de deſtructione ꝑ introitũ aque ſuper ipſum ei qđ accidit de ꝑcuſſione cadente ſuper aurem. & ſuper ipſum viſum. Et illud qđ accidit de corruptione auditus per introitũ aque ſuper iſtum aerem poſitũ in auribus: accidit per introitũ aeris extrinſeci ſuper ipſum.

Sicut ſi diaphanũ hẽret colores nõ reciperet colores ita ſi aer hẽret ſonos nõ recipet ſonos. Idẽ 3. cõ. 67. & 2. cõ. 71.

Documẽtum.

¶ Sed & ſignũ eſt audiẽdi aut nõ: ſonare ſemꝑ aurẽ ſicut cornu. Semꝑ eñ quodã ꝓprio motu aer mouet̃ in auribus. Sed ſonus extraneus et nõ ꝓprius eſt: & propter hoc dicũt audire vacuo et ſonanti. Quia audimus habente determinatum aerem.

¶ Et etiã ſignũ auditus primo eſt audire tinnitũ in aure ſemper vt cornu. Aer eñ in aure ſemper mouetur quoquo mõ motu proprio. Sed ſonus eſt extraneus non proprius: & ideo dixerũt ꝙ auditus fit per vacuum terminabile. Quia non audimus niſi per aliquid in quo exiſtit aer diſtinctus.

84 ¶ Cũ declarauit ꝙ iſte aer qui exiſtit in auditu eſt neceſſari⁹ in hoc: incepit dare teſtimonium ꝙ in audire exiſtit aer diſtinctus ab aere extrinſeco ¶ Et. d. & etiã ſignũ audit⁹ &c. i. & demõſtrat etiã ꝙ iſte aer exiſtit ĩ aure hoc qđ ſignũ verificationis auditus in hoĩe: vt medici dicũt eſt ꝙ ſemꝑ audiat tinnitũ in auribus cũ hoc fuerit ſine occaſione: vt accidit hõmini qñ poſuerit cornu in aures: & auſcultauerit ſonũ in eo ꝓpter aerẽ incluſum in cornu & duritiẽ cornu. ¶ D. d. aer eñ ſemper mouetur &c. i. & cã huius tinnit⁹ que audit acuti auditus eſt: quia aer qui eſt in aure ſemꝑ mouet̃ motu proprio ſ3 iſte motus eſt proprius: & motus ſoni eſt extraneus: quapropter iſte motus nõ impedit motũ ſoni. D. d. & iõ dixerũt &c. i. et ꝓpter iſtũ tinnitum qui audit̃ in aure ꝓpter aerẽ incluſum dixerũt antiq̃ ꝙ audit⁹ fit ꝑ vacuũ habẽs tinnitũ: q2 credebãt aerẽ eſſe vacuũ: & dixerũt hoc q2 nos nõ audimus niſi per membrum in quo exiſtit aer diſtinctus ab aere extrinſeco.

N Aer q̃ eſt ĩ aure ſẽp mouet̃. ſ3 oppoſitũ dixit cõ. ſuꝑiori.

¶ Utrũ aũt ſonet verberãs aut verberatũ aut vtrũq3 mõ autem altero. eſt eñ ſonus motus poſſibilis moueri hoc mõ: quo quidẽ

ſaltātia a lenib⁹ cū aliqͣs truſerit. Nō igit̄ ſicut dictū eſt oē ſonat
qꝺ verberat̄ ⁊ verberans vt ſi obijciatur acus acui. Sed opꝫ qꝺ
percutitur regulare eſſe vt aer ſubito diſſiliat ⁊ moueatur.
¶ Utrū aūt ſonoꝝ eſt ꝑcutiēs aut percuſſum. Dicam⁹ igit̄ ꝙ eſt
vtrūqꝫ.ſꝫ duob⁹ modis diuerſis. Sonus eñ eſt mot⁹ illi⁹ qꝺ pōt
moueri tali mō.ſ.vt a corꝑe aliquo reflectant̄ corpora lenia. Sed
non oē ꝑcuſſum et percutiēs hꝫ ſonū:ſicut eſt dictū. U.g.ſi acus
percuſſerit acū:ſed neceſſe eſt vt ſit equale.
¶ Cum ſonus ſit a percuſſione:percuſſio autem ſit a percutiente: et a per- 85
cuſſo:incepit querere cui attribuitur ſonus.⁊.d.vtrū aūt ⁊c. Deinde.d.ħ.n.
ſit duobus modis diuerſis.ſonus eñ eſt motus illius ⁊c.i.ſonus enim eſt
motus illius aeris qui mouetur expulſus a caſu percutientis ſuper ꝑcuſ-
ſum:ſicut aliquid euadit ⁊ mouet̄ a corpore leni cū fuerit percuſſum ſuper
illud corpus per aliud corpus lene. Queadmodum igitur motus rerū eua
ſarū attribuitur percutienti ſm agens:⁊ percuſſo ſm ſubiectū : ita ſonus q̄
eſt motus aeris qui eſt tali mō:attribuitur percutienti ⁊ percuſſo. ¶ D.d.ſꝫ
non eſt omne percuſſum ⁊ percutiens ⁊c.iſta eſt alia cōditio addita in cor-
poribus ſonoris.ſ.vt ſint lata. Sunt igitur tres ꝯditiones.ſ.vt ſint lenia:du
ra:⁊ lata:q̄ pñt ꝓcedere ꝑ ſuū motum diuerſionē aeris.

Tres ſūt ꝯditiōes i corporib⁹ ſonoris.ſ. vt ſint lenia:dura: ⁊ lata.

¶ Differētie aūt ſonātiū in ſono ſm actū oſtēdunt̄. Sicut eñ nō
vident̄ colores ſine lumine:ſic neqꝫ ſine ſono acutū ⁊ graue. Hec
aūt dñr ſm metaphorā ab illis q̄ tangunt̄. Acutū eñ mouet ſen- A
ſum in pauco tpe multum. Graue autē in multo paucū. Neqꝫ tñ
velox eſt acutū:graue autem tardum. Sed ſit alterius quidē mo
tus ꝓpter velocitatē talis:alterius autem talis ob tarditatem:⁊
vident̄ ſimilitudinē habere circa tactum cū acuto ⁊ hebeti. Acu-
tum enim quaſi pungit. hebes vero quaſi pellit propter id quod
mouet: Hoc quidem in pauco:illud autem in multo. Quare acci
dit hoc quidem velox:illud autem tardum eſſe.
¶ Modi aūt rerū ſonorarū declarant̄ in ſono q̄ eſt in actu. Que-
admodū eñ colores non vident̄ ſine luce:ſic graue ⁊ acutum nō
ſentiunt̄ ſine ſono.⁊ hoc dr̄ ſm trāſumptionē ex rebus tangibili-
bus. Acutū enim mouet ſenſum in modico tpe multū. Graue au
tem in tpe lōgo parum. Sed tñ acutū non eſt velox:neqꝫ graue
tardum. Sed motus illius erit ſicut velocitas:⁊ motus iſti⁹ ſicut
tarditas.⁊ forte hoc eſt ſile ei qꝺ inuenit̄ in ſenſu tactus de acuto
⁊ obtuſo. Acutum enim quaſi eſt ſtimulās:obtuſum ꝟo quaſi ex
pellit. Illud enim mouet in modico tpe:⁊ illud in longo. Cōtin-
git igitur ex hoc vt iſtud ſit velox:⁊ iſtud tardum.

¶ Uult declarare in hoc capitulo qñ cōprehendunt̄ primi modi ſoni:⁊ qui 86
ſunt ⁊c.dicit modi aūt rerū ſonorarū ⁊c.i.differentie autē rerum ſonorarū
comprehendunt̄ ⁊ declarant̄ apud eſſe ſoni. D.d.queadmodū enim colores
non videntur ⁊c.i.queadmodū eñ differētie colorū nō cōprehendunt̄ ſine
eſſentia coloris in actu:⁊ illud erit apud preſentiā lucis:ſic acutū et graue
in ſono:que ſunt prime differentie ſoni:nō cōprehendunt̄ ſine eſſentia ſoni

in actu. ℂ D. d. ⁊ hoc dr̄ ſm̄ trāſumptionē ⁊c. i. ⁊ vocare differētias ſoni graue ⁊ leue eſt ſm̄ ſimilitudinē ad res tangibiles: qm̄ quidē ſonus mouet ſen
B ſum magno motu in modico tp̄e: ⁊ tangibile acutū eſt tale: ⁊ iō trāſumebaꝛ nomē eius ad illud: ⁊ ſilr̄ etiā qꝛ quidā ſonus mouet auditū longo tēpore paruo motu ſil̄s eſt tāgibili qđ mouet tactū in lōgo tp̄e paruo motu. ſ. obtuſo. ℂ D. d. ſed tn̄ actus nō eſt velox ⁊c. i. ſed tn̄ ſonus qui mouet auditum motu magno in tp̄e paruo non eſt velox in rei veritate: neqꝫ ſonus grauis tardus: velox em̄ ⁊ graue in rei veritate: ſunt de diſpoſitionibus mobiliū. ſed hoc dr̄ graue: qꝛ mouet tarde: hoc leue: qꝛ mouet velociter. ℂ D. d. ⁊ forte hoc eſt ſil̄e ⁊c. i. ⁊ forte iſta intētio q̄ inueniꝛ in ſono de moto veloci ⁊ tardo: eſt q̄ſi ſil̄s ei qđ inueniꝛ in ſenſu tactus de acuto ⁊ obtuſo: ⁊ iō trāſūpta fuit iſta ordinatio de acuto ⁊ obtuſo nō de veloci ⁊ tardo: ⁊ qꝛ obtuſum ſil̄e eſt graui: ideo talis ſonus dr̄ grauis. D. d. acutū enim ⁊c. i. ſonus em̄ acutus quaſi ſtimulat ſicut ſtimulat corpus acutū: ⁊ ſonus grauis quaſi expellit ſicut expellit corpus obtuſum: qꝛ aſſimilaꝛ graui. Contingit igiꝛ ex hoc vt illud ſit velox: ⁊ hoc tardum. i. ⁊ ex quo contingit ſm̄ cōſuetudinē vocare ſonū qui videꝛ q̄ſi ſtimulare acutū: ⁊ ſonū q̄ videꝛ quaſi expellere graue.

ℂ De voce igitur ſic determinatū ſit. Vox autē ſonus quidam eſt aīati. Inanimatoꝝ em̄ nullum vocat: ſed ſm̄ ſil̄itudinē dr̄ vocare vt tibia ⁊ lyra: ⁊ quecūqꝫ alia inanimatos extenſionē habēt: ⁊ melodiam: ⁊ locutionē. Aſſimilantur enim quia ⁊ vox hoc habet. Multa autem aīalium vocem nō habent vt que ſunt ſine ſanguine: ⁊ ſanguinem habentiū piſces: ⁊ hoc rōnabiliter. Siquidē aeris motus ſonus eſt. Sed qui dicunꝛ vacare vt q̄ in acheloo: ſonant brachijs aut aliquo huiuſmodi altero.

ℂ Hoc igiꝛ eſt qđ determinauimus de ſono. Vox aūt eſt aliquis ſonus in animato. V. g. ꝙ fiſtula ⁊ alia q̄ habent expanſionē: ⁊ tonum: ⁊ idioma: ⁊ ſunt ſil̄ia: qm̄ in voce ſunt etiā iſta. ⁊ plura animalia non habent vocem: vt carentia ſanguine: ⁊ piſces de aīalibus habentibꝰ ſanguinē. ⁊ hoc neceſſe fuit. Sonus em̄ aliqs motus aeris. Sed ea q̄ dicunꝛ vociferare vt aīalia que ſunt in flumine: qđ dr̄ achelous: non faciūt ſonū niſi per vias nariū: aut per ſimilia. Et hoc non dicitur vox niſi equiuoce.

ℂ Cum locutus fuit de ſono vl̄r ſiue de aīato ſiue de non aīato: incepit lo-
87 qui de ſono aīati. ℂ Et. d. vox aūt eſt ⁊c. i. vox aūt eſt ſonus aīalis animati in quo inuenitur neuma vel nete: ⁊ irach: ⁊ dictiones: ⁊ ideo plura inſtrumēta dicūtur vociferātia ſm̄ ſimilitudinē quia hec tria inueniuntur in eis aut ſua repreſentantia. fiſtula enim ⁊ alia inſtrumēta nō dicunꝛ vociferantia niſi quia habēt expāſionē. i. neuma vel nete ⁊ tonū. i. irach ⁊ dictiōes. i. aliquod ſil̄e litteris ⁊ dictionibꝰ. D. d. ⁊ ſunt ſil̄ia ⁊c. i. ⁊ iſta inſtrumēta ī vociferādo ſunt ſil̄ia aīalibus. hec em̄ tria exiſtūt in aīali in rei veritate: ī iſtis vero per ſimilitudinē. ℂ D. d. ⁊ plura aīalia nō habēt vocē ⁊c. i. ⁊ recte accidit ꝙ plura animalia non habent vocem: vt animalia carentia ſanguine: ⁊ piſcis de animalibus habentibus ſanguinem: cum ſit declaratum ꝙ ſonus eſt motus factus a percutiente et percuſſo in aere: ⁊ iſta animalia carent aere qui percutiat ea in ſuis interioribus: et carent inſtrumentis que percutiunt aerē. ℂ Et cū narrauit hoc de iſtis animalibus: induxit ꝙ forte aliquis dubitabit de huiuſmodi ex hōc ꝙ quidam modus piſcium vociferat:

C Sonus ē motus factus a ꝑcutiente ꝑcuſſo in aere. Idē ꝫ. tex. cōm̄. 78.

ciferat:ꝛ.d.ſed ea que dicuntur vociferare ꝛc.ꝛ intendit per vias branchos ꝛ intẽdebat ꝙ tale nõ dicitur vociferatio niſi equiuoce cũ nõ inueniant in ea illa tria gñã q̃ ſunt neuma vel nete ꝛ irach:ꝛ litere aut ſimilia literis.

¶Uox autẽ ſonus animalis eſt. et non qualibet parte:ſed quoniã omne ſonat verberante aliquo:ꝛ aliquid:ꝛ in aliquo:hoc autẽ eſt aer:rationabiliter vtiq͂ vocabunt hic ſola quecũq͂ ſuſcipiũt aera. Jam enim aere reſpirato vtitur natura in duo opera:ſicut lingua in guſtũ et locutionẽ. Quorũ quidẽ guſtus neceſſari⁹ eſt. Unde ꝛ in pluribus ineſt:interpretatio aũt eſt ꝓpter bñ eſſe. Sic ꝛ ſpũ:ꝛ ad calorẽ interiorẽ tanq͂ neceſſariũ:cauſa autẽ in alteris dicetur. Et ad vocem vt ſit quod bene.

[D Aere reſpirato nãvtitur in duo opa. ſicut lingua i guſtũ ꝛ locutionem.]

¶Uox autẽ eſt ſonus aĩalis. ſed nõ per quodcũq͂ mẽbrũ. Sed q: oĩs res nõ habet ſonũ niſi percutiendo aliquid.ſ.aerẽ: neceſſe eſt etiã vt iſta tantũ vociferent.ſ. recipientia aerẽ. Natura enim vtitur aere anhelato in duab⁹ actionibus:ſicut lingua in guſtu ꝛ loquela:ſed guſtus neceſſarius eſt:ꝛ ideo eſt in pluribus:loquela autẽ propter melius. Et ſic vtitur anhelitu in calore intrinſeco:ꝛ hoc eſt neceſſariũ:et iam dedimus cauſam in hoc in alio libro. Et in vociferatione propter melius.

¶Cũ declarauit ꝙ vociferatio dicit̃ equiuoce in eis q̃ vociferãt per branchos:ꝛ in animalib⁹ anhelantibus:vult modo notificare genus animaliũ in quo inuenit̃ vera vox. ¶Et.d.vox autẽ ꝛc.i.vox aũt vera eſt ſonus aĩalis proprij et per membrũ propriũ. D.incepit declarare ſermonẽ qđ membrũ eſt ꝛ qđ animal:ꝛ.d.ſed q: oĩs res nõ habet ſonũ ꝛc.i.ſed q: iã declaratũ eſt ꝙ oẽ ſonorũ nõ habet ſonũ niſi percutiẽs ꝛ percuſſum in aere: manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt inuenire aĩal ſonorũ niſi habeat mẽbrũ ex quo fiat pcutiẽs:ꝛ percuſſum:ꝛ aerẽ quẽ immittat in illud mẽbrũ ꝛ extrahat ab ipo:ꝛ ꝙ illud mẽbrũ habeat figurã ꝛ quãtitatẽ ꝛ ſitũ terminatũ. Uñ neceſſe eſt vt etiã aĩalia vociferãtia in rei veritate ſunt aĩalia q̃ recipiũt aerẽ in interiorib⁹ ſuis:ꝛ extrahũt ipſum. In iſtis eñ inueniunt̃ illa tria ex qb⁹ fit vox in rei veritate. ¶.D.incepit declarare ꝙ iſtud iuuamẽtũ p qđ natura vtit̃ aere in aĩali anhelante eſt aliud a iuuamẽto qđ eſt infrigidatio. Et ꝙ natura vtit̃ eodẽ mẽbro ad duo:quoꝝ vnũ eſt vtile:ꝛ reliquũ neceſſariũ vt declarat̃ in aĩalib⁹.ꝛ.d.natura nõ vtit̃ aere anhelato ꝛc.i.et intẽdit p duas actiões vociferationẽ ꝛ infrigidationẽ. ¶.D.d.ꝛ guſtus eſt neceſſari⁹ ꝛc.i. ſ3 guſtus ex his duob⁹ eſt neceſſari⁹ in edẽdo aĩalia:ꝛ iõ inuenit̃ in plurib⁹ aĩaliũ. Juuamẽtũ aũt ſuũ in loquela eſt ꝓpter melius: et iõ carẽt eo multa aĩalia. D.d.ſi̾r vtit̃ anhelitu in calore ꝛc.i.ꝛ natura vtit̃ immiſſione anhelitus propter calorẽ qui eſt interius:ꝛ hoc fuit neceſſariũ animalib⁹ anhelantibus: ꝛ vtitur eo propter melius in vociferatione. ¶Et locus quẽ innuit ꝙ in eo fuit locutus de hac intentione eſt ſuus tractatus quẽ fecit de anhelitu:ꝛ iſte tractatus nõ peruenit ad nos: ꝛ oportet perſcrutari de hoc ſingulariter. videtur eñ ꝙ illud qđ dicit Galenus in hoc nõ eſt ſufficiens.

88

[Ariſt. fecit lib. de ãhelitu. ꝛ de anhelitu non ſufficienter dixit. Galc.]

¶Organũ autem reſpirationis vocalis arteria eſt. Cuius autẽ cauſa hec pars eſt pulmo. Hac eñ parte plus hñt calorẽ pedib⁹ gradientia alijs. Indiget autẽ reſpiratione:ꝛ circa cor locus primus. Unde neceſſe eſt interius reſpirante ingredi aerem.

[Litera Ar. ſz habet fauces. alia lra ve re hz guttur.]

¶Et trachea arteria eſt inſtrumẽtũ anhelitus ꝛ vocis. Et illud

propter quod fuit hoc membrum eſt pulmo:quoniā per hoc mē-
brum excedit animal ambulans alia animalia in calore. Et indi
get anhelitu propter cor prius:et ideo indiget neceſſario vt aer
infrigidetur vt anhelet ad interius.

89 ¶Et cū declarauit ꝙ neceſſe ē vt nullū aīal habeat vocē niſi ſit anhelans:
et ꝙ per idē mēbrū facit aīal vtrūqʒ incepit dare illd mēbrū. ¶Et.d.et tra-
chea arteria:ꝛ intēdit p tracheā arteriā epiglotū ꝛ cānā. Et manifeſtū ē ꝙ
hoc mēbrū eſt inſtrm vocis:qm̄ in extremo hui⁹ mēbri eſt corp⁹ ſiſe lingue
fiſtule:et ſilr eſt manifeſtū ꝙ hoc mēbrū eſt pp pulmonē:qꝛ eſt via ad ipm.
¶Et.d.p hoc em̄ mēbrū excedit ꝛc.qꝛ hoc mēbrū inuenit̄ i aīalib⁹ hn̄tibus
ſanguinē ambulātib⁹:ideo ſunt calidiora aīalib⁹ carētib⁹ hoc mēbro.D.
d.et indiget anhelitu pp cor pͥus.i.et iſta aīalia indigēt anhelitu pp calo-
rē cordis prius:et ſcdo pp calorē illi⁹ mēbri.D.d. et ideo idiget vt aer ifri-
gidet̄ ꝛc.i.pp calorē cordis indiget aīal ad imittēdū aerē frigidū prius:et
pp calorē pulmonis:ſcdo indiget vt exhat ipm. ¶Et hoc qd.d.neceſſarium
eſt.Prima em̄ neceſſitas in anhelitu eſt ad imittēdū. Scda ad exhendū.pri
ma aūt ē ꝓpter cor:et ſcda pp pulmonē.qm̄ niſi eēt calor pulmonis nō idi
geret aīal ad extrahendū aerē frequēter. Et hoc eſt ſilr ei qd inuenitur in
pluribus artificijs.ſ.qꝛ indigent mutare inſtrm per qd agūt pp illud qd cō
tingit illi inſtro ab eo qui vtitur. Inſtrm.n.nō mutat̄:niſi qn̄ conſumitur:ꝛ
conſumptio contingens ei:aut eſt ꝓpter vtentē:aut pp ipm vſum. Si igit̄
pulmo deſiderat ad exhendū aerē calm:tūc mot⁹ ei⁹ non eſt ex pectore tm̄

E vt opinatur Galenus:et iſta intentio indiget perſcrutatione per ſe.

Quid eſt ¶Quare percuſſio reſpirati aeris ab anima que eſt in his pti-
vox Non bus ad vocalem arteriam vox eſt. Non enim omnis aīalis ſon⁹
ōis aīalis vox eſt:ſicut diximus. Eſt enim ꝛ lingua ſonare et ſicut tuſſien-
ſon⁹ vox ē tes. Sed oportet animatum eſſe verberans et cum imaginatio-
ſʒ cū ima ne aliqua: Significatiuus enim quidam ſonus eſt vox:et non re
giatōe ali ſpirati aeris ſicut tuſſis:ſed iſto verberat cum qui eſt in arteria
q̄ ſignan ad ipſam. Signum autem eſt non poſſe vocare quemqʒ reſpiran
ti. tem:neqʒ expirantem:ſed detinentem. Detinens enim aerē hoc
ipſo nimirum mouet.

¶Opʒ igit̄ ex hoc vt percuſſio aeris anhelati ab anima que eſt
in iſtis membris ad illud quod vocatur cāna pulmonis:ſit vox.
Non enim omnis ſonus qui fit in animalibus eſt vox: vt dixi-
mus. Poſſumus enim facere ſonum per linguam: ſicut apud
tuſſim:ſed indiget vt percutiens ſit animatum:ꝛ cum aliqua ima
ginatione. Vox enim eſt ſonus illius:et non eſt aeris anhelati ſi-
cut tuſſis:ſed per hoc percuſſit aerem qui eſt in canna. Et ſignū
eius eſt quod nos non poſſumus vociferare in reſpirando: aut
expirando. Quoniam non mouemus per hoc membrum niſi cū
clauſerimus ipſum.

90 ¶D.et opʒ igit̄ vt pcuſſio aeris anhelati ab aīa q̄ eſt i iſtis mēbris ad can
F nā ſit illud qd facit vocē. Neceſſe eſt igit̄ vt eēntia vocis nō ſit aliud niſi p
Eēntia vo cuſſio aeris anhelati ad mēbrū qd cāna dr̄ ab expulſione aīe imaginatiue
cis nō eſt volūtarie q̄ eſt in iſtis mēbris:quēadmodū fiſtulatio eſt pcuſſio aeris ad
alid niſi p linguā fiſtule a fiſtulāte hn̄te aīam expellētē apud imaginationē neumatū

verberetur.¶ D.d.nō eīm oīs ſon⁹ ⁊c.i.et diximꝰ ꝙ neceſſe ē in eēndo vocē vt ꝑcutiēs hēat aīam imaginatiuā:q2 nō oīs ſon⁹ factꝰ ab aīali eſt vox:vt ſonus q̄ fit ſine volūtate apō̄ tuſſim :⁊ apō̄ motū lingue:ſʒ vox ē ſon⁹ q̄ fit cū imaginatiōe ⁊ volūtate.et iō̄ dixit.aīatū et cū imaginatiōe:innuit.n.ꝙ iſta actio cōplek̄ duabꝰ ꝟtutibꝰ aīe:quarū vna eſt ɔcupiſcibilis:⁊ altera imaginatiua.D.d.vox.n.ē ſon⁹ illiꝰ ⁊c.i.ꝑmū.n.mouēs in voce eſt aīa imaginatiua et ɔcupiſcibilis:⁊ iō̄ vox eſt ſon⁹ illius ꝑmi.i.volētis:⁊ nō ē ſon⁹ mouētis aerē anhelatū:vt ſonus q̄ fit apud tuſſim:ſʒ mouēs in voce eſt aliud ab iſto mouēte:lʒ nō moueat niſi ꝑ ipʒ.⁊ hoc intendebat cū.d.ſʒ ꝑ hoc ꝑcutit aerē q̄ ē in cāna.i.ſʒ illō̄ ꝑmū mouēs qō̄ ē ꝓpriū voci ꝑcutit aerē q̄ eſt in cāna apud vocē per illō̄ qō̄ moueat aerē anhelatū.¶ D.d.et ſignū eiꝰ eſt qō̄ nos nō poſſumꝰ vociferare ⁊c.i.et ſignū eiꝰ ꝙ ꝑmū mouēs in voce mouet aerē mediāte primo mouēte aerē in anhelitu eſt ꝙ nos nō poſſumꝰ vociferare dū iſpiramꝰ:aut expiramꝰ.Mouēs.n.in anhelitu alio inſtrō nō vtik̄ in illa hora ab inſtrō ꝑme motiōis in ꝑcuſſione q̄ facit ſonū.Sʒ impoſſi̇ē ē vt vno inſtrō vtak̄ in diuerſis actionibꝰ in vna hora.D.d.et nos nō̄ mouemꝰ ꝑ illud mēbrū niſi cū cōcluſerimus ipm̄.i.et ideo nos nō mouemꝰ aerē motu vocis ꝑ hoc mēbrū qō̄ iſpirat et expirat:niſi q̄n incluſerimus anhelitū:et reddiderimꝰ ipm̄ ocioſum ab iſta actione que eſt anhelitus.

Primum mouēs in vocē aīa imagīatiua ⁊ ɔcupiſcibilis.

cuſſio aeris anhelati ad mēbrū ꝙ cāna dr̄ ab expulſiōe aīe imaginatiue volūtarie dē iſtis mēbris ⁊c.

¶ Manifeſtum aūt et quia piſces ſine voce:non enim hn̄t guttur. Hanc autem partē nō hn̄t q2 non recipiunt aerē:neqꝫ reſpirāt. Sed qui ſic dicūt:peccāt propter q̄ʒ igik̄ cām altera rō̄ eſt. B

¶ Et manifeſta eſt etiam cā propter quā piſces carent voce. Carent enim canna quia non anhelant:et qui dicit hoc eſſe peccat. Cauſa autem in hoc dicenda eſt in alio loco.

¶ D.ꝙ cāe ꝓp q̄s piſces nō hn̄t vocē ſūt tres.⁊ ꝑmo icepit de remotiōe.⁊.d. 91
q2 nō hn̄t pulmonē ⁊ cānā.D.d.cām huiꝰ cāe.⁊.d.q2 nō recipiūt aerē.i.q2 nō idigēt imiſſiōe aeris aut emiſſiōe.D.d.cā aūt i hoc dicēdo ē alio loco.i. cā aūt iſtiꝰ eē:⁊ ē cā ꝓpria ⁊ ꝓpīq̄ huic accn̄ti dicēda ē i alio li.de aīalibꝰ.

¶ Capitulum Nonum.

DE odore autem et olfatibili minus bene determinabile eſt dictis. Non enim manifeſtum eſt quale quid ſit odor ſic vt ſonus vel lux aut color. Cauſa autem eſt quia ſenſum hunc nō habemus certum:ſed peiorem multis animalibꝰ Praue enim odorat homo:et nihil odorabiliū ſine letitia : aut triſtitia. Sicut non exiſtente certo ſenſitiuo.

¶ Odor autem et odoratum difficilius determinantur q̄ʒ predicta. Odor enim non declaratur quid ſit ſicut de voce:luce aut colore:et cauſa huius eſt ꝙ iſte ſenſus non eſt in nobis verus:ſʒ minus q̄ʒ in multis aīalibus. Olfatio eīm hominis eſt valde debilis et nihil ſentit de rebus odoratis ſine delectatione aut contriſtatione:q2 ſenſus iſte non eſt in nobis verus.

Cum compleuit ſermonem de auditu:vult loqui de odoratu. ¶ Et.d. odor autem et odoratū ⁊c.i.et cognoſcere autem quid ſit odor et quid ſit odorabile ex quo poſſumus peruenire ad ſciendum iſtum ſenſ

ſum quid ſit ſm ꝙ dat doctrina nālis: difficilius ē ꝙ̄ ſcire vocē quid ſit aut colorē. Et cauſa difficultatis in hoc eſt: qꝛ nō declarat̄ de odore cuius odor ſit: et que ſunt dr̄ie ꝓprie vnicuiqꝫ eoꝝ ſicut declarant̄ dr̄ie coloꝝ ꝛ vocū. ¶ Et cū declarauit ꝙ cā difficultatis in ſciendo odorē q̄d ſit ē: qꝛ dr̄ie ſpecifice nō bene ꝯprehendunt̄ a nobis. dedit cām in hoc. ꝛ. d. ꝛ cā in hoc ē: qꝛ iſte ſenſus nō ē verus in nobis ꝛc. i. et cā pp̄ quā imperfecte intelligimus dr̄ias odoris ē: qꝛ iſte ſenſus debilior ē in nobis ꝙ̄ in multis aīalibꝰ. ¶ Et intēdebat p hoc demonſtrare cauſam pp̄ quā intell̄s difficile cōprehēdit dr̄ias odorum: et eſt qꝛ iſte ſenſus debilis comprehendit dr̄ias odoꝝ ſenſibiles. Comprehenſio em̄ dr̄iarum a rerum ſenſibilium a ſenſu ē cauſa in comprehenſione earum ab intellectu: et ideo qui caret ſenſu caret intellectu illius generis ſenſibilium. ¶ D. d. ſed eſt debilius in nobis ꝙ̄ in mltis animalibus. i. in comprehendo dr̄ias odorum: multa aīalia vident̄ cognoſcere ſua nutrimenta per differentias odorum: ſicut nos per ſaporem: ꝛ nō in hoc excedunt nos animalia aliqua. i. comprehendendo dr̄ias odorū: ſꝫ in comprehendendo eas a remoto ſpacio. Deinde. d. et nos non ſentimus odoratum ſine delectatione aut triſtitia. i. et non ſentimus de differentijs odorati niſi illud quod eſt delectabile aut contriſtabile. i. non ſentimus de eis niſi dr̄ias magis cōes. Delectabile. n. multos habet modos: ꝛ ſilr̄ cōtriſtabile ꝛ delectabile nō inueniūt̄ niſi in remotiſſimis extraneis.

a Cōphēſio dr̄iaꝝ veꝝ ſēſibiliū a ſēſu ē cā i ꝯphēſiōe earū ab itellectu. ꝛ iō q̄ caret ſēſu caret itellu illiꝰ gñis ſēſibilis. 36. ſ. poſte. t. cō. 33. ꝯſi. 2. phi. t. c. 6.

¶ Rationabile autem ſic ꝛ fortes oculis colores ſentire: et non per manifeſtas ipſis differentias colorum: niſi terrenti ꝛ non terrēti: ſic aūt ꝛ odores hoīm genus. Videtur enim et analogiā hr̄e ad guſtū: ꝛ ſilr̄ ſpēs humorum cū his que ſunt odoris.

Pro hꝰ vid̄ i. 5. de gene. aīaliū ca. 2.

¶ Et videtur ꝙ ſicut ſentiūt aīalia duri oculi colores: ꝙ apud ea non declarantur modi colorum niſi conueniens oculo: ꝛ incōueniens: ſic genus hominum ſentit odores. Videtur enim propter conſimilitudinem quam habet odor cum guſtu: quod modi ſaporum ſunt ſicut modi odorum.

93 ¶ D. ꝛ videt̄ ꝙ ita ſentiūt hoīes dr̄ias odorū: ſicut aīalia duri oculi dr̄ias colorū. Queadmodū. n. illi nō ꝯphēdūt de dr̄ntijs coloꝝ niſi ꝯuenientem ꝛ incōuenientē: ita hoīes nō cōprehēdunt de dr̄ijs odoꝝ niſi delectabile ꝛ cōtriſtabile. Viſum eſt em̄ pp̄ ꝯſilitudinē que ē inter guſtū ꝛ odoratū: vt dr̄ie odorū ſint ſm numerū dr̄iaꝝ ſaporū: ſꝫ dr̄ie ſaporū apud nos ſunt cōprehēſibiles: ꝛ ille nō: cū in hoc ſenſu excedamus oīa aīalia: qꝛ quoquomō eſt tactus: ꝛ cōſilitudo que eſt inter ſapores ꝛ odores eſt: qꝛ nō inuenitur odor niſi in habente ſaporē: vt declaratū eſt in ſenſu ꝛ ſenſato.

Guſtꝰ ē q̄dā tactꝰ vid̄. ſ. c. 112. Tactū certiſſimū ha bet hō. Duri carne inepti mēte molles aūt bn̄ apti.

5 ¶ Sed certiorem habemus guſtum propter id ꝙ ipſe quidam actus eſt: hunc autem habet homo ſenſum certiſſimum. In alijs autem deficit ab animalibus multis: ſm autem tactum differenter certificat. Unde ꝛ prudentiſſimum animaliū eſt. Signum aūt in genere hominum ſm ſenſum hunc ingenioſos eſſe et non ingenioſos: ſm alium autem nullum. Duri enim carne inepti mente: molles autem carne bene apti.

¶ Sed guſtus eſt in nobis magis verus: quia eſt aliquis tactꝰ: et ſi iſte ſenſus eſt in homine valde verus: in alijs diminuitur in multis animalibus: in tactu autem excedit omnia: ꝛ ideo eſt ſub

tilioꝛ omnibus aīalibꝰ. Et ſignum eius eſt ꝙ in gn̄e hūano etiaꝫ
ꝓꝑ iſtū ſenſum eſt hō diſcretꝰ: ⁊ nō eſt hoc ꝓꝑ aliud oīno. Dure
enim carnis nō eſt diſcretū: ⁊ mollis carnis eſt diſcretum.

¶ Ideſt et ſenſus guſtus eſt in nobis ꝑfectioꝛ ſenſu olfatꝰ: qꝛ guſtus eſt ta
ctus quoquomõ: ⁊ ſenſus tactus eſt in nobis ꝑfectioꝛ ꝙ̃ in omnibꝰ aīalibꝰ 94
D.d. et iſte ſenſus ⁊c. i. et lꝫ iſte ſenſus ſit perfectioꝛ in hoīe ꝙ̃ in alijs aīali
bus: tñ nō cõſequit̄ ex hoc vt ſit in alijs ſenſibus perfectioꝛ: imo diminuit̄
in eis a multis aīalibus. ¶ D.d. in tactu aūt excedemus ⁊c. i. in bonitate
aūt ſenſus tactꝰ excedimus oīa aīalia: ⁊ ꝓꝑ bonitatē iſtiꝰ ſenſus eſt hō ſub
tilioꝛ ⁊ diſcretioꝛ omnibus animalibꝰ. ſ. ꝙ cõplexio cõueniēs bonitati iſtiꝰ
ſenſus cõuenit diſcretioni intellectꝰ. ¶ D.d. et ſignū eius eſt ⁊c. i. et ſignuꝫ
conueniētie cõplexionis iſtius ſenſus ad cõplexionē intellectꝰ eſt ꝙ i ge
nere hoīm qñ iſte ſenſus fuerit bonꝰ: tūc homo erit diſcretꝰ: ⁊ ecõtrario.
¶ D.d. ⁊ nō eſt h̄ ꝓꝑ aliud. i. et bonitas diſcretionis a nō vr̄ cõſequi boni
tatē alioꝝ ſenſuū. Boni. n. viſus homo pōt eſſe indiſcretus: ⁊ ſilr̄ boni au
ditꝰ: ſed boni tactus ſemꝑ vr̄ diſcretus. D.d. dure eñ carnis ⁊c. i. et ſignuꝫ
ꝙ bonitas diſcretionis ſequit̄ bonitatē tactꝰ eſt ꝙ mollis carnis. i. boni ta
ctus ſemper videt̄ diſcretus ⁊ intelligens: ⁊ ecõuerſo. ¶ Et hoc qd̄ dixit ve
rum eſt: ⁊ cū inſpexeris intelligentes homines ſemper inuenies eos talis
diſpõnis: ⁊ ideo homo eſt mollioris carnis ꝙ̃ cetera animalia.

¶ Eſt aūt quēadmodū humoꝛ: hic quidem dulcis: ille vero ama
rus: ſic ⁊ odoꝛes ſunt. Sed alia quidē hn̄t ꝓpoꝛtionalr̄ odoꝛeꝫ et
humoꝛē: dico aūt vt dulcē odoꝛē: ⁊ dulceꝫ humoꝛē. Alia vero cõ
trariū. Silr̄ aūt ⁊ acer: ⁊ auſterꝰ ⁊ acutus ⁊ pinguis eſt odoꝛ. Sꝫ
ſicut diximus ꝓꝑ id qd̄ nō multū permanifeſti ſunt odoꝛes: ſicut
humoꝛes: ab his acceperūt nomina ſm ſimilitudinem coꝝ: dul
cis quidem enim a croco ⁊ melle: acer auteꝫ et a thimo: et hmōi.
Eodem autem modo et in alijs.

¶ Et quemadmodū in ſapoꝛe eſt dulce et amarum: ſic in odoꝛi
bꝰ. Sꝫ in quibuſdā odoꝛ et ſapoꝛ ſunt cõuenientes. v. g. odoꝛ dul
cis et ſapoꝛ dulcis: et in quibuſdā cõtrarij: et ideo inuenit̄ odoꝛ
acutus: et põticus: et acetoſus: et delectabilis. Sꝫ ſicut diximus
ꝙ odoꝛes nō ſunt ita manifeſti ſicut ſapoꝛes. Iſti nō dicunt̄ iſtis
noībus: niſi ſm ſilitudinem ad ſapoꝛes odoꝛ. eñ dulcis eſt odoꝛ
croci: et acutus eſt odoꝛ alij et ſimilium: et ſic de alijs.

¶ Uult declarare quomodo cõſequunt̄ drīe odorum drīas ſapoꝝ. ¶ Et. d. 95
quemadmodum in ſapoꝛibꝰ eſt dulce ⁊ amaꝝ. i. quēadmodū in ſapoꝛibꝰ ē
pꝛima contrarietas. ſ. amaritudo ⁊ dulcedo: b ex quibus alij cõponunt̄:
eſt opinandum ꝙ in odoꝛibꝰ eſt pꝛima contrarietas ex q̄ ꝯponūt medij. et
cum narrauit ꝙ iſte drīe debent eſſe ſm numerū illarū: ⁊ quēadmodum eſt
in illis pꝛima ꝯtrarietas: ſic eſt in iſtis: incepit narrare ꝙ non ſemꝑ ꝯſeq̄t
vnaqueqꝫ illarum in altero duoꝝ generū ſuū ſilr̄e in altero genere: ⁊. d. ſed
in q̄buſdā odoꝛ ⁊ ſapoꝛ ⁊c. i. ſꝫ in q̄buſdā ſilr̄e cõſequit̄ ſilr̄e. ⁊ in q̄buſdā nō.
lꝫ ꝙ odoꝛ ⁊ ſapoꝛ nō erūt eiuſdē ſpeciei. U. g. ꝙ ſapoꝛ erit dulcis et odoꝛ
acutus. D.d. et ideo inuenitur odoꝛ acutus id eſt qꝛ drīe odorum ſunt cõ
uenientes differentijs ſapoꝝ inuenit̄ odoꝛ acutus. i. cuius pꝛopoꝛtio ad
odoꝛes eſt ſicut pꝛopoꝛtio acuti ad ſapoꝛes: et ſic de alijs. ¶ Et cum de

a Bõitas diſcretionis nō vr̄ ſed bõitatē alioꝝ ſēſuū. bõi ei viſꝰ pt eē idiſcretus: ⁊ ſilr̄ bõi auditꝰ: ſꝫ boni tactꝰ ſꝑ ē diſcretus oppoſitū i ꝓhemio me. d viſu ⁊ l. 2. d ge. cõ. 7. vbi hꝫ ꝙ poꝛtas viſus ad tactū ē poꝛitas ſꝫ finē ⁊ foꝛmā. tactꝰ ꝟo poꝛitas ē ſm mām ⁊ ſꝫ ſbꝫ q̄ ē poritas ſm nāꝫ. oppoſitū ēt hꝫ ipe. 3. cõ. 77. vbi dixit ari. oꝛ diare tracta. d ꝯtutibꝰ ſenſꝰ ſꝫ nobilitatē ⁊ nō ſm nām.

b Sicut ex ſapibꝰ extremis cõponūt̄ medij ſic ex

odoribus extrēis ēt medīj reſultāt. Jō J.cō.105.

claravit ꝙ nos non cōprehendimus dr̄ias odoꝝ niſi ꝑpter ꝯſilitudinē co
rū cū drījs saporū:vult narrare ꝙ iſta eſt cā ꝑpter quā trāſumpta ſunt ad
eas noia ſapoꝝ.⁊.d.ſed ſicut d.ximus ꝙ odores ⁊c.i.ſ ſicut diximꝰ:qꝛ dif
ferētie odoꝝ nō ſunt apud nos manifeſte:ſicut saporū:ita ꝙ poſſumꝰ cō
prehendere eas abſqꝫ ꝯparatiōe ⁊ aſſimilatione ad alias:hoc fuit cā pro
pter quā trāſumimus ad eas ſm ſimilitudinē noia saporū:⁊ nō īpoſuimꝰ
eis noia ꝓpria qꝛ nō intelleximus in eis intentiones ꝓprias niſi per ſili
tudinē.D.d.odor em̄ dulcis ⁊c.i.manifeſtū ē em̄ apud nos ꝙ odor dulcꝭ ē
ſīc odor croci:aut mellis.i.ꝙ ꝓportio odorꝭ croci ⁊ odorꝭ mellis ad alios
odores.⁊ ſīc ꝓportio dulcis ad alios sapores.et ſic ē de alijs odoribus.

Adhuc autem ſicut auditus ⁊ vnuſquiſqꝫ ſenſuum:Hic qui
1) dem audibilis:et non audibilis:ille vero viſibilis et non viſibi
lis. Et olfatus odorabilis et non odorabilis. Non odorabile au
tem alıud quidem ſecundum id quod omnino impoſſibile eſt ha
bere odorem. Aliud vero paruum habens et prauum. Similiter
autem guſtabile et non guſtabile dicitur.

Non odorabile aliō nullū hñſ odorē aliud prave odorans. aliō parū odorans. ꝯſi. diſtinctionē req re.J.t.cō. 12.⁊.13.

Et quemadmodum auditus:et vnuſquiſqꝫ ſenſuum. Hic qui
dem eſt audibilis et non audibilis. Hic vero viſibilis et non viſi
bilis:ſic etiam odoratus eſt odorabilis et non odorabilis. Et nō
odorabile dicitur vt odorabile. Aut quia eſt impoſſibile vt ha
beat odorem:aut quia habet odorem debilem:aut quia hꝫ malū
et ſic dicitur non guſtabile.

96 Vult narrare hic aliquid cōe iſti ſenſui et alijs ſenſibꝰ.⁊ ꝙ oīs ſenſus
comprehendit ſuum ſenſibile proprium et eius priuationē. Et.d.et quē
admodum auditus ⁊c.i.et quemadmodum auditus et vnuſquiſqꝫ ſenſuū
comprehendit ſuum ſenſibile proprium ⁊ eius priuationem. V.g.qꝛ audi
tus comprehendit audibile ⁊ nō audibile:et viſus viſibile ⁊ nō viſibile.ſic
etiam ſenſus odoratus comprehendit odorabile:⁊ non odorabile. D.in
cepit narrare ſm quot modos dicūtur hec nomia ꝑuatiua:⁊.d.et nō odo
rabile dicitur ⁊c.i.et non odorabile:⁊ nō viſibile:et non guſtabile dicunt
tribus modis:aut de eo quod omnino caret illo ſenſibili aut de eo in quo
inuenitur debile:aut in quo inuenitur male.v.g.non odorabile:dicit em̄
de carente odore omnino:⁊ de habenti debile ⁊ male:⁊ ſic deguſtabile.

Eſt autem olfatus per medium:vt aerem aut aquaꝫ. Et nāqꝫ
et aquatica videntur odorē ſentire. ſilr aūt et q̄cunqꝫ cuꝫ ſangui
ne et ſine ſanguine ſunt:ſicut ⁊ que in aere. Et enim horum que
dam a longe occurrunt ad alimentum que odorem remouent.

Et odorare etiam fit per medium. verbi.g.aerem et aquam.
Animalia enim habitantia in aqua exiſtimantur ſentire odoreꝫ
et ſimiliter habentia ſanguinem ⁊ carentia ſanguine: ſicut ſen
tiunt animalia que ſunt in aere. Quedam enim mouētur ad ſuū
cibum in remoto.

Cum declarauit hic de odore illud quod potuit declarare in hoc loco
97 ꝙ iſte ſenſus ita etiam indiget medio ſicut duo ſenſus predicti. Et ſer
Expō tex. mo eius manifeſtus eſt . ſed debet ita legi : et odorare fit per medium.⁊
hoc mediuꝫ eſt aer: aut aqua.animalia em̄ habitantia in aqua vident ſen
tire odorem ſicut animalia habitantia in aere:⁊ ſecundum hūc modum

videtur ꝙ aīalia viſa in aere ⁊ nō viſa ſentiunt odorē: ⁊ ſignum eius eſt ꝙ iſtoꝝ multa mouenē ad ſuū cibū a remoto lꝫ nō videāt. Apes enim mouētur ad ſuū nutrimētū a loco remotiſſimo ⁊ ſunt ex aīalibus carētibus ſanguine: ⁊ ſimiliter in piſcibus ⁊ in multis animalibus aque. ¶ Et rōcinatio ſuper hoc quod dixit de medio eſt ratiocinatio predicta. ſ. ꝙ cū odorabile fuerit poſitū ſuper ſenſum odoratus nō ſentiē. ⁊ qḋ dixit de viſione ꝙ natura media q̄ ſeruit viſui non eſt aer ſm ꝙ eſt aer: aut aqua ſm ꝙ eſt aqua: ſed natura cōis. ita eſt intelligēdū hic in natura que eſt media. ſ. q² eſt natura cōis. ita eſt intelligendum hic in natura que eſt media. ſ. q² eſt natura cōis aque ⁊ aeris: ⁊ ꝙ odores ſunt extranei in iſta natura. Et ꝙ iſta natura caret odoribus ſicut diaphanū coloribus: ⁊ ſicut color a habet duplex eſſe. ſ. eſſe in corpore colorato: ⁊ hoc eſt eſſe corporale: ⁊ eſſe in diaphano: ⁊ hoc eſt eſſe ſpirituale: ita odor habet duplex eſſe. ſ. eſſe in corpore ordinabili: ⁊ eſſe in medio: ⁊ hoc eſt eſſe corporale ⁊ illud ſpirituale: ⁊ illud naturale: ⁊ hoc extraneum. b ¶ Et cū hoc ignorauerſit quidā ⁊ exiſtimauerſit ꝙ odor nō ſeparaē a corpore odorabili ⁊ ꝙ nō hꝫ niſi vnū eſſe tm̄: dixerūt ꝙ a corpore odorabili diſſoluiē corpus odoriferū habēs corp⁹ ſubtile: ⁊ odorem ſubtilem: ⁊ ꝙ mouetur in aere donec perueniat ad ſenſum odoratus. ¶ Et hoc deſtruiē multis modis. ¶ Uidemus enim ꝙ multa aīalia mouētur ad nutrimētum per ſpaciū multarū dietarū c ſicut apparet in vulturibus: ⁊ ſicut apparet de tigribus que venerūt ad locū pr̄liū qḋ accidit in terra grecoꝝ a remotis regionibus. ¶ Et qm̄ iā poſuimus ꝙ omne ſenſibile qḋ cōprehēditur per mediū equaliter debet ſentiri ex oībus partib⁹ niſi aliquid impediat. vn̄ neceſſe eſt vt iſtud corpus vaporoſum ſit ſemper vnū ⁊ ꝙ ſuus ſemidiameter ſit ſm longitudinē linearū vnde veniūt iſta aīalia ad ſuū cibū vt diciē ꝙ vultures mouenē a quingentis miliaribus: ſed impoſſibile eſt vt corpus paruū extēdatur donec recipiat tales dimenſiones: cū impoſſibile eſt vt materia recipiat extenſionē ad tale vltimuꝫ. Maxima enim remotio quā materia recipit eſt dimenſio ignis: deinde aeris. Si igitur corpus odorabile alteretur totū in ignē aut aerē impoſſibile eſt ipſuꝫ recipere dimenſionem mille miliariorū. Minima enim dimēſionū d quā materia recipit eſt dimēſio terre: ⁊ maxima eſt dimēſio ignis. ⁊ inter has duas dimēſiones nō ſentitur ex diuerſitate hec quātitas. ſ. vt magnitudo vnius palme terre ſit a mille milliaria. hoc em̄ impoſſibile eſt. ¶ Et etiā ſi ita eſſet: tūc illud corpus ſphericū nō odorabile neceſſe eſſet vt penetraret aerem ſm totū: aut ꝙ aer recederet a loco ſuo. ¶ Et cū hoc impoſſibile eſt: etiā impoſſibile eſt vt odor ſit in aere ſicut in corpore cōpoſito. Simplicia enim non recipiunt odores. Remanet igitur vt ſit in eo ſicut color in diaphano. ¶ Sed tamen apparet ꝙ eſſe e coloris magis eſt ſpirituale q̄ eſſe odoris. Uenti enim videntur adducere odores: ⁊ hoc eſt ex quo fuit exiſtimatū odorē eſſe corpus. ¶ Sed ita eſt de odore in hac intentione ſicut de ſono. Son⁹ em̄ fit a paſſione in aere: ſꝫ etiā impediē a vētis: ſed tn̄ nō cōſequiē ex hoc vt ſit corp⁹. q. igiē neceſſe eſt in illis duab⁹ paſſionib⁹. ſ. ſoni ⁊ odoris: cū fuerit ī aere: vt nō ſint mot⁹ illi in aere ad aliā partē ſine alia.

¶ Unde ⁊ dubium videtur ſi oīa quidem ſimiliter odorēt hō aūt odorat reſpirans: non reſpirans autē: ſed expirans: aut retinens ſpiritum non odorat: neqꝫ a longe: neqꝫ a prope: neqꝫ ſi in naſum intus ponatur. et hoc quidem in ipſo poſitū ſenſitiuo inſenſibile eſſe omnibus cōmune eſt. Sed ſine reſpiratione non ſentire proprium eſt homini. Manifeſtum eſt autem tentantibus.

Documētum.

a Colore odor habēt duplex eſſe. Jd. 8. 60. 67. 76. commē. Uid. 76. ⁊. 101. cō.

b Opi. Aui. i ſexto naturalium. Pria rō.

c Aliter multaruꝫ terraruꝫ. Alr multorū dierum.

d Minima dimēſionum quā materia recipit eſt dimēſio terre ⁊ maxima eſt dimēſio ignis oppoſitū vide. 4. ph. c. 72. vbi hꝫ ꝙ ſubtilitas eſt diuiſibilis in īfinitū

e Eſſe coloris eſt magis ſpirituale q̄ eſſe odoris. Jdeꝫ 101.

¶ Et ideo apparet ꝙ iſte eſt locus dubitationis ſm ꝙ oia aialia olfaciũt eodẽ modo. Et ꝙ hõ nõ olfacit niſi qñ anhelat inſpirãs: quãdo aũt inſpirat aut retinet non olfacit: neqꝫ a remoto: neqꝫ a propinquo: neqꝫ etiã ſi odoroſum poneretur in naſo.

3 ¶ Hoc autẽ ꝙ ſenſibile ſit ſuper ipſum ſentiẽs nõ ſentietur/cõe eſt omnibꝰ: hoc vero ꝙ ſentire nõ ſit ſine inſpiratione/eſt propriũ hominibus: ⁊ hoc manifeſtabitur experimentatoribus.

98 ¶ Id eſt ⁊ cũ diximus ꝙ animalia habitãtia in aqua: ⁊ animalia nõ ſanguinea olfaciunt: accidit queſtio quãdo conceſſerimus has duas propoſitiones.ſ.ꝙ oia animalia debent olfacere eodẽ modo: et poſuerimus ꝙ homo olfacit quãdo inſpirat: ⁊ non quando expirat aut retinet anhelitũ. Cõſequitur enim ex hoc ꝙ ſi illud animal fuerit non anhelans vt nõ ſit olfaciens. ¶ D.d. hoc autẽ ꝙ ſenſibile fuerit poſitũ ⁊c.i. ⁊ hoc autem qḋ eſt neceſſariũ in omnibus animalibus vt ſit mediũ: ⁊ ꝙ ſentire non fiet quando ſenſibile fuerit poſitũ ſup ipſum ſentiens cõe eſt omnibus. hoc em̃ opinat Ariſt. de tactu ⁊ guſtu vt poſt apparebit. D.d. hoc ṽo ꝙ ſentire nõ ſit abſqꝫ inſpiratiõe ⁊c.i. hoc vero ꝙ hõ ⁊ alia aialia anhelãtia impoſſibile eſt vt olfaciãt abſqꝫ inſpiratiõe: manifeſtũ eſt ꝑ ſe volẽtibꝰ ꝯſiderare ⁊ experimẽtari.

Oppoſitũ vide in cõ. ſup. 5. de ſenſu ⁊ ſenſato. vbi hꝫ ꝙ ꝓpriũ eſt guſtui et tactui qḋ non indigent medio. oppoſitum de guſtu ſolo. vid. 5. commẽ. 101.

¶ Quare ſanguinẽ non habẽtia: quoniã nõ reſpirant: alterum vtiqꝫ quendã ſenſum habent preter eos qui dicti ſunt. Sed impoſſibile eſt ſiquidem odorẽ ſentiunt: odorabilis enim ſenſus et boni odoramenti ⁊ mali olfatus eſt. ¶ Amplius autem ⁊ corrũpi videntur a fortibus odoribus ex quibus homo corrumpitur: vt bitumine: ſulfure: ⁊ huiuſmodi. Odorare quidẽ igitur neceſſarium eſt: ſed non reſpirantia.

¶ Oportet igitur ex hoc vt animalia carẽtia ſanguine cum non anhelant habeant/alium ſenſum: ſed hoc eſt impoſſibile cum ſentiant odorem. Sentire enim bonũ odorem/⁊ malum eſt olfacere. Et etiam videmus ꝙ fortes odores qui corrũpunt homines nocent: vt putrefactionis: et ſulphuris: ⁊ ſimilium. Unde neceſſe eſt vt olfaciant: ſed non inſpirando.

99 ¶ Dixit. ⁊ cum poſuerimus ꝙ oia aialia eodem modo olfaciunt: ⁊ eſt manifeſtum ꝙ homo non olfacit ſine inſpiratione neceſſe eſt vt animalia carentia ſanguine cum non anhelant: ⁊ videtur venire ad ſuũ nutrimentum a remoto: vt habeant alium ſenſum a ſenſu olfatus.

2 ¶ Deinde.d. ſed hoc impoſſibile ⁊c.i. ſed ponere ea habere aliũ ſenſum a ſenſu olfatus impoſſibile eſt cum poſuerimus ꝙ nihil cõprehendit odorem niſi per iſtum ſenſum. Comprehendere enim bonũ odorẽ ⁊ malũ eſt olfacere. ⁊ olfacere eſt actio iſtius ſenſus non alterius.

3 ¶ Deinde.d. odores em̃ fortes qui nocẽt homini nocẽt eis. ⁊ iſta eſt ſecũda rõcinatio. ⁊ eſt ꝙ iſta aialia infirmant ⁊ dolẽt a malis odoribus: ⁊ fugiunt eos ſicut hoies: et qr hoies fugiũt eos ꝓpter ſenſum olfatus: opꝫ vt ſic ſit de aliis animalibus. Deinde.d. vnde neceſſe eſt vt olfaciãt: ſed nõ inſpirãdo.i. neceſſe eſt igitur ex hoc qḋ diximus.ſ.ꝙ iſta aialia olfaciunt cũ videtur moueri ad odores: ⁊ fugere eos: ⁊ qr impoſſibile eſt vt iſta actio ſit per alium ſenſum a ſenſu olfatus: iſta animalia neceſſario olfaciunt: ⁊ nõ eſt neceſſe vt omnia animalia anhelent eodem modo.

¶ Videt ur autē in hominibus differre hoc ſenſitiuū ad ea que
aliorū animaliū: ſicut oculi ad ea que durorum oculorū ſunt. Hec
quidem enim habent phragma: ⁊ ſicut velamen palpebras quas
aliquis non mouens/neqꝫ retrahens non videt. Fortia autē ocu
lis nihil huiuſmodi habent: ſed mox vident que fiunt in lucido.
Sic igitur ⁊ odoratiuum ſenſitiuum aliis quidē ſine operculo eſt
ſicut oculus durus. Aliis vero aerē recipientibus habent coope
rimentum: quod reſpirantibus diſcooperitur ampliatis venis: ⁊
poris. Et propter hoc reſpirantia non odorant in aqua. Neceſſa-
rium enim eſt odorare reſpirantia: hoc autem facere in humido
impoſſibile. ¶ Eſt autem odor ſicci: ſicut ſapor humidi. Odora-
tiuum autem ſenſitiuum potentia huiuſmodi eſt. Quid odor ⁊ olfatus.
¶ Videtur igitur ꝙ iſte ſenſus in hominibus differt a ſe in aliis
animalibus: ſicut oculi differunt ab oculis animalis duri oculi.
Iſti enim habent coopertoria. ſ. palpebras que cum non aperiū-
tur non videt homo. Animalia autem duri oculi non habent ali
quod tale: ſed vident ſubito illud quod fit in diaphano: et ſic vi-
detur ꝙ eſt ſenſus olfatus etiā. ſ. ꝙ in quibuſdam animalibus eſt
non coopertus: vt oculus. In animalibus vero recipientibus ae
rem habet coopertoriū. Et cum iſta animalia inſpirant amplian
tur vene ⁊ vie et aufert illud. Et ideo ea que anhelant non olfa-
ciunt in humido. Inſpiratio enim neceſſaria eſt in olfatu: vnde L
impoſſibile eſt hoc facere in humido. Et odor eſt ſicci ſicut ſapor
humidi. Et ſentiens: ⁊ olfaciens eſt illud quod eſt in potētia iſti⁹
diſpoſitionis.

¶ Cū declaratū eſt ꝙ aialiū quedā ſentiūt odorē ſine inſpiratione: ⁊ que-
dā cū inſpiratiōe: viſum eſt ꝙ cā in hoc eſt ꝙ iſte ſenſus in hoibus ⁊ in aia- 100
libus anhelātibus differt in creatione: ⁊ in forma a ſe in aliis aialibus nō
anhelātibus. Quēadmodū enim oculi in hoie ⁊ in aliis differūt in creatio-
ne ab oculis aialiū duri oculi. ſ. carētiū palpebris. ¶ Et cū narrauit conſi-
militudinē inter ea in hac intētione dedit modum cōſimilitudinis. ⁊. d. iſti
enī hñt coopertoria ⁊c. i. ⁊ ſicut oculi in hoie ⁊ in aliis hñt palpebras qui-
bus cooperiunt: ⁊ eſt impoſſibile vt hō videat quouſqꝫ aperiat palpebras:
⁊ aialia duri oculi nō hñt palpebras ſed vidēt ſubito colores factos in dia
phano ſine aliquo coopertorio. Ita videtur ꝙ diſpoſitio ſenſus olfatus in
aialib⁹ anhelantibus differt a ſe in non anhelantibus. In anhelantib⁹ enī
hꝫ coopertoriū: in nō anhelātibus aūt nō hꝫ coopertoriū: ⁊ ſic aialia anhe
lātia indigēt apud olfatū anhelitu: ad aperiendū vias clauſas olfatus: per
quas impoſſibile eſt vt olfaciāt anteqꝫ aperiant. Quēadmodū impoſſibi-
le eſt vt aialia boni viſus videāt quouſqꝫ palpebre aperiant: ſed aialia nō
anhelātia nō indigēt hoc: ⁊ iſta erit cā propter quā aialia anhelātia nō ol
faciūt in aqua. ¶ Sed eſt qſtio in hoc qd. d. Aialia enī duri oculi ſunt debi Dubiū.
lioris viſus aliis aialibus: ſed aialia multa nō anhelātia vident fortioris
odoratus homine: et oporteret ſi palpebre in oculis eſſent: ſicut naſus in
animalibus anhelantibus: vt animalia anhelātia eſſent verioris olfatus
qꝫ non anhelantia. ¶ Et ideo perſcrutandū eſt vtrū naſus in animalibus
olfacientibus per naſum ſit propter melius: ſicut palpebre ſunt in aialib⁹

Oppoſi-tū. 2. ph. 82. 88. a caſu eēt. Solutio.

habentibus palpebras: aut propter neceſſitatē. Si igitur eſt propter neceſſitatem: non oportet vt anhelantia ſint verioris olfatus ꝙ̄ non anhelantia. Si autē propter melius: erit econuerſo. ¶ Sed per hoc quod. d. ampliātur vene ⁊ vie. demonſtrat ꝙ hoc eſt propter neceſſitatē: non propter meliꝰ et ꝙ animalia duri oculi non aſſimilantur olfacientibus ſine inſpiratione niſi ſm̄ diuerſitatē creationis tantū: non ꝙ iuuamentū palpebrarū eſt de modo iuuamenti inſpirationis. ¶ Deinde. d. ⁊ odor eſt ſicci ſicut ſapor humidi. i. ⁊ odor attribuitur abundantie partis ſicce in odorabili: ſicut ſapor attribuitur abundantie partis humide in guſtabili. Et hoc declarabit in libro de ſenſu et ſenſato. Deinde. d. ⁊ olfaciens eſt illud quod iſtius diſpoſitionis. i. ⁊ cum declaratum eſt quid ſit odor et quomodo comprehenditur per ſenſum: tūc ſenſus olfatus eſt illud quod innatum eſt recipere odores.

Capitulum. x.

GUſtabile autem eſt quoddam tangibile: ⁊ hec cauſa quare non ſit ſenſibile per mediū extraneum exiſtēs corpus. Neq; enim tactus et corpus in quo eſt humor quod eſt quid guſtabile: eſt in humido ſicut in materia. Hoc autem eſt quiddam tangibile. Unde ⁊ ſi in aqua eſſemus ſentiremus vtiq; appoſitum dulce. Non autē eſſet nobis tunc ſenſus per medium. Sed in eo qđ miſcetur humido ſicut in potu. Color autem non ſic videtur in eo quod miſcetur: neq; de fluxionibus.

Si in aq̄ eſſemꝰ ſentiremus vtiq; appoſitum dulce. nō aūt eſſet nobis tūc p mediū ſenſꝰ ⁊c.

¶ Guſtus autem eſt aliquis tactus. Et eſt illud quod eſt in potentia iſtius diſpoſitionis nō per medium quod ſit corpus extraneum. Tactus enim etiam non eſt ſic. Et corpus in quo eſt ſapor guſtus in eo eſt humiditate: ſicut res in materia. Et hoc eſt aliq̄d tangibile. Et ideo ſi nos fuerimus in aqua: ⁊ in aqua fuerit aliq̄d dulce: ſentiemus non per medium: ſed admiſcendo ſecum humido: ſicut eſt de vino. Color autem non videtur eo ꝙ admiſcetur: neq; quia aliquid currit ab eo.

101

Uide pro hoc. j. cō. 115. Uide. j. 113. vbi in-digentia medij ex-triſeci nō ē de neceſſitate tactus ſꝫ tāgibiliū.

Cum compleuit ſermonem de olfatu: et ſenſus guſtus eſt illud quod debet conſequi numerum ſm̄ ordinem qui incepit a meliori et procedit ad magis neceſſarium: incepit loqui de eo et declarare ꝙ eſt aliquis tactus: et qđ propter hoc non indiget comprehendere ſuum ſenſibile per medium qđ ſit corpus extraneum: ſed per medium qđ ſit pars animalis. ¶ Et. d. Guſtus autem eſt aliquis tactus: et hoc non eſt in potentia alicuius diſpoſitionis per medium quod ſit corpus extraneum: tactus enim eſt etiam ſic. i. ⁊ iſte ſenſus non eſt illud quod eſt in potentia iſtius diſpoſitionis per medium quod eſt corpus extraneum: ſed per medium quod eſt corpus non extraneum. D. d. Tactus enim etiam non eſt ſic. i. tactus enim etiam comprehendit ſuum ſenſibile non per medium quod eſt corpus extraneum: ſicut eſt de ſenſibus tribus predictis. ¶ Et quaſi inducit iſtū ſermonem pro ratione ꝙ guſtus eſt aliquis tactus. ⁊. q. d. guſtus autem eſt aliquis tactus cum comprehendat ſuum ſenſibile non per medium quod ſit corpus extraneum ſicut tactus. ⁊ hoc eſt manifeſtum in ſecunda tranſlatione vbi dicit. ſenſus autem guſtus comprehendit per tactū. ¶ Et cū illius eſt ꝙ ſenſibiliter per guſtū nō cōprehenditur per medium inter guſtans ⁊ guſtatū qđ eſt corpus extraneum: neq; etiam tactus ita cōprehenditur.

¶M.d.corpus in quo eſt ſapor ⁊c.i.⁊ alio modo dicimus: etiam ꝙ iſte ſen
ſus eſt aliquis tactus. Corpus enim in quo exiſtit ſapor non eſt guſtabile
niſi ſm quod ille ſapor exiſtit in eo humore: cuius proportio ad illum ſa-
porem eſt ſicut materie ad formam: ⁊ ideo iſte ſenſus non comprehendit
ſaporem niſi comprehẽdat humorem: cum ſit impoſſibile vt denudetur ab
eo. Et comprehendere humorem eſt aliquid tangere. vnde iſte ſenſus vide
tur aliquis tactus. ¶Deinde.d.⁊ ideo ſi nos fuerimus in aqua ⁊c.i.⁊ quia
guſtus non indiget medio extraneo: ideo cum nos fuerimus in aqua in Rñr obie
qua inuenitur aliquod dulce ſentietur a nobis admiſcendo ſe cum aqua: ctioni.
non quia recipit ſaporem abſtractum a materia: et reddit eum iſti ſenſui:
ſicut eſt de mediis extraneis que reddunt ſenſibilia ſenſibus. Illa enim nõ
recipiunt ſenſibilia cum corporibus in quibus exiſtunt: ſed abſtracta a Media ex
materia. trinſeca
¶Et hoc demonſtrat ꝙ ipſe opinatur ꝙ odor non eſt corpus: ſi enim eſſet non reci-
corpus: olfatus eſſet aliquis tactus. ¶Deinde.d.color autẽ nõ videtur ⁊c. piũt ſenſi
i. color autem non videtur ita ꝙ aliquid ex eo admiſceatur cum aqua aut bilia cũ
aere: neqꝫ quod aliquid currat ab eo in aerem aut aquam: ſed tantum reci corpori-
piunt ab eo intentionem coloris abſtractam a materia. Unde dicimus in bus i qbꝰ
hoc ⁊ ſimilibus ꝙ comprehenduntur per medium extraneum. exiſtunt.

¶Ut quidem igitur mediũ nihil eſt. Ut autem color viſibile: ſic Idem. ſ.
guſtabile humor. ¶Nihil autẽ facit humoris ſenſum ſine humi cõ.76. et
ditate: ſed habet actu aut potentia humiditatẽ vt ſalſum. Bene 97.
enim liquidum ipſum eſt: ⁊ liquefactiuum lingue. Commẽ.
¶Secundũ autem hunc modũ medium non eſt medium. Sed contra
quẽadmodum color eſt viſibile: ſic ſapor eſt guſtabile. Auic.
¶Et nihil recipit ſenſum guſtus abſqꝫ humiditate: ſed in eo in Nihil fa-
actu aut potẽtia humiditas. U.g. ſalſum. Eſt enim velocis diſſo- cit humo
lutionis: ⁊ cum hoc diſſoluit linguam. ris ſenſus ſine hu-

¶Iſte autẽ ſenſus differt a ſenſibus qui comprehendunt per medium ex- miditate.
traneum in hoc ꝙ non comprehendit ſuum ſenſibile per mediũ. Sed quẽ- 102
admodum color eſt viſibile: ⁊ in rei veritate proprium viſui: ita ſapor in rei
veritate eſſe guſtabile proprium guſtui.
¶M.d.⁊ nihil recipit ſenſum ſaporis ⁊c.i. nihil recipit ſenſum ſaporis qui 2
dicitur guſtus niſi ſapor ſit in humore: et humor eſt in ſaporoſo: aut in
actu. aut in potentia. U.g. ſalſum quod eſt humidum in potentia propin-
qua cum velociter diſſoluitur et diſſoluit humores qui ſunt in lingua. Et M
ideo preparauit natura ſaliuam in ore et preparauit branchos in homi- Propter
ne ad congregandum iſtam humiditatem: vt ea mediante guſtentur ſic- qd natu
ca. vnde dicimus quod ſapor non eſt ſapor in actu: niſi in corpore humi ra ꝑpara
do in actu. uit ſaliuã
¶Sicut autem viſus viſibilis eſt: ⁊ inuiſibilis: tenebre autẽ in- in ore.
uiſibiles: iudicat autem ⁊ ipſas viſus. Adhuc autẽ ⁊ valde ſplen
didi eſt: etenim hoc inuiſibiles: alio autem modo a tenebris. Si-
militer autẽ ⁊ auditus ſoniqꝫ et ſilentij: quorum aliud audibile:
aliud non audibile: ⁊ magni ſoni: ſicut viſus eſt ſplendidi. Sicut
enim paruus ſonus inaudibilis quodammodo: ſic ⁊ magnus et
violentꝰ. Inuiſibile autẽ aliud quidẽ oĩno dicitur ſicut ⁊ in aliis
impoſſibile: aliud autẽ ꝗuis aptũ natum non habet aut praue-

ſicut qđ ſine pedibus:& ſine gradu dr̄. Sic autem guſtus guſtabi-
lis quidem & non guſtabilis: hoc autem eſt paruum aut paruum
habens humorem: aut corruptiuum guſtus. Uidetur autem prin
cipium eſſe potabile & non potabile: guſtus enim quidem ambo.
Sed hoc quidem vt paruum & corruptiuum guſtus. illud autem
ſm naturā. Eſt autem commune tactus: & guſtus potabile.
¶ Et ſicut viſus eſt rei viſibilis & non viſibilis: nam obſcuritas
eſt non viſibilis: & etiam diſtinguetur a viſu. Et eſt etiam manife
ſtum in eo ꝙ eſt valde fulgens & ſplendens: hoc eīm quoquo mo-
do eſt non viſibile: ſed tñ alio modo ab obſcuritate. Et ſimiliter
auditus eſt ſoni & ſilentij quorum vnum eſt audibile: & aliud nō
audibile: & eſt maximi ſoni: ſicut viſus eſt reſplendentis. Queād-
modum eīm minimus ſonus eſt nō audibilis: ita aliquo modo eſt
maximus ſonus etiā. Et non viſibile quidem dr̄ ſic vniuerſaliter
ſicut omnibus carentibus hoc. Et quoddam eſt innatum vide-
re: ſed non habet: aut habet: ſed diminute: vt carens pede. Et ſi-
militer guſtus eſt guſtabilis & non guſtabilis: & hoc eſt cuius ſa-
por eſt debilis aut malus: aut corrumpens guſtum. Et ſimiliter
exiſtimatur de potabili & non potabili. Sunt eīm guſtus quoquo
modo: ſed illud malum corrumpens guſtum / & illud naturale. Et
potabile eſt commune tacui & guſtui.

103 ¶ D. ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus: & abbreuiatio ei⁹ eſt ꝙ nō
ſenſibile dr̄ in vnoquoqꝫ ſenſuum tribus modis: aut dr̄ de eo qđ caret ſenſato
ꝓprio illi ſenſui de eis ſenſatis que innatus eſt habere: aut de eo qđ eſt ſen
ſibile intenſum in ſe reſpectu illius ſenſus: aut de eo qđ eſt ſenſibile debile.
¶ U.g. obſcuritas que eſt nō ſenſibile ſm priuationē in viſu: & color ſplen-
dens qui eſt non ſenſibilis propter intenſionem: & color latens qui eſt non
ſenſibilis propter debilitatem. Et in auditu ſilentiū ſm priuationē: & maxi
mus ſonus ſm intēſionē: & ſonus latens ſm debilitatē. Et in guſtu inſipi-
dum ſm priuationē: & horribile ſm malitiam: & debile ſm diminutionem.
Omnia enim iſta dicuntur non ſenſibilia: quoniam vnūquodqꝫ iſtorū eſt
priuatio alicuius diſpoſitionis naturaliter ſenſibilis illius ſenſus.

2 ¶ Deinde. d. & ſi viſibile quidem dr̄ &c. i. & nō viſibile dr̄ vlr̄ ſicut dr̄ in aliis
Cōſiſem ſenſibus multis modis: aut q2 nō eſt innatū videri oīno: vt dicimus ꝙ tene
diſtinctio bra eſt inuiſibilis: aut q2 eſt innatus videri: ſed non vr̄: q2 hꝫ colorem: ſed
nē habes alio modo ab eo ſm quē innatū eſt habere. ſ. aut propter intenſionem aut
de infinito propter debilitatem hoc dr̄ non viſibile. ſicut dr̄ in eo qui eſt debilis pedis
3.ph.34.& ꝙ non hꝫ pedem. ¶ D. d. & potabile eſt cōmune tactui & guſtui. i. ꝙ ſm hu-
3.1 hoc.2. miditatē q̄ eſt in eo eſt tangibile: & ſm saporē eſt guſtabile.

120.3 dec3 ¶ Qm̄ autem humidum q̇dem eſt guſtabile: neceſſe eſt ſenſitiuū
&.96.3 dē ipſius / neqꝫ humidum eſſe actu: neqꝫ impoſſibile fieri humidum.
5.me.27. ¶ Patitur enim guſtus aliquid a guſtabili ſm ꝙ guſtabile eſt.
&.17.cōſile Neceſſarium eſt ergo humectatum fore qđ poſſe humectari ſalua
de inobi- tum: non humidum autem guſtatiuum ſenſitiuum. ¶ Signum
li.5.ph.2. autem neqꝫ ſiccā exñtē linguā ſentire: neqꝫ multum humidā. Hic
&.1.20. eīm tact⁹ fit primi humidi: ſicut cū aliqs q̇ ante guſtauit forte hu-

moꝛem guſtet alterum. Et vt laboꝛantibus amara oĩa vidẽtur:
ꝓpter id qꝺ lingua plena hmõi humiditate ſentiunt.
¶ Et qꝛ guſtabile eſt humidũ: fuit neceſſe vt ſuus ſenſus nõ eẽt
humidus in ꝑfectione: neqꝫ impoſſe vt humefiat. ¶ Guſtus eñ
quoquo mõ patit̃ a guſtabili ſm ꝙ eſt guſtabile. Uñ neceſſe ẽ vt
humefiat illud qꝺ poſſibile eſt vt humefiat ⁊ eſt ſaluatum: ſꝫ nõ N
eſt humidum ſenſus guſtus. ¶ Et ſignum eius eſt ꝙ lingua nõ propter
ſentit cum fuerit valde ſicca: aut valde humida. Tactus eñ ipſe qd egrotã
erit per pꝛimum humoꝛem: ſicut qui pꝛius guſtauit ſapoꝛem foꝛ- tibus oĩa
tem: deinde guſtauit alium ſapoꝛem. Et ſicut egroti ſentiunt oĩa amara vi
amara: quia ſentiunt ea per linguam ſubmerſam in tali humoꝛe. dentur.
104.
¶ Cum declarauit ea que ſunt cõia iſti ſenſui ⁊ ſenſui tactus ⁊ aliis ſenſi-
bus: incepit dicere quoddã ꝓpꝛiũ membꝛo iſtius ſenſus. ſ. lingue. ¶ Et. d. ⁊
qꝛ guſtabile eſt humidũ ⁊c. i. ⁊ qꝛ materia ſapoꝛis eſt humoꝛ: vt declaratũ
eſt in ſenſu ⁊ ſenſato: neceſſe fuit vt recipiẽs ſapoꝛẽ recipiat humoꝛẽ cũ ſa-
poꝛe. Uñ neceſſe eſt vt iſte ſenſus nõ ſit humidus in actu: neqꝫ ſit etiam im-
poſſibile vt recipiat humoꝛem: cum ſit innatus recipere ſapoꝛem: qꝺ eſt im
poſſibile ſine receptione humoꝛis: ⁊. d. ꝙ eſt neceſſe vt ſit non humidus in Illud qꝺ
actu: quia illud quod eſt aliquid in actu non eſt innatũ recipere illud qꝺ eſt aliqͩ i
eſt in eo in actu ſm ꝙ eſt in eo in actu. Uiſus enim ſi haberet aliquem colo actu nõ ẽ
rem in actu non reciperet coloꝛes. i actũ reci
2 ¶ D. d. guſtus. n. patitur quoquo mõ ⁊c. i. ⁊ eſt neceſſe vt iſte ſenſus ſit pere illud
innatus humefieri. mẽbꝛũ eñ guſtans patitur quoquo modo a guſtabili: qꝺ eſt i eo
et qꝛ guſtui ſemper aſſociat̃ humidũ: neceſſe eſt vt guſtãs patiat̃ ab humo i actu ſm
re qui eſt in ſapoꝛe. Uñ neceſſe eſt vt hoc mẽbꝛũ guſtãs ſit i ea diſpõne qua ꝙ eſt i eo
poſſibile eſt vt humefiat: ⁊ hoc erit vt nõ ſit humidũ in ſe: ⁊ ꝙ ſit cum hoc in actu.
ſaluatũ ab accidentibus. ⁊ hoc intendebat cũ. d. vñ neceſſe eſt vt humefiat Idem. s.
⁊c. i. ⁊ qꝛ neceſſe eſt vt hoc mẽbꝛũ humefiat: neceſſe eſt vt ſit innatũ hume- 67. idẽ. 3.
fieri. ſ. vt ſit ſaluatum a ſiccitate intenſa: ⁊ vt non ſit humidum. de aĩa. c.
3 ¶ D. d. ⁊ ſignũ eius eſt ꝙ lingua ⁊c. i. ⁊ ſignũ eius ꝙ lingua apud com- 4. idẽ. j. c.
pꝛehenſionẽ ſapoꝝ dꝫ ſaluari ab intẽſa ſiccitate ⁊ dñio humoꝛis eſt ꝙ ipſa de ſña oꝛ.
nõ ſentit ſapoꝛes qñ fuerit intẽſe ſiccitatis: aut intẽſe humiditatis: ſed tñ idẽ. j. ph.
ſentit cũ fuerit in naturali diſpõne ſm quã innata eſt recipere humiditatẽ 69.
ſapoꝛis. ¶ D. d. tactus eñ ipſe ⁊c. i. ⁊ cũ lingua innata eſt recipere ſapoꝛem
cũ eius humiditate: neceſſe eſt vt ſuper ipſum non dominet̃ alia humidi-
tas. Pꝛima eñ humiditas dominãs in lingua impediet eã in recipiẽdo ſe-
cundã humiditatẽ: quẽadmodũ ꝙ guſtauerit aliquẽ ſapoꝛẽ foꝛtẽ: ⁊ poſtea
guſtauerit aliũ ſapoꝛẽ: tũc eñ nõ ſentiet ſcõm ſapoꝛẽ ꝓpter dominiũ pꝛi-
mi ſuper linguã. ¶ D. d. ⁊ ſicut infirmi ſentiunt oẽs ſapoꝛes amaros quia
ſentiũt eos per linguã ſubmerſam in humoꝛe amaro. ita eñ qui guſtaue-
rit aliquẽ ſapoꝛẽ: ⁊ ſua lingua fuerit humefacta in humoꝛe accidẽtali: tunc
nõ cõpꝛehendet humoꝛẽ ſapoꝛis pꝛopꝛij niſi admixtum cũ qualitate illius
pꝛimi humoꝛis: ⁊ ſic accidet neceſſario vt nõ cõpꝛehẽdat ſapoꝛẽ: qꝛ nõ cõ-
pꝛehẽdit naturã ſapoꝛis in diſpõne illa ſm quã eſt materia illius ſapoꝛis.
¶ Species aũt humoꝛũ ſicut ⁊ in coloꝛibus: ſimplices qͥdẽ con-
trarie ſunt. vt dulce ⁊ amarũ. Habite aũt ſunt cũ hac quidẽ pin-
gue: cũ illa ꝟo ſalitũ. Media aũt hoꝛũ acre / ⁊ auſterũ / ⁊ põticũ /
⁊ acutũ. Fere eñ he vidẽtur eſſe humoꝝ differẽtie. Quare guſta

Tactus enim ſi non fuerit vnus genus/ſed plures:neceſſe vt tāgibilia etiā ſint plura vno. Sꝫ eſt dubiū vtrū ſint vnū aut plura.

Modo vult loqui de tactu:⁊.d.de tangibili autē ⁊ de tactu ⁊c.i.vtrum au
tem tangibile ſit vnū aut plura vno eſt dubium ſicut eſt de tactu:⁊ ſermo in 106
eis eſt idem:⁊ innuit per hoc cauſam propter quam latet hoc in hoc ſenſu ⁊ non latet in alijs ſenſib⁹.De illis em̄ q᷑ manifeſtū fuit ꝙ ſenſibile eorum eſt vnū in gñe:fuit etiā manifeſtū eos eſſe vnū in gñe.in hoc ſenſu autem quia ignoratum eſt de ſuis ſenſibilibus:fuit etiam ignoratum de ſenſu.

D.d.tactus em̄ ſi non fuerit vnum genus ⁊c.i.ſermo de eis in hac intentione idem eſt.Notum eſt enim nobis ꝙ ſi tactus non eſt vnum genus:ſed plura vno:neceſſe eſt ꝙ tangibilia ſint plura vno.⁊ ſi tangibilia ſint plura vno:neceſſe eſt vt iſte ſenſus ſit plus vno:ſed licet ꝯſecutio in iſtis duobus ſyllogiſmis ſit manifeſta:tñ deſtructio vel poſitio in eo eſt ignorata.

Et quid eſt ſenſitiuum tangibilis vtrum caro:⁊ in alijs ꝓportionale:aut non:ſed hoc quidem eſt medium.Primum autē ſenſitiuum aliud quidem eſt intus. Omnis etenim ſenſus vnius contrarietatis eſſe videtur:vt viſus albi ⁊ nigri:auditus grauis ⁊ acuti:guſtus amari ⁊ dulcis.In tangibili aūt multe inſunt contrarietates:⁊ calidum frigidum:humidum ⁊ ſiccum:durū ⁊ molle:⁊ aliorum quecūq; ſunt huiuſmodi.

Q Oēs ſenſus vidēt eē vni⁹ cō trarietatꝭ

Senſus autem tactus vtrum eſt in carne aut in alio ſimili aut non:ſed iſta eſt medium.Primum autem ſentiēs eſt aliud intrinſecum. Omnis enim ſenſus exiſtimatur eſſe eiuſdem contrarietatis.V.g.viſus albi ⁊ nigri.⁊ auditus grauis ⁊ acuti:⁊ guſt⁹ dulcis ⁊ amari.In tangibilibus autem ſunt plura contraria:calidum ⁊ frigidum:⁊ ſiccum ⁊ humidum:⁊ durum ⁊ molle:⁊ aſperū ⁊ lene:⁊ alia ſimilia.

Cum narrauit ꝙ dubium eſt vtrum ſenſus tactus ſit eiuſdē virtutis aut 107
plures:incepit dicere ſermones dubitabiles in hoc.Et.d.ſenſus autē tactus ⁊c.i.⁊ principium conſiderationis in hoc eſt:vtrum ſenſus tactus ſit in carne aut in ſimili carni in aīalibus carentibus carne:aut ſenſus tactus nō eſt in carne:ſed caro eſt quaſi medium.Et dixit hoc:quia ſi fuerit declaratum ꝙ ſenſus tactus eſt in carne:ita ꝙ proportio carnis ad ipſum ſit ſicut proportio oculi ad viſum:manifeſtum eſt ꝙ ſenſus tactus eſt vna virtus:qm̄ vnum inſtrumentum non eſt niſi vnius virtutis. Si autem fuerit declaratum ꝙ iſta virtus fuerit plures vna:neceſſe eſt vt caro nō ſit niſi medium:⁊ vt non ſit quaſi inſtrumentum.

Si ꝓportio carnis ad tactuꝫ ſit ſicut ꝓportio oculi ad viſum manifeſtuꝫ e ꝙ ſenſus tactus ſit vna ꝟtus 2

Et cum narrauit hoc:incepit inducere ſermones dubitabiles:et incepit ab eis q̄ demonſtrāt virtutē tactus eſſe plurē vna:q᷑ poſt inducet ea q̄ demonſtrāt ipſam eſſe vnam:ex hoc qđ apparet ꝙ cum ſenſibile fuerit poſitū ſuper carnē ſtatim ſentiet:ex quo exiſtimatur ꝙ iſta virtus eſt vna:⁊ dixit: ſed iſta eſt medium ⁊c.i.vtrum ſenſus tactus eſt in carne:ita ꝙ ſit vna virtus:aut non eſt in carne ſed intra:⁊ eſt plus q̄ vna virtus eſt dubium.pōt enim aliquis dicere ꝙ caro eſt medium:⁊ ꝙ primū ſentiēs qđ eſt inſtrumētum iſtius virtutis eſt aliquid intrinſecū.⁊ ꝙ eſt plus q̄ vnū inſtrumentū. ⁊ ſignū eius eſt:q᷑ manifeſtū eſt ꝙ idem ſenſus non cōprehendit niſi vnam contrarietatem:et eius media:viſus enim comprehendit album et nigrum et media:et auditus graue et acutum ⁊ media:⁊ guſtus dulce ⁊ ama-

rum ⁊ media. Tactus autē multa contraria. V.g. calidū ⁊ frigidū: ⁊ humidū
Documē- ⁊ ſiccū: ⁊ aſperum ⁊ molle: ⁊ alia contraria. Unde neceſſe eſt vt iſta virtꝰ ſit
tum. plures vna: ⁊ ꝙ caro ſit quaſi medium. ¶ Et hoc qđ dixit manifeſtū eſt: qm̄
Pro hoc ſi vna virtus eſt que comprehendit vnam contrarietatem: contingit oppo
vide. 2. ſitum conuerti cum oppoſito. ſ. vt que non comprehendit vnam contrarie-
priorū. c. tatem ſed plures non ſit vna virtus.
21. ⁊. 4. to ¶ Habet autem ſolutionem quādam ad hanc dubitationē: ⁊ ꝙ
pi. ca. 5. R in alijs ſenſibus ſunt contrarietates plures: vt in voce nō ſolum
acumen ⁊ grauitas: ſed magnitudo: ⁊ paruitas / ⁊ lenitas ⁊ aſpe-
ritas vocis ⁊ ſimilia alia. Sunt autem ⁊ circa colorem differen-
tie huiuſmodi altere. Sed ꝙ ſit vnum ſubiectum ſicut auditui ſo
nus ſic tactui: non manifeſtum eſt.
¶ Sed eſt hic aliquid per qđ diſſoluitur iſta queſtio. In alijs em̄
ſenſibus ſunt modi contrarietatis plures vno. V.g. in ſono cum
acuto ⁊ graui eſt magnum ⁊ paruum: ⁊ ſonus leuis et aſper: et
alia ſimilia. Et in colore etiam ſunt alij ſimiles iſtis. Sed tamen
non eſt manifeſtum quid eſt illud vnum ſubiectum: ſicut eſt ſo-
nus auditus: ſic tactus.

198 ¶ Cū dedit ſermonē facientem credere ꝙ ſenſus tactus ſit plus vno dedit
aliū ſermonē quaſi dubitationē ſup hunc ſermonē. ¶ Et dixit. ſed eſt aliqđ
⁊c. i. poteſt aliquis dicere aliquid eſſe ꝑ qđ diſſoluitur iſte ſermo per quem
ꝓbatur ꝙ ſenſus tactus eſt plus vno: ⁊ ꝙ in alijs ſenſibꝰ etiā ſunt modi cō
trarietatis plures vno. V.g ꝙ auditus cōprehendit graue ⁊ acutū: et ma-
gnū ⁊ paruū: ⁊ lene ⁊ aſperū. ⁊ ſilr viſus comprehendit multa album et ni-
grum; ⁊ ſplendens: ⁊ non ſplendens: quapropter non eſt neceſſe ex hoc qđ
tactus comprehendit plus vna vt ſit plures; ⁊ ꝙ caro ſit quaſi medium.
¶ Et cum dedit hanc dubitationē ſuper ſermonem probantē ꝙ iſte ſenſus
2 eſt plus vno: incepit excitare modū debilitatis eius ⁊ dixit: ſed non eſt ma
nifeſtū ⁊c. i. ſed iſte ſermo non ſequit̄ qm̄ ſi magna cōtrarietas que eſt in ta
ctu ſit ſimilis ꝯtrarietati exiſtenti in vnoquoqꝫ ſenſu: neceſſe eſt vt ſubiectū
modoꝝ ꝯtrarietatis que eſt in tactu ſit vnum: ſicut eſt in viſu ⁊ in auditu.
Sonus em̄ eſt ſubiectū illoꝝ cōtrariorum predictorū: ⁊ ſimiliter color eſt
ſubiectū modoꝝ ꝯtrarietatis cōprehenſibiliū per viſum. Sed non eſt ma-
nifeſtū quid eſt vnū ſubiectū cōtrariorum ſenſus ⁊ tactus: imo apparet ꝙ
ſubiectum multiplicatur ſm̄ multiplicationē contrariorum. ¶ Et intendit
ꝑ ſubiectū hic genus qđ diuidit̄ in hec ꝯtraria. ¶ Et hoc qđ dixit manifeſtū
eſt. Neceſſe eſt em̄ ſi poſuerimus ꝙ vnus ſenſus cōprehendit multos mo-
dos contrarietatis: vt genus ſubiectū illis modis ſit vnū. Qm̄ neceſſe eſt
aliquid eſſe cōmune illi multitudini ꝙ cōprehenditur ab illo vno ſenſu.
7. me. 43. ⁊ ſi non: non erit illic aliquid per quod ille ſenſus poterit dici vnus: qm̄
Digreſſio ſenſus nō eſt vnus niſi per vnā intentionē. Et cū cōtraria fuerint diuerſa
ꝙ tactꝰ nō in generibus: tunc virtutes erunt diuerſe: ⁊ ideo illud qđ recipit cōtrarieta
ſit vnꝰ ab tem colorū aliud eſt a recipiente ſapoꝝ ꝯtrarietatē: cū iſta cōtraria ſint di
vno obie- uerſa in genere. Uñ neceſſe eſt ſi tactus ſit vna virtus vt modi contrariorū
cto. quos comprehendit ſit vnū genus ſubiectum eis qđ dicat̄ de eis vniuoce:
vt ſonus qui dicitur vniuoce ſit de modis ſonorū: ⁊ color de modis coloꝝ.
¶ Sed contraria tactus non videntur habere genus qđ dicatur de eis niſi
equiuoce. ¶ Quale enim qđ dicitur de calido ⁊ frigido ⁊ graui ⁊ leui: non
dicitur

dicit niſi pure equoce. Et illud qḋ dictū eſt de equocatione in hoc nomīe
q̄le qḋ dr̄ de ſapore de calore ⁊ frigore ⁊ odore. Oīa eñ hec nōia ſunt in pre
dicamēto q̄litatis: ⁊ graue ⁊ leue in p̄dicamēto ſbe. ¶ Et ideo neceſſe eſt vt
virtus cōprehēdens cōtrarietatē q̄ eſt in graui ⁊ leui ſit virtus cōprehen-
dēs cōtrarietatē q̄ eſt in calido ⁊ frigido neceſſario: ⁊ quoquomodo nō: eū
illa que cōprehēdit graue ⁊ leue: nō cōprehendit ea niſi mediāte motu. ſ. ꝙ
nō cōprehēdit graue niſi qñ mouet eā corpus graue aut leue. Et ideo opor
tet opinari ꝙ velit Ariſto. ꝙ ſenſus tactus eſt plus ꝙ̄ vnus: ⁊ ꝙ caro eſt. q.
ei medium a ¶ Licet iſte ſmo ſit cōtrarius ſmoni in lib. de aīalibus: b
ſ; tñ forte ille ſermo fuit ſm ꝙ apparuit illic. ſ. ꝙ ſciuit de mēbris aīaliū in
illo tpe. tūc. n. adhuc neſciebat neruos: ⁊ dixit ꝙ inſtrm̄ ſenſus iſtius eſt ca
ro: ⁊ iſte ſermo dat inſtrō eſſe iſtis aīalibus tāgibilibus intra carnem. ⁊ hoc
cōuenit ei qḋ poſt apparuit per anatomiam. ſ. ꝙ nerui hñt introitū in ta-
ctu ⁊ motu: quod ergo ſciuit Ariſto. ratione apparuit poſt per ſenſum.

a Soluit ꝯdictionē
b 2. ď pte bꝰ aīaliū ca. 6. 3. de nā aīaliū. ca. 5.

¶ Utrum autem eſt ſenſitiuum intus aut non: ſed mox caro. nul
lum videtur eſſe ſignum fieri ſenſum ſimul cum tactu. Etenī nūc
ſiquis circa carnem extēderit vt pellem faciens ſimiliter ſenſum
mox tactum inſinuat: ⁊ tamen conſtat ꝙ non eſt in hoc ſenſitiuū.
Si autē ⁊ connaturale fuerit citius vtiq̄ pertinget ſenſus.
¶ Utrum autem ſenſus ſit intra aut non: ſed eſt primū quod ap
paret. ſ. caro. Exiſtimatur quod iſtud ſignum nihil eſt. ſ. ꝙ ſenſus
eſt quando tangitur. Quoniam ſi tu acceperis membranam ⁊ in
duas carnem ea: tunc eodem modo apparebit ſenſus quando tā
gitur: licet manifeſtum eſt ꝙ ſentiens non eſt in iſtis rebus. Si
igitur fuerit ſolidatū cum eo: tunc ſenſus citius prouenit etiam. 109

¶ Cum dedit ſermonē neceſſariū ex quo apparet ꝙ ſenſus tactus eſt plus
vno: ⁊ ꝙ caro eſt quaſi mediū vt expoſuimus: licet ſit cōtra opinionē Alex.
⁊ expoſitionē Themiſtij: ꝗ̄uis Themiſtius dicat aperte ꝙ iſta eſt opinio
Ariſt. ſ. ꝙ caro eſt quaſi mediū ſed iſti videntur nō ſcire rationē ſuper quā
ſuſtentabatur. Ariſt. in hoc. ⁊ eſt q: ſenſibilia tactus non cōmunicāt in eo-
dem genere ꝙ de eis dicatur vniuoce neceſſe etiā vt ſit plus vno. Et nos di
cemus rationē Alex. in hoc ⁊ diſſoluemus eam: et cum iam compleuit hoc
declarare et diſſoluere queſtionem contingentē in hoc: reuerſus eſt ad de-
ſtruendū illud ex quo exiſtimatur ꝙ caro eſt inſtrumentum iſtius virtus.
¶ Et. d. vtrum autē ſentiens eſt intra ⁊c. i. dicere autem ꝙ tangens non eſt
intra: ſed eſt in primo eorum que apparent. ſ. in carne. Caro enim cum fue
rit poſitum ſuper ipſam aliquod guſtabile comprehēdet ipſum: vt eſt ſm
ꝙ iſtud argumnetū non tenet. ſ. ꝙ ſenſus tactus ſit quādo tangibile tāgit
carnem. ¶ D. debilitauit hoc argumentū: ⁊ dixit: quoniam ſi tu acceperis
membranā ⁊c. i. quoniā ſi tu acceperis mēbranā nō ſpiſſam: ⁊ indueris ea;
carnem: ⁊ poſueris ſuper carnē aliquod tangibile: tunc ſtatim comprehen-
detur a ſenſu ac ſi eſſet abſq̄ illa membrana. D. d. licet ſit manifeſtū ꝙ ſen-
tiens non eſt in iſtis rebus. i. licet ſit manifeſtum ꝙ primum ſentiens non
eſt in cute non eſt impoſſibile vt caro ſit talis diſpoſitionis. ſ. vt ſit mediu;
quaſi cutis: in apparētibus autem in carne nulla dubitatio eſt ſuper ea
que iam declarata ſunt ratione. ¶ D. d. ſi igitur fuerit conſolidatū. i. ⁊ nul
la differentia eſt in hac intentione ſiue caro fuerit continua cum ſentien-
te: ſiue membrana fuerit non continua: cutis enim ſi eſſet cōtinua: tunc eī

tius redderet ſenſum. Continuatio igitur non dat carni niſi facilitatem ꝑ tranſitus ſenſus: nõ q᷑ cõtinuatio det vt caro ſit inſtrumẽtũ iſtius ſenſus.

Propter quod talis pars corporis videtur ſic ſe habere: ſicut ſi circulariter nobis copulatus eſſet aer. Videremur enim vno quodam ſentire ⁊ ſonum: et odorem: et colorem: et vnus quidem ſenſus eſſet auditus: viſus: ⁊ olfatus. Nunc aũt qm̃ determinatũ eſt per qð fiunt motus: manifeſta ſunt p̃dicta ſenſitiua altera eſſe.

Et ideo iſtud inſtrumentum eſt de corpore: quaſi aer ſi eſſet applicatus cum corpore in circuitu. Tunc enim exiſtimaremus qð per id ſentiremus ſonum: ⁊ colorem: ⁊ odorem: ⁊ ꝙ viſus: ⁊ auditus: ⁊ olfatus eſſet ſenſus vnus. Modo autem quia aer per queȝ fiunt iſti motus ſcilicet videre: ⁊ audire: ⁊ olfacere eſt diſtinctus: apparent ſenſus quos diximus eſſe diuerſi.

II Cum declarauit ꝙ tactus eſt plus vno ſenſu: ⁊ qꝛ ꝓpter hoc caro dȝ eſſe media iſtis ſenſibus: ⁊ ꝙ dubitatio ſuper hoc ex eo ꝙ apparet ſenſui que fecit multos homines dicere ꝙ caro eſt inſtrumẽtũ iſtius ſenſus. ⁊ ꝙ iſte ſen-

Alia lra hȝ in gñe.

ſus eſt vnus: nõ ſufficit. Incepit declarare modũ ex quo cõtingit iſta exiſtimatio cõis oĩbus: ⁊ forte ipſe eſt vnus eorum in libro de animalibus: q̃ hoc exiſtimauerunt. Et dixit: ⁊ ideo hoc mẽbrũ de corpore ⁊c. i. ⁊ iſta exiſtimatio accidit hominibus: q᷑ hoc mẽbrũ. ſ. caro aſſimilatur aeri ſi eſſet applicatus cum corpore: qm̃ ſi aer ꝑm ꝙ eſt medium fuiſſet applicatus cum corpore ſicut caro. i. eſſet pars corporis: tunc exiſtimaremus qꝛ per idem ſentiremus ſonũ ⁊ colorẽ: ⁊ odorem: ⁊ ꝙ hec tria ſunt vnus ſenſus. ⁊ hoc idẽ accidit ſenſibus tactus cum carne: ita ꝙ fuit exiſtimatũ eos eſſe vnum ſenſum. D. d. modo aũt quia aer ⁊c. i. ſed apparet ꝙ tres ſenſus iſti ſunt diuerſi lȝ ſint ꝑ idem medium: quia medium non eſt pars noſtri. Caro autem quia eſt pars noſtri non apparuit hoc in ſenſibus tactus: ⁊ fuit exiſtimatum eos eſſe vnũ ſenſum: ſed demonſtratio coegit ꝙ ſint plures vno ſenſu. ſentit enim plura

B vno ſenſibili in carne.

Ex aere aũt aq̃ impoſſe ẽ eſſe aiatũ corpꝰ ꝗ᷑ opꝫ ei firmũ eſſe. Jð.4.meteororũ.t.cõ.29.

In tactu autem hoc quidem nunc immanifeſtum eſt: ex aere q̃dem enim aut aqua impoſſibile eſt conſtare animatum corpus. oportet enim firmum eſſe. Relinquitur autem mixtum ex terra: ⁊ ex his eſſe vt vniuerſaliter caro: ⁊ proportionale. Quare neceſſarium eſt ⁊ corpus eſſe medium tactui applicatum: per quod fiant ſenſus: cum ſint plures.

In tactu autem hoc modo latet: impoſſibile eſt. n. vt cõſtitutio corporis animati ſit ex aere: aut ex aqua. Indiget enim vt ſit durum. Remanet igitur vt ſit ex terra: ⁊ ex iſtis in carne: ⁊ ſimilibus Unde neceſſe eſt vt corpus medium tangens ſit applicatum: per cuius mediationem erunt ſenſus plures q̃ȝ vnus.

III Cũ declarauit modũ ex quo cõtingit iſta exiſtimatio in ſenſibus tactus: ⁊ nõ cõtingit in aliis ſenſibus: incepit narrare cãm ⁊ neceſſitatem in hoc ꝙ mediũ in tactu eſt applicatũ ⁊ in aliis nõ applicatũ. Et. d. in tactu autem ⁊c. i. tactui aũt accidit hoc ita ꝙ iſta intẽtio latet in eo. ſ. ꝙ eſt plus q̃ȝ vnus ſenſus: ex hoc ꝙ omnis ſenſus indiget medio: ⁊ animalia indigent in ſalu-

2 te vt ſentiant tãgibilia: ideo fuit neceſſe vt medium eſſe pars eius.

Et fuit impoſſibile vt hoc medium quod eſt pars eius eſſet aqua aut aer.

Impoſſe eſt eñ ſicut.d.vt cõſtitutio corporis eſſet ex aere aut aqua. Ad alia eñ indigẽt neceſſario corpe duro: ex quo cõtingit neceſſario vt mediũ ſenſibus tact⁹ eſſet corp⁹ admixtũ ſuper qđ abũdaret terreſtritas: ⁊ eſt caro et eius ſimile in alalibus carentib⁹ carne: ⁊ ſic eſt intelligendus iſte ſermo.

¶ Et ipſe excitauit nos ſup hoc qđ diminuit in ſermone p hoc qđ.d.neceſſe eſt igit vt corp⁹ mediũ tangẽs ſit applicatũ.i.neceſſe eſt igit ꝙ ois ſenſus ſit per mediũ.cũ ſenſus nõ ſentiãt ſua ſenſibilia niſi tangẽdo: ⁊ alalia indigent vt ſentiãt ſenſibilia occurrẽtia: vt mediũ ſit applicatũ ⁊ pars corpis. 3 Põderat neceſſarium.

¶ M.d.per cuius mediationẽ erũt ſenſus ⁊ ſunt plures vno.i.ſenſus tact⁹.

¶ Demõſtrat autem ꝙ plures ſint qui in lingua tactus. Omnia enim tangibilia ſentit lingua ſm eandem partem ⁊ humorẽ. Si quidem igitur ⁊ alia caro ſentiret humorem: videretur vnus et idem eſſe ſenſus: guſtus: ⁊ tactus. Nunc autem ſunt duo propter id ꝙ non conuertitur.

¶ Et demõſtrat eos eſſe plures vno tactus lingue. Omnia tangibilia ſentiuntur per idem membrũ: ⁊ saporem. ſi ergo alia caro ſentiret ſaporem: tunc exiſtimaretur ꝙ guſtus ⁊ tactus eſſent idẽ ſenſus. Modo autem ſunt duo quia non conuertitur.

¶ Et demõſtrat ꝙ ſenſus tactus eſt plus ꝙ̃ vnus: ⁊ qđ hoc latet q̄ caro eſt 112
quaſi mediũ tactus qui eſt in lingua: qm̃ ſentimus oia tangibilia per hoc B
mẽbrum ⁊ etiã saporẽ: fuit neceſſe vt caro que eſt in hoc mẽbro ſit quaſi me Jđ ſenſus
dium nõ quaſi inſtrumentũ: qm̃ ſi eſſet inſtrumentũ saporis nõ cõprehẽde idẽ iſtm.
ret tangibile: ⁊ ſi tangibile: nõ saporẽ. Idem eñ ſenſus idem hȝ inſtrumẽ ꝯſiſte.z.ꝯ.
tum. Si igit alia caro que eſt in corpore ſentiret saporẽ: ſicut caro q̄ eſt in 107.⁊.3.đ
lingua: tũc exiſtimaret ꝙ guſtus ⁊ tactus eſſent idẽ ſenſus. D.d.modo aũt ala.ꝯ.50.
ſunt duo q̄ nõ cõuertit.i.modo autẽ nõ accidit hoc q̄ nõ cõuertitur ſcilȝ
ꝙ ois caro guſtãs eſt tangens: ſed nõ omnis caro tangens eſt guſtans. C

¶ Dubitabit autẽ aliquis ſi omne corpus profundũ habet. Hec autem eſt tertia magnitudo. Quorũ autem corporũ medium eſt aliquod corpus: nõ contingit ipſa adinuicẽ ſe tangere: Humidũ autẽ non eſt ſine corpore nec humectatũ: ſed neceſſe eſt aquã eſſe aut habere aquam. Que vero tanguntur adinuicem in aqua: niſi ſicca extrema ſint: neceſſe eſt aquam habere mediũ quo repleta ſunt vltima. Si autem hoc verum: impoſſibile eſt tangere aliquid aliud in aqua. Eodem autem modo ⁊ in aere. Similiter eñ ſe habet aer ad ea que ſunt in ipſo: ⁊ aqua ad ea que ſunt i aqua. Latet autem magis nos ſicut ⁊ que ſunt in aqua animalia: ſi humectatum tangit humectatum. Ex hoc ſumitꝙ inter duo corpora dicta cadit medium.

¶ Ex eis de quib⁹ dubitat homo eſt ꝙ omne corpus hȝ profundum: ⁊ hec eſt tertia dimẽſio. Et corpora inter q̄ exiſtit aliqđ corpus medium impoſſibile eſt vt tangãt ſe adinuicem. Et humidum non eſt extra corpus neq; humectatum. Immo neceſſe eſt vt ſit aqua aut aliquid in quo eſt aqua. Et ea que occurrunt ſibi in aqua adinuicem: cum ſua extrema nõ fuerint ſicca: neceſſe eſt vt inter ea ſit medium: et eſt illud in quo vltima eorum ſunt ſubmerſa. Et ſi hoc eſt verum: impoſſibile eſt vt aliquid tangat

aliud in aqua: ⁊ ſimiliter in aere. Aer eñ ita eſt cũ eis q̄ ſunt ĩ eo: ſicut aqua cũ eis q̄ ſunt in aqua. U.g. aĩalia que ſunt in aqua ſi corpus humectatum tangit corpus humectatum.

113 Cõtinuatio. Expõ. ¶ Cũ declarauit ꝙ tactus indiget carne pro medio: ⁊ ꝙ eſt plus ꝙ̃ vnus: incepit etiã querere vtrũ iſte ſenſus cũ hoc qđ indiget carne indigeat etiam medio extrinſeco: aut ſufficit etiam caro ſine medio extrinſeco. et iſta q̄ſtio etiã accidit in guſtu. ¶ Et. d. et ex eis in quib⁹ homo dubitat eſt ⁊c. i. et dubitat homo in hoc vtrũ tactus indigeat medio extrinſeco: cum hoc ꝙ indiget medio quod eſt caro. Omne eñ corpus hʒ profundũ: et eſt tertia menſura corporis. D. d. et corpora inter que eſt mediũ ⁊c. i. et cum omne corpus hʒ profundũ: neceſſe eſt vt inter omnia duo corpora nõ ſe tangẽtia ſit corpus: ⁊ cum ita ſit contingit vt corpora ſicca inter que eſt mediũ corp⁹ humidum: impoſſibile eſt vt tangant ſe adinuicem abſq; eo ꝙ ſue ſuperficies ſint humefacte ab illo corpore humido: et humiditas impoſſibile eſt vt ſit extra illud medium. U.g. corpora humectata: qm̃ impoſſibile eſt vt tangãt ſe niſi inter ea ſit aqua: aut aliquid aque.

2 ¶ D. d. et ea que occurrunt ſibi adinuicẽ cum extrema eorum fuerint nõ ſicca ⁊c. i. et cum corpora ſicca non occurrunt ſibi in corporib⁹ humidis niſi extrema eorũ fuerint humectata: neceſſe eſt vt non occurrant ſibi niſi inter ea ſit mediũ: et eſt corpus in quo ſuperficies eorũ ſunt ſubmerſe. et cuʒ ita ſit impoſſibile eſt: vt corpus ſiccũ tangat corpus ſiccũ in aqua aut in aere: niſi inter ea ſit corpus aut ex aqua: aut ex aere. D. d. et ſimiliter etiã de aere. aer enim ⁊c. i. et ita eſt de aere ſicut de aqua in hoc. Sed humefactio eorum que ſunt in aqua eſt manifeſta ſenſu i: humefactio autẽ eorũ q̄ ſunt in aere non ſentit̃: ſed ratio cogit eam eſſe eiuſdẽ modi. U.g. animal quod eſt in aqua: qm̃ cum manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt vt aliquid tangat niſi mediante aqua: ſic debet eſſe in animalibus que ſunt in aere.

Humefactio ĩ aq̄ ẽ mãifeſta ſenſui: ſʒ ea q̄ eſt in aere latet ſenſuʒ. Jđ j. ph. c. 54 Jđ. j. đ generat. ⁊ corrup. 19. Cõſiře de aq̄ habẽs. j. h. cõ. 115. ad finem.

¶ Utrũ igit̃ oĩum ſit ſimiliter ſenſus: an aliorũ aliter: ſicut nunc videt̃ quidẽ guſtus ⁊ tactus in tangendo: alij autẽ a longe. Hoc autẽ nõ eſt: ſed durũ ⁊ molle per altera ſentimus: ſicut ⁊ ſonabile et viſibile: et odorabile: ſed alia quidẽ a longe: alia vero a prope: pp quod latet: qm̃ oĩa ſentimus per mediũ: ſed in his latet. Et quidem ſicut diximus prius: et ſi per pellem ſentiremus omnia tangibilia ignorato qm̃ prohibet: ſimiliter vtiq; haberemus ſicut ⁊ nunc in aqua ⁊ in aere. Putamus enim nunc ipſa tangere et nihil eſſe per medium.

D Oĩa ſentimus per medium. ¶ Utrũ igitur ſenſus oĩum rerum eſt eodẽ modo: aut ſenſus rerum diuerſarũ eſt diuerſus: vt extiſmat̃ ꝙ guſtus ⁊ tactus ſunt per tangere: alia autẽ ſunt a remoto: aut nõ eſt ita. Sed nos etiã nõ ſentimus durũ ⁊ molle: niſi mediantibus alijs rebus: ſicut ſentimus faciens ſonum: ⁊ viſibile: et audibile. Sed iſta a remoto: ⁊ illa duo a propinquo. Et ideo non fuit perceptũ ⁊ ſi non oĩa ſentimus per aliquod mediũ: ſed non nõ p̄chenditur a nobis in his duobus. Jam enim diximus etiã prius ꝙ ſi nos ſentiremus tangibilia membrana mediãte ita ꝙ non perciperemus: tunc diſpoſitio noſtra eſſet: ſicut diſpoſitio noſtra modo in aqua aut in aere. Modo enim extiſtimamus tangere ea: ⁊ non eſt illud.

¶Et cum fuerit conceſſum hoc quod diximus qđ corpora ſicca impoſſibi 114
le eſt vt tangant ſe in corporibus humidis niſi inter ea ſit aliquod corpꝰ ex illo humido: querendū eſt vtrum ſentire oīa ſenſibilia ſiat eodē modo ſcilꝫ per mediū: aut ſentire res diuerſas ſit diuerſum.ſ.qđ ſentire quaſdam non eſt per mediū: vt exiſtimatur de tactu ⁊ guſtu: ⁊ quaſdam per mediuꝫ et ſine tactu: ſed a remoto: vt auditus: et olfatus: ⁊ viſus.

¶Aut nō eſt ita ſꝫ oīa tāgibilia ſentimꝰ p hoc idē mediū: per qđ ſentimꝰ il D
la tria reſidua: ſꝫ tñ differūt in hoc ꝙ ſenſibilia in iſtis tribꝰ cōprehēdunt a remoto ⁊ in tactu ⁊ guſtu a propinquo. ⁊ cum ita ſit, non ſentimꝰ oēs res niſi per mediū extrinſecum: ſed iſtud mediū non percipit a nobis in tactu.

¶Queadmodū ſi ſentiremus tangibilia mediāte mēbrana abſq; eo ꝙ per 5
ciperemus illā mēbranā eſſe ſuper nos: qm̄ diſpoſitio noſtra eſſet cum hac mēbrana p cuius mediationē ſentiremus tangibilia abſq; pceptione illiꝰ: ſicut eſſet diſpoſitio noſtra in ſentiēdo mediāte aqua aut aere.ſ. queadmo dum accideret nobis exiſtimare ꝙ nos nō ſentimus tāgibilia niſi tāgēdo: nō mediāte illa mēbrana cū nō pcipimꝰ illā eſſe oīno: ſic poſſibile eſt hoc ac cidere nobis in aqua aut aere.ſ. exiſtimare qđ nos ſentimꝰ res ſine media tione earū: ſed nos in rei veritate nihil tangimus niſi p mediationē earū.

¶Sed differt tangibile a viſibilibus et ſonatiuis: quoniam illa quidem ſentimus ex eo ꝙ medium mouet aliquid nos. Tangibi lia vero non a medio: ſed ſimul cum medio. Sicut per clypeum percuſſus: non enim clypeus percuſſus prius percuſſit: ſed ſimul accidit vtraq; percuti.

¶Sed tangibile differt a viſibilibus ⁊ facientibus ſonum. Nos enim ſentimus iſta ita ꝙ medium agit quoquomodo in nobis: et nos in tangibilibus nō a medio: ſed cum medio. Verbi gratia illi cui accidit ictus mediante ſcuto. Scutum enim non eſt illud quod percuſſit ipſum cum percutiebatur ſcutum: ſed accidit ꝙ p cuſſio amborum fuit ſimul. 115

¶Ideſt ſed licet cōſequitur ex hoc ſermone ꝙ tangibilia non ſint niſi p me dium ſicut tres ſenſus: tamē opinandū eſt ꝙ actio medij in hoc ſenſu nō eſt ſicut actio medij in illis: ſed tangibilia differunt a coloribus: et a ſonis in hoc ꝙ indigēt medio: quia ſenſibilia in illis tribus primo agūt in mediū: deinde medium in nos. Tāgibilia autē in ſimul agunt in nos ⁊ in mediū. Prīa pſ l q ponit drīaz iter mediū ta ctꝰ ⁊ alioꝶ rū ſenſuū

¶Sed debes intelligere hic per ſimul non quia in eodē tempore patit me dium ⁊ ſenſus tangibilibus et in illis duobus tēporibus. Exiſtimatur eī ꝙ viſus ⁊ aer alterant a colore in eodē inſtanti: ſed intendit hic p prioritatem ⁊ poſterioritatē in illis: prioritatē ſm cauſam.ſ. ꝙ ſenſibile eſt cauſa remota in motione ſenſus: ⁊ mediū eſt cauſa propinqua. in tactu autem me diū ⁊ ſenſus mouētur in ſimul a tangibilibꝰ: ſed mediū nihil facit in hoc. 2

¶Sed eſt aliquod accidens ex neceſſitate: nō qꝛ eſt neceſſe ineſſe ſenſus ſi cut mediū eſt neceſſariū in eſſe alioꝶ: ⁊ ideo aſſimulauit paſſionē noſtrā a tangibilibus paſſioni noſtre a percuſſione mediante ſcuto. Queadmoduꝫ igitur nō debet aliquis dicere ꝙ ſcutum eſt neceſſariū in actiōe percuſſiōis noſtre: ita qđ ſcutū ſit cauſa propinqua. ⁊ percuſſio eſt cauſa remota. ita eſt de aere cum tangibilibus.ſ. qđ non debet aliquis dicere quod illud neceſſe eſt ad ſentire tangibilia: ſed dicimꝰ ꝙ in ſimul patimur nos ⁊ ſcutū ab ictu. Quō mediū eſt ne ceſſarium in tactu. Documē tum.

¶Per Simul igitur debemꝰ intelligere priuationē prioritatis ⁊ poſterio ritatis in cauſa nō in tempore. ¶Et intendebat per hoc declarare qđ iſtud

nō eſt mediū ſm ꝙ eſt neceſſariū omni ſenſui in ſentiēdo: ſed mediū qđ hu iuſmodi eſt in hoc ſenſu eſt caro:⁊ hocſi diceтur medium erit ſm accidens.

3 ¶Sic igiť intelligendus eſt iſte locus nō qđ Ari. dubitauit in hoc ⁊ non cō pleuit neqȝ declarauit modū ſm quē dicitur ꝙ tangibilia non ſentiūtur ni ſi per medium extrinſecum: neqȝ etiā Ariſto. in hoc ſermone fuit valde obli tus: ſicut dicit Themiſtius ⁊ alij. Dicunt enim qđ nos ſi conceſſerimus qđ tangibilia non comprehenduntur in aqua ⁊ in aere niſi mediātibus iſtis: quid poſſumus dicere in comprehenſione qualitatum tāgibilium in iſtis duobus medijs ipſis.

4 ¶Et ego dico ꝙ obliuio fortis nō fuit niſi a dicente hunc ſermonē licet ſit valde difficilis ſm qđ apparet. Omne em̄ aial qđ innatum eſt eſſe in aqua aut aere nō ſentit aliquā qualitatē caliditatis aut frigiditatis in eis ſi fue rint in ſimplicitate quā debent habere: quia eſt locus eius naturalis: ⁊ lo cus eſt ſimilis locato: vt declaratū eſt in ſermonibꝰ vniuerſalibus. Et iam declaratū eſt qđ ſenſibile eſt cōtrariū ante paſſionem. ¶Et cum ita ſit aial non ſentit calorē aut frigus in aere: aut in aqua: niſi quādo cum eis admi ſcentur corpora calida aut frigida. Illa ergo corpora ſunt alia ab aqua et ab aere naturali: ⁊ cum ita ſit illud qđ accidit ex hoc quādo ſentimꝰ ꝙ aer aut aqua calefactus eſt aut infrigidatꝰ: illud idem accidit in corporibus que apparent viſui eſſe alia ab aere ⁊ aqua. ſ. qđ nos non ſentimus ea niſi mediante aqua et aere naturali vt declaratū eſt ex ſermone predicto. ¶Et ſi aer ⁊ aqua continentes animalia haberent qualitatē contrariā: tunc im pedirent cōprehenſionē qualitatū contrariarum ab animalibus.

5 ¶Et pp hoc qđ diximꝰ nō eſt opinandū aquā calefieri dum fuerit aqua pu ra: neqȝ ꝙ aer infrigideť dū eſt aer purꝰ: ſed hoc accidit pp corpora admix ta cum eis calida aut frigida: ⁊ hoc fecit dubitare homines: ita qđ frigidi tas nō eſt accidens inſeparabile aque ſicut calor igni: ⁊ iſta exiſtimatio ac cidit: qꝛ vulgus cōſueuit vocare aquā dum liquefactio remanet in ea: licet in rei veritate non eſt aqua pura ſed admixta. Iſta enim qualitas eſt ma gis cognita omnibꝰ ſuis qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ: ſicut calor in igne: ⁊ ideo vulgus non abſolute vocat ignem qui infrigidatus eſt propter admixtio nem corporū frigidorū: ⁊ forte vocat ignem corpora calida: licet ſint hu mefacta per mixtionem dum remanent calida calore igneo.

Auer. ſolutio.

4. ph. tex. com. 48.

Tertio celi. 67.

¶Omnino aūt videť caro ⁊ lingua ſicut aer ⁊ aqua ad viſuȝ et auditū et olfatū ſe hñt ſic ſe habere ad ſenſitiuū ſicut illorū vnuȝ quodqȝ. Ipſo autē ſenſitiuo tacto: neqȝ ibi: neqȝ hic vtiqȝ fiet ſen ſus: vt ſiquis ponat in oculum vltimum corpus album. ¶Qua re manifeſtum eſt quod intus ſit tangibile ſenſitiuum. ſic enim vtiqȝ accidit quod quidem in alijs. Appoſita enim ſuper ſenſiti uum non ſentiunt: ſuper autem carnem poſita ſentiunt. Quare medium tactui eſt caro.

Prima demonſtratio ⁊ expō.

¶Et vniuerſaliter videtur ꝙ caro et lingua eſt ſicut aer ⁊ aqua in viſu ⁊ auditu ⁊ olfatu. Et ſic eſt diſpoſitio eorum apud ſenſum ſicut diſpoſitio vniuſcuiuſqȝ illorum duorum. Sed ipſum ſentire cum tetigerit non cadit illic: neqȝ hic ſenſus. Uerbi gratia ſi ali quis poſuerit aliquod corpus album ſuper viſum medium. Di camus igitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ ſenſus tactus eſt interius: et ſi non eſſet hoc: contingeret in eo quod contingit in alijs: quod cuȝ

ponerectur ſuper ſentiēs nō ſentiet.caro aūt ſentit cū fuerit poſitū ſuper eam.Unde cōſequitur vt caro ſit medium in tangente.

Cum declarauit modū ſm quem dicit ꝙ aqua ⁊ aer ſunt media in tactu ſi debeant dici media:reuerſus eſt ad dicendū illud qd eſt mediū in rei veritate in hoc ſenſu.ſ.illud qd eſt impoſſibile vt ſine eo ſentiat iſte ſenſus: et eſt caro cuius proportio ad ipſum eſt ſicut proportio aque ⁊ aeris ad alios tres. Et.d.⁊ vl'r videtur ⁊c.i.⁊ vl'r opinādū eſt ꝙ caro ⁊ lingua ſunt tactui ⁊ guſtui:ſicut aer ⁊ aqua viſui ⁊ auditui ⁊ olfatui. D.d.ſicut eſt diſpoſitio eorū apud ſenſus ⁊c.i.⁊ diſpoſitio carnis ⁊ lingue apud tangēs ⁊ guſtant ſit ſicut diſpō aque ⁊ aeris apud tres ſenſus. D.d.ſed ipſum ſentiens cum teti gerit ⁊c.i.⁊:in oībus cū ſuper ſentiēs ipſum fuerit poſitū ſenſibile a nō ſentiet:vl nō:aut ſi ſentiet,male:vt accidit cū ſuper viſum fuerit poſitū aliqd corpus albū. D.d.aliā demonſtrationē ſ'a p̄dicta ꝙ caro b eſt q̄ſi mediū nō quaſi inſtrumentū:⁊.d.dicamus igitur ꝙ manifeſtū eſt ⁊c.i.⁊ manifeſtū eſt ꝙ ſenſus tactus eſt intra carnē:⁊ ꝙ caro nō eſt quaſi primum inſtrumētū ei:qm̄ ſi ita eſſet cōtingeret in eo qd cōtingit in aliis.ſ.ꝙ cū ſenſibile eſſet poſitū ſup carnē nō ſentiretur a virtute tāgibili:quēadmodū color cū fuerit poſitus ſuper viſū nō ſentietur. Modo aūt qꝛ videmus ꝙ virtus tāgibilis nō ſentit niſi qñ tangibile fuerit poſitū ſup carnē:neceſſe eſt vt caro ſit mediū nō inſtrumentū. Et hoc qd dixit manifeſtum eſt per ſe:qm̄ hoc ꝙ tres ſenſus indigent medio aut eſt qꝛ accidit ſuis ſenſibilibus ꝙ ſunt remota ab eis:aut qꝛ impoſſibile eſt vt recipiāt ſua ſenſibilia:niſi ſint prius in medio:vt plura videntur cōtraria.ſ.ꝙ nō transferuntur ad extrema niſi prius transferant ad mediū.⁊ ſi hoc eſſet,ꝑpter hoc ꝙ ſenſibilia ſunt remota:contingeret vt ſentirent qñ eſſent poſita ſuper eos:tunc enim nō indigent medio ſed nō ſentiunt.ergo nō indigent medio niſi propter ipſum ſentire. Et quia hoc accidēs nō poteſt attribui vni eorum eſſentialiter:cum cōe ſit eis: remanet igitur vt hoc ſit eis cōe per naturā cōem tribus ſenſibus:ſed nulla natura cōmunis eſt cā in hoc accidente:niſi hoc ꝙ ſunt ſenſus:ergo indigentia medij ad ſenſus eſt eis in hoc ꝙ ſenſus nō ſm ꝙ quidam ſenſus. Ergo omnis ſenſus neceſſario indiget medio in ipſo ſentire. Nota ꝙ medium eſt in iſtis tribus ſenſibus tm̄:qꝛ ſenſibilia eorum ſunt remota:⁊ ſputat Alexā.qñ ſi ita eſſet cōtingeret ꝙ cū eſſent poſita ſuper eos vt ſentirent. Et hoc qd dixit Alex.contradicēdo huic opinioni.ſ.ꝙ ſi caro eſſet quaſi medium cōtingeret vt ſub carne eſſet aliqd mēbrū per qd fieret iſte ſenſus: ⁊ illud neceſſario eſſet vnū:ſi iſte ſenſus eſſet vnū aut plura:⁊ ſi plura nihil eſt. Jam eñ apparuit poſt Ari.in tpe eius.ſ.ꝙ in aīalibus ſunt quedam corpora que dicuntur nerui ⁊ hñt introitū in ſenſum ⁊ motū.qd igitur apparuit Ari.ratione manifeſtum eſt poſt ſenſu.⁊ nihil eſt hoc qd dicūt poſteriores peripathetici.ſ.ꝙ nerui non hñt introitū in ſenſum tactus eſt .n.ſermo Ari.in propinqua potentia:⁊ eſt etiam ſenſibilis.

116

E. a Sēſibile poſitū ſupra ſēſū ñ ſentit. Jō. z.t.ↄ.98. ⁊ q̄ ibi.

b Caro ē mediū nō organum ſeu inſtrū tact⁹.ſ3 oppoſitū dicit Cō.i li. de ſenſu e ſenſa.⁊.2. colligз.c. d iuuamētis carnis ⁊ i.c.de iuuamentis ſenſ⁹ tact⁹ Notãnz Alex.

Jō.z.2.

Tangibiles quidem igitur ſunt differentie corporis ſecundum ꝙ corpus. Dico autem differentias quibus elementa determināt calidum:frigidum:humidum:⁊ ſiccum :de quibus prius dictum eſt in his que de elementis. Senſitiuum autem ipſarum quod tactiuum:et in quo ſenſus vocatus tactus eſt:primo pars ea ſane eſt que eſt potentia huiuſmodi.

Tangibilia autem ſunt differentie corporis ſm ꝙ eſt corpus. Et dico differentias quibus determinantur elementa.ſ.calidū:⁊

prim⁹ſen frigidum:ꝛ humidum:ꝛ ſiccum. Et ſunt ille de quibus locuti fui
ſus tact⁹ē mus apud ſermonem de elementis. ¶ Illud autem quod eſt ſen
Idē.8.16 tiens:ꝛ tangens:ꝛ in quo eſt primus ſenſus qui dicitur tactus:eſt
ꝛ.31.17.et membrum quod eſt in potentia talis diſpoſitionis.

117 ¶ D.ꝛ tangibilia ſunt differentie corporis ſm ꝙ eſt corpus.i.tangibilia vlr
3.de aīa. ſunt dr̃e exñtes in omnibus corporibus.ſ.cões omnibus corporibus gene
67.ꝛ.68. rabilibus ꝛ corruptibilibus.D.d.ꝛ dico dr̃ias ꝛc.i.ꝛ intelligo per differen-
tias:differentias vniuerſales a quibus nullũ corpus fugit:ꝛ ſunt prime dif
ferentie exñtes in quatuor elementis.ſ.calidum ꝛ frigidũ:ſiccũ ꝛ humidũ:
In.2.de ꝛ q̄ fiunt ex eis vt aſperum ꝛ durum:ꝛ alie differentie tangibiles ꝛ que ſunt
ge.ꝛ cor. coniuncte cum eis:vt graue ꝛ leue.D.d.de quibus prius fuim⁹ locuti apd
t.c.8.ꝛ.16 ſermonem de elementis.ſ.in libro de generatione ꝛ corruptione:illic enim
declarauit modos tangibilium primos ꝛ ſecundos.

2 ¶ D.d.illud aũt quod eſt ſentiens ꝛc.i.illud autem quod ſentit has differē
tias eſt membrum quod eſt in potentia he differentie.i.illud quod innatū
eſt perfici per has dr̃ias:ꝛ opinandũ eſt ꝙ hoc eſt caro aut nerui.

¶ Sentire enim quoddam pati eſt:quare faciens tale illud facit:cum ſit potentia:quale eſt ipſum actu. Unde ſimiliter calidum ꝛ frigidum:aut durum ꝛ molle non ſentimus:ſed excellentias tã ꝗ ſenſu velut medietate quadam exiſtente eius que in ſenſibilibus cõtrarietatis:ꝛ ꝑpter hoc diſcernũt ſenſitiua ſenſibilia. Mediũ aũt diſcretiuũ eſt. Sit em̃ ad vtrũq; ipſorũ alterũ vltimorū.

¶ Sentire em̃ eſt aliquod pati quoquomodo. Unde neceſſe eſt vt illud quod agit ſibi ſimile in actu:non agat niſi illud quod eſt in potentia. Et ideo calidum non ſentit ſimile:neq; frigidum:neq; durum:neq; molle:ſed ea que ſunt intenſiora. Senſus enim q̄ſi eſt medium inter contrarietatem in ſenſibilibus. Et ideo diſtinguit ſenſibilia a ſenſibilibus. Medium enim diſtinguit: efficitur enim apud vtrumq; equaliter.

118 ¶ Cum dixit ꝙ primũ ſentiens eſt illud quod eſt in potentia iſte differen-
tie incepit declarare hoc. ¶ Et.d.ſentire enim ꝛc. ideſt ſentire enim q2 eſt
aliqua paſſio ſecundum modum dictum:ꝛ omne patiens habet agens:et
omne agens agit ſibi ſimile in actu ideſt neceſſe eſt vt non agat ſibi ſimi-
le in actu niſi ex aliquo quod eſt ſibi ſimile in potentia non in actu. D.d.ꝛ
ideo calidũ nõ ſentit ſibi ſimile ꝛc.i.ꝛ q2 agens nõ agit in eo qđ eſt ſibi ſimi
le in actu:ſed in potẽtia:ideo neceſſe eſt vt membrum ſentiens non ſentiat
corpus calidum ſibi equale in frigore:ꝛ ſimiliter de duro ꝛ molli.

2 ¶ D.d.cãm in hoc ꝛ.d.qm̃ ſentiẽs eſt q̄ſi mediũ ꝛc.i.ꝛ ſenſus tactus cõpre-
B hendit tm̃ intẽſiora ex rebus tãgibilibus ecõtrario ſuis ſenſibilibus:quia
Documē ſenſus tactus inueniť in aliquo qđ eſt mediũ inter cõtrarietatem aliquam
tum. in ſenſibilibus:cũ impoſſibile eſt vt aliqđ corpus denudetur a q̄litatibus
Impoſſe ē tãgibilibus ecõtrario alijs qualitatibus ſenſibilibus. ¶ Et intelligo ꝙ ſen
ſeſũ tact⁹ ſus tactus impoſſibile eſt vt careat ſimpliciter calido:ꝛ frigido:ꝛ ſicco:et
carere ſim hũido:ſicut fuit in viſu colore ꝛ in auditu carere ſono:ꝛ tõ ille ſenſus cõpre
plr calo ꝛ hẽdit ſua ſenſibilia ſm totũ:ſenſus aũt tactus cõprehendit extrema. ¶ D.
frigido ꝛ d.ꝛ ideo diſtinguit ſenſibilia:mediũ em̃ diſtinguit ꝛc.i.ꝛ ideo ſenſus tact⁹
ſicco ꝛ hũi diſtinguit ꝛ cõprehendit ſenſibilia:q2 eſt medium.mediũ.n.diſtinguit q2
do: ſicut recipit vtrũq; extremũ ꝛ aſſimilatur ei:ꝛ efficitur cum eo idem.

¶Et oportet ſicut debens ſentire album ⁊ nigrum neutrum ip= viſus co=
ſorum eſſe actu:potentia vero vtrumq;:ſic autem ⁊ in alijs:⁊ in lore ⁊ au=
tactu:neq; calidum neq; frigidum. dit' ſono.
¶Et oportet ſicut diximus vt illud quod eſt innatum ſentire al Idē infra
bum ⁊ nigrum ſit neutrum:ſed vtrumq; in potentia:⁊ ſic de alijs cō. ſeqnti.
in tactu debet eſſe:neq; calidum neq; frigidum. ⁊.3. de ala cō.66.

¶Et queadmodū op; vt illud qd innatū eſt ſentire albū ⁊ nigrū ſit neutrū 119
ſ; vtrūq; in potētia:⁊ ſic in vnoq;q; ſenſu.ſic etiā op; vt tāgēs ſit neq; calīm neq; frigidū ſm mediū q eſt potis in eo.ſ.vt iſta ſunt in eo ſm mediū aut ꝓpe:cū impoſſe eſt vt denudet ab eis oino:ſicut fuit poſſe in illis alijs.ſ.vt denudet a ſuis ſenſibilib'.¶Et debes ſcire q illd qd ſeqtur ex hoc inſtro iſti' ſenſus:illud idē cōſequit in medio:nō poſſum' dicere q caro inſtrm iſtius virtutis ſecūdum q eſt media inter cōtraria ſicut exiſtimauerunt plures.

¶Amplius autē ſicut viſibilis ⁊ inuiſibilis erat quodammodo Documē=
viſus:ſimiliter autem ⁊ reliqui oppoſitorū:ſic ⁊ tactus tāgibilis tum
et intangibilis. Intangibile autem eſt paruam omnino habens differentiam tangibilium vt paſſus eſt aer:et tangibilium excellentie:ſicut corruptiua.

¶Et quemadmodum viſus eſt quoquomodo rei viſibilis et nō viſibilis:⁊ ſimiliter de alijs:ſic eſt tactus tangibilis:et non tangibilis. Et non tangibile eſt illud in quo eſt de diſpoſitione tangibilium aliquid valde modicum. Sicut aer:aut valde intenſum: ſicut corrumpentia.

¶Cū notificauit ſenſus tactus ⁊ nām rerū tāgibiliū:⁊ quo ſit tactus:⁊ per 120
quot reuerſus eſt ad dicēdū aliqd cōe oibus ſenſib'. Cōprehēdūt ei alterū duorū oppoſitorū eſſentialr ⁊ alterū accñtalr.¶Et dixit.⁊ queadmodū viſus ⁊c.i.⁊ queadmodū viſus cōprehēdit viſibile ⁊ nō viſibile quoquomodo:ſicut etiā alij ſenſus cōprehēdūt priuationes ſuorū ꝓpriorū ſenſibiliū: ita ſenſus tactus cōprehēdit tāgibile ⁊ non tangibile: ⁊. d. quoquomodo: quia non eodem modo comprehendit habitum ⁊ priuationem. 2

¶D.poſuit ſm qt modos dicitur nō tāgibile:⁊ dixit.⁊ nō tāgibile eſt illud in quo eſt ⁊c.i.⁊ nō tangibile dicitur duobus modis :quorum vnus eſt illud in quo exiſtit de qualitatibus valde modicū:ſicut eſt de aere continente nos.⁊ alterum eſt illud in quo exiſtit de qualitatibus tangibilibus valde intenſum ⁊ corrumpens ſenſum: vt ignis ⁊ glacies.

¶Capitulum decimūſecundū

Secundum vnunquemq; quidem igitur ſenſuū dictum eſt figuraliter. Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere. Quoniā quidē ſuſceptiuus eſt ſpecierum ſine materia: vt cera annulli ſine ferro ⁊ auro recipit figuram. Accipit autem aureum aut eneum ſignum: ſed non inquantum aurum aut es. Similiter autem et ſenſus vniuſcuiuſq; ab habente colorē:aut humorem:aut ſonum patitur:ſed nō inquantum vnumquodq; illorum dicitur :ſed inquantum hmōi eſt:⁊ ſecundum rationem.

¶In vnoquoq; ſenſuum dictum eſt ſecūdū deſcriptionē. Et di=

cedẽdũ eſt vniuerſaliter de omni ſenſu: ꝙ ſenſus eſt recipiẽs formas ſenſibilium ſine materia. U. g. ꝙ cera recipit formam annuli ſine ferro aut auro: ⁊ recipit ſignum quod eſt ex cupro aut ex auro: ſꝫ non ſecundum ꝙ eſt cuprũ aut aurũ. Et ſilr̃ vnuſqſqꝫ ſenſuũ patitur ab hñte colorẽ aut saporẽ aut ſonũ. ſꝫ hoc nõ ſm ꝙ vnuſqſqꝫ eorũ dicitur: ſed ſm ꝙ eſt in hac diſpoſitione ⁊ intentione.

Intentio coloris alia eſt a colore. ib. 3. c. 76 97.

121 Intẽdit ſm deſcriptionẽ. i. vlr̃. In libro. n. de ſenſu ⁊ ſenſato loquitur de iſtis particulariter. ⁊ d. ⁊ dicẽdũ eſt de oĩ ſenſu ⁊c. i. ⁊ opinandũ eſt ꝙ receptio abſtracta a mã: ſi. n. recipiet eas cũ mã tũc idẽ eſſe haberet in aĩa ⁊ extra aĩaꝫ: ⁊ iõ in aĩa ſunt intẽtiões ⁊ cõprehẽſiones: ⁊ ex aĩaꝫ nõ ſunt cõprehẽſiones neqꝫ intẽtiones: ſꝫ res mãles q̃ nõ ſunt cõprehẽſe oĩno. D. d. U. g. ꝙ cera recipit ⁊c. i. ⁊ iſta receptio q̃ eſt in ſenſibus abſtracta a mã ſilis eſt receptioni cere ad figurã annuli. Recipit. n. eã ſine mã: cũ eodẽ modo recipiat eã ſiue fuerit ferri: ſiue auri: ſiue cupri. D. d. ⁊ ſilr̃ vnuſqſqꝫ ſenſuũ patitur ⁊c. i. ſi ſm hunc modũ patiꝛ̃ vnuſqſqꝫ ſenſuũ ab eis a q̃bus innatus eſt pati: ſiue colore: ſiue ſono: ſꝫ nõ patiꝛ̃ ab eo ſm ꝙ eſt color aut ſonus. Quoniã ſi ita eſſet cõtingeret ꝙ cũ reciperet ipſum eſſet color aut ſonus non intẽtio ⁊ hoc intẽdebat cũ dixit: ſed nõ ſm ꝙ dicitur vnuſquiſqꝫ ſed ſm ꝙ eſt intẽtio. Intentio enĩ coloris alia eſt a colore. ⁊ dixit ſm ꝙ eſt in hac diſpoſitione ⁊ intentione obſeruãdo ſe ab intentionibus a quas recipit intellectus: ille enim ſunt vniuerſales: iſte autem ſunt particulares.

a. Intẽtiones q̃s recipit ſẽſus ſunt pticulares: ſꝫ ille q̃s recipit itellꝰ ſunt vlẽs. Idẽ. j. cõ. 149. ⁊. 3. 8 aĩa. 4. 5. 18. 19. 28. ⁊. 30.

Senſitiuum aũt primuꝫ eſt in quo hmõi potentia eſt: quidem igitur idẽ ſꝫ eſſe alterũ eſt: magnitudo quidem enim quedam erit quod ſenſus patitur: non tamen ſenſitiuo eſſe. Neqꝫ ſenſus magnitudo eſt. ſed ratio quedam ⁊ potentia illius.

Et qđ eſt potẽtia eſt primũ ſentiẽs. Sunt igitur idẽ: in eſſe autẽ diuerſa. Illud. n. qđ ſentit eſt aliqua magnitudo: ⁊ non ſm ꝙ ſentitꝛ. Neqꝫ ſenſus magnitudo: ſꝫ intẽtio ⁊ virtus illius.

122 Et ꝙ recipit iſtã virtutẽ q̃ eſt intẽtio abſtracta a materia eſt primũ ſentiens: ⁊ cũ recepit eã efficietur idẽ: ſed in nũero differũt. Illud. n. quod ſentit eſt aliqđ corpus: ⁊ non ſentit qđ eſt corpus: neqꝫ ſenſus eſt corpus ſꝫ intẽtio ⁊ potentia illius corporis: quod eſt primum ſentiens.

Manifeſtũ aũt ex his: ⁊ pp qđ excellẽtie ſenſibilium corrũpũt ſenſitiua. Si nãqꝫ ſit fortior ſenſitiuo motꝰ: ſoluiꝛ̃ rõ. Hoc aũt erat ſenſus ſicut ⁊ ſimphonia. ⁊ tonus: percuſſis fortiter chordis.

Et manifeſta eſt ex hoc cã pp quã ſenſibilia intẽſa corrũpunt inſtrumẽta ſenſuum. Quoniã qñ motus ſentientis a ſenſibili fuerit fortiores diſſoluetur ſua intentio ⁊ hoc erit ſenſus: ſicut diſſoluiꝛ̃ conſonantia chordarum ⁊ neumata cum tanguntur fortiter.

123 D. ⁊ ex hoc qđ diximus ꝙ ſenſus eſt intẽtio declarabiꝛ̃ cã pp quã ſenſibilia intẽſa corrũpũt inſtrã ſenſuũ: quoniã qñ motus ſentiẽtis a ſenſibili fuerit fortior q̃ꝫ ſentiẽs poſſit tolerare diſſolueꝛ̃ illa intẽtio p quã ſentiẽs eſt ſentiẽs: ⁊ remanebit corpus ſine illa intẽtione: q̃ eſt ſenſus: ſicut diſſoluiꝛ̃ cõſonãtia chordarũ ⁊ neumata vel nete eorũ q̃ ſunt intẽtio exiſtẽs in eis: qñ fortiter tanguntur ⁊ mouebunꝛ̃ motu fortiori q̃ꝫ motu quẽ poſſunt tolerare.

Et propter quid plante non ſentiunt habentes quandam partem animalem: et patientes a tangibilibus: et namqꝫ frige-

ſcunt ⁊ caleſcunt. Cauſa enim nõ habere medietatem neq; huiuſ modi principium poſſibile recipere ſpecies ſenſibilium. Sed pa⸗ti cum materia.

¶ Et cauſa propter quam vegetabilia non ſentiunt: ⁊ in eis eſt aliqua pars animata: ⁊ recipit paſſionem a tangibilibus: q2 cale fit ⁊ infrigidatur. Cauſa enim in hoc eſt q2 non habet medium: neq; principiũ per quod poteſt recipere formas ſenſibilium.

¶ Laborat in hoc ſermone ad dandũ cauſam ꝑꝑ quã vegetabilia non hñt ſenſum tact9: lʒ habeãt aĩam nutritiuã: ⁊ etiã patiunt̃ a tangibilib9: ⁊ cale⸗fiũt ⁊ infrigidant̃: ⁊ intẽdit ꝑ aliquã partẽ aĩatã aĩaʒ nutritiuã. ¶ Et dicit cauſa eñi in hoc eſt q2 nõ hñt mediũ ⁊c. i. cauſa eñi in hoc nihil aliud eſt ni ſi q2 vegetabilia nõ hñt mediũ quaſi carnẽ: neq; tale principiũ ꝑ qđ aĩalia poſſũt recipe formas ſenſibiliũ. Et cũ declarauit ꝙ a tãgibilib9 patit̃ aliqđ qđ nõ cõprehẽdit ea: icepit narrare ꝙ ecõtra eſt de aliis ſenſibilib9 ſenſuũ. 124

¶ Dubitabit autem aliquis ſi patiatur aliquid ab odore: ꝙ im⸗poſſibile eſt olfatum habere: aut a colore non poſſibile videre. Si militer autem ⁊ in aliis. Si autem olfatibile odor ſi aliquid facit olfatum: odor facit. Quare impoſſibilium olfatum habere nihil poſſibile pati ab odore. Eadem autem ratio ⁊ de aliis. Neq; poſ ſibilium: ſed inquantum vnumquodq; ſenſitiuum.

¶ Sed non patitur ab odoribus quod non poteſt olfacere: neq; a coloribus qđ non poteſt videre: ⁊ ſic de aliis. Si igitur eſt odor contingit vt omnis res que facit olfacere facit per odorem. Unde neceſſe eſt ꝙ nihil ex eis que nõ poſſunt olfacere patitur ab odo⸗re. Et iſte ſermo de aliis: neq; etiam aliquid ex eis que poſſunt ni ſi ẜm ꝙ quodlibet eorum eſt ſentiens.

¶ Ideſt: ⁊ lʒ aliqđ qđ ſi eſt innatũ tãgere patit̃ a tãgibilib9: tñ nõ patit̃ ab odorib9 paſſiõe ꝓpria odorib9. i. ẜʒ ꝙ eſt odor niſi illud qđ põt facere. Nec patit̃ a colorib9 paſſione propria colorib9 ẜm ꝙ eſt color. niſi illud ꝙ põt videre: neq; a ſono niſi illud qđ poteſt audire. D. d. ⁊ ſic de aliis. ¶ Et hoc facit exiſtimare ꝙ ſapor eſt hui9 diſpõnis: ſed ipſe dicet poſt ꝙ quidã patit̃ a ſapore qđ nõ eſt inatũ ſentire ipʒ: ⁊ forte fecit hoc q2 eſt loc9 dubitatiõis 125

¶ D. d. ſi igit̃ olfat9 eſt ⁊c. i. ſi igit̃ nã olfatib9 q̄ nõ exiſtit niſi in olfaciente. ſit odor ipſe nõ intẽtio cõparata q̄ cõtingit odori: manifeſtũ eſt ꝙ odor fa cit olfacere omne olfatũ: ⁊ omne in quo odor agit ẜm qđ eſt olfat9 eſt olfa⸗ciens: qm̃ ſi eſſe odoris nõ eſt niſi ẜm ꝙ eſt olfat9: ⁊ olfatũ nõ inuenit̃ niſi ĩ olfaciẽte: manifeſtũ eſt ꝙ omne qđ patit̃ ab odore eſt olfaciẽs. D. d. Uñ ne ceſſe eſt ⁊c. i. ſi igit̃ omne olfaciẽs patit̃ ab odore: ⁊ omne ꝙ patit̃ ab odore eſt olfaciẽs: neceſſe eſt ẜm cõuerſionẽ oppoſiti: vt qđ nõ eſt olfaciẽs nõ pa⸗tiatur ab odore. Et ipſe nõ propalauit in ſermone niſi poſtremũ ꝯñs. ⁊ pri muʒ principiũ ex quo cõſequebat̃. ſ. ꝙ ſi odor eſt relatiuus. i. olfat9 neceſſe eſt vt olfatũ ſit olfaciẽtis. et nõ propalauit propoſitionẽ dicentẽ ꝙ omne qđ patitur ab odore eſt olfaciẽs: neq; propalauit cõuerſionẽ ſui oppoſiti. 2

¶ Et q̄ſi opinat̃ ꝙ tact9 eſt aliqđ ꝯtingẽs reb9 ꝯtrariis tãgibilib9: ⁊ nõ opinat̃ ꝙ olfatibile eſt aliqđ cõtingẽs odori: neq; viſibile colori: ſʒ opinat̃ ꝙ olfa⸗tũ ẽ. q. ipẽ odor: ⁊ viſibile ipẽ color: ⁊ audibile ipẽ ſon9. Et iõ fuit nec̃e apđ ipm vt oẽ qđ patit̃ ab odore ſit olfaciẽs: ⁊ a colore vidẽs: ⁊ a ſono audiẽs. 3

Et nō fuit neceſſe vt omne qđ patiť a tāgibili ſit tangēs: ⁊ hoc indiget magna inq̄ſitione. Ipſe eñ quaſi opinať ꝙ ſenſuū q̄dā ſunt in cap. relationis ⁊ quidam ſunt in capitulo actionis ⁊ paſſionis per ſe: ⁊ accidit eis relatio.

Ariſt. opinať ꝙ ſenſuū q̄daꝫ ſunt i ca. relōnis ⁊ q̄dā ſunt i ca. actionis ⁊ paſſiōis ꝑ ſe. Uide .ſ. 2. ſeq. t. ca. 140. et 143.

¶ Similiter autem manifeſtum eſt et ſic: neqꝫ enim lumen et tenebra: neqꝫ ſonus: neqꝫ odor quicq̄ꝫ facit in corpora: ſed ea nimirum in quibus ſunt ipſa: vt aer qui cum tonitruis ſcindit lignuꝫ. Sed tangibilia et ſapores agunt. Si enim nō: a quo vtiqꝫ patiētur inanimata: et alterabuntur.

¶ Et cum hoc manifeſtum eſt hoc modo. Neqꝫ eniꝫ lux: neqꝫ obſcuritas: neqꝫ ſonus. neqꝫ odor: agunt aliquid in corporibus: ſed ea in quibus ſunt iſta. Verbi gratia ꝙ aer in quo eſt tonitruum findit lignum. ſed tangibilia et ſapores agunt: quoniam ſi non agunt: quibus igitur patiuntur et alterantur corpora nō animata: ex illo etiam patiuntur.

a Sonꝰ q̄ſi eſt in .c. ad aliq̄d nō in q̄litate. ſꝫ tāgibilia et ſapores magꝭ ſūt i .c. agere ⁊ pati. q̄ꝫ i c. relōnis

126 ¶ Idest ⁊ cū in hoc ſermone predicto declarauimꝰ hoc de ſenſibilibꝰ manifeſtū eſt ꝑ ſe. Apparet eñ ꝙ neqꝫ lux: neqꝫ obſcuritas: neqꝫ odor neqꝫ color agūt aliquid in corporibꝰ: ſed nō agūt niſi in rebꝰ i quibꝰ ſunt iſti ſenſus. D. d. V. g. ꝙ aer in quo eſt tonitruū findit lignū: ſed ſonus qui eſt tonitruū nō eſt ipſe motus quē lignū recipit a motu aeris: ſed ſonus a eſt intentio que nō inueniūtur niſi in audiente ⁊ quaſi eſt in capitulo ad aliquid: non in qualitate: ⁊ ſimiliter odor apud ipſum eſt: ſm ꝙ expoſuimꝰ. D. d. ſed tangibilia ⁊ ſapores ⁊c. i. ſed tangibilia ⁊ ſapores magis ſunt in capitulo de agere ⁊ pati: q̄ꝫ in capitulo relationis. qm̄ ſi ab eis nō patiť niſi qđ hꝫ ſenſum guſtus ⁊ tactus: a quo igitur patienť alia corpora nō aīata. Cōtingit eñ agere ⁊ pati nō eſſe: qđ eſt impoſſibile. ¶ Et hoc qđ dixit in tangibilibꝰ

M eſt manifeſtū: ſed in ſaporibus indiget cōſideratione. Poteſt eñ aliq̄s dicere ꝙ ſapor eſt ipſum guſtabile ſicut odor eſt ipſum olfatū: ſed videmꝰ vt dicit Plato qđ ſapores habent in corporibus nō aīatis paſſiones diuerſas additas calefactioni ⁊ infrigidationi. V. g. exaſperare quod eſt pontica: et letificare quod eſt vnctuoſi: ⁊ alia multa que ſunt dicta in Thimeo: que Galenus laborat exponere. Iſte igitur actiōes vtrum ſint ſaporis aut ſint de ſapore quaſi motus aeris de ſono indiget conſideratione. ¶ Sed accepit hic ꝙ ſapor eſt modus tangibilis cum ſit ſimilis ei.

¶ Ergo ne et illa faciunt: aut non omne corpus paſſiuū ab odore et ſono et patientia indeterminata ⁊ non manent vt aer. Fetet enim ſicut patiens aliquid. Quid igitur odorare. preter pati aliquid aut odore ſentire eſt. Aer autē patiēs hec mox ſenſibilis fit.

¶ Dicamus igitur ꝙ non omne corpus eſt innatum pati a ſono: et ab odore: et quod patitur non eſt determinatum neqꝫ permanens. Verbi gratia aer enim eſt ventus et propter hoc patitur. Que igitur eſt differentia inter olfacere et pati? Dicamus igitur ꝙ olfacere eſt ſentire: et cum aer patitur velociter ſit ſenſatus.

127 ¶ Cum declarauit ꝙ non patitur ab aliquo triū ſenſibiliū niſi ſenſus proprij eis: incepit dare differentiā inter paſſionē corporū mediorū ab eis ⁊ inter paſſionem rerum a tangibilibus. ¶ Et dixit. Dicamus igitur ꝙ nō omne corpus ⁊c. i. ⁊ ſi aliquis finxerit ꝙ corpora patiuntur a ſono ⁊ ab odore: ⁊ dederit rationem ſuper hoc de paſſione aeris: et aque ab eis. dicemus ei

ꝙ non omne corpus eſt innatū pati a ſono ꝛ ab odore. Non enim patitur ab eis ex corporibus niſi illud quod eſt non determinatū .i. in ſe.i. nō habēs figurā: neq; propriā conſtitutionē. Uerbi gratia: aer enim non patitur ab eis niſi quia eſt ventus: ꝛ ventus eſt corpus non determinatū neq; fixum. Corpora enim que patiuntur a tangibilibus ſunt determinata ꝛ fixa. ¶ Deinde dixit: que igitur eſt differētia inter olfacere ꝛ pati: idest ſi igitur aliquis queſiuerit ꝛ dixerit cum olfacere ſit paſſio ꝛ receptio odoris a me- 2
dio ſit paſſio etiā. Que igitur eſt differentia inter vtrāq; paſſionē. dicemus ei qꝺ cum aer patiatur velociter a ſenſibili efficitur per hanc paſſionē ſenſatum illi ſenſui. Senſus autē ſit per hanc paſſionē ſentiens non ſenſibile.

¶ Capitulum primum.

Quod autem nō ſit ſenſus alius preter quinq;. Di
co autem hos viſum: auditū olfatum: guſtum: ꝛ A
tactum: ex his credet aliquis. Si igitur enim omnis cuius eſt ſenſus tactus: et hunc ſenſum habemus. Omnis enim tangibilis inquantum tangibile paſſiōes tactu nobis ſenſibiles ſunt. Neceſſe eſt ſiquidē deficit aliquis ſenſus: et organū aliqꝺ nobis deficere. ¶ Quoniam autem non eſt alius ſenſus preter iſtos quinq; ſcilicet viſus: et auditus: et olfatus: ꝛ guſtus: ꝛ tactus ex iſtis creditur. Quoniam ſi omne quod poteſt tactus ſentire poſſum⁹ nos ſentire. Quoniam paſſiones tangibilis ſm ꝙ eſt tāgibile omnes ſunt ſenſibiles a nobis per tactū. Et neceſſe eſt ſi nobis deficiat aliquis ſenſus vt deficiat nobis aliquod ſentiens.

Cum compleuit ſermonē de vnoquoq; ſenſuum quinq; exiſtētium in
animali perfecto: incepit declarare qꝺ impoſſibile eſt inuenire 128
animal habens ſextum ſenſum. ¶ Et.d. Quoniā autē non eſt alius ſenſus ꝛc. idest quoniā autē impoſſibile eſt inuenire animal habens ſenſum ſextū preter iſtos ſenſus exiſtentes in homine ꝛ in animali perfecto ex illis demonſtrationibus creditur. Deinde incepit declarare hoc: ꝛ dicit quoniā ſi omne quod tactus poteſt ꝛc. idest quoniam manifeſtum eſt quod omne quod ſenſus tact⁹ poteſt cōprehendere ex ſenſibilibus nos poſſumus cōprehendere: ꝛ nihil deficit nobis ex eis que innata ſunt cōprehendi ab hoc ſenſu: ꝛ ſimiliter de vnoquoq; ſenſuū ſcilicet qꝺ nō deficit nobis in aliquo animali habenti iſtum ſenſum aliquod ſenſibiliū: que innata ſunt comprehendi ab eo: ita ꝙ nullus poteſt dicere qꝺ poteſt inueniri aliquis tactus in animali qui comprehendit tangibile: quod nos non poſſumus cōprehendere. Manifeſtum eſt enim per ſe ꝙ omnes qualitates tangibiles ſecundū ꝙ ſunt tangibiles ſunt ſenſibiles a nobis ꝛ cōprehenſe per tactum. Et ſimiliter eſt de qualitatibus viſibilibus ꝛ audibilibus ꝛ olfatiuis. ¶ Et cum poſuit hunc ſermonem quaſi antecedens induxit conſequens: ꝛ dicit ꝛ neceſſe eſt ſi deficit a nobis aliquis ſenſus ꝛc. idest. ꝛ cum poſuerimus qꝺ iſti quinq; ſenſus nō deficiunt nobis in animali in quo inuenitur aliquid eorum que innata ſunt comprehendi ab iſtis ſenſibus ſm ꝙ ſunt iſti ſenſus neceſſe eſt ſi deficit in nobis aliquis ſenſus: vt deficiat in nobis aliqꝺ ſentiens. Cum iam poſuerimus ꝙ iſtis ſenſibus non deficit in nobis ſentire aliquid eorum que innata ſunt ſentiri: ꝛ cum ita ſit ille ſenſus quem ponimus deficere cum non deficit propter aliquem ſenſuum exiſtentium in nobis: neceſſe eſt vt defect⁹ eius ſit ppter hoc: q: a nobis deficit ſenſus ſext⁹.

Q Manifeſtū eſt p ſe ꝙ oēs q̄litates tangibiles ſz ꝙ ſunt tāgibiles ſūt ſenſibiles a nobis ꝛ ꝯprehēſe p tactū. et ſilr eſt de q̄litatib⁹ viſibilib⁹ ꝛ audibilibus ꝛ olfatiuis.

¶ Et quecūq̨ quidem ipſi tangentes ſentimus tactu ſenſibilia ſunt quem exiſtimus habentes. Quecūq̨ vero per media: et non ipſa tangentes ſimplicibus. Dico autem vt aere ⁊ aqua. habent autem: ſic vt ſiquidem per vnum plura ſenſibilia exiſtentia altera abinuicem genere: neceſſe habentē huiuſmodi ſenſitiuū vtrorumq̨ ſenſitiuū: eſſe vt ſi ex aere eſt ſenſitiuū: et eſt aer ſoni ⁊ coloris. Si vero plura eiuſdem ſint vt coloris et aer ⁊ aqua: vtraq̨ enim diaphana: ⁊ ꝙ alterum ipſorum eſt habens ſolum: ſentiet illud quod per vtraq̨: aut ab ambobus.

¶ Et omne quod ſentimus nos tangēdo ipſum eſt viſibile a nobis per tactum qui eſt in nobis. Et omne quod ſentimus per media: non quia nos tangimus ipſum eſt per ſimplicia. Verbi gratia per aerem: aut per aquam. Et ita eſt. ſ. ꝙ ſi per vnum fiant ſenſibilia plura vno que differunt abinuicem in genere. Neceſſe eſt habens iſtum ſenſum quod ſentiat vtrūq̨. V. g. ꝙ ſi ſentiens eſt ex aere: et aer eſt ſoni: ⁊ coloris. Et ſi per plura vno fit vnum. V. gratia color per aerem ⁊ aquam: ſunt enim equales: manifeſtum eſt ꝙ habens vnum tantum ſentit quod ſentit per vtrumq̨.

129 ¶ Cum declarauit ꝙ ſi deficit in nobis aliquis ſenſus neceſſe eſt vt deficiat
aliquod ſentiens: ⁊ etiā fuit manifeſtū ex hoc ꝙ ſi deficit in nobis aliquod
B ſentiens: neceſſe eſt vt deficiat in nobis aliquis ſenſus: qui differat in gene
re a ſenſibus iſtarum virtutū: cum illis virtutib⁹ nō deficit ſentire aliquid
ex eis: que innata ſunt inueniri in eis: ⁊ ꝙ hec duo cōuertuntur. ſ. quorū
vtrū lȝ fuerit erit alterū: ⁊ ſi vnū auferatur: auferet ⁊ reliquū. Incepit de
clarare ꝙ impoſſibile eſt ſextā virtutē eſſe: q⁊ impoſſibile eſt vt ſit ſentire ex
traneū in genere ab illis ſenſationib⁹. ¶ Et hoc declarat tribus demōſtra
tionibus. Quarū prima eſt a medijs. Scda ab inſtrumētis quib⁹ fit ſentire
⁊ cauſa data in his duab⁹ demōſtrationibus eſt quaſi materialis. Tertia
autē eſt accepta a ſenſibilib⁹ ipſis: ⁊ eſt magis firma illis duabus: Cum cā
accepta in ea ſit finalis. Et incepit a demōſtratione q̄ eſt accepta a medio:
ſed tacuit quaſdā propoſitiones ⁊ cōcluſionē. ¶ Et iſta demōſtratio funda
tur ſuper propoſitiones. Quarū vna eſt ꝙ omne a qđ ſentit: aial aut ſen
tit ipſum ꝑ cōtactū: aut mediāte corpore extraneo: ⁊ oē qđ ſentim⁹ ꝑ conta
ctum: aut ſentim⁹ ipſum mediāte carne: aut ꝑ ipſam carnē ſi fuerit inſtrm.
¶ Et hoc intēdebat cū. d. ⁊ oē qđ ſentim⁹ ⁊c. i. ⁊ oē qđ ſentim⁹ nō ꝑ cōtactū:
ſed mediāte corpore extraneo: ſentim⁹ ipſum mediāte altero iſtorū duorū
elementorū: aut vtrūq̨. ſ. aqua aut aere: ⁊ hoc intēdebat cum. d. ⁊ omne qđ
ſentimus per media ⁊c. i. ⁊ cum ita ſit ſicut diximus manifeſtū eſt ꝙ neceſſa
rio ſequitur ex hoc: vt omne habēs ſenſum ꝑ carnē: aut ꝑ alterū iſtorū duo
rum elementorū: aut per vtrūq̨ nō inuenit ei de ſenſu niſi illud qđ poteſt
fieri per hec duo. ſ. per carnē: aut per mediū. Omne igitur animal nō hȝ de
ſenſibus niſi qui poſſunt fieri ꝑ hec duo. ſ. per carnē: aut ꝑ mediū extraneū.
3 ¶ Et cum declarauit ꝙ oē aial neceſſe eſt vt non ſentiat niſi per carnē: aut
per media. incepit declarare qđ ſequit ex hoc ꝙ omne aial habens aliqđ
medium ex iſtis medijs: neceſſe eſt vt habeat de ſenſibilibus ſenſibilia: qui
bus ſeruit illud medium: ⁊ reddat ea non aliud. ⁊. d. ⁊ ita eſt ſcilicet qđ ſi ꝑ
vnum. ⁊c. i. manifeſtū eſt ꝙ cum poſuerimus qđ omne animal nō ſentit ni
ſi per medium: quod eſt caro: aut aer: aut aqua. ſi per vnum iſtorū medio

a Oē aial vel ſentit ꝑ cōtactū vel ꝑ me diū extneū ſȝ ſi eſt ꝑ va diſiuncti ua mēbra nō coincidūt: ſȝ op. ptȝ. 7. ph. t. c. 12. ⁊. 8. in hoc. 2. 113. 115.

Expō prime ptis. t.

Expō ſecūde partis text⁹. Idem. 8. cōm. 76.

rum caderēt ſenſibilia plura vno in genere:neceſſe eſt vt omne animal ſen tiens per illudmediū nō habeat de ſenſibilibus niſi ea que innata ſunt red di abillo medio.ſi duo.duo ſi tria:tria. ¶Et intendebat per hoc ꝙ cum me dia ſint determinata in nūero:aut caro aut aer: aut aqua ⁊ ſenſibilia etiā q̄ reddunt iſta media ſint etiā terminata in nūero : neceſſe eſt vt virtutes ſint ſm numerum iſtorum ſenſibilium que reddunt media animalibus: que in nata ſunt ſentire per hec media:⁊ manifeſtum eſt ꝙ omne quod redditur ꝑ carnem eſt:aut guſtabile:aut tangibile : ⁊ omne quod redditur per acrem: aut aquā:aut per vtrūqꝫ eſt:aut ſonus:aut color:aut odor.Omne igit̄ ſen tire eſt:aut guſtare:aut tangere:aut audire:aut videre: aut olfacere. Documētum.
¶Deinde.d.⁊ ſi per plura vno ſint ⁊c.i.⁊ ſi per plura vno medio ſit vnum 4
ſenſibile vt color per aerem aut aquā:que ſunt equales:in hoc manifeſtū eſt ꝙ animal habens alterum eorum ſentit de ſenſibilibus ſicut quod ha bet vtrumqꝫ:⁊ intendebat per hoc ꝙ animal quod eſt in aqua debet habe re virtutes ſenſus ſm numerum virtutum ſenſus animalis quod eſt in ac re:⁊ animalis quod ſentit in aqua ⁊ in aere.

¶Simplicium autē ex duobus his ſenſitiua ſolum ſunt ex aere et aqua. Pupilla quidē enim aque. Audit⁹ vero aeris.olfatus au tem horum alterius eſt:Ignis autē aut nullius eſt aut cōis om nibus. Nihil enim ſine calore ſenſitiuū eſt. Terra vero aut nulli⁹ eſt:aut in tactu maxime miſcetur. Unde relinquitur nullum eſſe ſenſitiuum ſicut aerem ⁊ aquam. C Nihil ſine calore ſēſitiuū.

¶Et ſenſus ex ſimplicibus ſunt ex aere:aut ex aqua. Viſus eñ eſt ex aqua:⁊ auditus ex aere:⁊ olfatus ex altero iſtorum duorū. Ignis autem aut eſt nullius:aut eſt cōis eis: qm̄ nullū ſentiens eſt extra calorē. Etiā terra aut eſt nulli⁹ eorū. aut ꝑprie eſt admi xta cum tactu. Remanet igit̄ ꝙ nō eſt ſenſus extra aquā ⁊ aerē.
¶Hec eſt demonſtratio accepta ex inſtrumentis ſenſuum.⁊ dicit ⁊ ſenſus 130
ex ſimplicibus ⁊c.i.⁊ inſtrumenta ſenſuum q̄ propter ſuā naturā attribuū tur elementis ſm dominium ſunt tria tantū ſcilicet inſtrumentū qd̄ eſt ex aere.ſ.audit⁹ vt declaratū fuit prius:⁊ inſtrumentū qd̄ eſt ex aqua.ſ.viſus ⁊ tertiū eſt qd̄ fit ex vtroqꝫ.ſ.olfatus.⁊.d.in hoc ſenſu qd̄ fit ex altero iſtorū duorū.ſ.aut ex aqua:aut ex aere:qꝛ animalia que ſunt in aqua olfaciūt in aqua:ſicut olfaciunt animalia que ſunt in aere per aerem.
¶D.d.ignis autē ⁊c.i.igni autē aut nō attribuit̄ aliquis ſenſus hoc modo 2
aut attribuit̄ cōiter.Apparet eñ ꝙ nullus ſenſus poteſt facere ſuā actionē cū infrigidat̄:⁊ hoc diminute demōſtratur ꝑp que notat iterationē: ⁊ dixit hoc: qꝛ reſpect⁹ eius ad aliquid preter ignē eſt ſicut proportio alicui⁹ ad materiā:⁊ ꝑportio eius ad ignē eſt ſicut ꝑportio alicui⁹ ad ſuā formā.D. dicit ⁊ terra nō eſt alicui⁹ ⁊c.i.⁊ terra:aut nō attribuit̄ alicui inſtrumēto in ſtrumētorū iſtorū ſenſuū:cū nō videt̄ ſeruire ſenſibilib⁹ aliquo modo:aut ſi attribuit̄:attribuit̄ carni:qꝛ iſtud mediū : aut iſtud inſtrumentū indiget cōſtitutione ⁊ cōfirmatione:quapp dicit̄ in eo. D.d.remanet igit̄ ꝙ non eſt ſenſus ſextus extrinſecus ab aqua ⁊ aere:cū nō ſit corp⁹ extrinſecū ab iſtis duob⁹ corporib⁹:qꝛ impoſſibile eſt inuenire inſtrumētū ſenſus:aut ex igne aut ex terra:ſed t̄n poſſibile eſt ex aqua aut aerē:aut vtroqꝫ. Et cū materie inſtrumētoꝝ ſenſuū ſint terminate in numero neceſſe eſt vt ſenſus ſint ita. Si igitur eſſet ſenſus ſextus contingeret quintum elementū eſſe:ſenſus ei qui ſunt ex aere:aut aqua ſunt:aut viſus:aut auris:aut naſus. Idē.ſ.de gñatione 18.cōmē. Medium aut inſtr̄ʒ tact⁹ īdiget ɔſtitutiōe ⁊ ɔfirmatiōe.iō 8.ɔ.111.⁊ 2.de ptib⁹ aialiū ca.1.ct.8.

D ¶ Hoc autē ꝛ tunc quedam habēt animalia. Omnes igitur ſenſus habētur a non imperfectis: neqꝫ orbatis. Uidetur enim ꝛ talpa ſub pelle habens oculos.

Talpa vr hēre oculos ſub cute.16.j.de hiſtorijs aiali.c.9.

¶ Et hec duo ſunt in quibuſdā animalib⁹: ita ꝙ omnes ſenſus ſunt diſtincti in eis: que non ſunt diminuta: neqꝫ habent occaſionem. Talpa em̄ videtur habere oculos ſub cute.

131 ¶ Et ſenſus attributi his duob⁹ elētis nō inueniunꝛ niſi in q̄buſdā aialibus.ſ.pfectis pp meli⁹: adeo ꝙ pp ſollicitudinē nāe circa hoc oꝫ vt oēs ſenſus ſint diſtincti exñtes i aiali pfecte creatiōis qd' nō hꝫ occaſionē: ꝛ qd' ab aiali pfecto vt hoie nō deficit ſenſus. Talpa em̄ vr habere oculos ſub cute lꝫ nō videat. ¶ Et quaſi intēdit p hoc ꝙ ſi ſenſus ſext⁹ eſſet oporteret vt inueniretꝛ i hoie q̄ eſt cōpletiſſimū aialiū: eſſet ei neceſſario pp meli⁹ ꝛ hoc eſt māifeſtū de ſollicitudine nāe in dādo ſenſus aialib⁹: adeo ꝙ pp hoc dedit talpe oculos ꝛ coopit eos cute: cū nō indigeat eis i maiori pte ſue opationis: cū hoc ꝙ materia ei⁹ nō poſſet pl⁹ recipe: ꝛ ſi poſſet forte eſſet ſupfluū.

Magnitudinē ꝛ figurā motu ſētim⁹.

¶ Quare ſi nō aliquod alterū eſt corpus et paſſio que nulli⁹ eſt eorum que ſunt hic corporū: neqꝫ vnus vtiqꝫ deficiet ſenſus.

¶ Oportet igitur ſi nō eſt aliud corpus: aut paſſio que nō eſt alicuius corporū que ſunt apud nos vt non deficiat aliquis ſenſus.

132 ¶ Hec eſt tertia demōſtratio: ꝛ deficit p̄cedēs: ꝛ ſyll's ſic cōponitꝛ pfecte: ꝛ ſi ſext⁹ ſenſus ſit: neceſſe eſt corp⁹ ſenſibile eſſe aliud ab oibus corporib⁹ ſenſibilib⁹ q̄ ſentiūt quinqꝫ ſenſus ꝛ paſſionē eius ꝛ qualitatē quā ſentiēs reciperet a ſenſibilib⁹ vt qualiter per eam aliā ab iſtis qualitatib⁹: ſed nullū corpus ſenſibile eſt aliud ab iſtis corporib⁹ ſenſibilibus neqꝫ paſſio extra iſtas paſſiones. ergo nullus ſenſus eſt extra hoc ſenſus quinqꝫ.

¶ At vero neqꝫ cōmuniū poteſt eſſe ſenſitiuū aliquod propriū q̄ vnoquoqꝫ ſenſu ſentimus: non ſm accidens vt motus: ſtatus figure: magnitudinis: numeri vnius. Hec enim omnia motu ſentimus: vt magnitudinem motu: quare ꝛ figuram: Magnitudo em̄ quedam ꝛ figura eſt. Quieſcens autem in eo quod non mouetur. Numerus vero negatione continui ꝛ proprij. Unuſquiſqꝫ enim vnum ſentit ſenſus.

¶ Et etiā impoſſibile eſt vt aliud ſentiens ſit cōmunibus q̄ ſentimus niſi p vnū quinqꝫ ſenſuū accidētaliter. U.g. motui: ꝛ quieti: ꝛ figure ꝛ quātitati: ꝛ numero. Oia ei iſta ſentiūtur per motū: quapropter figura etiam. Figura enim eſt aliqua quantitas. Quies em̄ non per motū: numerus vero p negotiationē cōtinui ꝛ per eius proprietates vnuſquiſqꝫ ſenſuum ſentit vnum.

¶ Et ēt ipoſe eſt aliō ſentiēs eſſe a' q̄nqꝫ ſenſib⁹: ita ꝙ ſenſibile ei⁹ ſit aliqd' vnū ſenſibiliū cōiuꝫ ſub q̄b⁹ ſunt ſenſibilia ꝓpria vnicuiqꝫ ſenſuū q̄nqꝫ niſi ſenſibilia eēnt cōia vnicuiqꝫ ſenſuū accñtalr. ꝛ.d. hoc qꝛ ſi eēnt eis accñtalr ꝯtingeret vt eēnt alicui ſenſui eēntialr: qd' ei inuenitꝛ alicui accñtalr dꝫ inueniri alij eēntialr. D.d.v.g. mot⁹ ꝛc.i.ꝛ ſenſibilia cōia nō ſunt cōprehēſa a q̄nqꝫ ſenſib⁹ accñtalr. U.g. mot⁹ ꝛ q̄es: ꝛ figura: ꝛ q̄titas: ꝛ numer⁹. oia ei iſta ſentiuntꝛ a q̄nqꝫ ſenſib⁹ p aliā motionē ꝛ paſſionē: ꝛ qd' eſt ita neceſſe ē vt ſit eēntialr. D.d. U.g. q̄titas ꝛc.i. U.g. q̄titas ſenſus ei q̄ innati ſunt cōprehēdere eā p aliquā paſſionē ꝛ mot⁹: ꝛ ſilr eſt de figura: figura ei eſt quātitas cum

133

Qd' inuenitur alicui accñtalr dr inueniri alij eſſentialr.

titas cū aliqua qualitate. ¶ M.d. quies autē nō p motū rc.i. cōprehēſio aūt quietis eſt p cōprehēſionē priuationis mot⁹. cū eñi cōprehēderint motū eſſentialiter cōprehēdūt priuationē ei⁹ eſſentialiter.ſ. quietē. Cōprehēſio vero numeri et multitudinis a ſenſibus eſt per cōprehēſionē priuationis cōtinui quod eſt magnitudo. Et iā declaratū eſt ꝙ cōtinuū cōprehenditur eſſentialiter. ergo ꝛ ſua priuatio comprehenditur eſſentialiter.

Idem.4. phy.43. & vide oppoſitū.2. phy.cō. 48. Idē 8.c.65.

¶ Quare manifeſtū eſt: quoniā impoſſibile eſt cuiuſlibet ſenſum ꝓpriū eſſe horū vt motus. Sic eñi erit ſicut nunc viſu dulce ſentimus. Hoc autē qm̄ amborū habentes exiſtimus ſenſum: quo cū cōciderit cognoſcimus. Si vero non: nequaꝗ̄ vtiq;: ſed aut ſm accidens ſentiebamus: vt diarij filium: nō q2 diarij filius eſt: ſed qm̄ albus: huic autē accidit diarij filius eſſe. Cōmuniū autē habemus iā ſenſum cōem nō ſm accidens: nō igitur eſt propri⁹: nequaꝗ̄ eñi vtiq; ſentiremus. Sed aut ſic ſicut dictū eſt diarij filiū nos videre. Adinuicē eñi propria ſm accidens ſentiunt ſenſus. Non ſm qd ipſi ſunt: ſed ſm ꝙ vnus cum ſimul fiat ſenſus in eodem: vt cholera ꝙ amara ꝛ rubicunda. Nō enim alterius dicere qd ambo vnum. Propter quod et decipitur ꝙ ſi ſit rubicundum choleram opinatur eſſe.

Si habitus cōprehēdit eſſentialiter: ꝛ priuatio. ſed vide oppoſitū.3. c.120.

¶ Manifeſtū igitur eſt ꝙ impoſſibile eſt vt ſenſus inſtrumentū ſit ꝓpriū alicui iſtorū. V.g. motui. Eſſet eñi ſicut nos mō ſentim⁹ dulce p viſum. Et hoc fuit q2 eſt ī nobis ſenſus in quo eſt vtrūq; cū ſint ambo cōiūcta ſcit ea. Et ſi nō eſſet ita nō ſentiremus ipm niſi accidētaliter. V.g. filius Sophronici. Nos eñi nō ſentimus filiū Socratis: ſed albū. Et cōtingit huic ꝙ fuit filius Socratis. In rebus aūt cōmunibus habemus ſenſum cōmunē nō accidētaliter. Nō igitur habēt ſenſum propriū. Et niſi hic eſſet nō ſentiremus ea oīno niſi ſic: ſicut dixim⁹ ꝙ nos videm⁹ filiū Socratis Et ſenſus quidā nō ſentit ſenſibilia quorūdā niſi accidētaliter. Et iō nō eſt vn⁹: cū ſenſus fuerit inſimul ī eodē. V.g. cholera. eñi eſt amara et citrina iudiciū qd vtrūq; eſt eiuſdē non eſt alterius. Et ideo cadit error: ita ꝙ citrinū exiſtimatur eſſe cholera

¶ Et cū declaratū eſt ꝙ cōmunia ſenſibilia comprehendūtur a quinq; ſen- 134
ſibus eſſentialiter: manifeſtū eſt ꝙ impoſſibile eſt ſenſum propriū eſſe alicuius iſtorū ſenſibiliū cōmuniū. V.g. motus aut quātitatis: qm̄ ſi ita eſſet tunc ſentiremus motū aut ſibi ſimiles de ſenſibilibus cōmunibus: non per ſe ſed per mediū: ſicut cōprehēdimus per viſum hoc eſſe dulce mediāte colore. ¶ M.d. ꝛ hoc eſt: q2 eſt nobis ſenſus rc.i. ꝛ accidit nobis talis cōprehēſio.ſ. iudicare per aliquē ſenſum ſuper ſenſibile alterius ſenſus: q2 cōtingit ꝙ illi duo ſenſus fuerint cōiūcti in cōprehēdēdo illa duo ſenſibilia ex eodē aliquo tempore et cum poſt hec acciderit vt cōprehendamus per alterum duorum ſenſuum: alterū ſenſibile ex eadem re: iudicabimus per illum ſenſum ſuper ſenſibile alterius per coniunctionem precedentem. V.g. quoniā nos nō fecimus per viſum ꝙ hoc eſt dulce niſi prius acciderit nobis in aliquo tempore quod comprehendimus per viſum ꝙ mel eſt citrinū ꝛ per guſtum eſſe dulce. Cum igitur ſecundo ſentiemus ipſum per ſolum viſum eſſe

citrinum ſtatim comprehendemus ipſum eſſe dulce ꝛ mel.

2 ¶D.d.et ſi non eſſet ita ꝛc.i.et ſi non eſſet conceſſuꝫ a nobis ꝙ ſi vnũ iſtoꝝ
ſenſibilium cõiũ hñet ſenſum ꝓpriũ.contingeret vt ſentire ea eẽt ſicut ſen=
tire per viſum ꝙ hoc eſt dulce:neceſſe eſſet vt ſentire ea eẽt de gñe ſenſus q̃
proprie dr̃ accidentaliter.v.g.ſentire ꝑ viſum ꝙ iſte ẽ fili⁹ Socratis:q꞉ ſen
tiremus ipm̃ eẽ albũ:q꞉ accidit ꝙ fili⁹ Socratis fuit albus.¶D.d.cõia au
tem hñt ſenſum cõem ꝛc.i.et cum declaratũ eſt ꝙ ſi aliqđ ſenſibiliũ cõiũ hñet
ſenſum proprium:tũc ſentiref a nobis accñtalr̃:quẽadmodũ ſentimus per
viſum illum eẽ filium Socratis q̃ ẽ alb⁹:aut quẽadmodum iudicam⁹ hoc
eſſe dulce:q꞉ eſt citrinũ.¶Hec.n.duo ſunt duo modi accñtalr̃:ꝛ iã dclatuꝫ
eſt ꝙ ſenſibilia cõia ꝯprehendunf eẽntialr̃.Ergo nullũ ſenſibiliũ ꝯmuniũ
habet ſenſum ꝓpriũ:qm̃ ſi hñent ſenſum ꝓpriũ:tũc ſentiref:aut ſicut ſenti
m⁹ ꝑ viſuꝫ iſtũ filiũ Socratis:aut ſicut q̃dã ſenſus ſentit ſenſibile ꝓpriũ cu=

Amplia=
tio ꝓboꝝ
Ariſt.

3 ¶Et iſte modus eſt etiam accñtalis:ſꝫ differt a pͥmo mõ q̃ ſimpl'r (iuſdam.
dicitur accñtalis:et eſt cõprehendere ꝑ viſum iſtũ eẽ filiũ Socratis : licet
vterqꝫ numeratus ſit accñtalis:differunt.ſ.in hoc:q꞉ comprehendere per
viſum hoc eſſe dulce fuit:q꞉ cum viſu fuit coniuncta in eadẽ re virt⁹ vnius
generis cũ virtute viſus.ſ.ſenſus guſt⁹.Judicare aũt ꝑ viſuꝫ iſtũ eſſe filiũ
Socratis accidit:q꞉ in alio tp̃e fuit cõiuncta cũ viſu alia virtus a virtute
viſus:virt⁹.n.q̃ ꝯprehẽdim⁹ iſtũ eẽ Socratẽ:aut filiũ Socratis ſupioꝛ eſt
ad virtutẽ ſenſus.et iđ iſte modus vr̃ magis accñtalis q̃ pͥm⁹ .Uñ ſimpl'r
dixit ipm̃ eẽ accñtalẽ:et nõ primũ.¶D.d.ei nõ eſt vni⁹ ꝛc.i.et iudiciũ non
eſt vni⁹ virtutis a qñ duo ſenſus fuerint ꝯiũcti ad iudicãdũ ſuꝑ eãdẽ rẽ
ipſam eẽ eãdẽ.ſꝫ illud iudiciũ eſt vtriuſqꝫ ſenſus:nõ alteri⁹ ſenſus ab eis
ſicut exiſtimare põt aliquis:ſed ſi dr̃ vn⁹ ex hoc mõ dñr accñtalr̃.D.d.v.g.
cholera ꝛc.i.v.g.hoc eẽ cholerã:q꞉ ẽ amarũ citrinũ.Judicare.n.ꝙ hec duo
ſunt eiuſdem.ſ.cholere nõ eſt alteri⁹ virtutis ab his duab⁹:ꝛ q꞉ iudiciũ ſu
per hanc rẽ eſſe vnam eſt duarũ virtutũ non vnius:accidit ei error in iu=
dicando aliquid non cholerã eſſe choleram:q꞉ citrinum.

a Qñ duo ſẽſus fue
rit ꝯiũcti ad iudicã
dũ ſuꝑ eãdẽ rẽ ipaꝫ
eẽ eãdẽ il
lŏ iudiciũ
ẽ vtriuſqꝫ
ſẽſ⁹ ñ alte
ri⁹ ſẽſ⁹ ab
eis oppo=
ſitũ.j .cõ.
146.ꝯtex
tũ.

¶Inquiret aũt aliqs cuius cã plures habem⁹ ſenſus:ſꝫ nõ vnũ
ſolũ:aut quatenus min⁹ lateãt ꝯñtia ꝛ cõia vt motus:ꝛ magni=
tudo:et numer⁹.Si.n.eſſet viſus ſol⁹ ꝛ ipſe albi laterent vtiqꝫ ma
gis:et videref eſſe oĩa ꝑꝑ id qđ cõſequunf ſe adinuicẽ ſimul co=
loꝛ et magnitudo.Nũc aũt qm̃ in aliquo ſenſibili cõia ſunt: mani
feſtum facit qđ aliud quiddam vnũquodqꝫ ipoꝝũ eſt. B

¶Et dꝫ homo ꝑſcrutari q̃re habem⁹ ſenſus plures vno:et non
vnũ tm̃.Dicam⁹ igif vt non ignoꝛem⁹ ꝯñtia communia:vt motũ
et quantitatem:ꝛ numerũ.qm̃ ſi non haberem⁹ niſi viſum ſolum
tunc ipſe viſus eſſet magis dignus vt ignoꝛaret album:adeo vt
exiſtimaret hec eſſe omnia.Coloꝛ enim et quantitas conſequun
tur adinuicem inſimul.Modo autem quia communia ſũt ſenſi
bilia ab aliquo manifeſtaf ꝙ quodlibet eoꝛum eſt aliud.

135 ¶Uult dare cauſam propter quam hec ſenſibilia communia non compꝛe
henduntur ab vno ſenſu.et.d.et debet homo perſcrutari ꝛc.i. dꝫ homo per
ſcrutari quare hec ſenſibilia communia compꝛehenduntur a pluribus ſen
ſibus vno:et non compꝛehenduntur ab vno.¶Deinde. dixit rationem et
dixit:dicamus igitur vt non ignoꝛemus ꝛc.id eſt vt non ignoꝛemus altera
tem ſenſibilium communiũ a ſenſibilibus propꝛijs.Deinde.d.quoniam ſi

hērēmꝰ ſolū viſum ꝛc.i.⁊ hoc eēt neceſſe:qm̄ ſi ponerēmꝰ ꝙ ſolꝰ viſus ꝯpre
hēdit iſta:et ꝙ ipſe ſolus eſt in nobis in hac intētiōe:tūc accideret viſui vt
ignoraret ⁊ nō diſtigueret albū ab aliquo:adeo ꝙ exiſtimaret colorē ⁊ quā
titatem et figurā eādē eē:et hoc accideret ei:eo ꝙ coloꝛ ⁊ quātitas ꝯſequūt
ſibi adinuicem.ſ.coloꝛ non inuenit niſi in ſupficie ⁊ ſupficies in coꝛpe. D.
d.modo aūt qꝛ cōia ꝛc.i.mō aūt qꝛ videmus ꝙ cōia vt quātitas et magni=
tudo cōpꝛehendunt ꝑ aliū ſenſum a viſu.¶Scđm hoc igit eſt intelligen=
dus ſuus ſermo in hoc loco:non ſm ꝙ ſonant verba eius ſuperficietenus Documē
ſm qđ loquitur:vt quare ſenſus ſint plures vno:cauſa enim foꝛmalis l hoc tum.
manifeſta eſt.ſ.multitudo ſenſibilium:et hoc iam dictum eſt: et cā finalis
eſt perſcrutanda poſt in fine iſtius libri.

¶Capitulum Secundum.

Quoniam autem ſentimus qđ videmus ⁊ audi=
mus:neceſſe eſt aut viſu ſentire qꝛ videt:aut al
tero. Si autem altero: aut ipſo erit qꝛ videt: aut
altero. Si idē erit viſus et ſubiecti coloꝛis.qua
re aut duo eiuſdē erūt:aut idem eiuſdem. Am
plius autem ſi et alter ſit ſenſus viſus: aut in
infinitum procedit: aut aliquis ipſe ſuiipſiꝰ erit
iudex. Quare in pꝛimo hoc faciendum eſt.

¶Et quia ſentimus nos audire et videre:neceſſe eſt quod ſenti
re quod nos videmus:aut eſt per hunc ſenſum:aut per aliud:ſʒ
illud erit viſus ⁊ coloꝛis ſubiecti:aut duo eiuſdem:aut idem ſui.
Et etiam ſi ſenſus quo ſentimus nos videre ſit alius:aut erūt
h in infinitū:aut erūt idē ſui.Opʒ igit vt hoc faciat pꝛimo.

Cum complevit ſermonem de quinqꝫ ſenſibus.et declarauit ſextū ſen 136
ſum non eſſe:incepit declarare ꝙ iſti quinqꝫ hn̄t virtutē cōem:
et incepit pꝛius dubitare ſm ſuam conſuetudinem:⁊.d.et qꝛ ſentimꝰ nos vi
dere ꝛc.i.et nos videmus ⁊ ſentimus nos videre:et audimus ⁊ ſentimus
nos audire:et ſic in vnoquoqꝫ ſenſuum neceſſe eſt vt hoc fiat ꝑ virtutē vi=
ſus:aut per aliam virtutem.D.d.ſed illud erit viſus et coloꝛis ꝛc.i.ſed ſi
hoc.ſ.ſentire nos videre fuerit alterius ſenſus a viſu:continget vt ille ſen
ſus habeat duplicem compꝛehenſionem:cōpꝛehēdit.n.viſum cōpꝛehēde
re:et compꝛehendit colorē quē viſus compꝛehendit.Impoſſe.n.eſt vt ꝯpꝛe
hendat viſum compꝛehendere colorē:niſi ēt ipſe compꝛehēdat colorē.D.
d.aut duo eiuſdem:aut idem ſui.i.ſequitur igitur ex hoc alterum duoꝛum
quoniam ſi poſuerimus duas virtutes eſſe:continget vt duo ſenſus ſint
eiuſdem intentionis ſenſus.ſ.qui ſentit eam:et ſenſus qui ſentit quod ille
ſenſus ſentit eam.Vterqꝫ enim ſentit illam:aut ponemus quod idem ſen
ſus ſentit ſeipſum:ita quod agens eſt patiens:quod impoſſibile eſt.D.d.⁊
etiam ſi ſenſus viſionis ꝛc.i.et ſi poſuerimus duas virtutes eſſe ſcilicet ꝙ
ſenſus qui compꝛehendit nos videre eſt alius ab eo qui videt: continget
ēt in illo ſenſu qđ contingit in pꝛimo:neceſſe eſt igit vt habeat duplicē cō=
pꝛehenſionem.ſ.compꝛehenſionem ſui pꝛimi ſubiecti qđ ſentit:⁊ cōpꝛehen
ſionem quam compꝛehendit.et ſi etiā poſuerimꝰ h duaꝝ virtutū:ꝯtiget in
tertia quod contingit in ſcđa:⁊ ſic in īfinitū:qđ eſt ipoſſe.Quapꝑ neceſſe ē
nobis ponere eandē virtutē q̄ cōpꝛehēdat vtrūqꝫ.ſ.ſuū pꝛimum ſbm:⁊ qđ
compꝛehendat illud quod ipſe compꝛehēdit.et cum neceſſe eſt abſcindere

infinitum melius eſt hoc facere in primo:⁊ ponere ꝙ per eandẽ virtutem comprehendimus colorem:et cõprehẽdim⁹ ꝙ ꝯprehẽdim⁹ ipſum qđ.n. cõtingit nobis poſteri⁹ faciẽdũ eſt p̃us:et hoc intẽdebat cũ dixit : neceſſe eſt igitur hoc facere primo:aut ponere ꝙ idem patiť a ſe:⁊ cõprehendit ſe.

¶ Habet autem dubitationem. Si enim viſu ſentire videre eſt: videtur autem color:aut habens hunc. Si videbit aliquis quod eſt etiam videns:et colorem habebit primum videns.

¶ Et in hoc eſt qđ:⁊ eſt qm̃ ſi viſio eſt ſentire per viſum ⁊ videre colorem. et homo non videt illud qđ hꝫ colorem niſi quando videt aliqđ. Cõtinget vt illud qđ videt primo habeat etiaꝫ colorẽ.

157 ¶ D.d.ſꝫ iſte ſermo hꝫ queſtionem.ſ.ponere ꝙ per eandem virtutem comprehendimus colorem:⁊ comprehendimus nos cõprehẽdere colorem qm̃ ſi viſio eſt ſentire per viſum:et viſus comprehendit colorem:et homo nõ videt ipſum videre colorem niſi quando videt aliquid:continget vt illud quod primo videt quando iudicat ipſum videre habeat etiam coloreꝫ. Et intendebat per hoc ꝙ ſi neceſſe eſt vt omne comprehenſibile a viſu ſit coloratum:et viſus comprehendit comprehenſionem coloris:ergo contingit ex hoc vt ipſa cõprehẽſio ſit colorata:qđ eſt impoſſe.

¶ Manifeſtum eſt igitur quoniam nõ eſt vnum viſu ſentire. Et namq̧ cum non videmus viſu diſcernimus:et tenebras ⁊ lumẽ: ſed non ſimiliter. Amplius aũt ⁊ vidẽs tanq̧ coloratũ eſt. Senſitiuum enim ſuſceptiuum eſt ſenſibilis ſine materia vnũquodq̧. vñ abeuntibus ſenſibilib⁹ in ſunt ſenſus:et phantaſie quibus ſentiunt.

A Senſibilis autem actus et ſenſus idem eſt vnus. Eſſe aũt ipſoꝝ non idẽ. Dico aũt vt ſonus ſ̃m actũ:et auditus ſ̃m actuꝫ. Eſt enĩ auditũ hñtia nõ audire:⁊ hñs ſonũ non ſemp ſonat. Cũ aũt opereť poſſe audire:et ſonet poſſe ſonare. Tũc ſ̃m actum auditus ſimul fit:et ſ̃m actum ſonus. Quorum dicet vtiq̧ aliquis hoc quidem eſſe auditionem:hoc vero ſonationem.

¶ Dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ ſentire per viſum non eſt vnum. Iudicamus enim per viſum nos non videndo obſcuritatẽ ⁊ lucem:ſed non eodem modo. Et etiam ꝙ videns eſt quaſi coloratũ. Sentiens enim recipit ſenſibile extra materiã quodlibet quidlibet. Et ideo cum fuerint ſenſibilia abſtracta erunt ſenſus ⁊ imaginationes exiſtes. Et actio ſenſibilis ⁊ ſenſus eadem eſt:in eſſe autem non ſunt eadem in eis.v.g.ſonus qui eſt in actu.⁊ auditus qui eſt in actu. Poſſibile eſt enim vt aliquid habeat auditum ſed non audiat:et vt aliquid habeat ſonum ſed nõ ſemper ſonet:quouſq̧ fecerit illud quod eſt in ſua potentia vt audiat:et ſonauerit illud quod eſt in potentia ſua vt ſonet. Tunc erunt in ſimul auditus ⁊ ſonus:⁊ poteſt aliquis dicere ꝙ primum iſtoruꝫ eſt audire:et ſ̃m eſt ſonare.

158 ¶ Cum dedit ſermonem dubitatiuũ:incepit diſſoluere cum:⁊.d. Dicam⁹ igitur quod manifeſtum eſt ꝙ ſentire ⁊c.id eſt. Dicamus igitur ꝙ mãifeſtũ eſt ꝙ ſentire p viſum nõ eſt eiuſdẽ intẽtiõis:ita ꝙ ꝯſequiť ex eo vt oẽ cõprehenſibile a viſu ſit coloratũ. D.d.iudicam⁹.n.p viſum ⁊c.i.et ſignũ ei⁹

eſt ꝙ nos iudicamus per viſum non videndo coloratum:cum iudicamus obſcuritatem eſſe obſcuritatem:et lucem eſſe lucem:ſed neutrum habet colorem.Sed non eodem modo iudicamus per viſum obſcuritatem et lucez Judicamus enim lucem per ſe:et obſcuritatem quia eſt priuatio lucis.Et cum dedit hunc modum diſſolutionis dedit ſecundam diſſolutionem queſtioni dicenti ꝙ viſio debet eſſe colorata ſi virt⁹ viſibilis cōprehēdit viſionem:et dixit:et etiam vidēs eſt quaſi coloratū ꝛc.i.ꝛ etiā poſſum⁹ concedere viſionem eſſe colorē.Uidens.n.qñ comprehendit colorē efficit quaſi coloratum quoquomodo.Et cā in hoc eſt:qꝛ ſentiēs recipit ſenſibile et aſſimilatur ei viſus:itaqꝫ recipit colorem quē recipit corp⁹ extra alam:ſꝫ differunt in hoc ꝙ receptio ſentientis eſt nō materialis:ꝛ receptio corporis extra alam eſt mālis.D.d.et q̄dlibet q̄ōlibꝫ.i.ſentiēs.n.recipit ſenſibile non mālīter:quilꝫ ſenſuū quodlibet ſenſibilium.Et qꝛ ſenſus recipiūt ſenſibilia quoquomodo:dñr etiam de eis quoquomō.D.d.et ideo cū fuerit ſenſibilia abſtracta ꝛc.i.et qꝛ ſenſus recipiunt ſenſibilia extra māmːīō qñ ſenſibilia fuerint abſtracta a materia efficiunt̄ in ſenſibilib⁹ ſenſus et imaginationes non colores ſenſibiles:neqꝫ ſapores:neqꝫ alie qualitatum ſenſibilium que ſunt extra in mā.D.d.ꝛ actio ſenſibilis et ſenſus ꝛc.i.et actio ſenſibilis extra alam in mouendo ſentiens:et actio ſenſus qui eſt in ſentiente ſ.qualitas qua ſentiens qualitatur in mouendo etiam virtutem viſionis eſt eadem actio:licet modus eſſe ſenſibilis extra animam differat a mō ſui eſſe in ſentiente.U.g.ꝙ ſonus qui eſt in actu extra animam ita mouet inſtrumentum auditus:ſicut auditus qui eſt in actu mouet virtutem auditus:et ſimiliter diſpoſitio coloris in mouendo vidētur eſt ſicut diſpoſitio qualitatis que prouenit in vidente a colore in mouendo virtutē viſibilē. B
D.d.poſſibile eſt enim vt aliquis habeat medium ꝛc.i.et hoc fuit ita quod poſſibile eſt vt aliquis habeat auditum in potentia ſicut habet ſonum in potentia:et vt habeat ſonum in actu ſicut habet auditum in actu . Et cum habuerit auditum in actu habebit cōprehēſionē audit⁹ in actu.i.cōprehēſionem qđ audit:ꝛ dixit:poſſibile eſt enim dicere ꝙ aliquis hꝫ auditū ꝛ hꝫ ſonū:lꝫ non ſemper ſonet ꝓpter hoc qꝛ ſunt ſicut in potentia.

¶ Si igitur eſt motus et actio ꝛ paſſio in eo quod agitur.neceſſe eſt et ſonum et auditum qui ſecundum actum in eo quod eſt ꝺm potentiam eſſe.Actiui enim ꝛmotiui actu in patiēte fit.vnde nō neceſſe eſt mouens moueri:Sonatiui quidem igitur actus aut ſonus aut ſonatio eſt.Auditiui autem aut auditus aut auditio eſt.Dupliciter enim auditus:et dupliciter ſonus.

¶ Et ſi actio ꝛ paſſio et motus ſint in paſſiuo:neceſſe eſt vt ſonus et auditus qui ſunt in actu ſint in eo:quod eſt in potentia. Actio enim agentis et mouentis ſunt in patiēte:et ꝑꝑ hoc non eſt neceſſe vt moueat̄ qđ mouet:et actio ſonātis.aut eſt ſon⁹ aut ſonare.Et actio audiētis:aut eſt auditus:aut eſt audire.Auditus enim eſt duobus modis:et ſonus eſt duobus modis.

¶ Cum poſuit ꝙ actio ſentientis et ſenſibilis eſt eadem:licet differāt in eē 139
incepit declarare hoc ex rebus vlibus predictis.¶ Et.d.et ſi actio et mot⁹ ꝛc.id eſt et ſi neceſſe eſt vt omnis actio que prouenit ab agente:et omnis motus qui prouenit a mouente non inueniantur niſi in re patiēte ꝛmota ſenſus autem patiuntur a ſenſibilib⁹:et ſenſibilia agunt in eos:neceſſe eſt vt actio ſenſibilis ſit in ipſo ſentiente: quod eſt in potentia ſenſibile. Se

nus itaq̃ et auditus qui ſunt in actu ſunt in eo qđ eſt in potētia ſonās.ſ. percuſſu ȝ:⁊ qđ ē in potētia audiens.ſ.ſenſus audiēs.D.d.iō nō eſt neceſſe vt moueat̃ qđ mouet.i.⁊ q2 mot⁹ eſt in patiente nō in agente nō eſt neceſſe vt oē agens ſit patiēs vt declaratū eſt in ſermonib⁹ vl'b⁹: iduxit oē hoc ad declarādū q̃ ſenſus mouēt virtutes ſicut ſenſibilia que ſunt extra aiaȝ mouēt ſenſus. ℂD.d.ſon⁹ eñ eſt duob⁹ modis ⁊c.i.et fuit neceſſe q̃ ita eēt de ſono ſicut de auditu.ſ.q̃ codē mō mouēt:et q̃ actio ſit in recipiēte non in agēte:pp hoc q̃ vtrūq̃ inuenit̃ duob⁹ modis:mō in potētia ⁊ mō in actu.

C ℂEadem autem rō in alijs ſenſib⁹ et ſenſibilib⁹ eſt. Sicut eñ actio et paſſio in patiente:ſed non in agente:ſic ſenſibilis actus ⁊ ſenſitiui in ſenſitiuo eſt. Sed in quibuſdam quidem et nominatū eſt vt auditio et ſonatio. In quibuſdam autem nō nominatū eſt alterū. Viſio.n.dicit̃ viſus act⁹. Que vero eſt coloris innominatū eſt:et guſtatiui guſtus eſt:humoris aūt nō nominatū eſt.

ℂEt iſte idem ſermo eſt de alijs ſenſibus et alijs ſenſibilibus. Quemadmodum enim actio et paſſio ſunt in patiente:nō i agēte:ita actio ſenſuum et ſenſibiliū ſunt in ſentiente. Sed in quibuſdam habent nomina vt ſonare et audire. In quibuſdam autem alterum non habet nomen. Actio eñ viſus dr̃ viſio. Actio auteȝ coloris non habet nomen in lingua greca.

140 ℂEt iſte idem ſermo quē diximˀ in ſono ⁊ auditu.ſ.q̃ actio eoꝝ eſt in patiēte eſt de alijs ſenſibilib⁹. ℂD.iterauit ꝓpōnē:a qua incepit hanc declaratiōnē:⁊ dixit:quēadmodum.n.actio ⁊ paſſio ⁊c.i. ⁊ cauſa in hoc eſt.quoniā

D ſicut paſſio et actio ſunt in patiēte nō in agentē:ita actio ſenſuū et ſenſibiliū ſunt in p̄mo ſentiētc:cū ſenſibilia ſint virtutes agētes:ſenſus aūt agentes et patiētes:p̄mū aūt ſentiēs eſt patiēs tm̄:et q2 hoc latet.ſ.ſenſibilia eē virtutes agētes:et ſenſus eē patientes pp nolationē. Plura.n.ſenſibilia carēt noībus ſm q̃ ſunt agentia.et noīa pluriū eoꝝ paſſiua ſunt in figura nominū virtutū agētiū et dixit:ſed in q̃buſdā h̄nt noīa ⁊c.i.ſȝ in q̃buſdaȝ ſenſib⁹ ꝓponebant̃ noīa actioni ipſi⁹ ſenſibilis ⁊ paſſioni vtriuſq̃ ſentiētꝫ v.g.ſonare et audire. Sonare.n.eſt actio ſoni.audire aūt eſt paſſio audit⁹ ſentientis:et in quibuſdā alterū eoꝝ caret noīe.v.g.in viſu. Paſſio enim viſus habet nomen:et eſt videre:licȝ ſit in figura noīs agentis. Actio eñ ſui ſenſibilis qđ eſt color caret nomine in greca lingua. Et dico q̃ in arabica actiōes habituum ſenſuū ꝓueniētiū in eis a ſenſibilib⁹ in primas v̓tutes ſentiens non videntur h̃re noīa in aliquo idiomate cum hoc non ſciatur a vulgo. Non eñ cōprehendunt̃ a ſenſu in primo aſpectu.

ℂQuoniam aūt vnus eſt quidem actus ſenſibilis et ſenſitiui. Eſſe autem alterum eſt. Neceſſe eſt ſimul ⁊ corrūpi et ſaluari : ſicut dictum eſt:auditum et ſonum. Et ſaporem igitur:et guſtū:et alia ſil̃r. Dicta aūt ſm potentiā non neceſſe eſt.

ℂEt quia actio ſenſibilis et ſentientis eſt eadem:ſed differūt in eſſe:neceſſe eſt vt inſimul corrumpantur et inſimul ſaluentur audit⁹ qui dr̃ hoc modo:⁊ ſon⁹:et ſil̃r ſapor:guſtus:et alia. In eis autem que dicuntur in potentia non eſt neceſſe.

141 ℂEt q2 actio ſenſibilis eadem eſt cum actione ſentientis.ſ.q̃ habitus q̃ ab eo prouenit in ſentiente eſt idem cū habitu quo ſenſibile agit in vtroq̃ ſen

tiente in eſſentia ⁊ forma:licet differant in ſubiecto:neceſſe eſt vt corruptio duorum habituum ſit inſimul:⁊ ſaluatio inſimul.ſ.habitus per quem ſenſibile eſt mouens in actu poſtq̃ fuit in potentia: et habitus per quem ſentiens eſt ſentiens in actu poſtq̃ fuit in potentia.¶D.d.Auditus qui dicit ſm hunc modum ⁊ ſonus ⁊c.i.⁊ hoc ſequit in ſono qui dicitur ſm hunc modum ⁊ eſt ſonus in actu:⁊ ſimiliter contingit in ſapore qui eſt in actu:⁊ in guſtu qui eſt in actu:⁊ in oībus ſenſibus.In ſenſibili autem qđ eſt in potẽtia:⁊ in ſentiente qui eſt in potentia non ſequitur.ſ.ꝙ cũ alterũ eorũ corrũpitur:ꝙ reliquũ corrũpatur:aut qñ vnum fuerit:vt ſit reliquum.

¶Sed priores philoſophi hoc non bene dicebant nihil opinantes neqꝫ album:neqꝫ nigrum/ſine viſu eſſe:neqꝫ saporem ſine guſtu.Siquidem enim dicebant recte:ſic autem non recte: dupliciter enim dicto ſenſu ⁊ ſenſibili.His quidem ſm potentiam.Illis vero ſm actum.De his quidem accidit quod dictum eſt.Sed in alteris non accidit. Sed illi ſimpliciter dicebant de dictis non ſimpliciter.

¶Sed antiqui naturales non bene dixerunt in hoc: cum exiſtimauerunt ꝙ nihil eſt album:aut nigrum abſqꝫ viſu : neqꝫ ſapor abſqꝫ guſtu.Hoc enim vno modo eſt verum : et alio modo non verum.Quoniam quia ſenſus ⁊ ſenſibile dicuntur duobus modis:in potentia:⁊ in actu.Illud quod fuit dictũ ſequitur in iſtis. In illis autem non.Sed illi dixerunt ſimpliciter ꝙ non dicitur ſimpliciter.

¶Sed antiqui naturales non recte dixerũt in hac intentione. Dicebãt enĩ ꝙ nullus eſt color ſine viſu:neqꝫ ſapor ſine guſtu: ⁊ hoc dixerunt abſolute. i.quia opinati fuerunt ꝙ ſenſibile ⁊ ſentiens ſunt relatiua ſimpliciter:et cũ alterum fuerit:reliquũ erit:⁊ cũ alterum corrumpitur:reliquũ corrũpetur. D.d.hoc enim verũ vno modo ⁊c.i.⁊ hoc quod antiqui dixerũt eſt vno modo verum:⁊ alio modo non verum.Sed ſermo antiquorum ſequitur in eis que ſunt in actu. Senſus autem et ſenſibile quandoqꝫ dicũtur in potentia: ⁊ quandoqꝫ in actu.In eis autem que ſunt in potentia nõ ſequitur.ſ.vt eſſe eorum ⁊ corruptio ſit ſemper inſimul.Sed error antiquorũ fuit in hoc ꝙ locuti fuerunt abſolute in eo:ꝙ indiget determinatione. 142

¶Si autem ſimphonia vox quedam eſt.Vox autẽ ⁊ auditus eſt ſicut vnum:⁊ eſt ſicut non vnum:aut idẽ. Proportio autẽ eſt ſimphonia. Neceſſe eſt auditum rationem quãdam eſſe. ¶Et propter id corrumpit vnumquodqꝫ excellens graue ⁊ acutum auditum:et in saporibus guſtum: et in coloribus viſum fortiter fulgidum:⁊ opacum:⁊ in olfatu fortis odor ⁊ dulcis ⁊ amarus:tanq̃ ratio quedam ſit ſenſus. Unde ⁊ delectabilia quidem ſunt dum dicuntur ſincera et mixta entia ad rationem:vt acutum:aut dulce:aut ſalſum:Delectabilia enim tunc. Omnino autem qđ mixtum eſt:ſimphonia magis q̃ acutum et graue.Tactus autem calefactibile eſt et frigorabile. Sed ſenſus ratio eſt. Excellentia autem contriſtant:aut corrumpunt.

Propter qđ excellẽs ſenſibile corrũpit ſenſũ.

¶Si igitur conſonãtia eſt ſonus: ⁊ ſonus ⁊ auditus ſunt quaſi

idē:et conſonantia eſt ꝓportio:neceſſe eſt etiā vt audire ſit aliqua ꝓportio:⁊ ideo corrūpitur quilibet qñ auditus fuerit intēſus.ſ.vt acutus:aut grauis. Et ſimiliter in ſaporibus corrumpit̃ guſtus:⁊ in coloribus corrumpitur viſus a luce intenſa:⁊ obſcuritate. Et in olfatu ab odore forti:⁊ dulci:⁊ amaro. Quia ſenſus eſt aliqua proportio:⁊ propter hoc acetoſum ⁊ dulce et ſalſum qñ fuerint poſita cum ſimili eſſendo pura non admixta erunt delectabilia. Et vniuerſaliter admixta ſunt magis digna vt ſint conſonantia ꝙ acutum:et graue. Et in tactu poſſibile eſt vt caleſiat ⁊ infrigidetur. Et ſenſus eſt ſimilis proportio:⁊ cum fuerint intēſa nocebunt ⁊ corrumpent.

143 ¶Dū poſuit ꝙ ſenſus q̄ eſt in actu eſt quoquomō relatiuꝰ: incepit declarare hoc ⁊ dare ex eo cāſ pluriū accidētiū in ſenſu. ¶Et dixit:ſi igit̃ ꝯſonātia eſt ſonꝰ ⁊c.i.ſi igit̃ neumata vel nete ꝯſonātia in auditu.i.admixta mixtione delectabili fuerit ſonꝰ:⁊ ſonꝰ in actu eſt auditꝰ in actu:⁊ cōſonātia q̄ eſt in neumatibꝰ vel nete nō eſt niſi ꝓportio tp̄ata inter extrema.ſ.inter ſonū grauē ⁊ acutū:q̄ dicunt̃ in reſpectu auditꝰ:neceſſe eſt vt illud tp̄amētū exiſtēs inter eā:⁊ eſt cōſonātia:ſit ipſe auditꝰ:cū eſſe auditꝰ in actu non eſt niſi in hac ꝓportione q̄ eſt in tēperātia. Et q̄ tēperans ⁊ tēperatū ſunt relatiua:⁊ eſſe auditꝰ in actu naturale eſt in ſono tēperato:ꝯtingit ꝙ auditus ⁊ audibile erūt in capl'o relationis. ¶Et dixit ꝙ neceſſe eſt vt auditꝰ ſit aliq̄ ꝓportio ⁊ nō.d.ꝓportio ſimplr̄:q̄ exiſtimat̃ ꝙ iſta ꝓportio ꝙuis ſit in capl'o relationis:tñ eſt ꝓportio agēs:⁊ ꝓportiones in eo ꝙ ſunt ꝓportiones nō ſunt agētes.ſ3 in eo ꝙ qualitates. Senſus a igit̃ numerantur in relatione vno mō:⁊ iō qualitate alio mō.⁊ ſic itelligit̃. ¶D.d.⁊ ideo corrūpit̃ q̄lʒ ⁊c.i.⁊ ꝓpter hoc qđ diximꝰ accidit vt q̄libet ſenſuū corrūpat̃ qñ iſta ꝓportio trāſmutabit̃ intēſe i exeūdo ad alteꝝ extraneoꝝ. V.g. b corruptio auditus apud ſonū intēſuʒ in acuitate ⁊ grauitate:⁊ corruptio guſtus apud ſaporē intēſum:⁊ corruptio viſus apud lucē intēſam:⁊ obſcuritatem intēſam:⁊ corruptio olfatus apud odores intēſos. ¶Et cū in hoc eſt ꝙ eſſe ſenſus naturalis eſt in ꝓportione tp̄ata. Et cū illa ꝓportio fuerit corrupta corrūpet̃ ſenſus:cū iſta ꝓportio ſit forma ſenſus:quēadmodū ſanitas eſt in ꝓportione terminata inter.iiij.q̄litates. Et cū illa ꝓportio corrupta fuerit corrūpet̃ ſanitas cū forma ſanitatis eſt in hac ꝓportione tēperata. D.d.⁊ ꝓpter hoc acetoſum ⁊c.i.⁊ q̄ ſenſus eſt alia intētio ⁊ alia ꝓportio:ideo acetoſum ⁊ dulce ⁊ ſalſum adiūcta ad ſuū ſimile non admixta cū aliquo erūt delectabilia:qm̄ cū occurrēt ſimilibꝰ eſſendo pura erūt delectabilia:tūc enim erunt magis abſtracta a materia. ¶D.d.⁊ vniuerſaliter admixta ſunt ⁊c.i.⁊ vniuerſaliter admixta ex cōtrariis q̄ ſunt in vnoquoq; ſenſuū ſunt magis digna:vt ſint ꝓportio ipſis cōtrariis. ¶V.g.ſonus qui eſt inter acutū ⁊ graue magis dignus eſt vt ſit ꝓportio ꝙ acutꝰ ⁊ grauis. Et ſimiliter eſt cū de tactu cū calido ⁊ frigido:⁊ humido:⁊ ſicco:ſ3 corpus tangēs poſſit caleſieri ⁊ infrigidari ecōtrario aliis ſenſibus:vt iā prediximus tēperamētum magis eſt dignum vt ſit proportio ꝙ extrema.

a Sēſus numerantur in relatōē vno mō: et in qualitate alio mō. ex hoc pʒ potētias aīe diſtinguitur realr̄ ab aīa.

b Idē.3. de aīa. t. c.7.

Tēperamentum magis dignum eſt vt ſit proportio ꝙ extrema.

¶Unuſquiſq; quidem igitur ſenſus ſubiecti ſenſibilis eſt qui eſt in ſenſitiuo:inquantū ſenſitiuū:⁊ diſcernit ſubiecti ſenſibilis differentias. Ut albū quidē ⁊ nigrū viſus: dulce vero ⁊ amarum guſtus. Similiter autem ſe habet hoc ⁊ in aliis.

¶ Et vnuſquiſqʒ ſenſuum eſt rei ſenſibilis ſubiecte illi: et eſt exiſtens in ſuo ſentiente ſm qd̄ eſt ſentiens: ꝛ iudicat differētias ſenſibilis ſibi ſubiecti. V.g. viſus album ꝛ nigrum: ꝛ guſtus dulce ꝛ amarum: ꝛ ſic de alijs.

144 ¶ Cū incepit perſcrutari de virtute qua ſentimus nos ſentire vtrū ſit eadē cū virtute ꝓpria vniuscuiuſqʒ ſenſui: an alia dedit in primo ſermonē ex quo ſe quitur eā eſſe vnā: ꝛ poſt aliū ex quo ſequitur eā eſſe plures. Deinde ſermonem cōcludētē eam eſſe vnā ꝛ diſſolutionē ex qua exiuit ad declarādū ꝙ ſenſus ꝛ ſenſibile ſunt vnū in actu non diuerſa: propter quod cōtingeret vt illud quod iudicaret ſuper ipſum ſenſum eſſet aliud ab eo quod iudicaret ſuper ipſum ſenſibile. Et cū hoc fecit: reuerſus eſt poſtea ad illā eandem perſcrutationem. ¶ Et.d. ꝛ vnuſquiſqʒ ſenſuum ꝛc.i. manifeſtum eſt per ſe ꝙ vnuſquiſqʒ ſenſuū iudicat ſuum ſubiectū proprium quod eſt ei ſm ꝙ eſt illud ſentiens: ꝛ iudicat cū hoc differētias proprias que ſunt in illo ſubiecto proprio. ¶ Verbi .g. quia viſus iudicat colorem qui eſt proprium ſubiectum ei quod eſt ſm ꝙ eſt viſus: ꝛ iudicat differentias contrarias exiſtētes in eo. V.g. album ꝛ nigrum: ꝛ media: ꝛ ſimiliter auditus iudicat ſonū qui eſt ſuū ſubiectum: graue: ꝛ leue: ꝛ media que ſunt differentie ſoni.

Hic Commen. ſumit ſbʒ p obo. Idē 3.c.136.& 1.2. de genera.t.c.7. Idē 3. de aīa.cō.5. in diſſolutiōe prime queſtionis.

¶ Qm̄ autē ꝛ albū ꝛ dulce ꝛ vnūquodqʒ ſenſibilium ad vnumquodqʒ cōparando diſcernimus: ꝛ ſentimus quia differunt. Neceſſe eſt igitur ſenſu. Senſibilia enim ſunt.

¶ Et qr iudicamus etiā album et dulce ꝛ vnūquodqʒ ſenſibiliū cōparando ea adinuicem. Per quid igitur ſentimus eſſe diuerſa neceſſe eſt quidē vt illud ſit per ſenſum. Enim ſunt etiā ſenſibilia.

145 ¶ Et cum ſenſus comprehendit differentias contrarias que ſunt in ſubiectis proprijs vniuscuiuſqʒ ſenſui: per quam igitur virtutem iudicamus iſtas eſſe diuerſas: cum fecerimus comparationē inter eas adinuicem. Apparet quidem ꝙ conſequitur ex hoc ſermone illud quod a principio dictum eſt: ꝛ eſt ꝙ virtus qua viſus iudicat albū eſſe aliud a dulci: eſt alia a virtute viſus: quemadmodū virtus que iudicat ipſum videre videtur alia a virtute viſibili. Differentia enim inter ſenſibilia eſt ſenſibilis. F

Dfia īter ſenſibilia eſt ſenſibilis.

¶ Quare ꝛ manifeſtū quoniam caro non eſt vltimum ſenſitiuū. Neceſſe enim eſſet tangens ipſum diſcernens diſcernere: neqʒ vtiqʒ ſeparatis contingit diſcernere ꝙ alterum ſit dulce ab albo. Sed oportet vno quodam vtraqʒ manifeſta eſſe. Sic enim et ſi hoc quidem ego: illud vero tu ſentis: manifeſtum vtiqʒ erit: quoniam altera adinuicem ſunt. Oportet autem vnum dicere quoniam alterum: alterum enim dulce ab albo. Dicit ergo idē. Quare ſicut dicit: ita ille intelligit ꝛ ſentit: qd̄ quidem igitur nō poſſibile ſeparatis iudicare ſeparata palam. Qd̄ autē neqʒ in ſeparato tempore hinc habitum eſt. Sicut enim idem dicit ꝙ alterum bonum et malum: ſic et quando alterum dicit. Quoniam enim alterum nunc ꝛ alterum: non ſm accidens ipſum quando. Dico autem puta nunc dico quoniā alterū: non tamē qm̄ nunc alterū. Sed ſic dicit ꝛ nunc: ꝛ quoniam nunc. Simul ergo. Quare inſeparabile ꝛ in inſeparabili tempore.

Caro nõ eſt vltimũ ſentiẽs.

¶ Dicamus igitur ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ caro non vltimum ſentiẽs. Contingeret enim cum tangeret ꝙ iudicaret: ſed impoſſibile eſt vt iudicans iudicet dulce eſſe aliud ab albo per duo diuerſa. Sed neceſſe eſt vt ſint ambo eiuſdem per duo inſtrumenta. et niſi hoc eſſet: eſſet poſſibile, quando ergo ſentire hoc: et tu illud: ꝙ ego intelligerem ea eſſe diuerſa. Sed neceſſe eſt vt vnus dicat hoc eſſe aliud ab hoc. et dulce aliud ab albo. dicens igitur eſt idem. Quapropter neceſſe eſt vt ſicut dicimus ſic agamus ⁊ ſentiam⁹. Quoniam autem impoſſibile eſt iudicare diuerſa et per diuerſa manifeſtum eſt. Quoniam vero hoc nõ fit in tempore diuerſo: ex hoc declarabitur. Quemadmodũ idem dicit bonum eſſe aliud a malo. Sic cum dixerit in aliquo eſſe aliud: in illo enim inſtanti dicit in alio etiam: ⁊ non accidentaliter. ſ. cum dico nunc eſſe aliud: nõ quia nũc eſt aliud: ſed dico ſic inſtans: ⁊ quod eſt inſtans. A quo igitur erit non erit diuiſibile: ⁊ in tempore indiuiſibili.

146 ¶ Dicamus igitur ꝙ manifeſtũ eſt hoc quod dico ꝙ vltimũ ſentiens in tactu non eſt in carne: neq; in viſu in oculo: quoniã ſi vltimũ ſentiẽs eſſet in oculo: aut in lingua in guſtu: tunc neceſſe eſſet cum iudicaremus dulce eſſe aliud ab albo: iudicare ꝑ duo diuerſa. Illud enĩ quod comprehendit dulce ſm hanc poſitionem aliud eſt ab eo quod cõprehẽdit colorẽ oio. Illud enĩ eſt in oculo: et hoc in carne: aut ſibi ſimili. Sed caro in tactu non eſt ſicut oculus in viſu. ¶ D. declarauit hoc impoſſibile eſſe: ⁊ dixit: ſed neceſſe eſt vt ambo ſint eiuſdẽ ⁊c. i. ſed neceſſe eſt vt ſint comprehenſa ab eodẽ: ⁊ per duo inſtrumẽta: ⁊ niſi hoc eẽt: manifeſtũ eſt ꝙ nõ poterit iudicare hoc eẽ aliud ab hoc. Si enĩ eſſet poſſibile iudicare hec duo eẽ diuerſa per duas virtutes diuerſas: quarũ vtraq; ſingulariter comprehẽdit alterũ duorum illorum: tunc neceſſe eſſet quando ego ſentirẽ hoc eſſe dulce: ⁊ tu illud eſſe album: et ego non ſenſi quod tu ſenſiſti: neq; tu quod ego: vt ego cõprehenderẽ meũ ſenſibile: aliud a tuo: licet non ſentiã tuum: ⁊ vt tu comprehenderes tuum: aliud a meo. ⁊ hoc eſt manifeſte impoſſibile. D. d. ſed neceſſe eſt vt vnus dicat hoc eſſe aliud ab hoc: ⁊ qđ dulce eſt aliud ab albo ⁊c. i. ſed quemadmodum neceſſe eſt vt idem homo dicat hoc eſſe aliud ab hoc. ſ. neceſſe eſt vt virtus qua iudicat dulce eſſe aliud ab albo ſit eadem virtus. Ita enim eſt in hoc de indiuiduis ſicut de membris ſenſus cum ſint etiam plura in numero: ⁊ hoc intendebat cũ dixit; quapropter neceſſe eſt: ſicut dicimus ſic agamus ⁊ ſentiamus. i. quapropter neceſſe eſt vt ſicut ille q̃ dicit hoc eſſe aliud ab hoc eſt idẽ homo: ſicut illud qđ ſentit et intelligit hoc eſſe aliud ab hoc eſt eadem virtus. ¶ D. d. qm̃ aũt impoſſibile eſt ⁊c. i. manifeſtũ eſt igitur ex hoc ſermone ꝙ non iudicamus diuerſa eſſe ſenſibilia per diuerſas virtutes

Alietas ẽ aliqua relatio.

qm̃ aũt iſta comprehenſio cum hoc quod eſt vnius virtutis debet eſſe etiã in eodẽ inſtanti: manifeſtũ eſt quoniã quemadmodũ vnus homo dicit bonum eſſe aliud a malo: ſic cũ dixerit in altero duorum eſſe aliud in aliquo inſtanti: manifeſtũ eſt ꝙ in inſtãti in quo dicimus ꝙ alterũ eoꝝ eſt aliud: in illo eodem dicit in altero eſſe aliud: cum alietas ſit aliqua relatio: et relatiua inſimul exiſtunt in actu. ¶ D. d. ⁊ non accidentaliter ⁊c. i. ⁊ non intelligo per inſtans hoc inſtans qđ dicitur accidentaliter in eo qđ illud eſt diuiſibile: ſicut inſtãs in quo dicimus ratione extrinſeca eſſe aliud inſtãs cũ fuerit cõprehenſum ratione intrinſeca eſſe aliud. Inſtãs enĩ de quo dr̃ ipm

Dicit vel le Auer. inſtãs eẽ indiuiſibile.

eſſe aliud eſt aliud ab inſtati in quo cõprehẽdit ipſum eſſe aliud:⁊ hoc intẽ
debat cũ dixit: nõ qꝛ inſtãs eſt aliud.i. nõ qꝛ inſtans de quo dixi eſſe aliud
eſt inſtãs in quo cõprehenditur ipſum eſſe aliud. Sed diximus hoc inſtãs
eſt aliud:⁊ quod nunc eſt aliud: ⁊ illud inſtans eſt aliud ab inſtanti cõpre
henſionis.D.d.a quo igitur erit.i.a quo igitur erit hoc iudiciũ.dico erit a
virtute indiuiſibili ⁊ vna:⁊ in tempore indiuiſibili ⁊ vno.

¶At vero impoſſibile eſt ſimul ſm cõtrarios motus moueri idẽ
aut indiuiſibile et indiuiſibili tempore. Si enim dulce ſit mouet
ſenſum:aut intellectum. Amarũ autẽ contrarie. Et albũ aliter:
Ergo ſimul quidẽ ⁊ numero indiuiſibile ⁊ inſeparabile quod iu
dicat.ſcd̃m eſſe autẽ ſeparatũ.Eſt igitur quodammodo ꝙ diuiſi
bile diuiſa ſentit:eſt autẽ quod indiuiſibile.Scd̃m eſſe quidẽ eſt
diuiſibile:loco autem ⁊ numero indiuiſibile.

¶Sed impoſſibile eſt vt idẽ moueatur motibus contrarijs inſi
mul ſm ꝙ eſt indiuiſibile in tempore indiuiſibili. Hoc enim ſi fue
rit dulce mouebit ſenſum: aut intellectum aliquo modo motus.
Amarum autem econtrario. Album vero alio modo. Utrum igi
tur eſt poſſibile vt iudicans ea inſimul eſt numero indiuiſibile: ⁊
in eſſe diuiſibile: ita ꝙ alio modo a modo diuiſionis ſentit diuiſi
bilia:⁊ alio modo.ſ.indiuiſibile. Quoniã ſm eſſe eſt diuiſibile:⁊
ſm locum ⁊ numerum eſt indiuiſibile.

¶Cum declarauit ꝙ vltimũ ſentiens in omnibus ſenſibus debet eſſe eadẽ 147
virtus.incepit querere modum ſm quem poteſt eſſe eadem virtus ⁊ iudi-
care omnia contraria in eodẽ tẽpore. ¶Et.d.ſed impoſſibile eſt vt idẽ mo
ueatur ⁊c.i. ſed impoſſibile eſt ponere vt idem recipiat contraria in eodem
inſtanti ſm ꝙ eſt idem ⁊ indiuiſibile.D.d.hoc enim ſi fuerit dulce ⁊c. V.g.
ꝙ ſi fuerit hoc dulce mouebit ſentiens primum aliquo genere motus:et cũ
fuerit amarum mouebit ipſum econtrario.et ſimiliter de albo ⁊ nigro.Cuꝫ
igitur ſenſus iudicauerit hoc eſſe aliud ab hoc:hoc enim dulce:⁊ illud ama
rum eſſendo eadem virtus ⁊ indiuiſibilis:tunc patietur a contrarijs inſi-
mul:ſm qđ eſt vnum ⁊ indiuiſibile:quod eſt impoſſibile.¶D.d.vtrum igi-
tur eſt poſſibile vt iudicans ⁊c.i.an igitur poſſibile eſt vt iſta virtus iudicãs
contraria ſimul ſit eadem ſubiecto ⁊ indiuiſibilis:ſed per intẽtiones quas
recipit eſt diuiſibilis: ita qđ per hoc diſſoluetur queſtio ſic. Quoniam
iſta virtus inquantum eſt diuiſibilis comprehendit res numeratas diuiſi
biles: et inquantum eſt eadem iudicat ea vnico iudicio.D.d. eſt enim ſm
eſſe diuiſibile:ſed ſm locum ⁊ numerum indiuiſibile.i. forte iudicans di-
uerſa et contraria eſt ſm eſſentiam et formam diuiſibile:ſed ſm ſubiectum
hoc eſt ſm materiam eſt indiuiſibile:vt dicimus de pomo quod eſt indiui-
ſibile ſubiecto:⁊ diuiſibile ſm eſſentiam diuerſam in eo:ſm ꝙ habet colorẽ
⁊ odorem:⁊ ſaporem.

Judicãs
diuerſa ⁊
ↄtraria ẽ
ſꝫ eſſẽtiã
⁊ formaꝫ
diuiſibile
ſꝫ ſm ſbm
et mãm ẽ
īdiuiſibi-
le. ex ꝙ pꝫ
idẽ ſꝫ ſbꝫ
poſſe eſſe
plura diſ
finitione
cõſtr̃e .5.
ph̃.47.
Jdeꝫ pri.

¶Aut non poſſibile. Potentia quidem enim idem ⁊ indiuiſibi-
le contraria. Scd̃m eſſe autem non. Sed in operari diuiſibile. Et
impoſſibile eſt album ⁊ nigrum eſſe ſimul:quare neqꝫ ſpecies pa-
ti ipſorum:ſed huiuſmodi eſt ſenſus ⁊ intelligentia.

¶Dicamus igitur ꝙ hoc eſt impoſſibile. Eſt enĩ idẽ in indiuiſi-
bile duo contraria potentia:eſſe aũt non. ſed actu eſt diuiſibile.

ph. 25. et 6. ph. 24. c. 4. phy. 106. d pũcto ⁊ iſtãti Idem hic in cõ. ſeq.

Et impoſſibile eſt vt inſimul ſit album ⁊ nigrũ. Quapropter neceſſe eſt vt neq; formas recipiat ſi ſentire ⁊ intelligere ſint talia.

¶ Cũ poſuit illũ modũ ad diſſoluẽdum predictã q̃onem reuerſus eſt modo ad narrandũ ꝙ non ſufficit in diſſolutione: ⁊. d. Dicamus igit̃ ꝙ hoc eſt impoſſibile ⁊c. i. dicamus igit̃ ꝙ hoc eſt impoſſ̃e. ſ. vt iſta virtus ſit vnica in ſubiecto: ⁊ plures ſm eſſentias ⁊ formas. Nõ eñ eſt poſſibile vt idẽ ſit indiuiſibile ſubiecto ⁊ recipiẽs cõtraria inſimul: niſi in potẽtia: non in actu ⁊ eſſe.
148 ¶ U. g. ꝙ idem corpus poſſibile eſt dici eſſe calidum ⁊ frigidum inſimul potentia: actu autem non niſi ſm ꝙ eſt diuiſibile. ſ. q: quedã pars eius eſt calida ⁊ q̃dã frigida. Et hoc intẽdebat cũ dixit. ſed eſt actu diuiſibile ⁊c. ¶ Et cum declarauit hoc. d. quapropter neceſſe eſt vt neq; formas eoꝝ recipiat ⁊c. i. quapropter neceſſe eſt vt iſta virtus non recipiat formas ſenſibilium contrarias ſi iſta virtus eadẽ ſenſitiua eſt talis. ſ. vnica in ſubiecto: et plures in eſſentia: ⁊. d. ⁊ intelligere: quia intelligere in hac intentione: ſimile eſt ad ſentire. ſ. q: in vtroq; eſt virtus recipiẽs ⁊ iudicat cõtraria inſimul. vt declarabimus in virtute rõnali. ¶ Et intendit per oĩa hec declarare: et

Documẽtum.

hec virtus non eſt eadẽ ſm ꝙ eſt in potentia: ſicut eſt prima materia: ſʒ eſt vnica in intellectu ⁊ in eſſe in actu: ⁊ multa ſm inſtrã: vt poſt declarabim⁹.

¶ Sed ſicut qð vocãt quidam punctum: aut vnum: aut duo: ſic ⁊ indiuiſibile: ſic autem ⁊ diuiſibile. Scðm ꝙ quidem igitur indiuiſibile vnum diſcernens eſt ⁊ ſimul. Scðm vero ꝙ diuiſibile bis vtitur eodem ſigno ſimul. Inquãtum quidem igitur ꝓ duobus vtitur tertio duo iudicat ⁊ ſeparata ſunt vt in ſeparato. Inquantum vero vnum vno ⁊ ſimul. De principio quidẽ igitur ſm ꝙ dicimus ſenſitiuũ eſſe aĩal ſit determinatum hoc modo.

¶ Sed illud qð dicitur quibuſdam pũctus vnius ſm ꝙ eſt duo eſt diuiſibile ⁊ ſm ꝙ eſt indiuiſibile iudicans eſt vnum: et ſm ꝙ eſt diuiſibile vtitur eodẽ puncto bis. Scðm igitur ꝙ vtitur extremo pro extremis duobus iudicat duo: que ſunt diuerſa. Hoc igitur erit per diuiſibile: ⁊ ſcðm ꝙ eſt vnum per vnum. Hoc modo igitur determinemus principium quo dicimus aĩal eſſe ſentiẽs.

Hic ſumit̃ ꝙ res difficiles ad dðm meli⁹ exẽplo mãifeſtãt̃ ꝓ hoc vide. ſ. phy. cõ. 81. Et que ibi. Quõ punctus ſit diuiſibilis. vid. 6. ph.

149 ¶ Cum narrauit ꝙ impoſſibile eſt vt hec potentia ſit vna in ſubiecto ⁊ multa in virtutibus: incepit dare modum ſm quem eſt vna: ⁊ modum ſm quẽ eſt multa: ⁊ q: hoc difficile eſt ad dicendum: ⁊ eſt magis leue ad declarãdũ per exemplum: induxit ſermonẽ in via exempli. ¶ Et. d. ſed illud qð dr̃ ⁊c. i. ſed iſta virtus eſt vna ⁊ multa: vt punctus qui eſt centrum circuli quando ab eo fuerint ducte multe linee a centro ad circũferentiam: ⁊ hoc intẽdebat cum. d. punctus vnius hoc eſt punctus qui continetur ab vna linea.
2 ¶ D. d. ſm ꝙ eſt duo eſt diuiſibile. i. ſm igitur ꝙ iſta virtus eſt duo ⁊ plures per ſenſus qui copulant̃ cum ea. quẽadmodum punctus eſt duo ⁊ plures per extrema linearum exeuntium ab ea eſt diuiſibile ad patiendũ a ſenſibilibus diuerſis. ¶ D. d. ſm igitur ꝙ eſt indiuiſibile iudicãs eſt vnũ ⁊c. i. ⁊ ſm ꝙ iſta virtus eſt aliquod indiuiſibile. ſ. ſm ꝙ eſt finis motuum ſenſuũ a ſenſibilibus: quẽadmodum punctus eſt indiuiſibile aliquod ſm ꝙ eſt finis linearum exeuntium ad ipſum a circũferentia poteſt iudicare diuerſa que copulantur cum ea a ſenſibilibus.
3 ¶ Et cũ declarauit modum ſm quem poteſt intelligi ꝙ iſta virtus eſt indiuiſibilis

uiſibilis:⁊ modum ſm quem poteſt intelligi ꝙ eſt diuiſibilis:incepit diſtin 24.et.4.
guere opus eius ſm ꝙ eſt diuiſibilis:⁊ eius opus ſm ꝙ eſt indiuiſibilis. phy.106
¶Et.d.ſm igitur ꝙ eſt diuiſibile vtitur ⁊c.i.ſm igitur ꝙ iſta virtus eſt diui
ſibilis ꝑ ſenſus operatur per iſtud vnum qđ eſt de ipſa quaſi punctus dua
bus operationibus diuerſis inſimul.Et ſm ꝙ vtitur rebus que ſunt de ea
quaſi extrema de lineis.ſ.ſenſibus inquãtum habent hanc conſimilitudinẽ
iudicat res diuerſis iudicijs diuerſis:⁊ ſm ꝙ eſt vna iudicat res diuerſas
vnico iudicio.

¶Et quaſi opinatur ꝙ virtus primi ſentientis melius eſt vt dicaꝛ eſſe vna
forma:⁊ multa inſtrumentis copulatis cum ea per que tranſeunt mot⁹ ſen 4
ſibilium quouſqꝫ copulentur cum ea:q̄ꝫ dicere ipſam eſſe vnam ſubiecto:⁊
multa ſm formam que deſcribuntur in ea.Illud eniꝫ eſſe eſt dignius ei ſm
ꝙ eſt iudicans:iſtud autem ſm ꝙ eſt recipiens:ſed tamen cuꝫ non ponim⁹
illic eandem intentioneꝫ propter formam non poſſemus inuenire aliquid
per qđ iudicet diuerſa eſſe diuerſa:iudicium enim dignius eſt attribui iſti
potentie ſm ꝙ eſt actus q̄ꝫ ſm ꝙ eſt potentia:quẽadmodũ motio eius paſſi
ua a ſenſibus dignior eſt q̄ꝫ attribui ſm ꝙ eſt recipiens ſubiectum:eſt eñ
apud ipſum vt videtur recipiens ſm ſenſus ⁊ agens ſm iudicium.Recipe
re enim aliquid eſt aliud a iudicare illud.Et hec duo debent inueniri in ali
quo duobus modis diuerſis.Et ideo videmus ꝙ iſta virtus iudicat intẽ Recipere
tiones quas proprie recipit ⁊ earũ priuationes:⁊ ſimiliter eſt de virtute ra aliqđ aliđ
tionabili:ſed differũt in hoc ꝙ iſta virtus eſt intentionum materialiũ:illa eſt a iudi
autem eſt intentio non mixta cum materia:vt poſt declarabitur. care illđ.

¶Capitulum Tertium.

QUoniam autem antiqui duabus differentijs diffi 5
niunt:maxime animam motu qui ſm locum:⁊ in
eo qđ eſt intelligere:⁊ diſcernere:⁊ ſentire.Conſi
derandum eſt ſi quid interſit inter intelligere et
ſentire.Uidetur autem intelligere ⁊ ſapere tanq̄ꝫ
quoddam ſentire eſſe.In vtriſqꝫ enim his anima
iudicat aliquid:⁊ cognoſcit eorum que ſunt.Et antiqui ſapere et
ſentire idem eſſe aiunt.ſicut Empe.dixit ad preſens voluntas au
getur in hominibus ⁊ in alio loco:vnde eis ſemper ſapere altera
preſtat.Idem autem his vult ⁊ id quod eſt Homeri.Talis enim
intellectus eſt in terrenis hominibus qualem deducit in die pa
ter virorum deorumqꝫ.

¶Et quia determinabant animam his duabus differentijs pro
prie:ſcilicet moueri in loco:⁊ intelligere:⁊ iudicare:et ſentire: exi
ſtimando ꝙ intelligere quaſi eſt ſentire corpus quoquomodo.
Anima enim in his duobus modis efficitur aliquid ⁊ cognoſcit
ipſum:⁊ antiqui dicebant ꝙ intelligere idem eſt cum ſentire:vt
Empe.cum conſilium in hominibus recipit ſm preſens:et dixit
in alio loco:ꝓpter hoc trãſmutaꝛ ĩtellect⁹ in eo ſemꝑ:⁊ hoc idẽ in
tendebat Home.cum dixit ꝙ ita eſt de intellectu.ſ.ꝙ intelligere
corporale eſt ſicut ſentire.

Antiq̄ cō ueniūt in diffiniendo animā ꝑ motum localem: ⁊ cognitio nē. Idē .ſ. de aīa. 19. ⁊ .3. aīa. 25

150 Quia antiqui cōueniunt in diffiniēdo animā ꝑ has duas differentias ꝓprie .ſ. ꝑ motū localē: ⁊ per cognitionē: ⁊ cōprehenſionē: q̄ videtur eſſe intelligere ⁊ ſentire. ¶D. d. exiſtimādo ꝙ intelligere ⁊c. i. ⁊ exiſtimabāt ꝙ intelligere eſt genus ſenſus: qui eſt: aut corpus: aut corporalis. Aiā em̄ in his duob⁹ iudicat res ⁊ cognoſcit eas: q̄ antiq̄ dicebāt ꝙ intelligere ⁊ ſentire ſūt eiuſdē virtutis: opꝫ nos ꝑſcrutari de hoc. ¶D. d. vt Empe. ⁊c. i. ⁊ vt dixit Emp. ꝙ intellectus in hoibus iudicat rē preſentē ſenſibilē: ⁊ in alio loco dixit: ꝙ ſenſus eſt idē cū intellectu: ⁊ ꝓpter hoc intellect⁹ ſemꝑ trāſmutatur in eis ſicut tranſmutatur ſenſus. ¶Et intendit per tranſmutationem errorem qui accidit vtriq; virtuti aut obliuionem ⁊ alia accidentia in quibus exiſtimatur habere cōmunicationem: ⁊ hoc intendebat Homerus cum dixit: ꝙ ſenſus ſimilis eſt intellectui.

¶Omnes enim hi intelligere corporeum opinantur ſicut ſentire: ⁊ ſentire ⁊ ſapere ſimile ſimili: ſicut in ſuperioribus rationib⁹ determinauimus: ⁊ tamen oportuit ſimul ipſos de deceptione dicere. Magis proprium enim eſt animalibus: ⁊ plurimum tēpus in hoc perficit anima. Unde neceſſe aut vt quidam dicunt omnia que videntur eſſe vera: aut diſſimilis tactum deceptionem eſſe. Hoc enim contrarium ei qui ſimile ſimili cognoſcere. Uidetur autem et deceptio ⁊ ſcientia contrariorum eadem eſſe.

¶Et omnes iſti exiſtimabāt ꝙ intelligere eſt corporale: ſicut ſentire. Et ſentire ⁊ intelligere ſunt a ſimili ad ſimile: vt prius determinauimus. Quāuis debebant dicere cum hoc in errorem etiā. Hoc enim magis proprium eſt animalibus. Et mora anime in eo eſt longo tempore. Et ideo neceſſe eſt vt ſit ſicut quidam dicūt ꝙ omnia que tranſeunt per mentem ſunt vera: aut error ſit tangere. Et ſimile cognoſcitur per ſuum ſimile. Et exiſtimatur ꝙ error in contrarijs ſit idem.

h

Antiq̄ credebāt ſentire ⁊ itelligere fieri per ſile. Idē ꝑmo hui⁹. 25.

151 ¶Cū declarauit ꝙ opꝫ poſt ſermonē de virtute ſenſus ꝑſcrutari de dfia inter hāc virtutē ⁊ ꝟtutē intellect⁹. ¶Dixit: ꝙ exiſtimatū eſt itellectū eſſe corporalē ſicut eſt ſenſus: ⁊ eſt q̄ multi antiquoꝝ credebāt ꝙ ſentire ⁊ intelligere idē ſunt. D. narrat naturā ducentē eos ad hoc dicere: ⁊ declarat quantū deficit eis in hoc: ⁊. d. oēs igit̄ iſti exiſtimāt ⁊c. i. iſti igit̄ hoies exiſtimabāt ꝙ intelligere ⁊ ſentire vtrūq; corpus eſt: q̄ credebāt ꝙ ſentire ⁊ intelligere fiunt per ſile: ⁊ q̄ he due virtutes cōprehendunt corpus: neceſſe eſt vt ſint corporee. vt prius determinauimus de hoc in opinione antiquorum. ¶D. d. quāuis debebāt dicere ⁊c. i. quāuis opꝫ eos dicere cauſam erroris ex hoc mō. Error em̄ magis inuenit̄ in aīalib⁹: ⁊ aīa in maiori tpe inuenitur ignorās ⁊ errās q̄ ſciēs. ¶D. d. ⁊ iō neceſſe eſt ⁊c. ⁊ ꝓpter hoc ꝙ dāt cauſam in cognitione cōtingit eis aut ꝯcedere hoc qđ dicūt ſophiſte ꝙ oīa trāſeūtia ꝑ mentē: ⁊ oīa imaginata ſunt vera: aut dicere ꝙ verū eſt aīam tangere ſile cū eſt corpus: ⁊ error tāgere diſſimile. Diſſimile em̄ eſt ꝯtrarium falſo: ⁊ error eſt ꝯtrariū vero. ¶Et hoc qđ dixit: manifeſtū eſt. ſ. ꝙ ſi aīa cōprehēdit res per res exiſtētes in ea ſicut dicūt: cōtingit eis ſi dixerūt eā ſimilem eſſe oībus: q̄ in ea ſunt oīa: vt ſit error oīno: aut dicere eam eſſe cōpoſitam ex altero duorum cōtrariorum exiſtentiū in rebus: ⁊ ſic inueniet veritatem qñ cōprehenderit ꝯtrariū ſile: ⁊ errabit qñ cōprehenderit ꝯtrariū diſſimile. ¶D. d. impoſſibile qđ ſequit̄ ex hoc: ⁊. d. ⁊ exiſtimat̄ ꝙ error in cōtrarijs eſt

idem.i.ſed cõtingit huic opinioni:vt error ſit in proprio contrario ex vnaquaq; rerum contrariarũ:ſed manifeſtũ eſt ꝙ error poteſt accidere ĩ vtroq; contrario indifferẽter:⁊ ꝙ non eſt ꝓprius vni contrario tantum.

¶ Qḋ quidem igit̃ nõ idẽ ſit ſapere ⁊ ſentire manifeſtũ eſt. Hoc qḋ eñ oĩbus eſt:illud aũt in paucis aĩaliũ eſt. Sed neq; intelligere in quo eſt:⁊ recte:⁊ nõ recte. Recte quidẽ prudentia ⁊ ſciẽtia aut opinio vera. Nõ recte aũt ꝯtraria horũ: neq; hoc eſt idẽ cum ipſo ſentire. Senſus quidem enim propriorum ſemper verus eſt: ⁊ omnibus ineſt animalibus. Intelligere autem contingit et falſo. Et nulli ineſt cui non ⁊ ratio.

¶ Dicamus eñ ꝙ ſentire non intelligere: ⁊ hoc manifeſtum eſt. Hoc enim exiſtit in aĩalibus oĩbus:⁊ hoc nõ inuenit̃ niſi in paucis aĩalibus. Neq; intelligere/in quo exiſtũt verum ⁊ non verum cõtraria iſtis/eſt idẽ cũ ſentire. Sentire enim res proprias ſemper eſt verum.⁊ exiſtit in oĩbus aĩalibus. Diſtinguere autem poteſt falſari:⁊ non eſt in aliquo animali niſi exiſtimet. 152

3 ¶ Iſte ſermo põt eſſe rñſio ad hãc particulã a qua ſuperias incepit cum indiget rñſione.i.⁊.q.diceret:⁊ qꝛ antiqui determinabãt aĩam per motum et cõprehenſionẽ:⁊ exiſtimatũ eſt ꝙ cõprehenſio ꝑ intellectũ ⁊ ſenſuʒ eſt eadẽ cũ vtraq; ſit cognitio:⁊ etiã multi antiquoꝝ credebãt hoc ꝓpter hoc qḋ opinabantur ꝙ ſile cognoſcit ſuũ ſimile:⁊ qꝛ hoc dicebãt:dicamus nos ꝙ ſentire non eſt intelligere per intellectũ. ¶ Et põt intelligi ita ꝙ rñſio ſit diminuta:⁊ erit iſte ſermo principiũ.⁊.q.d. Et cũ declaratũ eſt ꝙ neceſſe eſt perſcrutari de hac intentione:dicamus ꝙ ſentire non eſt intelligere. ¶ D.d.et hoc manifeſtũ eſt ⁊c.i.⁊ hoc ꝙ intellectus alius a ſenſu eſt manifeſtum ꝑ ſe. Senſus eñ exiſtit in oĩbus aĩalibus:intellect⁹ aũt in paucis.ſ.in hoĩe.⁊.d. paucis ꝓpter qḋ plura aĩalia cõicant hoĩ in hac virtute: ⁊ qꝛ hoc non fuit manifeſtũ in hoc loco accepit conceſſum:⁊ eſt ꝙ non poſſumus dicere ꝙ oĩa aĩalia intelligunt. Et cũ he due virtutes ſint in ſubiecto diuerſe:neceſſe eſt vt ſint diuerſe in eſſe. Que eñ differũt in ſubiecto:differũt ĩ eſſe. ¶ D.d.neq; intelligere in quo ſunt ⁊c.i.neq; res intellecte in quibus eſt verũ in maiori parte:⁊ non verũ in maiori parte:ſm ꝙ ſunt contraria ſunt eadem cum cõtrariis q̃ ſunt in ſenſu.ſ.in quoꝝ altero eſt verum in maiori parte:⁊ in altero error in maiori parte. ¶ Senſus eñ ſemꝑ dicit verum in rebus ꝓpriis: ⁊ falſum in vniuerſalibus:intellect⁹ aũt ecõtrario:verũ in vniuerſalibus:⁊ falſum in ꝓpriis. Et etiã ſenſus in reb⁹ ꝓpriis magis durat ſua veritas q̃ intellectus in rebus vniuerſalibus:⁊ ideo dixit:ſemꝑ:cũ.d.ſentire enim propria verũ eſt ſemper:⁊ dixit poſt:diſtinguere autem poteſt falſari.

Qḋ itellect⁹ ſit ali⁹ a ſẽſu manifeſtũ eſt ꝑ ſe. ſẽſus eñ exiſtit ĩ oĩb⁹ aĩalibus:itellectus vero in paucis Idẽ.3.huius cõ.j. Sẽſus ſꝑ dicit vex ĩ reb⁹ propriis ⁊ falſuʒ ĩ vlib⁹ itellectus aũt ecõtrario. vid ꝓ hoc. 2. de aĩa.c.63.⁊ 134.⁊.161 et ſuꝑ lib. de ſenſu ⁊ ſenſa.et.2. me.cõ.j.et 4.me.c.8. ḋ itellectu quõ ſi deci pit circa ꝓmaꝛ cõia.

¶ Phãtaſia eñ alterũ eſt a ſenſu ⁊ ab intellectu. Et hoc non ſit ſine ſenſu:⁊ ſine hac non eſt opinio. Qḋ autem non eſt eadẽ phãtaſia/⁊ opinio:manifeſtũ eſt. Hec quidem eñ paſſio in nobis eſt cum volumus:pre oculis eñ eſt facere ſicut ⁊ ĩ recordatiuis poſiti:⁊ idolum ſunt facientes. Opinari autem non in nobis eſt. Neceſſe enim falſum:aut verum dicere.

¶ Imaginatio aũt eſt aliud a ſenſu/⁊ aliud a diſtinctiõe. Et hoc nõ ſit ſine ſenſu:⁊ ſine hoc nõ ſit ꝯſiliũ. Qm̃ aũt nõ eſt cũ itelligere ⁊ ꝯſiliari:idẽ manifeſtũ eſt. Iſta eñ paſſio nobis eſt quãdo vo=

luerimus. Poſſumus enim ponere in directo noſtroꝝ oculoꝝ: ſicut res depoſite in conſeruatione: ⁊ fingere formas. Exiſtimari autem non eſt nobis. Neceſſe enim eſt aut falſari aut verari.

153 ¶ Cum declarauit ꝙ diſtinctio non eſt in habētibus rōnabilitatē: incepit declarare ꝙ diſtinctio q̄ in quibuſdā aīalibus reputat̄ eſſe rō: nō eſt niſi diſtinctio q̄ fit ab imaginatione: ⁊ ꝙ imaginatio nō eſt neqꝫ ſenſus neqꝫ intellectus. ¶ Et. d. imaginatio em̄ aliud eſt a ſenſu ⁊c. i. diſtinguere nō inuenit̄ niſi in hn̄ti rōnē. Imaginari em̄ aliud eſt a ſentire: ⁊ a diſtinguere per intellectū: ⁊ imaginari nō fit abſqꝫ ſentire: ⁊ abſqꝫ imaginari non fit ꝯſiliari. ¶ Et quaſi innuit hic alietatē iſtarū triū virtutū ſm̄ prius ⁊ poſteri⁹ in natura. Si. n. ſenſus fuerit nō ſeqnit̄ vt ſit imaginatio: ſed ſi imaginatio erit: ſenſus erit: ⁊ ſimiliter ſi intellectus erit: erit imaginatio: ⁊ nō ecōuerſo.

2 ¶ D. d. qm̄ aūt non eſt cū intellectu ⁊ ꝯſilio: idē ⁊c. i. ⁊ iſte ſermo manifeſt⁹ eſt. ¶ D. d. iſta enim paſſio eſt nobis ⁊c. i. imaginatio em̄ eſt voluntaria nobis. Cum enim voluerimus imaginari res depoſitas in virtute conſeruatiua quas prius ſenſimus poterimus facere: ⁊ hoc intendebat cū. d. Poſſumus enim ponere ⁊c. i. poſſumus etiam per hanc virtutem a fingere formas imaginabiles: quarum indiuidua nunq̄ ſenſimus: exiſtimare autem non eſt voluntarium: ⁊ hoc intendebat cum. d. neceſſe eſt em̄ aut verū: aut falſum. i. contingit enim nobis neceſſario: aut exiſtimare verū: aut falſum: ⁊ non eſt ſicut in imaginatione. Et iſta eſt vna rationum: ex quibus apparet imaginari aliud eſſe ab intelligere.

a Per virtutē imaginatiuā poſſum⁹ finger̄ formas imaginabiles quarū indiuidua nūq̄ ſenſimus.

¶ Amplius autem cum opinamur difficile aliquid: aut terribile ſtatim compatimur. Similiter autem eſt ⁊ ſi confidēdum. Scd̄m phantaſiam aut ſimiliter nos habemus: ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia et confidentia. Sunt autem et ipſius acceptionis differentie ſcientia: ⁊ opinio: ⁊ prudentia: ⁊ contraria horum: de quorum differentia altera ſit ratio.

¶ Et cum etiā nos exiſtimauerimus aliquod valde timoroſum: ſtatim patiemur. Et ſimiliter ſi exiſtimauerimus aliquod audactiuum per imaginationem: aut diſpoſitio noſtra erit ſicut diſpoſitio noſtra ſi viderem⁹ res in formis rerū timoroſarum: aut audactiuarū. Et differētie ipſi⁹ ꝯſilij ſunt ſcīa: ⁊ exiſtimatio: ⁊ itellect⁹: ⁊ ꝯtraria iſtis: ⁊ ſermo de differētijs iſtoꝝ fiet in alio loco.

154 ¶ Hoc qđ dixit manifeſtuꝫ eſt: ⁊ eſt alia ratiocinatio: ꝙ imaginatio eſt alia a conſilio ⁊ exiſtimatione: qm̄ cum nos exiſtimauerimus aliquod timoroſum: futurum quoquomodo nos patimur paſſione ac ſi illud timoroſum eſſet preſens. Et ſimiliter cum nos exiſtimauerimus aliqđ audactiuū futurum ſtatim patiemur: ſed non paſſione quali illo audactiuo exiſtenti in preſenti. Cum autē imaginati fuerimus illud timoroſum: ſtatim patiemur quaſi eſſet preſens. Et intendit hic per conſilium fidem. ¶ Et locus in quo promiſit loqui de iſtis differentijs: videt̄ mihi eſſe liber de ſenſu et ſenſato. Illic enim loquitur de rebus particularibus iſtarum virtutum: ⁊ in oībus accidentibus earum poſtremis.

¶ De eo autem qđ eſt ſentire: quoniam alterum eſt ab eo qđ eſt intelligere. Huius autem: aliud phantaſia: aliud opinio eſſe videtur. De phantaſia determinantes ſic, et de altero dicendum eſt.

Si igitur phantaſia eſt ſm quam phantaſma aliquod nobis fieri dicimus. Et ſi nõ aliquid ſm metaphoꝛam dicimus: vna quedam eſt potentia hoꝛum:aut habitus ſm quez diſcernimus: aut verum:aut falſum dicimus. Huiuſmodi autem ſunt ſenſus: opinio.ſcientia:⁊ intellectus.

¶ Et quia intelligere aliud eſt a ſentire. Et exiſtimatur ꝙ intelligere:aliud eſt imaginari:aliud conſiliari. Determinandũ eſt pri⁹ de imaginatione:deinde loquemur de alia intentione. ¶ Dicamus igitur ꝙ ſi imaginatio eſt que fit:que dicitur imaginari non ſm ſimilitudinem:eſt aliqua virtus iſtarum virtutum:aut diſpoſitio per quã innuimus ⁊ experimentamus: ⁊ dicimus verũ aut falſum. Et ex iſtis eſt ſenſus ⁊ exiſtimatio:⁊ ſciẽtia ⁊ intellectus.

¶ Cum compleuit ſermonem de ſenſu : incepit poſt loqui de virtute imaginatiua. ¶ Et.d. Et quia intelligere ⁊c.i.et quia manifeſtum eſt aut prope ꝙ intelligere eſt aliud a ſentire.ſed non eſt ita manifeſtum ꝙ intelligere eſt aliud ab imaginatione: exiſtimatur enim ꝙ actionum intellectus quedaz eſt imaginari:quedam credere:et ꝙ nulla eſt differentia inter imaginationem et intellectum:quapꝛopter determinandum eſt pꝛius de virtute imaginationis.D.poſtea de virtute rationali. ¶ D.d. Dicamus igitur ꝙ ſi eſt imaginatio ⁊c.i. dicamus igitur ꝙ ſi eſt actio que fit in nobis que. dicitur imaginatio nõ ſm ſimilitudinẽ:ſicut dicit̃ ſenſus falſus multotiẽs neceſſe eſt vt ſit:aut aliqua iſtarũ virtutũ cõpꝛehẽſarũ diſtictarũ.ſ.aut ſenſus:aut exiſtimatio:aut ſciẽtia:aut intellectus:aut virt⁹ alia ab iſtis virtutibus:et diſpoſitio alia ab iſtis diſpoſitionib⁹ ꝑ quã experimẽtam⁹ entia.i. eligim⁹ ea: et eſt vnũ eoꝛũ ꝑ quẽ debemus dicere verũ aut falſum. Deinde incepit declarare ꝙ non eſt aliqua iſtarum virtutũ. Et intendit per intellectum vt mihi videt̃ pꝛimas pꝛopoſitiones:⁊ per ſcientiã illud qđ peruenit ab his. 155 L

Nota ꝙ Aris. qre poſt tractatuz de imaginatiua incepit tractatuz de intellectu.

¶ Quod quidẽ igitur non ſit ſenſus:manifeſtum ex his eſt. Sẽſus quidẽ enim aut potentia:aut actus eſt:vt viſus ⁊ viſio. Phãtaſiatur autem aliquid ⁊ nullo hoꝛum exiſtẽte:vt qui in ſomnis. Poſtea ſm potentiam:ſenſus quidem ſemper adeſt viuentibus: ⁊ non oꝛbatis:phantaſia autem non. Si vero ei quod actu idem omnibus vtiqꝫ contingeret beſtijs phãtaſiam ineſſe. Videtur autem non vt foꝛmice:aut api:aut vermi. Poſtea hi quidẽ veri ſemper phantaſie autem plures falſe. Amplius autem nõ dicimus cum operemur certe circa ſenſibile. Quoniaz videtur hoc nobis homo:ſed magis cum non manifeſte ſentimus:tunc ⁊ aut verus aut falſus. Et qđ quidẽ diximus apparẽt ⁊ doꝛmiẽtib⁹ viſiones.

¶ Quoniam autez non eſt ſenſus:declaratum eſt ex iſtis rebus: ſi ſenſus eſt:aut potentia eſt:aut act⁹. V.g. viſus:aut viſio:⁊ quãdoqꝫ imaginatur aliquid quod eſt neutrum. V.g. ꝙ imaginatur in ſomno. Et amplius ſenſus eſt pꝛeſens: imaginatio autem nõ. Et ſi eſſet in actu idem:tunc eſſet poſſibile vt imaginatio eſſet in omnibus beſtijs:⁊ reptibilibus:quod non exiſtimatur. V.g. foꝛmicis:apibus:⁊ vermibus. Et amplius ille ſemp̱ eſt verus. Imaginatio autem eſt falſa in maioꝛi parte. Et amplius cum in rei ve

ritate ſcim⁹ hoc ſenſibile eſſe hominem:non dicimus nos imagi nari hoc eſſe hominem. Hoc enim non dicimus niſi qñ non manifeſte fuerit homo: et tunc erit:aut verum: aut falſum. Et ex his que prius diximus eſt: qꝛ etiam clauſis oculis imaginatur imaginationibus.

156 ℂ Quõ aũt imaginatio non eſt ſenſus:declarabitur ex iſtis rebus quas di
W cemus. Quarum vna eſt ꝙ qꝛ ſenſus eſt duobus modis:aut in potentia.v.g.viſus quando non agit:aut in actu.v.g.viſio eſt aliqua imaginatio que non eſt in actu neqꝫ in potentia.ſ.imaginatio que eſt in ſomno.ſm ꝙ eſt in actu nõ eſt ſenſus in potẽtia:⁊ ſm ꝙ iſte actus eſt et ſine pñtia rerꝫ ſenſibi lium nõ eſt ẽt ſenſus in actu. ℂ D.d.et ampli⁹ ſenſus ſemp eſt pñs ⁊c.hoc eſt ſcđm argumẽtum. Et eſt ꝙ ſenſus ſemp fit cũ pñtia ſenſibilis:imaginatio aũt non:ſed cũ abſentia. D.d.et ſi in actu eẽt idem ⁊c.i.hoc eſt tertium argumẽtũ. Exiſtimaẛ.n.ꝙ nõ oẽ aĩal imaginaẛ:⁊ eſt aĩal qđ non moueẛ ad ſenſibilia:niſi apud pñtiã corꝫ in actu:vt vermes:et muſce. Apes aũt ⁊ formice neceſſario imaginatur:apes vero ꝑꝑ artificiũ:formice aũt ꝑꝑ depõſ nem:ſed nõ curaẛ a de exẽplo. ℂ D.d.et amplius ille ſemp eſt verus ⁊c.h eſt illud argumẽtũ:⁊ ẽ ꝙ ſenſus ſunt veri b ſemp.i.in maiori pte:imaginatio aũt falſa eſt in maiori pte. ℂ D.d.et amplius cũ l rei veritate ⁊c.hoc eſt q̃rtũ argumẽtũ:et eſt manifeſtũ p ſe:nõ enim dicim⁹ qñ ſentim⁹ aliq̃d eſſe tale in rei veritate ꝙ imaginamur eũ:ſed qñ ſenſus vere nõ ꝯprehẽdit ipſum eſſe talẽ:et ſi ſenſus eẽt idem cũ imaginatione oporteret ꝙ vbi diciẛ ibi diceret imaginatio. ℂ D.d.et ex eis q̃ prius diximus ⁊c.i.et alia rõ eſt ⁊ propinqua predictis.ſ.ꝙ multotiens imaginatur clauſis oculis.

a De exẽplo ficuratur:an ſit verꝫ.ſ.36. F.cõ.67.

b Sẽſ⁹ ſũt ſiĩ maiori pte: ſed oppoſitũ d.F.c.152 ꝙ ſẽſ⁹ ſũt ſp veri.

ℂ At vero neqꝫ ſemper vera dicentium neqꝫ vna erit:vt ſcia:aut intellectus. Eſt enim phantaſia ⁊ vera et falſa. ℂ Relinquitur ergo videre ſi opinio ſit. Fit enim et opinio ⁊ vera et falſa. Sed opinio ni quidem inheret fides non enim contingit opinantes de quib⁹ videtur nõ credere. Beſtiarũ aũt nulli ineſt fides: Phantaſia autem multis. ℂ Amplius ſi omnes opinionẽ ſequitur fides. Fidẽ autem ſuaſum eſſe. Suaſionem autem ſequitur rõ. Beſtiarꝫ aũt quibuſdam phãtaſia ineſt quidem:ratio vero non.

Qđ imaginatio ñ ſit ſcientia.

Qđ nõ ſit opinio.

Prima rõ ex fide.

ℂ Et etiam non eſt aliquod iſtorꝫ:q̃ ſemp iudicãt:ſicut ſcientia ⁊ intellectus. Eſt.n.imaginatio falſa. Remanet igitur conſiderare vtrꝫ ſit exiſtimatio:cum exiſtimatio qñqꝫ eſt vera:quandoqꝫ falſa. Sed exiſtimationem cõſequitur fides. Impoſſe enim eſt vt q̃ exiſtimat non credat quod exiſtimat. Et nullum brutum ⁊ reptiliũ hꝫ fidẽ. Imaginatio aũt eſt in plurib⁹ eorꝫ. Oẽm igitur exiſtimationem conſequitur fides: Fidẽ aũt cõſequitur ſufficiẽtia. Sufficientiam autem rõnabilitas. Et reptilium ⁊ brutorum: q̃dam habent imaginationem:rationem autem non.

Scđa rõ ex ſuaſiõe

157 ℂ Cum deſtruxit imaginationẽ eſſe ſenſuꝫ:incepit deſtruere eã eſſe ſciam: aut intellectũ:aut exiſtimationẽ. ℂ Et.d.⁊ ẽt nõ eſt vnũ iſtorꝫ ⁊c.i.et ſi imaginatio eẽt ſcia:aut intellect⁹:ſemp iudicaret:ſed nõ eſt ita:ergo nõ eſt ſcia neqꝫ intellect⁹. ℂ D.d.remanet igiẛ ⁊c.i.remanet igitur cõſiderare vtrũ ſit exiſtimatio cũ vtrũqꝫ dicaẛ iudicãs:⁊ qñqꝫ falſans:et hoc facit exiſtimare ꝯaꝫ eẽ eadẽ ꝟtute ſm duas affirmatiuas in ſcđa figura. ℂ D.d.ſꝫ exiſtimatio

nē ꝯſequit̄ ⁊c.i.ſ; exiſtimationē ſp̄ ꝯſequit̄ fides. Et ſi imaginatio eēt exiſtimatio cōtingeret ꝙ oē imaginās haberet fidē:ſed multa imaginant̄:tñ nō hñt fidē:nullū eñ brutoꝝ h; fidē:ſ; plura coꝝ imaginent̄. ℭD.d.oēm igitur exiſtimationē ⁊c.i.et q2 oē exiſtimās eſt credēs. Et oē credēs ſibi ſufficit. Et oē qd ſibi ſufficit h; rōnē. Neceſſe ē vt oē exiſtimās habeat rōnē. et ſi imaginatio eēt exiſtimatio:tūc oē imaginās hēret rōnē:ſ; m̄lta brutorū ⁊ reptiliū videt̄ hēre imaginationē:ſ; nō rōnē oīo:ḡ imaginatio n̄ ē exiſtiatio. N

ℭ Manifeſtum ergo:quoniam neq; opinio cum ſenſu:neq; per ſenſum:neq; copulatio opinionis et ſenſus erit phantaſia. Propter hoc et manifeſtum eſt autem quod non alia quedam eſt opinio. ſed illa que quidem eſt cuius eſt et ſenſus. Dico autem ex albi opinione et ſenſu copulatio et phantaſia eſt. Non eniȝ ex opinione quidem albi eſt:ex ſenſu autem boni. Apparere igitur eſt opinari quod quidem ſentitur non ſm accidens.

ℭ Et manifeſtum eſt quod imaginatio impoſſibile eſt vt ſit exiſtimatio cum ſenſu:neq; compoſitio exiſtimationis et ſenſus ex iſtis rebus. Et ex hoc manifeſtum eſt quod exiſtiatio non eſt alicuius alterius ab eo cuius eſt ſenſus etiam ſcilicet ſi cōpoſitio q̄ fit ex exiſtiatione albi ⁊ ſenſu ei⁹ qd eſt imaginatio. Impoſſe ē.n. vt ſit ex exiſtimatione boni ⁊ ſenſu albi:ſed imaginatio eſt exiſtimatio eius qd ſentitur non accñtaliter.

ℭ Cū declarauit ꝙ impoſſe eſt vt imaginatio:ſit exiſtimatio aut ſenſus:aut ſcia:aut intellꝰ:⁊ vlr aliq̄ virtutū rōnis incepit declarare:⁊ ꝙ nō eſt ꝯpoſitū 185
ex exiſtimatiōe ⁊ ſenſu:vt dicebāt q̄dā antiquoꝝ. ℭ Et.d.⁊ manifeſtū ē ⁊c. i.manifeſtū ē ꝙ imaginatio nō ē exiſtimatio ꝯiūcta cū ſenſu:n; virt⁹ ꝯpoſita ex exiſtimatiōe ⁊ ſenſu ex ſermonib⁹ p̄dictis:in q̄b⁹ declarauim⁹ ꝙ imaginatio nō ē aliq̄ iſtaꝝ ꝟtutū:qm̄ ſi eēt ꝯpoſita ex eis ꝯtingeret vt vere dicerent̄ de ea ꝓprietates illaꝝ virtutū:ex quibus ꝯponit̄ mō medio. Cōpoſitū eñ ex aliquib⁹ neceſſe eſt vt in eo exiſtant quoquomō exiſtētia in ꝯponētib⁹. ℭ Et ex hoc ēt manifeſtū eſt ꝙ exiſtimatio vere nō eēt alicuius niſi eius cui⁹ eſt ſenſus:ſed deberet eē eiuſdē rōnis.ſ.ſi ꝯpō q̄ fit ex exiſtimatione albi et eius ſenſu:vt q̄dā dicebāt eēt imaginatio:⁊ innuit Platonē opinātē vt reputo ꝙ imaginatio eſt:vt in eodē ꝯponant̄ nobis exiſtimatio ⁊ ſenſus inſl'.ℭD.d.impoſſe eſt.n.vt ſit ⁊c.i.exiſtimatio eniȝ eſt boni et ſenſus albi:⁊ impoſſe eſt vt imaginatio ſit ꝯpō ex exiſtimatiōe eius qd eſt idē eſſe albū ⁊ bonū. Exiſtimatio.n.et ſenſus ſm hūc modū nō erūt eiuſdē niſi accñtalr. Imaginatio aūt apd eos ē exiſtimatio ⁊ ſenſus eiuſdē rei nō accñtalr:aut ē nccīū vt ſit ita:qm̄ ſi imaginatio ē eiuſdē rei:⁊ h̄ mãifeſtū ē:⁊ ꝯponit̄ ex exiſtiatiōe ⁊ ſenſu neccē ē vt exiſtiatio ⁊ ſenſ⁹ ſint eiuſdē rei eēntialr: Cōpoſitū ex aliq̄b⁹ neceſſe ē vt i eo exiſtāt quoq̄ mō exñtia i ꝯponētib⁹. Idē.5. ph.6.19. 52. Id.10 m.23. id.2 d ge.31. vi de ꝯſil'e.3. ph.c.43.

ℭ Apparent autem et falſa:de quibus ſimul acceptionē veram hñt. Et vr ſol vnius pedis:ſed credit̄ maior eſſe habitatione. Accidit igitur aut abijcere ſuiſpſius veram opinionem quam habebat ſaluatam re ipſa ſalua non oblitum nec decredentem. Aut ſi adhuc habet eandem:neceſſe eſt veram vel falſam. Sed falſa facta eſt cum lateat tranſcendens res.

ℭ Et imaginamur etiam res falſas:et cum habem⁹ in eis opinionē veram.v.g. Quoniam nos imaginamur quantitatē ſolis 5

eſſe pedalem:⁊ credimus ipſum eſſe maiorem terra. Cõtingit igi tur aut vt homo proijciat extiſtimationē quam habebat:et ē ſal ua ſalute rei ſiue vigilia ⁊ ſine ſufficiētia ecõtrario:ac ſi fuerit per manens adhuc in ipſa:neceſſario hoc idē erit verū ⁊ falſum. Sʒ nō efficit falſum:niſi qn̄ res trāſmutatur abſqꝫ eo qđ ſit ꝑcepta.

159 ¶ Et ſignū eius ꝙ exiſtimatio ⁊ ſenſus nō ſunt eiuſdē rei comprehendētis eſt ꝙ multotiens contradicunt ſibi in eadem re:ſentimus enim res falſas: et cum hoc habemus in eis opinionem veram. ¶ V.g. ꝙ viſibiliter ſentim᷒ quantitatem ſolis eſſe pedalem:et cum hoc opinamur vere ſolem eſſe maiorem terra. ¶ D.d. contingit igitur:aut vt homo proijciat ⁊c.i. contingit ſi eſtimatio et ſenſus in talibus rebus ſint eiuſdem comprehenſibilis:aut vt homo proijciat opinionē verā in iſtis rebus:lʒ opinio ſit ſalua nō trāſmutata propter tranſmutationē rei de qua eſt opinio ab aliqua diſpōne in aliam:neqꝫ ꝓpter hoc ꝙ opinās ēt tranſmutat ꝑ aliquā infirmitatem: aut vigiliam:aut argumētū qđ induxit ꝯclōnē ꝯtrarū:ſed tranſmutata per ſe. cum ſenſus et exiſtimatio .q. ſint idem q; ſunt eiuſdem:dico vt proijciat aut vt remaneat in ea credendo duo contraria inſimul:et erit erit res in ſe vera et falſa inſimul in eo tempore. ¶ D.d:ſed nō efficit falſa niſi qn̄ res tranſmutant.i.et impoſſe ē vt opio vera reuertat ⁊ fiat falſa ꝑ ſe:⁊ nō fit falſa niſi qn̄ res trāſmutat in ſe:abſqꝫ eo ꝙ illa ſit ꝑcepta. Et cū impoſſe ē vt eadē res ſit vera et falſa:eſt impoſſe vt verū tranſmutet ex ſe ſine tranſmutatiōe rei:ergo impoſſe eſt vt exiſtimatio et ſenſus ſint eiuſdem rei.

Nota ex quo cū ſenſu aliquis veram opinionem obijcere pt. vid ꝯſimile. ſ. poſte. t.c. 17. Cū impoſſe ſit vt eadē res ꝟa ſit ⁊ falſa:impoſſe ē vt verū tranſmutet ex ſe ſine trāſmutatiōe rei.

¶ Non ergo vnū aliquid horū eſt:neqꝫ ex his phantaſia. Sʒ qm̄ accidit moto hoc moueri alterum ab hoc. Phātaſia autem vide

O tur motus eſſe:et non ſine ſenſu fieri:ſed in his que ſentiūt:⁊ quorum ſenſus eſt. Eſt autem motum fieri ab actu ſenſu.

¶ Imaginatio igitur non eſt aliqua iſtarum:neqꝫ ex eis. Sed ſicut aliquid mouetur per motum alterius:et imaginatio exiſtimatur eſſe motus. Et impoſſibile eſt vt ſit ſine ſenſu:ſed in eis que ſentiūt:⁊ in eis que hn̄t ſenſuʒ. Et fit ēt mot᷒ ab actiōe ſenſ᷒.

160 ¶ Cum deſtruxit imaginationē eſſe aliquam iſtarum virtutum:aut cōpoſitum ex eis:incepit demonſtrare ſubſtantiam et eſſentiā eius. ¶ D. dixit imaginatio igitur ⁊c.i. declaratum eſt igitur ex hoc ſermone quod imaginatio non eſt aliqua iſtarum virtutum:neqꝫ compoſita ex eis:ſed ſubſtantia iſtius virtutis eſt quod dico:quoniā ſi ſint quedam que mouētur ab alijs et mouent alia:⁊ imaginatio videtur eſſe virt᷒ mobilis et paſſiua ab alia:et impoſſibile vt ſit ſine ſenſu:ſed eſt in rebus ſenſibilibus:et in animalibus habentibus ſenſum perfectum. Et poſſibile eſt vt mot᷒ fiat a ſenſu qui eſt in actu:neceſſe eſt vt imaginatio in actu nihil aliud ſit:niſi perfectio iſtius virtutis per intentiones ſenſibiles exiſtentes in ſenſu ſm modū ſm quem ſenſus perficiūtur per ſenſibilia que ſunt extra animam:⁊ ꝙ prima perfectio iſtius partis anime ſit virtus que innata eſt ſe aſſimilare ſenſationib᷒ que ſunt in ipo ſenſu communi. ¶ Sed Ariſto. propalauit i hoc ſermone precedens:et tacuit cōſequens:q; eſt manifeſtū:⁊ poſt declabit ipm modo perfectiori:⁊ ideo dimiſit eum in hoc loco.

¶ Et hunc ſimilem neceſſe eſt eſſe ſenſui. Erit vtiqꝫ phantaſia

P ipe motus non ſine ſenſu contingens. Neqꝫ non ſentientibus ineſſe. Et multa eſt ſm ipm facere ⁊ pati. Habēs ⁊ eſſe verā:et fal

ſam. Hoc aũt accidit pp hoc ꝙ ppꝛioꝛũ qdẽ ſenſus eſt ver⁹: aut ꝙ pauciſſimũ hñs falſum. Scdo aũt de accidere hoc:ꝛ hoc iã cõtingit mẽtiri. Qđ qdẽ eñ albũ nõ mentiť. Si aũt hoc albũ aut aliud mentiť. Tertio aũt cõium ꝛ cõſequẽtiũ accidẽtia qbus inſunt ppꝛia. Dico aũt vt motus ꝛ magnitudo accidũt ſenſibilib⁹: circa q̃ ẽ maxĩe iã decipi ƀ ſenſuƺ mot⁹ aũt ab actu fact⁹ differt a ſenſu. qui ab his trib⁹ ſenſib⁹. Et pꝛim⁹ qdẽ pñtis ſenſus ver⁹. Alij aũt pñtis:ꝛ abſẽtis. erunt vtiqꝫ falſi. ꝛ maxime cum pꝛocul ſit ſenſibile. Si qdẽ igiť nihil aliđ hñt q̃ dicta ſunt niſi phantaſia. Hoc ãt ẽ qđ dcm̃ ẽ. Phãtaſia vtiqꝫ erit mot⁹ a ſẽſu ƀ actũ fact⁹.

¶ Et opꝫ vt iſte ſit ſimilis ſenſui. Iſte eñ mot⁹ ipoſſe eſt vt ſit extra ſenſuƺ: aut ſit in carẽtẽ ſenſu. Et vt ſit illđ qđ hꝫ ipm agẽs et patiens et multas res. Et erit verus ꝛ falſus: et contingit hoc ꝑpter hoc qđ narrabo ſenſus rerum ꝓpꝛiarũ eſt verus: et fere non cadit in ipm falſitas. Deinde poſt ſenſus rei que ſequitur iſta: ꝛ in hoc loco põt falſari. v.g. hoc eſſe album: in hoc eñ non falſať: quoniam autem album eſt hoc: aut aliud falſať. Deinde tertius ſenſus: et eſt communium conſequentium res quas conſequuntur pꝛopꝛia: et ſunt ea quoꝛum eſſe eſt pꝛopꝛioꝛ in eis. et dico motum et quantitatem: et ſunt ea que contingunt ſenſibilibus: ꝛ in iſtis pꝛopꝛie cadit erroꝛ. Senſus igitur et mot⁹ qui ſunt ab actu differunt a ſenſu: ꝛ differunt ab iſti tribus modis ſenſus. Pꝛimus igitur quando ſenſus fuerit pñs erit verus: et alius falſať: ſiue fuerit pñs: ſiue abſens: maxime quando ſenſibile fuerit remotum. Si igitur quod narrauim⁹ non eſt alio modo ꝙ dixim⁹ et illud quod narratum eſt: eſt imaginatio. Imaginatio igitur eſt motus a ſenſu qui eſt in actu.

¶ Et neceſſe eſt ſi imaginatio eſt motus a ſenſu in actu: vt iſte motus qui eſt imaginatio ſit ſimilis ſenſui: in eis que contingunt ſenſui: et quod ſit impoſſibile: vt iſte motus ſit extra ſenſum: aut extra aĩalia: et ſint ea que habent hanc virtutem ex animalibus agentia per illam ꝛ patientia multas res: et ſit vera et falſa ſicut eſt de ſenſu. ¶ Deinde dicit: et contingit hoc ꝛc. id eſt ꝛ cõtingit vt in imaginatione accidat verum et falſum cum ſit motus a ſenſu qui eſt in actu ex hoc quod narrabo, de hoc qđ accidit, ſ. ſenſu. ſenſus enim quidam eſt verus in maioꝛi parte: et eſt ſenſus q̃ eſt rerum pꝛopꝛiarum. V.g. hoc eſt album: aut nigrum. et quidã eſt falſus in maioꝛe parte: et eſt duobus modis. ſenſus ſenſibilium accñtaliũ. v.g. quod iſte albus eſt Soꝛ. vel Plato. et ſenſus ſenſibilium cõium. v.g. quantitas et motus: quoniam in his dubus modis ſenſibilium cadit erroꝛ. Et cũ ita ſit neceſſe eſt vt imaginationi accidat de hoc illud quod accidit ſenſui et plus. 161 Pꝛimo autem quia motus qui fit in imaginatione a ſenſu q̃ ẽ in actu: differt a motu qui eſt in ſenſu a ſenſibilib⁹ apud abſentiam ſenſibiliũ: ꝛ pp hoc accidit falſitas imaginationi. Secundo vero qꝛ mot⁹ iſtoꝝ triũ modoꝛuƺ ſenſus ad virtutem imaginatiuam differunt abinuicẽ. Imaginatio autem que eſt ſenſibilium pꝛopꝛioꝝ qñ ſenſus compꝛehẽdit ea pꝛius oĩ mõ ẽ vera. Imaginatio aũt que eſt alioꝝ modoꝝ ſenſibilium: lꝫ compꝛehendat ea eſt

vid. 3. ca. 154.

falſa:cum ſenſus errat in eis. ¶D.d.ſenſus igitur et motus q̄ ſiūt ab actu
differūt a ſenſu.i. vt mihi vr̄.ↄp̄rehēſio igit̄ et mot⁹ qui fit a ſenſu in actu
q̄ ſunt imaginatio differūt a ſenſu in actu in eo qđ inuenit̄ de veritate ⁊ in
ſenſu. Et intendebat p̄ hoc ꝙ ſenſus eſt ver⁹:⁊ cū ſenſibile abſentauerit ſe:
forte trāſmutabunt̄ illa ſigna remanētia ex eo in ſenſu:et hoc erat cā erro
ris virtutis imaginatiue:lʒ ſenſus fuerit ver⁹. ¶D.d.et differt ab iſtis tri
b⁹ ⁊c.i.et differt iſte mot⁹ q̄ fit ex trib⁹ modis ſenſuū in actu.ſ.q̄ fit in vir
tute imaginatiua ab iſtis tribus modis ſenſus. Mot⁹ igit̄ q̄ fit a ſenſu:qui
fit a primis ſenſibilib⁹ ꝓprijs erit ver⁹ q̄n ſenſus fuerit p̄ñs.i.q̄n ſenſus eo
rū in actu p̄cedit imaginationē. Duo aūt alij mot⁹ q̄ ſunt a duob⁹ alijs mo
dis ſenſus in actu:q̄ fit a duob⁹ alijs modis ſenſibiliū falſat̄:lʒ ſit p̄ñs ſen
Alia lra ſus ⁊ ſenſerit illa ante imaginationē:et maxīe q̄n tp̄s ↄp̄rehēſionis ſenſi
hʒ locus. bilis a ſenſu fuerit remotū. ¶Et q: neceſſe eſt ſi imaginatio eſt mot⁹ a ſen
Epilogus ſu i actu:vt imaginatio ſit ſilr̄s ſenſui in oībus diſpōnib⁹:⁊ vt ſit poſſe red
Commen dere cās oīm apparentiū in ea per ſenſum:⁊ ſi fuerit ſilr̄s ſenſui in oīb⁹ di
tatoris. ſpōnibus vt ſit mot⁹ a ſenſu in actu:⁊ appʒ ꝙ eſt ſilr̄s:⁊ iā apparuit etiā
ex hoc ſermone ꝙ cās oīm apparentiū in ea poſſum⁹ reddere ſm ꝙ eſt mo
tus a ſenſu:et ꝙ eſt impoſſe reddere eas per aliā virtutē. ¶Et tūc q: neceſſe
Epilog⁹ eſt hoc totū ↄgregauit oīa que dixit:et dedit ↄcl'onē quā intēdebat:⁊.d.ſi
iuxta lite igit̄ qđ narrauimus ⁊c.i.ſi igit̄ hoc qđ narrauim⁹ de hac parte aīe vr̄ eē:et
rā. oīa q̄ cōtingunt in ea nō cōtingunt in ea:niſi ſm ꝙ eſt motus a ſenſu q̄ eſt
in actu tantū:non per aliam virtutē aīe.ſed ſi poſuerimus ipſaʒ eē aliā vir
tutē v̄tutū aīe ↄp̄rehenſiuarū:aut cōpoſitū ex plurib⁹ vna earū ↄtinget im
poſſe:vt declaratū eſt ex hoc ſermone. Illud aūt qđ narrauim⁹ ē illud ꝙ dr̄
imaginatio in rei veritate:ergo imaginatio eſt mot⁹ a ſenſu q̄ eſt in actu.
¶Et debes ſcire ꝙ imaginatio vr̄ eē motus a ſenſu in actu per alterū duo
Documē. rū. Quoꝝ vnū eſt:ꝙ cū fuerit poſitū ꝙ non eſt mod⁹ quē poſſe eſt dr̄e niſi
Pria rō. modi p̄dicti:ſcʒ aut ſcīa:aut intellectus:aut exiſtimatio:aut ſenſus:aut
ↄpoſitū ex eis:aut mot⁹ factus a ſenſu:et ex oīb⁹ accidit impoſſe niſi ab eo
ꝙ ſit mot⁹ a ſenſu:ex hoc eñi nullū accidit impoſſe:neceſſe eſt vt imagina
Scđa rō. tio ſit motus a ſenſu in actu. ¶Scđm aūt ē ꝙ cū fuerit poſitū ipſam eē cum
ſenſibili et inſenſibili:et ſilrē eiʒ in oīb⁹ ſuis diſpōnib⁹ poterim⁹ reddere
cās oīm apparentiū i ea ex hoc mō. Vñ neceſſe ē vt ſit mot⁹ a ſenſu i actu.⁊
Ari.cōgregauit ambo ⁊ cōcluſit ꝙ neceſſe eſt vt ſubſtātia imaginationis
ſit iſta ſubſtātia. Et ſic debemus intelligere ſermonē Ariſt.in hoc loco.

¶Qm̄ aūt viſus maxime ſenſus eſt ⁊ nomen a lumine accepit:
Q qm̄ ſine lumine non eſt videre. ¶Et quoniā i:manent:et ſimiles
ſunt ſenſibus:multa ſm ipſos operantur animalia. Alia quidem
q: non habēt intellectū vt beſtie. Alia vero ex velamento intell's
aliqñ paſſione:aut egritudine.aut ſomno:vt hoīes. ¶De phan
taſia quidē igit̄ quid eſt:⁊ pp̄ quid eſt dcm̄ ſit in tantum.
¶Et quia viſus eſt pro p̄rie ſenſus:deriuatum fuit ei nomen a
luce. Impoſſibile enim eſt videre ſine luce. Et quia ſenſationes
finguntur in eo:et ipſe eſt eodem modo. Ideo animal agit per
ipſum multa: Quoꝝ quedaʒ ſunt:quia non habent intellectū vt
bruta:et quedam quia forte intellectus in eo ſincopizatur ab ali
quo accidente:aut infirmitate:aut ſomno:vt hoīes. Hoc igit̄ ſit
finis noſtri ſermonis. Quid eſt. Et quare.

¶Et q̃r viſus proprie eſt illud qđ đr ſenſus primo:cū eſt nobiliſſimum īter ſen 162
ſuum:ꝛ non perficitur niſi a luce:iđ nomē iſtius virtutis deriuat̄ a noīe lu= 3.de ani
cis in lingua greca.¶Deinde incepit narrare vtilitatē iſtius virtutis ī aīali ma.63.
bus.ſ.cauſam finalē.ꝛ.d.ꝛ q̃r ſenſationes fingunt̄ in eo.i.ꝛ q̃r ſenſatiōes fin
gunt̄.ꝛ remanēt in aīali imagināti poſt abſentiā ſenſibiliū in eo modo ſm
quē erāt apud preſentiā ſenſibiliū.Jdeo aīal mouet̄ ab illis ſenſationibus
per hāc virtutē apud abſentiā ſenſibiliū multis motib⁹ ad ſenſibilia:ꝛ nō
ſenſibilia:querēdo vtile:ꝛ fugiēdo nociuū:quēadmodū moueba t̄ p ſenſus
a ſenſibilibus:ita ꝙ aīal nō caret vtilitate in preſentia ſenſibiliū apud ab=
ſentiā eorū:ſed iſta virtus remanet in eo modo ſm quē erat apud preſen=
tiā ſenſibiliū:ꝛ vlr̄ vtilitas apud preſentiā ſenſibilium:data eſt hui⁹ virtu=
ti apud abſentiā ſenſibilium.Jta ꝙ animal per hoc habet eſſe nobiliſſimū
in habendo ſalutem.¶D.d.quorum quedā non habēt intellectū ꝛc.i.que=
dā aīalia agunt per hāc virtutē:q̃r nō habēt intellectū:ꝛ habēt iſtam virtu
tem loco intellectus in acquirendo ſalutē:ꝛ quedā agunt per illā quando
intellectus fuerit ſincopizatus ab infirmitate aut alio: et ſunt animalia
habentia intellectus vt homines: tunc enim eſt eis loco intellectus.
¶Hic igitur eſt ſermo de imaginatione quid:ꝛ quare.Et hec duo natura=
liter ſunt deſiderata.

¶Capitulum Quartum.

DE parte autem anime qua cognoſcit anima ꝛ ſa=
pit(ſiue ſeparabili exiſtente:ſiue nō ſeparabili:ſm
magnitudinem:ſed ſm rationem)conſiderandum
quam habet differentiam: et quomodo quādoq
ſit ipſum intelligere.
¶De parte autem anime perſcrutandum eſt per
quam anima cognoſcit ꝛ intelligit(vtrum eſt pars differens: aut
non differens in magnitudine:ſed in intentione)Et perſcrutan=
dum eſt differentia que ſit:ꝛ quomodo ſit formare p intellectū. 1
Cum compleuit ſermonem de virtute imaginatiua que ſit ꝛ quare:in= Intentio
cepit perſcrutari de rationabili: et querere in quo differt ab aliis vlis.
virtutibus cōprehenſiuis.ſ.virtute ſenſus ꝛ imaginationis:ꝛ hoc in prima Jđ.2.hu=
ꝛ vltima perfectione.i. in actione:ꝛ in paſſione propria:cum neceſſe eſt vt ius cō.52
virtutes diuerſe diuerſentur in his duobus.Et cū in his duobus fuerint Jntentio
diuerſe:manifeſtum eſt ꝙ neceſſe eſt vt diuerſentur in qualitate actionis ſi ſpecialis.
fuerint actiue:aut paſſionis ſi paſſiue: aut in vtroq ſi vtrumq.¶Et quia Jđ.2.hu=
intentio eius eſt talis: incepit primo demonſtrare ꝙ eſſe iſtius virtutis.ſ. ius com.
ipſam eſſe diuerſam ab aliis virtutibus anime:manifeſtum eſt per ſe : cum 152.
per hanc virtutem a differt homo ab aliis animalibus:vt dictū eſt in mul a Per vtu
tis locis:ꝛ ꝙ hoc eſt dubium:vtrū differat ab aliis virtutibus in ſubiecto: tē rōnalē
ſicut in intentione:aut tantum differat in intentione:non eſt neceſſariū differt hō
ad preſciendum in hac perſcrutatione:ſed forte et hac perſcrutatione de= ab aliis
clarabitur quomodo.¶Et dixit. b De parte autē anime ꝛc.i.pars autem aīalibus
anime qua cōprehendimus cōprehentione que dicitur cognoſcere ꝛ intel= ꝯſile.12.
ligere:cum manifeſtum eſt eſſe diuerſa ab aliis virtutibus:ꝛ ignorare. Pri= me.cō.38
mo vtrum differat ab aliis virtutibus anime ſubiecto ꝛ intentione,vt pla= ꝛ.10.ethi
to ꝛ alii dicebant ꝙ ſubiectum iſtius virtutis in corpore aliud eſt a ſubie= co.ca.9.
cto aliarū:aut non differt ab aliis in ſubiecto:ſed tantū in intētione:nō no b Expoſi
cet in hac perſcrutatione quam intendimus : modo perſcrutandum eſt de tio lr̄e.

differētia qua iſta virtus differt ab alijs. ¶D.d.ꝛ quõ eſt formare p intellectũ.i.ꝛ pri⁹ ꝑſcrutãdũ eſt quõ eſt formare p intellectũ vtrũ ſit actio: aut receptio. Scire em̃ actiones aïe prius eſt apud nos ꝙ̃ ſcire ei⁹ ſubſtãtiã. ¶Et vł ꝙ intẽdebat hic p cognitionẽ: cognitionẽ ſpeculatiuã ꝛ p intellectũ cognitionẽ operatiuã: cũ intellectus ſit communis oïbus: cognitio autẽ non.

¶Si igitur eſt intelligere ſicut ſentire. Aut pati aliqd vtiq̃ erit ab intelligibili: aut aliquid huiuſmodi alterum.

¶Dicamus ꝙ ſi formare intellectum eſt ſicut ſentire. Aut patietur aliquo modo ab intellecto: aut aliud ſimile.

2 ¶Cũ narrauit ꝙ pͥcipiũ ꝑſcrutationis de ſubſtãtia hui⁹ ꝟtutis eſt ꝑſcrutari de genere hui⁹ actionis q̃ eſt formare p intellectũ: ꝛ ſcire gen⁹ qð precedit differẽtiã: incepit primo dubitare in hoc vtrũ formare p intellectũ ſit de ꝟtutib⁹ paſſiuis: ſicut eſt ſenſus: aut de actiuis. ¶Et ſi eſt de paſſiuis. vtrũ eſt paſſiuũ ꝑpter hoc qꝫ eſt materiale quoquomõ. ꝛ mixtũ cũ corpore.i. virtus in corpore: ſicut ſenſus eſt paſſiu⁹: aut nullo mõ eſt paſſiuũ: qꝛ non eſt materiale: neq̃ mixtũ cũ corpore oïno: ſꝫ de intẽtione paſſionis tm̃ hꝫ receptionẽ. ¶Et.d. Dicam⁹ igiť ꝙ ſi formare ꝛc.i. dicam⁹ igiť ꝙ ſi poſuerim⁹ ꝙ formare p intellectũ eſt ſicut ſentire.ſ. ex virtutibus paſſiuis: adeo ꝙ prima virtus intellectiua recipiat intellecta ꝛ cõprehẽdat ea: quẽadmodũ virtus ſentiẽs recipit ſenſibilia: ꝛ cõprehẽdit ea: neceſſe eſt alterũ duoꝝ: aut vt accidat ei aliqua trãſmutatio ꝛ paſſio ab intellecto ſimilis tranſmutationi q̃ accidit ſenſui a ſenſato: qꝛ perfectio ſenſus eſt virtus in corpore: aut nõ accidat ei trãſmutatio ſimilis trãſmutationi ſenſuũ: ꝛ paſſioni eoꝝ ſenſato: qꝛ prima perfectio intellectus nõ eſt virtus in corpore: immo nõ accidit ei oïno. ¶Et hoc intẽdebat cũ.d. aliud ſimile.i. aut nõ patiať paſſione equali paſſioni ſenſus.ſ. nõ accidit ei trãſmutatio ſimilis trãſmutationi q̃ accidit ſenſui: ſed ſolũ aſſimilať ſenſui: in receptione: qꝛ non eſt virtus in corpore.

Cõtinuatio.

Expõ lře.

¶Impaſſibile ergo oportet eſſe: ſuſceptiuum autem ſpeciei ꝛ potentia huiuſmodi: ſed non hoc. Et ſimiliter ſe habere ſicut ſenſi-

8 tiuum ad ſenſibilia: ſic intellectiuũ ad intelligibilia.

¶Oportet igitur vt ſit non paſſiuum ſed recipit formã: et eſt in potẽtia ſicut illud nõ illud. Et erit diſpoſitio ei⁹ ſcḋm ſimilitudinẽ: ſicut ſentiens apud ſenſibilia: ſic intellectus apud intelligibilia.

3 ¶Cũ narrauit ꝙ primo neceſſe eſt perſcrutari de hac actione q̃ eſt formare per intellectũ: vtrum eſt paſſiua aut actiua: incepit ponere illud qð vult declarare.ſ. ipſum eſſe de virtute paſſiua quoquomõ ꝛ ꝙ eſt nõ trãſmutabile: qꝛ nõ eſt corpus: neq̃ virtus in corpore. ¶Et.d. Oportet igitur vt ſit nõ paſſiuũ ꝛc.i.ꝛ cum bene fuerit perſcrutatũ de hoc apparebit ꝙ neceſſe eſt ꝙ iſta pars aïe p quã ſit formare eſt virtus nõ trãſmutabilis a forma quam cõprehẽdit: ſꝫ nõ hꝫ de intẽtiõe paſſionis: niſi hoc tm̃ ꝙ recipit formã quã cõprehẽdit: ꝛ qꝛ eſt in potẽtia illud quod cõprehẽdit: ſicut ſentiẽs: nõ qꝛ eſt aliqd hoc in actu corpus aut virtus in corpore: ſicut eſt ſentiens. ¶Et hoc intendebat cũ.d.ꝛ eſt in potẽtia ſicut illud nõ illud.i. ꝛ eſt in potentia ſicut ſenſus: nõ qꝛ illa virtus eſt aliquid hoc: aut corpus. aut virtus in corpore. ¶D.d. et erit eſſentia eius ſcḋm exemplũ: ſicut ſenſus apud ſenſibilia ꝛc. põt intelligi ſic: et neceſſe eſt vt ſit de virtutibus paſſiuis: ita ꝙ proportio ſenſus ad ſenſibilia ſit ſicut proportio intellect⁹ ad intelligibilia: ꝛ ſcḋm hoc in ordine ſermonis erit trãſpoſitio. tunc debet legi ſic: oportet igitur vt diſpoſitio eius ſit ſcḋm ſimilitudinem: ſicut ſenſus apud ſenſibilia: ſic intellectus

Cõtinuatio.

Expoſi.

Alia expoſitio.

apud intelligibilia:⁊ vt ſit non paſſiuū paſſione: ſicut paſſione ſenſuū: ſed
recipit formā:⁊ eſt in potentia ſicut illud non illud.
¶ Et pōt intelligi ⁊ diſpoſitio eiꝰ erit ſm hūc modū:ſicut ſentiēs apud ſen Scḋa expoſitio.
ſibilia:ſic intellectus apud intelligibilia.i. ꝙ ponere ipſum nō paſſiuū nō
cōtradicit huic ꝙ propoꝛtio eiꝰ ad intellectū ſit ſicut ꝓpoꝛtio ſentiētis ad
ſenſatū: ſed foꝛte cōcedēdo ipſum habere hanc propoꝛtionē erit neceſſe vt
ſit nō trāſmutabile. ¶ Et coegit nos ad illā expoſitionē hoc ꝙ intellectum Nō prime
habere hanc pꝛopoꝛtionē manifeſtū eſt per ſe:aut pꝛope cum hoc qḋ eſt.q. expōnis.
principiū ad ſciendū ipſum eſſe non paſſiuum neqꝫ tranſmutabile.
¶ Neceſſe itaqꝫ intellectum quoniam omnia intelligit immixtū entia mālia
eſſe ſicut dixit. Anaxa. vt imperet. Hoc autem eſt vt cognoſcat. ſenſata
Intus enim apparens pꝛohibet extraneum:⁊ obſtruet.
¶ Opoꝛtet igitur ſi intelligit omnia vt ſit non mixtum: ſicut di-
xit Anaxa. vt imperet.ſ. vt cognoſcat. Si enim in eo apparuerit
impediet alienum:quia eſt aliud.

¶ Cū poſuit ꝙ intellectus mālis recipiēs debet eſſe de genere virtutū paſ- 4
ſiuarū:⁊ cū hoc non trāſmutatur apud receptionem:quia neqꝫ eſt coꝛpus:
neqꝫ virtus in coꝛpoꝛe:dedit demonſtrationem ſuper hoc. ¶ Et.d.neceſſe
eſt igitur ſi intelligit ⁊c.i.neceſſe eſt ſi compꝛehēdit oīa exiſtētia extra aīaꝫ
vt ante cōpꝛehenſionē ſit nominatus ex hoc modo in genere virtutū paſſi-
uarū non actiuarū:⁊ vt ſit nō mixtus cū coꝛpoꝛibus.ſ.neqꝫ coꝛpus:neqꝫ vir
tus in coꝛpoꝛe naturalis:aut aīalis:ſicut.d.Anaxa. ¶ D.d.vt cognoſcat ⁊c.
i.neceſſe eſt vt ſit non mixtus:vt cōpꝛehendat oīa:⁊ recipiat ea.Si eñi fue-
rit mixtus tunc erit aut coꝛpus:aut virtus in coꝛpoꝛe:⁊ ſi fuerit alterū iſto
rum habebit formā pꝛopꝛiam:que forma impediet eū recipere aliquā for-
mam alienam. ¶ Et hoc intēdebat cū.d.ſi eñi apparuerit in eo ⁊c.i.ſi eñi ha
buerit formā ꝓpꝛiā rerū:tūc illa forma impediet eū a recipiēdo formas di Digreſſio.
uerſas extraneas:q̄ ſunt alie ab ea. ¶ Sꝫ modo cōſiderandum eſt in his ꝓ
poſitionibus:quibus Ariſ.declarauit hec duo de intellectu.ſ.ipſum eſſe in
gn̄e virtutū paſſiuarū:⁊ ipſum eſſe nō trāſmutabile:q̄ neqꝫ eſt coꝛpus:ne-
qꝫ virtus in coꝛpoꝛe.nam hic duo ſunt pꝛincipiū oīum que dicuntur de in- Ptō cel.
tellectu.Et ſicut Plato dicit:maximus ſermo dꝫ eſſe in pꝛincipio.minimus t.c.33.
eñi erroꝛ in pꝛincipio:eſt cā maximi erroꝛis in fine:ſicut dicit Ari. ¶ Dica
mus igr̄ qm̄ cū formare ꝑ intellectū eſt aliquo mō de ꝟtutibꝰ receptiuis: ſi
cut eſt de ꝟtute ſenſus:manifeſtū eſt ex hoc. Uirtutes eñi paſſiue ſunt mo-
biles ab eo cui attribuūtur:actiue autē ⁊ mouenti illud cui attribuuntur. Res non
Et q̄ res nō mouet niſi ſm ꝙ eſt i actu:⁊ mouet̄ ſm ꝙ eſt in potētia:neceſ- mouet ni
ſe eſt inq̄ꝫtū rerū forme ſunt in actu extra aīam:vt moueāt aīam rōnalē ſm ſi ſꝫ ꝙ eſt
ꝙ cōpꝛehēdit eas:queadmodū ſenſibilia inq̄ꝫtū ſunt entia in actu: neceſſe in actu.
eſt vt moueāt ſenſus.i.vt ſenſus moueant̄ ab eis:Et iō aīa rōnalis indiget Idem 3.
conſiderare intētiones q̄ ſunt in virtute imaginatiua: ſicut ſenſus indiget ph.17.9.
inſpicere ſenſibilia. ¶ Sed tamē videtur ꝙ forme rerū extrinſecarū mouēt me.20.
hāc virtutē:ita ꝙ mēs aufert eas a materijs:⁊ facit eas pꝛimo intellecta in
actu poſtqꝫ erāt intellecta in potētia: et hoc mō videt̄ ꝙ iſta aīa eſt actiua: Obiectio
nō paſſiua. ¶ Scḋm igit̄ ꝙ intellecta mouēt eā eſt paſſiua:⁊ ſm ꝙ mouent̄
ab ea eſt actiua.⁊ ideo dicit Ariſt. poſt.ꝙ neceſſe eſt ponere in aīa rationali Solutio.
has duas differētias.ſ.virtutē actionis ⁊ virtutē paſſionis:⁊ dicit aperte ꝙ
vtraqꝫ pars eiꝰ eſt neqꝫ generabilis neqꝫ coꝛruptibilis: vt poſt apparebit.
Sed hic incepit notificare ſubſtātiā virtutis paſſiue: cum hoc ſit neceſſe in
doctrina.Ex hoc igit̄ declaratur ꝙ hec differētia.ſ.paſſionis et receptionis

o exiſtit in virtute rõnali. ℭQm̃ aũt ſb̃a recipiẽs has formas. neceſſe eſt vt nõ ſit corpus:neq₃ virtus in corpore: manifeſta eſt ex ꝓpoſitionib⁹ quib⁹ Ariſt. vſus eſt in hoc ſermone. ℭQuarũ vna eſt ꝙ iſta ſubſtãtia recipit omnes formas materiales:⁊ hoc notũ eſt de hoc intellectu. ℭScd̃a autẽ eſt ꝙ omne recipiẽs aliquid neceſſe eſt vt ſit denudatũ a natura recepti:⁊ vt ſua ſb̃a nõ ſit ſb̃a recepti in ſpẽ. Si eñ recipiẽs eſſet de natura recepti:tunc res reciperet ſe:⁊ tũc mouẽs eſſet motũ. ℭVñ neceſſe eſt vt ſenſus recipiẽs colorẽ careat colore:⁊ recipiẽs ſonũ careat ſono:⁊ hec ꝓpoſitio eſt vera ⁊ ſine dubio. ℭEt ex his duab⁹ ſequit̃ ꝙ iſta ſubſtãtia q̃ dicit̃ intellect⁹ materialis nullã habeat in ſui naturã de formis materialibus illis. ℭEt q₂ forme materiales ſunt aut corpus:aut forme in corpore:manifeſtũ eſt ꝙ iſta ſb̃a q̃ dr̃ intellect⁹ materialis nõ eſt corpus:neq₃ forma in corpore:eſt igit̃ nõ mixtũ cũ mã oĩno. ℭEt debes ſcire ꝙ illud qđ dedit hoc neceſſario eſt: q₂ iſta ſb̃a eſt:⁊ ꝙ recipiẽs formas rerũ materialiũ vel materiales nõ h₃ in ſe formã materialẽ.ſ. cõpoſitã ex materia⁊ forma:⁊ neq₃ eſt etiã aliqua forma formaꝝ materialiũ. Forme.n. materiales nõ ſunt ſeparabiles. ℭNeq₃ eſt etiã ex formis p̃mis ſimplicib⁹:ille eñ nõ ſunt ſeparabiles:⁊ nõ recipiũt formas niſi diuerſas:⁊ ſm̃ ꝙ ſunt intellecte in potentia non in actu. eſt igitur aliud ens a forma ⁊ a materia:⁊ cõgregato ex eis. ℭUtrũ autẽ hec ſubſtãtia habeat formã diuerſam in eſſe a formis materialib⁹ adhuc nõ declarat̃ ex hoc ſermone. ℭPropoſitio eñ dicens ꝙ recipiẽs debet eſſe denudatũ a natura recepti intelligit̃ a natura ſpeciei illius recepti:nõ a natura ſui generis:⁊ maxime remoti:⁊ maxime eius qđ dictũ eſt per equiuocationẽ. Et ideo diximus ꝙ in ſenſu tact⁹ inuenit̃ mediũ inter cõtraria que cõprehendit:cõtraria eñ alia ſunt in ſpecie a medijs. ℭEt cũ talis eſt diſpoſitio intellectus materialis.ſ. ꝙ eſt vnũ entiũ:⁊ ꝙ potẽtia eſt abſtracta:⁊ nõ habet formã materialẽ:manifeſtũ eſt ipſum eẽ nõ paſſiuũ cũ paſſiua.ſ. trãſmutabilia ſint forme materiales:⁊ ꝙ eſt ſimplex:ſicut dicit Ariſt. ⁊ ſeparabilis:⁊ ſic intelligit̃ nã intellect⁹ mãlis apud Ariſto. et poſt loq̃mur de eis dubijs.

Recipiẽs dz eẽ denudatũ a nã recepti. 3đ. 2. đaia. 67. et 71. et 83. ⁊. 3. cc. 67.

Documẽtum.

2. de aïa. 118. 119.

ℭQuare neq₃ ipſius eſt eſſe naturam quandam neq₃ vnam niſi hanc ꝙ poſſibilis ſit qui vocatur anime intellectus. Dico autem intellectum quo opinatur ⁊ intelligit anima nihil eſt actu eorum que ſunt ante intelligere.

ℭEt ſi nõ habebit naturã niſi iſtã.ſ. ꝙ eſt poſſibilis: illud igitur
5 de aïa qđ dicitur intellectus. Et dico intellectũ illud ꝑ qđ diſtinguimus ⁊ cogitamus:nõ eſt in actu aliqđ entiũ anteq̃ intelligat.

ℭCũ declarauit ꝙ intellect⁹ mãlis nõ h₃ aliquã formã materialiũ:incepit diffinire ipm̃ hoc mõ et. d. Nõ eñ h₃ naturã ſm̃ hoc niſi naturã poſſibilitatis ad recipiẽdũ formas intellectas mãles ⁊. d. ⁊ ſic nullã h₃ naturã ⁊c. i. illud igit̃ ex aïa qđ dr̃ intellect⁹ mãlis:nullã h₃ naturã et eſſentiã qua cõſtituat̃ ſm̃ ꝙ eſt mãlis: niſi naturã poſſibilitatis:cũ denudet̃ ab oĩb⁹ formis mãlib⁹ ⁊ intelligibilib⁹. ℭD. d. ⁊ dico intellectũ ⁊c. i. Et intẽdo ꝑ intellectũ hic ṽtutẽ aïe q̃ dr̃ intellectus vere:nõ virtutẽ q̃ dr̃ intellect⁹ large.ſ. virtutẽ imaginatiuã in lingua greca:ſ₃ virtutẽ qua diſtinguim⁹ res ſpeculatiuas ⁊ cogitam⁹ in reb⁹ operatiuis futuris. d. nõ in actu aliqđ entiũ anteq̃ intelligat idelt diffõ igit̃ intellect⁹ mãlis eſt illud qđ eſt in potẽtia oẽs intẽtiones formaꝝ mãliũ vniuerſaliũ:⁊ nõ eſt in actu aliqđ entiũ anteq̃ intelligat ipm̃. ℭEt cũ iſta eſt diffinitio intellect⁹ mãlis:manifeſtũ eſt ꝙ differt apud ipſum a prima mã in hoc ꝙ iſte eſt in potẽtia oẽs intẽtiones formaꝝ vniuerſaliũ mãliũ. Prima autẽ mã eſt in potẽtia oẽs iſte forme ſenſibiles non

Quid per intellectuz vid. j. cõ. 20. et. 5. cõmen. 2.

Digreſſio. Prima pars.

cognoſcēs neq̧ cōprehēdēs. Et cā propter quā iſta natura eſt diſtinguēs a cognoſcēs: pria aūt mā neq̧ cognoſcēs neq̧ diſtiguēs eſt. q2 pria mā recipit formas diuerſas.ſ. indiuiduales: ꝛ iſtas. Iſte autē recipit formas vles. ¶ Et ex hoc appet ꝙ iſta nā nō eſt aliqd hoc: neq̧ corpus: neq̧ virtꝰ in corpore: qm̄ ſi ita eēt: tūc recipet formas ſm ꝙ ſunt diuerſa: ꝛ iſta. Et ſi ita eēt tūc forme exiſtes in ipa eēnt intellecte in potētia: ꝛ ſic nō diſtingueret nām formaꝝ ſꝫ ꝙ ſunt forme: ſicut eſt diſpō in formis indiuidualibꝰ: ſiue ſpūalibus: ſiue corporalibꝰ. ¶ Et ideo neceſſe eſt vt iſtā nā q̄ dr̄ itellectꝰ recipiat formas modo alio ab eo ſm quem iſte materie recipiunt formas receptionis: quarū concluſio a materia eſt terminatio prime materie in eis: ꝛ ideo nō eſt neceſſe vt ſit de gn̄e mārū iſtaꝝ in qbꝰ prima eſt incluſa: neq̧ ipſa prima mā. Qm̄ ſi ita eſſet: tūc receptio in eis eēt eiuſdē gn̄is. Diuerſitas.n. nature recepti facit diuerſitatē nature recipiētis. hoc igit̄ mouit Ariſt. ad imponēdū hāc naturā q̄ eſt alia a nā materie: ꝛ a natura forme: ꝛ a nā ꝯgregati. ¶ Et hoc idē induxit Theophraſtū et Themiſtiū et plures expoſitores ad opinādū ꝙ intellectꝰ mālis eſt ſbā: neq̧ gn̄abilis neq̧ corruptibilis. Oē em̄ gn̄abile ꝛ corruptibile eſt hoc: ſꝫ iā demōſtratū eſt ꝙ iſte nō eſt hoc: neq̧ forma in corpe: ꝛ induxit eos ad opinādū cū hoc ꝙ iſta eſt ſnīa Ariſt. Iſta.n. intētio.ſ. ꝙ iſte intellectꝰ eſt talis bn̄ appet intuētibꝰ demōſtrationē Ari. et ſua verba. De demōſtratiōe aūt ſm ꝙ expoſuimꝰ. ¶ De verbis vo: q2 d. ipm eſſe a nō paſſiuū: ꝛ d. ipm eſſe ſeparabile ꝛ ſimplex. hec.n. tria verba vſitātur in eo ab Ari. ꝛ nō eſt rectū: imo eſt remotū: vti aliquo eorū in doctrina demōſtratiua de gn̄abili ꝛ corruptibili. ¶ Sed cū poſt viderūt Ariſt. dicere ꝙ neceſſe eſt ſi intellectꝰ in potētia eſt: vt etiā intellectꝰ in actu ſit.ſ. agēs: et eſt illud qd extrahit illud qd eſt in potētia de potētia ad actū: ꝛ vt ſit intellectꝰ extractꝰ de potētia in actū: ꝛ eſt ille quē intellectꝰ agēs ponit in intellectū materialē ſm ꝙ artifex ponit formas artificiales in mā artificij: ꝛ cū poſt hoc viderūt opinati ſunt ꝙ iſte tertius intellectꝰ quē ponit intellectꝰ agēs in intellectū recipientē materialē: ꝛ eſt intellectꝰ ſpeculatiuus neceſſe vt ſit eternus. Cū em̄ recipiēs fuerit eternū: ꝛ agēs fuerit eternū: neceſſe eſt vt factū ſit eternū neceſſario. ¶ Et q2 opinati ſunt hic contingit vt in reiveritate nō ſit intellectus agēs neq̧ factū: cū agens b ꝛ factū nō intelligantur: niſi cū gn̄atione ꝛ tpe. Aut dicat̄ ꝙ dicere hoc agēs c ꝛ hoc factū nō eſt niſi ſm ſilitudinē. ¶ Et ꝙ intellectꝰ ſpeculatiuꝰ nihil aliud eſt niſi pfectio intellectꝰ mālis p intellectū agentē: ita ꝙ ſpeculatiuꝰ ſit aliqd cōpoſitū ex intellectu materiali: ꝛ intellectu q̄ eſt in actu. ¶ Et hoc qd d vr̄ ꝙ intellectꝰ agēs qn̄q̧ intelligit qn̄ fuerit copulatꝰ nobis: et qn̄q̧ nō intelligit: accidit ei ꝓpter mixtionē.ſ. ꝓpter mixtionē eiꝰ cū itellectu materiali: ꝛ ꝙ ex hoc mōtm̄ fuit coactꝰ Ari. ad ponēdū intellectū materialē: nō q2 intelligibilia ſpeculatiua ſint generata facta. ¶ Et confirmauerunt hoc per hoc qd propalauit Ariſto. ꝙ intellectus agens exiſtit in anima denudare nobiſcū vniuerſaliter formas a materijs primo. Deinde intelligere eas. et denudare eas nihil aliud eſt niſi facere eas intellectas in actu poſtq̄ erant in potentia. Quemadmodum comprehendere eas: nihil aliud eſt q̄ recipere eas. ¶ Et cum viderunt hanc actionem que eſt creare intellecta et generare ea eſſe reuerſaꝫ ad noſtrā volūtatē ꝛ augmētabilē in nobis ſm augmētationē intellectꝰ.ſ. q̄ eſt in nobis.ſ. ſpeculatiui. Et iā fuit declaratū ꝙ itellectꝰ q̄ creat ꝛ gn̄at itelligibilia ꝛ itellecta eſt intelligētia agēs: ideo dixerūt ꝙ intellectꝰ qui eſt in habitu eſt ipſe intellectꝰ: ſed accidit debilitas qn̄q̧: qn̄q̧ additio propter mixtionem. hoc igitur mouit Theophraſtum et Themiſtium et alios ad opinādū hoc de itellectu ſpeculatiuo: ꝛ ad dicēdū ꝙ hec erat opi

a Intellectꝰ nō paſſiuꝰ ꝛ ſimplex. 3. de aia. 12. et 6. Intellectus ſeparabilis. 3. d aia. 20. ꝑ. de aia. 31. 65. et 2. de aia. 21. 12. meta. 17. ꝙ ī paſſibile ēt hēs ꝓmo d aia. 66. Uide hoc ī Themiſtio ca. 23. 24. 25. 26. 27.

b Agēs ꝛ factū nō intelligunt̄ niſi cū generatiōe et tpe. idē 8. ph. 15. 2. ph. cō. 74. ꝛ 4. ph. c. 129

c Agēs ꝛ factū ī rebꝰ eternis ē ſꝫ ſilitudinē. cōſimile. 4. ce. cō. primo. vide ēt p hoc 12. me. cō. 44. vide 3. com. 36.

d Uide p hoc Themiſtiū. 3 de aia. ca 37. et. 38.

nio Ari. a ¶Et ſuper hoc ſunt qōnes nō pauce. Quarū prima eſt ꝙ hec poſitio ꝯtradicit huic qđ Ari. poſuit.ſ.ꝙ ꝓportio intellecti ī actu ad intellectū materialē eſt ſicut ꝓportio ſenſati ad ſentiēs:⁊ ꝯtradicit veritati ī ſe. ¶Si eñ formare ꝑ intellectū eſſet eternū: oporteret vt formatū ꝑ intellectū eſſet eternū: quapropter neceſſe eſſet vt forme ſenſibiles eēnt ītellecte ī actu extra aīam:⁊ nō materiales oīno:⁊ hoc eſt ꝯtra hoc qđ inueniť in iſtis formis. ¶Et etiā Ariſt. apte dicit in hoc lib. b ꝙ ꝓportio iſti⁹ virtutis diſtinguētis rōnalis ad intētiones formarū imaginatarū eſt ſicut ꝓportio ſenſuū ad ſenſata:⁊ iō aīa nihil intelligit ſine imaginatione: quēadmodū ſenſus nihil ſentit ſine p̄ñtia ſenſibilis. Si igiť intētiones ꝗs intellectus comprehēdit ex virtutib⁹ imaginatiuis eſſent eterne: tūc intētiones virtutum imaginatarū eſſent eterne:⁊ ſi eſſent eterne: tunc ſenſationes eſſent eterne. Senſationes eñ ſunt de hac virtute ſicut intētiones imaginabiles de virtute rōnabili:⁊ ſi ſenſatiōes eſſent eterne: tūc ſenſata eſſent eterna: aut ſenſationes eſſent intētiones alie ab intentionib⁹ rerū exiſtentiū extra aīam ī materia. Impoſſe eñ eſt ponere eaſdē intētiones qñq; eternas:⁊ qñq; corruptibiles. niſi eſſet poſſe ꝙ natura corruptibilis trāſmutareť ⁊ reuerteretť eterna. Et iō neceſſe eſt ſi iſte intētiones q̄ ſunt in aīa fuerint generabiliū ⁊ corruptibilium: vt ille etiā ſint generabiles ⁊ corruptibiles:⁊ in hoc fuit ꝓlixus ſermo in aliquo loco. ¶Hoc igiť eſt vnū impoſſibiliū q̄ videnť ꝯtradicere huic opinioni.ſ. huic qđ poſuim⁹ ꝙ intellect⁹ materialis eſt virtutis nō facte de nouo. Exiſtimať eñ ꝙ impoſſe eſt imaginari quō ītellecta erūt facta:⁊ iſta nō erūt facta. Qñ eñ agēs fuerit eternū:⁊ patiēs fuerit eternū neceſſe eſt: vt factū ſit eternū. ¶Et etiā ſi poſuerim⁹ factū eſſe generatum:⁊ eſt intellect⁹ q̄ eſt in habitu: quō poſſum⁹ dicere in eo qđ generat ⁊ creat intellecta.

Secunda queſtio.

¶Et eſt ſcđa qō magis difficilis valde:⁊ eſt ꝙ ſi intellect⁹ materialis eſt prima ꝑfectio hoīs: vt declarať in diffōne aīe:⁊ intellectus ſpeculatiuus eſt poſtrema perfectio: hō aūt eſt gñabilis ⁊ corruptibilis: vnus in numero ꝑ ſuā poſtremā ꝑfectionē ab intellectu: neceſſe eſt vt ita ſit ꝑ ſuā primā ꝑfectionem.ſ.ꝙ ꝑ poſtremā ꝑfectionē de intellectis ſum alius a te:⁊ tu alius a me. ¶Et ſi nō: tu eſſes ꝑ eſſe mei:⁊ ego ꝑ eſſe tui. ¶Et vľr hō eſſet ens anteq̄ eſſet. ¶Et ſic hō nō eſſet generabilis ⁊ corruptibilis in eo ꝙ hō ſed ſi fuerit erit in eo ꝙ aīal. ¶Exiſtimať eñ ꝙ quēadmodū neceſſe eſt ꝙ ſi prima ꝑfectio fuerit aliq̄d hoc:⁊ numerabilis ꝑ numerationē indiuiduorū vt poſtrema ꝑfectio ſit hmōi. iam etiā neceſſe eſt ecōuerſo.ſ.ꝙ ſi poſtrema ꝑfectio eſt numerata ꝑ numerationem indiuiduoꝝ hoīm vt prima ꝑfectio ſit huiuſmodi:⁊ alia ſunt multa contingentia impoſſibilia huic poſitioni. ¶Qm̄ ſi prima ꝑfectio eſſet eadem oīm hoīm ⁊ non numerata per numerationē eoꝝ cōtingeret ꝙ cum ego acquirerē aliquod intellectū: vt tu etiam acquireres illud idem:⁊ qñ ego obliuiſcerer aliqđ intellectū: vt etiam tu:⁊ multa impoſſibilia contingentia huic. ¶Exiſtimať eñ ꝙ nulla differentia eſt inter vtrāꝗ; poſitionē in hoc qđ cōtingit de impoſſibilib⁹.ſ. ex hoc quod ponimus ꝙ poſtrema ⁊ prima ꝑfectio ſunt hmōi.ſ. nō numerate ꝑ numerationē indiuiduoꝝ. ¶Et cū nos fugerimus oīa iſta iꝑoſſibilia ꝯtingit nobis ponere ꝙ prima ꝑfectio eſt hec intētio.ſ. indiuidualis ī materia numerata ꝑ numerationē indiuiduoꝝ hoīs ⁊ gñabilis ⁊ corruptibilis. Et iā declaratū eſt ex demōſtratione Ari. predicta ꝙ nō eſt aliquid hoc: neq; corp⁹ neq; virtus in corpore.

Tertia pars digreſſionis.

¶Quō igiť poſſumus euadere ab hoc errore: aut qualis eſt via diſſolutionis iſtius qōnis. ¶Alexan. aūt ſuſtentať ſup hunc ſermonē poſtremū:⁊ dicit ꝙ magis ꝯuenit naturalib⁹.ſ. ſermonē concludētem.ſ.ꝙ intellectus materialis eſt virtus generata: ita ꝙ exiſtimam⁹: adeo

Marginal notes:

a Impugnatio Themiſtij ⁊ theophraſti.

b Infra t. 6. et 8. tex. cō. 2.

Opi. Alex. affrodiſei

ꝙ ipſe opinatur in eo ⁊ in alijs virtutib⁹ aīe eſſe ꝑparationes factas in cor pore per ſe a mixtione ⁊ cōplexiōe:⁊ dicit hoc nō eſſe impoſſi.ſ.vt ex mixtio ne elementoꝝ fiat tale eſſe nobile mirabile:lꝫ ſit remotū a ſubſtātia elemē toꝝ propter maximā mixtionē. ¶ Et dat teſtimoniū ſup hoc eſſe poſſibi le ex hoc qđ apparet ꝙ cōpoſitio que primo cecidit in elemētis.ſ.cōpoſitio quatuor qualitatū ſimpliciū:cū hoc ꝙ eſt parua illa cōpoſitio eſt cū maxi me diuerſitatis in tm̄ ꝙ vnū eſt ignis:alius eſt aer. Et cū ita ſit nō eſt re motū vt ꝑ multitudinē compōnis que eſt in hoīe ⁊ in aīalib⁹ fiāt illic virtu tes diuerſe in tm̄ a ſubiectis elementoꝝ. ¶ Et hoc apte ⁊ vir propalauit in initio ſui libri de aīa:⁊ ꝑcepit vt cōſiderans de aīa primo dꝫ ꝑſcire mirabi lia compōnis corporis hoīs. Et dixit etiā in tractatu quē fecit de Itellectu ſm opinionē Ariſt. ꝙ intellect⁹ materialis eſt virtus facta a cōplexione:et hec ſunt v̲ba ei⁹. ¶ Cū igiť ex hoc corpore qñ fuerit mixtum aliqua mixtione generabiť aliqđ ex vniuerſo mixti:ita ꝙ ſit apertū vt ſit inſtr̄m iſtius intel lectus q̄ eſt in hoc mixto:cū exiſtit in oī corpore:⁊ iſtud inſtr̄m eſt etiā cor pus:tūc diceť eſſe intellect⁹ in potētia:⁊ eſt virt⁹ facta a mixtione q̄ cecidit in corporib⁹:ꝑparata ad recipiendū intellectū q̄ eſt in actu. ¶ Et iſta opi nio in ſubſtātia intellect⁹ materialis maxime diſtat a v̲bis Ariſt.⁊ ab eius demōſtratione. ¶ A v̲bis aūt vbi dicit ꝙ intellect⁹ materialis eſt ſeꝑabilis: ⁊ ꝙ nō hꝫ inſtr̄m corꝑale:⁊ ꝙ eſt ſimplex:⁊ nō patiēs.i.nō trāſmutabilis:et vbi laudat Anaxagorā in hoc qđ.d.ꝙ eſt nō mixt⁹ cū corꝑe. ¶ A demōſtra tione v̲o ſicut ſcitū eſt in hoc qđ ſcripſim⁹. ¶ Alexā.aūt exponit demōſtra tionē Ariſt. a qua ꝯcluſit intellectū materialē eſſe nō paſſiuū:neq; aliquid hoc:neq; corpus:neq; virtutē in corpore:ita ꝙ intēdebat ipſam ꝑparatio nē:nō ſubiectū ꝑparationis. ¶ Et iō dicit in ſuo libro de aīa ꝙ intellectus materialis magis aſſimilať ꝑparationi q̄ eſt in tabula nō ſcripta q̄ tabule ꝑparate:⁊ dicit ꝙ iſta ꝑparatio pōt dici vere ꝙ nō eſt aliqđ hoc: neq; cor pus:neq; virt⁹ in corpore:⁊ ꝙ nō eſt paſſiua. ¶ Sꝫ hoc qđ dicit Alex. nihil eſt. hoc eñ vere dꝫ de oī ꝑparatione.ſ.ꝙ neq; eſt corp⁹:neq; forma hic l cor pore. Quare igiť appropriauit Ariſt. hoc ꝑparationi q̄ eſt in intellectu in ter alias ꝑparatiōes:ſi nō intēdebat demōſtrare nobis ſubſtantiā ꝑparati: ſed ſubſtātiā ꝑparatiōis:ſi poſſe eſt dicere ꝙ ꝑparatio eſt ſubſtantia cū hoc qđ dicim⁹ ꝙ ſubiectū iſti⁹ ꝑparatiōis neq; eſt corpus:neq; virt⁹ in corꝑe. Et illud qđ ꝯcluſit demōſtratio Ari. alia intētio:eſt ab ea ſm quā dꝫ ꝙ pre paratio neq; eſt corpus:neq; virt⁹ in corꝑe. ¶ Et hoc manifeſtum eſt ex de mōſtratione Ari. ꝓpoſitio eñ dicēs ꝙ oē recipiēs aliqđ:neceſſe eſt vt in eo nō exiſtat in actu aliqđ ex natura recepti.manifeſtū ex eo ꝙ ſbā ꝑparati ⁊ natura eius querit habere hoc ꝑdicatū ſm ꝙ eſt ꝑparatū:ꝑparatio enim nō eſt recipiēs:ſꝫ eſſe ꝑparationis a recipiēte eſt ſicut accidētis ꝓprij. et iō cū fuerit receptio nō erit ꝑparatio ⁊ remanebit recipiēs. ¶ Et hoc manife ſtū eſt ⁊ intellectū ab oībus expoſitorib⁹ de demōſtratione Ariſt. Aliquid eñ eſſe nō corpus:neq; virtutē in corpore:diciť quatuor modis diuerſis. Quoꝝ vnus eſt ſbm intellectoꝝ:⁊ eſt intellect⁹ materialis:cuius eſſe demō ſtratū eſt ꝙ ſit. Secūdus eſt ipſa ꝑparatio exñs i materijs:⁊ eſt ꝓpinquus modo ſm quē dꝫ ꝙ priuatio ſimplr̄ neq; eſt corpus: neq; virtus in corꝑe. Tertius aūt eſt prima materia:cuius etiā eſſe demōſtratū eſt. Quartus eſt forme abſtracte:quarū eſſe eſt etiā demōſtratū:⁊ oīa iſta ſunt diuerſa. ¶ Et induxit Alex. ad hāc expoſitionē rem otā manifeſti erroris fugere.ſ.a qōni bus ꝑdictis. ¶ Et etiā videm⁹ Alex. ſuſtētari in hoc ꝙ prima ꝑfectio intel lectus dꝫ eſſe virtus gñata ſup v̲les ſermones dictos in diffōne aīe.ſ.qr eſt prima ꝑfectio corꝑis naturalis organici. Et dicit ꝙ iſta diffinitio eſt vera

vide ꝑ ea etiā j. de aīa.cō.88

2.de gñatione.16.

Scdā rō.

Cā erroris Alex. Fūdamētū Alex. i ſuo lib. de aīa.c.5.2. de a. tex. cō.7.

de oībus partibus aīe eadē intētione.⁊ dat rationem ſup hoc: qm̄ dicere q
oēs ptes aīe ſunt forme: eſt vniuocū aut ꝑpe:⁊ qꝛ forma eſt in eo qd eſt fi=
nis habētis formā: impoſſe eſt vt ſeparet̄: neceſſe eſt cū prime ꝑfectiōes aīe
ſint forme: q nō ſeparent̄.⁊ ꝑ hoc deſtruit vt in primis ꝑfectionib⁹ aīe ſit ꝑ
fectio ſeparata: ſicut dꝛ de nauta cum naue. Et vlr erit in ea aliqua pars q
dꝛ ꝑfectio intentione diuerſa ab intentione q̄ dꝛ in alijs. Et hoc qd ipſe fin=
git q manifeſtū eſt de ſermonibus vlibus in aīa: manifeſte.d.Ari. q nō eſt
manifeſtū in oībus partib⁹ aīe. Dicere eīm formā ⁊ primam perfectionē eſt
dicere equiuoce de aīa rōnali:⁊ de alijs partib⁹ aīe. ¶ Abubacher autem ⁊
Auēpace videt̄ intendere in manifeſto ſui ſermonis q intellectus materia
lis eſt virtus imaginatiua ſm q eſt preparata ad hoc q intentiones q̄ ſunt
in ea ſint intellecte in actu:⁊ q nō eſt alia virtus ſb̄a intellectus preter iſtā
virtutē. ¶ Abubacher aūt videt̄ intendere iſtud fugiendo impoſſibilia cō=
tingentia Alexan.ſ. q ſubiectū recipiens formas intellectas eſt corpus fa
ctum ab elemētis: aut virtus in corpe: qm̄ ſi ita fuerit: continget aūt vt eſſe
formarū in aīa ſit eſſe earū extra animā:⁊ ſic aīa erit nō cōprehenſiua: aut
vt intellectus habeat inſtrm̄ corporale: ſi ſubiectum ad intellecta ſit virtus
in corpore: ſicut eſt de ſenſibus. ¶ Et magis inopinabile de opiniōe Alex.
eſt hoc qd dixit q prime preparationes a ad intellecta ⁊ ad alias poſtre
mas ꝑfectiones de aīa ſunt res ꝑfecte a cōplexione: nō virtutes facte a mo=
tore extrinſeco vt eſt famoſum ex b opinione Ari.⁊ oīm peripatheticoꝝ.
Iſta eīm opinio in virtutib⁹ aīe cōprehēſiuis ſi eſt ſm q nos intellexerim⁹
eſt falſa. a ſb̄a eīm elemētorū ⁊ a natura eorū nō pōt fieri virtus diſtinguēs
aut cōprehenſiua. qm̄ ſi eſſet poſſibile vt a natura eoꝝ ⁊ ſine extrinſeco mo
tore fierēt tales virtutes: tūc eſſet poſſibile vt poſtrema ꝑfectio q̄ eſt intel=
lecta eſſet aliqd factū a ſubſtātia eoꝝ vt color ⁊ ſapor fiunt:⁊ iſta opinio eſt
ſimilis c opinioni negantiū cauſas agētes:⁊ nō concedentiū niſi cauſas
materiales tm̄:⁊ ſunt illi qui dicūt caſum: ſed Alexā. eſt maioris nobilita=
tis q̄ vt credat hoc; ſed q̄ōnes q̄ opponebant̄ ei de intellectu materiali coe=
gerūt ipſum ad hoc. ¶ Reuertamur d igit̄ ad noſtrū:⁊ dicamus q forte
iſte q̄ōnes ſunt que induxerūt Auēpace ad hoc dicendū in intellectu ma=
teriali. ſed q accidit ei impoſſibile manifeſtū eſt. Intētiones eīm imaginate
ſunt mouentes intellectū nō mote. Declarat̄ eīm q ſunt illud cui⁹ ꝓportio
ad virtutē diſtinctiuā rōnabilē eſt ſicut ꝓportio ſenſati ad ſentiēs: nō ſicut
ſentientis ad ſenſatū. ¶ Et ſi eſſet recipiēs intellecta tunc res reciperet ſe:⁊
mouēs eſſet motū. ¶ Et iam declaratū eſt q intellectus materialis impoſſi
bile eſt vt habeat formā in actu: cū ſb̄a ⁊ natura eius eſt vt recipiat formas
ſm q ſunt forme. ¶ Et cum hec omnia que poſſunt dici in natura intelle=
ctus materialis videntur impoſſibilia preter hoc qd.d. Ariſto, cui etiā con=
tingunt queſtiones non pauce. ¶ Quarum vna eſt q intellecta ſpeculatiua
ſunt eterna. Scd̄a autē eſt fortiſſima earū q poſtrema perfectio in hoīe ſit
numerata per numerationē indiuiduoꝝ hoīm:⁊ prima perfectio ſit vna nu
mero in oībus. ¶ Tertia aūt eſt queſtio Theophraſti:⁊ eſt q ponere q iſte
intellectus nullā hʒ formā: neceſſariū eſt ⁊ ponere etiā ipſum eſſe aliquod
ens neceſſarium eſt.⁊ ſi non. non eſſet receptio neqꝫ preparatio. Preparatio
eīm eſt receptio ex hoc qd inuenitur in ſubiecto:⁊ cū eſt aliqd ens:⁊ non ha=
beat naturā forme: remanet vt habeat naturam prime materie: qd eſt valde
inopinabile. Prima eīm materia: neqꝫ eſt cōprehenſiua: neqꝫ diſtinctiua: et
quō dꝛ in aliquo cuius eſſe ſit tale qd eſt abſtractū. ¶ Et cū oīa iſta ſint: id
viſum eſt mihi ſcribere qd vr̄ mihi in hoc.⁊ ſi hoc qd apparet mihi nō fue=
rit cōpletū; erit principiū cōplemēti:⁊ tunc rogo fratres vidētes hoc ſcriptū

a Prie p̄=parationes ad intelle=cta et ad alias po=ſtremas ꝑfectiōes ð aīa ſunt a motore ex=triſeco ſm Ari. ſʒ vid oppm̄.7. met.c.31. ɔtra The. ⁊ Aui. po nētes aīa mas ꝓdu ci a moto=re extrinſeco.

b Op̄. Ariſto. reqre ſup hoc 1. 2. de gña. aīaliū.c.3, ex̄ṗtio ph. 2.t.c.6, vſqꝫ ad.42. 2.ph.75, vide idem ɔtra Ale. 1.ð aīa.88 & Impu. op̄. Auēpa,

ſcribere ſuas dubitationes:ⁿ forte per illud inuenient verū in hoc: ſi nōdū
inueni.ⁿ ſi inueni vt fingo tunc declarabiť ꝑ illas qōnes. Ueritas eñ vt di ſ.eth.c.10
cit Ari. cōuenit ⁊ teſtať ſibi oī mō. ¶ Queſtio aūt dicēs quō intellecta ſpe Solo prie
culatiua erunt gñabilia ⁊ corruptibilia:ⁿ agēs ea ⁊ recipiēs erit eternum: qōnis.
ⁿ que eſt indigētia ad ponēdum intellectum agentem ⁊ recipiētem: ſi non 3.ph.15.
eſt illic aliqđ gñatum. ¶ Illa qō non contingeret:ſi non eſſet hoc aliqđ qđ
eſt cā eſſe intellecta ſpeculatiua gñata:mō aūt:qꝛ iſta intellecta cōſtituūtur
per duo quoꝝ vnū eſt gñatum:ⁿ aliud non gñatum:qđ dictum fuit in hoc
eſt ſm curſum naturalē:qm̄ qꝛ formare ꝑ intellectū ſicut dicit Ari. eſt ſicut
cōprehendere ꝑ ſenſum:cōprehendere aūt perficitur ꝑ duo ſubiecta. Quoꝝ
vnū eſt ſubiectū ꝑ qđ ſenſus fit virtus ⁊ eſt ſenſatum extra animā. Aliud au
tem eſt ſubiectū ꝑ qđ ſenſus eſt forma exiſtēs:ⁿ eſt prima ꝑfectio ſentiētis.
Neceſſe eſt etiā vt intellecta in actu habeāt duo ſubiecta. Quorum vnū eſt
ſubiectum ꝑ qđ ſunt vera.ſ.forme que ſunt imagines vere. Scōm autem eſt
illud ꝑ qđ intellecta ſunt vnum entium in mundo:ⁿ iſtud eſt intellectꝰ ma- 2.de anima.60.
terialis. Nulla eñ eſt differētia in hoc inter ſenſum ⁊ intellectum niſi quia
ſubiectum ſenſus ꝑ qđ eſt verus eſt extra animā:ⁿ ſubiectū intellectus ꝑ qđ
eſt verus eſt intra animā:ⁿ hoc dictum eſt ab Ari. in hoc intellectu vt vide J.t.cō.39.
bitur poſt. ¶ Et hoc ſubiectū in intellectu qđ eſt motor illius quoquomo-
do eſt illud qđ reputauit Auēpace eſſe recipiēs:qꝛ inuenit ipſum quādoqꝫ
intellectū in potētia:ⁿ quādoqꝫ intellectum in actu:ⁿ iſta eſt diſpō ſubiecti
recipiētis.ⁿ exiſtimauit ꝯuerſionē. ¶ Et iſta proportionalitas magis inue
nitur perfecta inter ſubiectū viſus qđ mouet ipſum.ⁿ inter ſubiectum intel
lectus qđ mouet ipſum. quēadmodum eñ ſubiectū viſus mouēs ipſum qđ
eſt color non mouet ipſum niſi qñ per preſentiā lucis efficiť color in actu:
poſtqꝫ erat in potētia:ita intētiones imaginate non mouēt intellectū ma-
terialē niſi qñ efficiunť intellecta in actu poſtqꝫ erāt in potētia:ⁿ propter
hoc fuit neceſſe Ari. ponere intellectum agētem vt videbitur poſt:ⁿ eſt ex- J.t.cō.18.
trahēs has intētiones de potētia in actū:quēadmodū coloris qui eſt in po
tētia:non eſt prima perfectio color qui eſt intētio] cōprehenſa:ſꝫ ſubiectum
qđ perficitur per iſtum colorē eſt viſus. ita etiā ſubiectū qđ perficitur ꝑ in-
tellectum in actu nō eſt intētiones imaginate que ſunt intellecte in poten-
tia:ſed intellectus materialis qui perficitur ꝑ intellecta:ⁿ eſt earum ꝓpor-
tio ad eam:ſicut proportio intentionis coloris ad virtutem viſiuam. ¶ Et
cum oīa iſta ſint ſicut narrauimus:non cōtingit vt iſta intellecta que ſunt
in actu.ſ.ſpeculatiua ſint generabilia,ⁿ corruptibilia:niſi ꝓpter ſubiectum
per qđ ſunt vera:nō propter ſubiectū per qđ ſunt vnuꝫ entium.ſ.intellectū
materialē. ¶ Queſtio autē ſcđa dicēs quō intellectus materialis eſt vnus Solo for
in numero in omnibus indiuiduis hominum non gñabilis:neqꝫ corrupti- malis pri
bilis:ⁿ intellecta exiſtentia in eo in actu:ⁿ eſt intellectus ſpeculatiuus:ſunt me qōnis
numerata per numerationem indiuiduorum hominum generabiliū ⁊ cor- Scđe qō-
ruptibiliū per generationem ⁊ corruptionem indiuiduorum : ⁊ hec quidē nis agita
queſtio valde eſt difficilis:ⁿ maximam habet ambiguitatē. ¶ Si eñ poſue tio.
rimus ꝙ iſte intellectus materialis eſt numeratus per numerationē indi- Primo pro
uiduorum hominum continget vt ſit aliqđ hoc aut corpus: aut virtꝰ in cor bat intel-
pore. ¶ Et cum fuerit aliquid hoc erit intentio intellecta in potentia. Intē lectū eſſe
tio autem intellecta in potentia eſt ſubiectum mouens intellectū recipien- vnicum.
tem:non ſubiectum motum. Si igitur ſubiectum recipiens fuerit poſitum
eſſe aliquid hoc:ⁿ cōtinget vt res recipiat ſeipſam vt diximus:qđ eſt impoſſe.
¶ Et etiam ſi conceſſerimus ipſam recipere ſeipſam contingeret vt re-
ciperet ſe vt diuiſa:et ſic erit virtus intellectus eadem cum virtute ſenſus:

aut nulla differẽtia erit inter eſſe forme extra animã ꝛ in aĩa. Hec eñ mate‑ria indiuidualis nõ recipit formas niſi has ꝛ indiuiduales. ꝛ hoc eſt vnuꝫ eoꝝ q̄ atteſtanť Ariſt. opinari ꝙ iſte intellect⁹ nõ eſt intẽtio indiuidualis. ¶ Et ſi poſuerim⁹ ꝙ nõ numerať ꝑ numerationem indiuiduoꝝ: ꝯtinget vt ꝓportio eius ad indiuidua exiſtẽtia in ſua ꝑfectione poſtrema in genera‑tione ſit eadẽ: vñ neceſſe eſt ſi aliqḋ iſtoꝝ indiuiduoꝝ acquiſierit rem ali‑quã intellectã: vt illa acquirať ab oĩbus illoꝝ: qm̄ ſi ꝯtinuatio illoꝝ indi‑uiduoꝝ eſt ꝓpter ꝯtinuationẽ intellect⁹ materialis cũ eis: quẽadmodũ cõ‑tinuatio hoĩs cũ intẽtione ſenſibili eſt ꝓpter ꝯtinuationẽ prime ꝑfectiõis ſenſus cũ eo q̄ eſt recipiẽs intentionẽ ſenſibilẽ. Cõtinuatio aũt intellectus materialis cũ oĩbus hoĩbus exiſtẽtibus in aliquo tꝑe in ꝑfectione eoꝝ po‑ſtrema dꝫ eẽ eadẽ ꝯtinuatio. Nihil ei facit alietatẽ ꝓportiõis ꝯtinuatiõis inter hec duo ꝯtinua: quare ſi hoc ita eſt: neceſſe eſt cũ tu acquiſieris aliqḋ intellectũ: vt ego etiã acquirã illud intellectũ: qḋ eſt impoſſ͠e. ¶ Et indiffe‑rẽter ſiue poſueris ꝙ poſtrema ꝑfectio generata in vnoquoqꝫ indiuiduo ſubiecta iſti intellectui. ſ. ꝑ quã intellect⁹ materialis copulať: ꝛ eſt ex ea q̄ſi forma ſeparabilis a ſubiecto ſuo cũ quo cõtinuať ſi aliquid eſt tale: et ſiue poſueris eã ꝑfectionẽ eſſe virtutẽ virtutũ anime aut virtutũ corporis idẽ eſt in ſequẽdo impoſſibile. ¶ Et iõ a opinandũ eſt ꝙ ſi ſunt aliqua aĩata: quoꝝ prima ꝑfectio eſt ſbã ſeparata a ſuis ſubiectis vt exiſtimať de corpo‑ribus celeſtib⁹ ꝙ impoſſibile eſt vt inueniať ex vna ſpecie eoꝝ plus vno in‑diuiduo: qm̄ ſi ex eis. ſ. ex eadẽ ſpecie inueniretur plus q̄ vnũ indiuiduũ. V.g. corpore moto ab eodẽ motore: tũc eſſe eoꝝ eſſet ocioſum ꝛ ſuꝑfluũ; cũ mo‑tus eoꝝ eſſet ꝓpter eandẽ intentionẽ in numero. V.g. ꝙ eſſe plus vna naui in numero vni naute in eadẽ hora eſt ocioſum: ꝛ ſilr eſſe plus vno inſtrũto in numero vni artifici eiuſdẽ ſpeciei inſtrũtoꝝ eſt ocioſum. ¶ Et hec eſt intẽtio eius qḋ fuit dictũ in primo de celo et mũdo. ſ. ꝙ ſi eſſet alius mundus: eſſet aliud corpus celeſte: ꝛ ſi eſſet aliud corpus haberet aliũ motorẽ in numero a motore iſtius corporis: ꝛ ſi hoc eſſet: tũc motor corporis celeſtis eẽt ma‑terialis numeratus ꝑ numerationẽ corpoꝝ celeſtiuꝫ. ſ. ꝙ impoſſibile eſt ꝙ vnicuiꝫ motor in numero ſit duorũ corpoꝝ diuerſoꝝ in numero; ꝛ iõ artiſ‑fex nõ vtiť plus vno inſtrũto cum ab eo non proueniat niſi vna actio. Et vltimus ꝙ intellectus qui eſt in habitu eſt vnus in numero: ꝛ iam enumerauit plura eoꝝ Auẽpace in epiſtola ſua quam appellauit ꝯtinuationẽ intelle‑ctus cum hoĩe: ꝛ cũ ita ſit qualis igiť eſt via ad diſſoluendũ iſtã q̄õnẽ diffi‑cilem. ¶ Dicamus igitur ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ hõ non eſt intelligẽs i actu niſi ꝓpter ꝯtinuationẽ intellectus cũ eo in actu. b ¶ Et eſt etiã manifeſtũ ꝙ materia ꝛ forma copulantur adinuicem: ita ꝙ cõgregatũ ex eis ſit vnicum ꝛ maxime intellectus materialis: ꝛ intẽtio intellecta in actu: c qḋ eñ com‑ponitur ex eis nõ eſt aliqḋ tertiũ aliud ab eis: ſicut eſt de alijs cõpoſitis ex materia ꝛ forma. ¶ Cõtinuatio igitur intellecti cum hoĩe impoſſibile eſt vt ſit niſi per continuationẽ alterius iſtarũ duarũ partium cum eo. ſ. partis q̄ eſt de eo quaſi materia: ꝛ partis que eſt de ipſo. ſ. de itellectu quaſi forma. ¶ Et cum declaratum eſt ex predictis dubitationibus: ꝙ impoſſibile eſt vt intellectum copuleť cũ vnoquoqꝫ hoĩm ꝛ numereť ꝑ numerationẽ eorũ ꝑ partem que eſt de eo quaſi materia. ſ. intellectum materialẽ. remanet vt con‑tinuatio intellectoꝝ cum nobis hominibus ſit per continuationem inten‑tionis intellecte cum nobis: ꝛ ſunt intentiones imaginate. ſ. partis que eſt in nobis de eis aliquo modo quaſi forma. ¶ Et ideo dicere puerum eſſe in‑telligentem in potentia poteſt intelligi duobus modis. Quorum vnus eſt

ꝙ forme

a Alia rõ ad idem.

b Ex intellectu materiali ꝛ intẽtione intellecta in actu fit maxime vnũ: qḋ ex eis cõponiť nõ eſt aliqḋ tertium aliud ab eis. ſed vide oppoſitũ. 12. meta. 51. cõ. vbi. d. ꝙ intelligere qḋ ſit ex intelligibile ꝛ intellectu diſtinctũ eſt ab intellectu.

c Et hoc ſumi ſolet cõpoſitum dicere tertiam entitatem a partibus diſtinctam.

ꝙ forme imaginate que ſunt in eo ſunt intellecte in potētia. Secundus autē ꝙ intellect⁹ mālis q̄ innatus eſt recipere intellectū illius forme imaginate eſt recipiēs in potētia: ꝛ cōtinuatus cū nobis in potētia. ¶ Declaratum eſt igiꝛ ꝙ prima ꝑfectio intellectus differt a primis ꝑfectionibus aliarū virtutū aīe: ꝛ ꝙ hoc nomē perfectio a dicitur de eis mō equoco ecōtrario eī qd̄ exiſtimauit Alex. b Et ideo dicit Ariſt. in diffinitione aīe ꝙ eſt ꝑfectio prima corporis naturalis organici: qd̄ nōdū eſt manifeſtū vtrū per oēs virtutes perficiaꝛ corpus eodē modo: aut eſt ex eis aliqua ꝑ quam corpus nō perficitur. ꝛ ſi perficiaꝛ erit alio modo. ¶ Preparatio autē que eſt in virtute imaginatiua intellectorū ſiḿs eſt preparationibus q̄ ſunt in alijs virtutibus aīe. ſ. ꝑfectionibus primis aliarū virtutū aīe ſm̄ hoc ꝙ vtraqꝫ preparatio generaꝛ per gn̄ationē indiuidui. ꝛ corrūpiꝛ ꝑ corruptionē eius: et vl'r numeraꝛ per nūerationē eius. ¶ Et differūt in hoc ꝙ illa eſt p̄paratio in motore vt ſit motor. ſ. p̄paratio q̄ eſt in intētionibus imaginatis. Secūda aūt eſt preparatio in recipiente: ꝛ eſt p̄paratio q̄ eſt in primis perfectionibus aliarū partiū aīe: ꝛ ꝑꝑ hanc ſimilitudinē inter has duas p̄parationes: exiſtimauit Auēpace ꝙ nulla eſt p̄paratio ad rē intellectā fiendā niſi p̄paratio exiſtēs in intētionibus imaginatis. ¶ Et he due p̄parationes differūt ſicut terra a celo. Una. n. p̄paratio eſt in motore vt ſit motor. Alia autē eſt p̄paratio in moto vt ſit motū ꝛ recipiens. ¶ Et iō opinādū eſt ꝙ iam apparuit nobis ex ſermone Ari. ꝙ in aīa ſunt due partes intellectua. Quarū vna eſt recipiēs: cuius eſſe declaratū eſt hic. Alia aūt eſt agēs: ꝛ eſt illud qd̄ facit intētiones que ſunt in virtute imaginatiua eſſe mouentes intellectū materialē in actu poſtqꝫ erant mouētes in potētia: vt poſt apparebit ex ſermone Ariſt. ꝙ he due partes ſunt nō generabiles neqꝫ corruptibiles: et ꝙ agēs c eſt de recipiente quaſi forma de materia vt poſt declarabitur. ¶ Et ideo opinatus eſt Themiſtius d ꝙ nos ſumus intellectus agens: ꝛ ꝙ intellectus ſpeculatiuus nihil eſt aliud niſi continuatio intellectus agētis cū intellectu materiali tm̄. ¶ Et nō eſt ſicut exiſtimauit: ſed opinanduꝫ eſt ꝙ in aīa ſunt tres partes intellectus. Quarū vna eſt intellectus recipiēs Scd̄a aūt eſt efficiēs. Tertia aūt factū. Et due iſtaꝝ triū ſunt eterne. ſ. agēs ꝛ recipiens. tertia aūt eſt generabilis ꝛ corruptibilis vno modo: eterna autē alio modo. ¶ Quoniam qꝛ opinati ſumus ex hoc ſermone ꝙ intellectus materialis eſt vnicuꝫ oībus hominibus. ¶ Et etiā ex hoc ſumus opinati ꝙ ſpecies humana eſt eterna: vt declaratū eſt in alijs locis. ¶ Neceſſe eſt vt intellectus materialis nō ſit denudatus a principijs naturalibus cōibus toti ſpeciei humane. ſ. primis ꝑpoſitionibus ꝛ formationibus ſingularibus cōibus oībus. Hec eīm intellecta ſunt vnica ſm̄ recipiēs: ꝛ multa ſm̄ intētionē receptā. Scd̄m igiꝛ modū ſm̄ quē ſunt vnica neceſſaria ſunt eterna: cū eſſe nō fugiat ſubiecto recepto. ſ. motore qui eſt intentio formarū imaginatarū: nō eſt illi impediēs ex parte recipiētis. Generatio igitur ꝛ corruptio nō eſt ei: niſi ꝑꝑ multitudinē cōtingentem eis nō ꝑꝑ modū ſm̄ quē ſunt vnica. ¶ Et iō cū in reſpectu alicuius indiuidui fuerit corruptū aliqd̄ intellectuꝫ primorū intellectorū per corruptionē ſui ſubiecti: per qd̄ eſt copulatū cum nobis ꝛ verū: neceſſe eſt vt illud intellectū nō ſit corruptibile ſimpliciter: ſꝫ corruptibile in reſpectu vniuſcuiuſqꝫ indiuidui. ¶ Et ex hoc modo poſſem⁹ dicere ꝙ intellectus ſpeculatiuus eſt vnus in oībus. Et cū cōſideratū fuerit de iſtis intellectis ſm̄ ꝙ ſunt entia ſimpliciter nō in reſpectu alicuius indiuidui vere dicuntur eſſe eterna: ꝛ ꝙ nō intelliguntꝛ qn̄qꝫ: ꝛ qn̄qꝫ nō: ſꝫ ſemper: ꝛ ꝙ illud eſſe eſt eis mediū inter eſſe amiſſum ꝛ eſſe remanēs: ſm̄. n. multitudinē ꝛ diminutionē cōtingētē eis a poſtrema ꝑfectione ſunt gn̄abilia ꝛ

cētā. vid̄ cō ſiꝛe. 7. me. 26. 27. ꝛ 60. 2. ꝛ. j. d̄ aīa. 77. ſꝫ vid̄ oppm̄ j. ph̄. 17. ꝛ 4. ph̄. 45.
a Perfectio ī v̄tutib⁹ aīe dr̄ equoce. Jd̄. 3. ī hoc cō. contra Alc. ꝛ. 2. d̄ aīa. 7. 21. ꝛ. 30. com.
b Excludit op̄. Alexā. Secl'dit op̄. Auēp. oſ̄dendo quō ītellect⁹ apd̄ ipſuꝫ ſit nūeratus.
c Cōtradictio h̄ꝛ. 12. met. c. 17. qꝛ h̄. d. ītellectū poſ̄ꝫ eē māꝫ ītellꝰ agētꝫ. ſꝫ ibi dicit ibꝫ nō eſſe māꝫ ſed locuꝫ.
d Op̄. Th. 3. de aīa. c. 27. 28. ꝛ. 20. ꝛ. d̄ aīa cō. 34. ꝛ. 8 ph̄. 46. ꝛ 2. de gn̄atione. 59.

corruptibilia:⁊ ſm ꝙ ſunt vnica in nũero ſunt eterna.¶ Hoc erit ſic ſi fue
rit poſitũ ꝙ diſpõ in poſtrema ꝑfectione in hoīe eſt ſicut diſpõ in intelle-
ctis cõibus oībus.ſ.ꝙ eſſe mũdi nõ denudatur a tali indiuiduo eſſe.hoc.n.
impoīe eſſe nõ eſt manifeſtũ.¶ Immo dicẽs hoc põt habere rõnẽ ⁊ cãm ſuf
ficiẽtẽ ⁊ faciẽtẽ alaꝫ deſcẽtẽ:qm̃ cũ ſapiẽtia⁊ eſſe in aliquo mõ ꝓprio holuꝫ
eſt ſicut modus artificiorũ eſſe in modis proprijs holuni:exiſtimat ꝙ im-
poīe eſt vt tota habitatio fugiat a ph̃ia:ſicut opinandũ eſt ꝙ impoſſibile
eſt vt fugiat ab artificijs nãlibus.Si eñ aliqua pars eius caruerit eis.ſ.vt
artificijs.U.g.quarta terre ſeptẽtrionalis nõ carebũt eis alie quarte. quia
hoc.n.declaratũ eſt ꝙ habitatio eſt poſſibilis in ꝑte meridionali : ſicut in
ſeptẽtrionali.Forte igitur ph̃ia inuenit in maiori parte ſubiecti in oī tpe ſi
cut homo inuenit ab hoīe ⁊ equus ab equo.Intellectus igitur ſpeculatiuꝰ
eſt nõ gñabilis:neqꝫ corruptibilis ſm hunc modũ.¶ Et vlr ita eſt de intel-
lectu agẽte creante intellecta:ſicut de intellectu diſtinguẽte ⁊ recipiẽte:quẽ
admodũ.n.intellectꝰ agẽs nũqꝫ deficit a gñando ⁊ creãdo ſimplr:lꝫ ab hac
Prio dala ſ.gñatione euacuatur aliquod ſbm:ita eſt de intellectu diſtinguente.¶ Et
tex.2.66. hoc innuit Ari.in primo iſtius libri cũ.d.⁊ formare per intellectũ ⁊ cõſide-
rare ſunt diuerſa ita ꝙ intus corrũpat aliquid aliud.ipſum aũt in ſe nullã
hꝫ corruptionẽ.¶ Et intendit per aliqd aliud:formas imaginatas huma-
nas:⁊ intẽdit ꝑ formare ꝑ intellectũ receptionẽ q̃ eſt ſemꝑ in intellectu mã
li:de qua intẽdebat dubitare in hoc tractatu:⁊ in illo:cũ.d.⁊ nõ ſumus me
3.de ala.t. mores quia iſte eſt nõ paſſiuus.Intellectꝰ aũt paſſiuus eſt corruptibilis:⁊
cõ.20. abſqꝫ hoc nihil intelligit.¶ Et intẽdit per intellectũ paſſiuũ virtutẽ imagi
natiuã.vt poſt declarabitur.⁊ vlr iſta intẽtio apparuit a remotis animam
eſſe immortalẽ.ſ.intellectũ ſpeculatiuũ.¶ Uñ plato.d.ꝙ vniuerſalia ſunt
neqꝫ gñabilia neqꝫ corruptibilia:⁊ ꝙ ſunt exiſtentia extra mẽtẽ.¶ Et eſt ſer
mo verus ex hoc modo ⁊ falſus ſm ꝙ ſonant verba eius:⁊ eſt modus quẽ
Ariſto.laborauit deſtruere in metaphyſica.¶ Et vniuerſalr iſta intentio
ale eſt ꝑs vera in ꝓpoſitionibus ꝓbabilibus q̃ dant alam eſſe vtrũqꝫ.ſ.mor
talem:⁊ non mortalẽ.Probabilia eñ impoſſibile eſt vt ſint falſa ſm totum.
Solo qõ- Et hoc apologizauerũt antiqui:⁊ in repreſentatione illius cõueniũt oẽs le
nis tertie. ges.¶ Tertia aũt q̃ſtio q̃ eſt qũo intellectus mãlis eſt aliqđ ens ⁊ nõ eſt ali
p qua formarũ mãliũ:neqꝫ etiã prima mã:ſic diſſoluit.¶ Opinandũ eſt.n.ꝙ
a Eſſentia iſtud eſt q̃rtũ genus eſſe:quẽadmodũ.n.ſenſibile eſſe diuiditur in formã:⁊
ꝑme ītelli mãm:ſic intelligibile eſſe opꝫ diuidi in cõſimilia his duobus.ſ.in aliqđ ſimi
gẽtie ẽ q̃- le forme:⁊ in aliqđ ſimile mãe.¶ Et hoc neceſſe eſt in oī intelligẽtia abſtra-
ditas eiꝰ. cta que intelligit aliud:⁊ ſi nõ:nõ eſſet multitudo in formis abſtractis:⁊ iã
ſꝫ in alijs declaratũ eſt in prima ph̃ia ꝙ nulla eſt forma liberata a potẽtia ſimplr niſi
diuerſa q̃ prima forma que nihil intelligit extra ſe:ſed eſſentia a eius q̃ditas eius
ditas ab alie aũt forme diuerſant in q̃ditate ⁊ eſſentia quoquomõ.¶ Et niſi eſſet hoc
eſſentia.ſꝫ genus entiũ qđ ſciuimus in ſcientia anime:nõ poſſumus intelligere multi-
vt pꝫ ꝑ pm̃. tudinẽ in rebus abſtractis:quẽadmodũ niſi ſciremus hic naturam intelle-
ſ.t.2.9.⁊.7 ctus non poſſemus intelligere ꝙ virtutes mouẽtes abſtracte debẽt eſſe in-
me.t.c.41 tellectus.¶ Et hoc latuit multos modernos adeo ꝙ negauerũt illud quod
vbi dr ꝙ in dicit Ariſto.in tractatu ſui libri:ꝙ neceſſe eſt vt forme abſtracte mouentes
abſtractis a corpora celeſtia ſint ſm numerũ corporũ celeſtiũ.¶ Et ideo ſcire de ala ne-
mã:idẽ eſt ceſſarium eſt in ſciẽdo primã philoſophiam.¶ Et iſte intellectus recipiẽs
q̃ditas et neceſſe eſt vt intelligat intellectũ q̃ eſt in actu.Cũ enim intellexerit formas
eſſentia. materiales dignior eſt vt intelligat formas nõ materiales:⁊ illud qđ intel-
ligit ex formis abſtractis.U.g.ex intelligentia agente non impedit ipſum
intelligere formas materiales.Propoſitio autem dicens ꝙ recipiens nihil

dꝫ habere in actu ex eo qð recipit:nō dicif ſimplr: ſed cū cōditione.ſ.ꝙ nō
eſt neceſſe vt recipiēs nō ſit aliqd in actu olno: ſed vt nō ſit in actu aliquid
ex eo qð illud recipit ſicut prediximꝰ.¶Immo debes ſcire ꝙ reſpectꝰ intel
lectus agētis ad iſtū intellectū eſt reſpectꝰ lucis ad diaphanū.⁊ reſpectus
formarū materialiū ad ipſum eſt reſpectꝰ coloris ad diaphanū: quēadmo
dum eñ lux eſt pfectio diaphani : ſic intellectꝰ agēs eſt pfectio intellectus
materialis:⁊ quēadmodū diaphanū nō mouef a colore:neqꝫ recipit eū ni
ſi qñ lucet ita iſte intellectꝰ nō recipit intellecta q̄ ſunt hic niſi ſm ꝙ pficif
per illū intellectū:⁊ illuminaf p ipſuꝫ⁊ quēadmodū lux facit colorē in po-
tētia eſſe in actu:ita ꝙ poſſit mouere diaphanū:ita intellectꝰ agēs facit in-
tētiones in potētia intellectas in actu:ita ꝙ recipit eas intellectꝰ materia-
lis.ſm hoc igif eſt intelligendū de intellectu materiali ⁊ agēte. ¶Et cū in
tellectus materialis fuerit copulatus ſm ꝙ perficif per intellectum agen
tem:tunc nos ſumꝰ copulati cū intellectu agēte:⁊ iſta diſpoſitio dicif ade-
ptio ⁊ intellectꝰ adeptus:vt poſt videbif. ¶Et iſte modꝰ ſm quē poſuimꝰ Cōm.36.
eſſentiā intellectꝰ materialis:diſſoluit oēs q̄ſtiones cōtingētes huic quod
ponimꝰ ꝙ intellectꝰ eſt vnus ⁊ multa:qm̄ ſi res intellecta apud me ⁊ apud
te fuerit idē oibus modis:continget ꝙ cum ego ſcirē aliquod intellectū vt
tu ſcires etiā ipſuꝫ:⁊ alia multa impoſſibilia. ¶Et ſi poſuerimꝰ eū eſſe mul
ta:cōtinget vt res intellecta apud me ⁊ apud te ſit vnū in ſpecie ⁊ due in in
diuiduo:⁊ ſic res intellecta habebit rem intellectā: ⁊ ſic procedit in infini-
tum.¶Et erit impoſſibile vt diſcipulꝰ addiſcat a magiſtro niſi ſcia q̄ eſt i
magiſtro ſit virtꝰ generās ⁊ creans ſcientiā q̄ eſt in diſcipulo ad modū ſꝫ
quē iſte ignis generat aliū ignē ſibi ſimilē in ſpecie: qð eſt impoſſibile.Et
hoc qð ſcitū eſt idē in magiſtro ⁊ diſcipulo:ex hoc modo fecit Pla.credere:
ꝙ diſciplina eſſet rememoratio.Cuꝫ igif poſuerimꝰ rem intelligibilē:q̄ eſt
apud me ⁊ apud te:multa in ſbīo ſm ꝙ eſt vera.ſ.formā imaginatiōis vnā
in ſubiecto ſm ꝙ eſt vna per qð eſt ens:⁊ eſt intellꝰ materialis:diſſoluunf
iſte q̄ſtiones perfecte.¶Modꝰ autē quē exiſtimauit Auēpace diſſoluere q̄
ſtiones aduenientes ſup hoc ꝙ intellꝰ eſt vnus aut multa.ſ.modū quem de
dit in ſua epiſtola intitulata.cōtinuatio intellꝰ cū hoīe.nō eſt modꝰ conue
niens ad diſſoluendū iſtā q̄ſtionē.Intellꝰ eñ quē demōſtrauit in ſua epi-
ſtola eſſe vnū qñ laborauit in diſſoluēdo iſtā q̄ſtionē : aliꝰ eſt ab intellectu
quē demōſtrat etiā illic multa:cū intellꝰ quē demōſtrauit eſſe vnū eſt itel-
lectus agēs inquantū eſt forma neceſſario intellꝰ ſpeculatiui . Intellꝰ ðo
quē demōſtrauit eſſe multa in ſpecie eſt intellꝰ ſpeculatiuꝰ . Hoc autē no-
men.ſ.intellꝰ.equoce dr de ſpeculatiuo ⁊ agēte.et ideo ſi illud qð intelligi
tur de hoc nomine intellꝰ in duobꝰ ſermonibꝰ oppoſitis.ſ.cōcludēti intel-
lectū eſſe multa:⁊ cōcludēti intellm̄ eſt vnū ē intētio nō equiuoca:tunc il
lud qð poſt dedit in hoc.ſ.qð intellꝰ agēs eſt vnus ⁊ ſpeculatiuꝰ multi.nō
diſſoluit hāc queſtionē.et ſi illud qð intelligif in duobꝰ ſermonibꝰ oppoſi
tis de hoc nomine intellꝰ ſit intētio equiuoca:tunc dubitatio erit ſophiſti
ca nō diſputatiua.¶Et nō ideo credendū eſt qð queſtiones quas dedit il-
le vir in illa epiſtola nō diſſoluunf:niſi ex hoc modo:ſed ille dubitationes
non ſunt ſophiſtice:ſed diſputatiue:⁊ per iſtum modū diſſoluef queſtio in
qua dubitabat in intellectu materiali vtrū ſit extrinſecus aut copulatus:⁊
cum hoc ſit declaratū reuertamur ad exponendū ſermonem Ariſto.

¶Unde neqꝫ mixtum eſſe rationabile eſt ipſum corpori . qua-
lis enim vtiqꝫ fieret : aut frigidus: aut calidus.et vtiqꝫ organum
aliquod erit ſicut ſenſitiuum:nunc autē nullum eſt. Et bene iam

dicentes ſunt animam eſſe locum ſpecierum: verum non tota ſed intellectiua: neqꝫ actu ſed potentia ſpecies.

¶ Et ideo neceſſe vt nõ ſit mixtus cum corpore quoniam ſi eſſet mixtus cum corpore: tunc eſſet in aliqua diſpoſitione: aut calidꝰ: aut frigidus: aut haberet inſtrumentum ſicut habet ſentiẽs modo autem non eſt ita. Recte igitur dixerunt dicentes ꝙ anima eſt locus formarum ſed non vniuerſa: ſed intelligens: neqꝫ forme in endelechia ſed in potentia.

¶ Hec eſt alia demõſtratio ꝙ itellectꝰ materialis nõ eſt aliq̄d hoc neqꝫ cor-
6 pus neqꝫ virtꝰ in corpe. ¶ Et. d. et ideo fuit neceſſe ⁊c. i. ⁊ q̄r. natura eius eſt
iſta quã narrauimꝰ recte: ⁊ neceſſe fuit vt nõ admiſcerẽ cũ corpore. i. ꝙ nõ
eſt virtꝰ in eo ſm̃ ꝙ admiſceẽ cũ corpore: vt declaratũ eſt. D. d. ſcḋam rõnez
ſup hoc. ⁊. d. ſi enĩ eſſet admixtꝰ ⁊c. i. ſi enĩ eſſet virtꝰ in corpore: tũc eſſet ali
qua diſpõ ⁊ alia qualitas: ⁊ ſi haberet qualitatẽ: tũc illa qualitas: aut attri
bueręt calido: aut frigido. ſ. cõplexioni in eo ꝙ eſt cõplexio: aut eſſet quali-
tas exiſtẽs in cõplexione tm̃ addita cõplexioni: ſicut eſt de aĩa ſenſibili: ⁊ ſi
bi ſiſibꝰ: ⁊ ſic haberet inſtr̃m corpale. D. d. ſed nõ eſt ita. i. ſ3 nõ h3 qualitatẽ
attributã calido ⁊ frigido: neqꝫ h3 inſtr̃m. ergo nõ eſt mixtũ cũ corpe. ¶ Et
Digreſſio ꝯſiderare debemꝰ in ꝯſecutiõe ⁊ deſtructiõe vtrũ indigeãt demõſtratione:
aut nõ. Dicamꝰ igiẽ qm̃ ꝯſecutio ꝯſequẽtis ad ꝑcedẽs eſt vera: manifeſtum
eſt ex ꝑdictis. ¶ Declaratũ enĩ eſt ꝙ oĩs virtꝰ in corpe cõpoſito: aut attri-
buiẽ primis qualitatibꝰ. ſ. forme cõplexionis: aut erit virtꝰ exñs in forma
2. de aĩa. t. cõplexionali: ⁊ ſic neceſſario erit aĩa organica. ¶ Deſtructio ꝟo manifeſta
cõm. 130. eſt ex ꝑdictis. Declaratũ eſt enĩ ꝙ nullũ eſt inſtr̃m aliud ab inſtr̃is quinqꝫ
ſenſuũ vbi fuit declaratũ ꝙ nullꝰ eſt ſenſus ſextꝰ: ⁊ vl̃r ſi intell̃s eſſet virtꝰ
aĩalis in corpe: tũc aũt eſſet ſextꝰ ſenſus: aut ꝯñs ſextũ ſenſum. ſ. aliq̄d cuiꝰ
ꝓportio ad ſextũ ſenſum eſſet ſicut imaginatio ad cõmunẽ ſentiẽtẽ. ¶ Qm̃
autẽ intell̃s materialis nõ eſt virtꝰ attributa cõplexioni: manifeſtũ eſt ex ꝑ
dictis: qm̃ cũ aĩa ſenſibilis nõ eſt virtꝰ attributa cõplexioni: q̃to magis in-
tellectꝰ. ¶ Et ſi eſſet attributa cõplexioni: tũc ſicut dicit Ari. eſſe forme lapi
dis in aĩa eſſet idẽ cũ eius eſſe extra aĩam: ⁊ ſic lapis eſſet cõprehẽdens: et
alia multa impoſſibilia ꝯtingẽtia huic poſitioni. ¶ Et quidã dubitauit in
hoc qḋ fuit dictũ. ſ. ꝙ intell̃s nõ h3 inſtr̃m ex hoc qḋ dr̃ ꝙ virtꝰ imaginati-
ua eſt in anteriori cerebri: ⁊ cogitatiua in medio: ⁊ rememoratiua in poſte
riori: ⁊ hoc nõ tm̃ dictũ eſt a medicis: ſed dictũ eſt in de ſenſu ⁊ ſenſato. Ga-
lenus autẽ ⁊ aliȷ̃ medici ratiocinanẽ ſup hoc ꝙ iſte virtutes ſunt in iſtis lo
cis ꝑ locũ cõcomitãtiõis eſt locꝰ faciẽs exiſtimare: nõ verꝰ. ¶ Sed declara-
tum eſt in libro de ſenſu ⁊ ſenſato: ꝙ talis eſt ordo iſtaꝝ virtutũ in cerebro
a Uirtus ꝑ demõſtrationẽ dantẽ eſſe ⁊ cauſam: ſed iſtud nõ cõtradicit illi qḋ dictum
cogitati- eſt hic. Uirtꝰ a enĩ cogitatiua apud Ari. eſt virtꝰ diſtinctiua indiuidua-
ua diſtin- lis. ſ. ꝙ nõ diſtinguit niſi indiuidualr̃: ⁊ nõ vl̃r. Declaratũ eſt enĩ illic ꝙ vir
guit indi tus cogitatiua nõ eſt niſi virtꝰ q̃ diſtinguit intentionẽ rei ſenſibilis a ſuo
uidualr̃. idolo imaginato: ⁊ iſta virtꝰ eſt illa cuiꝰ proportio ad has duas intẽtiões
Idẽ. j. cõ. ſcil3 ad idolũ rei ⁊ ad intẽtionẽ ſui idoli eſt ſicut proportio ſenſus cõis ad
20. ⁊. 33. 16 intẽtiones quinqꝫ ſenſuũ. Uirtꝰ cogitatiua eſt de gñe virtutũ exiſtentium
2. de aĩa in corpore. ¶ Et hoc aperte dixit Ari. in illo libro cũ poſuit virtutes indi-
cõmẽ. 63. uiduales diſtinctiuas in quatuor ordinibꝰ: In primo ponit ſenſum cõmu
nem; deinde virtutẽ imaginatiuã: deinde cogitatiuã: ⁊ poſtea rememorati
uam. et poſuit rememoratiuã magis ſpiritualẽ. deinde cogitatiuã: deinde

imaginatiuã: ⁊ poſtea ſenſibileꝰ; igit homo ꝓprie habeat virtutẽ cogitatiuam: tñ nõ facit hanc virtutẽ eſſe rationabilẽ diſtinctiuã. Jlla eñ diſtinguit intẽtiones vniuerſales nõ indiuiduales: ⁊ hoc fuit aperte dictum ab Ari. in illo libro. Uirtꝰ igit diſtinctiua rationalis ſi eſſet virtꝰ in corpore: cõtingeret vt eſſet vna iſtarũ virtutũ quatuor: quapropter haberet inſtrumẽtum corporale: aut eſſet alia virtꝰ indiuidualis diſtincta ab iſtis q̃tuor ſed iam declaratũ eſt illic hoc eſſe impoſſibile. ¶Et qꝛ Gale. exiſtimauit ꝙ virtꝰ cogitatiua eſt rationalis materialis: fecit ipſum errare in hoc locꝰ cõſequẽtis: qꝛ eñ virtꝰ rationalis appropriaṫ homini: ⁊ cogitatiua appropriatur ei exiſtimaṫ ꝑ cõuerſionẽ affirmatiue vlis: ꝙ cogitatiua eſt rationalis: ⁊ vnus eorũ q̃ errauerũt in hoc eſt Albelfarag babylonienſis in ſuo cõmẽto in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. D. d. recte igit dixerũt dicẽtes aīam eſſe locũ formarũ. i. cũ declaratũ ſit ꝙ nõ eſt mixtꝰ alicui corpori: tunc recte dixerũt deſcribẽtes aīam eſſe locũ formarũ cũ acceperũt in notificãdo ſbam eius propinquã iſtã cõſimilitudinẽ ⁊ cõueniẽtiã q̃ eſt inter ipſam ad ſpẽs: et locũ ad locatũ. D. d. ſed nõ vniuerſa ſed intelligẽs. i. ſed iſta cõſimilitudo nõ dꝫ accipi in intelligẽdo oẽs partes aīe: ſed tñ in aīa rationali: alie eñ partes aīe ſunt forme in materijs: rationalis autẽ nõ. D. d. ⁊ forme nõ in perfectiõe: ſed in potẽtia: ſed locꝰ differt ab aīa diſtinctiua intelligẽte in hoc qꝺ locꝰ nihil eſt eorũ q̃ ſunt ĩ eo: aīa aũt rõnalis nũlis eſt forme exñtes in ea nõ actu: ſed potẽtia: ⁊ fecit hoc ne aliqs intelligat ex hac deſcriptiõe qꝺ genus acceptũ in ea ſit genus verũ: nõ rhetoricũ: ſed cogiṫ hõ ĩ talibꝰ rebꝰ: q̃ nõ intelligunṫ niſi ꝑ cõſimilitudinẽ vt notificet ea ꝑ talia gña rhetorica.

Error Gale.

Q

Secda ps expoſitiua tex.

¶Quoniam autem non ſimilis ſit impaſſibilitas ſenſitiui ⁊ intellectiui: manifeſtum eſt ex organis ⁊ ſenſu. Senſus enim nõ poteſt ſentire ex valde ſenſibili. vt ſonum ex magnis ſonis: neq; ex fortibus odoribꝰ: ⁊ coloribus: neq; videre: neq; odorare. Sed intellectus cum intelligat aliquid valde intelligibile: nõ minus intelligit infinita ſed ⁊ magis. Senſitiuum quidem enim non ſine corpore eſt. Jntellectus autem ſeparabilis.

¶Quoniam autem priuatio paſſionis in ſentiente: ⁊ in formatione per intellectum non eſt conſimilis: manifeſtum ineſt ſenſu. Senſus enim non poteſt ſentire poſt forte ſenſatum. Uerbi gratia poſt ſonos maximos: aut poſt colores fortes: aut poſt odores fortes. Jntellectus autem cum intellexerit aliquod forte intelligibilium: tunc non minus intelliget illud qꝺ eſt ſub primo immo magis. Sentiens eñ nõ eſt extra corpus. Jſte autẽ eſt abſtractꝰ.

¶Cum declarauit ꝙ intelľs materialis nõ admiſceṫ materie: incepit notificare ꝙ hoc ꝯuenit apparẽtibus. hec eñ eſt cõditio neceſſaria neceſſarijs demõſtrationibus. ſ. vt apparẽtia ſenſu nõ differat ab eo qꝺ videṫ per rationem. ¶Et. d. qñ autẽ priuatio paſſionis ⁊c. i. qm̃ priuatio tranſmutationis exiſtentis in ſenſu nõ eſt ſimilis priuationi trãſmutationis exiſtentis in intellectu vt demonſtratũ fuit ratione: manifeſtũ eſt ex apparẽtibus. priuatio eñ tranſmutationis in intellectu dꝫ eſſe pura. ⁊ nõ eſt ita priuatio trãſmutationis in ſenſu cum ſenſus ſit virtus materialis. D. d. ſenſus eñ non poteſt ſentire ⁊c. i. ⁊ ſignũ eius eſt: qm̃ ſenſus nõ poteſt ſentire ſua ſenſibilia ꝯueniẽtia ſibi quãdo ſenſerit aliquod forte ⁊ receſſerit ab eo ſubito ad illud aliud ſenſibile. U. g. quando ſenſus auditꝰ receſſerit a magno ſono

aut viſus a forti colore: ⁊ olfatus a forti odore: ⁊ cauſa in hoc eſt paſſio et trāſmutatio que accidūt ſentiēti a forti ſenſato. ¶ Et cauſa huius trāſmutationis eſt: q2 eſt virtus in corpore. ¶ Et cum demonſtrauit hoc q̄d videt̄ de demōſtratione in ſenſu: incepit notificare q̄ cōtrariū eſt de intellectu: et dixit: ſed intellectus q̄ñ intellexerit aliq̄d forte ⁊c. i. intellectus q̄ñ intellexerit aliq̄d forte intelligibile: tunc facilius intelliget intelligibile nō forte: vñ ſcimus q̄ nō patit̄ neq3 trāſmutat̄ a forti intelligibili. ¶ Et cum demōſtrauit eos eſſe diuerſos: in hoc dedit cauſam: ⁊ .d. ſentiēs em̄ nō eſt extra corpus: iſte autē eſt abſtractus. i. ⁊ cauſa in hoc eſt q̄ prius fuit declaratum. ſ. q̄ ſentiens nō eſt extra corpus intellectus autē eſt abſtractus.

¶ Et poſſumus ponere hunc ſermonem demōſtrationem tertiam per ſe. ſ. quia: cum diximus q̄ ſi intellectus tranſmutatur eſſentialiter non accidentaliter: ⁊ mediante alio: hoc enim conceſſum eſt in intellectu: neceſſe eſt vt

R transmutatio contingat ei apud ſuam actionē propriā que eſt intelligere: ſicut eſt in ſenſu. et ſi nō tranſmutatur per ſe ⁊ eſſentialiter: neceſſe eſt vt nō ſit virtus in corpore omnino. Omnis enim virtus recipiens in aliquo corpore debet tranſmutari ſ'm quod eſt recipiens. ¶ Et ideo nō oportet obijcere huic argumēto ex eo quod accidit in intellectu de trāſmutatione propter tranſmutationē virtutum imaginationis ⁊ maxime cogitationes. In intellectu enim exiſtimatur accidere fatigatio hoc modo. ¶ Et non eſt ita niſi accidentaliter. Uirtus enim cogitatiua eſt de genere virtutum ſenſibilium. Imaginatiua autem ⁊ cogitatiua ⁊ rememoratiua non ſunt niſi in loco virtutis ſenſibilis. ⁊ ideo non indigetur eis niſi in abſentia ſenſibilis et omnes iuuant ſe ad preſentandū imaginē rei ſenſibilis vt aſpiciat eam virtus rationalis abſtracta. ⁊ extrahat intētionem vlem: ⁊ poſtea recipiat eam. i. comprehendat eam. ¶ Et forte ſicut diximus inducit hunc ſermonē ad verificandum predictas demonſtrationes.

Oīs virt⁹ recipiēs i aliq̄ corpore dz trāſmutari ſ'm q̄ eſt recipiens Idē. 2. de aīa. te. cō. 123. 143.

¶ Cum autem ſic ſingula fiant vt ſciens dicitur qui ſ'm actum. Hoc autem accidit cum poſſit operari per ſeipſum. Eſt quidem ⁊ tunc potentia quodammodo: non tamen ſimiliter ⁊ ante addiſcere aut inuenire. Et ipſe autē ſeipſum tunc poteſt intelligere. ¶ Et cum quodlibet eorum fuerit ſic ſcilicet ſicut dicitur ſciētia in actu. Et hoc continget quando poterit intelligere per ſe: tunc etiā erit in potentia quoquomodo: ſed nō eodem modo quo ante erat anteq̄3 ſciuit aut inuenit. Et ipſe tūc pōt intelligere per ſe.

8 ¶ Et cum in eo fuerit vnumquodq3 intellectorū tali modo ſicut dicitur in ſciente q̄ eſt ſciens in actu. i. quando intellecta fuerint in eo entia in actu ⁊ hoc continget intellectui quādo poterit intelligere per ſe: non quādo intellexerit per aliud. ¶ Et hoc quod dixit: eſt differentia inter virtutes agentes propinquas aut remotas. Propinque enim actui ſunt que agunt per ſe: ⁊ nō indigent extrahente eas de potentia in actum. remote autē indigēt: ⁊ ideo dixit. q̄ cum intellectus fuerit in hac diſpoſitione: tunc erit potētia quoquomodo ideſt tunc dicetur de eo hoc nomen potentia non vere ſed modo ſimili. ¶ Deinde dicit ⁊ ipſe tunc poterit intelligere per ſe ideſt ⁊ cū intellectus fuerit in hac diſpoſitione: tunc intelliget ſe ſecundum q̄d ipſe nō eſt aliud niſi forme rerum inquantum extrahit eas a materia. quaſi igitur ſe intelligit ipſe modo accidentali: vt dicit Alexander ideſt ſecundum q̄ accidit rebus intellectis q̄ fuerint ipſe ideſt eſſentia eius. ¶ Et hoc econtrario diſpoſitioni in formis abſtractis: ille enim cum intellectu earum nō

Dr̄a īter virtutes agētes p̄pinq̄s et remotas.

Intell's intelligit ſe ip̄3 mō accīntali, vid̄ pro hoc. c. 51. 12. me.

eſt aliud ab eis in intẽtione per quã ſunt intellecta iſtius intellectus: ideo intelligunt ſe eſſentialiter ⁊ non accidentaliter: et hoc perfectius inuenitur in primo intelligẽte qđ nihil intelligit extra ſe. ¶ Et poſſumꝰ exponere iſtũ locũ ſm ꝙ Alpharabius dicit in ſuo tractatu de intellectu ⁊ intellecto: ⁊ eſt ꝙ cum intellectus fuerit in actu erit vnum entium: ⁊ poterit intelligere ſe ipſum per intentionem quam abſtrahet a ſe: ſm ꝙ abſtrahit intẽtiones rerum que ſunt extra animam. ¶ Et ſic intellectum habebit intellecta: et nos perſcrutabimur de hoc vtrum ſit poſſibile: aut non. S Vlt.J.c.ſ. 15.⁊.36.

Q Voniã aut illud eſt magnitudo: ⁊ magnitudini eſſe: ⁊ aqua ⁊ aque eſſe: ⁊ ſic in multis alijs (non autem in omnibus) In quibuſdam enim idem eſt eſſe carni: ⁊ carnem eſſe (Et alio: aut aliter habente diſcernit intellectus) Caro enim non ſine materia: ſed ſicut ſimum hoc in hoc.

¶ Et quia magnitudo eſt aliquid: ⁊ eſſe aque aliud: ⁊ ſic in multis alijs: ſed non in omnibus. In quibuſdam enim eſſe carnis idẽ eſt cum carne. Neceſſe eſt vt experimentetur aut per duo: aut per diuerſam diſpoſitionem. Caro enim non eſt extra materiam: ſicut ſimitas eſt aliquid hoc ⁊ in aliquo hoc.

Cum cõpleuit ſermonẽ de notificatione ſubſtãtie intellectus materialis: ⁊ dedit differẽtiã inter ipſam ⁊ ſubſtantiã: ſentiẽtis materialis incepit dare etiã dr̃iam inter intellectũ in actu ⁊ imaginationẽ in actu. Exiſtimat eñi ꝙ imaginatio ipſa eſt intellectꝰ: ⁊ precipue cũ dicimꝰ ꝙ proportio eius ad intellectũ eſt ſicut proportio ſenſibilis ad ſenſum. ſ. ꝙ mouet ipſum: ⁊ exiſtimatur ꝙ motor ⁊ motum debent eſſe eiuſdem ſpeciei. 9
¶ Et incepit dicere. ⁊ quia magnitudo eſt aliquid ⁊c. i. et quia hoc indiuiduum eſt aliquid et intentio per quã hoc indiuiduũ eſt ens. ſ. quiditas: et forma eius eſt aliud. V. g. ꝙ hec aqua eſt aliud: ⁊ intentio. i. forma per quã hec aqua eſt ens: aliud eſt ab aqua. D. d. ⁊ ſic in multis alijs. i. ⁊ hoc accidit ſimiliter in multis rebus. ſ. in omnibus cõpoſitis ex materia ⁊ forma: ⁊ dixit: ſed non in omnibus ad excipiendũ res abſtractas: et que ſunt res ſimplices ⁊ non compoſite. D. d. in quibuſdã enim eſſe carnis idẽ eſt cũ carne. i. Et cauſa propter quã he due intentiones non inueniuntur in omnibus entibus eſt ꝙ quiditas ⁊ eſſentia in entibus ſimplicibꝰ eſt idẽ. V. g. ꝙ eſſe carnis idem eſt cum carne: q2 intentio carnis in eis non eſt in materia.
¶ Et cum induxit precedens in hoc ſermone dedit conſequens: ⁊ dixit neceſſe eſt vt experimentetur ⁊c. i. et cum fuerit declaratum ꝙ entia ſenſibilia diuiduntur in duplex eſſe. ſ. in hoc ſingulare: et ſuam formam: neceſſe eſt vt virtus experimentatiua id eſt comprehenſiua comprehendat eam: aut per duas virtutes: aut per vnam: ſed duabus diſpoſitionibus diuerſis. cũ duabus autem virtutibus erit: quando comprehenderit vtrumq3 per ſe ſcilicet formam ſingulariter: et indiuiduum ſingulariter per vnam vero virtutem et diſpoſitionem diuerſam erit quando comprehenderit alietatem que eſt inter has duas intentiones. Qđ enim comprehendit alietatem inter duo neceſſe eſt vt declaratum eſt: vt ſit vnum vno modo: et multa alio modo. 3
a Et iſta eſt diſpoſitio intellectus in comprehẽdendo alietatẽ que eſt inter formã ⁊ indiuiduũ: cõprehendit eñi formã per ſe: ⁊ comprehendit indiuiduũ mediante ſenſu. Comprehendit igitur alietatẽ inter ea per diſpoſitionẽ que diuerſatur: quẽadmodũ ſenſus cõmunis comprehendit alietatẽ T a Aduerte hic.

inter ſenſibilia per diſpoſitionē diuerſam.ſ.ſenſus pluralitatē:ſed qꝛ iſtas formas nō cōprehendit intellectus niſi cum materijs: ideo comprehendit
4 eas per diſpoſitionem que diuerſatur.

¶ Et cū notificauit ꝙ neceſſe eſt vt aīa cōphēdat has duas intētiones per virtutem diuerſam:ꝛ cōphēdit alitatē carū p vnicā virtutē:ſ; ſm diuerſam diſpōnē:dedit cām pp quā indiget aīa in cōphēdēdo has duas intētiones diuerſa diſpoſitione:ꝛ dixit.caro eſt nō eſt extra mām.i.cauſa propter quā forma nō cōphēdit ab intellectu niſi cū materia ꝙ facit ipſum intellectum comprehendere eam diuerſa diſpoſitione eſt:ꝙ forme non ſunt extra mām.Forma.n.carnis non denudatur a materia:ſed ſemper intelligit cum materia:ſicut ſimitas cum naſo:cum ſimitas ſit aliquid hoc in aliquo hoc:ꝛ ſic eſt de formis ſenſibilibus.ſ.ꝙ ſunt aliquid hoc in aliquo hoc.

¶ Senſitiuo quidē igitur calidū ꝛ frigidū iudicat:quorū ratio q̄dā eſt caro. Alio autē aut ſeparabili:aut ſicut circūflexa linea ſe habet ad ſeipſam cum extenſa ſit:carnis eſſe diſcernit.

¶ Ipſa igitur per ſentiens experimentatur calidum et frigidum. Et res que ſunt in carne aſſimilantur eis que ſunt illius. Et experimentatur per aliud aut ſecundum diſpoſitionem linee ſpheralis q̄ꝫdiu durat quid eſt eſſe carnis.

10 ¶ Dicit ipſa igitur ꝛc.i.ꝛ cū neceſſe eſt experimētare res diuerſas per virtutes diuerſas:ꝛ per ſentiēs aūt:ꝛ p ſibi ſimilia experimentat aīa calidū ꝛ frigidū ꝛ ſibi ſilia.neceſſe eſt ſm exēplū vt res exiſtēs in carne per quaꝫ caro eſt qḋ eſt ꝛ nō illud per quod eſt calida aut frigida ſit ſimilis virtuti cōprehēdenti eā:ꝛvt experimētet p aliā virtutē.¶ Et dixit aſſimilant eis q̄ ſunt illius:qꝛ neceſſe eſt vt ꝓportio q̄ eſt intētionis ad intētionem.ſ.indiuidualis ad vlem ſit ſicut ꝓportio virtutis cōprehēdētis alterā earū ad virtutē comprehēdentē alterā.Et cū neceſſe eſt vt due intētiones ſint diuerſe:neceſſe eſt vt virtutes ſint diuerſe.Intelligēs igit nō eſt imaginatiua:cum iā declaratū eſt ꝙ cōprehēſio virtutis imaginatiue ꝛ ſenſibilis idē eſt.¶ D.d.ꝛ experimētat p aliud:aut ſm diſpōnem linee ꝛc.i.ꝛ neceſſe eſt vt forma experimentetur p aliquā virtutē:ꝛ hoc erit ex hac virtute aut per diſpoſitionē ſimileꝫ linee recte:cū intellexerit primā formā exiſtētē in hac re ſingulari:aut ſcḋꝫ diſpōnem ſimilē linee ſpherali:qñ fuerit reuerſa querēdo intelligere etiam q̄ditatē illi⁹:deinde q̄ditatē illius q̄ditatis q̄uſqꝫ perueniat ad ſimplicē q̄ditatē in illa re.V.g.ꝙ poſt intelligit q̄ditatē carnis.d.q̄rit intelligere q̄ditatē iſtius q̄ditatis.d.q̄ditatē iſtius q̄ditatis:ꝛ hoc erit dū inueniet q̄ditateꝫ in q̄ditate:ꝛ nō ceſſabit quouſqꝫ perueniat ad formā ſimplicē.Et hoc intēdebat cū dixit:q̄ꝫdiu durat.i.ꝙ illud intelligere intellectū erit ſimiliter i carne dum erit poſſibile in carne ꝙ quiditas eius habeat quiditatem.

Margin: Cū due intētōes ſint diuerſe neceſſe ē vt virtutes ſint diuerſe. Jḋ.2.ḋaīa t.cō.33.

¶ Iterum autem in his que in abſtractione ſunt rectum ſicut ſimum. Cum continuo enim eſt. Quod autem quid erat eſſe ſi eſt alterum:recto eſſe ꝛ rectum aliud. Sit enim dualitas altero itaqꝫ aliter ſe habente iudicat. Et omnino ergo ſicut ſeparabiles res a materia. Sic ꝛ qui circa intellectum ſunt.

¶ Et etiā in rebus exiſtentibus in matheſi. Rectum eſt ſicut ſimitas. Eſt eīn cum q̄ꝫto cōtinuo:ſecundum autē eſſe recti aliud eſt ab eo. Sic igitur experimētat:nūc igitur per aliud. Et quia diſpoſitio eius ſit alia. Et vniuerſaliter diſpoſitio rerum que ſunt in in

tellectu currit ſicut res abſtracte a materia.

¶D.⁊ iſtud intelligere intellect⁹ nõ tm̃ inuenit̃ in reb⁹ mãlib⁹: ſȝ in mathematicis. Rectũ.n.q⁊ eſt in cõtinuo ſicut ſimitas i naſo: neceſſe eſt quẽadmodũ intellect⁹ intelligit ſimitatẽ cõpoſitã ex naſo: ita intelligit quiditatẽ recti cõpoſitã cũ cõtinuo. ¶Et dixit ⁊ etiã in reb⁹ ⁊c.i.⁊ rectũ ⁊ eẽ ei⁹ ſilis ex reb⁹ mathematicis eſt ſile ad eſſe ſimitatis in naſo. rectũ eñ eſt in cõtinuo ſicut ſimitas in naſo. D.d.ſm aũt eſſe: eſſe in recto eſt aliud a q̇ditate cõtinui: lȝ alterũ eorũ nõ inueniat̃ niſi in alio. ¶D.d.ſi igit̃ ⁊c.i.cũ igit̃ poſuerimus ꝙ in mathematicis etiã ſunt duo quoꝝ vnũ eſt in altero: tũc ala nõ experimẽtat ea niſi aut ꝑ aliã virtutẽ: aut ꝑ diſpoſitionẽ q̃ diuerſat̃ cũ non intelligit ea, niſi cũ re: lȝ nõ intelligat ea cũ mã ſenſibili. Sciendũ eſt eñ ꝙ diſpoſitio habita ab intellectu q̃ diuerſat̃ in eo qñ cõprehẽdit formas reꝝ primas ſenſibiles eſt ei ꝑ aliq̇d ſenſus: ⁊ diſpoſitio q̃ diuerſat̃ in eo per cõprehẽſionẽ q̇ditatis ⁊ forme. Eſt eñ diſpoſitio diuerſa in ſe nõ ꝑ ſenſus: et ideo aſſimilat Ari. ipſuȝ linee ſpherali in hac diſpoſitione. Plato aũt linee gyratiue: ⁊ ꝑ hãc diſpoſitionẽ intelligit formas rerũ mathematicaꝝ cũ nõ accepit intelligẽdo eas magnitudinẽ ſenſibilẽ. ¶D.d.⁊ vniuerſaliter diſpoſitio rerũ ⁊c.i. vt mihi videt̃ ⁊ vniuerſaliter diſpoſitio rerũ quas cõprehendit intellectus inuenit̃ in eo in modo ſm quẽ ſunt in ſe in ꝓpinquitate ⁊ diſtãtia: ab abſtractione a materia. ¶Qđ igit̃ eorũ fuerit remotũ a materia: poterit abſtrahi ab intellectu abſqȝ materia lȝ non habeat eſſe niſi in materia: ſicut eſt in mathematicis: ⁊ qđ eorũ fuerit ꝓpinquũ materie nõ poterit. Cuȝ igitur dixit ſecundum ꝙ res abſtracte a materia: intendit ſecundũ modum eſſendi in rebus abſtractis a materia in ordine in quo ſunt de abſtractione ſi iſte ſermo ſit completus in ſcripto. 11

Qđ fuerit remotũ a mã poterit abſtrahi ab itellectu abſqȝ mã lȝ nõ hẽat eẽ niſi mã ſicut eſt i mathematicis: ⁊ qđ fuerit ꝓpĩquũ materie nõ poterit.

¶Dubitabit aũt vtiqȝ aliquis ſi intellectus ſimplex eſt ⁊ impaſſibilis ⁊ nulli nihil habet commune: ſicut dicit Anaxa. quõ intelliget: ſi intelligere pati aliquid eſt. Inq̃ꝫtum enim aliquid cõmune vtriſqȝ eſt: hoc quidem agere: illud vero pati videtur.

¶Et dubitat homo ꝙ intellectus eſt ſimplex non patiens: ⁊ qđ impoſſibile eſt vt habeat aliquam cõmunicationem cũ alia re: ſicut dixit Anaxago. Quoquomodo igitur intelligitur ꝙ formare ꝑ intellectũ eſt aliq̃ paſſio. Qm̃ ꝓpter hoc ꝙ aliq̇d eſt cõe vtriqȝ: exiſtimatur ꝙ alterum eorum agit: ⁊ alterum patitur.

¶Cũ dedit differẽtiã inter intelligere ⁊ imaginari: reuerſus eſt ad dubitãdũ de itellectu paſſibili. ¶Et dixit. ⁊ dubitat hõ ⁊c.i. ⁊ dubitat hõ in hoc qđ dictũ eſt intellect⁹ materialis eſt ſimplex et nõ paſſibilis: q⁊ nõ exiſtimatur ipſum habere cõmunicationẽ aliquã cũ re materiali ſicut dixit Anaxa. ⁊ ſicut declaratũ fuit prius. Queſtio aũt eſt quõ intelligat̃ ꝙ formare ꝑ intellectũ ſit paſſio.i. de genere virtutũ paſſiuarũ: ⁊ nullã habeat cõmunicationẽ cũ re a qua patit̃: qm̃ ꝑ aliquod cõe agẽti ⁊ patiẽti exiſtimat̃ hoc agere: ⁊ hoc pati. Niſi eſſet eñ materia nõ eſſet paſſio. Et cũ poſuerim⁹ intellectũ nõ eſſe materiã neqȝ in materia: quõ igit̃ intelligemus cũ hoc qđ intelligere eſt paſſio: nõ actio. ¶Sumus igit̃ inter duo: aut vt non ponamus ꝙ intelligere eſt in capitulo paſſionis: aut ponamus qđ intellectus materialis communicat corpori quẽadmodũ forma imaginationis mouẽs ipſum cõmunis eſt corpori. 12

¶Amplius aũt ſit ſi intelligibilis ⁊ ipſe: aut.n. aliis inerit intellectus: ſi nõ ſm aliud ipſe intelligibilis eſt. Unũ aũt aliquid intelli

gibile eſt ſpecie. Si autem ſit mixtum aliquid habebit quod facit intelligibile ipſum ſicut alia.

¶ Et etiā vtrū eſt in ſe intelligibile: qm̄ autē intellectus erit aliarū rerum: ſi nō eſt intellectum alio modo.

¶ Sed ſi illud formatum per intellectum fuerit vnum in ſua forma aut erit mixtio in eo ab aliquo: quod ipſum fecit intellectum: ſicut eſt de alijs. u

13 ¶ Iſta eſt ſcđa dubitatio de itellectu mā̄li: ⁊ ē vtrū ē i ſe itelligibilis nō p naturā exiſtētē in eo: adeo ꝙ intellect⁹ ⁊ intellectū in eo idē erit oībus modis: ſicut eſt diſpoſitio in reb⁹ abſtractis: aut intellectū ex eo eſt aliud quoquo modo ab ipſo. ¶ Et dixit. ⁊ etiā vtrū eſt in ſe ⁊c. i. et etiā vtrū ipſum eſt illud quod eſt intellectum ex eo: neceſſe eſt enim alterum duorum: aut vt alie res que ſunt extra animā̄ habeāt intellectū: ſi intellectus eſt intellectū ex eo oībus modis: ⁊ nō eſt alius modus de intelligere res: ſed intelligere eſt idem in oīb⁹ reb⁹: aut vt nō ſit intellectū p ſe ſʒ p itētionē in eo q̄ fecit ipm̄ intelligibilē: ſicut eſt diſpoſitio in reb⁹ q̄ ſunt extra animā: ⁊ tacuit: vt videt̄: illud qđ cōſequitur hāc poſitionē: ⁊ eſt qđ intellect⁹ in ſe eſt nō intelligens.

Intelligens et intellectū ſunt idem in abſtractis omnibus modis Idē. 1 2. me. 39. 51

¶ Et abbreuiatio dubitationis eſt talis: vt videtur: aut enim erit intellectū ſicut alie res abſtracte intellecte: ⁊ ſic res que ſunt extra aīam erunt intelligentes. aut erit intellectum: ſicut alie res que ſunt extra animā. ⁊ ſic erit in ſe nō intelligens: neqꝫ comprehendens.

¶ At pati quidē ſm cōmune aliquid diuiſum eſt pri⁹. Qm̄ potētia quodāmodo eſt intelligibilia intellect⁹. Sed actu nihil anteqꝫ intelligat. Opꝫ aūt ſic: ſicut in tabula nihil eſt actu ſcriptū: quod quidem accidit in intellectu.

¶ Dicamus igit̄ ꝙ paſſio ſm ꝙ prius vtebat̄ eſt vniuerſalis. Et ꝙ intellectus eſt in potentia quoquomodo intellecta. Perfectiōe aūt nō eſt quouſqꝫ intelligat: ⁊ qđ accidit in intellectu debet currere tali curſu. ſ. ſicut tabula eſt aptata picture: non picta in actu omnino.

14 ¶ Cū dedit has duas qōnes de itellectu mā̄li: icepit diſſoluere eas ⁊ prīo primā dicēs. Qūo intelligimus ꝙ intellectus materialis eſt aliquid ſimplex: et nō mixtū: cum aliquo opinando ꝙ intelligere eſt aliqua paſſio: ⁊ iam declaratum eſt in vniuerſalib⁹ ſermonib⁹ ꝙ ea que agūt ⁊ patiunt̄ cōicāt in ſubiecto. ¶ Et dixit. Dicam⁹ igitur ꝙ paſſio ⁊c. i. iſta queſtio diſſoluet̄ in ſciēdo ꝙ paſſio qua prius vtebamur in qōne eſt magis vniuerſalis q̄ꝫ aliquod dictum in rebus naturalibus ꝙ ſit paſſiuum. D. expoſuit quid ſignificat hoc nomen paſſio in intellectu: ⁊ dixit. qđ intellect⁹ eſt in potētia ⁊c. i. ⁊ iſta intētio vniuerſalis de paſſione in intellectu nihil aliud eſt: niſi qđ eſt in potētia intellectū nō in actu quouſqꝫ intelligat. ¶ Et dicere etiā ipm̄ eſſe in potētia eſt alio mō ab eis ſm quos dicit̄ qđ res materiales ſunt in potētia ⁊ hoc eſt quod dicim⁹ pri⁹: qđ intelligēdū eſt hic quod hec nomina. ſ. potentia ⁊ receptio ⁊ pfectio mō equoco dicūtur cū eis in reb⁹ materialib⁹. Diuerſitas eīn iſtius intentionis. ſ. receptionis que eſt in intellectu a receptione que eſt in rebus materialibus res eſt ad quam ducit ratio. Unde nō eſt opinandum ꝙ prima mā eſt cā receptiōis: ſed cauſa receptiōis trāſmutabilis: ⁊ eſt receptio hui⁹ ſingularis. Cā aūt receptiōis ſimpliciter eſt iſta nā. ¶ Et ex hoc mō fuit poſſibile ꝙ corpora celeſtia reciperēt formas abſtractas ⁊ itellige

rent eas:& fuit poſſe vt intelligētie abſtracte a pficerent̄ p ſe adinuicē.¶Et a Q̃ōfor
ſi nō:nō eſſet poſſe vt illic intelligerent̄ recipiēs:neq̃ receptibile: vñ videm' meabſtra
q̄ illud qđ eſt liberatū ab hac natura eſt p̄mū itelligēs.¶Et ponēdo iſtā cte adiui
naturā diſſoluet̄ q̄ſtio dicēs q̄ñ intelligit̄ multitudo:& q̄ñ itelligunt̄ mul cē pficiāt
te ex formis abſtractis.& intell's idē eſt in eis cū intellecto. b ¶Et cum vid. c. 44.
notificauit modū paſſionis in intellectu:& qđ equoce dicit̄ in intellectu et i 12. meta.
reb' materialib':incepit dare ex reb' ſenſibilib' exēplū p qđ intelligit̄ iſta b Scđa
intētio in intellectu materiali:& lʒ nō ſit verū tñ eſt via ad intelligendū.Et ps expoſi
iſte mod' doctrine neceſſari' eſt in talib' reb' lʒ ſit rhetoricus. c ¶Et.d. tiua tex.
& qđ accidit in intellectu &c.i.& intelligendū eſt hoc qđ dixim' de hac intē= c Sermo
tione vñ.ſ.paſſione q̄ eſt in intellectu:q̄ eſt i m̄ receptio ſine trāſmutatione rhetoric'
ſicut receptio picture in tabula.Queadmodū ei tabula nō patit̄ a pictura: i reb' diffi
neq̃ accidit ei ab hoc trāſmutatio:ſed tm̄ inuenit in ea de intētione paſſio cilib' eſt
nis qđ pficit̄ p picturā poſtq̄ erat in potētia picta:ita eſt diſpoſitio in itel= neceſſari'
lectu materiali.¶Et hoc exēplū qđ induxit valde eſt ſile diſpoſitioni intel Idē. 1. ph.
lectus q̄ eſt in potētia cū intellectu q̄ eſt in actu.Queadmodum eñ tabula 51. & 4.
nullā picturā hʒ in actu:neq̃ in potētia propinqua actui:ita in intellectu phy. 84.
materiali nō eſt aliqua formarū intellectarum quas recipit:neq̃ i actu ne & 3. 2. 6.
q̃ in potētia propinqua actui.et voco hic potentiā propinquā actui diſpo
ſitionē mediā inter remotā potentiā & poſtremā pfectionē:& hoc eſt vt non
ſit in eo intētio.que ſit in potētia intellecta:& hoc eſt propriū ſoli itellectui.
Perfectio eñ p̄ma ſentiētis eſt aliquid in actu reſpectu potētie remote:&
eſt aliquid in potētia reſpectu poſtreme pfectionis.& ideo aſſimilauit Ari.
p̄mā perfectionē ſenſus geometre quādo nō vtit̄ geometria. Scimus eī
certe q̄ habem' virtutē ſenſibilē exiſtentē in actu:lʒ tunc nihil ſentiamus.
Declarat' eſt igitur mod' cōſimilitudinis iſtius exēpli huic qđ dictū fuit
ab Ariſto.in intellectu materiali.¶Dicere autē q̄ intell's materialis eſt ſi Digreſſio
milis preparationi que eſt in tabula non tabule ſm̄ q̄ eſt preparata:vt ex=
poſuit Alex.hūc ſermonē:falſum eſt.¶Preparatio eñ eſt priuatio aliqua
& nullā hʒ naturā propriā niſi pp naturā ſubiecti.& propter hoc fuit poſſibi
le:vt preparationes diuerſent̄ in vnoquoq̃ ente.¶O Alex.reputas Ariſt.
intēdere demōſtrare nobis naturā preparationis tantū:nō naturā prepa=
rati:& nō eſt natura iſtius preparationis propria ei ſi fuerit poſſibile ſine
cognitione nature preparati:ſed naturā preparationis ſimpliciter in quo
cūq̃ ſit.¶Ego autē verecūdor ex hoc ſermone:& ex hac mirabili expoſitio
ne.¶Si eñ Ariſto.intēdebat demōſtrare naturam preparationis q̄ eſt in
intellectu per oēs ſermones predictos in intellectu materialis neceſſe eſt
aut vt intēdat demōſtrare p eos naturā preparationis ſimpliciter:aut na
turā preparatiōis proprie.Naturā autē preparatiōis proprie in itellectu
ipoſſe eſt demōſtrari ſine nā ſubiecti:cū p̄paratio p̄pria vnicuiq̃ ſubiecto
currit curſu pfectionis & forme ex eo:ſed op3 neceſſario p cognitionē natu
re p̄paratiōis ſcire naturā preparati.¶Et ſi itēdebat p illos ſermones de
mōſtrare naturā preparatiōis ſimpliciter:tūc illud nō eſt propriū intelle=
ctui.& oē hoc eſt pturbatio. Ois eñ p̄paratio in eo q̄ eſt p̄paratio vere dr̄
nihil eſſe in actu ex eis que recipit:& qđ eſt nō paſſibile:& vere dr̄ eſſe nō cor
pus:neq̃ virtus in corpore:q̄ñ igitur poſſum' exponere illud qđ Ariſto.
intēdebat hic demōſtrare nobis de natura intellectus materialis illud qđ
eſt cōmune oibus recipiētibus.ſ.in quib' eſt preparatio ad recipiēdū vnū
quodq̃ genus formarū:& nō ad demōſtrandū materiā preparati per cogni
tionem nature preparationis proprie ei:niſi intell's materialis eſſet ſolum
modo preparatio ſine aliquo ſubiecto:qđ eſt impoſſibile. Preparatio enim

oſtēdit preparatū. ¶Uñ Ariſt.cū inuenit preparationē q̄ eſt in intellectu eſſe diuerſam ab alijs: iudicauit preciſe ꝙ nā ſbta ei differt ab alijs naturis preparatis: ⁊ qḋ eſt propriū iſti ſubiecto preparationis.ſ.intellectui: eſt qḋ nō eſt in eo alia intētionū intellectorū in potētia aut in actu. Unde neceſſe fuit ipſum nō eſſe corpꝰ: neqꝫ formā in corpore: ⁊ cū nō fuerit corpus: neqꝫ virtꝰ in corpe: nō erit etiā forme imaginationis. Jlle eñ ſunt virtutes ī corporibꝰ: ⁊ ſunt intētiones intellecte in potētia. ¶Et cū ſbm iſtius ꝑparationis: ne ꝑ eſt forma imaginationis: neqꝫ mixtū ex elemētis: vt Alex. intēdit neqꝫ poſſumus dicere ꝙ alia preparatio denudeꝛ a ſbto: recte videmus qḋ Theophraſtꝰ ⁊ Themiſtiꝰ ⁊ Nicolaꝰ ⁊ alij antiquorū ꝑipatheticorū magis retinēt demōſtrationē Ariſt. ⁊ magis cōſeruāt verba eiꝰ. Cū eñ intuerenꝛ ſermones Ari. ⁊ eiꝰ verba: nullꝰ poterit ferre ea ſup ipſam ꝑparationē tm̄: neqꝫ ſup rem ſubiectā ꝑparationi: ſi poſuerimꝰ ipſam eſſe virtutē ī corpore dicēdo eā eſſe ſimplicē ⁊ abſtractā: ⁊ nō paſſibilē ⁊ nō mixtaꝫ corpori. ¶Et ſi iſtud nō eſſet opinio Ariſt. oporteret opinari eā eſſe opinionē verā ſed ꝑꝑ hoc qḋ dico nullꝰ dꝫ dubitare quin iſta ſit opinio Ari. Oēs eñ hoc opinātes nō credūt niſi ꝑꝑ hoc qḋ.d. Ari. qm̄ ita eſt difficile hoc: adeo ꝙ ſi ſermo Ari. nō inueniretur in eo tunc valde eſſet difficile cadere ſup ipm: aut y forte impoſſibile niſi inueniretur aliqs talis vt Ari. Credo eñ ꝙ iſte hō fuerit regula in nā ⁊ exēplar qḋ nā inuenit ad demōſtrādū vltimā ꝑfectionē humanā in materijs. ¶Et forte opinio attributa Alex. fuit ficta ab eo ſolo: et in tp̄e eiꝰ erat inopinabilis: abiecta ab oībus. et ideo videmꝰ Themi. dimittentē eā oīno ⁊ fugere eā ſicut cauenꝛ inopinabilia: ⁊ eſt cōtrariū ei qḋ contingit modernis. Nullꝰ ei eſt ſciēs ⁊ perfectꝰ apud eos niſi q̄ eſt Alex. ⁊ cā in hoc eſt famoſitas iſtiꝰ viri: ⁊ q: credimꝰ ⁊ vere ſcimꝰ ꝙ fuit vnꝰ de bonis expoſitoribꝰ. ¶Lꝫ Alpharabiꝰ cū hoc ꝙ maximꝰ erat in iſtis ſequitur Alex. in hac intētione: ⁊ addidit huic opinioni quoddā īopinabile. Jn lib. eñ de nichomachia vꝛ negare cōtinuationē eſſe cū intelligētijs abſtractis: ⁊ dicit hāc eē opinionē Alex. ⁊ ꝙ nō eſt opinādū ꝙ finis hūanꝰ ſit aliḋ q̄ꝫ ꝑfectio ſpeculatiua. ¶Auēpace autē expoſuit ſmonē eiꝰ: ⁊.d. qḋ opinio eiꝰ eſt opinio oīm ꝑipatheticorū.ſ. ꝙ continuatio eſt poſſibilis: ⁊ qḋ eſt finis: ⁊ forte hec eſt vna cauſarū propter quā videmus qḋ cōſuetudo ⁊ mos pluriū dantium ſe philoſophie in hoc tempore ſunt corrupti: ⁊ hoc habet alias cauſas non latentes conſiderantes in philoſophia operatiua.

Laus magna de Ari. vide ꝯſiſ ei ꝓlogo auer. ſup.j.ph. ⁊.j. de generatione c.38 ⁊ tertio meteororum ca. de iride.

¶Et ipſe autem intelligibilis eſt ſicut intelligibilia. Jn his quidem enim que ſunt ſine materia idem eſt intelligēs: ⁊ quod intelligitur. Scientia autem ſpeculatiua ⁊ ſcibile idem eſt.

¶Et eſt etiam intelligibilis ſicut intellecta. Formare enim per intellectum: ⁊ formatum per intellectum que ſunt extra materiā idem ſunt. Scientia enim ſpeculatiua ⁊ ſcitum ſecundum hunc modum idem ſunt.

15 ¶Cū dubitauit de intellectu materiali: vtrū intellectū ex eo eſt ipſe intellectus aut aliud aliquo modo: ⁊ opꝫ ſi intellectꝰ in eo eſt ipſum intellectū: vt ſit intellectū per ſe nō per intentionē in eo. et ſi fuerit aliud aliquo modo vt ſit intellectū ꝑ intentionē in eo: incepit declarare qḋ eſt intellectū ꝑ intentionē in eo ſicut alie res intellecte: ſed differt ab eis in hoc qḋ illa intentio eſt in ſe intellectus in actu: ⁊ in alijs rebus eſt intellectus in potentia. ¶Et dixit: ⁊ eſt etiā intellectū ſicut intellecta.i. ⁊ eſt intellectū per intētionem in eo ſicut res alie intellecte. Deinde dedit demōſtrationē ſup hoc

⁊ dixit.formare em̃ per intellectũ ⁊c.i.⁊ neceſſe eſt vt intellectũ ſit per intẽ-
tionem in eo: q2 formare per intellectũ ⁊ formatũ idem ſunt in rebus non
materialibus.⁊ ſi iſte intellectus eſſet intellectus per ſe contingeret vt ſcia
ſpeculatiua et ſcitum eſſent idem: quod eſt impoſſibile.

¶ Non autem ſemper intelligendi cauſa conſideranda. In ha-
bentibus autẽ materiã potentia ſolum vnumquodq; intelligibi
lium eſt. Quare illis nõ inerit intellectus. Sine materia enim po
tentia eſt intellectus talium. Illi autem intelligibile erit.

¶ Et perſcrutanda eſt cauſa propter quam non ſemper intelli-
git. In eo autem quod habet materiam quodlibet intellectoruʒ
eſt in potentia tantum. Iſtis igitur non erit intellectus: Intelle-
ctus enim ad iſta non eſt niſi potentia iſtorum abſtracta a mate-
ria. Illi autem quia eſt intellectum.

¶ Et opʒ ꝑſcrutari de cã ꝓp quã nõ ſemꝑ intelligit ita q̃d intellecta ei⁹ ſint 16
in ſe: ⁊ cã in hoc eſt: q̃d illud ex intellectis q̃d nõ hʒ materiã ſuũ intellectum
eſt intellect⁹ in ſe: ⁊ ipſe ſemꝑ intelligit q̃d autẽ hʒ materiã vnũq̃dq; intel-
lectorũ eſt in ipſo in potẽtia: ⁊ ideo res intellecte materiales nõ intelligũt.
¶ Et hoc intẽdebat cũ dixit: iſtis igit̃ nõ eſt intellect⁹.i.⁊ ideo itellecta ma
terialia nõ hñt intellectũ: ⁊ q̃d diminuit̃ a ſermone intelligit̃ per ſuũ oppo
ſitũ: ⁊ ꝑ hãc particulã autẽ: q̃ notat diuiſionẽ: ⁊.q.d.⁊ cã in hoc eſt q2 intel-
lectum eius q̃d nõ hʒ materiã eſt ſemꝑ ⁊ in actu. Intellectũ autẽ eius q̃d hʒ
materiã eſt in potẽtia. D.d. iſtis igit̃ nõ eſt intellect⁹ ⁊c.i. iſta igit̃ intellecta
ꝓp hoc.ſ.q2 ſunt intellecta in potẽtia nõ hñt intellectũ. Intellect⁹ em̃ attri
butus iſtis nõ eſt niſi forme iſtorũ abſtracte a materia: ⁊ ideo iſte forme re
ſpectu eorũ nõ erũt intellecte in actu.i.nõ cõprehẽſe ab eis neq; ꝑ eas erũt
intelligẽtia: ⁊ in reſpectu illi⁹ q̄ abſtrahat ea a materijs ſuis erũt itellecta
in actu: ⁊ ꝑ ea erit intelligẽs: ⁊ illa ꝑ illã eandẽ intẽtionẽ erũt nõ intelligẽ
tia. ¶ Et hoc eſt cõplemẽtũ ſermonis in diſſolutiõe ꝑdicte q̃ſtionis. Ille.n.
ſermo coegit nos ad alterũ duorũ. Si autẽ intellect⁹ fuerit idẽ cũ itellecto Reſumit
in intellectu materiali: neceſſe eſt vt ſint alie res q̃ ſunt extra aĩam intelligẽ q̃ſtioneʒ
tes. Si ꝟo aliud vt ſit intellectũ ꝑ intẽtionẽ in eo quã ꝓp idiget in eſſendo ꝓpoſitaʒ
intellectũ intellectu: ⁊ hoc procedit in infinitũ. ¶ Diſſolutio iſtius queſtio ʒ.t.cõ.13.
nis eſt qm̃ intẽtio ꝑ quã intellect⁹ mãlis fit itellc̃s in actu: eſt q2 eſt itellectũ Solutio
in actu. Intẽtio vero ꝑ quã res q̃ ſunt extra aĩam ſunt entia eſt q2 ſunt itel eiuſdem.
lecte in potẽtia: ⁊ ſi eſſent in actu tunc eſſent intelligentes.

¶ Capitulum quintum.

QUoniaʒ autem ſicut in omni natura eſt aliquid hoc qui
dem materia vnicuiq; generi. Hoc autem eſt potentia
omnia illa. Alterum autẽ cauſa ⁊ factiuum quod in fa-
ciendo omnia vt ars ad materiaʒ ſuſtinuit, Neceſſe ⁊ in
anima has eſſe differentias.

¶ Et quia quẽadmodum in natura eſt aliquid in vnoquoq; ge-
nere quod eſt materia: ⁊ eſt illud quod eſt illa omnia in potentia.
Et aliud quod eſt cauſa ⁊ agens: ⁊ hoc eſt illud propter q̃d agit
quidlibet. Sicut diſpoſitio artificij apud materiaʒ. Neceſſe eſt vt
in anima extant he differentie.

¶ Cũ declarauit naturã intellect⁹ q̃ eſt in potẽtia ⁊ q̃ eſt i actu: ⁊ dedit dif- 17
ferẽtiã inter ipſum ⁊ virtutẽ imaginationis: incepit declarare q̄ neceſſariũ

eſt tertiū genus intell's eſſe:⁊ eſt intelligētia agens q̄ facit intell'm q̄ eſt in potētia eſſe intell'm in actu. ¶Et dixit ꝙ ita eſt in ponēdo intelligētiā agētem in hoc genere entiū ſicut eſt diſpoſitio in omnib' reb' naturalib' quēadmodū eñ neceſſe eſt in vnoquoq; genere rerū naturaliū generabiliū et corruptibiliū eſſe tria ex natura illius generis: ⁊ ei attributa agens.ſ.patiens ⁊ factū. Ita dꝫ eſſe in intellectu:⁊ dixit:⁊ q² quēadmodū in natura.i. ⁊ q² ita eſt hoc ſicut in reb' naturalib'.i.⁊ q² cōſideratio de aīa eſt cōſideratio naturalis q² aīa eſt vnū entiū naturaliū:rebus autē naturalib' cōmune eſt vt habeant in vnoquoq; genere materiā:⁊ eſt illud quod eſt in potētia oīa que ſunt in illo genere:⁊ aliud qđ eſt cauſa ⁊ agens:⁊ eſt illud propter quod gñatur omne qđ eſt illius generis:ſicut eſt artificiū apud materiam:neceſſe eſt vt he tres differentie ſint in anima.

¶Et eſt intellectus hic quidem talis in omnia fieri. Ille vero in omnia facere:ſicut habitus quidem ⁊ ſicut lumen. Quodam eñ modo ⁊ lumen facit potentia exiſtentes colores actu colores.

¶Oportet igitur vt in ea ſit intellectus qui eſt intellect' ſm ꝙ efficitur omne. Et intellectus qui eſt intellectus ſm quod facit ipſum intelligere omne. Et intellect' ſm ꝙ intelligit omne eſt quaſi habitus qui eſt quaſi lux. Lux enim quoquomodo etiam facit colores qui ſunt in potentia colores in actu.

18 B ¶D. Et cū neceſſe eſt inueniri in parte aīe qđ dicit intell's iſtas tres differētias neceſſe eſt vt in eo ſit pars que dicit intell's ſm ꝙ efficit oē modo ſimilitudinis ⁊ receptionis:⁊ ꝙ in ea ſit etiā ſcđa pars q̄ dicit intell's ſm qđ facit iſtum intell'm qui eſt in potētia intelligere oīa in actu. Cauſa ei pp quā facit intell'm q̄ eſt in potētia intelligere oīa in actu nihil aliud eſt niſi ꝙ ſit in actu. hoc eñ q² eſt in actu eſt cauſa vt intelligat in actu oīa:⁊ q² in ea etiā ſit tertia pars q̄ dicit intell's: ſm ꝙ facit omne intell'm in potentia eſſe intell'm in actu. ¶Et dixit:opꝫ igit ⁊c.⁊ intēdit p iſtum intell'm materialē: hec igitur eſt ſua deſcriptio predicta. D.d.⁊ intell's ſm ꝙ facit ipſum intelligere omne:⁊ intēdit per iſtū illud qđ fit:qđ eſt in habitu. et hoc pronomē ipſum poteſt referri ad intell'm materialē ſicut diximus.⁊ poteſt referri ad hominē intelligentē:⁊ opꝫ addere in ſermone ſm ꝙ facit ipſum intelligere omne ex ſe:⁊ quādo voluerit. Hec eñ eſt diffinitio huius habitus.ſ.vt hñs habitū intelligat p ipſum illud quod eſt ſibi ꝓpriū ex ſe:⁊ quādo voluerit abſq; eo qđ indigeat in hoc aliquo extrinſeco. D.d.⁊ intell's ſm ꝙ intelligit ⁊c.⁊ intēdit per iſtum intelligentiā agentē:⁊ per hoc quod dixit:intelligit omne quaſi aliquis habitus intendit ꝙ facit omnē rem intellectam in actu poſtq; erat in potentia quaſi habitus,⁊ forma.

Ars īpōit formā ī tota mā abſq; eo ꝙ ī mā ſit aliqđ exñs d ītētiōe forme añq; artificiū fecerit eā. iſ.6.ethi. ca.5.⁊.2. ph.1.2.et 5.⁊.86.c 36.12.me.

2. B ¶D.d.q̄ eſt quaſi lux ⁊c. modo dat modū ex quo oportuit ponere in aīa intelligentiā agentē. nō eñ poſſum' dicere ꝙ proportio intell's agētis i aīa ad intell'm gñatū:eſt ſicut proportio artificij ad artificiatū oībus modis: ars eñ imponit formā in tota materia abſq; eo ꝙ in materia ſit aliqđ exiſtens de intētione forme anteq; artificiū fecerit eam:⁊ nō eſt ita in intellectu:qm̄ ſi ita eſſet in intellectu:tunc homo nō indigeret in cōprehēdēdo intelligibilia ſenſu:neq; imaginatione:immo intellecta peruenirēt intell'm materialē ab intellectu agēte abſq; eo ꝙ intell's materialis indigeret aſpicere formas ſenſibiles. Neq; etiā poſſum' dicere ꝙ intētiōes ymaginate ſint ſole mouētes intell'm materialē:⁊ extrahētes eũ de potētia in actū. Qm̄ ſi ita eſſet tunc nulla differētia eſſet inter vle ⁊ īdiuiduū:⁊ tūc intell's.

2.13.18.7. me.c.29. a Intētiones imaginate nō ſunt ſole mouētes intell'm.

eſſet de genere virtutis imaginatiue. ¶ Uñ neceſſe eſt cũ hoc qđ poſuimus ꝙ proportio intẽtionũ imaginatarũ ad intellm materialẽ eſt ſicut propor tio ſenſibiliũ ad ſenſus: vt Ari. poſt dicet in ponẽdo alium motorẽ eſſe q̄ fa cit eas mouere in actu intellm materialẽ: ⁊ hoc nihil eſt aliud q̄ꝫ facere eas intellecta in actu abſtrahẽdo eas a materia. ¶ Et q̄ꝛ hec intẽtio cogens ad ponẽdũ intellm agentẽ aliũ a materiali: ⁊ formis rerũ quas intellꝰ mate rialis cõprehẽdit eſt ſilis intẽtioni ꝑꝑ quã viſus indiget luce: cum hoc qđ agẽs ⁊ recipiẽs alia ſunt a luce: cõtẽtus fuit in notificando hunc modum ꝑ hoc exẽplũ ⁊.q.d. ⁊ modus qui cogit nos ad ponendũ intellm agentẽ idẽ eſt cum modo propter quẽ indiget viſus luce. Quẽadmodũ eñ viſus non mouet a coloribꝰ niſi qñ fuerit in actu qđ nõ cõplet niſi luce preſente: cum ipſa ſit extrahẽs eos a potẽtia in actũ. Ita etiã intẽtiones imaginate non mouẽt intellm materialẽ niſi qñ fuerint intellecte in actu qđ non ꝑficitur eis niſi aliquo preſente: qđ ſit intellectꝰ in actu. ¶ Et fuit neceſſe attribue re has duas actiones in nobis aie. ſ. recipere intellectum ⁊ facere eũ quã uis agens ⁊ recipiẽs ſint ſubſtantie eterne propter hoc q̄ꝛ he due actiones reducte ſunt ad noſtrã volũtatẽ. ſ. abſtrahere intellecta ⁊ intelligere ea. Ab ſtrahere eñ nihil eſt aliud q̄ꝫ facere intẽtiones imaginatas in actu poſt q̄ꝫ erant in potẽtia. Intelligere autẽ nihil eſt aliud q̄ꝫ recipere has intẽtiões. Cum eñ inuenimꝰ idem trãſferri in ſuo eſſe de ordine in ordinẽ. ſ. intẽtio nes imaginatas: diximꝰ ꝙ neceſſe eſt vt hoc ſit a cauſa agẽte ⁊ recipiẽte. re cipiens igit eſt materialis: ⁊ agẽs eſt efficiẽs. ¶ Et cũ inuenimꝰ nos agere per has duas virtutes cũ voluerimꝰ: ⁊ nihil a agit niſi ꝑ ſuã formã: ideo fuit neceſſe attribuere nobis has duas virtutes intellꝰ. ¶ Et intellꝰ q̄ eſt abſtrahere intellectũ: ⁊ creare eum: neceſſe eſt vt precedat in nobis intelle ctum qui eſt recipere eum. ¶ Et Alex. b dixit qđ rectius eſt deſcribere in tellectum qui eſt in nobis per ſuã virtutẽ agentẽ: nõ per patientẽ: cum paſ ſio ⁊ receptio cõmunes ſint intellectui: ⁊ ſenſibꝰ: ⁊ virtutibus diſtinctiuis. Actio enim eſt propria ei: ⁊ eſt melius vt res deſcribatur per ſuaꝫ actionẽ. ¶ Dico etiã hoc nõ eſſe neceſſe omni modo: niſi hoc nomen paſſio diceret in eis modo vniuoco: non eñ dicit niſi modo equiuoco. ¶ Et oĩa c dicta ab Ari. in hoc ſunt ita ꝙ vlĩa nullũ habẽt eſſe extra aĩam: qđ intẽdit Plato qui ſi ita eſſet non indigeret ponere intellectum agentem.

Digreſſio

a Nihil agit niſi ꝑ ſuã formã. 3d. 3. ph. 17. 2. de ge. 53. 9. me. 20. vide ꝑ hoc 2. de aia. c 24. 3d. j h. 3. c. 36 b 3d. j. 36 c Oĩa vlĩa ab ari. ſũt ita ꝙ vlĩa nullũ hñt eẽ ex aĩaꝫ qđ itẽdit Plo 3d ꝑ mo d aia cõ. 8. 2. de 19 aia. c. 66 j. m. 6. 26 27. 3. m. c 20. 7. me. 57. 12. me 4. ⁊. 14. 21. 27. 28. 18. 10. met. cõ. v.

¶ Et hic intellectus ſeparabilis: ⁊ impaſſibilis. ⁊ immixtus: ſub ſtantia actu ens. Semper enim honorabilius eſt agens patiẽte. Et principium materia. Idem autem eſt ſm actum ſcientia rei. ¶ Et iſte intellectus etiam eſt abſtractus: non mixtus: neqꝫ paſ ſibilis: et eſt in ſua ſubſtantia actio. Agens enim ſemper eſt no bilius patiente. Et principium nobilius materia. Et ſcientia in actu eadem eſt cum re.

¶ Cum declarauit ſcđm genus eſſe intellectus: ⁊ eſt agens: incepit facere comparationem inter eum ⁊ materialem. ¶ Et dixit: ⁊ iſte intellectus etiã ⁊c. id eſt ⁊ iſte etiam intellectus eſt abſtractus ſicut materialis: ⁊ eſt etiam non paſſibilis: neqꝫ mixtus: ſicut ille. ¶ Et cum narrauit ea in quibus cõ municant intellectui materiali: dedit diſpoſitionem propriam intellectui agenti: ⁊ dixit: ⁊ eſt in ſua ſubſtantia actio id eſt qđ non eſt in eo potentia ad aliquid: ſicut in intellectu recipiente eſt potentia ad recipiendum for mas. ¶ Intelligentia agens nihil intelligit ex eis que ſunt hic. ¶ Et fuit neceſſe vt intelligentia agens ſit abſtracta et non mixta: neqꝫ paſſibilis

ſm q̄ eſt agẽs oẽs formas intellectas. Si igit̃ eſſet mixta nõ eſſet agẽs oẽs formas: ſicut fuit neceſſe vt intellect⁹ materialis ſm q̄ eſt recipiẽs oẽs formas vt ſit etiã abſtract⁹ ⁊ nõ mixt⁹: qm̃ ſi nõ eſſet abſtract⁹ haberet formaȝ hãc ſingularẽ: ⁊ tũc neceſſe eſſet alterũ duorũ. ſ. aut vt reciperet ſe: ⁊ tunc motor in eo eſſet motũ: aut vt nõ reciperet oẽs ſpẽs formarũ. ¶ Et ſilr̃ ſi intelligẽtia agẽs eſſet mixta cũ mã: tunc neceſſe eſſet aut vt itelligeret ⁊ crearet ſe: aut nõ crearet oẽs formas. ¶ Que igit̃ eſt dr̃ia inter has duas demõſtrationes in cõſiderãdo per eas: ſunt em̃ valde cõſimiles: ⁊ mirũ eſt q̃uo oẽs cõcedũt hanc demõſtrationẽ eſſe verã de intellectu. ſ. agẽte: ⁊ nõ conueniunt in demõſtratione de intellectu materiali: ⁊ lȝ etiã ſint valde conſimiles: ita q̄ opȝ cõcedẽtẽ alterã etiã cõcedere aliã. ¶ Et poſſum⁹ ſcire q̄ intellectus materialis dȝ eſſe nõ mixt⁹ ex iudicio: ⁊ eius cõprehẽſione. Quia ei iudicam⁹ ꝑ ipſum res infinitas in numero in propoſitione vli: ⁊ eſt manifeſtum q̄ virtutes aie iudicãtes. ſ. indiuiduales ⁊ mixte: nõ iudicãt niſi itẽtiones finitas: cõtingit ſm cõuerſionẽ oppoſiti q̄ illud qđ nõ iudicat intẽtiones finitas: neceſſe eſt vt nõ ſit virt⁹ aie mixta. Et cũ huic cõiunxerimus q̄ intellect⁹ mãlis idicat res infinitas ⁊ nõ acq̃ſitas a ſenſu: ⁊ q̄ nõ iudicat intẽtiones finitas cõtinget vt ſit virt⁹ nõ mixta. ¶ Auẽpace aũt vr̃ ꝯcedere hãc ꝓpoſitionẽ eſſe verã i epl'a expeditiõis. ſ. q̄ virt⁹ ꝑ quã iudicam⁹ iudicio vli eſt ifinita: ſed exiſtimauit hãc ꝟtutẽ eſſe i itellectũ agẽtẽ ſm manifeſtum ſui ſermonis illic. ¶ Et nõ eſt ita: iudiciũ em̃ ⁊ diſtinctio nõ attribuit̃ i nobis niſi itellectui mãli ⁊ Aui. certe vtebat̃ hac ꝓpoſitiõe: ⁊ eſt vera in ſe.

2 ¶ Et cũ notificauit q̄ intellect⁹ agẽs differt a materiali in eo q̄ agẽs ſemꝑ eſt pura actio: materialis aũt eſt vtrũq; ꝑꝑ res q̃ ſunt hoc: dedit cãm finalẽ in hoc. ⁊ d. Agẽs em̃ ſemꝑ eſt nobili⁹ patiẽte. i. ⁊ iſte ſemꝑ eſt in ſua ſubſtãtia actio: ⁊ ille inenit̃ in vtraq; diſpõne. Qr̃ iã declaratũ eſt q̄ ꝓportio itellectus agẽtis ad intellectũ patiẽtẽ eſt ſicut ꝓportio ꝑncipij mouẽtis quoq̃ modo ad materiã motã. Agẽs em̃ ſemꝑ nobili⁹ eſt patiẽte: ⁊ ꝑncipiũ nobilius materia. ¶ Et ideo opinãdũ eſt ſm Ari. q̄ vltim⁹ intellect⁹ abſtractorum in ordine eſt iſte intellect⁹ materialis. Actio em̃ eius eſt diminuta ab actione illorũ: cũ actio eius magis vr̃ eſſe paſſio q̄ actio: nõ qr̃ eſt aliud ꝑ qđ differat iſte itellect⁹ ab itellectu agẽte: niſi ꝑ hãc intẽtionẽ tm̃. Qm̃ quẽadmodũ nõ ſcimus multitudinẽ intellectuũ abſtractorũ niſi per diuerſitatem actionũ eorũ: ita etiã nõ ſcimus diuerſitatẽ iſtius intellectus materialis ab intellectu agẽte niſi per diuerſitatẽ ſuarũ actionũ. ¶ Et quẽadmodum intellectui agẽti accidit vt qñq; agat in res exiſtẽtes h: ⁊ quãdoq; nõ ita iſti accidit vt qñq; iudicet res exiſtẽtes h: ⁊ qñq; nõ. ſed differũt tãtum in hoc: q̄ iudiciũ a eſt aliqđ in cap. perfectionis iudicis: actio aũt nõ eſt ſm illum modũ in capitulo perfectiõis agẽtis. Cõſidera igit̃ hoc quoniaȝ eſt differẽtia inter hos duos intellect⁹: ⁊ niſi hoc eſſet: nulla eſſet aliẽtas inter eos o Alex. ſi hoc nomẽ intellect⁹ materialis nõ ſignificaſſet apud Ari. niſi preparationẽ tm̃: q̃uo faceret hãc cõparationẽ inter ipſum ⁊ itellectũ agentẽ. ſ. in dando ea in quib⁹ cõueniũt: ⁊ ea in quibus differũt.

a Iudiciũ eſt aliqđ i ca. ꝑfectionis iudicis: actio vo nõ eſt in ca. ꝑfectionis agentis conſi'c. 3. ph. 19. et 2. de aia 139.

Exclamatio ꝯ alex.

3 ¶ D. d. ⁊ ſcia in actu idẽ eſt cũ re: ⁊ innuit vt reputo aliqđ ꝓpriũ itellectui agẽti in quo differũt a mãli. ſ. q̄ in itelligẽtia agẽte ſcia in actu eadẽ eſt cũ ſcito. ⁊ nõ eſt ſic in intellectu mãli: cũ ſuũ intellectũ eſt res q̃ nõ eſt in ſe intellectus: ⁊ cũ notificauit q̄ ſua ſbã eſt ſua actio: dedit cãm ſuꝑ hoc: ⁊ dixit.

¶ Que vero ſm potentiã tempore prior in vno eſt: omnino autẽ neq; in tẽpore: ſed nõ aliquãdo quidẽ intelligit: aliqñ vero nõ intelligit. Separatus autẽ eſt ſolum hoc quod vere eſt: ⁊ hoc ſoluȝ

immortale

immoꝛtale ⁊ perpetuum eſt. Non reminiſcimur autem quia hoc quidem impaſſibile. Paſſiuus vero intellectus coꝛruptibilis: et ſine hoc nihil intelligit anima.

¶ Et quod eſt in potentia: pꝛius eſt tpe indiuiduo: vniuerſaliter autē nō eſt in tpe: neqꝫ qñqꝫ intelligit ⁊ quandoqꝫ non intelligit. Et cum abſtractus eſt illud quod eſt tantum: ⁊ iſte tñ eſt immoꝛtalis ſemp. Sed nō rememoꝛamur: qꝛ iſte eſt nō paſſibilis. Et intellectus paſſibilis eſt coꝛruptibilis. ⁊ ſine hoc nihil intelligitur.

¶ Iſtud caplꝫm pōt intelligi tribꝰ modis. Quoꝝ vnꝰ eſt ſꝫ opinionē Alex. 20
Et ſcḋs ſm opinionē Theophraſti ⁊ alioꝝ expoſitoꝝ. Et tertiꝰ ſm opinionē quā nos narrauimꝰ: ⁊ eſt magis manifeſtū ſꝫ verba. ¶ Pōt eñ intelligi ſm Alexā. ꝙ intēdebat p intellectū in potētia ꝑparationē exiſtētē in cōplexiōe hūana. ſ. ꝙ potētia ⁊ ꝑpatio q̄ eſt i hoīe ad recipiēdū intellectū i reſpcū Expō alexan.
vniuſcuiuſqꝫ indiuidui eſt pꝛioꝛ tpe intellectu agēte ſimplr aūt intellectꝰ agēs eſt pꝛioꝛ. ¶ Et cū dixit: neqꝫ eſt qñqꝫ intelligēs: ⁊ qñqꝫ nō: intēdit intellectū agētē: ⁊ cū dixit. ⁊ cū fuerit ſeparatū eſt qḋ eſt tñ nō moꝛtale. intendit ꝙ iſte intellectꝰ cū fuerit copulatꝰ in nobis: et intellexerimꝰ p illū alia entia ſm ꝙ eſt foꝛma nobis ipſe ſolus: tūc inter partes intellectꝰ eſt nō moꝛtalis. ¶ D. d. ⁊ nō rememoꝛamur ⁊c. hec eſt q̄ſtio circa intellectū agētē ſm ꝙ copulaꝫ nobis ⁊ intelligimꝰ p illū. Pōt eñ qs dicere ꝙ cū intellexerimꝰ p aliqḋ eternū: neceſſe eſt vt intelligamur p illud idē poſt moꝛtē: ſicut añ: ⁊ dixit rñdendo ꝙ intellectꝰ iſte nō copulaꝫ nobis: niſi mediāte eſſe intellectꝰ materialis gñabilis ⁊ coꝛruptibilis in nobis: et cū iſte intellectꝰ fuerit coꝛruptus in nobis: neqꝫ rememoꝛabimur. Foꝛte igiꝫ Alexā. ita expoſuit hoc caplꝫm: lꝫ nō viderimꝰ expoſitionē ſuā in hoc libꝛo. ¶ Themiſtius aūt intelligit p intellectū q̄ eſt in potētia: intellectū materialē abſtractū cuiꝰ eſſe Expō the.
demōſtratū eſt ⁊ intelligit p intellectū cuiꝰ fecit cōparationē cū hoc intelle 3. de aīa.
ctū agētē ſm ꝙ cōtinuaꝫ cū intellectu q̄ eſt in potētia: ⁊ hoc quidē eſt intel ca. 26.
lectꝰ ſpeculatiuꝰ apud ipſum. ¶ Et cū dixit: ⁊ nō qñqꝫ intelligit: ⁊ qñqꝫ nō intelligit: intelligit agētē ſm ꝙ nō tāgit intellectū materialē. Et cū dixit: ⁊ qñ fuerit abſtractꝰ eſt ꝙ eſt tñ nō moꝛtalis: intēdit intellectū agētē ſm ꝙ eſt foꝛma: intellectui materiali: ⁊ hoc eſt intellectꝰ ſpeculatiuꝰ apud ipm: et erit iſta qō cōtra intellectū agētē ſm ꝙ tāgit intellectū materialē: ⁊ eſt ſpeculatiuꝰ ſm ꝙ eſt foꝛma intellectui materiali ⁊ hoc eſt intellectꝰ ſpeculatiuus. ſꝫ cū dixit: ⁊ nō rememoꝛamur: dicit ꝙ remotū eſt vt iſta dubitatio ab Ariſt. ſit circa intellectū: niſi ſm ꝙ intellectꝰ agēs eſt foꝛma in nobis. Dicit eñ ꝙ ponēti intellectū agētē eſſe eternū: ⁊ intellectū ſpeculatiuū eē nō eternū: nō cōtingit hec queſtio. ſ. quare nō rememoꝛamur poſt moꝛtē: qḋ intel a Scīa
ligimus in vita. ¶ Et eſt ſicut dixit. Ponere eñ iſtā q̄ſtionē circa intellectū exñs i no
agentē ſm ꝙ eſt adeptus: vt Alex. dicit: remotū eſt. Scientia a eñ exiſtēs bis in diſ
in nobis in diſpoſitione adeptionis equiuoce diciꝫ cum ſcientia in nobis ſpōne ade
exiſtente per naturā et diſciplinā. Iſta igitur queſtio vt apparet nō eſt niſi ptiōis eq̄
ſcientia exiſtente per naturā. Impoſſibile eſt eñ vt iſta queſtio ſit niſi cir uoce dꝛ cū
ca cognitionē eternā exiſtentē in nobis aut per naturā vt dicit Themiſtiꝰ: ſcīa exñte
aut per intellectū adeptū in poſtremo. ¶ Quia igiꝫ hec queſtio apud The i nobis p
miſtiū eſt circa intellectū ſpeculatiuū: ⁊ initiū ſermonis Ariſt. eſt de intelle nām ⁊ diſ
ctu agēte: ideo opinatus fuit ꝙ intellectꝰ ſpeculatiuus eſt agēs apud Ari. ſciplinā.
ſm ꝙ tangit intellectū materialē. ¶ Et teſtatur ſuper omnia iſta ex hoc qḋ dixit in pꝛimo tractatu de intellectu ſpeculatiuo. Fecit eñ illic eandē queſ

ſ.ð ala.t. ſtionē quā h3:ꝛ diſſoluit eā per hāc eandē diſſolutionē. D. eñ in principio
c.65.ꝛ66 iſtius libri. Intell's aūt vr̄ eē alia ſbā ex̄ñs in re: non corrūpi: qm̄ ſi corrum
perek tūc magis eſſet hoc apud fatigationē ſenectutis. Et poſtea dedit mo
dū ex quo poſ'e eſt vt intell's ſit nō corruptibilis. ꝛ itelligere p ip̄ ſm erit cor
ruptibile: et dixit: et formare per intell'm ꝛ ꝯſiderare ſunt diuerſa: ita ꝙ it⁹
Uiđ the. corrūpek aliqđ aliud ip̄z: in ſe aūt nullā h3 occaſionē. Diſilectio aūt ꝛ amor
l.3.de ala non ſunt cauſe illius: ſ3 iſti⁹ cui⁹ eſt hoc ſm ꝙ eſt eius. Et ideo etiā cū iſte
cap.35. corrūpek nō rememoramur neq3 diligim⁹. ¶ Themiſtius igit̄ dicit ꝙ ſmo
eius in illo tractatu in quo dicit: intell's aūt vr̄ eē ſbā aliqua exiſtēs in re:
non corrumpi: idē eſt cū illo in quo dixit hoc: ꝛ cū fuerit abſtractus eſt qđ
eſt tm̄ nō mortalis eternus: ꝛ qđ dixit hoc et non rememoramur: q2 iſte eſt
non paſſibilis: intell's aūt paſſibilis eſt corruptibilis: ꝛ ſine hoc nihil intel
ligit: idē eſt cum eo qđ illic dixit ſc3 ꝛ formare per intellectū: ꝛ ꝯſiderare di
uerſank ꝛc. et dixit ꝓpter hoc ꝙ intēdebat hoc per intellectū paſſibilē ꝯteſ
ꝯcupiſcibilē aīe. Iſta eñ pars vr̄ habere aliquā rōnē: auſcultat eñ ad con
Expō cō. cedendū illđ qđ reſpicit aīa rōnalis. ¶ Nos aūt cū videmus opīonē alexā.
et Themiſtij eſſe impoſſibiles: et inuenimus verba Ariſt. manifeſta ſcđm
noſtram expoſitionē credimus ꝙ iſta eſt opinio Ariſto. quam nos diximꝰ
Exp.t.19. et ſunt verba in ſe vera. ¶ Qm̄ aūt verba eius apparentia ſunt in hoc capi
tulo declarabik ſic. Cū eñ dixit: et iſte intell's etiā eſt abſtractus non mix=
tus: neq3 paſſibilis loquik in intellectu agēte: ꝛ nō poſſumus aliud dicere:
et hec particula etiam oñdit aliū intellectū eſſe non paſſibilē: neq3 mixtū
Et ſilr̄ ꝯparatio inter eos eſt: vt manifeſtū eſt: ſm ꝙ eſt inter intellectum
agentē et intellectū materialē: ſm ꝙ intell's mālis cōicat agenti in multis
iſtaꝝ diſpōnū: et in hoc cōuenit nobiſcū Themiſti⁹ ꝛ differt alex. ¶ Et cu3
Exp.t.20 dixit: ꝛ qđ eſt in potētia eſt prius tp̄e indiuiduo: pōt intelligi per tres opi
niones eodē modo. Scđm enim noſtrā opinionē ꝛ Themiſtij intell's qui ē
in potentia prius ꝯtinuak cū nobis ꝙ̄ intell's agēs: et ſm alex. intell's qui
eſt in potētia erit prior in nobis ſm eſſe aut generationē: et non ſm conti=
nuationē. ¶ Et cū dixit: vlr̄ aūt non eſt neq3 in tp̄e: loquik de intellectu q̄ eſt
in potentia: qm̄ cū fuerit acceptus ſimplr̄ non reſpectu indiuidui: tūc nō
erit prior intellectu agēte aliquo modo ꝓprietatis: ſ3 poſterior ab eo oib⁹
modis: et iſte ſermo ꝯuenit: vtriq3 opinioni. ſ. dicenti ꝙ intell's qui eſt i po
Ptiae expō tentia eſt generabilis: aut non generabilis. ¶ Et cū dixit: neq3 eſt quādoq3
ſup illis vb intelligens: ꝛ qñq3 non intelligens: impoſ'e ē vt iſte ſermo intelligak ſcđm
bis neq3 ē ſuū manifeſtū: neq3 ſm The. neq3 ſm alex. qm̄ hoc vbū eſt cum dixit: neq3
D qñq3 eſt intelligēs: ſm eos referk ad intellectū agētē: ſ3 The. ſicut diximus
qñq3 itel opinak ꝙ intellectus agēs ē ſpeculatiuus ſm ꝙ tāgit intellectū mālē. alex.
ligēs ꝛc. aūt opinak ꝙ intellectus q̄ eſt in habitu: et eſt ſpeculatiuus eſt ali⁹ ab itel
lectu agēte: et hoc op3 credere. Artificiū. n. aliud eſt ab artificiato: ꝛ agēs
Artificiū alíud ab acto. Scđm aūt ꝙ nobis apparuit ſmo eſt iſte ſm ſuū manifeſtū
aliđ ē ab et erit illud verbum: eſt: relatum ad ꝓpinquiſſime dictum: ꝛ eſt intellectus
artificia= materialis cum fuerit actu ſimplr̄ nō in reſpectu indiuidui. Intellectus. n.
to ꝛ agēs qui dicitur materialis ſm ꝙ diximus non accidit ei vt qñq3 itelligāt: qñq3
aliđ ab ac non: niſi in reſpectu formarum imaginationis exiſtentium in vnoquoq3
to. indiuiduo: non in reſpectu ſpeciei. v. g. ꝙ non accidit ei: vt quādoq3 intel
Intellus ligat intellectum equi: et quandoq3 nō: niſi in reſpectu Sortis ꝛ Platonis
mālis vt di Simplr̄ autem reſpectu ſpeciei ſemper intelligit hoc vle: niſi ſpēs huma=
xim⁹ ñ ac na deficiat omnino: quod eſt ipoſ'e: ꝛ ſm hoc ſermo erit ſm ſuū mãifeſtū.
cidit ei qñ ¶ Et cum dixit: vlr̄ autem non eſt neq3 in tempore: ꝛ cū intēdit ꝙ intell's q̄
q3 itellige eſt in potentia: cum non fuerit acceptus in reſpectu alicuius indiuidui: ſ3

fuerit accept⁹ ſimplr:ꝛ ī reſpectu cuiuſꝫ indiuidui:tūc nō inuenit̃ aliqñ in
telligēs ꝛ aliqñ nō:ſꝫ ſemꝑ inuenit̃ intelligēs.¶Queadmodū itell's agēs:
cū nō fuerit acceptus ī reſpectu alicuius indiuidui:tūc non inuenit̃ qñꝗ
abſtrahēs:et qñꝗ nō abſtrahēs:ſꝫ ſemꝑ inuenit̃ abſtrahere:cū accept⁹ fuerit
ſimplr.Idē.n.modus eſt in actione duoꝝ intellectuū.¶Et ſm hoc cū di
xit:et cū fuerit abſtractus eſt ꝙ eſt tm̄ nō mortalis:intēdit:ꝛ cum fuerit ab
ſtractus ſm hunc modū ex hoc modo eſt tm̄ non mortalis:non ſm ꝙ acci
pit in reſpectu indiuidui.Et erit ſermo ei⁹ in quo dixit:ꝛ non rememora
mur ꝛc.ſm ſuū manifeſtū:cōtra enim hanc opinionē ſurgit q̄ſtio perfecte.
Dicet eñ querens.Cū intellecta cōia ſint nō gñabilia:neqꝫ corruptibilia
ſm hunc modum:quare non rememoramur poſt mortē cognitionū habi
tarū in hac vita:ꝛ dicet̃ diſſoluēdo:qꝛ rememoratio fit per virtutes ꝯprehē
ſiuas paſſibiles.ſ.mā̃les:et ſunt tres virtutes in hoīe:quarū eē declaratū
eſt in ſenſu ꝛ ſenſato.ſ.imaginatiua ꝛ cogitatiua:ꝛ rememoratiua.Iſte eñ
tres virtutes ſunt in hoīe ad preſentandā formā rei imaginate qñ ſenſus
fuerit abſens.Et ideo dictū fuit illic ꝙ cū iſte tres virtutes adiuuerint ſe
adinuicē forte repreſentabūt indiuiduū rei ſm ꝙ eſt in ſuo eſſe:lꝫ aūt nō
ſentiamus ipſum.¶Et intendebat h̄ per intell'm paſſibilē formas imagi
nationis ſm ꝙ in eas agit virtus cogitatiua ꝓpria hoī.Iſta eñ v̄tus eſt
alq̄ rō:et actio eius nihil eſt aliud q̄ ponere intentionē forme imaginatio
nis cū ſuo indiuiduo apud rememorationē:aut diſtinguere eā ab eo apđ
formationē.Et manifeſtū eſt ꝙ intellectus qui dicit̃ mā̃lis recipit intētio
nes imaginatas poſt hāc diſtinctionē.Iſte igitur intellectus paſſibilis ne
ceſſarius eſt in formatione.¶Recte igit̃ dixit:ꝛ nō rememoramur:qꝛ iſte
eſt nō paſſibilis:intell's paſſibilis ē corruptibilis:ꝛ ſine hoc nihil intelligit
i.ꝛ ſine v̄tute imagiatiua ꝛ cogitatiua nihil intelligit intell's q̄ dr̃ materia
lis.he enim virtutes ſunt quaſi res que preparāt mām artifici ad recipien
dum actionem artificij:hec igit̃ eſt vna expoſitio.¶Et poteſt exponi alio
modo:et eſt:ꝙ cum dixit:et non eſt qñꝗ iſte itelligēs:ꝛ qñꝗ nō intelligēs
intendit non cum fuerit acceptus ſm ꝙ intelligit et format̃ a formis ma
terialibus generabilibus ꝛ corruptibilibus:ſꝫ fuerit acceptus ſimpliciter
ꝛ ſm ꝙ intelligit formas abſtractas liberatas a materia:tūc nō inenitur
quandoqꝫ intelligēs et qñqꝫ nō intelligēs:ſꝫ inuenit̃ in eadē forma.v.g.
in modo per quem intelligit intellectum agentē:cuius ꝓportio ꝛ ad ipm:
ſicut diximus:ſicut lucis ad diaphanum.Opinandum eſt enim quod iſte
intellectus qui eſt in potentia:cum declaratum eſt ꝙ eſt eternus:ꝛ ꝙ inna
tus eſt perfici per formas materiales:dignior eſt vt ſit innatus perfici per
formas non materiales que ſunt intellecte in ſe:ſed non in prīo copulatur
nobiſcum ex hoc mō ſed in poſtremo qñ perficit̃ gñatio intell's qui eſt ī ha
bitu:vt declarabimus poſt.Et ſm hanc expoſitionem cū dixit:et cum fue
rit abſtract⁹ eſt:ꝙ ē tantum non mortalis innuit intell'm materialē:ſm ꝙ
perficitur per intellectum agentē:qñ fuerit copulatus nobiſcum ex h̄ mō:
deinde abſtrahit̃.¶Et forte innuit ꝛ intell'm mā̃lem in ſua continuatione
prima nobiſcum.ſ.continuatione que eſt per naturam:ꝛ appropriauit:ipꝫ
ꝑ hanc particulam tantū:annuendo ad corruptionē intellectus qui ē ī ha
bitu ex mō per quē eſt corruptibilis:ꝛ vlr qñ qs intuebit̃ intell'm materia
lem cū intellectu agente apparebūt eſſe duo vno mō ꝛ vnū alio mō.Sunt
enim duo ꝑ diuerſitatē actionis eoꝝ.Actio eñ intell's agentis eſt gñare.
Iſtius aūt informari.Sūt aūt vnū qꝛ intellectus mā̃lis perficit̃ per agen
tem.et intelligit ipſum:et ex hoc mō dicimus ꝙ intell's cōtinuatus nobiſ
cū apparent in eo due virtutes.Quarū vna eſt actiua.Et alia eſt de gñe

re ꝛ qñꝗ nō ni ſi re ſpectu idi uidui ſ̃re ſpectu ſpe ciei. 16.ſ. ꝛ.ſ.ꝛ.19.

Scda ex.

Hic innuit vari reactionē. Jd j.d ge.52. ⁊.3.ph.8. ⁊.4.mete. cō.10.

virtutū paſſiuarū.❡Et ꝙ̄ bene aſſimilat illū Alex.igni.Jgnis eñ eſt inna
tus alterare oē corp⁹ ꝑ virtutē exñtē in eo:ſ3 tñ cū ħ patiť quoquomō ab
eo:qḋ alterat:⁊ aſſimilať cū eo aliq̄ mō ſilitudinis:id qḋ acq̄rit ab eo for
mā igneā minorē forma ignea alterāte:hec eñ diſpō valde eſt ſilis diſpōī
intelľs agētis cū paſſibili.Et cū intellectis q̄ gñat.Eſt eñ agēs ea vno mō
et recipiēs ea alio mō.❡Et ſm hoc erit ſermo in q̄ dixit:ſ3 nō rememora
mur ⁊c.diſſolutio q̄ōnis q̄ fecit antiq̄s expoſitores credere intelľm q̄ ē in
habitu eē eternū:et fecit Alex.opinari intelľm mālē eſſe gñabilem ⁊ corru
ptibilē in q̄ dicebať q̄ūo intellecta a nobis ſunt nō eē cū hoc ꝙ itelľs ē eter
n⁹:⁊ recipiēs eſt eternū:⁊.q.d.rñdendo ꝙ cā in hoc eſt q̄ intelľs mālis ni
hil intelligit ſine intelľu paſſibili:l3 ſit agēs:⁊ recipiens ſit ſicut ꝯprehēde
re colorē.Color eñ non eſt:l3 lux ſit et viſus ſit:niſi coloratum ſit:⁊ tunc
ſm quā iſtarū expōnū dicať litera erit ꝯueniēs ꝟbis Ari.et ſuis demōſtra
tionib⁹ ſine aliq̄ ꝯtradictiōe aut exitu a manifeſto ſui ſermonis.Et iō non
eſt recte vti in doctrina verbis equocis:niſi in eis q̄ l3 ſint diuerſa:tñ cōue
niūt in oīb⁹ intētionib⁹:de q̄b⁹ pñt dici.❡Et demōſtrat ꝙ intēdebat hic ꝑ
intelľm paſſibilē ꝟtutē imaginatiuā humanā hoc qḋ cecidit in alia trāſ
latiōe loco eius qḋ dixit ꝙ eſt nō paſſibilis:⁊ intelľs paſſibilis eſt corrupti

a hoc nomē itelľs dr q̄tuor modis ⁊c.

bilis.Dicit.n.in illa trāſlatiōe:⁊ qḋ induxit nos ad dicēdū ꝙ iſte intelľs nō
alterať:neq̄ patiť:ē ꝙ exiſtimatio ē imaginatio intelľs paſſibilis ⁊ qḋ cor
rūpiť ⁊ non cōprehēdit itelľm:⁊ nihil itelligit ſine imaginatiōe.Hoc a no
mē igiť intellect⁹:ſm hoc dicitur in hoc lib.q̄tuor modis.dr ḋ intellectu
mālī:⁊ de intellectu q̄ eſt in habitu:⁊ de intelľu agēte:et virtute imaginati
ua.❡Et debes ſcire ꝙ nulla dr̄ia eſt ſm expoſitionē Themiſtij ⁊ antiquo
rū expoſitoꝝ ⁊ opinionē Platonis in hoc ꝙ intellecta exñtia in nobis ſūt
eterna ⁊ addiſcere eſt rememorari.ſ3 Plato dixit:ꝙ iſta intellecta ſunt i no
bis q̄nq̄ ⁊ q̄nq̄ nō:ꝓpter hoc ꝙ ſubiectū preparať q̄nq̄ ad recipiendū ea
q̄nq̄:⁊ q̄nq̄ nō:et ipſa in ſe ita ſunt anteq̄ recipiamus ſicut poſt:⁊ita ſunt
extra alam ſicut in aīa.❡Themiſti⁹ aūt dixit:et hoc.ſ.ꝙ q̄nq̄ ſunt copula
te:⁊ q̄nq̄ nō:accidit eis ꝑ nām recipiētis.Opinať.n.ꝙ intellect⁹ agēs nō
eſt innat⁹ cōtinuari nobiſcū in p̄io niſi ſm ꝙ tāgit intelľm mālē:⁊ iō acci
dit ei ex hoc mō diminutio iſta:cū cōtinuatio cū intētionib⁹ imaginatis ē
vno mō q̄ſi receptio:⁊ alio mō q̄ſi actio:et iō intellecta ſunt in eo in diſpō
ne diuerſa a ſuo eē in intelľu agēte.Et fiducia in intelligēdo hāc opionē ē
ꝙ cā mouēs Ari.ad ponēdū intelľm mālē eſſe nō eſt:q̄ eſt hoc intellectu3
factum:ſ3 cā in hoc eſt aut q̄ cū fuerit inuēta intellecta que ſunt in nobis
ſm diſpōnes non conuenientes intellectibus ſimplicib⁹:tūc fuit dictum ꝙ
iſte intellectus qui eſt in nobis eſt compoſit⁹ ex eo:qḋ eſt in actu.ſ.intelľu
agēte:et ex eo quod eſt in potētia:aut q̄ cōtinuatio ei⁹ ſm hāc opinionē
eſt ſilis gñationi:et aſſimilatur agenti ⁊ patiēti.ſ.in ſua cōtinuatiōe cum
intentionib⁹ imaginationis.Scōm igiť hāc opinionē agēs et patiens ⁊ fa
ctum erūt idem et eſt dictum ab iſtis trib⁹ diſpōnib⁹ per diuerſitatē q̄ acci
dit ei.❡Nos autem opinamur ꝙ nō mouit ipm ad ponēdū intelľm agen
tem niſi hoc ꝙ intellecta ſpeculatiua ſunt gñata ſm modum quem dixim⁹.

Scdz the. idē ē agēs patiēs et fcm.vid.3 aia.c.25 i Themi.

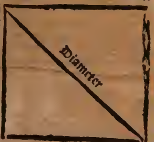
❡Conſidera ergo hoc qm̄ eſt dr̄ia inter iſtas tres opiniones.ſ.❡Platō
nis et Themiſtij ⁊ opinionē noſtrā:et ſm expōnē Themiſtij non indige
tur in iſtis intellectis niſi ad ponendum intellectum materialē tantum:
aut intellectum materialē et agentē ſm modū ſimilitudinis:vbi enim non
eſt vera generatio non eſt agens. Et nos conuenimus cum Alexan. in
mō ponēdi intelľm agētē:⁊ differim⁹ ab eo in nā intelľs mālis:⁊ differ im⁹
a Themiſtio in nā intelľs q̄ ē in habitu:⁊ in mō ponēdi intelľm agētem:et

nos et quoquomodo ꝯuenim⁹ cũ alex. in nõ intellu q̃ ẽ in habitu: et alio mõ
differim⁹. Hec igit̃ sunt dñe quib⁹ diuidunt̃ opiniones attribute Ari. Et de
bes scire ꝙ vsus et exercitiũ sunt cãe ei⁹ qd apparet de potẽtia intellect⁹
agentis qui eſt in nobis ad abſtrahendum: et intellectus mãlis ad recipiẽ
dum. Sunt dico cãe ꝑpter habitũ exiſtentẽ per vſum ꝛ exercitiũ in itellectu
paſſibili et corruptibili quem vocauit Ari. paſſibilẽ: et dicit aperte ipſum
corrũpi: ꝛ ſi non ꝯiungeret vt virt⁹ q̃ eſt in nobis agẽs intellecta eſſet mã-
lis: ꝛ ſilr̃ virt⁹ paſſibilis: ꝛ ideo nullus põt rõnari ꝑ hoc ſup hoc ꝙ intellus
materialis admiſcet̃ corpori. Illud enĩ qd dixit opinãs ip̃m eẽ admixtũ in
rñſione iſtius ſermonis in intellu agente. Dicim⁹ nos in rñſiõe ei⁹ in itel
lectu materiali. ¶ Et per iſtũ intellm̃ quẽ vocat ari. paſſibilẽ diuerſant̃ ho
mines in quatuor virtutibus dictis in topicis a q̃s alpha. numerauit in
elenchis. b ¶ Et per iſtum intellectum differt hõ ab aliis animalib⁹. et ſi
non: tunc neceſſe eſſet vt continuatio intellectus agentis ꝛ recipiẽtis cum
aialib⁹ eet eodẽ mõ. Intellus q̃dẽ opatiuus differt a ſpeculatiuo per diuer
ſitatẽ ppationis exiſtẽtis in hoc intellectu. His igitur declaratis reuer-
tamur ad noſtrã viã: et dicamus. Cap. Sextum.

a Ptlo to pi. c. j. vbi numerãt̃ q̃tuor gra d⁹ pbabi liũ. vl. j. to pi. c. 12. ꝛ 3. to. ca. 3. vbi inducũ tur q̃tuor ꝟtutes mo rales.

b Per itel lectũ quẽ vocat ari. paſſibilẽ diuerſan tur in q̃ tuor ꝟtu tib⁹ dcis i to. ꝛ p iſtũ itellm̃ et hõ dr̃t ab aliis aia libus ꝛc.

Indiuiſibilium quidem igitur intelligentia in his eſt
circa que non eſt falſum. In quibus autem et falſum.
iam ꝛ verum eſt: compoſitio quedam iam intellecti-
uum eſt ſicut eorum que vnum fiunt: quemadmoduꝫ
Empedo. dixit: vere multorum quideꝫ capita ſine cer
uice germinauerunt. Poſtea cõpoſita ſunt concordia: ſic et hec
ſeparata compoſita ſunt vt aſſimetros ꝛ diametros.
¶ Formare autem res indiuiſibiles erit in iſtis rebus ſcilicet in
quibus non eſt falſitas. Res autem in quibus eſt verum et fal-
ſum illud eſt aliqua compoſitio tunc ad res intellectas ſecundũ
quod ſunt entia: ſicut dixit Empe. ꝙ multa capita ꝛ colla diſpo-
nuntur in poſtremo per compoſitionem amicitie: ita etiam ſunt
ſeparata ꝑ cõpoſitionẽ. v. g. dicere aſſimetrũ ꝛ dicere diametrũ.

¶ Cum compleuit notificare ſubſtantiam triũ 21
intellectuum ſcilicꝫ materialis: et eius qui eſt
in habitu: et agentis: incepit conſiderare de ac
tionibus et proprietatibus intellectus; et hoc
eſt quod remanſit de cognitione iſtius virtu-
tis. Et quia famoſior differentiarum ꝑ quas
diuiditur actio intellectus ſunt due actiones.
Quarum vna dicitur formatio: et alia fides: in
cepit hic notificare differentiaꝫ inter has duas
actiones. ¶ Et dixit. Formare autem res diui
ſibiles ꝛc. i. apprehẽdere autem res ſimplices
non compoſitas erit per intellecta que non falſantur: neqꝫ verificant̃: que
dicuntur informatio. comprehendere autem ab eo res compoſitas erit per
intellecta in quibus eſt falſitas. et veritas ꝛ contentus fuit prima diuiſio
ne ſine ſecunda: cum oppoſitum intelligatur per ſuum oppoſitum. ¶ D.
D. res autem in quibus inuenitur verum et falſum ꝛc. i. intellecta aũt i quis-
bus inuenitur veritas et falſitas eſt in eis aliqua compoſitio ab itellectu
materiali. Intellectus quidem primo intelligit ſimplicia. Si igitur hec cõ

Famoſio or dr̃iarũ ꝑ q̃s diui dit̃ actio itellus ſũt due actio nes q̃ꝫ vna dr̃ for matõ: et a lia fides. Idem. 5. meta. 34.

poſitio.fuerit ꝯueniēs enti erit vera:ſi non:erit falſa.¶Et iſta actio intellectus ad intellecta ſimilis eſt ei quod Empe.dicit de actione amicitie in entia.Quemadmodum enim dixit Empe.ꝙ multa capita erāt ſeparata a collis:deinde amiciti a congregauit ea:et compoſuit ſic cum ſil̄:ita intellecta exiſtunt primo diuiſa in intellectu materiali.v.g.dicere diametrum quadrati et dicere aſſimetrum laterum:intellectus enim intelligit iſta primo ſimplicia:deinde componit ea.ſ.ſimetrū aut aſſimetrum:ſi igitur compoſuerit ſm̄ ens eſt verum.ſi non:falſum.

Ad vnū intelligēs.

¶Si autem factorum aut futurorum:tp̄s cointelligens eſt:⁊ cōponens.Falſum enim in compoſitione ſemper eſt.Namq; ſi album non album:non album compoſuit.Contingit autem ⁊ diuiſionem dicere omnia.Sic ergo eſt non ſolum falſum:aut verum quod albus cleo eſt:ſed ⁊ ꝙ erat aut erit.Unum aut faciēs hoc intellectus eſt vnumquodq;.

¶Et ſi fuerint preterita aut futura:tunc cum hoc intelligit tempus et componit ipſum.Falſitas enim ſemper eſt in compoſitione.Quoniā cū dixeris albū eſſe nō albū:iam compoſuiſti nō album cum albo:ſicut dicens non albuȝ.Et poſſibile eſt dicere omnia eſſe diuiſionem.Sed hoc ſolum eſt verum ⁊ falſum ſciliȝ ſortem eſſe album:ſed cū hoc fuit.aut erit.Et quod hoc et ſuum ſimile facit vnum eſt intellectus.

22 ¶Ideſt et ſi illa intellecta ſimplicia fuerint reruȝ que innate ſunt eſſe aut in preterito tempore:aut in futuro:tunc intellectus intelligit cū illis reb⁹ tp̄s in quo ſunt:⁊ poſtea cōponet ip̄m cū eis:et iudicauit ꝙ ille res fuerūt aut erunt ſicut iudicat ꝙ diametrum eſt aſſimetrum coſte.Et quia narrauit primo ꝙ veritas ⁊ falſitas inueniuntur in cōpōne:incepit declarare ꝙ falſitas eſt compoſitio:et non inuenitur in aliqua actionum intellectus.¶Et.d.falſitas enim ſemper eſt in compoſitione:⁊ rōcinatio ſup hoc ē qm̄ cum dr̄ hoc in re alba ꝙ non eſt alba:eſt compō ſil̄s ad dicere in re alba ꝙ eſt alba:licet illud ſit falſum:et hoc verum.Et qꝛ apparet ꝙ affirmatio eſt magis digna compoſitioni:et negatio diuiſioni dixit:⁊ poſſe eſt dicere in eis omnibus que ſunt diuiſio.i.et ſic poſſumus dicere negationem ⁊ affirmationem eſſe compoſitionem:ſicut poſſumus dicere vtrūq; eſſe diuiſionem:licet affirmatio magis videatur habere hoc nomen compoſitio:et negatio hoc nomen diuiſio.qm̄ in affirmatione ꝯponit̄ p̄dicatum cū ſubiecto:in negatione autem primo diuidit intellect⁹ p̄dicatum a ſubiecto:et poſt componit ea.¶Et cum declarauit ꝙ veritas et falſitas accidunt compoſitioni rerum adinuicem:declarauit etiam ꝙ hoc idē accidit qn̄ ꝯponit eas cū tpe:et dixit:ſed non iſtud ſolū eſt verum ⁊ falſum ⁊c.ideſt ⁊ veritas et falſitas non accidunt compoſitioni in ꝓpōnibus in quibus predicatuȝ eſt nomen:ſed in eis in quibus predicatum eſt verbuȝ.U.g.ſortes fuit aut

B erit.D.d.et ꝙ facit hoc ⁊c.i.et qd̄ facit h̄ intellecta ſingularia eſſe vnū per

Oȝ vt virt⁹ ꝯp̄hēdēs ſimplicia ⁊ ꝯpoſita ſit eadem.

compoſitionem poſtq̄ erant multa eſt intellectus materialis.Iſte enim diſtinguit intellecta ſimplicia:et componit conſimilia:et diuidit diuerſa.opȝ enim vt virtus ꝯprehēdēs ſimplicia et cōpoſita ſit eadē:qm̄ ꝓportio iſti⁹ virtutis ad intētiones formaꝝ imaginatiuaꝝ dȝ eſſe ſicut ꝓportio ſentiētis cōis ad ſenſibilia diuerſa nō ſm̄ ꝙ apparet de verbis auēpace in initio ſui ſermonis de v̄tute rōnali.ſ.ꝙ virt⁹ ꝯpoſitiua dȝ eē alia ab imagiatiua.

¶ Indiuiſibile autem qm̄ dupl̄r dr̄: aut actu: aut potentia: nihil
ꝓhibet intelligere indiuiſibile: cum longitudinem intelligat. In-
diuiſibilis em̄ actual̄r eſt: ⁊ in tp̄e indiuiſibili. Sil̄r em̄ tp̄s diuiſi-
bile ⁊ indiuiſibile longitudini eſt. Non igit̄ eſt dicere aliqd in me-
dio intelligere vtrūq;. Non em̄ eſt niſi diuidat̄. Sed aut potētia.
Seorſum autem vtrumq; intelligens dimidiorum diuidit ſimul
⁊ tempus. Tunc autē eſt, vt in longitudine. Si vero eſt ſicut ex
vtriſq;: ⁊ in tempore eſt qd̄ in vtriſq;.

¶ Et qr̄ indiuiſibile eſt duobus modis: aut in potentia: aut eſt
actu. Nihil prohibet hoc: ⁊ quando intellexerit longitudinem vt
intelligat indiuiſibile: ⁊ illud indiuiſibile in actu: ⁊ in tempore in-
diuiſibili. Tempus enim ſm̄ hunc modum eſt diuiſibile ⁊ indiui-
ſibile in longitudine. Nullus em̄ poteſt dicere ꝙ intelligit vtrūq;
modum eſſe aliqd̄: cum non ſit quouſq; diuidatur: ſed in poten-
tia. Cum igitur intellexerit vtrumq; duorum per ſe: tunc diuide-
tur tp̄s etiam. Et tunc erunt quaſi due longitudines: congrega-
te autem in tempore quod eſt ſuper eas.

¶ Cum declarauit ꝙ actio intellectus indiuiſibilis eſt in rebus indiuiſibi 25
libus: incepit hoc declarare: ex quo modo contingit ei intelligere diuiſibi-
lia habentia quātitatē intellectione indiuiſibili: ⁊ in tp̄e indiuiſibili: et ex
quo modo ↄtingit ei vt intelligat ea indiuiſibil̄r: ⁊ in tp̄e indiuiſibili: ſicut
diſpō eſt in intelligēdo res multas: ⁊.d. ⁊ qr̄ indiuiſibile eſt ⁊c.i. ⁊ quia indi
uiſibile dr̄ duobus modis potentia ⁊ actu: poſſibile eſt dicere ꝙ intellectus
intelligit res ex rebus diuiſibilibus potētia: indiuiſibilibus actu: ſicut lon b
gitudo ⁊ tēpus latēs qd̄ eſt in eis eſt indiuiſibile in actu: ⁊ ꝙ hoc ſit intelle
ctione indiuiſibili: ⁊ in tēpore indiuiſibili: quēadmodū intelligit res indi
uiſibiles in vtroq; mō. Neceſſe eſt em̄ vt intelligat intētionē indiuiſibilem
indiuiſibiliter: ſiue illa intētio fuerit diuiſibilis aliquo mō: aut nullo mo-
do. Et cū dixit vt intelligat indiuiſibile ⁊c. intēdit vt intelligat intentionē
indiuiſibilē: ⁊ illud intellectū eſt indiuiſibile ⁊ in tēpore indiuiſibili. D.d.
tēpus em̄ ſm̄ hunc modū eſt diuiſibile: ⁊ indiuiſibile.i. tēpus em̄ inuenit̄
etiā vno mō diuiſibile: ⁊ alio mō indiuiſibile: ſicut in longitudine. Et cū de
clarauit ꝙ intellectus intelligit magnitudinem ⁊ tempus: ⁊ vniuerſaliter
omne quod eſt indiuiſibile in actu: ⁊ diuiſibile potentia per intellectionē
indiuiſibilē: ⁊ in tempore indiuiſibili: declarauit etiā ꝙ impoſſibile eſt ali-
quē dicere ꝙ intelligere talia fit per intellectionē diuiſibilem: ⁊ in tempo-
re diuiſibili: ⁊.d. nullus poteſt dicere ⁊c.i. nullus igitur poteſt dicere ꝙ cū
intellectus intelligit lineā: nō ſubito intelligit eā: ſed primo aliquā partē:
⁊ ſcd̄o aliā. Ille em̄ due partes non ſunt due actu in linea: donec linea diui
datur: ſed tantū ſunt due in potentia: ⁊ cū.d. vtrūq; modū: intendit vtrāq;
partē linee: ⁊.q.d. nullus igitur poteſt dicere ꝙ qn̄ intellectus intelligit li-
neā: primo intelligit vtrāq; partē per ſe: deinde totū: ille em̄ due partes nō
ſunt in actu quouſq; linea diuidatur: ſed ſunt due in potentia. D.d. ſed cū
intellexerit vtrūq; ⁊c.i. ſed accidit ei vt intelligat vtramq; partē longitudi-
nis per ſe quando diuidit longitudinē: ⁊ tunc ita intelligit illā longitudi-
nē ſicut intelligit duas longitudines: ⁊ hoc intellexit cū.d. ⁊ tūc ſunt quaſi
due lōgitudines. D.d. cōgregata aūt ⁊c.i. qn̄ em̄ intelligit eas cōgregatas.
i. partes: et quaſi vnā lōgitudinē: intelligit eas in eodē tēpore indiuiſibili

in eodem inſtanti in quo ſunt inſimul nō in duobus inſtantibus diuerſis: ⁊ hoc intendebat cum.d.vt mihi videtur in tempore quod eſt ſuper ea.

¶ Qđ aūt nō ꝯm q̄ntitatē indiuiſibile eſt ſed ſpecie: intelligit indiuiſibili tpe:⁊ indiuiſibili anime ꝯm accidēs aūt:⁊ nō inquantū illa diuiſibilia quod intelligit:in quo tempore: ſed inquantum ſunt indiuiſibilia. Ineſt autem vtriq; his aliquid indiuiſibile: ſed forte non ſeparabile quod facit tempus vnū ⁊ longitudinem. Et hoc ſimiliter eſt in omni cōtinuo ⁊ tempore ⁊ longitudine.

¶ Qđ aūt nō eſt indiuiſibile per quātitatē:ſed ꝑ formā intelligit tp̄m in tpe indiuiſibili:⁊ ꝑ indiuiſibile anime ſ; accidētaliter. Sȝ illa duo ſunt diuiſibilia.ſ.illud ꝑ qđ intelligit:⁊ tp̄s in quo intelligit:q: ſunt diuiſibilia. Eſt.n.in his duobus etiā aliquod indiuiſibile. Sȝ dignius eſt vt ſit nō ſeparabile: Et eſt illud qđ facit tempus eſſe vnum:⁊ longitudinem eſſe vnā. Et hoc eodem modo eſt in omni cōtinuo ⁊ in tempore:⁊ in longitudine.

24 ¶ Cum declarauit modum ſȝ quē intelligit intellectus quod eſt indiuiſibile per quātitatē:⁊ eſt illud qđ eſt indiuiſibile in actu et diuiſibile potentia: incepit etiā declarare modū ꝯm quē intelligit illud quod eſt indiuiſibile ꝑ formā:⁊ hoc eſt indiuiſibile actu ⁊ potētia. Si accidētaliter et dixit illud autē quod nō eſt indiuiſibile ⁊c.i.qđ autē eſt indiuiſibile forma ⁊ qualitate nō q̄ntitate:qm̄ indiuiſibile dicit̄ duob᷒ modis cōprehēdit̄ ab intellectu in tpe īdiuiſibili:⁊ ꝑ intellectionē indiuiſibilē. D.d.ſȝ accn̄taľr ⁊c.i.⁊ iſte ſermo eſt diminut᷒ ⁊ trāſpoſit᷒:⁊ ſic dȝ legi:ſȝ iſta duo ſunt diuiſibilia nō eſſentiaľr ſȝ accidētaliter.ſ.tp̄s in quo intelligit:⁊ res q̄ intelligit: aut ꝑ qđ intelligit. D.dedit cām in hoc ꝙ ſunt diuiſibilia accidētaliter et.d.q: ſunt indiuiſibilia ⁊c.i.⁊ q: tp̄s in quo intelligit et res quā intelligit ſunt indiuiſibilia in ſe:ſȝ tn̄ ſunt in diuiſibilib᷒.ſ.inſtās in quo intelligit ⁊ formā quā intelligit. Inſtās eni͂ eſt indiuiſibile:⁊ eſt in tpe qđ eſt diuiſibile: ⁊ forma etiā eſt indiuiſibilis:⁊ eſt in magnitudine q̄ eſt diuiſibilis. D.d.ī his etiā eſt aliqđ indiuiſibile.i.in magnitudine ⁊ in tpe. D.d.ſȝ dign᷒ eſt vt ſit nō ſeparabile ab eis:ſed illud qđ eſt indiuiſibile in tēpore et in magnitudine eſt nō ſeparabile ab eis:⁊ iō fuit diuiſibile ꝑ accidēs. D.d. et eſt illud qđ facit tp̄s eſſe vnū ⁊c.i.⁊ hoc indiuiſibile exiſtens in iſtis rebus facit longitudinē eſſe vnā ⁊ tempus eſſe vnū:⁊ ſi non:non intelligeretur hic vna longitudo neq; vnū tēpus ſi non eſſet hec natura in eis. Hec igitur natura eſt cauſa in hoc ꝙ iſte res ſunt vne cū hoc ꝙ ſunt diuiſibiles:et q: ſunt in iſtis rebus ideo contingit eis vt ſint diuiſibiles per accidens:⁊ hoc ꝙ hec natura eſt exiſtēs in rebus materialibus eſt cauſa ꝙ intelligere fuit in non tempore:hec eſt ſumma eius quod intendebat in hoc capitulo. Et deinde.d.⁊ hoc eodē modo in omni continuo ⁊c.i.⁊ iſta natura exiſtit eodē modo.ſ.in tempore ⁊ in longitudine:⁊ in aliȷ̄s ſpeciebus non ſeparabilis ab eo in quo exiſtit:quoniam ſi ſepararetur:tunc diuiſio per accidens non accideret.

¶ Pūctuȝ aūt:⁊ oīs diuiſio:⁊ ſic indiuiſibile:monſtrat̄ ſicut priuatio:⁊ ſimilis rō in alijs eſt. Ut quomodo malum cognoſcit: aut nigrum contrario enim aliquo modo cognoſcit.

Opȝ aūt potentia eſſe cognoſcēs:⁊ eſſe in ipſo. Si vero alicui nō ineſt cōtrariū:ipſum ſeipſum cognoſcit:⁊ actu eſt:⁊ ſeparabile eſt

¶ Punctus autem ⁊ omnis differentia:⁊ qđ eſt indiuiſibile hoc

odo intelligitur quaſi accidens:⁊ ſic de alijs. U.g. q̄uo intelle-
us cognoſcit nigredinem ⁊ nigrū:quoniam quaſi per contrariū
gnoſcit ipſum. Et cognoſcens potentiā debet eſſe vnum in ſe.
i igitur aliquod rerum eſt in quo nō eſt cōtrarietas:illud intelli
it ſe tantum:⁊ eſt in actu abſtractum.

Cum declarauit q̄uo intellectus intelligit indiuiſibilia in actu:⁊ diuiſi 25
ilia potentia.ſ.magnitudines:⁊ quomodo etiam intelligit indiuiſibilia
ſſentialiter diuiſibilia accidentaliter ſcilicet qualitates ⁊ formas incepit
ic declarare etiā q̄uo intelligit indiuiſibilia:neq̧ eſſentialiter:neq̧ accidē
aliter:neq̧ potentia:neq̧ actu. U.g.punctū:⁊ inſtās:⁊ vnitatem:⁊ dixit:pū
tus aūt ⁊c.i.intelligere autem punctum ⁊ ſibi ſimile ex eis que dicuntur z
eſſe indiuiſibilia:⁊ vl'r oēm dr̄iaʒ priuatiuā:eſt p̄ accidēs.ſ.ſm q̄ ei accidit
arere re priuatius. Pūctus eīm nō intelligit̄ niſi ſm q̄ cōtingit ei de priua
tione diuiſibilitatis exiſtētis in magnitudine:⁊ ſilr̄ de inſtāti ⁊ alijs. D.d.⁊
ſm hunc modū cognoſcit nigredinē:⁊ nigrū.ipſe enim quaſi per cōtrariuʒ
cognoſcit:ſic cecidit ablatio in exēplari.ſ.inter hancparticulā ſm moduʒ ⁊
hanc particulā cognoſcit:⁊ eſt ſermo cōpletus per ſe.ſʒ ſi aliq̄d deficit forte
eſt ſic ſm hunc modum:intellectus aut viſus cognoſcit nigredinem aut ni
grum:⁊ vniuerſaliter omnes priuationes:non cognoſcūtur niſi p̄ cōtraria.
ſ.per cognitionem habitus:⁊ p̄ cognitionē defectus habitus:⁊ hic intende
bat per nigredinē priuationē albedinis:ita eīm eſt de ſenſibꝰ in iſtis rebꝰ ſi
cut de intellectu. Quēadmodū eīm dictum fuit illic q̄ viſus comprehendit
obſcuritatem per comprehenſionem defectus lucis:ita intellectus compre
hendit priuationem per cōprehenſionē defectus forme. D.d.cognoſcēs
potentiā debet eſſe vnū in ſe.i.et oportet vt intellectus cognoſcens habitū
⁊ ſuā priuationē ſit eadē virtus in ſe quēadmodū cognoſcens obſcuritatē
⁊ lucē eſt eadē virtus viſus ⁊ q̄ iſta virtus cognoſcens cōprehendat priua-
tionē cōprehendendo ex ſe eſſe in potētia:cū fuerit in potentia cōprehen-
dit ex ſe vtrunq̧.ſ.eſſe potentia:⁊ eſſe actu: et iſta eſt diſpoſitio intellectus
materialis. Poſſumus igitur dicere talem eſſe preparationē tantū:et nihil
aliud vt dicit Alexā. D.d.ſi igitur aliquod rerū ⁊c.i. ſi igitur fuerit ali-
quis intellectus in quo non eſt potentia actui exiſtenti in eo idest ſi fuerit
aliq̄s intellectus qui nō inuenitur quandoq̧ intelligēs in potētia:⁊ quā-
doq̧ intelligēs in actu:tunc ille intellectus non intelligeret priuationem
oīno:immo nihil intelligeret extra ſe:⁊ hoc eſt vnū eorū quibus diuiditur
iſte intellectus ab intellectu agēte.ſ.q̄ in hoc intellectu inuenit̄ vtrūq̧:in
agēte aūt actus tātū:nō potētia:⁊ iō recte vocauit Ariſt.iſtū intellectum
materialem:non q̄ eſt mixtus ⁊ hn̄s materiam:vt Alex.opinabatur.

Eſt autē dictio quidē aliquid de aliquo:ſicut affirmatio vera:
aut falſa omnis. Intellectus autē nō omnis:ſed qui eſt ipſiꝰ quid
eſt:ſm q̄ aliquid erat eſſe verꝰ eſt:⁊ nō aliquid de aliquo:ſed ſicut 26
videre propria verum eſt. Si autē homo albus aut nō:nō verum
ſemper. Sic aūt ſe habent quecūq̧ ſine materia ſunt.

Et dicere aliq̄d de aliquo:ſicut affirmatio ⁊ omne compoſitū
eſt verum vel falſum. Et nō omnis intellectus:ſʒ q̄ dicit q̄ditateʒ
rei eſt verꝰ:nō q̄ dicit aliq̄d de aliquo:ſʒ quēadmodū actiōes pro-
prie ſunt vere. Utrū aūt nigrū aut albū eſt hō nō ſemp̄ eſt verum.

Intell's nō ois ſʒ ipſius q̄d q̄d erat eſſe verꝰ eſt.

Ita etiam eſt diſpoſitio eius q̄d eſt abſtractū a materia.

¶ Ideſt et predicare per intellectum aliquid de aliquo: ſicut affirmatio et negatio eſt compoſitio per actionē intellectus: et omne compoſitū eſt verum aut falſum in intellectu. i. in materiali ſemper inueniuntur veritas et falſitas admixte: ꝛ hoc eſt proprium huic intellectui. ¶ D. incepit declarare ꝙ hoc non eſt propriū omnibus actionibus iſtius intellectus: ſed tantū actioni que dicitur fides. non formatio: ꝛ. d. ꝛ non omnis intellectus ꝛc. i. ꝛ non in omni actione iſtius intellectus inueniuntur falſitas et veritas admixte. ſed actio que eſt informatio eſt ſemper vera: non actio que eſt predicare aliquid de aliquo. ¶ D. incepit narrare ꝙ hoc quod accidit intellectui eſt ſimile ei quod accidit ſenſui: ꝛ ꝙ eadem eſt cauſa in hoc: ꝛ. d. ſed quēadmodū actiones ꝛc. i. ſʒ cauſa in hoc eſt eadem cum cauſa in ſenſu. a Quēadmodū. enim actiones proprie viſui. ſ. comprehendere colorem ſunt vere in maiori parte. ſentire autem album eſſe ſortem: aut platonem nō ſemper eſt verum: ſed multotiens accidit in eo falſitas. Ita erit diſpoſitio intellectus. ſ. ꝙ ſemper eſt verus in ſua actione propria. Fides enim accidit ei niſi quia intellectum eius eſt materiale. i. compoſitū. ¶ Et cū. d. ita eſt diſpoſitio eius qđ eſt abſtractū a materia. intēdebat ita eſt diſpoſitio intellectꝰ materialis qui eſt abſtractus a materia in ſuis cōprehenſionibus. ſ. qꝛ veridicat in proprijs ſibi. ſ. in formatione ꝛ falſat in eis que nō ſunt propria. ¶ Et poteſt intelligi ſic ita eſt diſpoſitio intellectuū quorū intellectum eſt abſtractū a materia in hoc ꝙ ſemper veridicat: cum non inueniatur in eis actio: que eſt per accidens: qꝛ ſuum intellectum eſt abſtractum a materia.

Actio intell'is q̄ eſt formatio ē ſp vera: ſʒ vid̄ oppoſitū. ʒ. c. 21. vbi d. ꝙ nō ē v̄a neqꝫ falſa. ſilr vid̄ op. 5. met. t. c. 34. vbi d̄r ꝙ eſt aliq̄ rōi ſe falſa nō ſolū de aliquo falſa.

¶ Idem autē eſt ſm actum ſcientia rei. Que vero ſm potentiam tempore prior eſt in vno. Omnino. autē neqꝫ tempore. Fiūt enim ex actu ante omnia que fiunt.

¶ Et ſcientia que eſt in actu eſt ipſa res ſcita. Et que eſt in potentia eſt prior tempore indiuiduo. Sed vniuerſaliter: neqꝫ in tempe. Omne enim qđ generatur: generatur ab eo qđ eſt in actu.

a Idē. 2. de aīa. 63. 27 134. 152. 161.

¶ Ideſt. ꝛ ſcia q̄ ē i actu eſt ipm ſcitū: ꝛ ſcia q̄ eſt i potētia eſt ꝓor tpe idiuiduo q̄ʒ ſcia q̄ eſt in actu. ¶ Ulr aūt ꝛ ſimplr ſcia q̄ eſt in potētia nō eſt prior ſcia q̄ eſt i actu: cū ſcia exiēs de potētia i actū eſt gn̄ata: ꝛ oē gn̄atū gn̄atur ab eo qđ eſt in actu ſpēi illiꝰ gn̄ati. Un̄ neceſſe eſt vt ſcia q̄ eſt i actu ſit prior oībꝰ modis ſcia q̄ eſt in potētia. ¶ Et forte intēdebat hoc ꝑ hūc ſermonē inuenire cām ꝓpter quā cōprehenſio intellectuū ſeꝑatorū eſt formatio tm̄: ꝛ veritas in eo nunq̄ʒ admiſcetur cū falſitate: ꝛ eſt ꝙ ſcia illorū eſt ipſum ſcitū oībus modis: ecōtra diſpoſitioni in ſcitis intellectus materialis.

¶ De proportione intellectus ꝛ ſenſus. Capitulū Septimū

a Videtur autē ſenſibile ex potentia exn̄te ſenſitiuo actu agens. Non em̄ patitur neqꝫ alterat̄. Un̄ alia hic ſpēs motꝰ. Motꝰ em̄ impfecti actꝰ. Simpliciter aūt actꝰ alter eſt qui perfecti. Sentire quidē igitur ſimile eſt ipſi dicere ſolum ꝛ intelligere. Cū aūt delectabile: aut triſtabile: aut affirmās: aut negās: proſequitur: aut fugit.

¶ Et videmus ſenſum facere ſentiens in actu poſtq̄ʒ erat in potentia: neqꝫ patiēdo alterationem. Et ideo iſte eſt alius modꝰ motus. ¶ Motus enim eſt actio: non autē perfectio. Actio autē ſimpliciter eſt illius motus: et eſt actio perfecti. ¶ Sentire igitur videtur dici tantum verbis: ꝛ intelligi per intellectum. Si igitur fu=

delectabile:aut triſtabile ſicut affirmatio ⁊ negatio eius que-
ur aut fugietur.

olus qꝺ hic vult dare de diſpōne iſtius virtutis.ſ.rōnalis eſt pp aſſi 28
milationē eius ſenſui:hic enim in qbus aſſimilatur manifeſtio B
int in ſenſu ꝙ̄ in intellectu:⁊ primo incepit cōparare inter eas in re q̄= Senſibile
ur in eis motus ⁊ paſſio.℄Et.d.⁊.videmus ſenſibile facere ⁊c.i.⁊ q⁊vi facit ſen-
us ſenſibile facere ſentiēs in actu poſtꝙ̄ fuit in potētia:non ita ꝙ ſen- tiēs i actu
apud exitū de potētia in actū trāſmutat̃:aut alteratur ſm ꝙ res mālēs poſtꝙ̄fuit
tes de potētia in actū tranſmutantur aut alterantur:ſed ꝙ res mālēs in potētia
ntes de potētia in actū trāſmutant̃.Jō opinādū eſt aliū modū eſſe mo Idez.2.de
⁊ paſſionis a mō q̄ eſt in rebus mobilibus:quapp nō eſt inopinabile ala.60.
qꝺ dictū eſt in intellectu.ſ.ꝙ eſt exitus de potentia ad actū ſine tranſmu Uiꝺ ꝯſilr̃z
one ⁊ alteratione.℄D.d.motus eni eſt actio perfecta ⁊c.i.⁊ cā pp quaz diſſōnē de
otui cōtingit trāſmutatio ⁊ alteratio:illi aūt nō eſt:q⁊ iſte motus cui motu.2.ð
lit tranſmutatio eſt actio nō perfecta ⁊ via ad cōplementum.Jlle autē ala.t.c.57
ctio perfecta:immo cōplemētum.℄Et quaſi intendebat ꝙ cum ita ſit Mā n̄ ē cā
otū actionē imperfectā accidit ei pp materiā non ſm ꝙ eſt actio.Et receptiōis
hoc accidit actioni:neceſſe eſt aliquam actionem eſſe liberatam ab hoc ſimplr̃:ſꝫ
lente.Quod enim accidit alicui p accidens:neceſſe eſt vt non ſit ei ſm ſolū ēcāre
:⁊ ſi nō fuerit ei ſm ꝙ eſt:neceſſe eſt vt ſeparet̃ ab eo.℄Et hoc qꝺ indu ceptōꝫtrāſ
c quaſi eſt diſſolutio qōnis:maxime oluꝫ qōnū aduenictiū in hac opi mutabilꝫ.
c.pōt.n.aliqs dicere qūo poſſumus imaginari receptionē in ſba non Jꝺ.ð.c.5.
cum mā:cū declaratū eſt ꝙ cā receptionis eſt materia:⁊ quaſi innuit C
utionē dicēdo ꝙ materia nō eſt cā receptionis ſimpliciter:ſed cā rece
is tranſmutabilis:ſcꝫ receptionis huius entis indiuidualis.Uñ ne=
eſt vt illud qꝺ nō recipit receptione indiuiduali:vt nō ſit materiale ali
modo:⁊ ſic nō remanet locus qōni.℄Et cū declarauit modū cōſimili
is inter ſenſum ⁊ intellectum:in hoc modo paſſionis ⁊ motus.ſ.ꝙ in
ꝫ eſt actio perfecta:incepit notificare cōſimilitudinē inter ſentire ⁊ in
ere.⁊.d.ſentire igitur ſiće eſt vt tm̄ dicatur verbis ⁊ vt intelligantur p
ectū.i.⁊ hoc ꝙ ſentire ſit per ſe actio pfecta ⁊ ſine tpe:⁊ abſq; eo ꝙ pre
ipſum actio diminuta:ſimile eſt ad intelligere intentionē intellectā:
a intentio pnunciatur ab aliquo.ſ.q⁊ fit ab hoc actio perfecta abſq;
precedat ipſum actio diminuta:⁊ quaſi intendit cū hoc declarare cām
quā intellectus intelligit ſine tpe.℄D.d.ſi igitur fuerit delectabile ⁊c.
ſi igitur illud cōprehenſum fuerit delectabile apud ſenſum:aut triſta
rit.q.intellectū affirmare hoc eſſe hoc:aut negare hoc non eſſe hoc:⁊
ut queret̃ aut fugietur per cōprehēſionē intellectualē:ſicut queretur
gietur per comprehenſionem ſenſibilem.

t eſt delectari ⁊ triſtari agere ſenſitiua mediante ad bonum:
alum inquantum talia:⁊ fuga:aut ⁊ appetitus:hec que ſm D
n.Et nō alterum appetitiuū ⁊ fugitiuū neq; abinuicē:neq; a
iuo:ſed eſſe aliud eſt.
t delectatio ⁊ contriſtatio ſunt actio mediante ſenſibili circa
m aut malū ſm ꝙ ſunt ſic. Et hoc eſt deſiderare aut fugere
unt in actu. Et deſiderans:aut fugiens non differunt vnum
tero:neq; a ſentiente.ſed eſſe differt.
cōtriſtatio ⁊ delectatio anime eſt actio ei mediante virtute ſenſibili: 29
us eius ex hoc modo circa bonum:aut malum eſt ſm ꝙ malū eſt cōtri

a Propoſitum deſiderio ſẽſibili ꝙ nõ mouet̃ niſi cũ pñtia ſenſati in actu. ecõtrario deſiderio itellectuali. Uid̃ itē iſtãtiã. 2. de anima c.20.

ſtabile:⁊ bonũ delectabile:nõ ſm ꝙ bonũ eſt bonũ:aut malũ eſt malũ:ſicut eſt diſpõ in q̃rere aut fugere intellẽs. ¶D.d.⁊ hoc eſt fugere ⁊ deſiderare q̃ ſunt in actu.i.in hoc eſt deſiderare rẽ pñtẽ ſm ꝙ eſt pñs ⁊ indiuidualis: et fugere eã.ſ.deſideriũ ſenſibile:qm̃ hoc eſt ꝓpriũ a deſiderio ſenſibili.ſ.ꝙ nõ mouetur niſi cũ pñtia ſenſati in actu ecõtrario deſiderio intellectuali. ¶D.d. b ⁊ deſiderãs ⁊ fugiẽs nõ ſunt diuerſa ⁊c.i.⁊ ps aĩe q̃ q̃rit ⁊ fugit eſt eadẽ pe:nõ due diuerſe:neqꝫ ĩ itellu:neqꝫ ĩ ſenſu:ſꝫ eſt eadẽ ps ĩ ſbo:⁊ diuerſe ĩ actiõe:⁊ hoc itẽdebat cũ.d.ſꝫ eẽ dr̃t:⁊ itẽdit p hoc aĩam ꝯcupiſcibilẽ.

¶Intellectiue aũt aĩe phãtaſmata vt ſenſibilia ſunt. Cũ autem bonum aut malum affirmat aut negat:et fugit aut proſequitur: Propter qđ nequaq̃ ſine phãtaſmate intelligit anima.

¶Et ĩ aĩa ſenſibili ĩueniũt imagines ſm modos ſenſuũ. Et cũ dicim⁹ ĩ aliq̃ ipꝫ eẽ malũ aut bonũ:nõ ſm affirmationẽ⁊ negationẽ

E tũc aut q̃rim⁹ aut fugim⁹. Et iõ nihil itelligit aĩa ſine imagĩatiõe.

b Pars deſiderãs et fugiẽs nõ ſũt due diuerſe neqꝫ ĩ ſenſu neqꝫ ĩ itellectũ:ſed eſt eadẽ pars in ſbo et diuerſe in actione.

30 ¶Ideſt.⁊ in aĩa ſenſibili.i.in ſenſu cõi inueniunt̃ imagines quarum modi ſunt ſermones ſenſuũ ⁊ ſenſibiliũ:ita ꝙ ꝓportio iſtarũ imaginũ ad intellectũ materialẽ eſt ſicut ꝓportio ſenſibilium ad ſenſus:⁊ hoc inuenit̃ in alia tranſlatione manifeſti⁹.dicit.n.apud aũt aĩam rõnalem imago eſt quaſi res ſenſibiles.¶D.d.⁊ cũ dixim⁹⁊ in re ⁊c.i.⁊ cũ aĩa rõnalis diſtinguit imaginẽ:⁊ iudicat eã eſſe bonã:aut malã:nõ ſm ꝙ eſt nota eſſe talis:aut nõ talis tñ:⁊ eſt dr̃ia ꝓpria intellectui ſpeculatiuo:tũc aĩa cõcupiſcibilis aut queret illud ſi aĩa rõnalis iudicauerit imaginẽ ei⁹ eſſe bonã:aut fugiet ſi malã:⁊ hoc eſt ſilr̃ ei qđ accidit ſenſui ꝯtriſtabili:aut delectabili.¶D.d.⁊ ideo nihil intelligit aĩa ſine imaginatiõe.i.⁊ qꝛ ꝓportio imaginũ ad intellectũ materialẽ eſt ſicut ꝓportio ſenſibiliũ ad ſenſum:iõ neceſſe fuit vt intellectus materialis nõ intelligat aliqđ ſenſibile abſqꝫ imaginatiõe.¶Et ĩ hoc d.expreſſe ꝙ intellecta vĩta colligata ſunt cũ imaginib⁹ ⁊ corrupta per corruptionẽ earũ.¶Et expſſe etiã dicit ꝙ ꝓportio intelligibiliũ ad imagines nõ eſt ſicut ꝓportio coloris ad corpus coloratũ:ſꝫ ſicut ꝓportio coloris ad ſenſum viſus:nõ ſicut exiſtimauit Auẽpace. ¶Sed intellecta ſunt intẽtiones formarũ imaginationis abſtracte a materia:⁊ iõ indigẽt neceſſario in hoc habere materiã aliã a materia quã habebãt in formis imaginationis: ⁊ hoc manifeſtũ eſt per ſe intuentibus.¶Et ſi intẽtiones imaginate eſſent recipientes intellecta:tũc res reciperet ſe:⁊ motor eſt motum. Et declaratio Ari.ꝙ neceſſe eſt vt in intellectu materiali nõ ſit aliqua intẽtionũ exiſtentium in actu:ſiue fuerit intentio intellecta in actu:aut in potẽtia ſufficit ĩ deſtructione opinionis.

Digreſſio

¶Sed illud qđ fecit iſtũ hoĩem errare ⁊ nos etiam longo tp̃e eſt:qꝛ moderni dimittũt li.Ari.⁊ ꝯſiderãt lib.expoſitoꝝ:⁊ maxime in aĩa:credendo ꝙ iſte liber impoſ ẽ eſt vt intelligatur:⁊ hoc eſt propter Aui.qui nõ imitatus eſt Ari.niſi in dialectica:ſed in aliĩs errauit: ⁊ maxime in metaphyſica:⁊ hoc quia incepit quaſi a ſe.

¶Sicut.n.aer pupillã hmõi fecit:⁊ ipſa aũt alterũ:⁊ audit⁹ ſilr̃. Sed vltimũ vnũ ⁊ vna medietas:eſſe aũt ipſi plura. Quo autem diſcernit quo differũt dulce ⁊ calidũ:dictũ eſt q̃dẽ ⁊ prius:dicendũ autem ⁊ nunc. Eſt enim aliquid vnũ:ſicut autem ⁊ terminus.

¶Et quẽadmodum aer eſt illud qđ fuit viſum talis diſpõnis: et hoc ab alio:⁊ ſilr̃ auditus. Poſtremũ em̃ in eo vnum ⁊ idem eſt: ⁊ medium idẽ:in eſſe autem multa. Et iam dictum fuit prius per

qđ iudicamus illud per qđ dulce differt a calido aeri. Dicamus
igitur etiam ſm hunc modum: ꝙ queadmodum in eſſe eſt idem:
ita in diffinitione.

¶ Cū demōſtrauit ſilitudinē inter intellectū ⁊ ſenſum in indigētia ſubiecti 31
a quo recipiūt intētiones quas cōprehēdūt: incepit mō declarare ꝙ ꝓpor-
tio iſtius intellectus materialis ad imagines numeratas ſm ſpēs ſenſibi- Uide ſcđo
liū: eſt ſicut ꝓportio ſenſus cōis ad diuerſa ſenſibilia. ¶ Et. d. ⁊ queadmo- huius cō.
dū aer ⁊c. i. ⁊ ſicut declaratū eſt ꝙ aer mouet viſum ⁊ mouet̄ ab alio: et ſilr 149.
auditus mouet̄ ab aere: ⁊ aer ab alio: quouſqȝ perueniat motus in olbꝰ ſenſi
bus ad vnū finē: qui eſt in illis motibꝰ. q. punctus: qui eſt mediū circuli de
lineis exeūtibꝰ a circūferētia: ita eſt de intellectu materiali cū intentionibꝰ
imaginantiū intellectis. ¶ D. d. vltimū. n. eſt vnū ⁊ mediū vnū. i. vltimꝰ. n. Prima ex
motuū ſenſibiliū eſt vnus: ⁊ illud qđ eſt ex eis. q. mediū de circulo eſt etiam poſitio.
vnū: ⁊ hic eſt ſenſus cōis. ¶ D. d. ⁊ iam dictum eſt prius ⁊c. i. ⁊ vlt dictū eſt Uide. 2. đ
prius quid eſt illud ꝑ qđ iudicamus diuerſitatē ſenſibiliū diuerſoꝝ. U. g. aia. 149.
diuerſitatem dulcis a calido ⁊ coloris a ſono: ergo ſm illū modū quo con- Scđa ex-
ſequebatur illic tale eſſe in ſenſu opȝ hoc eſſe in cōprehendendo res diuer- poſitio ꝑ
ſarum imaginū ab intellectu. ¶ Et hoc intendebat cū. d. qm̄ ſicut in eſſe eſt q̄ vide. 2. đ
vnum: ita eſt diffinitione. i. qm̄ demonſtratū eſt a ſermone predicto ꝙ ſicut aia. 146.
iudicās eſſe diuerſum apud ſenſum dȝ eſſe vnū: ita iudicās imagines rerū
diuerſarū dȝ eſſe vnū. ¶ Et pōt intelligi ſic: ⁊ ſicut in eſſe rerum diuerſarū Tertia ex
eſt vna intētio q̄ facit vt cōprehendēs eas ſit vnū: ⁊ eſt ꝓportio quam acci poſitio ꝑ
pit virtus cōprehenſiua qñ facit comparationem inter duas res diuerſas: q̄ vide. 2.
ita in imaginibus diuerſis eſt vna intentio q̄ facit ꝙ iudicās eas ſit vnum. de aia. 35.
¶ Et poteſt intelligi ſic. i. ⁊ eſt in hoc. ſ. in ſimilitudine inter intellectū ⁊ ſen
ſum in hoc eſt: qm̄ ſicut in hoc eſſe ſingulari eſt vnum qđ eſt ens apud ſen-
ſum: ita imaginatio eſt vnum apud intellectum qđ eſt imaginatū: ⁊ cū mul
ta fuerint apud imaginatum erunt multa apud imaginationem: ⁊ hoc con
uenientius eſt ſermoni ſequenti.

¶ Et hoc in proportionali aut numero ens: vnū hȝ ſe ad vtrūqȝ ſicut illa adinuicem. Quo enim differt nō homogenea iudicare aut cōtraria: vt album ⁊ nigrū. Sit igitur ſicut. a. album ad. b. nigrum. g. ad. d. ſicut illa adinuicē. Quare ⁊ ꝑmutatim. Sicut igitur. g. d. vni ſunt exiſtentia: ſic habebunt ſicut ⁊. a. b. Idem quidē eſſe autem nō idem: ⁊ illud ſimiliter. Eadem autem ratio eſt ſi. a. quidem dulce ſit. b. vero album. Species quidem igitur intellectiuum in phantaſmatibus intelligit.

¶ Et hoc inuenitur in numeris proportionalibus: ⁊ diſpō eius apud eos eſt ſicut diſpoſitio eorum adinuicem. Nulla eñ eſt differentia inter figuram ⁊ qualitatem conſiderationis rerū inequalium in genere: aut rerum contrarium. Verbi. g. albi ⁊ nigri. Sit igitur diſpoſitio. a. albi ad. b. nigrum: ⁊. c. ad. d. ſicut diſpoſitio illorum adinuicem: ⁊ inuenitur in rebus contrariis. Si igitur. c. ⁊ d. exiſtentes in eadem re non inueniuntur niſi per. a. ⁊. b. ⁊ ſunt in hoc idem: ⁊ ſi. a. fuerit quaſi dulce ⁊. b. quaſi album: tunc intellectus erit quaſi intelligens. Intelligit enim formas per primas imaginationes.

Figura ⁊ q̄litas ↄſideratiōis dꝫ eē vna et eadem apꝺ ꝟtutē ſenſibilē ⁊ rōnalē in reb⁹ diuerſis gn̄e et ī ↄtrarijs.

Idē. 3.2. pcedēti.

32 ¶Ideſt.⁊ hec ↄſecutio manifeſta:inuenit̄ in eis ſm ꝓportionalitatē eoꝝ
F in numero ⁊ diſpō iudicātis ex aīa apud vtrūqꝫ eſſe.ſ.ſenſibile ⁊ imaginabile eſt:ſicut diſpō vtriuſqꝫ eſſe adinuicē.¶D.d.nulla.n.eſt dr̄ia ⁊c.i.et indifferēter:ſiue iudiciū fuerit de reb⁹ ↄtrarijs:aut diuerſis.Figura.n.⁊ qualitas ↄſiderationis dꝫ eſſe vna eadē apud virtutē ſenſibilē ⁊ rōnalē in rebus diuerſis in gn̄e ⁊ in ↄtrarijs.¶Et cū declarauit ꝙ nulla eſt dr̄ia in ↄſideratione iſtoꝝ duoꝝ generū apud virtutē ſenſibilē ⁊ rōnalē: dedit demōſtrationē ſup hoc ex proportionalitate ⁊ equalitate quā hn̄t in numero : ſcd̄m imagines rerum cum ſuis indiuiduis.¶Et.d.ſit igit̄ diſpō albi.i.ſit igitur.a.albū:⁊.b.nigrū:⁊.c.imago albi:⁊.d.imago nigri:erit igit̄ ꝓportio.a.ad.b.ſicut album ad nigrū:⁊ ꝓportio.c.ad.d.ſicut imago albi ad imaginē nigri:⁊ hoc intēdebat cū.d.vt mihi vr̄ diſpō.c.apud.d.eſt ſicut diſpō illoꝝ adinuicē:vt inuenit̄ ī duob⁹ ↄtrarijs.i.vt inuenit̄ in duob⁹ ↄtrarijs ex imaginib⁹ veris.¶Et cū declarauit ꝙ talē ꝓportionalitatē debēt habere:dedit ↄn̄s ↄcluſionē:⁊.d.Si igit̄.c.⁊.d.⁊c.i.⁊ cū ꝓportio.a.ad.b.eſt ſicut.c.ad.d.⁊ a.ad.b.cōprehendunt̄ ab eadē virtute:ergo.c.⁊.d.debēt cōprehendi ab eadē virtute:⁊ iſtā ↄcluſionē diminuit ex ſuo ſermone.¶D.d.ↄn̄s illam.⁊.d.ſi igit̄.c.⁊.d.⁊c.i.ſi igit̄.c.⁊.d.cōprehendunt̄ ab eadē virtute : quia.a.⁊.b.ſunt eiuſdem virtutis tunc due virtutes in hac intētione:⁊ ex hoc mō ſunt idē:⁊ nō diuerſant̄ oīno:lꝫ diuerſent̄ in ſuis naturis:⁊ per hāc ſīl̄itudinem inter virtutē rōnalē ⁊ ſenſibilē.exiſtimauerūt plures antiquoꝝ ſm ꝙ Ariſt.narrauit in ſcd̄o tractatu.ꝙ due ſunt eedē.¶Et cū declarauit ꝙ diſpō earū in cōprehendēdo res ↄtrarias eſſet eadē:declarauit etiā ꝙ ita eſt in cōprehendendo res diuerſas in gn̄e.⁊.d.⁊ ſi.a.fuerit.b.dulce ⁊c.i.⁊ ſi poſuerimus loco ↄtrarioꝝ duas res diuerſas in genere.V.g.dulce ⁊ album:tunc etiā intellectus cōprehēdet eas mō ſīl̄i cōprehenſioni earū a ſenſu.tūc eñ intelliget formas eaꝝ mediātib⁹ ꝑmis ſuis imaginib⁹.i.veris : quēadmodū ſenſus cōprehēdit intētiones earū p p̄ntiam indiuiduoꝝ ipſoꝝ ſenſibiliū.

In.2.de aīa.t.cō. 152

¶Et ſicut in illis determinata ſunt ipſa imitabile ⁊ fugiēdum. Et intra ſenſum cum in phātaſmatib⁹ forma ſenſibilis fuerit: mouet̄:vt ſentiēs facere:q̄ ignis cōi cognoſcit vidēs qd̄ mouet̄: qm̄ hoſtis eſt.Aliqn̄ autē his q̄ ſunt in aīa phātaſmatib⁹:aut intellectib⁹ tāq̄ videns rōcinatur:⁊ deliberat ⁊ ↄſulit futura aut p̄ntia. ¶Et ita eſt de q̄ſito ⁊ fugito ſm hunc curſum determinatum in his reb⁹. Et qn̄ mouet̄ ſine vſu ſenſus cum fuerit exiſtens in imaginatione.Qn̄qꝫ imaginat̄ ꝙ ignis inflāmat̄ in turrib⁹ ciuitatū. Cōe eſt eñ ꝙ res mouēs eſt ignis:⁊ ipſe nunciat preliatori. Cogitat enim quaſi videret rem per modos ſi imaginationis: et cognitio eius in rebus futuris ⁊ ſm res preſentes.

33 ¶Ideſt.⁊ ita eſt de queſito ⁊ de fugito apud intellectū ſicut de cōprehēſione.qm̄ quēadmodū cōprehendit res mediātib⁹ formis imaginū.⁊ ſenſus cōprehendit p p̄ntiā rerū ſenſibiliū:ita intellect⁹ mouet̄ a rebus querēdo aut fugiēdo qn̄ forme imaginū earū fuut p̄ntes:quēadmodū ſenſus querit aut fugit apud p̄ntiam ipſius ſenſibilis.¶D.d.⁊ qn̄qꝫ mouet̄ ſine vſu ſenſus ⁊c.i.⁊ qn̄qꝫ mouet̄ hō ad aliqd:lꝫ nō ſentiat ipſum qn̄ imaginabit̄ ipm: ſicut preliator mouet̄.qn̄ imaginatur ignem inflāmari in turribus:lꝫ ignis nōdum inflāmatus ſit.¶D.d.cōe eñ eſt ꝙ mouēs eſt ignis:⁊ eſt principiū preliationis.i.⁊ cū preliator intrinſecus imaginabit̄ ignē in turribus:ſtatim cogitabit in deſtruendo illū ignē:⁊ preliator oppoſitus in inflāmando

Prelaꝛ ꝑpō

um:⁊ eōdem habēt cogitationem in hoc.ſ.ꝙ ignis eſt finis poſitus ⁊ que-
s apud ipſos:ſed ſm modos duos diuerſos. ¶Et pōt intelligi hoc qḋ
t:cōe eſt.i.ꝓpoſitio eſt cōis ex qua poſuimus ſcire oīa ꝯſītia:eſt primū
exſtiam ignis in turrib⁹:⁊ ideo.d.eſt principiū per experiētias prelia
s.i.principiū ꝯſiderationis.¶D.d.cogitat eſt quaſi vidēs.i.principiū
ſue cogitationis in rebus erit preſentando modos imaginū imagina-
iū poſſibiliū eſſe ī illa re de qua cogitat:adeo ac ſi videret illud de quo
itat.D.d.⁊ cogitatio eius in futuris ⁊c.i.⁊ cū in hoc eſt qꝛ hō a ponit
icipiū ſue ꝯſiderationis in rebus poſſibilibus de rebus pñtibus quas
et:⁊ ideo poſſibile eſt vt hō cogitet in alia re:adeo ꝙ inueniet ex eo ali-
d indiuiduū qḋ ante nō ſenſit:ſꝫ ſenſit ei ſile nō ipſum idē.¶Et innuit
hoc modū ſm quē pōt inueniri ꝑ cognitionem imago vera:cuius indi
uū nūꝗ̄ fuit ſenſatū aliquo cogitāte.Jam eſt poſuerat ꝙ imagines ve
nt numerate ſm indiuidua ſenſibilia:⁊.q.declarauit ꝙ iſte modus ima
tionū inueniť a cogitatione ex imaginationibus que ſunt indiuidua
bilia.Uirtus b eſt cogitatiua:ſicut declaratū eſt in lib.de ſenſu ⁊ ſen
:qñ iuuabit ſe cum informatiua ⁊ rememoratiua innata eſt pñtare ex
ginibus rerū aliquā:quam nunꝗ̄ ſenſit in ea diſpōne ſm quam eſſet ſi
ſſet eam fide ⁊ informatione:tunc intellectus iudicabit illas imagines
cio vniuerſali.¶Et intētio cogitationis nihil eſt aliud ꝙ̄ hoc.ſ.vt vir
cogitatiua ponat rem abſentem a ſenſu quaſi rem ſenſatā.⁊ ideo com-
enſibilia c humana diuiduntur in hec duo.ſ.in comprehenſibile:cui⁹
cipium eſt ſenſus:⁊ comprehenſibile cuius principium eſt cogitatio.
iam diximus ꝙ virtus cogitatiua non eſt intellectus materialis:neqꝫ
llectus qui eſt in actu:ſed eſt virtus particularis materialis:⁊ hoc ma-
tum eſt ex dictis in ſenſu ⁊ ſenſato:⁊ oportet ſcire hoc:quoniam cōſue-
eſt attribuere intellectui virtutem cogitatiuam.¶Et non debet ali-
dicere ꝙ virtus cogitatiua d componit intelligibilia ſingularia:et
declaratum eſt ꝙ intellectus materialis componit ea.Cogitatio enim
eſt niſi in diſtinguendo indiuidua illorum intelligibilium:et preſenta
in actu quaſi eſſent apud ſenſum.¶Et ideo quando fuerit preſentia
l ſenſum tunc cadet cogitatio ⁊ remanebit actio intellectus in eis.
ex hoc declarabitur ꝙ actio intellectus eſt alia ab actione virtutis
tatiue:quam Ariſto.vocauit intellectum poſſibilem:⁊.d.eam eſſe ge-
bilem ⁊ corruptibilem.⁊ hoc eſt manifeſtum de ea cum habet inſtrumē
terminatum.ſ.medium ventriculum cerebri:⁊ homo non eſt generabi-
corruptibilis niſi per hanc virtutem:⁊ ſine hac virtute ⁊ virtute imagi
onis nihil intelligit intellectus materialis:⁊ ideo ſicut dicit Ariſt.non
moramur poſt mortem:non quia intellectus eſt generabilis ⁊ corru-
lis:ſicut aliquis poteſt exiſtimare.

Et cum dixerit vt ibi letum:aut triſte hic: fugit/aut imitatur:
nino in actione ⁊ qḋ ſine actione.eſt autem verum ⁊ falſum
odem genere cum bono et malo eſt.Sed in eo ꝙ ſimpliciter
rt ⁊ quodam.

Et cum iudicamus ꝙ delectabile eſt illic/aut hic:tunc contri-
lle erit:aut fugitum aut queſitum:⁊ ſic vniuerſaliter in actio
is.Falſitas enim ⁊ veritas ſunt ſine operatione:⁊ ſunt ambo
dē genere:⁊ in bono ⁊ malo.Sed differunt quia dicitur ſim-
ter ⁊ in termino.

Scđa ex-
poſitio.

a hō po-
nit princi
piū ſue cō
ſideratio-
nis de re-
bus poſſi-
bus ex re-
bus pñti-
bus quas
videt.

b Uirt⁹ co
gitatiua
qñ iuua-
bit ſe cū
informati
ua ⁊ reme
moratiua
eſt pñtare
ex imagi-
nib⁹ rerū
aliquam
quā nūꝗ̄
ſenſit. idē
com. 5. et
20. tertij
huius.

c Cōphē-
ſibilia hu
mana di-
uiduntur
in duo.

d Cogita
tiua nōcō
ponit. op
po.vſ di-
cere cō.2.

34 ¶Idẽſt. ⁊ cũ indicaueris p ſenſum ꝙ delectabile eſt illic aut hic tũc ↄtriſtabile apud intellectũ ſerit: aut fugitũ: ſi intellect⁹ exiſtimauerit illud eẽ malũ: aut queſitum ſi exiſtimauerit illud eſſe bonũ: ⁊ ſic vr accidit intellectui cũ ſenſu in oĩbus actionib⁹. ſ. aut ↄtradicere ei dicẽdo: ꝙ cõtriſtabile eſt bonũ: ⁊ querẽdo illud qđ fugit ſenſus: aut ↄuenire in eo in dicẽdo delectabile eſſe bonũ. ¶D. d. falſitas eñ ⁊ veritas ſunt ſine operatione: ⁊ ſunt in eodẽ gñe: ita cecidit ablatio in ſcriptura: ⁊ põt eſſe. Falſitas a enim ⁊ veritas ſunt ⁊c. i. falſitas eñ ⁊ veritas exiſtentes in intellectu ſpeculatiuo: ſunt alie a falſitate ⁊ virtute exiſtentibus in intellectu operatiuo. ¶D. d. ⁊ ſunt in eodẽ gñe ⁊ in bono ⁊ in malo. põt intelligi ꝙ hec duo ſunt in eodẽ gñe: qꝛ vtrũq; eſt cognitio: ⁊ qꝛ veritas eſt in gñe boni: ⁊ falſitas in gñe mali. ¶Et poteſt intelligi hoc qđ. d. in bono ⁊ malo vt expõ eius qđ dixit: ⁊ ſunt in eodẽ gñe: ⁊ quaſi dicit: ⁊ ſunt b in eodem gñe. i. in bono ⁊ malo. ¶Et cũ declarauit ꝙ ambo collocantur ſub bono ⁊ malo: declarauit illud p qđ diuidunt. ⁊. d. ⁊ differũt ⁊c. i. ſed tñ diuidunt qꝛ veritas eſt in intellectu ſpeculatiuo bonũ abſolute: ⁊ falſitas eſt in eo malũ ſimplr. In operatiuo aũt veritas eſt bonũ in reſpectu: ⁊ ſm cõditionẽ: ⁊ hoc intẽdebat cum dixit. ⁊ p terminum: falſitas vero eſt malum in reſpectu illius finis qui eſt inueniẽdus ⁊ poteſt intelligi per hoc qđ dixit. ⁊ per terminũ. i. per finem. ſ. ⁊ diuidũtur quia hoc eſt bonum ſimplr. ⁊ hoc bonum in reſpectu finis poſiti. ⁊ intentio propinqua eſt in iſtis duabus.

¶Abſtractione autem dicta intelligit: ſicut ſimum ſm ꝙ ſimum nõ ſeparate: inquãtum autem cõcauum ſi aliquod intellexit actu ſine carne vtiq; intellexit in qua cõcauũ ſicut mathematica.

¶Et ſciuntur etiam res que dicuntur negatiue ſm ꝙ ſimus i eo qđ eſt ſimus non diuiditur in eo qđ eſt concauum: ſi intellectus intellexerit / tunc intelliget intentionem concauitatis denudate a carne. Sed intentiones mathematice nõ ſunt ſingularia hoc mõ.

35 ¶Intendit per res que dicuntur negatiue res mathematicas: ⁊ intẽdit per negationem abſtractionem a materia: ⁊ intẽdit ꝙ qñ intellectus intelligit res ſm abſtractionem a materia: non facit hoc qꝛ ſunt in ſe: nõ in materia: ſicut quidã exiſtimauerũt: ſed hoc qđ facit. ſ. ꝙ intelligit ea nõ in materia: licet ſint in materia: eſt ac ſi intelligeret ſimum in eo ꝙ eſt ſimum diuiſum a materia. Sed ſimus in eo ꝙ eſt ſimus impoſſibile eſt vt diuidatur a materia. Genus aũt eius qđ eſt concauitas poſſibile eſt vt diuidatur a materia: ⁊ innuit per hoc ꝙ iſta poſſibilitas in abſtractione iſtoꝝ ab intellectu eſt ↄñs naturas ⁊ q̇ditates earũ: nõ qꝛ accidit eis: qꝛ ſũt nõ in materia. ¶D. d. intentiones mathematice ⁊c. i. ⁊ modus eſſendi intẽtionũ mathematicarũ extra alam: non eſt ſicut modus ſm quem ſunt in ala. ¶Et iſte ſermo põt legi ſic: ⁊ intellectus etiã põt ſcire res mathematicas p aliquẽ modũ diffinitionis. Intelligere eñ diuerſatur ſm diuerſitatem nature intellecti. U. g. ꝙ ſimus in eo ꝙ eſt ſimus non diuiditur qñ intelligitur: in eo aũt ꝙ eſt cõcauitas: tunc ſi intellectus intellexerit eũ ſingularẽ per ſe non intelliget intẽtionem concauitatis niſi denudatam a carne. Et exẽplum qđ induxit ſupplet illud qđ diminuitur a ſermone.

¶Non ſeparata tanq̃ ſi ſeparata ſint intellexit cum intelligat illud. Oino aũt intellectus eſt q̇ ſm actũ res eſt intelligens. Utrũ aũt ↄtingat aliqua ſeparatoꝝ intelligere ipſum exiſtentẽ non ſeparatum a magnitudine: aut non: conſiderandũ poſterius.

Et ſicut

Falſitas ⁊ veritas ſũt ſine oppoſitione. 36. 2. me. t. cõ. 5.

a Falſitas ⁊ veritas exñtes in intellectu ſpeculatiuo alie ſũt ab his q̃ ſũt i itellectu practico.

b Bonũ ⁊ malũ ⁊ verũ ⁊ falſuz ſunt i eod gñe. Uide oppo. 6. me. t. cõ. vl. vbi hr ꝙ bonũ ⁊ malũ ſũt i reb⁹ ⁊c.

Pythagoras. ſ. me. 19. vł Plato. ſ. met. 55.

G

Et ſicut res abſtracta intelligitur intelligit iſtas res. Illud em̄
od eſt in actu vniuerſaliter eſt intellectus qui eſt in actu. Et co
atio noſtra in poſtremo erit Utrum poſſit intelligere aliqua r e
n abſtractarum cum hoc ꝙ ipſe non eſt abſtractus a magnitu
e:aut non.

D.⁊ quēadmodū res quā intellect⁹ abſtrahit fit intellect⁹ qñ abſtrahit ⁊ 36
lligit ipſam:cū neceſſe eſt vl'r in intellectu vt illud qd̕ eſt intellectuȝ in
a ſit itellect⁹ in actu:opȝ nos pſcrutari ⁊ cogitare in poſtremo:vtrū iſte Expō.
llect⁹ q̇ eſt in nobis poſſit intelligere aliq̇d qd̕ eſt in ſe intellect⁹: et ab=
ct⁹ a mā:ſicut intelligit illud qd̕ facit ip̄m intellectū in actu poſtq̄ erat
llectū in potētia. ¶Et.d.cū hoc ꝙ eſt abſtract⁹ a magnitudine.ita ceci=
in hac ſcriptura:⁊ ſi eſt vera:ſic dȝ intelligi.i.debem⁹ in poſtremo cogi
:vtrū ſit poſſibile ꝙ intellect⁹ q̇ eſt in nobis intelligat res abſtractas a
eria ſm ꝙ ſunt abſtracte a magnitudine nō ſm cōparationē ad alterū.
t cecidit in alia ſcriptura loco iſti⁹ ſermonis ſic ⁊ in poſtremo perſcru=
imur:vtrū intellect⁹ eſſendo in corpore nō ſeparat̃ ab eo poſſit cōprehē
aliquod eorū:que ſeparantur a corporib⁹: aut nō.et iſta queſtio eſt
a predicta. Iſta em̄ q̄ſtio eſt cōcedētis ꝙ intellect⁹ q̇ eſt in potētia in=
git formas abſtractas a materia ſimpliciter:nō ſm ꝙ eſt copulat⁹ no=
ū:⁊ ſm hāc intētionē erit perſcrutatio: vtrū pōt intelligere formas ſm
copulatus nobiſcū:nō vtrū poſſit intelligere formas ſimpliciter: ⁊ il
tentio eſt dicta a Themiſtio in ſuo lib.de aīa.⁊ prima queſtio quā in=
bat in poſtremo eſt dimiſſa. ¶Oportet igit̃ prius perſcrutari vtrū ſit 3. d̕ .aīa.c
ibile ꝙ intellect⁹ materialis intelligat res abſtractas:aut nō:⁊ ſi intel= 51.Digreſ
t eas:vtrū eſt poſſibile vt intelligat eas ſm ꝙ eſt copulat⁹ nobiſcū: aut ſio ⁊ ē pri
t ideo poſſibile eſt ꝙ in exēplari a quo trāſtulim⁹ hūc ſermonē cecide= ma ps tā
ec particula: nō ita ꝙ ſic debeat legi:et cogitatio noſtra erit in poſtre= q̄ phemi
vtrū poſſit intelligere aliquā rerū abſtractarū cū hoc qd̕ eſt nō abſtra- um. vtrū
a magnitudine.i.ſm ꝙ eſt tangēs magnitudinē:et copulat⁹ nobiſcū: ſit poſ'e i=
nos intelligamus illū intellectū quē ip̄e intelligit:⁊ iſta perſcrutatio telligere
intēdit valde eſt difficilis ⁊ ambigua:⁊ oportet nos perſcrutari de hoc itell'ȝ mā
noſtrū poſſe. ¶Dicamus igit̃ ꝙ q̇ ponit intellectū materialē eſſe gñabi les res ab
corruptibilē:nullū modū:vt mihi videt̃:pōt inuenire naturalē quo poſ ſtractas.
⁹ cōtinuari cū intellectib⁹ abſtractis. Intellect⁹ em̄ dȝ eſſe intellectū oī=
modis: ⁊ maxime in reb⁹ liberatis a materia. Si igit̃ poſſibile eſſet ꝙ
ſtātia gñabilis ⁊ corruptibilis intelligeret formas abſtractas:⁊ reuerte
dē cū eis:tūc poſſibile eſſet vt natura poſſibilis fieret neceſſaria:vt Al
rabi⁹ dixit in nichomachia:⁊ hoc neceſſariū eſt ſm fundamēta ſapien
¶Si igit̃ aliq̇s dixerit ꝙ illa intētio quā intēdit Alex.ſ. de exiſtētia in=
ect⁹ adepti nō eſt informatio facta de nouo in intellectu materiali q̄ an
rat:ſȝ ip̄e copulat̃ nobiſcū copulatione:adeo ꝙ ſit forma nobis p quā
lligim⁹ alia entia:ſicut appet ex ſermone Alex.lȝ nō appeat ex eo mod⁹
iſta cōtinuatio ſit poſſibilis. ¶Qm̄ ſi poſuerim⁹ ꝙ iſta cōtinuatio eſt
a poſtq̄ nō erat:ſicut eſt neceſſariū: cōtinget vt in illa hora in qua po=
eſſe ſit trāſmutatio in recipiēte:aut in recepto:aut in vtroq;:⁊ cū impoſ= Pro hoc
le eſt vt ſit in recepto remanet vt ſit in recipiēte.: ⁊ cū in recipiente fue= vide. 8.
trāſmutatio exiſtēs poſtq̄ non erat neceſſario erit illic receptio facta ex ph̄.6.7.
o.⁊ ſubſtātia recipiēs facta ex nouo poſtq̄ nō erat. Cum igitur poſue= ⁊.8.cō.
us receptionē factam de nouo:continget predicta queſtio. ¶Et ſi non
uerimus receptionē propriā nobis.non erit differentia inter continua=

Occurrit tacite rñſioni.

tionẽ eius nobiſcũ: ⁊ ꝯtinuationẽ eiꝰ cũ oĩbus entibus: et inter ꝯtinuatio-
nẽ eiꝰ nobiſcũ in hac hora ⁊ in alia hora: niſi ponamꝰ ꝯtinuationẽ eiꝰ no-
biſcũ eſſe ſm modũ aliũ a mõ receptionis: quis igiṫ eſt iſte modꝰ. ¶ Et ꝑꝑ
latentiã iſtiꝰ modi ſm alex. videmꝰ ipſm ambigere in hoc. Quãq; igiṫ dicit

Oñdit cõtradictionẽ i dcis alex.

ꝙ illud qꝺ intelligit intellm̃ abſtractũ non eſt intell's mãlis: nȝ intell's qui
eſt in habitu: ⁊ ħ ſunt verba eius in li. de aĩa. Intell's igiṫ qui intelligit: hoc
eſt ille qui non corrumpiṫ non intell's ſꝫi mãlis. Intellectꝰ eñ mãlis cor-
rũpitur ꝑ corruptionẽ aĩe qui eſt vna virtꝰ illiꝰ: ⁊ cũ iſte intell's fuerit cor-
ruptus: corrũpeṫ ſua virtꝰ et ſua perfectio. Deinde poſtq̃ declarauit ꝙ ne

In caplo de intellu agente.

ceſſe eſt vt intell's qui eſt in nobis qui itelligit formas abſtractas vt ſit nõ
generabilis neq; corruptibilis: narrauit ꝙ iſte intellectus eſt intellectꝰ ade-
ptus ſm opinionem Ariſto. ⁊ dixit. intellectus igitur qui non corrũpiṫ eſt
iſte intellectus qui eſt in nobis abſtractus: quem vocat Ariſto. deforis: qui
eſt in nobis ab extrinſeco: non virtus que eſt in anima: neq; habitus per
quem aut per quam intelligimus alias res: ⁊ intelligimus etiam iſtum in-
tellectum. ſi igitur intendebat per intellectum adeptuȝ per quẽ intelligimꝰ
intelligentias abſtractas intelligentiam agentem: tunc ſermo in modo cõ-
tinuationis iſtius intellecti nobiſcum adhuc remanet. Et ſi intendebat in-
tellectum abſtractum alium ab agẽte: vt apparet ex opione Alpharabij in
ſua epiſtola de intellectu: ⁊ ſecundum etiam ꝙ poſſumus intelligere ex ma-
nifeſto iſtius ſermonis: tunc queſtio etiam in modo continuationis iſtius
intellectus nobiſcũ eadẽ eſt cũ q̃ſtiõne in modo cõtinuatiõis intell's agentis
apud opinantem ꝙ agens eſt idem cum adepto: ⁊ hoc eſt manifeſtius de
ſermone Alex. Hic igitur dixit de modo continuationis intellectus qui ẽ i
actu nobiſcum in ſuo lib. de aĩa. ¶ Qꝺ autem dixit in quodã tractatu quẽ
fecit de intellectu ſm opionẽ Ari. vꝫ contradicere ei qꝺ dixit in lib. de aĩa: ⁊
ħ ſunt verba eius: ⁊ intellectus q̃ eſt in potentia cum fuerit completus aut
augmentatus: tunc intelliget agentem: q̃ñ quẽadmodũ potentia ambulã-
di quam non hȝ in natiuitate venit ad actum poſt tempus: quando perfici-
tur illud per quod fit ambulatio: ita intellectus cum fuerit perfectus intel-

Remouet Alex. a ꝯ̃dictione colligẽdo oĩa dicta ſua.

liget ea que ſunt per ſuam naturam intellecta: et faciet ſenſata eſſe intelle-
cta: quia eſt agens. Et manifeſtuȝ iſtius ſermonis contradicit ſermoni eiꝰ
in lib. de anima: et eſt ꝙ intellectus qui eſt in potentia intelligit illum qui
eſt in actu. ¶ Sed cum aliquis intuebitur oẽs ſmones iſtius viri: ⁊ cõgre-
gabit eos videbit opinari ipſum: ꝙ q̃ñ intell's qui eſt in potentia fuerit ꝑ-
fectus: tunc intelligentia agens copulabitur nobiſcũ ꝑ quã intelligemꝰ alias
res abſtractas: et per quam faciemus res ſenſibiles eſſe intellectas in actu
ſecundum ꝙ ipſe efficitur forma in nobis. Et quaſi intendit per hũc ſermo-
nem ꝙ intellectus qui eſt in potentia quando fuerit ꝑfectꝰ ⁊ ꝯpletus: tunc
copulabiṫ cũ eo iſte intell's ⁊ fiet forma in eo: et tunc intelligemus ꝑ ipſum
alias res: non ita ꝙ intellectus materialis intelligat ipm̃: ⁊ ꝓpter illud in-
telligere fiat continuatio cum hoc in intellectu: ſed continuatio iſtius itel-
lectus nobiſcum eſt cauſa eius quod intelligit ipſum: et intelligimus per

Cõfirmat illꝺ ꝑ verba ſoralia Alexan.

ipſum alias res abſtractas. ¶ Et potes ſcire ꝙ iſta eſt opinio iſtius homi-
nis per hoc quod. d. in illo tractatu. illud igitur intellm̃ per ſuaȝ nãm qꝺ ẽ
intellectꝰ in actu cum fuerit cauſa intellectus mãlis in abſtrahẽdo ⁊ infor-
mãdo vnamquãq; formarũ mãliũ aſcendẽdo apud illã formã: tũc diceṫ ꝙ
eſt adeptus agẽs: ⁊ non pars aĩe: neq; virtus aĩe: ſed fit in nobis ab extrin-
ſeco: quando nos intellexerimus per ipſum. ¶ Manifeſtũ eſt igiṫ ꝙ intelli-

Expõ v̄boꝝ Alex.

git per hunc ſermonem: ꝙ q̃ñ intell's q̃ eſt in actu fuerit cã ſm formã intel-
lectꝰ materialis in actione eiꝰ ꝓpa: ⁊ hoc erit ꝑ aſcẽſionẽ itell's mãlis apꝺ

illã formã:tũc dicet intellcs adeptus:qm̃ in illa diſpõne erimus itelligẽtes p ipm̃:qm̃ ẽ forma nobis:qm̃ tũc erit vltima forma nobis. ¶Suſtentatio igit iſti⁹ opinionis ẽ q itellcs agẽs ẽ pmo cã agẽs intellm mãlẽ ⁊ intellcʒ q̃ eſt in habitu:et iõ nõ copulat nobiſcũ pmo:⁊ itelligemus p ipm res abſtractas.Cũ igit intellcs mãlis fuerit pfectus tũc agẽs fiet forã mãlis ⁊ copulabit nobiſcũ.⁊ itelligem⁹ p ipm alas res abſtractas:nõ ita q intellcs q̃ ẽ in habitu itelligat tũc intellm:cũ intellcs q̃ ẽ i habitu ẽ gñabilis ⁊ corruptibilis iſte aũt nõ ẽ gñabilis neq corruptibilis.¶Sed huic accidit qõ predicta:et eſt q hoc quod modo eſt forma intellectui qui eſt in habitu poſtq̃ nõ erat:puenit ab aliqua diſpõne facta de nouo in intellcu qui ẽ in habitu q̃ ẽ cã:quare ille intellcs ẽ forma itellectui q̃ ẽ in habitu poſtq̃ nõ erat:⁊ ſi iſta diſpõ nõ eſt receptio in intellcu q̃ ẽ in habitu ad intellm agentẽ.Quid ergo ẽ iſta diſpõ:qm̃ ſi fuerit receptio cõtinget vt gñatũ recipiat eternũ et aſſimilet ei:et ſic gñatũ fiet eternũ:qd ẽ impoſſe.Et iõ videmus alpharabium in poſtremo cũ credidit opionẽ Alex.eẽ verã in gñatiõe intellcs mãlis:fuit neceſſe apud ipm ſm hãc opionẽ opinari q intelligẽtia agẽs nõ eſt niſi cã agẽs nos tm̃:⁊ hoc manifeſte dixit in nichomachia.¶Et ebcõtra ſuã opinionẽ in epla de intellectu.Illic em̃ dixit eſſe poſſe:vt intellectus mãlis intelligat res abſtractas:⁊ eſt opio auẽp.¶Iſte igit ſunt qõnes ponẽtibus intellm mãlem eſſe gñatũ:et q finis eſt ↄtinuari cũ abſtractis.¶Et videmus ẽt q ſequunt ponẽtib⁹ ipſam eſſe virtutẽ abſtractã qõnes nõ minores iſtis qm̃ ſi nã iſtius intellcs mãlis eſt q itelligat res abſtractas :neceſſe eſt vt ſp in futuro ⁊ i pterito ſit intelligẽs eas.Exiſtimat igit q ſeqt hanc põnẽ q ſtati cũ intellcs mãlis ↄtinuat nobiſcũ ſtatĩ ↄtinuabit nobis itellcs agẽs:qd eſt ipoſſe:⁊ cõtrariũ ei qd hoĩes ponũt.¶Sʒ a iſta qõ põt diſſolui p illd qd añ poſuimus.ſ.q intellcs mãlis nõ copulat nobiſcũ p ſe:⁊ prio qr nõ copulat nobiſcũ niſi p ſuã copulationẽ cũ formis imaginalibus.Et cum ita ſit poſſe eſt dicere q modus ſm quẽ copulat nobiſcũ intellcs mãlis eſt alius a mõ ſm quẽ copulat ipſe cum intellcu agẽte.¶Et ſi ẽ alius : tũc nulla ẽ ↄtinuatio oĩo.¶Et ſi idẽ:ſʒ primo ẽ in aliqua diſpõne : ⁊ poſt in alia.Quid igit ẽ illa diſpõ.¶Si aũt poſuerim⁹ q intellcs mãlis abſtract⁹ nõ hʒ nãm intelligẽdi res abſtractas:tũc ambiguitas erit maior.Iſte igit ſunt oẽs qõnes cõtingẽtes ponentibus q perfectio humana ẽ intelligere res abſtractas.¶Et opʒ nos ẽt narrare ſermones ex quib⁹ exiſtimat nos cõſeqni q habemus naturã intelligẽdi i vltio res abſtractas.Iſti.n.ſermones ſunt valde oppoſiti illis:et forte p hoc poterimus videre veritatem. ¶Cã aũt iſtius ambiguitatis ⁊ laboris eſt:qr nullũ ſermonẽ ab Ari.inuenimus in hac intentione:ſʒ tñ Ari.pmiſit declarare hoc.¶Dicam⁹ igitur q auenpace multum perſcrutabit in hac qõne:et laborauit declarando hanc continuationem eſſe poſſem in ſua epla quã vocauit:cõtinuatiõis intellectus cum hoĩe:et in lib.de aĩa.et in aliis multis libris videbat q iſta queſtio non receſſit ab eius cogitatione:neq p tp̃s nutus vni⁹ oculi:⁊ nos iam expoſuim⁹ illã eplam ſm noſtrũ poſſe.hoc.n.queſitũ valde eſt difficile:et cum talis fuerit diſpõ Auenpace in hac qõne q̃tomagis alteri⁹ hominis:⁊ verbum auenpace in hoc eſt firmius alioꝝ:ſʒ tñ occurrũt ei qõnes quas narrauimus:⁊ opʒ nos narrare hic vias iſtius hoĩs:ſed prio qd expoſitores dixerunt in hoc.¶Dicam⁹ igitur q Themiſtius ſuſtentat in hoc per locum a minori.Dicit eniʒ q cum intellect⁹ mãlis habeat potẽtiã ad abſtrahendum formas a materiis :et intelligendi eas:q̃tomagis habʒ in actu intelligendi ea que ſunt primis denudata a materia.¶Et iſte ſermo aut fiet ita q intellectus materialis eſt corruptibilis:aut nõ corruptibilis

Sũma et epilogus opinionis alex.

Qõ illi opinioni ↄtingens.

Qõit rñſionẽ qnã iprobat.

Decimo ethi.c.8.9.10.

Opio the. 3.de aĩa.c 51.

Impugnatio.

Ex h pro ſufficiētia ē.ſ'. pbabilitatē.

bilis.ſ.ſeparabilis aut non ſeparabilis.Scđm autem opinionē dicētiū qđ
intellꝰ mālis eſt virtus in corpore ⁊ generatus:iſte ſermo erit ſufficiens
quoquomodo non probabilis.Non enim ſequitur vt illud qđ eſt viſibile
in ſe ſit magis viſibile apud nos.U.g.color ⁊ lumen ſolis.Color enim minꝰ habet de intentione viſibilitatis ꝙ ſol:cum color non ſit viſibilis niſi p
ſolē:ſꝫ nō poſſumus ita aſpicere ſolem ſicut colorē.Et hoc accidit viſui propter mixtionē materie.

a Ex eis ꝯphēdētibꝰ q̄ n̄ ſūt admixta māe qđ cō phēdūtur minꝰ pfectū nece ē vt cōphēdat pfectiꝰ:ſꝫ non ꝯtrio ⁊c.

¶Si vero poſuerimꝰ ꝙ intellectus mālis nō eſt admixtus māe:tunc ille ſermo erit verus.ſ.ꝙ illud qđ eſt magis viſibile:magis cōprehendiꝶ:qm̄ qđ cōprehēdit minus pfectum ex eis cōprehēdētibꝰ a que ſunt nō admixta materie:neceſſe eſt vt ꝯprehēdat perfectiꝰ:⁊ non ecōtrario.ſed ſi hoc eſt neceſſariū de natura eius ⁊ ſba:cōtinget qđ pdicta que ē.Quō nō continuatur nobiſcū in principio:vt ſtatim qn̄ intellectus materialis cōtinuaꝶ nobiſcū .Si igiꝶ poſuerimus ꝙ in poſtremo ꝯtinuaꝶ nobiſcum non in primo debemus reddere cām.¶Alex.aūt ſuſtentatur in hoc queſito ſup hoc qđ dico:et eſt ꝙ omne ens qđ generaꝶ qn̄ puenerit ad finem in generatione:et ad vltimā pfectionem:tunc pueniet ad complemētum ⁊ ad finem in ſua actione ſi fuerit ex entibus agētibus:aut in ſua paſſione ſi fuerit ex entibus paſſibilibus.Aut in vtroqꝫ ſi fuerit vtriuſqꝫ.v.g.
nō venit ad finē in actionē eius que eſt ambulare:niſi qn̄ venerit ad finem in generatiōe.Et qꝛ intellectus qui eſt in habitu eſt vnū entiū gn̄abiliū:neceſſe eſt vt qn̄ venerit ad finē in gn̄atione veniat ad finē in ſua actiōe:⁊ qꝛ actio eius eſt creare intellecta ⁊ intelligere ea:neceſſe eſt vt cū fuerit in vltima pfectiōe:vt hēat has duas actiones pfecte:⁊ pfectio in creādo intellecta eſt facere oīa intellecta in potētia eſſe intellecta in actu:⁊ ꝯplemētū in intelligēdo eſt intelligere oīa abſtracta ⁊ nō abſtracta.Neceſſe igiꝶ eſt ꝙ qn̄ intellectꝰ qui ē in habitu venerit ad cōplemētū in ſua gn̄atiōe vt hēat has duas actiōes.

Pͣ ra rō ꝯ alex.

¶Et in hoc ſunt q̄ōnes nō pue.Non.n.eſt manifeſtū p ſe ꝙ complementum actionis eius que eſt intelligere:eſt intelligere res abſtractas:niſi hoc nomen quod eſt imaginari diceretur de eis in rebꝰ materialibus vniuoce:ſicut dicitur hoc nomen ambulare de imperfectiori ⁊ pfectiori.

Scđa rō.

¶Et.etiam quomodo attribuiꝶ actio ꝓpria intellectui agēti:que.ē facere intellecta intellectui generabili ⁊ corruptibili.ſ.q̄ eſt in habitu: niſi quis ponat ꝙ intellectum qui eſt in habitu ſit intellectus agens cōpoſitꝰ cū intellectu māli:vt dicit Themiſtius:aut ponat ꝙ forma poſtrema nobis qua abſtrahimus intellecta:et intelligimus ea eſt compoſita ex intellectu qui eſt in habitu et intellectu agente:vt Alex.et Auēpace ponunt:ſicut nos reputamus etiam eſſe apparens ex ſermone Ariſto.

Tertia rō

¶Et ſi ēt hoc poſuiſſemus eſſe ita non contingeret ex complemento actionis eius:que ē creare intellecta:niſi complementum actionis eius:que eſt in intelligendo ea:non intelligendo res abſtractas:cum intelligere eas impoſſibile eſt vt attribuatur generationi:aut fieri ab aliquo ente gn̄ato.U.g.ab intellectu qui eſt in habitu niſi per accidens:et ſi non:tūc gn̄abile efficietur eternum:ſicut diximus.

Quar. rō

¶Et contingit etiam ſermoni dicenti:ꝙ forma qua extrahimus intellecta eſt intellectus qui eſt in habitu compoſitus cum intellectu agente:magna queſtio.Eternum b enim non indiget in ſua actione generali ⁊ corruptibili:quō igitur componitur eternum cū corruptibili ita ꝙ ex eis fiat vna actio:ſed poſt loquemur de hoc.Uidetur eñ ꝙ iſta poſitio eſt quaſi principiū ⁊ fundamentū eiꝰ qđ voluimꝰ dicere de poſſibilitate cōtinuationis cū rebus abſtractis ſm Ariſt.ſ.poſitio ꝙ forma poſtrema nobis qua extrahimus intellecta:⁊ facimus ea per voluntatem noſtram: eſt compoſita ex intellectu agente et intellectu qui eſt in habitu.hoc igitur vt

b hic vr̄ Cōnegaꝶ ꝙ eternū indigeat corruptibili

dimus de ſermone expoſitoꝝ peripathetic oꝝ in hunc finē eſſe poſſe.ſ.intelligere in poſtremo res abſtractas. a ¶Auēpace multū loq̄baꝛ in hoc:et maxie in ep̄la quā appellauit ꝯtinuationē intell'ꝯ cū hoie. Et illud ſup qđ ſuſtētatus ē in hac q̄ōne:ē hoc. ¶Primo enim poſuit ꝙ intell'a ſpeculatiua ſunt facta. ¶M.poſuit ꝙ oē fcm̄ hꝫ q̄ditatem. ¶M.poſuit ꝙ oē hñs q̄ditatē intell's inat⁹ ē extrahere illā quiditatē. Ex quib⁹ ꝯcludit ꝙ intell's innatus ē extrahere formas intellectoꝝ ꝛ q̄ditates eoꝝ:ꝛ in h̄ ꝯuenit cū ipo alpha.in li.de intellectu ꝛ intellecto:et inde extraxit hoc auēpace:et cum hoc ꝯcluſit ꝙ intell's inatus eſt extrahere formas intellectoꝝ et q̄ditates eoꝝ. ¶Et iuit in hoc ꝑ duas vias.quaꝝ vna eſt in ep̄la.ſc̄da autē in li.de aīa.et ſunt vicinātes ſe.in li.aūt de aīa ꝛ ꝯiūxit huic ꝙ intellectis rerū nō ꝯtingit multitudo niſi ꝑ multiplicationē formaꝝ ſpūalium cum quib⁹ ſuſtinebunꝛ in vnoquoq; indiuiduo:ꝛ ꝑ hoc fuit intellectū eq̄ apđ me aliud ꝙ̄ intellectū eius apud te. ¶Ex quo ꝯſequiꝛ ſm̄ ꝯuerſionē oppoſiti ꝙ oīne intell'm nō hñs formā ſpūalē a qua ſuſtētaꝛ illud intellectū eſt vnū apud me ꝛ apud te. ¶M.ꝯiungit huic ꝙ q̄ditas intellecti ꝛ forma eius nō hꝫ formā ſpūalē:neq; īdiuidualē cui ſuſtētaꝛ:cū q̄ditas intellecti nō ē q̄ditas indiuidui ſingularis:neq; ſpūalis neq; corꝑalis. Intell'm.n.declaratū ē qđ nō eſt indiuiduū. ¶Ex q̄ ꝯſequiꝛ vt intell's ſit inat⁹ intelligere q̄ditatē itellecti:cuius intell's eſt vn⁹ oīb⁹ hoīb⁹:ꝛ qđ ē tale:ē f'ba abſtracta. ¶In li.do de aīa poſuit primo ꝙ quiditas intellecti ſm ꝙ eſt intell'm ſi nō fuerit cōceſſum nobis ꝙ nō hꝫ q̄ditatē:et ꝙ non ē ſimplex ſꝫ cōpoſita:ſicut diſpō in omnibus quiditatibus factis:ꝛ fuerit dictum ꝙ q̄ditas illius intellecti ſꝫ ꝙ eſt intell'm hꝫ ēt q̄ditatē.ſ.intell'm iſtius quiditatis:tūc iſte intell's etiaꝫ erit innatus reuerti et extrahere illā q̄ditatē. ¶Et ſi nō fuerit conceſſuꝫ nobis ꝙ iſta quiditas eſt ſimplex:ꝛ qđ ens ex ea eſt idem cū intellecto:cōtinget in ea quod contingit in primo:et eſt ꝙ ēt hēat q̄ditatē factā:nec̄ē ē tūc aut vt hoc procedat in infinitū:aut vt intell's ſeceꝛ ibi. Sed impoſſe ē hoc procedere in infinitū:q2 faceret quiditates et intell's infinitos diuerſos in ſpecie eſſe.ſ.ſm ꝙ quidam coꝝ ſunt magis liberati a materia ꝙ̄ quidā:neceſſe eſt vt intellectus ſeceꝛ. ¶Sed cū ſecabiꝛ tūc aut ꝑueniet ad q̄ditatem que non habet quiditatem:aut ad aliq̄d habēs quiditatē. Sꝫ intell's non hꝫ naturam extrahēdi illā:aut ad aliquid non hñs q̄ditatē:neq; ē q̄ditas ſed impoſſe eſt inuenire q̄ditatē quā intellect⁹ non eſt inat⁹ extrahere a q̄ditate. Quoniam iſte intellect⁹ tunc nō diceretur intellectus niſi equiuoce:cū ſit poſitum ꝙ intellectus innatus eſt abſtrahere q̄ditatē in eo ꝙ eſt q̄ditas: et impoſſe eſt etiā vt intellectus ꝑueniat ad aliquid nō hñs quiditatē:ꝛ nō ſit quiditas:q2 b quod nō eſt quiditas neq; hꝫ q̄ditatē:h̄ eſt ꝓuatio ſimpl'r. Remanet igiꝛ tertia diuiſio:et etiam eſt qđ intellectus peruenit ad q̄ditatem non habentē quiditatē:ꝛ ꝙ eſt tale eſt forma abſtracta. ¶Et confirmauit hoc per illud quod conſuetus eſt Ari.dicere in talibus demōſtrationib⁹.ſ.qm̄ qñ neceſſe eſt abſcindere infinitum:melius eſt abſcindere euꝫ in principio. Erit igitur concluſio iſtius demonſtrationis eadem cuꝫ ꝯcl'one demonſtrationis predicte. ¶Qm̄ ſi non addiderit hoc poterit aliquis dicere multos intellectus eſſe medios inter intellectum qui eſt in habitu:ꝛ inter intellectum agentē:aut vnū:vt intendit Alphara.in ſuo tractatu đ itellecto et intellectu:quē vocauit illic adeptum:aut plures vno. Et exiſtimatur ꝙ Alpharabi⁹ concedit hoc in ſuo ſub lib.de genera.et corrupt.vbi.d.q̄ō conſumentur iſti intell's medij.ſ.quorum eſſe poſuimus inter intell'm ſpeculatiuum:et inter intell'm agentē. Ille igitur ſunt vie magis firme per quas iuit iſte homo in hac intētione. ¶Nos autem dicam⁹. Si aūt hoc no

ad h̄ vt ex eis fiat vna actio

Sed vide oppoſitū 2.phi.t.ꝯ.26.et.8:ph.15.ſ.c.22.7.me.31.ꝛ.3.de aīa.13.đ itell'u agēte ꝑhātaſmatib⁹.

Sc̄da ſrđ.

a Tertia ꝑs digreſſiōis in q̄ pōiꝛ opio Auē.et.ſ.ſ.ei⁹ rō.

b Qđ nō ē q̄ditas nec q̄ditatem hñs ē pura ꝓuatio

Sc̄do de aīa.ſ.cō.13°.Et.ſ.de aīa.9 ꝛ.91.ꝛ.ſ.de ge.aīa.1ū.ca.ſ.

mē q̄ditas dicat̄ de q̄ditatib⁹ rerū materialiū:⁊ de q̄ditatib⁹ itellectuū ab-
ſtractorū modo vniuoco:tūc ꝓpō dicēs ꝙ intell's nat⁹ eſt abſtrahere q̄dita
tes in eo ꝙ ſunt q̄ditates:erit vera:⁊ ſilr̄ dicere ꝙ intellecta eſſe cōpoſita:⁊
īdiuidua eſſe cōpoſita fuerit vniuocū:ſi aūt equocū : tūc demōſtratio non
ꝑ erit vera:q̄ō aūt eſt valde difficile.Manifeſtū eſt eñ ꝑ ſe ꝙ hoc nomē q̄di
tas nō dr̄ de eis pure vniuoce:nec̄ pure equ oce.Utrū aūt dicat̄ multiplici
ter ꝙ eſt mediū indiget ꝯſideratiōe.¶Sʒ ſi cōceſſerim⁹ hoc dici vniuoce:⁊
hic cōtingit ꝑdicta qō:⁊eſt q̄ō corruptibile intelligit ꝙ nō eſt corruptibi
le ſm opinionē dicētiū ꝙ intell's materialis eſt corruptibilis :⁊ eſt opinio
Auēpace:aut q̄ō intelligit intellectiōe noua:⁊ ꝙ innatū eſt ſemꝑ itellige-
re ea in futuro ⁊ in ꝑterito ſm opinionē dicētiū ꝙ itell's materialis nō eſt
gn̄abilis nec̄ corruptibilis.¶Et etiā ſi poſuerim⁹ ꝙ itelligere res abſtra
ctas eſt in ſba ⁊ in nā intell's mālis.Quare igit̄ iſta itellectio nō currit cur
ſu itellectionū mālıū nobis:ita ꝙ hoc intelligere ſit ps partium ſciētiarū
ſpeculatiuaꝝ:⁊ erit vnū queſitoꝝ in ſcīa ſpeculatiua. ¶Et Auenpace vr̄
ambigere in hoc loco.D.d.in epl'a quā vocauit expeditiōis:ꝙ politas eſt
duob⁹ modis:nālis:⁊ diuina.i.ꝙ intellectio iſtius intell'ſeſt de politate di
uina:nō de politate nāe.¶In epl'a aūt ꝯtinuatiōis.d.⁊ cū ph'us aſcēderit
alia aſcenſione:cōſiderādo i intellecto in ꝙ̄tum intell'm:tūc intelliget ſbam
abſtractā.Et manifeſtū eſt ex hoc ꝙ intelligere intell'm,ſm illū:eſt ps ſcia-
rū ſpeculatiuaꝝ.ſ.ſcīa nālis:et hoc appuit ēt in illa ꝑſcrutatiōe ab eo.¶Et
cum ita ſit nos oēs hoīes qđ accidit nobis de ignorātia iſtius ſciētie: aut
erit quia adhuc non ſcimus ꝓpōnes que inducūt nos ad hanc ſcientiam:
vt dicitur de multis artificijs que vident̄ eſſe poſ'ia:ſʒ ſunt cārum ignora-
taꝝ.v.g.alchimie:aut hoc intelligere hoc acq̄rit̄ per exercitiū ⁊ vſum in re
bus naturalibus:ſʒ nōdū habem⁹ de exercitio et vſu tm̄ ꝑ qđ poſſum⁹ acq̄
rere hanc intellectionē:aut erit hoc ꝓpter diminutionē nr̄e nāe naturalr̄.
¶Si igitur hoc acciderit ꝓpter diminutiōem in nā:tūc nos ⁊ oēs q̄ inati
ſunt acq̄rere hāc ſcīam dicimur omnes equiuoce.Et ſi ħ accidat ꝑꝑ ignorā
tiam ꝓpōnū inducentium in hanc ſcīam:tūc ſcīa ſpeculatiua nondū eſt ꝑ
fecta.Et forte Auēpace dicit hoc eſſe inopinabile:ſʒ non ipoſ'e.¶Et ſi hoc
accidit propter cōſuetudinē:tunc ſermo erit propinquus ſermoni dicenti
ꝙ cauſa in hoc eſt ignorantia propōnū inducētiū in hanc ſcīam:⁊ oē hoc
dr̄ cū ħ quod videtur eſſe remotū:lʒ nō ipoſ'e:nō igit̄ pōt euadere ab illis
queſtionibus predictis.¶Iſte igit̄ oēs q̄ōnes ſunt contingentes huic q̄ſi
to et ſunt ita difficiles ſicut tu vides:⁊ opʒ nos dicere ꝙ apparuit nobis in
hoc.¶Dicamus igitur qm̄ intell's exiſtēs in nobis hʒ duas actiones ſm
ꝙ attribuitur nobis.Quarum vna eſt de genere paſſionis:⁊ eſt intellige
re.Et alia in genere actionis:⁊ eſt extrahere formas ⁊ denudare eas a ma-
terijs:quod nihil eſt aliud niſi facere eas intellectas in actu poſtq̄ erant
in potentia.Manifeſtum quoniam in voluntate noſtra eſt cum habuerı-
mus intellectum qui eſt in habitu intelligere quodcunq̄ intellectū volue
rim⁹ ⁊ extrahere quancūq̄ formā voluerim⁹.¶Et iſta actio.ſ.creare:ſ intel
lecta ⁊ facere ea:eſt prior in nobis q̄ actio q̄ eſt intelligere:ſicut dicit alex.
Et ideo dicit quod dignius eſt deſcribere intellectum per hanc actionem:
non per paſſionem:cum in paſſione communicet ei aliud ex virtutibus ani
malibus.¶Sed hoc eſt de opinione dicentium quod paſſio in eis nō dicit̄
equiuoce.¶Et ꝓpter iſtā actionē.ſ.extrahere qđcūq̄ intell'm voluerimus
et facere ipſum in actu poſtq̄ fuit in potentia:opinatus eſt Themiſti⁹ qđ
intellectus qui eſt in habitu eſt compoſitus ex intell'u māli ⁊ agēte:⁊ ħ idē
fecit Alex.credere ꝙ intellectus qui eſt in nobis:aut eſt cōpoſit⁹:aut quaſi

Digreſſionis ps q̄rta i q̄pōit opinio auer. ꝺ vltia hoīs beatitudine.

Hic cō.attribuit extractionē cuiuſ ʒ forme itell'ui ꝯitu.⁊ tñ ꝯpoſitū ꝺ.ꝫ alex. ſupra.

cõpoſit⁹ ex intellectu agẽte: ⁊ ex eo q̇ eſt in habitu: cũ opinet̃ ꝙ ſbã ei⁹ q̃ eſt in habitu d3 eẽ alia a ſbã itellect⁹ agẽtis. ¶Et cũ hec duo fundamẽta ſint poſita. ſ. ꝙ intellect⁹ q̇ eſt nobis h3 duas actiones. ſ. cõprehẽdere intellecta ⁊ facere ea. Intellecta aũt duob⁹ modis fiũt in nobis: aut naturalr̃. et ſunt prime ꝓpoſitiones quas neſcim⁹ qñ extiterũt: et vñ: aut q̃uo. Aut volũtarie ⁊ ſunt intellecta acq̇ſita ex primis ꝓpoſitionib⁹. ¶Et fuit declaratũ ꝙ neceſſe eſt vt intellecta habita a nobis naturalr̃ ſint ab aliquo qđ eſt in ſe intellect⁹ liberat⁹ a materia: ⁊ eſt intellect⁹ agẽs. ¶Et cũ hoc declaratũ eſt neceſſe eſt vt intellecta habita a nobis a primis ꝓpoſitionib⁹ ſint aliqđ factũ ex cõgregato ex ꝓpõnib⁹ notis: ⁊ intellectu agẽte. Nõ eñ poſſum⁹ dicere ꝙ ꝓpões nõ hñt introitũ in eſſe intellectorũ acq̇ſitorũ: neq3 etiã poſſumus dicere ꝙ ꝓpões ip̃e ſole ſint agẽtes eas. Iã eñ declaratũ eſt agẽs eẽ vnũ aut eternũ: vt intẽdebãt quidã antiquorũ: ⁊ opinati ſunt ꝙ eas intendebat Ari. ꝑ intellectũ agẽtẽ: ⁊ cũ ita ſit: neceſſe eſt vt intellect⁹ ſpeculatiu⁹ ſit aliq̇d gñatũ ab intellectu agẽte: ⁊ in primis ꝓpõnib⁹. ¶Et contingit ꝙ iſte modus intellectorũ ſit volũtarie ecõuerſo intellectis primis naturalibus. Et oĩs actio facta ex cõgregato duorũ diuerſorũ: neceſſe eſt vt alterũ duorũ illorũ ſit q̃ſi materia ⁊ inſtrumẽtũ: ⁊ aliud ſit quaſi forma aut agẽs. Intellect⁹ igit̃ q̇ eſt nobis cõponit̃ ex intellectu q̇ eſt in habitu: ⁊ intellectu agẽte. Aut ita ꝙ ꝓpoſitiones ſint quaſi materia: ⁊ intellect⁹ agẽs eſt quaſi forma. Aut ita ꝙ ꝓpoſitiones ſint q̃ſi inſtrumẽtũ: ⁊ intellect⁹ agẽs eſt quaſi efficiẽs. diſpõ eñ in hoc eſt cõſilis. ¶S3 ſi poſuerim⁹ ꝙ ꝓpões ſunt q̃ſi inſtr̃m: cõtingit vt actio eterna ꝓueniat a duobus: quorũ vnũ eſt eternũ: ⁊ aliud nõ eternũ. Aut ponat̃ ꝙ inſtr̃m ſit eternũ: ⁊ ſic intellecta ſpeculatiua erũt eterna: et hoc etiã magis cõtingit ſi poſuerim⁹ eas ꝓpões q̃ſi mãm. Impoſſibile eſt eñ vt aliqđ gñabile ⁊ corruptibile ſit mã eterni. Q̃uo igit̃ poterim⁹ euadere ab hac q̃õne. ¶Dicam⁹ igit̃ ꝙ ſi hoc qđ dicim⁹ q. neceſſe eſt ꝙ ꝓpões ſint de intellectu agente: aut quaſi materia: aut quaſi inſtr̃m: ſi habẽt ingreſſum in eſſe intellectoꝝ ſpeculatiuoꝝ nõ fuit ſermo neceſſarie ↄſequẽtie ẜm ꝙ mã eſt mã: ⁊ inſtr̃m eſt inſtr̃m: ſ3 ẜm ꝙ neceſſe ẽ hoc eſſe proportionẽ ⁊ diſpõnẽ īter intel̃m agẽtẽ ⁊ ꝓpões q̃ aſſimilant̃ mãe: ⁊ inſtr̃m aliqđ: nõ q2 eſt mã vera: aut inſtr̃m verũ: tũc vr̃ nobis ꝙ poſſum⁹ ſcire modũ ẜm quẽ eſt intellect⁹ q̇ eſt ĩ habitu q̃ſi mã ⁊ ſbm agẽtis. Et cũ iſte modus fuerit poſit⁹ nobis: forte facile poterim⁹ ſcire modũ ẜm quẽ ↄtinuat̃ cũ intellectis ſeparabilib⁹. ¶Dicam⁹ igit̃. ſermo autẽ dicẽtis ꝙ ſi concluſiones acquirunt̃ a nobis ab intellectu agẽte: ⁊ ꝓpõnib⁹: neceſſe eſt vt ꝓpões ſint de intellectu agẽte q̃ſi mã ⁊ verũ inſtr̃m. Ille igit̃ ſermo nõ eſt neceſſarius: ſed tñ neceſſe eſt illic eſſe reſpectũ ẜm quẽ intellect⁹ q̇ eſt in habitu aſſimilet̃ materie: ⁊ intellect⁹ agẽs aſſimilet̃ forme. ¶Quid igit̃ eſt iſte reſpect⁹ et ex quo accidit intellectui agẽti habere hũc reſpectũ cũ intellectu q̇ eſt ĩ habitu: cũ vnus eſt eternus ⁊ alius gñabilis ⁊ corruptibilis. Oẽs eñ horũ cõcedũt hũc reſpectũ eſſe: ⁊ quaſi coget eos hoc: ꝙ ſpeculatiua ſunt ex ñlla in nobis ex his duob⁹ intellectib⁹. ſ. q̇ eſt in habitu ⁊ intellectu agẽte. ¶S3 Alex. ⁊ oẽs opinãtes intellectũ materialẽ eſſe gñabilẽ ⁊ corruptibilẽ: nõ pñt reddere cãm huius reſpectus. ¶Ponẽtes aũt ꝙ intellect⁹ operãs eſt intellect⁹ q̇ eſt in habitu: cõtinget vt intellecta ſpeculatiua ſint eterna: ⁊ alia multa īpoſſibilia ↄñtia hãc poſitionẽ. ¶Nos aũt cũ poſuerim⁹ intellectũ materialẽ eſſe eternũ: ⁊ intellecta ſpeculatiua eſſe gñabilia ⁊ corruptibilia eo modo quo diximus: ⁊ ꝙ intellectus materialis cõprehẽdit vtrũq3. ſ. formas materiales ⁊ formas abſtractas. Manifeſtũ eſt ꝙ ſbm intellectoꝝ ſpeculatiuoꝝ ⁊ intellect⁹ agẽtis ẜm hũc modũ eſt idẽ ⁊ vnum. ſ. materialis. ¶Et ſil̃r huic

Intellecta duob⁹ modis fiũt ĩ nobis. Idē3 pͥo celi. cõ. 2. Et 2. me. cõ. primo.

Oĩs actio facta ex ↄgregato duoꝝ diuerſorũ neceſſe ẽ vt alterũ duorũ ſit q̃ſi mã et alterũ q̃ſi forma.

Cõſil̃r. 2. đ ala. 24. Impoſſe ẽ vt aliq̇d gñabile ⁊ corruptibile ſit mã eterni.

eſt diaphanũ:qȝ recipit colorẽ ⁊ lucẽ inſimul:⁊ lux eſt efficiẽs colorẽ.¶Et
cũ fuerit verificata nobis hec cõtinuatio q̄ eſt inter intell̄m agẽtẽ ⁊ intell̄m
mãlẽ poterimus repire modũ ſm quẽ dicimus ꝙ intellectus agẽs eſt ſilis
2 forme:⁊ ꝙ intellect⁹ in habitu ſilis eſt mãe.¶Oia em̄ duo quorum ſbm eſt
Oia duo q̄ vnũ:⁊ quorũ alterũ eſt pfectius alio:neceſſe eſt vt reſpectus pfectioris ad
rũ ſbm eſt impfectius ſit ſicut reſpectus forme ad mãm:⁊ ſm hanc intẽtionẽ dicimus
vnũ ⁊ q̄rũ ꝙ pportio prime pfectionis virtutis imaginatiue ad primã perfectionem
vnũ ẽ pfe cõis ſenſus:eſt ſicut pportio forme ad materiã.¶Iã igit̃ inuenim⁹ modũ
ctius alio: ſm quẽ poſſe eſt vt ille intellectus cõtinuet̃ nobiſcũ in poſtremo:⁊ cãm q̄re
neceſſe eſt nõ copulat̃ nobiſcũ in principio:qm̄ hec poſitio cõtinget neceſſario vt in-
vt reſpect⁹ tellectus q̄ eſt in nobis in actu ſit cõpoſitus ex intellectis ſpeculatiuis:et
pfectioris intellectu agẽte:ita ꝙ intellectus agens ſit q̄ſi forma intellectorũ ſpeculati
ad iperfe uorũ:⁊ intellecta ſpeculatiua ſint q̄ſi mã.¶Et p hũc modũ poterim⁹ gn̄a-
cti⁹ ſit:ſi- re intellecta cũ voluerim⁹.Qm̄ illud p qȝ agit aliq̄d ſuã ppriã actionẽ eſt
cut reſpe- forma.¶Nos aũt q̄ agimus p intellectũ agẽtẽ noſtrã actionẽ ppriam:ne
ct⁹ forẽ ad ceſſe eſt vt intellectus agens ſit forma in nobis:⁊ nullus modus eſt ſm quẽ
mãm Cõſi generat̃ forma in nobis niſi iſte.Qm̄ cũ itellecta ſpeculatiua copulant̃ no-
mile.2.hu biſcũ p formas imaginabiles:⁊ intellect⁹ agẽs copulet̃ cũ itellectis ſpecula-
i⁹.c.24.⁊ tiuis:illud em̄ qȝ cõprehẽdit eas eſt idẽ.ſ.intellect⁹ mãlis:neceſſe eſt vt in-
quarto ce. tellectus agens copulet̃ nobiſcũ p cõtinuationẽ intellectorũ ſpeculatiuoꝝ.
tex.2.34. ¶Et manifeſtũ eſt ꝙ q̄n oia intellecta ſpeculatiua fuerint exiſtẽtia in no-
bis in potentia ꝙ ipſe erit copulatus nobiſcũ in potẽtia:⁊ cũ oia intelle-
cta ſpeculatiua fuerint exiſtẽtia in nobis in actu erit ipſe tunc copulatus
nobis in actu:⁊ cũ quedã fuerint in potẽtia ⁊ q̄dã in actu:tũc ipſe erit co-
pulatus ſm partẽ:⁊ ſm partem nõ:⁊ tũc dicimur moueri ad cõtinuationeȝ.
¶Et manifeſtũ eſt ꝙ cum iſte motus cõplebit̃ qȝ ſtatim iſte intellectus co-
pulat̃ nobiſcũ oibus modis.¶Et tunc manifeſtũ eſt qȝ proportio eius ad
nos in illa diſpõne eſt ſicut proportio intellectus q̄ eſt in habitu ad nos:et
cum ita ſit:neceſſe eſt vt homo intelligat per intellectũ ſibi propriũ in om-
nibus entibus ſicut intelligit p intellectũ qui eſt in habitu q̄n fuerit conti-
Primũ co- nuatus cum formis imaginabilibus oia entia intellectione propria.¶Ho-
relarium. mo igitur ſm hũc modũ:ſicut dicit Themiſtius aſſimilat̃ deo in hoc qȝ eſt
oia entia quoquomodo:⁊ ſciẽs ea quoquomõ.Entia.n.nihil aliud ſunt ni-
Scḋm co- ſi ſcia eius:neq; cauſe entiũ aliud ſunt niſi ſcia eius:⁊ q̄ mirabilis eſt iſte or-
relarium. do:⁊ q̄ extraneus eſt iſte modus eſſendi.¶Et ſm hunc modũ verificabitur
opinio Alex.in hoc qȝ.d.qȝ intelligere res abſtractas fiet p ↄtinuationẽ in
tellect⁹ nobiſcũ.nõ ꝙ intelligere inuenit̃ in nobis poſtq̄ nõ erat:qȝ eſt cã in
cõtinuatiõe intellectus agẽtis nobiſcũ:vt intẽdebat Auẽpace:ſȝ cã intelle-
ctionis eſt continuatio: ⁊ non econtrario.¶Et per hoc diſſoluitur queſtio
Tertium antiquoꝝ q̄ñ intelligit intellectiõe noua:⁊ eſt etiã manifeſtũ ex hoc q̄re nõ
correlariũ cõtinuamur cũ hoc intellectu in principio ſȝ in poſtremo: qm̄ dũ fuerit for
ma nobiſcũ in potẽtia:erit cõtinuatus nobiſcũ in potẽtia:⁊ dum fuerit con
tinuatus nobiſcũ in potẽtia:impoſſe eſt vt intelligamus per illũ aliq̄d. Cũ
igitur efficiet̃ forma nobis in actu qȝ erit apud cõtinuationẽ eius in actu:
tunc intelligemus per illum oia que intelligimus ⁊ agimus per illũ actio-
nẽ ſibi ppriam.¶Et ex hoc apparet ꝙ iſta intellectio nõ eſt aliquid ſciẽtia-
Quartũ rũ ſpeculatiuarũ:ſed eſt aliquid currẽs curſu rei generate naturaliter a diſ
correlariũ ciplina ſcientiarũ ſpeculatiuarũ:⁊ ideo nõ eſt remotũ vt homines adiuuẽt
a Quintũ ſe in hac intentione:ſicut iuuant ſe in ſcientijs ſpeculatiuis:ſȝ neceſſe eſt vt
correlariũ inuenit̃ illud currens a ſcientijs ſpeculatiuis nõ ab alijs. a ¶Intellecta
enim falſa impoſſibile eſt vt habeant cõtinuationem:qm̄ non ſunt aliquid

currens curſu naturali:ſed ſunt aliquid qđ nō intendebatur :ſicut digitus b Sextuȝ
ſextus ⁊ monſtrū in creatura. b ¶ Et eſt etiā manifeſtū ꝙ cū poſuerimus correla=
intellectū materialē eſſe generabilē ⁊ corruptibilē:tunc nullam viam inue rium.
niemus ſm quā intellectus agens copuletur cum intellectu qui eſt in habi c Septi=
tu copulatione propria.ſ. copulatione ſimili continuationi formarū cum mū corre
materijs.c ¶ Et cū iſta cōtinuatio nō fuerit poſita nulla erit diuerſitas,in= larium.
ter cōparare ipſum ad hominē:⁊ ad oia entia:niſi per diuerſitatē ſue actio
nis in eis. ¶ Et ſm hūc modū reſpectus eius ad hominē nō erit niſi reſpe=
ctu agētis ad hoīem: nō reſpectu forme:et cōtingit qſtio Alpharabij quā
d. in nichomachia. Fiducia eñ in poſſibilitate cōtinuationis intellectus
nobiſcū eſt in declarādo ꝙ reſpectus eius ad hominē eſt reſpectus forme
⁊ agentis:non reſpectus agentis tantū. Hoc igitur apparuit nobis in hoc
queſito modo:⁊ ſi poſt apparuerit nobis plus deſcribemus.

Capitulum Octauum.

NUnc aūt de aīa dicta recapitulātes: Dicam⁹ iterum:
ꝙ oīa ea q̄ ſunt quodammō eſt aīa. Aut eñ ſenſibilia A
que ſunt:aut intelligibilia. Eſt autem ſcientia quideȝ
ſcibilia quodammodo:ſenſus autem ſenſibilia. Aīa qdā
¶ Congregamus igitur ſm ſummā ea q̄ dicta ſunt mō ē oīa.
in aīa. Dicamus igiť ꝙ aīa eſt quoquomō alia entia. Entia enim
aut ſunt intellecta:aut ſenſata. Scire vero res intellectas eſt ſecū=
dum modum ſentiendi rem ſenſatam.

Et cum declaratū eſt que ſunt genera virtutum cōprehenſiuarū aīe ⁊
ꝙ ſunt duo modi.ſ. ſenſus ⁊ intellectus:oportet nos mō face 37
re vnam ſummam de anima:⁊ dicere ſm deſcriptionē ꝙ eſt quoquo modo Diſpō ſēſi
oia entia. Oīa enim entia aut ſunt ſenſibilia: aut intelligibilia. Diſpoſitio biliū adſē
autē ſenſibiliū ad ſenſum eſt ſicut diſpoſitio intelligibiliū ad intellectū : et ſuȝ ē ſicut
ſenſus ad ſenſatū. ergo contingit neceſſario vt anima ſit entia omnia vno diſpō itel
modorū ſm quos poſſibile eſt dicere animam eſſe omnia entia. ligibiliuȝ
ad itelł3.
¶ Qualiter aūt hoc ſit opȝ inqrere. Secatur igiť ſcīa ⁊ ſenſus in 3ō.3. hu=
res:q̄ quidē potētia eſt in ea que ſunt potētia:que vero actu in ea ius.t.cō.3
que ſunt actu:aīe aūt ſenſitiuum ⁊ quod ſcire poteſt:potētia hoc B
ſunt:hoc quidē ſcibile:illud aūt ſenſibile. Neceſſe aūt eſt aut ipā: Nō ē lapſ
aut ſpēs eſſe. Ipſa quidē eñ nō ſunt: nō eñ lapis in anima eſt: ſȝ in aīa ſed
ſpēs. Quare aīa ſicut man⁹ eſt. Man⁹ eñ eſt organū organorū: ſpecies.
⁊ intellectus ſpēs ſpecierum:⁊ ſenſus ſpecies ſenſibilium. Man⁹ eſt
organum
¶ Et ſciendum eſt quō. Dicamus igitur ꝙ ſcire ⁊ ſentire diuidū= organoꝝ
tur ſm diuiſionē entiū. Si igitur fuerit in potētia erūt potentia:ſi De ſenſu i
actu:actu intellectū ⁊ ſenſatum. Neceſſe eſt enim vt entia ſint aut potētia ⁊
iſta:aut forme. Et nō ſunt iſte. lapis enim nō exiſtit in aīa:ſed for= actu vid.2
ma. Et iō aīa eſt quaſi manus. Manus eñ eſt inſtrumentum in= ð aīa.53.⁊
ſtrumentis. Et intellectus forma formis:⁊ ſenſus forma ſenſatis. 55. De itel
lectu ꝑ ov
¶ Cū declarauit ꝙ aīa eſt quoquomō oīa entia:incepit declarare illū mo= 38
dū ⁊.d. Dicam⁹ igiť ꝙ ſcire ⁊c.i. ꝙ differētie entiū quib⁹ diuidunť ſunt ee= de hic.i
dē cū differētijs aīe:⁊ ſunt potētia ⁊ act⁹. Queādmodū eñ ſenſus ⁊ intelle ⁊.18.
ctus aut ſunt potētia aut actu:ita oē ſenſibile ⁊ intelligibile:aut eſt in potē
tia:aut in actu. Et cum ita ſit ſi ſentiēs fuerit in potētia:ſenſatū erit in po=

tētia:ꝛ ſi fuerit in actu ſenſatū erit in actu. Et ſimiliter eſt de intellectu cū intellecto: neceſſe eſt vt vere dicat̄ ꝙ illa pars aīe eſt illa pars entium. Res em̄ quarū differētie ſunt eedē ipſe ſunt eedē in illo mō ſm̄ quē hn̄t eaſdem differētias. Intellectus igitur eſt intellectū:ꝛ ſenſus eſt ſenſatum. ℂD.d. neceſſe eſt em̄ ꝛc.i.qꝛ nō ſunt niſi duo modi: aut vt intellectus ſit intellectū exiſtēs extra aīam aut forma eius:ꝛ ſilr ſenſus cū ſenſato:ꝛ eſt impoſſ.e vt ipſum ens ſit intellm̄ aut ſenſatū.ſ.p ſuā formā.ꝛ ſuā mām: vt antiq̄ opinabātur: tunc.n.qn̄ lapidē intelligeret aīa eſſet lapis:ꝛ ſilr lignū eſſet lignū. Remanet igit̄ vt illud qḋ exiſtit in aīa de entibus ſit forma tm̄ nō mā. ℂEt hoc intēdebat cū.d.lapis.n.non exiſtit in aīa: ſꝫ tm̄ forma eius. ℂD.narrauit qḋ iſta eſt cā q̄re aīa recipit multas formas diuerſas. vt manus que eſt inſtrumētū recipiēs oīa inſtrā:ꝛ.d.ꝛ ideo aīa eſt quaſi manus ꝛc.

Res q̄rum dſic ſūt ee dē ipe ſūt eedē i illo mō ſzquē hn̄t eaſdē dfias.

ℂQm̄ aūt: neq₃ res vlla eſt p̄ter magnitudinē: ſicut videtur: ſenſibilia ſeparata in ſpēbus ſenſibilibus intelligibilia ſunt. Et q̄ abſtractione dn̄r. Et quecūq₃ ſenſibiliū habitus ꝛ paſſiones: et ob hoc neq₃ nō ſentiēs nihil vtiq₃ addiſcet neq₃ intelliget. Et cū ſpeculetur neceſſe ſimul phātaſma aliqḋ ſpeculari. Phātaſmata em̄ ſicut ſenſibilia ſunt preter ꝙ ſunt ſine materia. Eſt autē phātaſia alterū a dictione ꝛ negatione. Cōpoſitio em̄ intellectuū eſt verū aut falſum. Primi autem intellectus qūo different vt nō phātaſmata ſint. Aut neq₃ hi phātaſmata: ſed nō ſine phātaſmatibus.

ℂEt quia ſecundū ꝙ exiſtimatur magnitudo eſſe ſenſibilia eſſe ſenſibiliū:ꝛ eſt ſpecies ſenſibilium ſingulariter. Intelligibilia autē ſunt que dicuntur modo velocis. Res autem exiſtentes in ſenſibilibus ſunt ſm̄ modum habitus ꝛ paſſionis. Et ideo qui nihil ſentit nihil addiſcit:ꝛ nihil intelligit. Si igitur viderit neceſſario videt imagines aliquas. Imagines em̄ ſimiles ſunt ſenſibilibus ſed ſine materia. Imago enim aliud eſt ab affirmatione ꝛ negatione. Fides enim ꝛ nō fides inueniuntur per cōpōnem quarundam creditionū cū quibuſdam. Prime aūt creditiones per quid diſtinguntur ita ꝙ nō ſunt imagines. Iſte enim ꝛ ſi non ſint imagines: tamen non fiunt ſine imaginibus.

39 ℂEt qꝛ ſm̄ ꝙ exiſtimatur ꝙ corpus qḋ eſt vliius genus rerū ſenſibiliū exiſtit in ipſis ſenſibilibus:ꝛ eſt vlis forma ſenſibilibus ſm̄ ꝙ intellectus diſtinguit ꝛ abſtrahit eam a ſenſibilibus. ℂD.d.ꝛ intelligibilia ſunt ꝛc.i.ꝛ cū corpus quod eſt vniuerſalius intelligibiliū abſtrahitur ab intellectu: ſꝫ eſt exiſtens in rebus ſenſibilibus: neceſſe eſt vt forme ſint exiſtentes in intellectu ſm̄ velocitatē ꝛ rē velocis trāſmutationis nō fixā:ꝛ ꝙ ille eedem forme ſint exn̄tes extra aīam in rebus ſenſibilibus ſm̄ ꝙ habitus exiſtit in hn̄te habitū:ꝛ res fixa in re patiēte. ℂD.d.ꝛ ideo qui nihil ſentit nihil addiſcit.i.ꝛ qꝛ intentio intellecta eadē eſt cū re quā ſenſus cōprehēdit in ſenſato: neceſſe eſt vt qui nihil ſentit nihil addiſcat ſm̄ cognitionem ꝛ diſtinctionem p intellm̄. ℂD.d.ſi igitur viderit ꝛc.i.ꝛ iſta eadē eſt cā quare intellus q̄ eſt in nobis cū viderit aliq̄d aut viderit aliqua ꝛ intellexerit: ipſe nō intelliget ipſum niſi cōiunctū cum ſua imagine. Imagines enim ſunt aliqua ſenſibilia intellectui:ꝛ ſunt ei loco ſenſibiliū apud abſentiā ſenſibiliū: ſꝫ ſunt ſenſibilia nō materialia. ℂD.d.imago em̄ aliud eſt ꝛc.i.ꝛ diximus ꝙ imagines ſunt de genere rerū ſenſibiliū:ꝛ nō ſunt intellectus: quia intellectus habet

Qui nihil ſētit nihil addiſcit.

Imagines ſūt aliq̄ ſēſibilia itellectui:ꝛ ſūt ei loco ſēſibiliū apḋ abſentiā ſenſibiliū. Idē.ꝫ ꝗ.33.

ꝓpriā affirmationē ꝛ negationē. Affirmatio aūt ꝛ negatio eſt aliud ab imaginatione: fides aūt ꝛ incredulitas exiſtētes in intellectu nō a ſenſu ſʒ a rōne fiūt ſm cōpoſitionē creditionū habitarū a ſenſu adinuicem. ¶ Et. d. hoc q̄ eſt dubiū de ꝓpoſitionibus nālibus q̄s neſcimus vn̄ veniāt aut qn̄: vtrū ſint ꝓuenientes a ſenſu: aut nō. Et dr̄ forte nō ꝓueniūt a ſenſu ſicut multe cōcluſiones. ¶ D. d. prime aūt creditiones per q̄d diſtinguunt. i. vt mihi vr̄: ꝑ q̄d pōt aliq̄s dicere q̄ prime ꝓpōnes diſtinguunt a ſenſibilibus ꝛ nō indiget eis oīno: ꝛ tō ſunt alie ab imaginatione. Prime eñ propoſitiones ꝛ ſi cōceſſerimus q̄ nō ſunt imaginatio: tñ videtur eſſe cū imaginatione: ꝛ hoc oſtendit eas indigere ſenſu. ¶ Et hic eſt completus ſermo de rationali. Utrū pme ꝓpōes ſint a ſenſu.

¶ Capitulum Nonum.

Quoniam aūt aīalium anima ſm duas diffinita eſt potētias: diſcretio quod intellectiue opus eſt ꝛ ſenſus, ꝛ adhuc in mouendo ſm locū motus. De ſenſu quidem ꝛ intellectu determinata ſint tanta. De mouente autem quid forte ſit anime ſpeculandum eſt: vtrū vna quedam pars ipſius ſit ſeparabilis: aut magnitudine: aut ratione: aut omnis aīa. ꝛ ſi pars aliqua ſit vtrum propria ſit preter cōſuetas dici ꝛ dictas: aut harum vna aliqua ſit. A

¶ Quoniā anime animaliū diffiniūtur per duas virtutes. Quarū vna eſt diſtinguēs quod eſt ad actionem ſenſus ꝛ intellectus. Et alia ad modum localem. Et iam diſtinximus ſermonem de ſenſu et intellectu: et modo oportet loqui in motore: quid ſit de anima: et vtrum ſit pars vna eius diſtincta per magnitudinem: aut per diffinitionem: aut eſt tota anima. et ſi eſt pars eius: vtrum eſt aliquod proprium aliud a rebus aſſuetis dici: aut iſta dicta non ſunt aliquid iſtorum.

Cum cōpleuit ſermonem de virtutibus diſtinguentibus: reuerſus eſt ad ſermonē de virtute motiua in loco: ꝛ incepit dare cauſam quare incepit loqui de hac virtute. ¶ Et. d. ꝛ q̄ aīe aīalium ꝛc. i. ꝛ q̄ antiq̄ aſſueti ſunt diffinire aīas aīaliū duabus virtutibus: quarū vna eſt cōprehēſiua diſtinctiua: alia aūt motiua in loco. ꝛ iam determinauimus ſermonem de virtute diſtinctiua per hoc q̄d diximus de virtute ſenſus ꝛ intellectus: opʒ nos modo dicere de motore in loco q̄d ſit de anima. ¶ D. d. ꝛ vtrū eſt ps ꝛc. i. ꝛ quēadmodū eſt etiā de hac virtute: vtrū ſit pars aīe: aut tota aīa. ꝛ ſi eſt pars aīe: vtrū eſt ſeparata ab alijs in quiditate ꝛ loco: ꝛ multi antiqui opinabātur: aut tm̄ differt in quiditate ꝛ diffinitione. ¶ D. d. ꝛ ſi eſt pars eius ꝛc. i. ꝛ ſi iſta virtus eſt pars anime vtruʒ eſt pars earum partium que dicte ſunt ab antiquis: aut nō eſt aliqua illarum: ſed alia. 40 Uide ꝓmo de aīa. 19. B Qōiſta ēt mota fuit j. ð aīa. 90 ꝛ l hoc tertio. t. com. primi. C

¶ Habet autem et dubitationem mox quomodo oportet partes anime dicere: et quot. Modo enim quodam infinite videntur: et non ſolum quas quidam dicunt determinantes rationatiuā: iraſcibilē: et appetitiuam. Hi aūt rationē hn̄tē et irrōnabilē. Scdm̄ eñ differētias per q̄s ſeparāt has: ꝛ alie videnī partes maiorem differentiam hic habentes de quibus et nunc dictum eſt. Et vegetatiua que ꝛ plantis ineſt: ꝛ omnibus animalibus: ꝛ ſenſi- X. ō q̄dā aīe ptes iſ nite eſſe videntur.

tiua quam neqꝫ ſicut irrationabilem: neqꝫ ſicut rationem habentem ponet quis vtiqꝫ facile. Adhuc autem ⁊ phantaſtica que ipſo eſſe quidem ab oībus altera eſt.

¶ Et cum hoc ſermone etiam oritur queſtio: ⁊ eſt quō ſunt partes anime: ⁊ quot ſunt. Uidentur enim quoquomodo eſſe infinite: ⁊ ꝙ non ſunt ille partes quas homines numerant apud diffinitionē.ſ.rationabilis: ⁊ iraſcibilis: ⁊ deſiderabilis. Et quidā diuidunt eas in rationabilem: ⁊ nō rationabilem. Diuiduntur eñ ſm differentias: diuidentes eam etiam in partes diuerſas: inter quas exiſtit diuerſitas maioꝛ q̄ inter iſtas de quibus loquimur. Scdm virtutem nutritiuam exiſtentem in vegetabilibus: ⁊ virtutem ſenſibilem quam nullus vult numerare. Non eſt enim irrationabilis neqꝫ etiam rationabilis: ⁊ virtus etiam per quam fit imaginatio differt per ſe ab alijs.

41 ¶ In hac perſcrutatione oritur qō cōis: oībus virtutib⁹ aīe: ⁊ eſt quō partes aīe ſunt plures: ⁊ vnde: ⁊ quot ſunt. D.d. modū ex quo difficile cognoſcitur quod ſunt partes eius. ¶ Et.d. videntᷣ eñ ⁊c.i. videntur eñ qn̄ aliquis voluerit numerare eas ꝙ magis ſunt infinite q̄ finite. Partes eñ eius nō ſunt partes ille quas homines aſſueti ſunt numerare qn̄ diffiniunt animā. ¶ Et.d. quoquomodo: qꝛ ⁊ ſi aliquis voluerit numerare aīam cōcupiſcibilem ſm numerū rerū quas cōcupiſcit: tunc vr̄ eſſe illā infinitā. ⁊ innuit Platonē dicentē partes eſſe tres. rationabilē: ⁊ iraſcibilē: ⁊ deſideratiuam: et poſuit iraſcibilem ⁊ deſideratiuā duas: ⁊ ſunt vnius virtutis.ſ. aīe concupiſcibilis. ¶ D.d. ⁊ quidam diuidunt ⁊c.i. ⁊ faciunt in hoc erroꝛē ⁊ peccatū. Uidetᷣ eñ ꝙ aīa diuiditur ſm differētias habēdas in partes inter quas eſt maioꝛ diuerſitas q̄ inter iſtas partes in quas diuidūt animā. D. numerauit illas partes. ⁊ dixit.ſ. virtutē nutritiuā ⁊c. ideſt. U.g. hoc ꝙ aīa diuiditᷣ in virtutē nutritiuā ⁊ ſenſibilē. Nullus eñ poteſt ponere aīam ſenſibilem in virtutē rationabilem neqꝫ in virtutē irrationabilem: cum non ſit de eis que carēt rōne: qꝛ eſt aliqd cōpꝛehendēs: neqꝫ de habentib⁹ rōnē. Ratio eñ non exiſtit in oībus aīalibus. ¶ Et intendebat per hoc notificare erroꝛem duoꝝ diuidentiū.ſ. diuidētis eā in rōnabilē: ⁊ iraſcibilē: et deſideratiuā: et diuidentiū.ſ. diuidētis eā in rōnabilē ⁊ nō rōnabilē. ¶ Qui eñ diuidit eaʒ in hec duo difficile pōtponere in vtrāqꝫ illarum virtutes multas. U.g. ſenſum ⁊ imaginationē. ¶ Qui aūt diuidit eam in illas tres: peccauit duob⁹ modis. dimiſit eñ multas differentias. U.g. nutriri ⁊ imaginari. ¶ Et etiā diuiſit eādem virtutē.ſ. cōcupiſcibilē in plures vna: ⁊ cū aīa fuerit diuiſa tali diuiſione: tunc partes aīe erūt infinite: ſicut innuit pꝛimo.

D Si qs numeraret aīam ꝯcupiſcibileʒ ſm nūerū rerum qs cōcupiſcit inueniret eam infinitā eſſe.

¶ Cui autē harum eadem vel altera ſit hʒ multā dubitationē ſi aliquis ponat ſeparatas partes anime. Ad hec autem appetitiua: que ⁊ ratione ⁊ potentia: altera videtur vtiqꝫ eſſe ab omnib⁹: ⁊ conueniens vtiqꝫ hanc ſequeſtrare. In rationatiua enim voluntas fit. In irrationabili et concupiſcitiua ⁊ ira. Si autem tria in anima: in vnoquoqꝫ erit appetitus.

¶ Et cōtingit magna queſtio in quacūqꝫ iſtarum fuerit accepta ⁊ vtrū eſt eadem: aut diuerſa: ⁊ maxime ſi aliquis poſuerit ꝙ tres partes anime ſunt diuerſe. Et inopinabile eſt etiam cum hoc qō

diximus diſtinguere hoc qđ exiſtimatur eſſe diuerſum ab omni-
bus in diffinitione ⁊ actione. Principale enim exiſtit in parte co-
gitatiua. Deſiderium autem et ira inueniuntur in non rationabi-
li. Si igitur anima habet tres partes: tunc deſiderium inuenitur
in vnaquaqꝫ illarum.

¶ Et contingit nobis queſtio in quacũqꝫ iſtarũ triũ virtutum. Aut duarũ 42
numerauimus virtutẽ imaginationis. ſ. vtrũ iſta virtus ſit vna illarũ vir-
tutũ in quas diuiſimus partes aie: aut eſt diuerſa ab eis. Et maxime ſi ali-
quis poſuerit ꝙ partes aie ſunt diuerſe in diffinitiõe ⁊ loco. ¶ D. d. et inopi-
nabile eſt. ⁊c. i. ⁊ inopinabile eſt diuidere hanc virtutem que exiſtimaṫ eſſe
diuerſa ab omnibus in actione ⁊ diffinitione: ⁊ intendit virtutem deſide-
ratiuam: ⁊ ponere eam in habente rationem ⁊ in carente ratione. Et nõ po-
nere eã ꝓpriã alteri duoꝝ modoꝝ: ſicut eſt diſpõ de alijs virtutibus aie: ſed
in vtroqꝫ. virtus eñ principalis non exiſtit niſi in aia rõnali. ¶ Et hoc intẽ-
debat cũ. dixit. In parte cogitatiua ⁊ non principali ſicut deſiderium ⁊ ira
exiſtit in non rõnali. Sed nos videmus iſtã virtutem numerari ſm nume-
rum virtutum. Ita ꝙ ſi partes aie fuerint tres: tunc deſiderium inuenietur
in omnibus earum. Et hoc intendebat cum. d. ſi igitur anima ⁊c.

¶ Et etiam de quo nunc ſermo inſtat quid forme mouens ſm lo-
cum animal eſt. Scđm quidem enim augmentum ⁊ decrementũ
motum: qui omnibus ineſt videbitur vtiqꝫ mouere generatiuũ
⁊ vegetatiuum. De inſpiratione autem ⁊ expiratione: ⁊ ſomno ⁊
vigilia poſterius perſpiciendum. Habent enim et hec dubitatio-
nem multam.

¶ Illud autem ad qđ peruenimus in ſermone eſt quid eſt illud
qđ mouet animalia de loco in locum. Et exiſtimatur ꝙ motus
qui eſt ſm augmentum ⁊ diminutionem exiſtit in omnibus. Et
illud quod exiſtit in omnibus eſt illud quod exiſtimatur mouere
generatiuum ⁊ nutritiuum. Et poſt conſiderabimus de anheli-
tu et ſomno et vigilia. In iſtis enim ſunt multe queſtiones.

¶ Id eſt. ſed nos non intendebamus iſtas q̃ones in hoc loco. Intentio eñ 43
noſtra eſt ꝑſcrutari illud qđ mouet animal in loco quid ſit. ¶ D. d. ⁊ exiſti- Idẽ. 2. de
matur ꝙ motus animalis ſm augmentum ⁊ diminutionem exiſtit in omni- aia. 42. ⁊
bus aialibus: ⁊ qđ eſt tale attribuitur virtuti que mouet ad generandum j. de gña.
⁊ ad nutriẽdum. ¶ Et intendebat per hoc notificare ꝙ iſte motus eſt alius 39. et. 41
a motu a locali exiſtẽti a motu locali: lꝫ vterqꝫ ſit in loco: et ꝙ motor in eis
eſt diuerſus. ¶ D. d. ⁊ poſt conſiderabimus. i. ⁊ poſtqꝫ locuti fuerimꝰ de hac
virtute conſiderabimus de anhelitu: ⁊ ſomno ⁊ vigilia: cum vtrũqꝫ ſit ab
anima motus: ⁊ habeat multas queſtiones.

¶ Sed de motu ſm locum quid mouens animal ſm proceſſiuũ
motum conſiderandum. Quod quidem igitur non vegetatiua
potentia manifeſtum. Semper enim propter aliquid motus hic:
et aut cum phantaſia: aut cum appetitu eſt. Nihil enim non appe-
tens aut fugiens mouetur: ſed aut violentia. Amplius et plan-
te vtiqꝫ eſſent motiue: ⁊ vtiqꝫ haberent aliquam partem organi-
cam ad motum hunc.

¶ Conſideremus igitur de motu locali: ꝛ qd̄ eſt illud qꝺ mouet alal motu locali. Et manifeſtum eſt ꝙ hoc non eſt a virtute nutritiua. Iſta eñ virtus ſemp attribuit̃ illis. Iſta aũt aut eſt cũ imaginatione: aut cum deſiderio. Nihil eñ mouetur niſi aut ꝑ deſiderium ad aliquid: aut per fugam ab ipſo: niſi motus eius ſit violentus. Et ſi iſta eſſet etiam diſpoſitio plantarum eſſent mote ꝛ haberent membrum organicum iuuans hunc motum.

44 ¶ Ideſt. ꝛ qꝛ actio virtutis nutritiue eſt ſemp: ꝛ attribuitur vegetabilibus. Actio aũt iſtius virtutis non eſt ſemp: neq; eſt in vegetabilibꝰ: ꝛ iſte motꝰ q̄ eſt in loco ſemp eſt cũ imaginatiōe ꝛ deſiderio ad aliqd. Nihil eñ mouet̃ volũtarie: niſi aut deſiderãdo aliqd: aut fugiẽdo ipſum. Si igit̃ iſte motus eſſet ab aïa nutritiua: ꝯtingeret vt iſta aïa eſſet deſiderãs: ꝛ imaginãs. ¶ Et ſi virtus nutritiua eſſet mouens in loco: ꝯtingeret vt plante mouerentur in loco: ꝛ ſi plãte mouerent̃ in loco: tũc haberẽt hãc diſpōnem. ſ. imaginationẽ ꝛ deſideriũ: ꝛ haberent etiam membrũ organicũ per qꝺ fit motus.

Uide. 2. huiꝰ. c. 5. c. 3. 20. Nihil mouet̃ volũtarie niſi aut deſiderando aliquid: aut fugiẽdo ipm̃.

¶ Similiter autem neq; ſenſitiuum. Multa enim animaliũ ſunt que ſenſum quidem habent: manentia autem ꝛ immobilia ſunt ꝑ finẽ. Si igit̃ natura nihil facit fruſtrã: neq; deficit ĩ neceſſariis: niſi in orbatis: ꝛ imperfectis. Huiuſmodi autẽ animalium perfecta: ꝛ non orbata ſunt: ſignum autem eſt: quia generatiua quidẽ ſunt et augmentum habent et decrementum. Quare ꝛ haberẽt vtiq; partes organicas proceſſionis.

¶ Et etiam ſm hunc modum eſt aliud a ſenſu. Multa aïalia eñ habent ſenſum: ꝛ ſunt quieſcentia in eodem loco: ꝛ non mouẽtur oĩno. Si igitur natura nihil facit ocioſe: ꝛ perfecte operatur in rebus neceſſariis: niſi ſit in rebus monſtruoſis: que non ſunt perfecte. Talia enim animalia ſunt perfecta non mõſtruoſa. ꝛ ſignum eius eſt ꝙ generant et habent aſcenſum ꝛ deſcenſum. et ideo habent membra organica per que fit motus localis

45 ¶ D. ꝛ oportet etiã ſm hũc modũ vt iſta virtus mouẽs in loco ſit alia a ſenſu. Multa eñ aïalia ſentiũt: ſed nõ mouent̃ oĩno. ꝛ neceſſe eſt vt iſta aïalia non moueant̃ oĩno: qm̃ cũ natura nihil facit ocioſe. i. nullum membrũ facit ſine iuuamento: neq; diminuit in rebus neceſſariis. i. neq; abſtulit aïali mẽbrum in quo habet iuuamẽtũ neceſſarium: niſi hoc ſit ꝓpter occaſiones cõtingentes in minori parte: vt digitus ſextus. ¶ Et iſta aïalia non mota nõ habent inſtrumentum ambulandi: ꝛ ſunt cũ hoc perfecta non monſtruoſa: ꝛ ſignum eius eſt ꝙ generant ſibi ſimilia: ꝛ habẽt in ſua vita aſcẽſum: ꝛ deſcẽſum: ſicut alia entia naturalia: quorum eſſe eſt naturale. ergo neceſſe eſt vt ſint animalia non mota: ꝛ ideo non habent membra motus. ¶ Et debes ſcire ꝙ non vtitur in loco cõmunicantie in deſtruẽdo has virtutes eſſe motiuas: niſi ita: quia ſuum queſitum eſt cauſa propinqua motus: ꝛ ſi non: tunc ſenſus eſt vna cauſarum iſtius motus: ſed cauſa remota.

Natura nihil facit ocioſe. Idẽ. j. ce. 52. ꝛ. 2. ce. 50. et. 59. Omnia entia nãlia q̃ꝝ eẽ eſt nãle hñt aſcenſuꝫ ꝛ deſcẽſuꝫ. Uide ꝑ hoc. 2. de gñа. ꝛ cor. t. c. 57. ꝛ 1. 2. meteoro. c. j.

¶ At vero neq; rationatiua ꝛ vocatus intellectus eſt mouens. Speculatiuus quidẽ eñ nihil ſpeculat̃ agibile: neq; dicit de fugibili ꝛ proſequibili. Semp autem motus aut fugientis: aut proſequentis aliquid eſt. Sed neq; cum ſpeculatus fuerit aliqd̄ hmõi:

tam precipit aut proſequi:aut fugere. Puta multotiens intelligit terribile aliquid aut delectabile:non iubet autem timere:ſed cor mouetur.ſi autem delectabile aliqua altera pars.

¶ Sed illud quod mouet non eſt pars cogitatiua: neq; illa que dicitur intellectus. Pars enim cogitatiua non videt illud quod facit:neq; dicit aliquid in fugito:neq; in queſito. Motus enim ſem per inuenitur aut in fugiente:aut in querente: neq; eſt etiam ex eis que quando viderint rem talem mittent ad querendum aut fugiendum. Et multotiens opinamur aliquid eſſe delectabile aut timoroſum: et non mittimus ad timorem. Cor autem mouetur quando aliud membrum delectatur.

¶ poteſt intelligi per partem cogitatiuam intellectus ſpeculatiuus: et per partem que dicitur intellectus:intellectus operatiuus. Et ideo.d.pars enim cogitatiua non videt ⁊c.i.pars ſpeculatiua non conſiderat de rebus operatiuis:neq; de aliqua re vtili queſita:neq; de aliqua re nocente fugita:motus autem in loco non inuenitur niſi aut in querente: aut in fugiente. 46 36.2. me. tex.cō.3.

¶ M.d.neq; eſt etiam ex eis ⁊c.i.neq; eſt etiam pars intellectus qui' innatus eſt conſiderare in queſito ⁊ fugito:⁊ excitat membrum mobile ad motum ad rem delectabilem:aut membrum mobile in timore ad motum:vt accidit nobis quando imaginamur aliquod delectabile aut timoroſum: ꝙ membrum proprium illi delectabili mouetur in nobis:et cor conſtringitur tunc ex illo timoroſo:⁊ intellectus nihil videt ex hoc: ſed videmus ipſum moueri ex illo timoroſo:aut ad aliud delectabile. ¶ Et hoc intendebat cum dixit:cor autem ⁊c.ita cecidit in ſcriptura. ¶ Et forte diminuitur ex ea tantum ꝙ intentio eſſet iſta:ſcilicet cor autem mouetur ex timore aut ex delectatione quando aliud membrum delectatur:⁊ demonſtrat hoc ꝙ inuenimus in alia tranſlatione.ſcilicet multotiens cogitat intellectus in aliquo timoroſo:aut in aliquo delectabili:ſed nō ꝓpter hoc erit timor aut delectatio. Cor autem mouetur motu timoris:ſed non ex intellectu: et cum cogitauerit in aliquo delectabili:tunc membrum aliud a corde mouetur motu delectationis.

¶ Amplius ⁊ precipiente intellectu ⁊ dicente intelligentia fugere aliquid aut proſequi non mouetur. Sed ſm concupiſcentiam agit vt incontinens. Et totaliter autem videmus quoniam habens medicatiuam non medetur:tanq̃ alterius quidem ſit proprium agere ſm ſcientiam:ſed non ſcientie.

¶ Et cum intellectus miſerit:⁊ cognitio affirmauerit fugere aliquid:aut querere aliquid non mouebitur:ſed facit illud qđ conuenit delectationi.ſ.ꝙ non poteſt ſe retinere. Et vniuerſaliter videmus habentem artem medicine non ſanare:quia aliud eſt principale actionum:que fiunt per cognitionem.

¶ Et videmus etiam ꝙ intellectus multotiens mittit ad querendum aliquid aut fugiendum:ſed tamen hō nō mouetur ab eo qđ affirmat intellectus:ſed ex eo quando cōuenit delectationi:vt accidit viro voluptuoſo qui non refrenat ſe vt deberet. ¶ M.d.⁊ vniuerſaliter ⁊c.i.⁊ vniuerſaliter videmus multotiens ꝙ multi ſcientes aliquam artē nō agūt per illā artē: ſicut videm' multos medicos:q̄ nō curāt ſe cū infirmant.⁊ hoc nō eſt niſi q: ali' 47

motoꝛ eſt pꝛincipalis actionis illarū actionum que agūtur per cognitio nem ꝛ artem: ꝛ ſi non: contingeret vt omne habēs cognitionē alicuius ope rationis non ageret niſi illam rem quam ſcit.

Capitulum decimum.

Appetitꝰ ꝛ itellectꝰ videntur eſſe duo mouētia.

AT vero neqꝫ appetitꝰ hmōi motus dn̄s eſt. Abſti nētes em̄ appetētes ꝛ ꝯcupiſcentes nō operant: quoꝝ hn̄t appetitū: ſꝫ ſequunt intellectum. ¶ Ui dentur autem duo hec mouentia: aut appetitus: aut intellectus. Si quis phātaſiam poſuerit ſicut intelligētiā quādā. Multa em̄ ꝑter ſciam ſequun tur phantaſias. Et in alijs aīalibus non intelligentia neqꝫ rō eſt ſed phantaſia. Utraqꝫ ergo motiua ſm locū intellectꝰ ꝛ appetitꝰ. ¶ Pꝛincipalitas igitur in hoc motu nō eſt cognitionis neqꝫ etiā deſiderij. Eremite.n. deſiderāt ꝛ ꝯcupiſcūt: ſꝫ non agunt ea ad q̄ mouētur ꝑ deſideriū: qꝛ ꝯſequuntur intellm̄. Appet igit ꝙ illud qđ facit motū eſt hec duo: deſideriū.ſ.ꝛ intellꝰ. Et ſi aliqs poſue rit ꝙ imaginatio eſt ſilis deſiderio. In pluribꝰ em̄ rebꝰ conſequi mur imaginationē ſine cognitione. Alia em̄ aīalia nō hn̄t exiſti mationē neqꝫ cognitionem: ſed imaginationem. Hec igit duo.ſ. deſiderium ꝛ intellectus ſunt mouētia de loco in locum.

48 Quod igitur dominat in iſto motu ꝛ appropꝛiat ei nō eſt cognitio: cū multotiēs moueamur a deſiderio: ſꝫ intellectus videat nos non debere moueri. Neqꝫ etiā qđ dominat in iſto motu eſt deſideriū: qꝛ multi hoīes deſiderāt: ſꝫ nō ꝯſequunt deſideriū: ſꝫ intellectū. ¶ Et cū declarauit ꝙ motꝰ localis impoſſe eſt attribui alteri iſtarū virtutū ſinglr.ꝛ appet etiā ꝙ vtraqꝫ illarū hꝫ introitū in mouēdo: motꝰ em̄ nō fit ſine deſiderio: neqꝫ ſine intellectu aut imaginatione. D.d. apparetꝛc.i. apparet igit ex hoc qđ diximus: ꝙ agens motū eſt duo: intellectus.ſ.ꝛ deſideriū: aut imaginatio que eſt ſimilis deſiderio. In pluribus enim rebus mouemur ab imagina tione ſine aliqua cogitatione ſicut aīalia mouentur. Alia em̄ aīalia nō ha bēt cogitationē: ſꝫ in loco cogitationis habēt imaginationē. Iſte igit due virtutes ſunt mouētes de loco in locū.ſ. intellectus aut imaginatio.

Intellectꝰ practicus differt a ſpeculatiuo fine. Ultimū ī intētione eſt pꝛincipium in actione. Idem.2. ph.89.

¶ Intellectus autē qui ꝓpter aliq̄d rationatur: ꝛ qui practicus eſt: differt autem a ſpeculatiuo fine. Et appetitus oīs ꝓpter ali quid eſt. Cuius enim appetitus hoc pꝛincipium practici intelle ctus. Ultimum autem pꝛincipium actionis eſt. Quare rationabi liter hec duo videntur mouētia appetitus ꝛ intelligentia practi ca. Appetibile enim mouet. Et ꝓpter hoc intelligentia mouet. quia pꝛincipium huius eſt appetibile.

¶ Et intellectus operatiuus: ꝛ eſt cogitās in re: differt a ſpecula tiuo in pfectione. Omne em̄ deſideriū eſt deſideriū ad aliqd. Deſi derium em̄ non eſt pꝛincipiū intellectus ſpeculatiui: ſed ille alius eſt pꝛincipium intellectus. Et ideo neceſſario apparet ꝙ hec duo ſunt mouentia.ſ. deſideriū ꝛ cogitatio apud actionē: deſiderium enim mouet: et ideo cogitatio mouet quia eſt deſideratiua.

¶D.⁊ intellectus per quē agit:⁊ eſt cogitatiuus:operatiuus differt a ſpe= 49
culatiuo in perfectione ⁊ fine. Finis eñ ſpeculatiui eſt ſcire tm̄: operatiui
autē operari.¶D.d.⁊ omne deſideriū ⁊c.i.et qꝛ omne deſideriū eſt deſide=
rium ad aliquid:ideo deſideriū non eſt principiū mouens intellectum ope
ratiuum:ſed illud deſideratū mouet intellectū: et tunc deſiderabit intelle=
ctus:⁊ cum deſiderauerit tūc mouebitur homo.ſ.a virtute deſideratiua que
eſt intellectus aut imaginatio.¶D.d.ideo neceſſario ⁊c.i.⁊ qꝛ principium
motus eſt ex deſiderato:apparet ꝙ hec duo mouent hominem.ſ.deſideriū
⁊ conſenſus qui ſunt erga operationē ſm̄ hunc modum.ſ.ꝙ faciens deſide
rare ⁊ mouere qđ eſt intellectus idem ſunt: ſed eſt mouens quia facit deſi=
derare rem.¶Et hoc intendebat cum.d.deſideratum enim ⁊c.i.deſideratū
enim quia ipſum eſt quod mouetur ad rem quam comprehendit:et eſt in=
tellectus operans aut imaginatio:et intellectus quā comprehēdit aliquid
deſiderabit per ſcientiā:⁊ mouebit per deſideriū. neceſſe eſt vt ipſe intelle=
ctus ſit mouēs ſm̄ ꝙ eſt deſiderans:nō ſm̄ ꝙ eſt cōprehendens: neqꝫ ſm̄ ꝙ
deſideriū eſt alia virtus ab intellectu:que eſt etiā mouēs ſm̄ ꝙ ipſe declara
bit poſt.¶Et hoc qđ ipſe.d.de intellectu operatiuo intelligēdū eſt de ima=
ginatiōe.aīalia eñ vniuerſaliter mouent̄ ab imaginatiōe:ſi igit̄ forma fue
rit imaginata ex cogitatione:tūc mot⁹ attribuet̄ intellectui operatiuo: et ſi
non fuerit ex cogitatione:tunc attribuetur ipſi virtuti imaginatiue.

Finis intellectus ſpeculatiui ē ſcire tm̄. pratici vero opari. Vide. 2. me. t.c.3. et 8. tex. cō. 34.

Intellectus ē mouēs ſꝫ ꝙ ē deſiderās nō ſꝫ ꝙ ē ꝯphēdēs. Idē 3. cō. 29.

¶Et phantaſia cum moueat non mouet ſine appetitu. Unū igi
tur mouens primo quod appetibile. Si enim duo intellectus et
appetitus mouerent ſm̄ communē vtiqꝫ aliquā ſpeciē mouerēt.
Nunc autē intellectus non videtur mouens ſine appetitu. Volū=
tas enim appetitus eſt: cū autē ſm̄ rationē mouetur ⁊ ſm̄ volun
tatem mouetur. Appetitus autē mouet preter rationē. Concupi=
ſcentia quidem enim appetitus quoddam eſt.

Volūtas appetit⁹ eſt.

¶Et principiū huius erit in tempore in quo mouetur imagina=
tio. Nullus igitur motus erit extra deſideriū. motor igit̄ eſt vnus
ſ.deſiderans. Mouens eñ ſi eſſet duo.ſ. intellectus ⁊ deſideriū.
tūc mouerent̄ modo cōi. Modo autē intellectus nō videtur mo=
uere poſt deſideriū. Volūtas eñ et deſideriū qñ mouent̄ in cogi=
tatione:tūc voluntas mouet: ⁊ deſiderium mouet motu qui non
intrat cogitationem. Appetitus autem eſt aliquod deſiderium.

¶Id eſt.⁊ principiū huius motus qui eſt ex re deſiderata erit in tēpore in 50
quo imaginatio mouet̄ a re deſiderata ſine appetitu. Imaginatio eñ prio
cōprehendit deſideratū.ſ.patit̄ ab eo ſm̄ cōprehenſionē:⁊ cū comprehende
rit ipſum forte deſiderabit:⁊ cū deſiderauerit et non erit illic aliquod deſi=
deriū contrariū:neqꝫ alia virtus anime cōtraria.tūc mouebit animal in lo
co ad illud deſideratū.¶D.d.motor igitur eſt vnus.i. motor igitur qui eſt
deſideratū:qꝛ eſt vnus cōtinget vt illud qđ mouet̄ ab ea qđ eſt mouēs an
imal.ſ.virtus deſideratiua ſit vna etiā:⁊ hoc eſt aut intellect⁹ aut imagina
tio:ſm̄ ꝙ vtrūqꝫ eſt deſiderās.⁊ ſi mouēs aīal eſſet duo.ſ.intellectus per ſe:
et virtus deſideratiua per ſe:ſm̄ ꝙ ſunt diuerſa:tūc motus aīalis non ꝓue
niret ab eis niſi accidētaliter.ſ.ꝑ naturā cōem iſtis duabus virtutibus que
eſſet alia ab vtraqꝫ illarū.¶D.d.mō autē intellectus ⁊c.i.⁊ ſi ita eſſet cōtin
geret vt intellectus per ſe moueret animal: ⁊ etiā deſideriū per ſe: ⁊ non eſt
ita. Intellectus enim non videtur mouere niſi voluntarie:ſicut imaginatio
non videtur mouere ſine deſiderio.¶Et differentia inter voluntatē ⁊ deſi=

Dña iter volũtatē et appetitũ.

deriũ eſt:q2 qñ voluntas ⁊ deſideriũ mouēt:tunc volũtas mouet ſm cogitationem:deſiderium aũt mouet nõ ſm cogitationē.℄D.d.⁊ deſideriũ eſt aliqs appetitus ita cecidit in ſcriptura ⁊ eſt falſum:⁊ dz legi.⁊ appetitus eſt aliqđ deſideriũ.i.ꝙ pars aīe deſiderās eſt mouēs vniuerſalr.Si igił deſiderauerit p cogitationē dicet volũtas:⁊ ſi fuerit ſine cogitatione dicetur appetitus.Et demõſtrat hunc errorem alia tranſlatio in qua dicitur:appetitus autem mouet ſine cogitatione:q2 appetitus eſt motus deſiderij.

h

Intellect⁹ pncipioꝝ rectus eſt. Bonũ vel ꝙ aut appa rēs eſt ap petit⁹ ob iectum.

℄Intellectus quidem omnis principiorum rectus eſt. Appetitus autem ⁊ phantaſia recta ⁊ non recta .Unde ſemper quidem mouet appetibile. Sed hoc eſt bonum:aut apparens bonum. Non autem omne:ſed actuale bonum. Actuale enim eſt contingens et aliter ſe habere.

℄Omnis igitur intellectus eſt rectus. Appetitus autem ⁊ imaginatio quandoqꝫ ſunt recti:⁊ quandoqꝫ non. Et idõ pars appetitiua mouet ſemper:ſed hoc aut erit bonuꝫ:aut exiſtimabitur eſſe bonum:⁊ non in omnibus.illud eñ actuale eſt laudabile:⁊ actuale eſt illud quod poſſibile eſt vt habeat rem alio modo.

151 ℄D.⁊ oīs actio ex intellectu eſt recta:actiones aũt que fiunt ex appetitu ⁊ imaginatione qñqꝫ ſunt recte:qñqꝫ non.Et ideo pars appetitiua mouet ſp:q2 mouet ad rectũ:⁊ nõ rectũ.Intellectus autem non mouet niſi ad rectum tm̄:⁊ ideo non mouet ſemper.℄D.d.ſed hoc aut eſt bonum ⁊c.ſed hoc erga quod mouet virtus appetitiua:aut eſt bonum:aut exiſtimatur eſſe bonum

I ſed non eſt.Et hoc bonum ad quod mouetur iſta virtus non eſt bonum cõmune oībus.Illud enim bonum qđ eſt in actu ſemper eſt laudabile ſimplr. ℄Et hoc intēdebat cũ.d.ſꝫ nõ in oībus.illud eñ actuale eſt laudabile.i.⁊ illud bonũ exiſtēs in omnibus.illud eñ bonũ qđ ſemper eſt actuale eſt laudabile.℄D.d.⁊ actuale eſt illud qđ poſſibile eſt ⁊c.i.⁊ bonum qđ eſt pura actio eſt bonũ qđ mouet alio modo a modo ſm quē mouent iſta bona:que quandoqꝫ ſunt potentia:qñqꝫ actu.℄Et poteſt intelligi per hoc quod .d. ſed non in omnibus.i.⁊ bonũ ad quod moueł iſta virtus:non eſt bonum ſecundum totum.i.ſemper ⁊ ſimplr.illud.n.bonũ quod eſt actũ ponitur eſſe laudabile.℄Uel alr:ſꝫ nõ in oībus.i.ſꝫ bonũ qđ comprehendit iſta virtus nõ eſt bonũ exiſtēs laudabile ab oībus:ſed bonum intellectui : operationi eſt laudabile apud illam virtutē:⁊ bonũ qđ põt inueniri alio modo ab eo ſm quē eſt bonũ.Bonũ autē cõe oībus eſt bonũ purum. ℄Et intentio in iſtis eſt propinqua:⁊ quaſi iſta poſtrema videtur conuenientior.

Bonũ qđ ſp ē actuale ē laudabile.oppoſitum.5.ethi.ca.16.

℄Qđ quidem igitur huiuſmodi potentia anime mouet que vocatur appetitus manifeſtum eſt. Diuidentibus autem anime ptes:ſi ſecundum potentias diuidant ⁊ ſeparent valde multe fiũt. Uegetabile:ſenſibile:appetitiuum:intellectiuum: conſiliatiuum. Hec eñ plus differunt abinuicem:ꝙ concupiſcibile ⁊ iraſcibile.

℄Iam igitur apparuit ꝙ talis virtus anime mouet:⁊ eſt que dicitur appetitiua. Et diuidentes animam ſi diuidunt eam ſecũdum virtutes:tunc inueniunt multas partes valde ſcilicet nutritiuam:⁊ ſenſibilem:⁊ intelligentem:⁊ cogitatiuam :⁊ deſideratiuam. Iſta enim diſtincta ſunt abinuicem : et magis deſideratiua ⁊ ſimiliter iraſcibilis.

¶ Ideſt. iam apparuit ex hoc ſermone ꝙ talis virtꝰ virtutū aīe q̄ cōprehē- 52
dit rem ⁊ deſiderat ipſam eſt virtꝰ mouēs aīal: ⁊ eſt q̄ dicit̄ appetitiua. ⁊ illi q̄ ſolēt diuidere aīam in tres aut in duas ptes: oportebat eos ſi itēdebat diuidere illā ſm̄ virtutes hn̄das: diuidere eas in plres ptes: cū plrs ĥeāt partes illis tribꝰ. V.g. nutritiuā: ſenſibilē: intelligibilē: ⁊ cogitatiuā.

¶ Quoniā autem appetitus ſunt contrarij adinuicem: hoc aūt accidit cum ratio ⁊ concupiſcentie contrarie fuerint. Sunt autē in ipſis temporis ſenſum habentibus. Intellectus quidem enim propter futurū retrahere iubet: cōcupiſcētia autē pp ipſum iam. Videtur eñ quod iam delectabile: ⁊ ſimpliciter delectabile: ⁊ bonum ſimpliciter: propterea ꝙ non videtur quod futurum.

¶ Et propter diuerſitatem appetitus contrariantur ſibi adinuicem: ⁊ hoc accidit quando modi appetitus fiunt oppoſiti: ⁊ non erit niſi habēti ſenſum per tempus. Et intellectus coget nos ad prohibendum propter rem futuram. Et appetitus propter rem preſentis voluptatis. Exiſtimatur enim ꝙ res preſentis voluptatis eſt voluptas ſimpliciter: quia non aſpicit rem futuram.

¶ Poteſt intelligi ⁊ pp diuerſitatē appetituū: q̄ ſunt in aīa concupiſcibili 53
cōtradicuntꝰ ſibi in motu adinuicē. ¶ Vel aliter. i. ⁊ pp diuerſitatē appetitꝰ aīe cōcupiſcibilis ab intellectu cōtradicūt ſibi adinuicē: ⁊ hoc eſt manifeſtius. D. d. ⁊ accidit hoc ⁊c. i. et hoc accidit in eadē re qñ modi appetituū in ea fuerint oppoſiti: ⁊ iſte modus cōtrarietatis non inuenit̄ niſi in aīali qđ cōprehēdit tēpus: qꝛ cōprehēdit aliquid ex re ī preſenti tēpore: ꝙ̄ illud qđ eſt ex ea in futuro. V.g. ꝙ in eadē re indicare: qđ modo eſt voluptabile ⁊ in futuro cōtriſtabile. D. d. ⁊ intellectus coget ad prohibendū: ⁊ intendebat demōſtrare diuerſitatē duorū modorū in appetitū. ſ. appetitū intellectus: ⁊ appetitū anime cōcupiſcibilis. Anima enim concupiſcibilis mouet ad rem que eſt in actu voluptuoſa: anima autē rationalis multotiens prohibet: ⁊ hoc propter nocumentū futurū. Verbi gratia coitus ⁊ crapula. Deinde dicit exiſtimatur igitur ⁊c. i. multi igitur exiſtimāt ꝙ res preſentis voluptatis eſt voluptuoſa ſimpliciter: ⁊ nunꝙ̄ cōtriſtabilis: quia virtus concupiſcibilis non inſpicit cōtriſtationem contingentē in futuro.

L
Aīa cōcupiſcibilis mouet ad rem q̄ eſt actu voluptuoſa: ſʒ ratiōalis m̄ltotiēs prohibet.

¶ Specie quidem igitur vnum erit mouens appetibile aut appetitiuum. Primum autem omniū appetibile: hoc enim mouet: cum non mouetur: eo ꝙ ſit intellectiuum: aut imaginatiuum: numero autem plura mouentia. Quoniam autem tria ſunt. vnum quidem mouens: ſcđm autem quo mouet: ⁊ tertium quod mouetur. Mouens autem duplex: aliud quidem immobile: aliud autem mouens ⁊ quod mouetur. Eſt autem immobile actuale bonum. Mouens autem: ⁊ quod mouetur appetitiuum. Mouetur enī quod mouetur ſm̄ ꝙ appetit: ⁊ appetitus actus aut motus quidam eſt. Quod autem mouetur animal eſt: quo vero mouet organo appetitus iam hoc corporeum eſt. Unde in communibus corporis ⁊ anime operibus conſiderandum de ipſis.

¶ Et mouens eſt appetitum ſecundū ꝙ eſt appetitum. Appetitum enim precedit aīa. Hoc enim mouet ⁊ non mouetur: quia

mouet imaginationem:⁊ intellectum. Mouentia autẽ ſunt multa in numero:quia res per quas fit motus ſunt tres. Quarũ vna eſt motor:⁊ alia res per quam mouet :⁊ tertia motum. Et motor eſt duobus modis:iſte autem eſt non mobilis: ille vero eſt mobilis. Non mobilis autem eſt bonum intellectum. Motor autem ⁊ motum eſt appetitiuum. Mouet enim illud quod mouetur ſecũdum quod eſt appetitiuum:quia appetitus eſt aliquis motus ſcilicet qui fit per intellectum. Et quod mouetur eſt animal:⁊ inſtrumentum mouens eſt appetitus:⁊ iſta ſunt corporalia:⁊ ideo querenda ſunt in actionibus communibus anime ⁊ corpori.

54

Ex hoc ptz obiectũ in mẽte mouere vref ficiẽs. idẽ 12. meta. c. 36.

a Diſpõ primi motoris eſt vt moueat ⁊ nõ moueatur. Idem 8. ph. 42. 52. 78.

¶ Id eſt. ⁊ primus motor in hoc motu eſt res appetita ſm ꝙ eſt appetita. Res enim appetita precedit alia mouentia animal in hoc motu : quia iſta mouet ⁊ non mouetur. ⁊ iſta eſt diſpoſitio a primi motoris. Deinde dicit quia mouet imaginationẽ ⁊ intellectum. i. ⁊ eſt motor quia mouet imaginationem quando appetitus fuerit partis imaginatiue:aut intellectum:ſi appetitus fuerit iſtius partis anime. Deinde dicit mouentia autem ſunt mota in numero. i. mouentia autem quibus fit iſte motus ſunt plura vno. Deinde dicit quia res per quas fit motus ⁊c. i. ⁊ cuꝫ contingit vt motor ſit plures vno:propter hoc quod declaratũ eſt in ſermonibus vniuerſalibus ſcilꝫ ꝙ omnis motus fit per tres res. ſ. quarũ vna eſt motor qui nõ mouetur ⁊ alia illud per quod mouet:⁊ hoc eſt motor ⁊ motũ : tertia autem eſt motum ⁊ nõ motor. D. d. ⁊ motor eſt duobus modis ⁊c. i. ⁊ declaratũ fuit illic ꝙ motor eſt duobus modis. ſ. motor nõ motus:⁊ iſte eſt primus:⁊ motor qui mouetur : ⁊ hoc eſt per quod mouet primus motor. D. demonſtrauit quid eſt vnũquodqꝫ iſtorũ trium in hoc motu:⁊. d. non motũ autẽ eſt bonum intellectum ⁊c. i. illud autẽ quod eſt in hoc motu mouens nõ motũ eſt bonuꝫ intellectũ quod cõprehẽdit anima appetitiua. Motor autẽ ⁊ motũ eſt res appetitiua. i. corporis mẽbrum in quo eſt iſta pars anime:appetitus auteꝫ eſt motus:quia eſt a re appetita per intellectũ in actu. ⁊ forte hoc intendebat cum dicit quia appetitus eſt motus. ſ. qui eſt in actu. i. appetitus qui eſt a re appetita in actu. ¶ Uel aliter. i. appetitus qui eſt appetitꝰ in actu:motum autẽ ⁊ nõ motor qui eſt tertia res in hoc motu eſt aial. D. d. ⁊ inſtrumẽtum eſt appetitus ⁊c. i. ⁊ quia illud per quod mouet primus motor:neceſſe eſt vt ſit corpus cum ſit motũ:vt declaratũ eſt in vniuerſalibus ſermonibꝰ: ⁊ appetitus hoc eſt illud per quod mouet primus motor. ergo res appetitiua per quã mouet animal eſt corpus :⁊ appetitus eſt forma eius. Et ideo oportet querere ea per que fit iſte motus:vbi loquitur de actionibus cõmunibus aie ⁊ corpori. i. in parte ſciẽtie naturalis in qua loquitur de iſtis actionibus cõmunibus:vt in ſomno ⁊ vigilia:⁊ ipſe locutꝰ fuit de hoc in tractatu quẽ fecit de motu aialium. Sed iſte tractatus non venit ad nos : ſed quod transferebatur ad nos fuit modicum de abbreuiatione Nicolai.

8. ph. 35.

¶ Nunc autem vt in ſumma dicatur mouens organice vbi principium et finis idem velut gyglimus : ſiue in circulatione. Hoc enim gibboſum ⁊ cõcauum. Hoc quidem finis. Illud vero principium. Unde aliud quidem quieſcit. aliud quideꝫ mouetur. Ratione quidem altera entia:magnitudine vero inſeparabilia. Omnia enim pulſu ⁊ tractu mouentur:propter quod oportet ſicut in circulo manere aliquid:⁊ hinc incipere motum.

¶ Et dico modo vniuerſaliter: q corpus mouetur motu conſimi litudinis. Ubi enim eſt principium: illic etiam eſt finis: ſicut motus gyratiuus. In hoc enim inuenitur gibboſitas ꝛ concauitas: illud autem finis: hoc autem principium. Et ideo hoc eſt quieſcens. hoc vero motum: quamuis in diffinitione ſint diuerſa: in magnitudine autem non ſunt diſtincta. Omne enim quod mouetur mouet̃ ſm expulſionem: aut attractionem. Unde neceſſe eſt vt res quieſcat: ſicut illud quod eſt in circulo. Et quod principium motus ſit ex hoc.

¶ Cum notificauit q querere de rebus p quas ſit iſte mot⁹ cõuenĩẽtib⁹ eſt in alio loco: incepit narrare hic quãdam rem vlem. ꝛ dicit ꝛ dico modo vlr ꝛc. i. ꝛ dico modo q corpus mouet̃ a primo inſtrumẽto: ita q primũ inſtrumẽtum qđ mouet ipſum qđ eſt ſubiectũ aĩe deſideratiue eſt in corpore aĩalis in vno loco a quo expellunt̃ partes partis mote aĩalis: ꝛ ad quã attrahũtur partes illius partis ab illo inſtrumẽto: oĩs eñ motus cõpoſitus ex attractione ꝛ expulſione: neceſſe eſt vt principiũ a quo eſt expulſio ſit finis ad quẽ eſt attractio. ꝛ ideo dicit ſicut mot⁹ gyratiuus. Motus eñ gyratiu⁹ cõpoſitus eſt ex attractione ꝛ impulſione. ¶ Qm̃ autẽ mot⁹ aĩalis cõpoſitus eſt ex attractione ꝛ impulſione: manifeſtũ eſt qm̃ pars dextre mouet̃ a nobis: ꝛ ſuſtẽtati fuerim⁹ ſup ſiniſtrã: tunc quedã partes illius partis erũt expulſe ad interius: ꝛ q̃dã attracte: ꝛ ſunt partes q̃ ſunt poſteriua: ꝛ attractio ꝛ expulſio earũ nõ eſt rectitudine: ſed ſm lineas nõ rectas: magis curuas q̃ rectas: ꝛ ideo aſſimilat̃ gyro. ꝛ inſtrumẽtum p qđ corpus deſiderat primo: ꝛ vlr nõ eſt cognitũ a nobis. ꝛ in loco hui⁹ ſermonis inuenimus in alia trãſlatiõe ſermonẽ manifeſtiorẽ ſic. Dicam⁹ igit̃ breuiter q motor eſt quaſi habẽs eãdẽ diſpoſitionẽ in ſuo principio ꝛ ſuo fine: ſicut illud quod dicit̃ grece gygliſm⁹: eſt eñ in eo gibboſitas ꝛ cõcauitas: ꝛ vnũ eorũ eſt finis. ꝛ aliud principiũ. D. d. in hoc eñ inuenit̃ gybboſitas ꝛ cõcauitas. i. in omni eñ qđ mouet̃ ſm expulſionẽ ꝛ attractionẽ nõ recte cõuenit eſſe cõcauitatẽ ꝛ gibboſitatẽ: ita q gibboſum ſit q̃ſcẽs: a quo erit principiũ expulſionis: ꝛ ad qđ ſit finis attractiõis: ꝛ cõcauũ ſit motũ: ſicut eſt diſpõ corporis moti circulariter. Oẽ a eñ corpus qđ mouet̃ circulariter: mot⁹ ei⁹ cõponit̃ ex attractione ꝛ expulſione. ſicut dictũ eſt in. 7. phy. D. d. illud aũt eſt finis: hoc aũt principiũ ꝛc. i. ꝛ iſta pars q̃ſcẽs eſt p motũ attractiõis finis: ꝛ p motũ expulſionis principiũ. ꝛ ideo neceſſe eſt vt gibboſuz aut illud qđ eſt loco gibboſi ſit q̃ſcẽs aut cõcauũ: aut illud qđ eſt loco cõcaui ſit motũ lꝫ principiũ ꝛ finis in hoc motu ſint diuerſa in diffinitione: in magnitudine autẽ idẽ ſunt ſicut cẽtrũ: ꝛ hoc eſt ecõtrario de motu recto. ſ. q principiũ ꝛ finis ſint in eo diuerſa in diffinitione ꝛ in magnitudine: ꝛ mẽbrum quod eſt tale in aĩali eſt cor ſm ipſum. D. d. oẽ eñ qđ mouet̃: mouet̃ ſm aliquam gibboſitatẽ. i. ꝛ fuit neceſſe vt in aĩali ſit tale mẽbrũ q̃ſcẽs: qđ eſt principiũ mot⁹ expulſionis: ꝛ finis attractionis: pp hoc q oẽ qđ mouet̃ ſm attractionem ꝛ expulſionẽ: neceſſe eſt vt ſit ſm aliquod gibboſum q̃ſcẽs ad qđ peruenit mot⁹ attractiu⁹: ꝛ a quo incepit mot⁹ expulſiu⁹. ꝛ ideo neceſſe eſt vt in omni tali ſit aliqđ firũ qđ ſit principiũ ꝛ finis ſicut centrũ in circulo. et iſte ſermo edificat̃ ſup duas propoſitiones. Quarũ vna eſt q mot⁹ aĩalis in loco cõponit̃ ex expulſiõe ꝛ attractiõe. Scđa eſt q oĩs mot⁹ cõpoſit⁹ ex attractione ꝛ expulſione habeat rem quieſcẽtẽ ex qua ſit principiũ mot⁹ expulſiui ꝛ ad quẽ ſit finis attractiui. Apparet eñ q neceſſe eſt in omni motu vt 55

M
a Oẽ corp⁹ qđ mouet̃ circulariter mot⁹ ei⁹ cõponit̃ ex alteratione ꝛ expulſiõe ꝯſidera đ motu ꝛc.
In motu recto pñcipiũ ꝛ finis ſũt diuerſa i diffinitiõe ꝛ i magnitudine i circulari diffinitione tm̃. cõſile 8. phy. cõ. 73. ꝛ. 2. celi. ꝛ. cõ. 35.
Appet q

neceſſe eſt ſ'm oī motu vt id a q̄ eſt mot⁹ ⁊ ad qd̄ eſt motus ſit qeſcēs neceſſario. Jd. 4. ph. 43. et. 8. phyſi. c. 84. ⁊. 21.

illud a quo eſt motus: ⁊ ad quod eſt motus ſit quieſcens. Cum igitur motus fuerit compoſitus ex expulſione ⁊ attractione: continget vt hoc qeſcēs ſit idem. Cum igitur he due propoſitiones fuerint conceſſe: conſequitur ex eis ꝙ in animali eſt membrum quieſcens: a quo incipit motus expulſiuus ⁊ ad quod peruenit. et quia videmus ꝙ vltimum membrum quod quieſcit in motu locali eſt cor: neceſſe eſt vt eius principium ſit ex eo. Si igitur eſt intelligendus iſte locus: ⁊ iſte propoſitiones ſunt manifeſte: ⁊ apparentes ſed verificare eas per inductionem ⁊ dare cauſas apparentium in hoc proprium eſt ſermoni de motu animalium locali.

¶ Capitulum vndecimum.

Omnino quidem igitur ſicut predictum eſt: inquantum appetitiuum animal: ſic ipſius motiuum eſt. Appetitiuum autem non ſine phantaſia. Phantaſia autē omnis: aut rationalis: aut ſenſibilis eſt. Hac quidem igitur ⁊ alia animalia participant. Conſiderandum autem ⁊ de imperfectis: quid mouens eſt: quibus tactus ſolum ineſt ſenſus.

In aīalibus imꝑfectis eſt ideterminata phā taſia.

vtrum contingat phantaſiam ineſſe his: aut non: aut ⁊ concupiſcentiam. Videtur enim letitia ⁊ triſtitia ineſſe. Si autem hec et concupiſcentiam neceſſe. Phantaſia autem quomodo vtiq; ineſſet: aut ſicut mouentur indeterminate: ⁊ hec inſunt quidem indeterminate autem inſunt.

¶ Et vniuerſaliter ſicut diximus ꝙ res ſecundum ꝙ eſt animal habet appetitum: ſic per illam intentionem mouet ſe: et deſiderium non eſt extra imaginationem. Omne enim imaginatū: aut eſt ſenſibile: aut cogitabile. Hoc enim inuenitur in aliis animalibus. Conſideremus igitur in animalibus non perfectis quid moueat ea: in quibus ſenſus nō eſt niſi per tactum tm̄. Dicamus igitur vtrum ſit poſſibile vt habeant triſtitiam ⁊ delectationem: ⁊ ſi hec duo habent de neceſſitate habent appetitum. Quomodo igitur erit imaginatio: aut forte ſicut mouentur motu interminato: ſic etiam exiſtit in eis. Eſt enim in eis ſicut diximus cum imaginatione ſenſati non terminati.

56 ¶ Dicit ⁊ quia res ſm ꝙ eſt animal habet appetitum: neceſſe eſt vt per illā intentionem moueat ſe: ⁊ omnis appetitus non eſt ſine imaginatione. Omne enim imaginans: aut habet illam formam imaginatiuam a qua mouet ex ſenſu: aut habet eam ex cogitatione. In homine autem habetur ex cogitatione: in aliis vero animalibus a ſenſu. Et cum poſuerimus ꝙ omnis appetitus ſit ex imaginatione: imaginatio' autem ſit ex quinq; ſenſib⁹ in animalibus perfectis.

Dubium

¶ Oportet conſiderare quomodo mouentur animalia imperfecta que non habent tactum tantum: ⁊ manifeſtum eſt ꝙ ſi illa habent delectationē ⁊ triſtitiā: neceſſe eſt vt habeant appetitum: ſed ſi poſuerimus ea habere appetitum neceſſe erit vt habeant imaginationē: ſed iſta exiſtimatur non habere imaginationem cum non moueantur ad ſenſibilia niſi apud preſentiam eorum: aut moueantur motu non terminato.

Idē. 2. de aīa. 20.

Solutio.

¶ Sed quocunq; modo ſit. dicamus ꝙ quemadmodum mouentur motu non terminato. i. ad intentionem non terminatam. ita videtur ꝙ imaginātur imaginatione non terminata: cum ſentiant ſenſu non terminato.

¶ Senſitiua quidem igitur phātaſia ſicut dictum eſt et in alijs animalibus ineſt. Deliberatiua autem in rationabilibus. Utrum enim aget hoc: aut hoc iam rationis eſt opus: et neceſſe ſemper vno menſurare. Maius enim imitatur: quare poteſt vnum ex pluribus phantaſmatibus facere. Et cauſa hec eius ꝙ non putari opinionem habere. Quoniam eam que ex ſyllogiſmo non habet. Hec autem illam. Propter quod deliberatiuum non habet appetitus. Uincit autem ⁊ aliquando ⁊ mouet deliberationem. Aliquando autem mouet ſeipſum ſicut ſphera appetitus appetitum: cum in continentia fuerit. Natura autem ſemper que ſurſuꝫ principalioꝛ eſt ⁊ mouet vt tribus lationibus moueatur. Nā ſup̄ioꝛ principalioꝛ eſt.

¶ Et hoc etiā inuenitur in alijs animalibus. Uirtus autem cogitatiua eſt in rationabilibus tantū. Eligere autem facere hoc: aut hoc eſt de actione cogitatiua. Et numerat ipſum vnum de neceſſitate. Mouetur enim erga maius: ita ꝙ poteſt ex multis imaginationibus vt agat: ⁊ hec eſt cauſa exiſtimationis. Non enim habet cogitationem quia non habet rem que fit a ratione: et hoc eſt quod eſt illius propter delectationem: quia non habet virtutem cogitatiuam. Dominatur igitur et mouet quandoꝗ illud: et quandoꝗ aliud. Appetitus enim mouet appetitum ſecundum ſpheram quando habuerit intentionem continentie. Eſt enim ſecundum naturam prioꝛ ⁊ motoꝛ: ita ꝙ ſint mote erga motum.

57

¶ Et imaginatio exiſtit in alijs aīalibus: cogitatio aūt in rationabilib⁹. Eligere enim facere hoc imaginatū ⁊ non hoc eſt de actione cogitationis: nō de actione imaginationis. Judicans eñ ꝙ hoc imaginatū eſt magis amabile ꝙ̄ hoc: dꝫ eſſe eadē virtus de neceſſitate que numerat imaginationes. ⁊ in quibuſdā iudicat magis delectabilius. ¶ Et hoc intendebat cū .d. ⁊ numerat ipſum vnū de neceſſitate: ⁊ eſt ſm̄ ꝙ reputo: ⁊ neceſſe eſt vt iſta virtus numeret illas imagines donec cōprehēdat ex eis magis amatū: ſicut vnū numerat numeros inequales donec cōprehendat ex eis magis maioꝛem. Similiter cogitatio numerat imaginationes: ⁊ comparat inter eas donec poſſit pati ab imaginatione alicuius earum: ⁊ hec eſt cauſa quare animal rationale habet exiſtimationē. Exiſtimatio eñ eſt conſenſus qui prouenit a cogitatione. ¶ D. d. non enim habet cogitationem ⁊c. i. preter animal rationale nullum hꝫ cogitationem q: non hꝫ rationem: ⁊ motus animalium eſt propter delectationem: ⁊ eſt motus ſimplex non diuerſus: quia non habet virtutem cogitatiuam cum appetitu: ita ꝙ he due virtutes dominarentur ſibi adinuicem adeo ꝙ moueretur animal quandoꝗ propter voluntatem: ſicut in animali rationali. ¶ Deinde .d. appetitum enim mouet appetitum ⁊c. i. accidit enim in habenti plus ꝙ̄ vnum appetitum: vt animal moueatur in quibuſdam locis a duobus appetitibus niſi inſimul quādo accidit vt vnus appetitus fuerit dominans ⁊ continens ſecundum: tunc eñ inducet ipſum ad ſuum motū: quando appetitus dominatus remanet motus in ſuo motu proprio: ſicut accidit in coꝛpoꝛibus celeſtibus. Unuſquiſꝗ enim oꝛbium ſtellarum erraticarum videtur moueri per appetitum oꝛbis ſtellarum fixarum motu diurno: licet cum ſuo appetitu proprio moueā-

Differētia īter phātaſiā hōis ⁊ alioꝝ animalium.

Jd. 12. me. 37. ⁊. 44. Et. t. ce. 58

tur motu proprio. ¶ D. d. eſt enim ſm naturā ⁊c. i. ⁊ accidit huic ſphere cō-tinenti alias. ſ. dominari ſuper eas propter hoc: quia eſt prior natura alijs ⁊ mouens eas: ita vt per hoc accidat vt alie moueantur ab ea.

¶ Scientificum autē non mouetur ſed manet. Quoniā autē hec quidē vniuerſalis exiſtimatio ⁊ ratio: alia vero particularis. Hec quidē enim dicit ꝙ oportet talē tale agere: hic autē ꝙ hoc quidē tale. ⁊ ego autē talis. iam hic mouet opinio: nō que vniuerſalis: aut vtraqꝫ: ſed hic quidem quieſcens magis: hic autem non.

¶ Uirtus autem ſcientialis non mouetur ſed quieſcit: quia illa eſt exiſtimationis et iudicij vniuerſalis inſimul: iſta autē eſt par-ticularis. Hoc enim facit ꝙ oportet tale facere talem actionem: et illud eſt quia iſta res eſt ſm hunc modum: ego etiam ſum ſm illum. Hoc enim etiam mouet: ſed non vniuerſale: ⁊ vtrunqꝫ: ſed illa eſt quieſcens: iſta autem non.

58 ¶ Uirtus aūt que cōprehēdit vniuerſale nō mouet ad cōprehēſum: q̄ꝛ iſta virtus eſt exiſtimationis tm̄: ⁊ cōprehēſionis rei vniuerſalis: res vniuerſa-lis nō mouet oīno: cū nō ſit aliqđ hoc. i. ſingulare. Uirtus eñi. q̄ cōprehēdit particulare eſt particularū: ⁊ mouet qñ mouet. Intēdebat igit̄ hic per vir-tutē ſciētialē virtutē cōprehendentē rē vniuerſalē. ¶ D. d. illa eñ facit ⁊c. i. virtus eñ que cōprehēdit vniuerſale affirmat ꝙ oportet omne tale agat talē actionē: virtus aūt particularis eſt que cōprehendit exemplū ſibi ſm hāc diſpoſitionē quā affirmauit ſi eſſet ſciens vt ageret illā actionē. Proue-niet igit̄ a cōprehēſione iſtarū duarū virtutū cōgregatio per quā fit actio. ¶ D. d. hoc enim mouet ⁊c. i. intentio enim particularis mouet: motio autē ad vniuerſale: aut nō eſt ei: aut dicamus ꝙ motio eſt vtriqꝫ. Sed eſt vniuer-ſali quia eſt quieſcēs: ⁊ particulari q̄ꝛ eſt motū. ⁊ hoc intēdebat cū. d. illud autē eſt quieſcens: iſtud autē non. i. ſed ſi vniuerſale fuerit mouēs erit ſm ꝙ eſt quieſcens: aliud autē particulare ſm ꝙ eſt motum.

¶ Capitulum duodecimum.

Vegetabilem quidem igitur animam neceſſe eſt habe-re omne quodcunqꝫ viuum: ⁊ animam habet a gene-ratione vſqꝫ ad corruptionem. Neceſſe eſt enim quod generatur augmentum habere: ⁊ ſtatum: ⁊ decremē-tum: hoc autem ſine alimēto habere impoſſibile. Ne-ceſſe igitur ineſſe vegetabile potentiam in omnibus generabili-bus ⁊ corruptibilibus.

¶ Neceſſe eſt igitur vt anima nutritiua ſit in omni: et vt anima exiſtat in eis de generatione vſqꝫ ad corruptionē. Neceſſe eſt eñ vt omne generatum habeat principium ⁊ finem: ⁊ deſcēſum: que non poſſunt eſſe ſine nutrimento. Ergo de neceſſitate virtus nu-tritiua eſt in omnibus rebus augmētabilibus ⁊ diminuibilibus.

59
Scdo de Cum compleuit ſermonē de omnibus virtutibus anime vniuerſalib⁹
vult demonſtrare que eſt ex eis in animalibus propter neceſſita-
aia. 14. 3. tē: ⁊ que propter melius. ¶ Et. d. neceſſe eſt igitur vt anima nutritiua ſit in
8 ala. 44 omni viuo de prima generatione vſqꝫ ad corruptionē. Neceſſe eſt enim vt
8. ph. 20. omne habens animā habeat crementū ⁊ diminutionē: cū impoſſibile eſt vt
ſubito veniat ad ſuam perfectionē poſtremam: ſed deſcendendo paulatim:

et intrando in ſenectutem. Et quia cauſa crementi nihil aliud eſt ꝙ̄ nutrimentum: ⁊ cauſa diminutionis nihil aliud eſt ꝙ̄ defectus cibi ⁊ eius paucitas: neceſſe eſt vt anima nutritiua ſit in omni quod creſcit ⁊ ſeneſcit: ⁊ quia omne viuum eſt tale: neceſſe eſt vt omne viuum ſit nutribile.

¶ Senſum autem non neceſſe in omnibus viuentibus. Neqꝫ enim quoruncunqꝫ corpus ſimplex contingit habere tactum. Neqꝫ ſine hoc poſſibile eſt eſſe. Nullum animal. Neqꝫ autem quecunqꝫ non ſuſceptiua ſpecierū ſine materia. Animal autem neceſſe ſenſum habere: ſi nihil fruſtra facit natura. Propter enim aliquid omnia que ſunt natura ſubſiſtunt: aut concidentia ſunt eorum que ſunt propter aliquid. Si igitur omne proceſſiuum corpus non habet ſenſum corrumpetur vtiqꝫ ⁊ ad finem vtiqꝫ veniet qui eſt nature opus. Quo modo enim aletur: manentibus quidem enim exiſtit nutrimentum eo in loco: vbi nata ſunt: quo nutriri poſſunt ſuapte natura.

Nā nihil facit. fruſtra.

¶ Et non eſt neceſſarium ſenſibilem eſſe ſimpliciter: ⁊ impoſſibile eſt ſine iſta vt animal ſit viuum: neqꝫ etiam in rebus que nō recipiūt formam ſine materia. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus: ſi natura nihil facit ocioſum. Omnia enim exiſtētia per naturam aut ſunt propter aliquid: aut ſunt accidentia conſequētia que ſunt propter aliquid. Omne enim corpus ambulans ſine ſenſu corrumpitur: et non venit ad finem cum fuerit de actione nature. Notum eſt igitur ꝙ de neceſſitate inuenietur ſenſibilis in animalibus. Quoniam ſm moduꝫ eſt motus ſine ſenſu. Sed iſte etiam eſt in eis que īnata ſunt quieſcere.

¶ Et non eſt neceſſarium vt virtus ſenſibilis ſit ſimpliciter .i. in omnibꝰ rebus que creſcunt ⁊ corrumpuntur. Sed in aīalibus tm̄ eſt neceſſe vt ſit virtus ſenſibilis. Impoſſibile enim eſt ſine hac virtute vt aliquid ſit animal: ⁊ hoc eſt in rebus recipientibus eā: nō in materia. Hoc enim nomen a vita dicitur de eis et iſtis equiuoce. et innuit corpora celeſtia. ¶ Deinde dicit neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in aīalibus ⁊c. idest ⁊ apparet qꝺ neceſſe eſt vt ſenſus ſit in omni aīali: et hoc qꝛ nā nihil facit ocioſe. ¶ Omnia b enī nālia aut ſunt pp aliquid: aut ſunt accidētia ꝯñtia naturā de neceſſitate et nō intenduntur. V.g. pili qui oriuntur in locis nō determinatis in corpore et cū ita ſit ſi animal nō haberet ſenſum cū hoc ꝙ eſt ambulans ſtatim corrūperetur anteꝙ̄ perueniret ad cōplemētū: ⁊ tūc natura ageret ocioſe: cum incepit generare entia que nō poſſunt peruenire ad finē in maiori parte: aut oīno. Notum eſt igitur ꝙ neceſſe eſt vt virtus ſenſibilis ſit in aīalibus ambulātibus de neceſſitate .ſ. querētibus nutrimentum. ¶ D. d. eſt enim ſm modum motus ſine ſenſu .i. qm̄ ſi inueniretur aliquid moueri in loco ſine virtute ſenſibili: tunc illius eſſe eſt modo diuerſo ab eſſe generabilium ⁊ corruptibilium: ⁊ innuit corpora celeſtia. Illa enī qꝛ non ſunt generabilia neqꝫ corruptibilia ſi haberent ſenſum: tunc natura ageret ocioſe: quemadmodum ſi iſta mobilia generabilia ⁊ corruptibilia non haberent ſenſum: tunc natura ageret ocioſe. ¶ Deinde. d. ſed iſte etiaꝫ eſt in eis que innata ſunt quieſcere .i. ſꝫ priuatio ſenſus dꝫ eſſe de generabilibus ⁊ corruptibilibus in eis q̄ innata ſunt quieſcere ⁊ nō moueri ad nutrimētū .ſ. in vegetabilibus 60

a Uita eq̄uoce dr̄ ō ſupioribꝰ ⁊ īferiorībꝰ. Cōſite 2. celi. 60. ⁊ 71.

b Oia nālia aut ſūt pp aliqd: aut ſūt accidentia ꝯña nām de neceſſitate. Jō. 2 phy. tex. cō. 83.

¶ Non poteſt autem corpus habere quidem animam ⁊ intelle-

ctum diſcretiuum:ſenſum autem nō habere:non manſiuum exi
ſtens:generabile autem:at vero neq; ingenerabile. Quare non
habebit:aut enim anime melius aut corpori. Nunc autem neu-
trum eſt. Hoc quidem enim non magis intelliget. Hoc autem ni
hil erit magis propter illud.

¶ Et impoſſibile eſt vt corpus habens animam ⁊ intellectum ⁊
iudicium ſit ſine ſenſu:cum non ſit remanens:ſiue fuerit genera-
tum:ſiue non fuerit generatum etiam. Cauſa enim propter quaz
habet hoc eſt ꝙ nō iuuatur per illud corpus ⁊ anima. Modo au
tem non eſt aliquod iſtorū etiam. Illud aūt quia in maiori parte
non intelliget. Iſtud autem quia in maiori parte non eſt.

61 ¶ Dixit. Et impoſſibile eſt vt corpus habeat animam ⁊ intell'm ſine ſenſu:
cū illud corpus nō eſt remanens ſed generabile ⁊ corruptibile:ſiue fuerit
ſimplex ſiue cōpoſitū. ¶ Et hoc intendebat cū.d.vt reputo generatum:aut
non generatum:cauſa enim ꝓpter quā dz eſſe corpus animatum intelligēs
ſine ſenſu ſi poteſt eſſe:eſt q illud corpus animatum nō adiuuatur per ſen
ſum neq; in aīa:neq; in corpore. Sed ſi poſuerimus corpus aīatum intelli
gēs eſſe nō gnābile:neq; corruptibile:manifeſtū eſt ꝙ nō indiget ſenſu:cū
non haberet ſenſus in ipſo aliquod iuuamentum. Iuuamentum enim qđ
eſt per animam non habet:q anima ſenſibilis impedit in maiori parte nō
intelligit.i.virtus autem ſenſibilis:q in parte maiori non intelligit aīali
intelligēti. Iuuamentum aūt virtutis ſenſibilis que eſt per corpus non ha
bet etiā q ſenſus in maiori parte nō eſt cā longitudinis vite ⁊ durationis.
¶ Et hoc intēdebat cū.d.⁊ illa in maiori parte non eſt.i.⁊ ſenſus in maio-
ri parte eſt cauſa quare res non ſit ideſt vt corrumpantur:⁊ ideo ſenſibilia
ſunt minoris vite q̄ multe plante.

(Margin: p. Uid.2.ce. 61.Et.8. me.c.12. Et.12.me 36. Aia ſenſi bilis īpedit i maiori p te.Id.2.d ala.151.)

¶ Nullum ergo habet animam corpus nō manēs ſine ſenſu. At
vero ſi ſenſum hz:neceſſe eſt corpus eſſe aut ſimplex: aut mixtū.
Impoſſibile autem eſt eſſe ſimplex: tactum enim non haberet.
Eſt autem hunc neceſſe habere.

¶ Et ꝓpter hoc verū nō eſt corpus motum habens animam ſi-
ne ſenſu. Sz ſi habet ſenſum:tunc de neceſſitate:aut erit ſimplex:
aut compoſitū. Et impoſſibile eſt vt ſit ſimplex:quia non habet
tactum:neceſſe eſt vt habeat ipſum.

62 ¶ D.⁊ propter hoc quod declaratum eſt ſi eſt aliquod corpus motum ha-
bens animam non eſt generabile neq; corruptibile:tunc illud corpus non
indiget ſenſu. Et tūc querendū eſt modo vtrum eſt corpus motum habēs
animam ſine ſenſu:aut nullum corpus eſt tale ⁊ innuit ꝙ querendū eſt de
hoc in alio loco. ¶ Deinde dixit.ſed ſi habet ſenſum ⁊c.ideſt ſed manifeſtū
eſt hoc ꝙ ſi virtus ſenſus eſt in aliquo corpore:neceſſe eſt vt illud corpus
ſit:aut ſimplex ideſt vnum quatuor ſimplicium:aut compoſitum: et eis qđ
eſt generabile ⁊ corruptibile:⁊ impoſſibile eſt vt ſit corpus ſimplex:corpus
enim ſimplex impoſſibile eſt vt habeat ſenſum tactus:⁊ neceſſarium eſt vt
tactus ſit in omni habente ſenſum.

Q ¶ Hoc aūt ex his manifeſtum. Quoniam enim animal corpus
animatum eſt. Corpus autem omne tangibile, tangibile au-

tem quod ſenſibile tactu. Neceſſe eſt et animal corpus tactiuum
eſſe ſi debet ſaluari animal. Alij enim ſenſus per altera ſentiunt:
vt olfatus:viſus:auditus. Tactus autem niſi habeat ſenſum nō
poterit: hec quidem fugere:illa vero accipere. Si vero hec impoſ
ſibile erit ſaluari animal: propter quod ⁊ guſtus eſt ſicut tactus
quidam. Alimenti enim ſenſus eſt. Alimentum autem corpus
tangi poſſibile.

¶ Et hoc ſcitur de iſtis rebus quia animal eſt corpus animatū:
⁊ omne corpus eſt tangibile:⁊ omne tangibile eſt ſenſibile tactu.
ergo corpus animalis neceſſe eſt vt ſit tangibile:ſi animalia inna
ta ſunt euadere: et alij ſenſus reſidui mediantibus aliis rebus.
Uerbi gratia olfatus ⁊ viſus ⁊ auditus. Si igitur tangibile non
inuenitur in ſenſu:impoſſibile eſt vt recipiat quedā:⁊ fugiat que
dam:⁊ ſic impoſſibile eſt vt animal ſaluetur:⁊ propter hanc cau
ſam guſtus eſt ſicut tactus. Eſt enim nutrimenti:⁊ nutrimentum
eſt corporis tangibilis.

¶ Et hoc ſcitur de his propoſitionibus. Quoniā omne animal eſt corpus 63
animatum. Et omne corpus eſt tangibile. et omne tangibile eſt ſenſibile ꝑ
tactum:ergo corpus animalis ſi debet ſaluari ⁊ euadere ab occaſionibus:
neceſſe eſt vt habeat tactum. et alij ſenſus reſidui quos habet:comprehen
dunt alia ſenſibilia mediantibus aliis corporibus a ſuis proprijs ſenſibili
bus. Uerbi gratia auditus:olfatus ⁊ viſus. ¶ Si igitur animal non ſentit
corpora tāgibilia:tunc impoſſibile eſt vt veniat ad quedam corpora ⁊ vta 2.de ani
tur eis in aliquo iuuamento:aut vt fugiat quedam nocentia. et cum ita ſit ma.101.
impoſſibile eſt vt animal ſaluetur. D.d. ⁊ propter hanc cauſam ⁊c.i. propter
hanc neceſſitatem ſenſus guſtus eſt neceſſarius in animalibus ſicut eſt ta
ctus. Guſtus enim eſt propter nutrimentum ſcilicet ad cognoſcendum con 2.de ani
ueniens ab inconueniente. et nutrimentum eſt in corpore tangibili. ⁊ ideo ma.101.
neceſſe eſt vt guſtans ſit tangens:ſicut declarauimus prius.

¶ Sonus autem et color et odor non alunt neq; faciunt augmē
tum neq; decremētum. Quare ⁊ guſtum neceſſe eſt tactum quen
dam eſſe: quia tangibilis ⁊ vegetatiui ſenſus eſt. Hi quidem igi
tur neceſſarij ſunt animali:⁊ manifeſtum ꝙ non poſſibile ſine ta
ctu animal eſſe. Alij autem propter bonum: ⁊ generi animalium
iam non cuicunq; ſed quibuſdam:vt proceſſiuo:neceſſe ineſſe. Si
enim debet ſaluari non ſolum tactum op; ſentire:ſed ⁊ de longe.

¶ Sonus autem: et color et odor non nutriunt: neq; fit ex eis
augmentum: aut diminutio: et propter hanc cauſam guſtus de
neceſſitate fuit aliquis tactus: quia ſenſus non eſt niſi tangibi
lis: et nutribilis. Iſta autem eſt animalium de neceſſitate. Et
manifeſtum eſt quod impoſſibile eſt animal eſſe ſine ſenſu. Iſta
autem alia ſunt vt ſint meliora: et hoc non accidit cuilibet gene
ri animalium: ſed quibuſdam. Et ſicut neceſſe eſt vt iſtud ſit am
bulans ſi innatum eſt ſaluari: ⁊ non vt ſentiat quando tetigerit
tantum:ſed a remoto etiam.

64 ¶ Dixit. ſonus autẽ ⁊ color ⁊ odor non nutriunt corpus qñ veniunt ſuper ipſum: neq; faciunt in corpore additionẽ: aut diminutionẽ: ſicut facit nutrimentũ: ⁊ propter hãc cauſam quã dicit: guſtus de neceſſitate eſt aliquis tactus .i. quia ſenſus guſtus eſt alicuius tangibilis nutrientis. ⁊ hoc intendebat cum .d. q: ſenſus nõ eſt niſi tangibilis. D. d. iſti autem ſunt animaliũ de neceſſitate: ⁊ intendebat ſenſus tactus ⁊ ſenſum guſtus. Deinde .d. iſti autem aliĳ .i. tres ſenſus aliĳ. Deinde dicit ⁊ hoc nõ accidit ⁊c. .i. iſti tres ſenſus non inueniuntur in quolibet genere animalium: ſed in quibuſdã. D. d. ⁊ ſicut eſt neceſſariũ vt iſtud ſit ambulans ⁊c. idest ⁊ ſicut animal cum neceſſe eſt ei vt ſit ambulans ſi innatum eſt ſaluari: perfectius eſt ei vt nõ cõprehendat ſenſibilia nociua: ⁊ vtilia de propinquo tantum: ⁊ per tactum: ſed ex remoto etiam: quoniam per iſtos duos modos ſentiendi ſaluabitur perfectius ⁊ melius.

¶ Hoc autem erit ſi per medium ſenſitiuum fuerit: eo ꝙ et illud quidem a ſenſibili patiatur ⁊ moueatur: ipſum autem ab illo. Sicut enim mouens ſecundum locum vſq; alicubi permutari facit. Et depellens alterum facit ⁊ vt pellat: ⁊ eſt per medium motus. Primum quidem mouens depellit ⁊ non depellitur. Ultimum autem ſolum depellitur nõ depellit. Medium autem vtraq;. Multa autem media. Sic in alteratione: preter ꝙ manens in eodem loco alterat: vt ſi in ceram tinxerit aliquis vſq; ad id mota eſt vſ-
A q;quo tinxit. Lapis autem nihil: ſed aqua vſq;quo procul. Aer autem ad plurimum mouetur: ⁊ facit ⁊ patitur ſi maneat ⁊ vnus ſit. Unde ⁊ de re percuſſione eſt meli⁹ ꝙ viſum egrediendo repercuti: acrem autẽ pati a figura ⁊ colore vſq; quo quidẽ ſit vnus. In leni autem eſt vnus propter quod iterum hic viſuz moueret. Sicut vtiq; ſi in ceram ſigillum ingrederetur vſq; ad finem.

¶ Et hoc non erit niſi quãdo fuerit ſenſibile per medium: quia aut illud patitur a ſenſibili ⁊ mouetur: hoc vero ab illo. Et quemadmodum illud quod mouet in loco agit quouſq; tranſmutetur ⁊ ſimiliter quod expellit aliud: donec expellatur. Et erit motus per medium. Primum autem mouet: aut expellit abſq; eo ꝙ expellitur. Aliud autem expellitur tantum: ⁊ non expellit. Mediũ autem habet vtrumq;. Et media ſunt multa. Et ſic eſt de tranſmutatione: ſed quieſcens in eodem loco. Et ſicut qui imprimit in cera imprimit quandiu mouet: ⁊ ad locum ad quem peruenit impreſſio. Lapis enim non imprimitur omnino: ſed aqua imprimitur in remoto ſpacio. Et aer mouetur multum: ⁊ agit ⁊ patitur ſi remanet ⁊ eſt idem. Et propter hanc cauſam melius eſt vt aer patiatur per conuerſionem a corpore ⁊ a colore quod poſſibile fuerit: aut viſus per tranſmutationem ⁊ conuerſionem. Et eſt idem in rebus lenibus: ⁊ ideo hoc mouet viſum etiam ſicut ſigillũ exiſtens in cera redditur ad vltima eius.

65 ¶ Dixit. Et hoc ſentire quod eſt ex remoto fit quãdo ſenſibile mouerit ſentiens per medium: quoniam quando illud quod eſt medium patitur ⁊ mouetur a ſenſibili: ⁊ hoc quod eſt ſenſus patitur a medio. Deĩde dixit: ⁊ ſicut

illud qđ mouet in loco ꝛc.i.ꝛ queadmodū corp⁹ mouēs in loco indiget in
hoc qđ moueat vt agat quouſqꝫ moueaꝛ ꝛ transmuteꝛ: ꝛ ſimiliter illud qđ
expellit aliud indiget vt expellaꝛ:ꝛ tunc expelletur: et ſic motio in talibus
rebus cōponitur ex tribus ad min⁹.ſ.primo motore:et medio:et poſtremo
moto. Primus autē motor expellit et mouet: et non mouetur. Poſtremum autem motum expellitur et mouetur:ꝛ nō mouet. Mediū autē facit
vtrūqꝫ.ſ.mouet ꝛ moueꝛ. Mediū autē poteſt eſſe vnū et poteſt eſſe pl⁹ vno. 8.ph.34.
¶D.d.et ſic eſt de trāſmutatione ꝛc.i.et ſm̄ diſpoſitionē quā narrauimus ꝛ.35. vide
de motu in loco.ſ.ꝙ cōponitur ex tribus rebus:ita eſt de hac tranſmutatio p illo etiā
ne que fit a ſenſibilibus ſenſuū per media. Senſibilia enī mouent ꝛ nō mouentur:et media inter ea mouent ſenſus:et moueꝛ a ſenſibilib⁹:et ſenſus 2.de anima.115.
moueꝛ et nō mouent. Sed eſt differētia inter ea ꝙ iſta tranſmutatio q̄ eſt
in iſtis rebus media eſt:et mediū permanens in eodē loco:et nō trāſfertur
ab eo:illic autē mediū tranſfertur:et ſimiliter poſtremū motū. ¶Et cū declarauit ea in quibus cōmunicat iſta trāſmutatio cum trāſmutatione in loco:et in quibus diſtinguiꝛ ab ea:dedit exēplum in hoc et dicit et ſicut qui
imprimit ceram ꝛc.i.et iſte motus qui eſt medij in ſuis partibus a ſenſibili valde eſt ſimilis impreſſioni ſigilli in cera:et queadmodū cera mouetur
cum ſuis partibus a ſigillo:et ille motus peruenit in ceram ad quodcūqꝫ
poteſt peruenire virtus imprimentis:et cera permanet in omnib⁹ ſuis partibus:ita eſt diſpoſitio in motu medij cum ſenſibilibus.ſ.ꝙ exprimitur ab
eis:et expellitur ad omne ad qđ peruenit expreſſionis virtus:ꝛ eſt permanens in ſuo loco non motū. Deinde dixit:lapis autē ꝛc.i.et iſte motus non
adaptatur in omni corpore: lapis autē et ſibi ſimile nō exprimitur omnino:ſed exprimitur illud quod eſt ſicut aqua:aqua enī videtur exprimi i remoto ſpacio:et ſimiliter aer. Multotiens enī videꝛ agere et pati ab expreſſione quando fuerit fixus ſm̄ totum non motus neqꝫ diuiſus. ¶Deinde dixit:ꝛ propter hanc cauſam melius eſt vt aer patiatur ꝛc.i.et quia in medio
poſſibilis eſt hec impreſſio:ideo melius eſt dicere in conuerſione que fit in
audibilibus et viſibilibus: ꝙ nihil aliud eſt niſi quia aer conuertitur per
illum motum qui eſt in eo:et illam paſſionem que fit ex ſenſibilibus ꝛ viſibilibus quando occurrerit aliquid in quo non poteſt pertranſire ille motus ſecundum rectitudinem ad ſenſus: melius eſt q̄ dicere conuerſionem
eſſe corporum extra viſum:ſicut dicunt quidam antiquorum:et concedūt 2.8 ala.15
aſpectiui:cum nulla ſint illic corpora extrinſeca. Deinde dicit et eſt in iſtis
rebus lenibus ꝛc.ideſt et iſte motus eſt in rebus humidis:ꝛ hoc intēdebat
per lenibus idem:et ideo aer mouet viſum etiam:quemadmodum ſi ſigillum exiſtens in cera redderetur ad poſtremum finem:adeo ꝙ moueret aerem in parte ſecunda: ita ſenſibile mouet aerem: ita ꝙ pertranſitur per
ipſum ad ſuperficiem tangentem ſenſum:ꝛ ſic mouet ſenſum.

¶Capitulum decimumtertium. A

Quod autem impoſſibile ſit ſimplex animal corpus eſſe: manifeſtum eſt. Dico autem puta igneum: aut aereum. Sine quidem enim tactu: neqꝫ vnum contingit alium ſenſum habere. Corpus enim tactiuum animatum omne:ſicut dictū eſt. Alia autē preter terrā ſenſitiua quidē vtiqꝫ fierent. Omnia autem eo ꝙ per alterum ſentire faciant ſenſuꝫ ꝛ per medium. Tactus autē eſt in tangendo ipſa: propter quod ꝛ habet hoc nomen:ꝛ tamen alij ſenſus tactu ſentiunt:ſed per altera. Hic autem videtur ſolus per ſeipſum:quare huiuſmodi elemen-

torum nullum vtiqꝫ erit corpus animalis : neqꝫ itaqꝫ terrenum:
Omnium enim tangibilium tactus eſt ſicut medietas ⁊ ſuſcepti
uus ſenſus. Non ſolum quecunqꝫ differentie terre ſunt:ſed calidi
⁊ frigidi:⁊ aliorum omnium tangi poſſibilium. Et propter hoc oſ
ſibus ⁊ capillis:⁊ huiuſmodi partibus non ſentimus:quia terree
ſunt:⁊ plante etiam ob hac neqꝫ vnum habent ſenſum:quia ter-
ree ſunt:ſine autem tactu:neqꝫ vnum poſſibile eſt eſſe. Aliuꝫ hoc
autē ſenſitiuũ non eſt neqꝫ terre:neqꝫ ceterorũ vllis elementorũ.
¶ Manifeſtum eſt igitur ꝙ impoſſibile eſt vt corpus animalis
ſit ſimplex : ſicut ignis : aut aer . Impoſſibile eſt enim vt habeat
vnũ aliuꝫ ſenſum preter tactum . Omne enim corpus aīatum eſt
tangibile ſecundum ꝙ diximus : ⁊ illa alia ſunt inſtrumenta ſen-
ſus preter terram:omnia enim faciunt ſenſus : quia ſentiunt per
aliud:⁊ per medium. Tactus enim fit tangendo : ⁊ ideo vocatur
hoc nomine:⁊ hoc eſt cum alia inſtrumenta ſenſus non ſentiant:
niſi mediante tactu : ſed non eſt mediantibus alijs : illud autem
exiſtimatur contentum per ſe. Et ideo nullum iſtorum elemento
rum eſt corpus animalis : neqꝫ terra Tactus enim eſt quaſi me-
dium alijs ſenſibilibus . Et inſtrumentum ſenſus recipiens non
congregat tantum mutationes terreſtres : ſed etiam calidum et
frigidum ⁊ alia tangibilia. Et ideo nō ſentimus per oſſa ⁊ pilos:
⁊ per tales partes. Et ideo vegetabilia non habent aliqueꝫ iſto-
rum ſenſuum:quia ſunt ex terra. Impoſſibile eſt enim vt ali⁹ ſen
ſus ſit ſine tactu. et hoc inſtrumentum quod eſt ſenſui non eſt ex
igne neqꝫ ex aliquo illorum aliorum elementorum.

66 Dixit: impoſſibile eſt vt corpus animalis ſit ſimplex. Impoſſibile eſt
eñ vt animal habeat aliquem trium ſenſuum ſine tactu. Om-
36 ſcdo d' aia.130. ne eñ aīatum debet eſſe tangens. Deinde dicit ⁊ illa alia ⁊c.i.⁊ corpora ſim
plicia ſunt inſtrumenta trium ſenſuum: preter terram que non eſt inſtru-
mentum alicuius ſenſus:⁊ hoc fuit quia omnes iſti ſenſus:ſciꝫ tres agūt
ſenſum : quia indigent ſimplicibus inſtrumentis ⁊ medio extrinſeco.i.de-
S nudatis a ſenſibilibus ſcilicet vt inſtrumentum in viſu ⁊ medium non ha-
Tact⁹ cõprehēdit ſuũ ſenſibile ſine medio.oppoſitũ .2. d' aia.107 108 . vſqꝫ ad.115. beat colorem:neqꝫ in olfatu odorem:neqꝫ in auditu ſonum.et que denudā
tur ab iſtis:aut ſunt corpora ſimplicia:aut in quo dominātur corpora ſim
plicia ſed tactus differt ab iſtis ſenſibus:quia comprehendit ſuum ſenſibi
le ſine medio.et ideo nullo elemento medio vtitur in extrinſeco.et cum de
claratum eſt hoc de ſenſu tactus : neceſſe eſt vt ſuum inſtrumentum non ſit
ſimplex. Et vniuerſaliter vult declarare hic ꝙ tactus in hoc differt ab alijs
ſenſibus. Alij enim ſenſus ſi poſſent denudari a tactu:tunc poſſibile eſſet ꝙ
corpus animalis habentis illos ſenſus eſſet ſimplex. Tactus autē eſt ecō-
trario,ſcilicet,ꝙ impoſſibile eſt ꝙ ſuum inſtrumentum ſit ſimplex. Omne
enim inſtrumētum debet denudari a ſenſibili:⁊ quia impoſſibile eſt vt ali-
quod corpus denudetur a quatuor qualitatibus:neceſſe eſt vt inſtrumen-
tum iſtius ſenſus ſit medium.i.admixtum ex elementis.et cum ita ſit con-
tingit vt iſta virtus ſit cauſa eſſentialis:quare corpus aīalis eſt cōpoſitũ.
2 ¶ Deinde dicit cum hoc ꝙ alia inſtrumenta ſenſus ⁊c.ideſt ⁊ cum alij ſen-

ſus vtuntur elementis tribus pꝛo inſtrumentis ⁊ medijs : neceſſe eſt vt ta-
ctus non vtatur aliquo eoꝛum:⁊ ꝙ ſuum inſtrumētum ſit compoſitum nõ
ſimplex : licet inſtrumenta quibus illi vtuntur non poſſint denudari a ta-
ctu :⁊ ex hoc modo ſunt compoſita : ⁊ ſi hoc non eſſet:neceſſe eſſet vt eſſent
ſimplicia. Deinde dicit ſed hoc eſt per alia media : ſed indigentia eoꝛum a
tactu non eſt indigentia eius.quod compꝛehendit ſuum ſenſibile per illuꝫ
ſine medio:ſed per alia media ⁊ per alia inſtrumēta. ¶ Deinde dicit.⁊ ideo
nullum iſtoꝛum elementoꝛum ⁊c.ideſt ⁊.pꝛopter hoc quod diximus : nul-
lum iſtoꝛum eſt coꝛpus animalis:neq; terra etiaꝫ ſm ꝙ eſt ſimplex aut pꝛo
pꝛie ſimplex : cum alij ſenſus vtantur elementis quaſi inſtrumento ⁊ me- Uid.2.de
dio.et iſta eſt alia virtus ab illis:quapꝛopter non vtitur elementis pꝛo in- ala.118.
ſtrumento : cum ſuum inſtrumentum debet eſſe medium inter tangibilia:
cum non poſſit denudari a qualitatibus tangibilibus:neq; poſſet compꝛe-
hendere tangibilia ſi eſſet tangibilis ſimplex ideſt in fine alicuius qualita
tis tangibilis. ¶ Deinde dicit ⁊ recipiens non cõgregat ⁊c.ideſt ⁊ recipiēs
tactum non de neceſſitate habet qualitates terreſtres tantum:ſed calidum
⁊ frigidum ⁊ alia tangibilia:⁊ ideo neceſſe fuit vt recipiēs tangibile ſit me
dium:cum nõ poſſit denudari ab omnibus:neq; etiam poſſet ſentire ſi ali-
qua alia qualitatum tangibilium denudaretur in eo:⁊ ideo non ſentimus
per oſſa:neq; per pilos pꝛopter dominium qualitatum terreſtrium in his
coꝛpoꝛibus:⁊ ideo vegetabilia non habent ſenſum tactus:quapꝛopter ne-
q; aliquos ſenſus:quia impoſſibile eſt alios ſenſus inueniri ſine tactu:⁊ in
ſtrumentum tactus neq; eſt ignis neq; aliud coꝛpus elemētoꝛum:neq; eſt
coꝛpus attributum eis ſm dominium.

¶ Manifeſtum igitur quoniam neceſſe hoc ſolo pꝛiuata ſenſu T.c.
animalia moꝛi. Neq; enim hunc poſſibile eſt habere non animal
exiſtens . Neq; cum ſit animal alium neceſſe eſt habere pꝛeter
hunc. Et pꝛopter hoc quidem alia ſenſibilia excellentijs non coꝛ
rumpunt animal:vt coloꝛ:⁊ odoꝛ : ⁊ ſonus:ſed ſolum ſenſitiuum
niſi ſint ſecundum accidens : puta ſi ſimul cum ſono depulſio
fiat : et ictus . Et a viſis et odoꝛe alia mouentur que tactu coꝛ-
rumpunt.et ſapoꝛ autem ſecundum ꝙ accidit ſimul tactiuū eſſe
ſic coꝛrumpit. Tangibilium autem excellentia:vt calidoꝛum ⁊ fri
gidoꝛum ⁊ duroꝛum coꝛrumpit animal.

¶ Declaratum eſt igitur ꝙ animalia moꝛiuntur neceſſario quā-
do caruerint hoc ſenſu tantum. Et ꝙ eſt impoſſibile vt non ſit in
animalibus. Animalia enim nõ de neceſſitate habent alium ſen-
ſum niſi iſtum : et ideo alia ſenſibilia non coꝛrumpunt animalia
per dominium. Uerbi gratia.coloꝛ : et ſonus : et olfatus :ſed tan-
tum coꝛrumpunt inſtrumenta ſenſus : niſi hoc ſit per accidens .
Uerbi gratia ꝙ cum ſono ſit magna percuſſio . Omnes enim iſti
coꝛrumpunt animalia : ſed per accidens. Et ideo ſapoꝛes etiam
nocent animalibus mediante guſtu. Guſtus enim eſt aliquis ta-
ctus. Dominium autem tangibilium. Uerbi gratia.calidi ⁊ frigi-
di ⁊ duri coꝛrumpunt animalia.

¶ Dicit.declaratū igiẜ eſt ex hoc ſermõe ꝙ aīalia moꝛiunẜ qñ caruerint ta- 67
ctu:⁊ ꝙ impoſſibile eſt vt iſte ſenſus nõ exiſtat in aīali dū aīal eſt aīal:quod

nõ eſt de alijs ſenſib⁹:nõ eñ neceſſariũ vt aĩal habeat alium ſenſuʒ preter tactum:ꝛ propter hoc dominium ꝛ vigoꝛ alioꝛum ſenſibilium non coꝛrumpunt animal.Uerbi gratia.foꝛtis coloꝛ ꝛ foꝛtis ſonus:ꝛ foꝛtis odoꝛ:ſed tamen coꝛrumpunt ſua inſtrumenta pꝛopꝛia niſi per accidens.Uerbi gratia. quando cum ſono fuerit magna percuſſio:ꝛ ſimiliter de coloꝛe ꝛ odoꝛe.Sapoꝛes autem nocent animalibus eſſentialiter:mediante guſtu. Guſtus eñ eſt aliquis tactus:ſed qualitates coꝛrumpentes animalia ſunt tangibiles. Uerbi gratia calidum:frigidum ꝛ durum.

¶Omnis quidem enim ſenſibilis ſuperfluitas coꝛrumpit ſenſitiuum.Quare ꝛ quod tangi poteſt tactum.Hoc autem determinatum eſt viuere. Sine enim tactu monſtratum eſt ꝙ impoſſibile eſt animal eſſe.Unde tangibilium excellentia non ſolum coꝛrũpit ſenſitiuum:ſed ꝛ animal. Quia neceſſe eſt ſolum habere hũc animalia.Alios autem ſenſus habet animal:ſicut dictum eſt:nõ pꝛopter eſſe:ſed pꝛopter bene eſſe: vt viſum quia in aere ꝛ in aqua vt videat:omnino autem quoniam in diaphano . Guſtum autem pꝛopter delectabile:ꝛ triſte vt ſentiat quod in alimento:ꝛ cõcupiſcat:ꝛ moueatur.Auditum autem vt ſignificetur aliquod ipſi.Linguam autem habet quatenus ſignificet aliquid alteri.

¶Et dominium cuiuſlibet ſenſibilis expellit inſtrumentum ſenſus:ꝛ ideo tangibile expellit.Et per iſtum fuit diffinitum ſcilicet viuere.Animal enim impoſſibile eſt vt ſit ſine tactu.Et ideo dominium tangibilis non tantum coꝛrumpunt inſtrumentum ſenſus:ſed etiam ꝛ animal.Quia eſt neceſſarium animali vt ſit ens: nõ vt ſit in melioꝛi diſpoſitione.Illi autem alij ſenſus ſunt in aiali pꝛopter melius.Uiſus autem vt aſpiciat in aere ꝛ aqua.Et guſtus vt ſentiat delectabile ꝛ triſtabile.Et vt habeat appetitum et moueatur . Et ſimiliter de olfatu . Auditus vero vt audiat rem. Lingua vero vt ſignificet rem alio modo.

68 ¶Ideſt.ꝛ dominium omnis ſenſibilis quando fuerit intenſum coꝛrumpit
y ſuum inſtrumentum pꝛopꝛium ſiue fuerit tactus ſiue alterius.Deinde dicit.ꝛ pꝛopter iſtum fuit diffinitum ꝛc.ideſt ꝛ per hanc virtutem ſcilʒ tactuʒ diffinitur animal.Et cauſa in hoc eſt quia impoſſibile eſt vt animal ſit ſine tactu : ꝛ ideo accidit ꝙ tangibile intenſum non tantum coꝛrumpit inſtrumentum ſenſus:ſed animal eſſentialiter:quia ſenſus tactus eſt de rebus neceſſarijs animali ſcilicet vt ſit ens non ſecundum ꝙ ſit eſſe melioꝛis : ſicut eſt de alijs ſenſibus reſiduis.Deinde dicit.viſus autem vt aſpiciat in aere: ꝛ aqua:ꝛ ſimiliter de guſtu ſcilicet ꝙ pꝛimo eſt pꝛopter appetitum cibi:auditus autem vt audiat rem.ideſt ſonos:ꝛ intelligat per eos in animalibus r[illegible]nabilibus ꝛ in alijs brutis in animalibus rationabilibus vt intelligant [illegible]ciones quas ſignificant verba:lingua autem vt notificet rem alio modo;[illegible]nnuit vt puto iuuamentum quod eſt in verbis non guſtus:hoc eniʒ iuuamentum magis apparet pꝛopter melius ꝙ̃ in guſtu:quoniam guſtus reputatur eſſe neceſſarius pꝛopter ſuam vicinitatem tactui.Alij autem ſenſus ſunt pꝛopter melius:ꝛ pꝛecipue viſus ꝛ auditus:ꝛ hoc eſt manifeſtum.

Finis libꝛoꝛum de Anima Ariſtotelis philoſophoꝛum pꝛincipis.

¶ Ariſto. Stragyrite De ſenſu ⁊ ſenſato. Liber vnicus.

QUoniam autem de anima ſecundum ſeipſam determinatum eſt prius: ⁊ de virtute qualibet ex parte ipſius: conſequens eſt facere conſiderationem de animalibus: ⁊ vitam habentibus omnibus: q̄ ſunt proprie et communes operationes eorum. A Que igitur dicta ſunt de anima ſubijciantur: de reliquis autem dicamus: ⁊ primum de primis. Uidentur autem maxima ⁊ communia ⁊ propria animalium communia eſſe ⁊ corporis ⁊ anime: puta ſenſus: ⁊ memoria: ⁊ ira ⁊ deſiderium: ⁊ omnino appetitus: ⁊ cum his gaudium ⁊ triſtitia: etenim hec fere, inſunt omnibus animalibus: cum his autem hoc quidem omniū ſunt vita participantium communia: hec vero animalium quibuſdam. Exiſtunt autem horum maxime quatuor cõiugationes ſole numero: velut vigilia: ſomnus: ⁊ iuuentus: ⁊ ſenectus: ⁊ reſpiratio: ⁊ expiratio: ⁊ vita: ⁊ mors: de quibus conſiderandum quid B eſt vnumquodq; eorum: ⁊ quibus pro cauſis accidit. Uerum phyſici eſt de infirmitate ⁊ ſanitate prima inuenire principia. Nec eñ infirmitatem nec ſanitatē poſſibile eſt fieri carentibus vita. Quare fere phyſicorum plurimi ⁊ medicorum qui magis phyſice artē proſequuntur: hi quidem finiunt ad ea que de medicina: hi vero ex his que de natura incipiunt de medicina. Quod autem omnia dicta communia ſint anime ⁊ corpori: non immanifeſtum eſt: omnia enim hec cum ſenſu accidunt: hec vero per ſenſum: quedā autem hec quidem paſſiones huius entes exiſtunt. hic vero habitudines hi autem conſeruationes: ⁊ ſalutaria hoc vero corruptiones ⁊ priuationes. Senſus autem quoniā per corpus ſit anime: manifeſtum eſt ⁊ per ſermonem ⁊ abſq; ſermone.

phyſici ē ꝺ īfirmitate ⁊ ſanitate prīa inuenire principia.

SEd de ſenſu ⁊ ſentire quid ſit: ⁊ quare accidit animalibus hec paſſio: dictum eſt prius in his que de anima. Animal autem ſecundum q̄ animal neceſſe eſt vnumquodq; habere ſenſum: per hoc enim determinamus animal eſſe: ⁊ non animal. Proprie autem ſecundum vnumquodq; tactus ⁊ guſtus inſequitur omnia C neceſſario. Tactus quidem propter dictam cauſam: in his que de anima. Guſtus vero propter eſcam: delectabile enim ⁊ triſtabile diſcernit ipſe circa eſcam: vt hoc quidem fugiat: hoc autem proſequatur: ⁊ omnino ſapor eſt nutritiue partis paſſio. Senſus autē qui per exteriora proficiſcentibus ipſorum inſunt quemadmodū odoratus auditus viſus: omnibus quidem habentibus vitam cauſa ſalutis inſunt: vt preſentia proſequantur alimentum: mala autem ⁊ corruptiua fugiant. Et habentibus autem prudentiam

Quare guſtus.

eius quod bene gratia: multas enim annunciant differentias ex quibus contemplabilium ineſt diſcretio et agibilium. Horum autem ipſorum ad neceſſaria quidem melior eſt viſus ⁊ ſecundum ſe: ad intellectum autem ⁊ ſecundum accidens auditus. Multas quidem differentias ⁊ multimodas viſus annunciat potentie: quia omnia corpora colore participant: quare et communia magis per hoc ſentiuntur. Dico autem communia / magnitudinem: motum: quietem: figuram: numerum: auditus autem ſoni tantum differentias: paucis autem ⁊ eas que vocis. Secundum vero accidens ad prudentiam auditus plurimam confert par-
D tem. Sermo enim audibilis exiſtens cauſa eſt diſcipline: non ſe-
Audit⁹ & diſcipline ſenſus. cundum ſe: ſed ſecundum accidens. Et nominibus enim conſtat: nominum vero vnumquodqꝫ ſymbolum eſt. Quare ſapientiores
E a natiuitate priuatorum vtroqꝫ ſenſu ſunt ceci: mutis ⁊ ſurdis.
¶ De virtute itaqꝫ quam habet ſenſuum vnuſquiſqꝫ dictum eſt.

¶ Capitulum ſecundum

In quibus autem habent fieri corporis inſtrumentis quidam quidem querunt que ſecundum elementa corporum: non potentes autem
F ad quatuor: quinqꝫ exiſtentibus coaptare cupiunt de quinto. ¶ Faciunt autem omnes viſum ignis: quia paſſionis cuiuſdam ignorant cauſam. Conſtricto enim ⁊ moto oculo videtur ignis lucere: hoc autem in tenebris videtur accidere vt palpebras ſuperuelantibus: fiunt enim et tenebre.

Opinio ponens ignē locū lo pdominari. Improbatio.

Motiui ſolutio. ¶ Habet autem dubitationem hoc ⁊ alia. Si enim non eſt lateſre ſentientem et videntem: viſibile quidem neceſſe erit ſe videre oculum: quare ergo quieſcente illo hoc non accidit. ¶ Cauſa
G quidem huius et obiectionis et putandi ignem viſum eſſe hinc ſumenda. Lenia enim in tenebris nata ſunt fulgere: non tamen lucem facere: oculi autem vocatum nigrum et medium lene apparet. ¶ Apparet autē hoc moto oculo: quia accidit quaſi duo fieri vnum: hoc autem celeritas facit motus: vt videatur aliud eſſe videns et viſum: quare et non fit niſi celeriter et in tenebris hoc accidat. Lene enim in tenebris natum eſt fulgere: quēadmodum quedam capita piſcium ⁊ ſepie turbedo: ⁊ lente moto oculo non accidit vt videatur ſimul vnum ⁊ duo eſſe videns ⁊ viſum: illo autem modo ipſe ſeipſum videt oculus: quemadmodum et in refractione. ¶ Quoniam ſi ignis eſſet quemadmodum dicit enim Empedocles et in Thimeo ſcribitur: et accideret vi-

Propter qd moto oculo duo apparent vnum.

Utrū viſio fiat ex mittendo. Platonis opinio.

dere exeunte: quemadmodum ex lucerna lumen: quare non ⁊
in tenebris videtur vtiqꝫ viſus. Dicere autem qđ extinguatur in
tenebus egrediens: ſicut Thimeus dicit vanum eſt omnino: que
enim extinctio luminis eſt: extinguitur enim aut humido aut fri
gido: calidum ⁊ ſiccum: qualis videtur quidem in carbonibus
ignis ⁊ flamma: quorum neutrum in lumine apparet exiſtens.
Si igitur eſt quidem: ſed propter debilitatem latet nos: oportet
per diem: ⁊ in aqua extingui lumen: ⁊ in glaciebus magis fieri
tenebras. Flamma enim ⁊ ignita corpora patiuntur hec: nunc b
autem nihil tale accidit. ¶ Empedo. autem videtur exiſtimare Emp. opi
ꝙ exeunte lumine ſicut dictum eſt prius videre: ait enim vt cum nio.
quis progreſſum meditans preparauit lucernam hyemalem per
noctem ignis ardentis accidens vt omnium ventorum impetus
prohibeat: ventorum enim ſpiritum diſpergit flantium: lumen
autem extra diſſiliens quanto magis expanſum fuerit illuſtrat:
per velum domitis radiis: ſic ꝙ miringis concitatum antiquuꝫ
lumen ſubtilibus: linteis diffunditur circulo per pupillam que
aque quidem profundum reuelauerunt circunfluentis: lumen
autem extra peruenit vt quando magis expanſum fuerit: aliquā
do quidem igitur ſic videre ait: aliquando autem de fluxionibus 3
his que ab his que videntur. ¶ Democritus autem quoniam Demo. opinio.
quidem aquam dixit eſſe: bene dixit: quia autem putauit ipſum
videre eſſe illam apparitionem non bene. Hoc autē accidit quo
niam oculus leuis eſt: ⁊ eſt non in illo: ſed in vidente: paſſio enim
refractio eſt. Sed omnino de apparentibus ⁊ de refractione non
dum ipſi manifeſtum erat vt videtur. Incongruum autem erat
⁊ non ſuperuenire ipſi dubitare quare ſolus oculus videt. Nul-
lum autem aliorum in quibus apparent idola: quod viſus nam- Q̄d aq̄ in
qꝫ eſt aque: verum quidem: non tamen accidit videre ſecundum oculo do
quod aqua eſt: ſed ſecundum quod eſt perſpicuum: quod ⁊ aque minetur.
⁊ aeri commune eſt. Sed magis ſeruabilius eſt aqua aere: ⁊ ma- 2
gis ſpiſſum. quare pupilla ⁊ oculus aque ſunt. ⁊ hoc eſt quod in
ipſis operibus manifeſtum eſt: videtur enim aqua quod diſcur-
rit corruptis oculis: et in omnino nouiter formatis frigiditate ex
cedens et claritate. et album oculi in habentibus ſanguinem
pinguem ⁊ craſſum: propter hoc eſt vt permaneat humidum in
coagulatum: et ideo corporis minime rigens eſt oculus: nulli
enim quod infra palpebras eſt vnquam riguit: animalium
vero que ſine ſanguine ſunt dure pellis ſunt oculi: et hoc facit
proportionem. Irrationabile autem omnino eſt exeunte quo-
dam viſum videre: et aut extendi vſqꝫ ad aſtra: aut quodam te-
nus prodeunte coadherere: ſicut quidaꝫ dicunt. Iſto enim me-
lius eſt in principio coniungi oculi: ſed et hoc ſtultum. Quid

enim cõiungi eſt lumen lumini: vel quomodo poſſibile eſſe hoc? Non quodlibet coniungitur cuilibet: ꝛ interius exteriori: quomodo miringa enim intus eſt. Quod quidē igitur ſine lumine impoſſibile eſt videre dictum eſt in alijs: ſed ſiue lumen ſiue aer eſt: quod eſt inter rem viſam: ꝛ oculū motus qui per ipſum facit videre: et
m rationabiliter quod interius aque eſt: aqua enim perſpicua eſt. Videtur autem ſicut exterius non ſine lumine ita ꝛ interius: perſpicuum enim oportet eſſe. Neceſſe ergo aquā eſſe: quia nō eſt aer. ¶ Nō enim in vltimo oculi in anima: aut anime ſenſitiuū eſt. Sed manifeſtum quoniam interius: quare neceſſarium: perſpicuum eſſe ꝛ receptibile luminis quod interius oculi. ꝛ hoc etiam ab accidētibus manifeſtum. Jam enim in quibuſdā vulneratis in bello iuxta tēpora: ita vt abſcinderentur pori oculi accidit fieri tenebras ſicut lucerna extincta: eo ꝙ quaſi lampas quedam abſciſa fuit perſpicuum vocatum pupilla. Igitur ſiquidem in his accidit ſicut diximus: manifeſtum ꝙ ſi oportet ſecundum hunc modum attribuere ꝛ aſſignare vnumquodqꝫ ſenſitiuorum vni elementorum: oculi quidē viſiuum aque exiſtimandum: aeris vero ſonorum ſenſitiuum. ¶ Ignis autem odoratus: quod enim actu odoratur hoc potē-
n tia odoratiuum: ſenſibile enim facit agere ſenſum: quare neceſſe eſt ipſum potētia prius exiſtere. Odor vero fumalis euaporatio eſt: fumalis autem euaporatio ab igne: propter quod eſt omne cerebrum in loco odoratus proprium ſenſitiuum. potentia enim calida que frigidi materia. Et oculi autem generatio eundē habet modum. A cerebro enim conſtat: cerebrum autem humidius ꝛ frigidius omnibus partibus corporis. Tactiuum autem terre: guſtatiuum vero quedam ſpecies tactus eſt: ꝛ ideo iuxta cor: ſenſitiuum eſt ipſorum: ſcilicet guſtus ꝛ tactus. Cor enim oppoſitū
o eſt cerebro: ꝛ eſt calidiſſimum partium. Et de ſenſitiuis quidem partibus corporis hoc modo ſit determinatum.

Quõ: exta ſenſibilia exterioribꝰ ꝓportionētur.

Sēſitiuū guſtꝰ ꝛ tactꝰ eſt iuxta cor.

¶ Capitulum tertium.

De ſenſibilibus autem his que ſecundum vnumquodqꝫ ſenſitiuum: puta: dico colore: ꝛ ſono: ꝛ odore: ꝛ guſtu: et tactu vniuerſaliter dictum eſt in his que de anima: que actio ipſorum in his que de anima: ꝛ quid operari ſecundum vnumquodqꝫ ſenſitiuorum. Quid autem oporteat dicere quodlibet eorum ſcilicet quid color: quid ſonus: quid odor quid ſapor: ſimiliter ꝛ de tactu conſiderandum eſt: ꝛ primum de colore. ¶ Eſt quidem igitur vnumquodqꝫ dupliciter dictum: hoc quidē actu: hoc
a autem potentia. Quomodo quidem igitur actu: color: ꝛ ſonus: ꝛ quomodo eſt idem vel alterum his que ſecundum actum ſenſibus: puta viſioni ꝛ auditioni: dictum eſt in his que de anima. Quid autem vnumquodqꝫ eorum exiſtens faciat ſenſum ꝛ actum nunc dicamus. Quemadmodum igitur dictum eſt de lumine in alijs ꝙ

ſit color perſpicui ſm actus: quando enim ineſt aliquid ignitū in perſpicuo: preſentia quidem lumē eſt: priuatio vero tenebre. Qđ B autem dicimus perſpicuum non eſt proprium aeris: aut aque: nec alicuius ſic dictorū corporū: ſed eſt quedā cōmunis natura et virtus: que ſeparata quidē non eſt: in his vero eſt et in aliis corporibus ineſt: in his quidē magis: in his autē minus. Quēadmodū ergo et corporū neceſſe eſt vltimū eſſe et huius luminis: quid igitur natura in indeterminato perſpicuo eſt: ipſius autē ꝙ corporibus C perſpicui vltimū: quod quidē erit vtiqꝫ aliquid palam eſt. Quod autem hoc ſit color ex accidentibus manifeſtū. Nam color in extremitate: aut extremitas eſt. Unde pythagorici epiphaniā colorem vocabant. Eſt quidē enim in corporis extremitate: ſed nō eſt extremitas corporis: ſed eandem naturā oportet exiſtimare que exterius coloratus hanc et interius. Uidetur autem aer et aqua colorata. etenim aurora tale: ſed ibi quidem quoniā indeterminato accidūt non eundem colorem habet accidentibus prope et longe: nec aer nec in aere. In corporibus vero niſi continens faciat transmutationem determinata eſt phantaſia colorum. Manifeſtum eſt igitur ꝙ ibi et hic idem ſuſceptiuum colorum eſt: perſpicuum ergo ſm ꝙ exiſtit in corporibus: ineſt autē aut plus aut minus: in omnibus colores facit permutari: qm̄ autem in extremitate color vtiqꝫ huiꝰ extremitas aliqua erit. Quare color vtiqꝫ erit D perſpicui extremitas in determinato corpore. Et ipſorum autem Diffõ coloris. perſpicuorum: puta aque: et ſi quid aliud tale quorūcūqꝫ videtur aliquis color proprius eſſe ſm extremitatē ſimiliter omnibus ineſt. Eſt ergo ineſſe perſpicuo hoc qđ quidē et in aere facit lumen: eſt autem non: ſed priuatū eſſe: quēadmodū igitur ibi: hoc quidē lumen: hoc vero tenebre: ita et in corporibus album et nigrū ineſt. De aliis autem coloribus iam diuidentes quot modis contingit fieri dicendum. Contingit enim ſecus inuicem poſitis albo et nigro: ita ꝙ vnumquodqꝫ eorum ſit inuiſibile propter paruitatem: quod autem ab ambobus viſibile ſic fieri: hoc enim neqꝫ album poteſt videri neqꝫ nigrū. Qm̄ autē neceſſe eſt quidē quendam colorem habere: neutrum autē horum poſſibile eſt. Neceſſe eſt cōmixtum eſſe et ſpeciem quandā coloris aliam: eſt quidē ergo ſic accipere plures eſſe colores ꝙ album et nigrum. Multos autem proportione: tria enim ad duo et tria ad quatuor: et ſm alios numeros eſt ſecus inuicem iacere. Hi autem omnino ſm nullā proportionem ſunt: ſed ſm abundantiam et defectum quendā incommēſurabilem. Eodem itaqꝫ modo oportet hoc habere conſonātiis. Qui quidem in numeris proportionatiſſimis colores quemadmodum ibi concordantias. Hi autem delectabiliſſimi colorū eſſe videntur veluti coccineus et puniceus: pauci autem tales propter E cauſam: propter quam quidem et ſymphonie pauce: qui autē nō

in numeris alij colores: vel etiam omnes colores in numeris eſſe
ordinatos: inordinatos autē ⁊ hos ipſos quando non puri ſunt:
ꝙ non ſunt in numero tales fieri. Unus quidem modus genera-
tionis colorum hic eſt. vnus autem apparere per alternos quem
admodum animalium pictores faciunt: alterum colorem ſuper
alterum manifeſtiorem ſuperponentes: quemadmodum quando
in aqua vel in aere aliquid volunt facere apparēs. ⁊ quemadmo
F dum ſol ſecundum ſe albus quidem videtur: per caliginem vero
⁊ fumum puniceus. Multi autem ⁊ ſic erunt colores eodem mo
do prius dicto: proportio enim erit vtiq; quedam eorum qui in
ſuperficie ad eos qui in profundo: quidam autem ⁊ omnino non
ſunt in proportione. Dicere autem ſicut antiqui defluxionem eſ
ſe colorem ⁊ videri propter talem cauſam incongruum: omnibus
enim modis per tactum neceſſe ipſis facere ſenſum. Quare mox
melius eſt dicere per moueri inter medium ſenſus a ſenſibili fie-
ri ſenſum: ꝙ tactu ⁊ defluxionibus intrinſecis. inuicem igitur ꝗ-
dem poſitis neceſſe ſicut ⁊ magnitudinem accipere inuiſibilem:
ita ⁊ temporis inſenſibile: vt lateant motus peruenientes et
vnum putetur eſſe per ſimul apparere: hic autē nulla neceſſitas
ſed qui in ſuperficie color immobilis exiſtens: ⁊ motus a ſuppoſi
to non ſimilem faciat motum: quare aliud apparebit: ⁊ nec albū
nec nigrum. Quare ſi non contingit nullam magnitudinem eſſe
inuiſibilem: ſed quamlibet ab aliqua diſtantia viſibilem: et hec
vtiq; quedam colorum commixtio. Et illo autem modo nihil ob
ſtat quin appareat quidam color cōmunis eis qui a longe. Quo
niam enim non eſt nulla magnitudo inuiſibilis in his que dein-
ceps conſiderandum eſt. Si autem commixtio eſt corporum non
ſolum ſecundum hunc modum quem putant quidam: ſolis ſe-
cus inuicem poſitis minimis immanifeſtis a nobis propter ſen-
ſum: ſed omnino omnium apud eſſe: ſicut in eis que de commi-
xtione dictum eſt vniuerſaliter de omnibus: illo enim modo mi-
G ſcentur hec ſolum quecunq; contingit diuidere ad minima: quē-
admodum homines equis aut ſemina: hominum vero homineꝫ
minimum: equorum vero equum. Quare horum ſecus inuicem
poſitione multitudo commixta eſt que ſimul vtroruq; hominuꝫ
non vnum vni equo non dicimus commiſceri. Quecunq; vero
non diuiduntur ad minimum horum commixtionem non cōtin
git fieri ſecundum hunc modum. Sed per commiſceri ex toto:
que quidem ⁊ commiſceri maxime nata ſunt: quomodo autem
hoc fieri poſſibile in his que de commixtione dictum eſt prius.
Simul autem que ſit neceſſitas commixtionis in illis: ⁊ colores
miſceri manifeſtum eſt: ⁊ hanc cauſam eſſe principalem ꝙ multi
ſunt colores: ſed non ſupernatationem nec ſecus inuicem poſitio
nem. Non enim de longe quidem: de prope autem non videtur

vnum commixtorum colorum:ſed vnumquodqꝫ. Multi autem
erunt colores:quoniam:multis contingit proportionibus com-
miſceri ſibijnuicem commixta:hoc quidem in minimis:hoc autē
ſecundum abundantiam ſolis:⁊ alia eodem modo:quo quidem
in ſecus inuicem poſitis coloribus:aut de ſupernatatione contin
git dicere ⁊ de commixtis. Sed qua de cauſa colorum ſpecies de
terminare ⁊ non infinite:⁊ ſaporum ⁊ ſonorum poſterius conſide
randum. Quid quidē igitur ſit color:⁊ qua de cauſa multi colo-
res dictū eſt. De ſono aūt ⁊ de voce prius in his q̄ de aīa dictū eſt.

Capitulum Quartum.

DE odore vero ⁊ ſapore dicendum:fere enim eadem
eſt paſſio:non eidem autem eſt vtrunqꝫ ipſorum.
Manifeſtius autem eſt ſaporum genus q̄ȝ odo-
rum. huius autem cauſa quoniam peiorem habe-
mus alijs animalibus odoratum:et ipſis ſenſibus
qui in nobis:tactum vero certiſſimum aliorum ani-
malium:guſtus vero tactus quidam eſt:que quidem igitur aque
natura vult ſapor eſſe:neceſſe eſt itaqꝫ in ipſa aqua habere gene-
ra ſaporum inſenſibilia propter paruitatem ſm ꝙ Empedocles
dicit:vel materiam talem ineſſe:quemadmodum panſpermia ſa-
porum:⁊ omnia quidem ex aqua fieri. Alia quidem ex alia par
te vel nullam habentem differentiam aquā faciens cauſam eſſe:
ac ſi calidum ⁊ ſolem dicat quis. Horum autem ſicut Empe-
docles dicit multum apertum mendacium:videmus enim com-
mutari per calorem ſapores oblatis fructibus ad ſolem:⁊ igni-
tis tanquam non ab aquis trahere ſapores tales factos:ſed in
ipſo fructu tranſmutatos et reſudantes et iacentes propter tem-
pus:auſteros a dulcibus:⁊ amaros:⁊ omnimodos factos:⁊ de-
coctos:⁊ ad omnia ſaporum genera vt eſt dicere tranſmutatos.
Similiter autem ⁊ panſpermie manifeſtam eſſe aquam impoſ
ſibile:ex eodem enim videmus ſicut ex eſca factos alios ſapo-
res. Reſtat igitur in pati aliquid aquam tranſmutari:quod qui-
dem igitur non a calidi ſolis virtute accipit hanc virtutem quaꝫ
dicimus ſaporem:manifeſtum eſt. Subtiliſſimum enim omnium
humorum aqua eſt:⁊ in ipſo oleo:ſed protenditur oleum plus q̄ȝ
aqua propter viſcoſitatem:aqua autem fragilis eſt:quare ⁊ gra-
uius eſt ſeruare aquam in manu q̄ȝ oleum:qm̄ autem calida fa-
cta aqua:non apparet aqua ingroſſata ipſa:manifeſtum quoniā
alia quedam vtiqꝫ erat cauſa. Sapores enim in fructibus hi exi
ſtentes groſſitudinem habens omnes magis calidum:aut con-
cauſam. Apparent autem ſapores quicunqꝫ quidem in fructi-
bus hi exiſtentes ⁊ in terra. Quare multi philoſophorum an-
tiquorum dicunt talem eſſe aquam per qualemcumqꝫ terram
tranſeat:et hoc manifeſtum eſt in ſalſis aquis maxime. Sal

Manifeſtiꝰ ē ſaporū genꝰ q̄ȝ odorum.
Empedo. opinio
Democriti ⁊ Anax. opinio.
Improbatio Empe. 3
Improbatio Anax. et Demo. 2
M Cāſaporꝫ ſm Ariſt.
primū ſignum.

enim quedam terre ſpecies eſt: ⁊ que per cinerē colate ipſo amaro
exiſtēte amarū faciūt ſaporē. Sunt quoqꝫ fontes multi: hi q̇dem
amari: illi vero acuti: hi aūt omnimodos habentes ſapoꝛes ali-
Secundū ſignum quos. ¶ Rationabiliter itaqꝫ in naſcentibus fit ſapoꝛ genus ma
xime. Pati enim natum eſt humidū quemadmodū ⁊ alia a cōtra
rio: contrarium autem ſiccū: qꝛ ⁊ ab igne patitur quid. Sicca eñ
ignis natura. Sed pꝛopꝛiū ignis calidū eſt: terre vero ſiccuꝫ: ſicut
dictum eſt in his que de elementis. Qua quidem igitur ignis et
qua terra: nihil natū eſt facere, vel pati: nec aliquid quicqꝫ. Qua
autem ineſt contrarietas in vnoquoqꝫ hec omnia ⁊ faciunt ⁊ pa-
tiuntur. Quemadmodum ergo qui lauant in humido coloꝛes ⁊
ſapoꝛes: talem faciunt habere aquam: ſic ⁊ natura ſiccum ⁊ ter-
renum ⁊ perſpicuum ⁊ terrenum colans: ⁊ mouens per calidum:
quale quid humidum facit. ¶ Et hoc eſt ſapoꝛ facta a dicto ſic-
N co paſſio in humido guſtus ſm potentiam alteratiua in actum.
Sapoꝛis diffinitio. Ducit enim ſenſitiuum ad hoc potentia pꝛeexiſtens. Non eñ ſm
dicere: ſed ſm ſpeculari eſt ſentire. Quoniam autem non omnis
ſicci: ſed nutritiui ſapoꝛes paſſiones ſunt: aut pꝛiuationes opoꝛtet
ſumere hinc: neqꝫ ſiccum ſine humido: neqꝫ humidum abſqꝫ ſic-
co. Eſca enim ipſis animalibus nihil vnum ſolum: ſed commixtū
neqꝫ ipſis plantis: ſed mixtum. Et ſunt oblati cibi animalibus:
tangibilia quidem ſenſibilium augmentum facientia ⁊ decremē-
tum. Hoꝛum enim cauſa calidum: aut frigidum oblatum: hec eñ
O faciunt ⁊ augmentum ⁊ decrementum. Nutrit autem ſm ꝙ guſta
Oia nutri bile oblatum: Omnia enim nutriuntur dulci ſimpliciter, vel com
untur dul mixto. Opoꝛtet quidem igitur de his determinare in his que de
ci ſimpliciter vel generatione: nunc autem quātum neceſſe tangere de ipſis. Cali
cōmixto. dum enim augmentat ⁊ ſtruit nutrimentum: eo ꝙ leue quidē at-
trahit: amarum autem ⁊ ſalſum relinquit pꝛopter grauedinem.
Quod itaqꝫ facit in exterioꝛibus coꝛpoꝛibus caloꝛ exterioꝛ: hoc
quidem natura animalium ⁊ plantarū: quare nutriuntur dulci.
P Commiſcentur autem alij ſapoꝛes ad cibum eodem modo ſalſo
Cur ſal in cibis. ⁊ acuto pꝛo condimento: hec autem pꝛopter contrahere: eo ꝙ ni
mis nutritiuum ſit dulce ⁊ ſupernatatiuum. Quemadmodū au-
tem coloꝛes ab albi ⁊ nigri cōmixtione ſunt: ſic ⁊ ſapoꝛes a dulci
⁊ amaro: ⁊ ſm pꝛopoꝛtionem etiam: eo ꝙ magis vel minus vnuſ
quiſqꝫ eſt: ſiue ſm quoſdam numeros commixtiones ⁊ motus: ſi
ue indeterminate. ¶ Qui autem delectationem faciunt commix
ti hi in numeris ſolum: qui quidem enim pinguis eſt dulcis ſa-
poꝛ: amarum vero ⁊ ſalſum fere idem ſunt. Ponticus vero ⁊ au
ſterus: ⁊ ſtipticus: ⁊ acutus in medio. Fere enim equales ſpecies
humoꝛum ⁊ coloꝛum facit. Septem enim amboꝛum ſpecies ſi q̇s
ponat ſicut rationabile: liuidum nigrum aliquid eſſe. Relinqui-
tur enim flauum quidem albi eſſe quemadmodum ⁊ vnctuoſum

eſt dulcis: puniceum ꝛ alurgon: ꝛ viride ꝛ clarium in medio albi ꝛ nigri. Alij vero mixti ex his: ꝛ queadmodum nigrum eſt priuatio in perſpicuo albi: ita amarum ꝛ ſalſum dulcis in nutrimentali humido. Quare ꝛ cinis amarum combuſtorum omnium: exhalatum enim eſt ex ipſis potabile. ¶ Democritus autem ꝛ plurimi phyſiologorum quicunqꝫ dicunt de ſenſibilibus incongruiſſimum aliquid faciunt. Omnia enim ſenſibilia tangibilia faciunt. etenim ſi hoc taliter ſe habeat manifeſtum eſt ꝙ ꝛ aliorum ſenſuum vnuſquiſqꝫ tactus quidam eſt: hoc autem quod impoſſibile ſit non difficile eſt diſcernere. Amplius autem communibus ſenſuum omnium vtantur quaſi proprijs: magnitudinem enim ꝛ figuram ꝛ aſperum ꝛ lene. ¶ Amplius autem acutum ꝛ obtuſum ꝙ ꝛ in glebis communia ſunt ſenſuum: ꝛ ſi non omnium: ſed viſus ꝛ tactus. Quare ꝛ de his decipiuntur: de proprijs autem non decipiuntur: velut viſus de colore ꝛ auditus de ſono: quidā autem propria ad iſta reducunt: quemadmodum Democritus album quidem ꝛ nigrum: hoc quidem aſperum dicit eſſe: hoc vero lene eſſe. Ad figuras autem reducit ſapores. ¶ Quamuis autē nullius vel magis viſus eſt cognoſcere communia. Si ergo guſtus magis: minima quidem certiſſimi ſenſus eſt diſcernere circa vnumquodqꝫ genus: quare oportebat guſtum ꝛ alia communia ſentire maxime ꝛ figuram eſſe diſcernentiſſimum. Amplius ſenſibilia quidem omnia habent contrarietatem: veluti in colore nigro album ꝛ in ſapore dulci amarum. Figura autem figure non putat eſſe contrarium: cui enim polygonarum circunferens contrarium. Amplius ꝛ figuris exiſtentibus infinitis neceſſe eſt ſapores eſſe infinitos: quare hi quidem tantum faciet ſenſum: hic vero non faciet. De ſapore quidem igitur ꝛ guſtabili dictum eſt: alie namqꝫ paſſiones ſaporum propriam habent conſiderationem in philoſophya que de plantis.

Q Cucinis amarus. Democ. improbatio.

R Antiquorum īprobatio circa ſenſibile proprium nō ē deceptio: ſꝫ circa cōe. Nulli⁹ vel magis viſus eſt cognoſcere cōmunia.

S Minima quidē certiſſimi ſenſ⁹ ē diſcernere circa vnū quodqꝫ gen⁹.

¶ Capitulum de Odoribus. Quintum.

EOdem vero modo debet intelligere ꝛ circa odores. Quod enim facit in humido ſiccum: hoc facit in genere alio enchimum humidum in aere ꝛ aqua ſimiliter: commune autem de his: nunc quidem dicimus perſpicuum: eſt autem odorabile non ſecundum ꝙ perſpicuum: ſed ſecundum ꝙ lauabile vel mundabile enchime ſiccitatis. ¶ Non enim ſolum in aere ſed in aqua quod odorans eſt: manifeſtum autem in piſcibus ꝛ oſtracodermijs: videntur enī odorare: nec aere exiſtente in aqua: ſupernatat enim aer cum infuerit: nec ipſa reſpirantia. ¶ Si quis ergo ponat aquam ꝛ aerē vtraqꝫ hūida erit: vtiqꝫ que in humido enchimi ſicci natura odor ꝛ odorabile tale. Quoniam vero ab enchimo paſſio eſt: manife-

A Nō ſolū ī aere: ſꝫ in aq̄ odoratus eſt.

B Odor ꝓpriū ſuſceptiuum eſt odoris.

ſtum eſt per habentia ⁊ non habentia odorem. Elementa enim inodorabilia velut ignis: aer: terra: ⁊ aqua: quia ſicca ⁊ humida

Elemēta ſūt inodorabilia. B

eorum enchima non ſunt: niſi ꝙ commixtum faciat: propter qđ et mare habet odorē: habet enim humorem ⁊ ſiccitatem: ⁊ ſal magis intus odorabile eſt. Manifeſtat autem etiā ꝙ ab iſtis effluit oleum: vtrum autem terre eſt magis. Amplius lapis inodorabile achimus: ligna autem odorabilia enchima ⁊ horum aquatica minus. Amplius in eis que metalla: vt aurum inodorabile: achimum enim es autem odorabile ⁊ ferrum: quando autem exuerit humidum inodorabiliores ſcorie ſunt omnium: argentum vero ⁊ ſtagnum his quidem magis odorabilia: his vero minus / aquatica enim.

C

Opio antiquorū de odore.

Dicitur autem a quibuſdam fumalis euaporatio eſſe odor: communis exiſtens terre ⁊ aeri: ⁊ omnes dicunt ſuper hoc de odore. Quare ⁊ Heraclitus ſic dicit: ꝙ ſi omnia entia fumus fiant nares vtiqꝫ diſcernent. Ad odorem autem omnes inferunt: hi quidem tanꝗ̄ exhalationem: hi vero ſicut euaporationem: hi autem vtraqꝫ.

D

Uapor eſt hūiditas quedam.

¶ Eſt autem vapor quidem humiditas quedam: fumalis vero exhalatio ſicut dictū eſt: cōe eſt aeri ⁊ terre: ⁊ conſtituitur ex illo quidem aqua: ex hac vero quedam terre ſpecies.

E

Qđ odor nō ſit vapor: nec fumalis euaporatio.

¶ Sed neutrum horum videtur: vapor enim aqua eſt: fumalis vero euaporatio impoſſibile eſt in aqua fieri: odorant enim et in aqua ſicut dictum eſt prius. Amplius euaporatio dicitur ſimiliter effluxionibus. Si igitur nec illa bene: nec iſta bene. Quoniā igitur cōtingit recipere humidum: ⁊ illud quod in ſpiritu: ⁊ illud quod in aqua: ⁊ pati aliquid ab enchima ſiccitate non immanifeſtum: etenim aer humidus natura eſt. Adhuc autem ſiquidem ſimiliter faciat in humidis ⁊ in aere: quemadmodum lauatum ſiccum: manifeſtum ꝙ oportet proportionales eſſe odores humoribus. ſed adhuc hoc in quibuſdam accidit: etenim acetoſi et dulces ſunt odores. ⁊ auſteri: et pontici: et craſſi: ⁊ amaris proportionales dicat vtiqꝫ quis putridos: quare quemadmodum illa difficilis potationis putrida diſſana pueſta ſunt. Manifeſtum ergo quoniam ꝙ in aqua ſapor: hic in aere et in aqua odor.

F

Propter qđ frigus odores et ſapores hebetat.

¶ Et propter hoc frigus et conglutinatio et ſapores hebetant: et odores exterminant. Calidum enim quod mouet ⁊ generat auferunt infrigidatio et conglutinatio.

G

De ſpēbꝰ odoris.

¶ Species autem odorabilis due ſunt: non enim ſicut quidam dicunt non ſpecies odorabilis: ſed ſunt. Determinandum autem quomodo ſunt et quomodo non ſunt. hoc quidem eſt ſecūdū ſapores ordinatum ipſorum ſicut dictum eſt ⁊ delectabile ⁊ triſte habent ſecūdum accidēs. Quoniā enim nutritiui paſſio eſt: appetentibus quidem odorabiles odores eorum ſunt: plenis autem ⁊ nihil egentibus non delectabiles neqꝫ odores: et eſca habens odores quibuſcumqꝫ non delectabilis neqꝫ his. Quare iſte quidem velut diximus: ſecundum ac-

cidens qui dem habebit delectabile ⁊ triſte propter quod omni-
bus ſunt cõmunes animalibus. Quidã autẽ ſm ipſos delectabi
les odorũ ſunt: queãdmodũ illi qui florum. nihil enim magis vel
minus ad eſcam aſſequũtur nec conferunt ad deſideriũ quicq̃:
ſed contrariũ magis. Uerum enim eſt q̃ Empedo. vituperans
trattum dixit: quando lentem decoquis non infundas in irion.
Qui autem nunc cõmiſcent ad potationes: tales virtutes vim
faciunt per vſum delectationi donec vtiq̃ a duobus ſenſibꝰ fiat
delectabile: queãdmodũ vnum ⁊ ab vno. Hoc quidẽ igitur odo- y
rabile hominis proprium eſt. quod autem ſm ſapores ordinatus Odorabi
⁊ aliorum animalium ſicut dictum eſt prius: ⁊ illorum quidem: q̃ le hois p
ſm accidens habent delectabile diuiduntur ſpecies ſecũdum ſa- prium.
pores: iſtius autem non iam propter naturam ipſius eſſe ſecun- z
dum ipſam delectabilem aut triſtem. Cauſa autem propriuꝫ eſſe De cã reu
hominis talem odorem propter frigus quod circa cerebrũ. Frigi matiſmi.
do enim natura exiſtente cerebro ⁊ ſanguine qui circa illud eſt in
anguſtis venis exiſtente ſubtili ⁊ puro: de facili autem infrigida-
bili propter quod ⁊ cibi fumoſitas infrigidata propter locum in-
firmantia rehumata facit hominibus propter quod facta eſt iſta
ſpecies odoris: nihil enim aliud eſt opus ipſius q̃ꝫ hoc: hoc autẽ
facit manifeſte. ¶ Cibus enim delectabilis exiſtens ⁊ ſiccus et ꝛ
humidus multotiens infirmans eſt. ¶ Qui autem ab odore ſm Quiſodo
ſeipſum odor operi quomodocunq̃ ſe habeat vtilis vt eſt dicere rũ eſt me
ſemper. Et propter hoc fit per reſpirationem non omnibus: ſed lior.
hominibus ⁊ ſanguinem habentibus: velut quadrupedibus: et
magis participantibus naturam aeris. Aſcendentibus namq̃
odoribus ad cerebrum propter leuitatem caloris que in ipſis ſa-
nius habent circa locum hunc. Odoris namq̃ virtus natura ca- propter
lida eſt. Utitur namq̃ natura reſpiratiõe ad duo: vt operoſe qui- quid re
dem ad thoracis adiutorium vt aduenticie ⁊ ad odorem. Reſpi- ſpiratio.
rante enim ſicut ex tranſitu facit per nares motum proprium au- w.
tem hominis nature tale genus odoris: quia plus cerebruꝫ ⁊ hu
midius habet aliis animalibus vt ſm magnitudinem: propter
hoc enim ⁊ ſolum vt eſt dicere ſentit aliorum animalium homo:
⁊ gaudet florum ⁊ talium odoribus. commenſuratur enim coruꝫ
calor ⁊ motus ad hyperbole eius que in loco frigiditatis ⁊ humi
ditatis eſt. Aliis vero quecunq̃ pulmonem habent per reſpira-
re alterius generis odoris ſenſum diuidit natura: vt non duo
ſenſitiua faciat: ſufficit enim. ¶ Quoniam quidem et vt reſpi-
rantibus quemadmodum hominibus vtrorumq̃ odorabilium
aliis alterorum ſolum exiſtens ſenſus. Que vero non reſpirant
quod quidem habent ſenſum odorabilis manifeſtum eſt. Et
enim piſces: et entemorum genus omne diligenter ſentit de
longe propter nutritiuam: ſpeciem odoris remota multum-

propria eſca: quemadmodū apes faciunt ad mel ⁊ paruarum for
micarum genus: quas vocant quidā ſenipas ⁊ marinorū purpu=
Dubitatio. re ⁊ aliorū multa taliū animaliū acute ſentiunt eſcā propter odo
N rem. ¶ Propter quod vtiq̧ dubitabit aliquis quomodo ſentiūt
odorem ſi ſpirantibus quidē omnibus ſit ſpirare vno modo. hoc
enim videtur in reſpirantibus accidens omnibus: illorum autē
nullum reſpirat: ſentiūt tamen ſi nō aliquis preter quinq̧ ſenſus
Solutio. O alius: hoc autē impoſſibile: odorabilis enim olfatus: ⁊ illa vero
hoc ſentiunt. ¶ Sed nō forte eodem modo: ſed reſpirātibus qui
dem ſpiritus aufert ſuperiacēs: quemadmodū cooperculū quod
dam. Quare non ſentiunt non reſpirantia. his autem non reſpi=
rantibus ablatum eſt hoc quemadmodū in oculis. Quedam enī
animalium habent palpebras: quibus nō reuelatis minime poſ=
ſunt videre. Que autem habent duros oculos non habent: qua
re non egent vllo quod illa reuelet: ſed vident a facultate exiſten
te in illis ſtatim. Similiter autem ⁊ aliorum animalium quodli=
bet non indignantur de his que ſm̄ ſeipſa fetidorum ſm̄ odorem
niſi quid accidat corruptiuum exiſtens: ab his autem corrumpit̄
ſimiliter. Quemadmodū homines a carbonū fumo patiunt̄ gra
uedinem capitis: ⁊ corrūpuntur multotiens ſic a ſulfuris virtute
⁊ corrūpuntur alia animalia: ⁊ fugiunt propter paſſionem. ipſam
autem ſm̄ ſeipſam nō curant feditatem: q̄uis multa creſcentiū
fetidos habent odores: niſi ꝙ conferat ad guſtum vel ad eduliū
illis. Uidentur autem ſenſus qui eſt odorandi in paribus exiſtē=
tibus ſenſibus. ⁊ numero habente mediū imparis: ⁊ ipſe medi⁹
eſſe tactiuorum: quemadmodū tactus eſt guſtus: ⁊ per alia ſenſi
tiuorum vel vt viſus ⁊ auditus. Quare ⁊ odorabile nutritiuorū
eſt paſſio quedam: hoc autem in eodem genere: ⁊ audibilis aut ⁊
viſibilis: quare ⁊ in aere ⁊ in aqua odorantur: quare eſt odorabi=
le cōe aliquid amborū horum: ꝙ ⁊ tactuali ineſt ⁊ pſpicuo ⁊ audi
bili. Quare rationabiliter aſſimilata eſt ſiccitati in humido ⁊ fu=
ſili velut tinctura quedam eſſet ⁊ lotura. Quomodo quidem igi
P tur ſpecies oportet diſcere: ⁊ quomodo non opꝫ odorabilis in tan
Pythagoricoꝝ opinio. Improbatio. tum dictū eſt. Qd autē quidā pythagoricoꝝ dicunt nō eſſe ratio
nabile: nutriri nam q̧ dicunt quedā aialia odoribus. ¶ Primum
quidem enim videmus qm̄ cibum opꝫ eſſe compoſitū: etenim ea
nutrita non ſunt ſimplicia: quare ⁊ ſuperfluitas fit cibi: aut in ip
ſis aut extra ſicut in plantis. Amplius vero neq̧ aqua vult ipſa
ſola nutrire incommixta exiſtens: corporale enim aliquid oportet
eſſe conſtitutiuum. Amplius multo minus rationabile aerē cor=
pulentum fieri. Cum his autem quoniam omnibus eſt animali=
bus locus receptiuus cibi: a quo quando cibus ingreditur reci=
pit corp⁹. Odorabilis autem ſenſitiuū in capite ⁊ cum ſpirituali
intrat fumoſitate: quare ad ſpiratiuum vadet vtiq̧ locū. Quod

quidem igitur non confert ad nutrimentū odorabile ſm ꝙ odorabile: manifeſtū. qḋ tamen ad ſanitatē: ⁊ ex ſenſu ⁊ ex dictis manifeſtum eſt. ¶ Quare ꝙ ſapor in nutritiuo ⁊ ad nutriendū: hoc eſt ad ſanitatem odorabile: ſecundum vnumquodqꝫ ſenſitiuum quidem ergo determinetur hoc modo.

¶ Capitulum ſextum.

Utrū q̄litates ſenſibiles in finitū diuidantur. A

Obiiciet autē aliquis ſi omne corpus in infinitū diuidit ⁊ paſſiones ergo ſenſibiles: puta color: ⁊ ſapor: odor: et grauedo: ⁊ frigiditas: ⁊ calidū. ⁊ lene: ⁊ durū: et molle. ¶ Aut impoſſibile: actiuū enim eſt vnūquodqꝫ ipſorū ſenſus: in eo enim ꝙ poſſunt mouere illum dicūtur oīa: quare neceſſarium ſenſum in infinita diuidi ⁊ omnem magnitudinem eſſe ſenſibilem. Impoſſibile enim albū quidē videre: non autē quantum.

Ad ptem negatiuā B

¶ Si enim non ſic: continget vtiqꝫ aliquod corpus nul'ū habens colorē: neqꝫ grauedinē: neqꝫ talem aliam paſſionem: quare nec omnino ſenſibile. hec enim ſenſibilia ſunt. Senſibile igiꝛ erit compoſitū: nec ex ſenſibilibus ſed neceſſe: non eñ ex mathematicis.

Ad ptē affirmatiuā

C ¶ Amplius cui adiudicabim⁹ hoc autē cognoſcem⁹ niſi intellectui: ſed non intelligibilia. Nec eñ intelligit intellectus que exterius non cum ſenſu. Sed ſi hoc habent ſic videꝛ teſtificari illis que indiuiſibiles faciunt magnitudines: ſic quidē vtiqꝫ ſoluetur ſermo: ſed impoſſibile eſt: dictum eſt enim prius in ſermonibus qui ſunt de motu.

Scd'a ad idē ratio.

¶ De ſolutione autē eorū ſimul manifeſtum erit: ⁊ quare terminate ſpecies coloris ⁊ saporis ⁊ ſonorū et aliorū ſenſibilium. D Quorū quidem enim ſunt vltima neceſſe eſt terminata eſſe que intus: contraria autē vltima. Omne enim ſenſibile habet contrarietatem velut in colore albū ⁊ nigrū: in ſapore dulce ⁊ amarū: ⁊ in aliis itaqꝫ omnibus vltima ſunt que cōtraria.

Terminate ſūt ſpecies q̄litatum ſenſibilium.

¶ Continuū quidem igitur ad infinita diuidiꝛ in equalia: ad equalia vero finita: quod autem non ſm ſe continuum in ſpecies finitas. Quoniam ergo paſſiones quidem vt ſpecies dicendū. Exiſtunt autem in continuitate: ⁊ in his ſumendum: quia ꝙ potentia: ⁊ ꝙ actu aliud. Et propter hoc decimum milleſimū milii latet viſum: quamuis viſus ſuperueniat: ⁊ qui in dyeſi ſonus latet quāmuis continuus exiſtens auditur omnis cauſat⁹: diſtantia vero intus exiſtentis ad vltima latet. Similiter aūt ⁊ in aliis ſenſibilibus parua omnino: potentia namqꝫ viſibilia ipſa: actu autem non: quando non ſeparauerit: etenim ineſt potentia que pedalis bipedi: actu itaqꝫ diuiſa. Separate autem tante ſupabūdantie rationabiliter quidem vtiqꝫ ⁊ reſoluuntur in contingētia veluti minimus ſapor mari infuſus: quinimmo quoniaꝫ neqꝫ ſenſus ſuperabundantia ſm ipſam ſenſibilis nec ſeparata. potentia enim ineſt diſcretiori ſuperabundantia: nec tamen ſenſibile ſeparatum erit actu ſentiri: ſed tamen erit ſenſibile: potentia enim

E

Ex hoc vꝛ ponere minima.

eſt iam ⁊ actu erit adueniens. Quod quidem igitur quedam magnitudines ⁊ paſſiones latēt: ⁊ propter quam cauſam: ⁊ quomodo ſenſibilia: ⁊ quomodo non: dictum eſt. Cunq́ʒ autem vtiq́ʒ in exiſtentia: ſic quanta quedam ſint vt actu ſenſibilia ſint: ⁊ non ſolum ꝙ in toto: ſed ⁊ ſeorſum finita neceſſe eſſe ſecundum aliquē numerum ⁊ colores ⁊ ſapores ⁊ ſonos. ¶ Obiiciet autem vtiq́ʒ aliquis igitur: perueniunt autem ſenſibilia aut motus quia ſenſibilibus qualitercunq́ʒ fiat ſenſus quando operetur in medium primo: quemadmodum odor videtur facere et ſonus: propinquus enim prius ſentit aliquid odorem: et ſonus poſterius ictu venit graue: ita ⁊ viſibile ⁊ lumen. ergo ne. ¶ Quemadmodum ⁊ Empedocles dicit: attingere prius ꝙ a ſole lumen ad medium priuſquam ad viſum: aut ad terram. Putabitur autem vtiq́ʒ hoc rationabiliter accidere: motum enim videtur: ab aliquo in aliquid. Quare neceſſe eſt quoddam tempus eſſe in quo moueatur ab altero in alterū. tempus autem omne diuiſibile: quare erat quando non videbatur: ſed adhuc ferebatur radius in medio. ¶ Et ſi omne ſimul audit ⁊ audiuit: ⁊ omnino ſentit ⁊ ſenſit ⁊ non eſt generatio eorum: ſed ſunt abſq́ʒ fieri: tamen nihilominus quemadmodum ſonus iam facto ictu nondum apud auditum. Manifeſtat autem hoc ⁊ literarum transfiguratio: quemadmodum facta latione in medio. nō enim videntur dictum audiuiſſe: quia transfiguratur aer delatus. Sic ergo ⁊ color ⁊ lumen. non enim in eo quod quocunq́ʒ modo habet hoc videre: hec vero videtur quemadmodum equalia ſunt: nullum enim oportet alicui vtrūq́ʒ eſſe: equalibus enim factis non differt vel prope vel longe eſſe adinuicem. ¶ Uel circa ſolum quidem ⁊ odorēʒ hoc accidere rationabile quemadmodum enim aer ⁊ aqua continua quidēʒ: partibiles autem amborum motus: propter quod ⁊ eſt quidem vt idem audierat primus extremuſq́ʒ ⁊ odoret: eſt autem quomodo non. Uidetur autem quibuſdam eſſe obiectio ⁊ de his. impoſſibile enim dicunt quidam alium per alium audire idem: ⁊ videre ⁊ odorare. Non enim poſſibile eſſe multos ⁊ ſeorſum exiſtentes audire ⁊ odorare. Intercipiens enim ipſum ipſius eſſe vel mouens primum: puta chotonium vel thus vel ignem eundem ⁊ vnum numero ſentiunt omnes. Id autem quod iam proprium alterūʒ numero: ſpecie autem idem. Quare ſimul multi vident: ⁊ odorāt: ⁊ audiunt. Sunt autem nec corpora hec: ſed paſſio ⁊ motus quidam. Non enim vtiq́ʒ hic accideret: neq́ʒ ſine corpore. ¶ Et de lumine autem alia eſt ratio per ineſſe: vt aliquid lumen eſt: ſed non motus aliquid: omnino autem nec ſimiliter in alteratione ſe habet: ⁊ latione: lata namq́ʒ rationabiliter prius in medio attingunt. Uidetur autem ſonus lati eſſe cuiuſdam motus: quecunq́ʒ vero alterantur non adhuc ſimiliter: contingit enim ſimul totūʒ

Marginal notes: F Utrū ſenſibile pri⁹ perueniat ad mediū ꝙ ad ſenſum. — G Empedo. opinio. — H Remotio reſponſionis. — I Solutio prima. — L De lumie

alterari: ⁊ non dimidium prius: velut aquam ſimul omnem coagulari attinet ſi fuerit multum quod calefit aut coagulatur: habitum ab habito patitur: primum autem ab ipſo faciente tranſmutari neceſſe: ⁊ ſimul alterari: ⁊ ſubito. Eſſet autem vtiq; et guſtare quemadmoduȝ odor ſi in humido eſſemus ⁊ remotius: aut tangere ipſum ſentiremus: rationabiliter autem quorum eſt intermedium ſenſitiui nō ſi ſimul omne pati niſi in lumine propter predicta: propter hoc autem ⁊ dicimus videre: lumen autem faciat videre.

Vtrū ꝯtingat duos ſīl ſētire ī eodē diuiſibili tp̄e

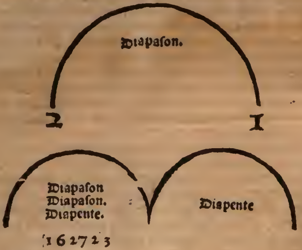
Capitulum ſeptimum.

ESt autem ⁊ alia quedaȝ obiectio talis circa ſenſus: vtrum contingit duos ſimul ſentire in eodem: ⁊ indiuiſibili tempore: vel non. Si autem ſemper maior motus minorē depellat: propter quod delata ſub oculis nō ſentiunt: ſi fuerint in aliquid vehementer intendentes: vel timentes: vel audientes multum ſonum. hec ita q; ſupponatur: ⁊ quod vnumquodq; magis eſt ſentire ſimpliciter exiſtens quam commixtum velut vinum intemperatum: et mel: ⁊ colorem: ⁊ notam ſolam quam in diapaſon: quia obſcurant ſeinuicem: hec autem faciunt ex quibus vnum aliquid fit: ſi itaq; maior minorem motum depellit: neceſſe ſi ſimul ſint ⁊ ipſum minus ſenſibilem eſſe quaȝ ſi ſolus eſſet. Aufertur enim aliquid minoris commixtione ſiquidem magis omnia ſimplicia ſenſibilia ſunt. Si igitur equales fuerint altere exiſtentes neuter erit ſenſibilis: obſcurat enim alter alterum: ſimplicem autem non eſt ſentire: quare aut nullus erit ſenſus vel alter ex vtriſq;: quod quidem videtur fieri ex commixtis: ⁊ quomodocū q; commiſceantur. Quoniam ergo ex quibuſdam quidem fit aliquid: ex quibuſdam vero non fit: talia autem que ſub alio ſenſu: commiſcētur enim quorum vltima contraria: non eſt autem ex albo ⁊ acuto vnum fieri: niſi ſecundum accidens: ſed non ſicut ex acuto ⁊ graui ſimphonia. Ergo nec contingit ſentire ipſa ſimul. Equales enim exiſtentes motus ipſorum exterminabunt inuicem: quoniam vnus non fit ex illis. Si vero inequales melior faciet ſenſum. Adhuc ſi duo magis ſentiet ſimul vtiq; anima vno ſenſu: quorum vnus ſenſus velut acutum ⁊ graue. Magis enim ſimul motus vnius ipſe ipſius quam duorum: puta viſus ⁊ auditus. Vno autē ſimul duo nō eſt ſentire: ſi non mixta fuerint. Mixtura enim vnum vult eſſe: vnius autem ſimul vnus ſenſus: vnus autem ſimul ipſe: quare neceſſe eſt ſimul mixta

Maior mot⁹ ſemꝑ minorē depellit. M

R Scḋa rō.

ſentire: quia vno ſenſu ſm actum ſentit. Unius quidem enim nu mero qui ſm actum vnus: ſpecie autem qui ſm potentiam vnus ⁊ ſi vnus ergo ſenſus qui ſm actum vnum illud dicet: commiſceri ergo neceſſe ipſa. Quando ergo non fuerint mixta duo erunt ſenſus qui ſm actum: ſed ſm vnam potentiam: ⁊ indiuiſibile tempus neceſſe eſt vnam eſſe operationem: vnius enim qui ad ſemel vſus ⁊ motus vnus: vna autem potentia: non ergo cōtingit duo ſimul ſentire vno ſenſu. At vero ſi ea que ſub eodem ſenſu ſimul impoſſibile ſi ſint duo: palam ꝙ minus adhuc que ſm duos ſenſit: contingit ſimul ſentire velut album ⁊ dulce: videtur enim ꝙ idem vnū numero omnino nullo alio differre niſi in eo ꝙ ſimul: ꝙ autem ſpecie vnum iudicante ſenſu ⁊ modo. Dico autem hic quia forte album ⁊ nigrum alterum ꝙ proprium idem iudicabit ⁊ dulce ⁊ amarum idem quidem ipſe ab illo autem alius ſed alicui vtrumq̨ cōtrariorum: eodem autem modo ſibiipſis coelemētaria: puta ſicut guſtus dulce: ita viſus album: ⁊ ſicut iſte nigrū: o ita ille amarum. ¶ Amplius ſi contrariorum motus contrarij: ſi
Tertia rō mul autem contraria in eodem ⁊ atomo non contingit eſſe: ſub ſenſu autem vno contraria ſunt velut dulce ⁊ amarum non contingit ſentire ſimul: ſimiliter autem palam ꝙ neq̨ que non cōtraria. hi quidem enim albi ſunt. hi autem nigri. ⁊ in alijs ſimiliter velut ſapor: hi quidem dulces: hi vero amari: nec que commixta ſimul proportiones enim ſunt oppoſitorū velut diapaſon ⁊ dia-

pente niſi ſicut vnum ſentiaꝛ: ſic autē vna proportio extremitatū fit: aliter aūt nō. erūt enī ſimul: hi quidē multi ad paucū vel impa ris ad parē: hec autē pauci ad multum: vel paris ad impareꝫ. Si vero plus adhuc diſtant abinuicem ⁊ differunt: coelemētaliter quidem

quidem dicta in alio genere q̄ que in eodem genere. Dico autē — p Antiquorū rñſio.
puta dulce ⁊ album voce coelementaria: genere autem alia. Dul
ce vero a nigro multo amplius ſpecie differunt quam album: ad
huc vtiq̄ minus contingit ipſa ſimul ſentire q̄ que genere: qua-
re ſi non hec: nec alia. ¶ Quod autem dicunt quidam coꝝ qui
circa ſimphonias: quoniam non ſimul quidem pertingunt ſoni.
Uidentur autem ⁊ latent: cum tempus inſenſibile fuerit vtrum — Q
recte dicitur vel non. Forte enim vtiq̄ dicet aliquis: ⁊ nūc ex hoc — Reprobatio.
putabit ſimul videre ⁊ audire vnum aliquod: quia intermedia tē
poꝛa latent his. ¶ Aut hoc non verum neq̄ contingit tempus
eſſe inſenſibile nullum neq̄ latere: ſed omnia quecunq̄ contingit — Nullū tēpus ē inſenſibile.
ſentire. Si enim quoniam ipſe ſeipſum ſentit vel alium in conti-
nuo tempoꝛe non contingit tunc latere quia eſt: eſt autem aliquid
in continuo: ⁊ tantum, quantum omnino inſenſibile eſt: manifeſtū
ꝙ tunc latebit vtiq̄ ſi eſſet ipſe ipſum: ⁊ quod videt ⁊ quod ſen-
tit: ⁊ ſi ſentit. Amplius nec vtiq̄ erit: nec tempus nec vlla res que
ſentit in quo non ſit: quia in huius aliquo: vel quia iſtius aliquid
videt. Si quidem eſt aliqua magnitudo ⁊ tempoꝛis ⁊ rei ſenſibi-
lis omnino pꝛopter paruitatem. Si enim totam videt ⁊ ſentit to-
to continuo tempoꝛe: non eo ꝙ in huius aliquo aut ꝙ huius ali-
quod detur ſi eſt aliqua magnitudo auferatur. a. g. b. in qua non
ſentiebatur: non ergo in huius aliquo: vel iſtius aliquid velut ter
ram videt: totam: quoniam hoc ipſius ⁊ in anno ambulat: quo-
niā in hac parte ipſius. At vero in. g. b. nihil ſentit: eo ergo ꝙ in
huius aliquo. ſ. a. b. ſentit dicitur totum ſentire. a. b. ⁊ totam ea-
dem enim ratio ⁊ in. a. g. ſemper enim in aliquo ⁊ aliquid: totum
autem non eſt ſentire. a. g. b. Omnia quidē igitur ſenſibilia ſunt
ſed non videntur quecunq̄ ſunt: ſolis enim magnitudo videtur:
⁊ ꝙ quattuoꝛ cubitoꝛum a longe: ſed non videtur quantuncunq̄.
Sed aliquando indiuiſibile videtur non indiuiſibile: dicta autē — R Solutio pꝛopria.
eſt cauſa in anterioꝛibus de hoc. Quod quidem igitur nullū eſt
tempus inſenſibile manifeſtum ex his. ¶ De pꝛius autem dicta
obiectione conſiderandum vtrum contingit ſimul plura ſentire:
aut non contingit: ſimul autem dico in vno indiuiſibili tempoꝛe
adinuicem. Pꝛimum quidem igitur vtrum ſic cōtingat ſimul qui
dem: altero autem anime ſentire ⁊ non indiuiſibili: ſic autem in-
diuiſibili vt omni exiſtente continuo: vel, quoniam pꝛimum qui-
dem ea que ſecundum vnum ſenſum velut dico viſum ſi eſt alio
ſentiens alium ⁊ alium coloꝛem: pluresq̄ partes habebit ſpem
eaſdem: etenim quod ſentit in eodem genere eſt. Si autem quia
⁊ oculi duo dicat aliquis nihil pꝛohibere ſic: ⁊ in anima dicendū:
quia foꝛte ex his quidem vnum aliquid fit: ⁊ vna operatio ipſo-
rum: ibi autem ſiquidem vnum quod ex ambobus illud ſentiens
erit: ſi autem ſeparatim non ſimiliter ſe habebit. Ampli⁹ ⁊ ſenſus

Magnitudo.

idem plures erunt. ſicut ſiquis ſcientias indifferẽtes dicat: neq̨ enim operatio erit ſine virtute: que ſecundum ſeipſaꝫ: neq̨ abſq̨ hac erit ſenſus. Si autem hoc in vno et indiuiſibili ſentit: mani-feſtum quod ⁊ alia: Magis enim contingebat hec ſimul pluri-ma q̃ꝫ genere altera. Si itaq̨ alia quidem dulce: alia vero albũ ſentit parte anima: aut quod ex iſtis vnum aliquid eſt vel non vnum: ſed neceſſe. vna enim quedam ſenſitiua eſt ps eius: ergo illa vnius: nullam namq̨ ex iſtis vnum. Neceſſe ergo vnũ aliq̇d eſſe anime quo omnia ſentit ſicut dictum eſt prius: aliud autem genus per aliud igitur ſm ꝙ indiuiſibile eſt ſecundum actũ vnũ eſt: dulcis ⁊ albi: quando vero diuiſibile factum fuerit ſecunduꝫ actum alterum: vel quemadmodum in rebus ipſis contingit: ita et in anima idem ⁊ vnum numero album et dulce eſt: et alia mul-ta: ſed non ſeparabiles paſſiones abinuicem: ſed eſſe alteruꝫ vni cuiq̨: ſimiliter ergo ponendum ⁊ in anima idem ⁊ vnum eſſe nu-

Indiuiſi-bile ñ pōt ſentiri.

mero ſenſitiuum omnium ſecundum eſſe tamen alterum ⁊ alte-rum: horum quidem genere: horum vero ſpecie: quare et ſentiet vtiq̨ ſimul eodem ⁊ vno: ratione autem non eodem. ¶ Quoniã autem ſenſibile omne magnitudo eſt: ⁊ non eſt indiuiſibile ſenſi-bile: manifeſtum eſt enim vnde quidem non videbitur infinita diſtantia: vnde autem videbitur finita. Similiter autem audibi-le et odorabile ⁊ quecunq̨ non ipſa tangentes ſentiunt. Eſt itaq̨ aliquod vltimum diſtantie: vnde non videtur et primum vnde videtur. Hoc itaq̨ neceſſe indiuiſibile eſſe: quod in vlteriori qui-dem non contingit ſentire exiſtens: in citeriori autem neceſſe ſen-tire: ſi itaq̨ aliquid erit indiuiſibile ſenſibile: cum ponatur in vlti-mo vnde eſt: vltimo quidem non ſenſibile: primo autem ſenſi-bile: ſimul accidet viſibile eſſe et inuiſibile eſſe: hoc autem impoſ-ſibile. ¶ De ſenſitiuis quidem igitur et ſenſibilibus quomodo habent: et communiter: et ſecundum vnumquodq̨ ſenſitiuum di-ctum eſt. Reliquorum autem primo conſiderandum de memo-ria ⁊ reminiſcentia ⁊ ſomno.

Virtutes i aialib⁹ exi-ſtẽtes di-uerſificãt ſꝫ fortitu-dinẽ et re-miſſionẽ. vi͛ op. 7. ph. 20. c.

VIrtutes quidem ſenſibiles. quedam ſunt neceſſarie in eſſe animalis: et quedam ſunt propter melius: et omnes iſte diuerſantur ſecundum fortitudinem ⁊ remiſ-ſionem. Tactus autem et guſtus ſunt neceſſarij: auditus ve-ro ⁊ viſus ⁊ olfatus ſunt propter melius: per guſtum cũ di-ſtinguitur cibus conueniens a nõ conuenienti: ⁊ per tactum diſtinguuntur et ea que corrumpunt totum corpus ex extrinſeco: ⁊ ea que conſeruant corpus. Alij vero ſenſus non ſunt innati diſtinguere talia: et ideo non ſunt neceſſarij: ⁊ oẽs iſte virtutes cõueniũt in hoc ꝙ actio earum

non completur niſi per inſtrm: ⁊ appropriat tactui ⁊ guſtui: hoc ꝙ nō indigent medio: alij aūt indigēt medio. ¶ Inſtrm aūt ꝟtutis viſibilis eſt oculus: et in iſto inſtro dominatur aqua que eſt terra diaphana: ⁊ fuit tale vt in eo deſcribantur forme ſenſibilium ſicut in ſpeculo: et ideo pars glatialis eſt valde clara ⁊ alba: et manifeſtum eſt quod iſtud inſtrm valde neceſſarium eſt in comprehenſione iſtarum virtutum. Iſtud autem inſtrm non agit niſi qñ fuerit in ſua complexione nāli nullo adueniēte turbāte ipſuꝫ. ¶ Et ideo iracundus in hora ire ⁊ hñs calorē aſcendentē recipiet ide corruptionem ſui viſus: et forte videbit vnum duo propter motū cōtingentē ſpiritui apud irā: quoniaꝫ qñ pars recipiēs formā mouet ⁊ venerit ad ſuū locum ex alia parte deſcribetur forma in ſcđa parte: et adhuc non abſciſa eſt a prima parte. et ſic vna forma apparebit due: ſicut forma ſolis cadens ſuper aquam currentem apparebit due. ¶ Et qꝛ iſtud inſtrm. ſ. oculus non agit niſi quando fuerit in tēperamēto ſue cōplexionis: ideo accidit ꝙ quādo fuerit infrigidatū a reb⁹ extrinſecis infrigidatione intēſa vt viſus debilitetur: et ideo obſcurat oculus in locis in quib⁹ eſt multa nix aut mlta aqua: ⁊ ideo apparent ripe maris turbide pauce lucis: ⁊ ſimiliter loca niuis. ¶ Qñ igit calor oculi aut frigus fuerint intēſa plus ꝙ ſm naturā: ſtatim viſus debilitabit: et iſta actio actionū oculi eſt partis grādinoſe aquoſe: ⁊ complexio iſtius partis eſt cā perfecte viſionis. ¶ Et ꝑpter hāc cām fuerunt palpebre poſite in bonis oculis. ſ. ad conſeruandam cōplexionem coꝝ a rebus extrinſecis: ſicut vagina gladij: ideo ꝗ maiorem ⁊ groſſiorem hꝫ palpebrā magis inſpiciet in remoto: qꝛ cōſeruāt illam partem a calore extrinſeco ⁊ a frigore. ¶ Et ideo multa alalia inſpiciūt a remoto pl⁹ ꝙ hō ꝑpter groſſitiem palpebrarū. ¶ Inſtrm aūt auditus eſt aer impoſitus auri: et quanto magis aer iſte fuerit ſubtilior ⁊ perfectioris ꝗetis: tāto magis actio eius erit perfectior. ¶ Et ſilr inſtrm olfatus eſt aer impoſit⁹ naſo: inſtrm guſtus eſt lingua: tactus autem caro. ¶ Et eſt proprium omibus inſtris ſenſuum hoc ꝙ nihil hñt in actu ex eis ꝗ ꝯprehēdūt niſi inſtrumentum tactus ꝗ cōponit ex ꝗlitatibus ꝗs ꝯprehēdit: et ideo nō comprehēdit niſi a res intenſas ꝑꝑ ſuū tēperamentū: ⁊ ꝑꝑ hoc quantomagis caro fuerit temperata: tantomagis comprehendit ꝗlitates ſimplices. ſ. calidu ꝫ: frigidum: ſiccum ⁊ humidū: ⁊ ideo homo eſt inter oīa aīalia melioris tactus: et maxime manus. ſ. caro palme: ⁊ maxime caro indicis: lingua ꝟo nullum hꝫ ſaporem in actu: et ideo qñ ibibit a quibuſdā humorib⁹ corrumpit guſtus: ⁊ ſilr. eſt de inſtris alioꝝ ſenſuum: ⁊ cā in hoc dr in lib. de aīa: ⁊ eſt ꝓprium inſtris trium ꝟtutū. ſ. auditus: et viſus: ⁊ olfatus ꝙ attribuunt ſimplicibus: oculus aūt aque ⁊ auditus aeri et olfatus parti ignee fumoſe: et ideo olfatibilia ſanant cerebrū frigidum ꝑꝑ calorem fumi. Dictum eſt igit de proprijs inſtris iſtoꝝ ſenſuum. ¶ Dicamus igitur de medijs quib⁹ indigent iſti tres ſenſus: ⁊ de conſequentibus eorum et medium quo vtuntur iſti ſenſus eſt: aut aer in animalibus agreſtibus: aut aqua in animalibus aquoſis: ⁊ manifeſtum eſt quod iſti tres ſenſus indigent medio: quoniam quando ſenſibile poſitum fuerit ſuper ſenſum non comprehendentur ab eo: et ſimiliter quando inter eos et ſenſibilia interiacent corpora groſſa non apta vt ſint media: et vniuerſaliter apparet quod medium neceſſarium eſt iſtis ſenſibus ex hoc quod cum medium corrumpetur: corrumpetur et actio eorum: ⁊ ideo proprium eſt medio vt ſit de genere inſtrumentorum propriorum ſcilicet vt ſit recipiens ſenſibilia aliquo modo rum receptionis inſtrumentorum: ⁊ cauſa in hoc apparebit quando declarata fuerit natura ſenſuum: quibus appropriantur media et pro-

A
Appropꝛa tur guſtui ⁊ tactui ꝙ nō īdigēt medio.

opp. vide 2. de aīa 115.

Propter ꝗd irata vnū appa ret duo.

B
Qui groſſiorē hñt palpebrā magiſ a remotiſ iſpiciunt.

Eſt ꝓpriū iſtris ſenſuū ꝙ nihil hñt actu ex hiſ ꝗ ꝯphēdūt ꝑter iſtrm tact⁹. vid 3. de aīa c. 66.

a Uide. 2. de aīa. 118

Idē. 2. de aīa. 114.

prium viſui inter iſtos tres eſt hoc: ꝙ cū medio indiget luce: nō.n. videt in obſcuro: ⁊ cū in aere acciderit fumus aut vapor q̃ ꝓhibeāt tranſitū lucis: debilitatꝫ viſio. ¶ Et ideo cū homo iraſcitꝫ ⁊ excitatur calor in oculo obſcurat viſus ꝓpter vaporem: ⁊ lux nō ē in oculo per nām oculi: ſꝫ intrat ipſum ab extrinſeco: et ſi eēt de eius nā tūc videret in obſcuro: ⁊ iō accidit ei qui claudit oculos ⁊ poſt aperit vt nō vere videat niſi poſtq̃ viſus eiꝰ fuerit illuminatus: ⁊ accidit viſui vt videat rē viſione ſpūali intrīſecꝰ: anteq̃ videat ipſam ab extrinſeco: ⁊ poſt declarabimꝰ cām in hoc: ⁊ iſta viſio nō accidit in maiori parte niſi in obſcuro: ⁊ apud quietē: ⁊ ē ꝓpriū huic ꝯprehēſioni ꝙ non ſit bona niſi in tēperata luce: nō in intenſa luce: nꝫ in pauca. ¶ Declaratum eſt igitur ꝙ ꝓpriū ē tribꝰ ſenſibus ꝯprehēdere ꝑ mediū: et ꝙ ꝓpriū ē viſui habere pñtiam corporis lucidi: vt dcm̄ eſt de lucido ⁊ diaphanitate in li. de aīa: ⁊ neceſſariū eſt: vt rete intrinſecus retiū oculi illuminetꝫ ab aqua q̃ eſt intra oculū: ſicut aqua illuminetꝫ ab aere. Uirtꝰ enim ſenſibilis eſt in orizonte iſtius retis in parte cranei: non in parte aeris: ⁊ ideo iſta retia .ſ. tunice oculi ꝯſeruāt virtutē aīe que ſunt media inter illaꝫ ⁊ aerem. ¶ Et ſignū eiꝰ ꝙ neceſſe ē viſui lucē puenire ad iſta retia ē: q: qñ contingit hoi percuſſio ſuper palpebram: ſtatim obſcurabitꝫ ocls: ⁊ extinguetꝫ lux que eſt in oculo: ſicut extinguitur candela ⁊ nihil videbit: et qñ declarabimus quomodo fit comprehenſio ab iſtis ſenſibus: tunc declarabuntur iſte res. ¶ Et cum declarata ſunt propria iſtarum virtutum in inſtrumentis et medijs: dicendum eſt de ſenſibilibus particulariter. In li.n. de anima dictum eſt de eis vlr. Illic eñ dictū fuit ꝙ ſenſibilia propria viſui ſunt colores: ⁊ auditui ſoni: ⁊ olfatui odores: et guſtui ſapores: et tactui tangibilia: remanet ergo notificare naturas eorum. ¶ Dicamus ⁊ ergo ꝙ elementa diuerſantur ſecundum multitudinem ⁊ paruitateꝫ diaphanitatis. U.g. aer ⁊ aqua: diaphanum autem eſt innatum recipere lucem et perfici ab illa: ⁊ cum diaphanum receperit lucem: fiunt ex hoc colores diuerſi ſm fortitudinem ⁊ debilitatem lucis ⁊ paucitatem ⁊ multitudinem diaphanitatis. ¶ Et hoc manifeſtum eſt ex coloribus diuerſis factis quādo lux ſolis adunatur cum nubibus. illi enim colores fiunt ab albedine lucis propter debilitatem lucis ex nigredine nubium. Uerbi gratia: colores qui ſunt in iride. Neceſſe eſt igitur vt color fiat ex admixtione corporis lucidi cum diaphano: et quia omnia compoſita fiunt ex quatuor elementis et diaphanū ex elementis eſt aqua ⁊ aer: ⁊ lucidū eſt ſolus ignis: ⁊ hoc eſt qñ fuerit mixtus: ⁊ ideo neceſſe ē vt colores ſint cōpoſiti ex iſtis duabus naturis .ſ. nā diaphani ⁊ nā illuminoſi: ⁊ ꝙ diuerſitas iſtaꝝ duaꝝ nāꝝ in quantitate ⁊ qualitate faciat diuerſitatē coꝝ. ¶ Color igitur albus fit ex admixtione ignis clari cum elemento quod eſt valde diaphanum .ſ. aere. Et color niger fit ex igne turbido qui admiſcetur cum elemento minime diaphanitatis .ſ. terra: et colores medij inter album et nigrum diuerſantur propter diuerſitatem iſtorum duorum ſm magis ⁊ minus .ſ. corporis lucidi ⁊ corporis diaphani: ⁊ ideo color albus ⁊ niger ſunt elementa colorum .ſ. mediorum: et qꝛ hoc manifeſtum eſt de colore: et color ē in ſuperficie corporis terminati: neceſſe eſt vt color ſit finis diaphani terminati ſm ꝙ eſt diaphanum terminatū: ⁊ per hoc diſtinguitur color a luce. Lux eniꝫ eſt perfectio diaphani non terminati: ⁊ color non fit in compoſito ex vicinitate partium minimarum diaphanarum que ſunt in elementis ſicut quidam dicebant. Nihil enim fit ex elementis ſecundum vicinitatem: ſed ſm complexionem vt dictum eſt in lib. de generatione. ¶ Et quia lux non apparet niſi in corpore diaphano opinati ſunt pythagorici quod generatio

lucis:non eſt corporum luminoroſum per ſe:niſi apd adunationem lucis
cum alio corpore:ſicut eſt diſpoſitio de igne. Ignis enim non lucet niſi qñ
adunatur cum alio corpore. Et differentia inter ignē ⁊ corpora celeſtia in
hoc eſt manifeſta. Et ex hoc qđ dictum ē de eſſentia coloris apparet ꝙ aer
primo recipit colorem:deinde cōducit eū ad viſum ſm ꝙ eſt diaphanū lu-
cidū. ¶ Et ſignū ꝙ aer patiť a colore ⁊ recipit eū eſt hoc ꝙ apparet de co-
loratione eiuſdem rei ſm illud per qđ tranſeunt nubes lucide. V.g. ꝙ quā-
do nubes pertranſeunt per plātas virides multotiēs coloranť par tes ꝑ
colorē illarum plantarū. Qm̄ aūt colores fiūt ex admixtione ignis cū cor-
poribus diaphanis:et ꝙ lux nō eſt cauſa tantū in inductione colorū ad
viſum:ſed in eſſe eorum manifeſtū eſt:⁊ dico etiā:qm̄ quēadmodum color
albus eſt vilior luce cum ſit ex ea:ita etiam alij colores albo ſunt viliores
et nigro cum fiant ex eis. ¶ Et quia colores fiunt ex albo ⁊ nigro ſm ma-
gis et minus:et diuerſantur in hoc diuerſitate infinita ſecundū materiam
ideo fuit neceſſe vt colores ſint infiniti in natura:qm̄ quantuncūqꝫ fuerit
imaginata ratio intrinſeca in eis aliquem modum mixtionis extrahet na
tura:licet ratio intrinſeca non poterit ꝓnūciare hunc modum. ¶ Et ideo
ars in hac intentione ſicut.d. Ariſto. eſt minor nā. Artifex enī qui poteſt
aſſimilare ſe nature ſm ſuum poſſe eſt melior. ¶ Et ideo eſt ratio ſpiritua
lis per quam ⁊ ex qua natura agit quod agit:et extrahit qđ extrahit nihil
hꝫ quod prohibeat naturam a cōprehenſione eius qđ dat ei:ſicut ē diſpō
in ratione ſpirituali intrinſeca per quam agit artifex. Anima em̄ beſtialis
exiſtēs in animalibus non impedit actiones nature:ſed gaudet et delecta
tur per illud qđ natura extrahit de coloribus et ſonis:quia ſunt exiſtētes
in anima beſtiali in potentia:qꝛ cum natura extrahit eos ⁊ ducit in actū:
tunc anima beſtialis gaudet per cōprehenſionē eoꝝ. Ratio aūt ſpiritua-
lis extrinſeca per quam agit ars ꝓhibeť ab aīa beſtiali:et ideo nō ꝯprehē
dit artifex ex eis que dat ei ratio ſpiritualis niſi paſſiones et accidentia
que acquirunt ex rebus quas dat natura:et ideo res priores in cognitio
ne apud artificem ſunt poſteriores in eſſe:econuerſo diſpoſitioni apud na
turam. ¶ Et etiam artifex eſt extra rem natura autem eſt intra ꝓ hoc igiť
differt ars a nā:⁊ iō colores tincture quos rō extrinſeca pōt dicere ſunt fi-
nite:colores aūt ꝗ ſunt in rōne extrinſeca fere ſunt infiniti:⁊ iō colores et
tincture multi ſunt a nā quos tinctores nō pñt inuenire. Ars.n. qꝛ ꝯſequi
tur nām ⁊ ꝓcedit a poſt:ſm nos apud nām aūt poſterior:iō nō cōprehē-
dit ex illis ordinib⁹ ꝗ ſunt apud nām:niſi ordines ꝗ ſunt multū remoti ad
inuicē inter quos ſunt multi ordines apud nām. Declaratū eſt igiť quare
eſſe coloꝝ in nā eſt aliđ ab eē coꝝ in arte. ¶ De ſonis aūt dcm̄ ē in li. de aīa
de odorib⁹ aūt ⁊ ſaporib⁹ determinādū eſt hic. ¶ Dicam⁹ igiť ꝙ manife-
ſtū eſt ꝙ nullū elīntoꝝ hꝫ ſaporē:⁊ odorē:⁊ ꝙ ſapor et odor ſūt admixti ſm
ꝙ eſt admixtū:et qꝛ forma cuiuſlibet admixti attribuiť dñio alicui⁹ quali
tatis quatuor:et conſiderandum eſt cui ꝗlitati attribuiť ſapor:in corpore
ſaporoſo. ¶ Dicamus igitur qꝛ guſtabile eſt nutrimētum aīalū:⁊ nutri-
mētū eſt ſīle aīali:et corp⁹ aīalis attribuitur dñio calidi⁹ et humidi;:iō ſa
por attribuitur caliditati ⁊ hūiditati.nā enim humidi magis ꝯuenit nāe
animalis ꝙ̄ nāe terre. ¶ Et ſignū ꝙ nā hūidi eſt cā ſaporis in mixto eſt ꝙ
guſtabilium quedam ſunt ſaporoſa in potentia:⁊ quedam in actu. Sapo
roſa aūt in actu ſunt hūida in actu:ſicca vero in actu ſunt ſaporoſa in po
tentia:et non fiunt ſaporoſa in actu donec fiant humida in actu. V.g. ſal:
ſal enim non eſt ſaporoſum:donec humefiat ⁊ diſſoluantur:⁊ cum ita ſit ſa
por neceſſario fuit ex mixtione ꝑtis ſicce cū ꝑte humida:qñ fiunt digeſta

D Ignis nō lucet niſi cū aduna tur cum a lio corpe. Idem.4. ce.cō.32.

E De ſapo rib⁹. Nullū ele mentorū hꝫ odore aut ſapo rē.16.2. de aīa.ꝯ.07

ex calore aliqua digõne:⁊ modi ſapoꝝ diuerſant̃ ſm̃ diuerſitatem horum duorum in paucitate ⁊ multitudine. Dulcedo ergo attribuit̃ caliditati et humiditati. Amaritudo autem caliditati ⁊ ſiccitati: aut frigiditati ⁊ ſiccitati in reſpectu humiditatis dulcedinis:⁊ ſapores qui ſunt inter iſtos fiũt

F

De odoribus. ex his duabus naturis:ſicut colores fiũt ex albo ⁊ nigro. ¶De odoribus autem apparet ꝙ materia coꝝ ſit ſapor:q̃ fit ex admixtione ſiccitatis cum humiditate. Appet.n.per inductionẽ ꝙ oẽ hñs odorem hʒ ſaporem. Et qꝛ odores ſunt de genere vapoꝝ fumoſoꝝ:⁊per hũc modũ defert eos aer:nõ attribuuntur ſiccitati ⁊ caliditati qui fit ex ſiccitate mixta cum humiditate habente ſaporem ſm̃ ꝙ habet saporẽ. ¶Et teſtat̃ ꝙ n̄r odorabilium eſt fumoſa:hoc qđ multa non habent odorẽ:⁊cũ appropinquauerint igni habebunt odorem:p hunc modũ hʒ hõ ꝓpriũ in cõprehẽdẽdo odores p malaxationes. Iſtud enim inſtr̃m p ſuã caliditatẽ ⁊ ſiccitatẽ innatũ eſt mouere hanc ſubſtãtiã a re guſtabili:et ideo appet ꝙ hõ melius diſtinguit dr̃ias ſenſibilium olfatus q̃ȝ cetera aĩalia:⁊ tñ multa aĩalia fortius cõprehẽdũt odores ex remoto. Dictum eſt igit̃ de ꝓprietatibus inſtroꝝ iſtoꝝ ſenſuuȝ. Perficiendus eſt igitur ſmo in qualitate ꝯprehẽſionis. de hoc.n. vtr deciſũ fuit in li. de anima. ¶Dicamus igit̃ ꝙ opiniones antiquoꝝ in ꝯphenſiõe ſenſibilium ſunt quatuor. Quarum vna eſt opĩo dicẽtiũ ꝙ forme ſenſibiliũ

Pri^a opi^o Platonis. ſunt in anima ⁊ in actu:⁊ ꝙ non acquirũt eas ab extriſeco:⁊ ꝙ forme extrinſece ſolummodo excitant ⁊ faciunt rememorari illud qđ tenet ex eis:⁊ iſta eſt opinio Plato. aut fere.

Scd^a opinio. ¶Scđa aũt eſt opĩo dicẽtiũ ꝙ non eſt ĩ anima aliquid ſenſibilium in actu:ſed acq̃rit ea ab extrinſeco:et iſti diuidunt̃ in duo. Quidam.n. dicũt ꝙ acquiſitio formaꝝ extrinſecaꝝ eſt acq̃ſitio corporalis non ſpiritualis.ſ. ꝙ eſſe earũ in aĩa erit ſm̃ diſpõnẽ ſm̃ quã extra animam ſunt. Illi aũt qui dicunt ꝙ cõprehẽſio rerũ extrinſecaꝝ et acquiſitio earum eſt acquiſitio ſpũalis:ſunt bipartiti. Quidã enim dicũt ꝙ in cõprehenſione earum non indigẽt medio. Dicũt.n. ꝙ anima cõphẽdit ſuum ſenſibile extrinſecum:⁊ mouendo ſe ad ipſum ⁊ ſupponendo ſe illi: et iſti ſunt opinantes viſionem eſſe per radios exeũtes ex oculo ad rẽ viſaȝ. quidam aũt dicũt ꝙ aĩa recipit ſuũ ſenſibile mediãtibꝰ mediĳs. Pꝛĩo.n. recipiunt ea media.⁊ poſtea reddunt illud ad ſenſum cõem:et indifferẽter ſiue medium fuerit inſtr̃m:aut corpus extrinſecũ. ¶Dicẽtes aũt ꝙ aĩa non indiget medio:habent duas rõcinationes vt narrauit Ari. ¶Quaꝝ vna ẽ ꝙ hic ſi non reciperent medium ⁊ non mouerent̃ ad ſenſibilia nõ indigerent motu forti apud ſentire. ¶Et ſcđa eſt ꝙ ſi forme ſenſibiles venirent ad animam per mediũ:tũc aĩa non poſſet recipe ex formis niſi q̃tum additur illi. ¶Dicẽtes vero radios exeuntes ab oculo hñt rõnes ſufficiẽtes et fortior earum eſt hoc ꝙ ponunt in aſpectu.ſ. qđ cãe viſiõis ⁊ eiꝰ qđ accit in viſione ſunt linee radiales recte aut reflexe aut conuerſe. et hi quidem ponunt qđ viſio fit p figuram pyramidalem exeuntẽ ab oculo ⁊ pueniẽtẽ ad rem viſam. Iſti igitur exiſtimauerũt qđ iſte linee ⁊ figure non pñt deſcribi niſi in corpore exeunte ab oculo et eſt radius. ¶Nos autem dicimꝰ qđ viſus et quod accidit ei non fit cõplete niſi p hmõi lineas ⁊ pyramidem et iſtud quidem eſt verũ:ſʒ dicimus ꝙ iſte mẽſure nulli hñt ſubm niſi medium diaphanum. hoc.n. corpꝰ innatũ eſt recipe formã ⁊ colorẽ hoc mõ receptionis. Modo aũt dicẽdũ eſt qđ de impoſſibꝰ ꝯtingẽtibꝰ huic opĩoni:⁊ quod.d. Ari. faciendum eſt poſt. ¶Mõ aũt dicamꝰ qđ qui.d. qđ forme ſenſibilium ſunt exñtes in aĩa in actu:⁊ qđ non indigẽt extriſecis ſenſibilibꝰ niſi ad rememorationem:falſum eſt:qm̃ ſi iſte forme eſſent in ea actu:tunc non indigerent formis extinſecis in ſentiendo eas:⁊ tũc neceſſe eſt ſentire

ſenſibilia añq̄ ſentiret ea extrinſec⁹:⁊ etiā ſi ita eſſet:tūc inſtrīa eſſent ocioſa ⁊ ſuꝑflua. Natura aūt nihil facit ocioſe. ¶Sermo aūt dicentiū ꝙ forme ſenſibiliū imprimunť in aia impſſione corꝑali deſtruiť ꝑ hoc ꝙ aia recipit formas ꝯtrariorū inſimul:⁊ hoc nō tm̄ inueniť in aia:ſȝ ī medijs. Appet.n. ꝙ ꝑ eādē ꝑtē aeris recipit vidēs ꝯtraria.ſ.albū ⁊ nigrū:⁊ hoc etiā qd̄ vr̄ ꝙ maxima corpa cōprehēdunť a viſu ꝑ pupillā:lȝ ſit ita ꝑua:adeo ꝙ cōprehēdit medietatē ſphere mūdi eſt ſignū ꝙ nō exiſtūt colores ī ea ſm̄ extēſionē corporalē ſȝ ſpūalē. ¶Et ideo dr̄ ꝙ iſti ſenſus nō cōprehēdūt intētiones ſenſibiliū niſi abſtractas a mā. Nō.n.apphēdūt intētionē coloris niſi abſtractā a mā:⁊ ſilr olfat⁹ ⁊ ſaporis ⁊ aliorū. ¶Et cū declaratū eſt hāc cōprehēſionē eē ſpūalē:dicem⁹.ſenſus negātib⁹ cōprehēdere,ꝑ mediū ꝙ intentiones q̄s aia cōprehēdit ſpūalr:q̄dā ſunt vľes.ſ.itelligibilia:⁊ q̄dā ꝑticulares.ſ. ſenſibilia:⁊ illi duo modi intētionū aut cōprehēdunť ab aia vno mō modorū ſpūaliū:aut ambob⁹:ſȝ ſi eſſent vno mō tūc intentiones vľes ⁊ ꝑticulares eſſent eedē:qd̄ ē impoſſe. Cōprehēdit igiť itētiones vľes vno mō:⁊ ꝑticulares alio mō. vľes aūt cōprehēdit cōprehēſione nō cōicāte cū mā oīno:⁊ iō nō īdigēt medio. ꝑticulares vo cōprehēdit ꝑ res ꝯuenietes reb⁹ ꝑticularibus.ſ.ꝑ media:⁊ ſi hoc nō eſſet:tūc intētiones cōprehēſe eſſent vľes nō ꝑticulares:et ꝙ eſſe formarū ī medijs eſt medio mō iter ſpūale ⁊ corꝑale. Forme eñ a extra aiam hñt eſſe corꝑale purū:⁊ in aia ſpūale purū:⁊ ī medio mediū iter ſpūale ⁊ corꝑale. ¶Et dico media ī hoc loco inſtrīa ſenſuū ⁊ ea q̄ ſunt extra ſenſū: inſtrīa igiť nō indigēt ſenſib⁹:niſi q: cōprehēſio corꝑ eſt indiuidualis: vľes aūt nō indigēt iſtis inſtrumētis. Manifeſtū eſt igiť ex hoc ſermone ꝙ ꝓpter hoc ꝙ iſta ſunt ī aia ſpūalia ꝑticularia:iō cōprehēſio eſt ꝑ mediū:⁊ recte fit hoc. Natura eī nō vadit de oppoſito ad oppoſitū niſi ꝑ mediū:⁊ impoſſe ē vt ſpūale acq̄rať a corꝑali niſi ꝑ mediū:⁊ ideo q̄to magis iſta media fuerint ſubtiliora:tāto magis cōprehēſio erit melior. Sermo aūt dicētis ꝙ ſi aia cōprehēderit ꝑ mediū nō reciperet niſi ſm̄ q̄titatē corꝑis medij.ſ.ꝙ ſi eſſet paruū reciperet ipm̄ paruū:⁊ ſi magnū magnū. verū eſt in cōprehēſione corꝑali nō ſpūali. ¶Et Ariſt. deſtruit ſermonē dicētiū ꝙ virtus viſibilis extēdiť ab oculo:donec perueniat ad rē viſam ab oculo per rōnes:quarū vna eſt ꝙ ſȝ hoc poſſe eēt videre ī obſcuro ſicut eſt ī luce. dicētes aūt radios extēdi nō indigēt medio neq̄ luce. Et etiā ſi virtus aie.ſ.ſenſus cōis extenderet ad res viſas:tūc nō indigeret retibus oculi. Neq̄ eſſet ꝙ qñ deſtrueret aliqd̄ rete ꝙ iſta virtus corrūpereť:⁊ etiā ſi aia extēderetur donec occurreret ſenſibili:tūc eodē mō cōprehenderet oīa viſa ꝓpinq̄ ⁊ remota. ⁊ vlr dicētes radios exire ab oculo non pñt fugere ad duo:aut ponere iſtos radios eſſe corꝑales:aut nō:ſȝ ſi corꝑales cōtinget vt viſio ſit in tꝑe:⁊ maxime qñ res viſa fuerit remota. Declaratū eſt.n.ꝙ oē corpus motū mouetur in tꝑe:⁊ etiā intelligūt corpus exire a pupilla:deinde dilatari quouſq̄ ſuꝑponať medietati celi:qd̄ eſt impoſſe. ¶Et etiā aia viſibilis dȝ eſſe ordinata in hoc corꝑe:⁊ nullū corpus in aiali eſt ſbm anime niſi calor naturalis:⁊ ſi calor nālis ſeparareť ab oculo ſtatim infrigidareť ⁊ annihilareť:⁊ ſi illud qd̄ erit ab oculo ſit lux nō corp⁹:tūc nō poſſemus dicere ꝙ aia eſt poſita in illa luce. ſbm.n.aie eſt ſba nō accidēs:⁊ cū aia nō fuerit poſita in illa luce ſȝ intra oculū:quō igitur cōprehēdit ſenſibilia cū nō tāgit ea. oīs eñ actio ⁊ paſſio fit ꝑ cōtactū:⁊ hoc aut per mediū aut ſine medio:ſi per mediū neceſſe eſt primo moueri mediū per cōtactū:⁊ ſic neceſſe eſt ſi poſuerimus ꝙ illud qd̄ erit ab oculo eſt lux dicere medium eſſe:⁊ ſi non:non perueniret motus ſenſibilis ad ſenſum. ¶Et nulla differētia eſſet inter hunc ſermonem ⁊ ſermonē dicentē ꝙ viſio cōpleť per medium ⁊ lucem:lux enim apud nos non

B Anima recipit formas ꝯtrariorū inſimul. Idē 6.me. cō mē.8.

Nota differētiaȝ īter itētiones vľes ⁊ particulares.

D a Forme extra aiaȝ hñt eē corporale purū: ⁊ ī aia ſpūale purū:⁊ ī medio mediū iter ſpūale ⁊ corpo rale.

E Nullū corp⁹ in aiali ē ſbm anime:niſi calor nālis.

eſt ipſo oculo ſʒ ex extrinſeco: ſed hoc nõ dicũt: ꝛ ſi dicerẽt hoc ꝯtingeret eis
videre in obſcuro: ꝛ fecit nos errare hic ꝙ nõ viderſit iſtũ ſpiritũ per quẽ ſit
viſio ꝯuenientem luci: quapropter opinati ſunt ipm̃ eſſe lucẽ credẽdo ꝙ lux
eſt corpus. Gal. aũt intãtũ applicabatur errori ꝙ extiſtimauit aerẽ eſſe ſen=
tientẽ. ¶Et cũ declaratum eſt quõ ꝯprehẽdit aĩa ſermone vll: cõſideremus
quõ ordinatur iſta ꝯprehẽſio ꝑ mediũ in trib⁹ ſenſibus. Dicamus igitur ꝙ
aer mediãte luce recipit prius formas rerũ deinde reddit eas reti extrinſeco
ꝛ rete extrinſecũ reddit eas alijs motibus quouſqȝ motus ꝑueniat ad vlti=
mum rete poſt qđ eſt ſenſus cõis: ꝛ in medio iſtoꝝ retiũ ꝯprehẽdit rete grã
dinoſum formã rei: ꝛ eſt .q. ſpeculũ medium inter nãm aeris ꝛ nãm aque: et
iõ recipit formas ex aere: q2 eſt .q. ſpeculũ: ꝛ reddit eas aque: q2 natura eius
eſt cõis inter has duas naturas: ꝛ aqua de qua .d. Ari. ꝙ eſt poſt humorem
grãdinoſum ẽ illa quã vocat Gal. vitreũ: ꝛ iſta pars eſt poſtrema partium

L oculi: ꝛ ꝑ illã aſpicit ſenſus cõis formã: ꝛ cum ſenſus cõis recipit formã red
dit eã informãti: ꝛ eſt virt⁹ imaginabilis: ꝛ tũc recipiet eã informans rece=

Forme habent tres ordines.

ptione magis ſpũali: ꝛ tunc illa forma erit in tertio ordine. Forme igiẗ hñt
tres ordines: quoꝝ vnus eſt corpalis. ꝛ ſcđs eſt in ſenſu cõi: ꝛ eſt ſpũalis. ter
tius autẽ eſt in virtute imaginatiua: ꝛ eſt magis ſpiritualis. ¶Et q2 eſt ma
gis ſpũalis ꝙ̄ in ſenſu cõi: nõ indiget virtus imaginatiua in faciẽdo eã pre
ſentẽ p̃ntia ſenſibilis rei extra: ꝯ cõuerſo diſponi in ꝟtute ſenſus. informãs
aũt nõ aſpicit illã formaȝ ꝛ abſtrahit intẽtionẽ eius niſi poſt maximã quie
tẽ ꝛ intuitionẽ magnã: ꝛ ordies iſtius forme in iſtis virtutib⁹ ſunt: ſicut .d.
Ari. .q. hõ acciperet ſpeculũ hñs duas facies ꝛ aſpiceret in alterã illaꝝ dua
rum facieꝝ: ꝛ poſuerit ſcđam faciẽ in directo aque: ꝯtingit .n. tũc vt forma
aſpiciẽtis ſigneẗ in ſpeculo: deinde de ſpeculo ſignabiẗ in aqua. ſi igiẗ ali=
quis inſpexerit faciẽ ſpeculi .ſ. faciẽ q̄ eſt in directo aque: videbit illam can=
dem formã deſcriptam ſcđo de aqua in ſpeculo. forma igiẗ aſpiciẽtis eſt ſen
ſata: ꝛ ſpeculũ eſt aer medius: ꝛ aqua eſt oculus: ꝛ ſcđa facies ſpeculi eſt vir
tus ſenſibilis: ꝛ homo ꝯprehendẽs eam eſt virtus imaginatiua: ſi igitur in
ſpiciens inſpexerit in hoc ſpeculo amitteẗ forma a ſpeculo ꝛ aqua: ꝛ rema=
nebit inſpiciẽs in ſcđa facie ſpeculi imaginãdo formam: ꝛ ita eſt de virtute

M imaginatiua cum forma q̄ eſt in ſenſu cõi: qm̃ qñ ſenſatũ abſentauerit ſe ſta

Qñ ſenſatuȝ abſñs fuerit ſtatim recedit forma ei⁹ a ſenſu cõi remanebit virt⁹ imaginatiua imaginãdo illam.

tim abſentabit ſe forma eius a ſenſu cõi: ꝛ remanebit virtus imaginatiua
imaginãdo illam. Declaratũ eſt ex hoc ꝙ ſenſus cõis videt formam mediã
te oculo: ꝛ oculus mediãte aere: ꝛ videt eam in humore aquoſo q̄ eſt in ocu
lo mediante grandinoſo ex aqua q̄ eſt in oculo ꝛ aere q̄ eſt extrinſecus: ꝛ hu
mor aquoſus eſt ille quẽ Gal. vocat vitreũ quõ autẽ viſus ſit ꝑ media de=
claratũ eſt. ¶Quõ autẽ olfatus fit mediãte aere ꝛ aqua dicẽdũ eſt: hoc .n.
fit ꝑ preparationẽ exiſtem in aere ad recipiendũ olfatile. Iſta .n. ꝛ elemen=
ta innata ſunt reddere ſibi adinuicẽ fumos factos ex eis ꝓpter ꝯſimilitudi
nem q̄ eſt inter ea. Terra aũt reddit aeri vaporẽ humidũ: ꝛ aer recipit ipm̃
ꝓpter cõiunctionẽ cum humido: ꝛ aer reddit ipm̃ igni ꝓpter cõiunctioneȝ
q̄ eſt inter ea in calore. quõ aũt aer reddit ſonũ dictum eſt in lib. de anima
proprietas autẽ cõprehẽſionis iſtoꝝ ſenſuum in aĩalibus nõ eſt eadẽ. Ho=
mo em̃ cõprehẽdit dr̃ias reꝝ ꝛ intẽtiones earum ꝓprias q̄ ſunt in re ſenſa=

N ta .q. medullam de fructu: in aĩali aũt bruto cõprehendunt ea q̄ ſunt extra=
que ſunt quaſi cortices fructuũ. ¶Et ſignum eius eſt ꝙ bruta nõ mouẽtur

Hõ ꝯphẽdit dr̃ias reꝝ quaſi medullã.

a ſenſibilibus: ſicut homo moueẗ: homo .n. moueẗ apud cãtum: qđ non fa=
ciunt bruta: ꝛ ſiľr moueẗ homo a tincturis ꝛ figuris motu quo nõ mouenẗ
bruta: ꝛ ſiľr de modis ſaporis ꝛ odoris: licet bruta cõicent in hoc propter
corporeitatẽ iſtorum: ꝛ ſiľr eſt de virtute tactus. manus em̃ hominis ꝓpriũ

hȝ in hoc qđ nõ hȝ aliquod: ⁊ hõ cognoſcit ꝑ olfatū saporē ꝯuenientē ⁊ inconuenientem: ⁊ curãt ꝑ olfatibilia: ſicut per guſtabilia. Olfatibilia.n.curant ab infirmitatibꝰ capitis: q̃ caput eſt frigidū ⁊ humidū: ⁊ olfatum eſt in maiori parte calidū ⁊ ſiccum: ⁊ auditus in hoīe eſt via ad diſciplinã. Diſciplina.n.nõ fit niſi ꝑ loquelã: q̃ non redditᷓ niſi per auditū: ſed intelligere quid verba ſignificant nõ eſt auditus: ſed intellectus: ⁊ quilibet ſenſus iſtorum in hoīe eſt via ad prima intellecta exñtia in illo gñe: ⁊ precipue auditꝰ ⁊ viſus. ¶ Et ideo.d.Ari.ꝙ illa que non carent his duobus ſenſibus ſunt maioris intellectus ⁊ melioris comprehenſionis. Iſta igitur eſt ſumma eorum que dicta ſunt in hoc tractatu breuiter: quod aūt dicitur in fine iſtius tractatus in dando cām de fortitudine ⁊ debilitate rememorationis loquendum eſt de eo in ſecundo tractatu.

fructū. bruta aūt ꝗſi coꝛtices fructuum.

¶ Finis Libri de ſenſu ⁊ ſenſato.

¶ Ariſto. Stragy. De Memoria ⁊ reminiſcentia. Liber vnicus.

De memoria autē ⁊ memorari dicenduȝ quidē: ⁊ propter quã cauſam fit: ⁊ cui anime partium hec accidit paſſio ⁊ reminiſci. ¶ Non.n.iidem ſunt memoratiui ⁊ reminiſcitiui: ſed vt frequēter memorabiliores quidem qui tardi: ⁊ reminiſcibiliores autē qui veloces: ⁊ bene diſcentes. ¶ Primum quidem igitur accipiendū eſt qualia ſunt memorabilia. Multotiens.n. decipit hoc: neqȝ eñ futura cõtingit memorari: ſed eſt opinabile ⁊ ſeparabile. Erit autem vtiqȝ ⁊ ſcientia quedã ſeparatiua: quēadmoduȝ quidã diuinatiuã dicūt: neqȝ preſentis eſt ſed ſenſus: hoc.n.neqȝ futurū nec factum cognoſcimus: ſed tm̄ pñs. Memoria aūt facti eſt: pñs aūt cum adeſt: vt hoc album cū aliquis videt nullus vtiqȝ dicet memorari: neqȝ qđ cõſideratᷓ cum ſit cõſiderans ⁊ intelligens: ſed hoc quidem conſentire dicunt: aliud aūt ſcire ſolū. Cuȝ vero ſine actionibus ſciam ⁊ ſenſuȝ habeat ſic memoratᷓ eas que trianguli ꝙ duobus rectis equales: hic quidē quia didicit aut ſpeculatus fuit. illud vero qm̄ audiuit: aut vidit: aut aliqđ tale. Sēper.n.cum ſm̄ memorari agat. ſic in aīa dicit ꝙ hoc prius audiuit aut ſenſit: aut intellexit. ¶ Eſt quidē igitur memoria neqȝ ſenſus neqȝ opinio: ſed hoꝝ alicuius habitꝰ: aut paſſio: cum factū fuerit tēpus ipſius aūt nunc in ipſo nūc nõ eſt memoria ſicut dictū eſt. Eſt eniȝ quidē preſentis ſenſus: futuri vero ſpes: facti aūt memoria eſt: vñ poſt tp̄s memoria oīs. Quare quecunqȝ tēpus ſentiūt: ⁊ quo hec ſola aīalia memorantᷓ ⁊ iſto quo ſentiunt. Quoniam autem de phantaſia prius in his que de anima dictum eſt: ⁊ intelligere non eſt ſine phantaſmate. Accidit enim eadem paſſio intellectui: que quidem ⁊ in deſcribendo. Ibi enim nulla vtētes ꝗ̃titate trigoni determinata: tamē finitum ſecūdum ꝗ̃titatem de-

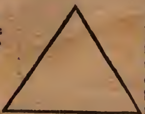
A Non iidē ſunt memoratiui ⁊ reminiſcitiui.

B Quid eſt obiectum memorie.

C Quid eſt memoria

Pñtis ſenſus. Futuri ſpes. Facti ſo memoria

ſcribimus: ⁊ intellectus ſimiliter: ⁊ ſi non intelligat quantum: po
nitur tamen ante oculos quantum: intelligit autẽ non ẜm ꝙ quã
tum ſolum. Si autem natura ſit infinitorum quantorũ: antepont
Nihil cõ= tur tñ quantum determinatum. Intelligit autem ẜm ꝙ quantũ
tingit ſi= ſolum: ꝓpter quam igitur cauſam nõ contingit intelligere nihil
ne medio ſine continuo neqꝫ ſine ratione temporis entia: alia vero rõ ma=
gnitudinem autem ⁊ motum cognoſcere neceſſe quomodo tẽpus
D ⁊ phantaſma cõis ſenſus paſſio eſt: quare manifeſtũ ꝙ primo ſen
Memoria itellectui ſitiuo horum cognitio eſt: memoria autem ⁊ que eſt intelligibiliũ
ẜm accñs non ſine phantaſmate eſt: quare intellectui ẜm accidẽs vtiqꝫ erit
erit per ſe per ſe autem primi ſenſitiui: vnde ⁊ alteris quibuſdam ineſt ani=
aũt primi malium: ⁊ non ſolum hominibus ⁊ habentibus opinionem aut
ſenſitiui. prudentiam. Si autem intellectiuarum aliqua partium eſſet non
vtiqꝫ ineſſet multis aliorum animalium: forte autem nulli morta=
lium: qm̃ neqꝫ nunc omnibus: ꝓpter id quod non omnia tempo=
ris ſenſum hñt. Semper.n. cum agat memoria ſicut ⁊ prius dixit.
qm̃ vidit: hoc autem audiuit aut didicit ſimul ſentit: quia prius:
prius autem ⁊ poſterius in tempore ſunt. Cuius quidem igitur
eorum que inſunt anime memoria ſit manifeſtum: qm̃ quidẽ cui⁹
Dubitatio. ⁊ phantaſia eſt: ⁊ ſunt memorabilia per ſe quidem: quorũ eſt phã
taſia: ẜm accñs autẽ quecunqꝫ non ſine phantaſia. ¶ Dubitabit
autem vtiqꝫ aliquis ꝓpter quid quidem paſſione preſente: re ve=
ro abſente memoratur quod non eſt pñs. Manifeſtuꝫ.n. quoniã
opꝫ intelligere talem aliquam factam per ſenſum in anima et in
parte corporis habente ipſam velut picturam quandam paſſio=
nem cuius dicimus habitum eſſe memoriam. Factus enim mo

Trigonum.

tus imprimit velut figuram quandam ſen=
C Qui male hñt memoriam. ſibilis ſicut ſigillantes annulis. ¶ Unde ⁊
his quidem qui in motu multo ꝓpter paſ=
ſionem: aut ꝓpter etatem ſunt non fit me=
moria: tanqꝫ vtiqꝫ in aquam fluentem inci=
dente motu: ⁊ ſigillo: aliis quidem propter
frigida eſſe ſicut antiqua edificiorum: ⁊ pro
pter duritiem accipientes impreſſionem nõ
inſit impreſſio: propter qđ quidẽ multi iuue
nes ⁊ ſenes immemores ſunt. fluunt.n. hi quidẽ ꝓpter augmẽtũ
illi vero ꝓpter decrementũ. Similiter autẽ ⁊ multũ veloces: aut
Senes et pueri male memorantur. tardi neutri videnẗ memores. Hi quidẽ.n. plus oportuno humi=
diores ſunt: illi vero duriores. His quidẽ igiẗ nõ manet phantaſ
ma in anima. Alios vero non tangit: ſed ſiquidem tale accñs eſt
circa memoriam: vtrum hanc memoratur paſſionem: aut illud a
quo facta eſt. Siquidem.n. eſt hoc abſentium nihil vtiqꝫ rememo
rabitur: ſi vero illud quo modo ſentiẽtes: hoc memoramur ꝙ nõ
ſentim⁹ quod abſens: ⁊ ſi eſt ſimile ſicut figura aut pictura in no=

bis ipſius ſenſus ꝓpter quid vtiq̄ erit memoria alterius:ſed non huius ipſius. Agens.n.memoria ſpeculatur hanc paſſionē hn̄s: ⁊ ſentit hāc. Quo modo igiť non pn̄s memoratur:erit.n.vtiq̄ videre non p̄ſens ⁊ audire. G Solutio. ¶ Aut eſt vt contingit ⁊ accidit hoc:vt enim in tabula ſcriptum animal:⁊ aīal eſt ⁊ imago:⁊ idem ⁊ vnū ipſum eſt ambo:eſſe tn̄ non eidem amborū:⁊ eſt cōſiderare:⁊ ſicut aīal ⁊ ſicut imaginē:ſic ⁊ quod in nobis phātaſma opʒ ſuſcipere ⁊ ipſum aliquid ſm ſe eſſe:⁊ alterius phantaſma ſm ſeipſum quidem ſpeculamur vt phantaſma eſt:inquantum vero alterius imago ⁊ memorabile:quare ſenſerit cum agit motus ipſius: ſiquideʒ inquantū ſm ſe:ſic anima ipſum vt intelligibile aliquid aut phātaſma videtur adeſſe:ſi auteʒ inquantuʒ alterius:⁊ ſicut in pictura tanq̄ imaginem cōſiderat:⁊ qui non vidit corriſcuʒ vt corriſci imaginem hec alia paſſio huius ſpeculationis:⁊ quādo ſicut animal vel pictum cōſiderat in anima hoc quidē fit vt intelligibile ſolum:hoc autem vt ibi:quia imago memorabile. Et hoc aliquādo neſcimus:factis nobis in anima hmōi motibus ab eo qđ priꝰ ſentimus. Si ſm ſenſibile accidit:⁊ ſi eſt memoria aut nō dubitamus quandoq̄. Aliquando autem accidit intelligere reminiſci: quoniam aliquid audiuimus prius aut videmus:hoc autem accidit quando ſpeculans tanq̄ ipſum permutetur ⁊ conſideretur ſicut alterius. Fit autem aliquando ⁊ contrarium vt accidit antiphorentite ⁊ aliis extaſim paſſis. Phantaſmata.n.dicebant vt facta ⁊ vt memorantes. Hoc autem fit cum aliquis imaginem non tanq̄ imaginem conſideret:meditationes autē memoriā ſeruant in reminiſcendo:hoc autē nihil eſt aliud q̄ ſpeculari multotiens ſicut imaginationē ⁊ nō ſm ſe. H De cā cōſeruatiua memorie. ¶ Quid quidē igiť eſt memoria: ⁊ memorari dictū eſt:q̄m phantaſmatis vt imaginis:cuius phantaſma habitus. ⁊ cuius particule earum que in nobis: quia p̄mi ſenſitiui ⁊ quo tempus ſentimus.

¶ Capitulum ſcđm de Reminiſcentia.

A De reminiſci aūt eſt dicere. Primū quidē igiť queciq̄ in argumētatiuis rationibus vera ſunt: opʒ ponere vt extūtia. Non.n.eſt memorie reſumptio reminiſcentia neq̄ acceptio.cum.n.primū addiſcat: aut patiať non reſumit memoriam neq̄ vnam: nulla.n.ante facta eſt:neq̄ ex principio accipit:cum.n.factus fuerit habitus aut paſſio:tunc memoria eſt:quare cū paſſione q̄ fit non inſit. Adhuc aūt cū primo facta eſt in indiuiduo ⁊ vltimo:paſſio quidē inexiſtit iam patienti ⁊ ſciētia. Si opʒ vocari ſciētiam habitū aut paſſionem. Nihil aūt ꝓhibet ſm accñs memorari quedā que ſcimus memorari aūt ſm ſe nō eſt ante factum tēpus. Memorať.n.nūc que audiuit:aut videt:aut paſſus fuit prius:non quod nunc paſſus eſt memoratur nunc. Amplius manifeſtum: quoniam me- B

moꝛari eſt non nunc reminiſcentem: ſed a pꝛincipio ſentientem aut
patientem. Sed cum reſumat quam pꝛius habuit ſcientiam: aut
ſenſum: aut cuius quidem habitum memoꝛiam diximus: hoc eſt
et tunc reminiſci eſt: non eoꝛum que dicta ſunt aliquid: memoꝛari
autem accidit: ⁊ memoꝛiam ſequitur. Neq; hoc itaq; ſimpliciter:
C ſed cum ante eſſent iterum fiant: ſed eſt vt eſt: aut vt non. Bis em̄
diſcere ⁊ inuenire contingit eundem idem. Opoꝛtet ergo differre
reminiſci ab his: ⁊ in ente pluri pꝛincipio q̄ ex quo addiſcunt re-
miniſci. Contingunt autem reminiſcentie: quoniam aptus natus
eſt hic motus ab iam poſt hunc: ſiquidem enim ex neceſſitate mani-
feſtum ꝙ cum moueatur illo hoc mouebitur. Si autem non ex ne
ceſſitate ſed ex conſuetudine vt ad multum mouebitur. Accidit
autem quoſdam ſemel conſueuiſſe velocius q̄ alios multotiens
motos: vnde quedam ſemel videntes magis memoꝛamur q̄ alte
ra multotiens. Cum ergo reminiſcimur mouemur ſm̄ quendam
pꝛimoꝛum motuum: quouſq; vtiq; moueamur poſtq̄ ille conſue-
uit: vnde ⁊ ꝙ conſequenter venamur meditantes a nunc aut ali-
D quo alio. ⁊ vt a ſimili: aut a contrario: aut pꝛopinquo: pꝛopter hoc
fit reminiſcentia. Motus enim hoꝛum: hoꝛum quidem iidem: ho
rum autem ſimul: illoꝛum autem partem habent. Quare reliquū
paruum qđ motum eſt poſt illud: querunt quidem igitur ſic. ⁊ nō
querentes autem ſic reminiſcuntur: cum poſt alterum motum ille
fiat: vt autem ſm̄ multa alteris factis motibus quales diximus
fiebat ille. Nihil autem opoꝛtet intendere que pꝛocul ſunt quomo
do memoꝛemur: ſed non que pꝛope. Manifeſtum eſt enim ꝙ idē
modus aliqualiter: dico autem quomodo dicit ꝙ conſequenter
non perquirens neq; reminiſcens: conſuetudine enim conſequū-
tur motus hic poſt hunc. Et cum igitur reminiſci voluerit hoc fa
ciet: queret accipere pꝛincipiū motus: poſt qđ ille erit: vnde citiſſi
me ⁊ optime fiunt a pꝛincipio reminiſcentie. Sicut enim ſe habēt
res adinuicem in eo ꝙ ꝯſequēter: ſic ⁊ motus: ⁊ ſunt magis remi
E niſcibilia: quecūq; oꝛdinationē habent aliquā: ſicut mathemati-
ca: que autem praue/grauiter. ¶ Et in hoc reminiſci differt ab
iterum addiſcere: quia poſſunt quodāmodo moueri in id qđ eſt
poſt pꝛincipiū: cū ꝑ ſe non ſed per aliud non adhuc rememoꝛatur.
Multotiēs autē iam quidā non pōt reminiſci: querēs autē pōt
⁊ inuenit: hoc autē fit multa mouenti: ſi moueat hmōi motu quē
cōſequitur res. Meminere em̄ eſt ineſſe potētiam mouentē. hoc
autē eſt vt ex ipſo ⁊ quib⁹ habet motibus moueatur ſicut dictum
eſt. Opoꝛtet autem acceptum eſſe pꝛincipium pꝛopter quod a lo-
cis opoꝛtet reminiſci aliquando. Cauſa autem eſt quia velociter
ab alio in aliud veniunt: vt a lacte in album: ab albo autem in
aerem: et ab hoc in humidum: a quo meminit autūni: hanc que-
rens hoꝛam. Uidetur autem vniuerſale pꝛincipium et medium

Quecūq; oꝛdinatio- nē aliquā habēt ſūt magis re- miniſcibi lia.

Dīa iter reminiſci ⁊ iterū ad diſcere.

omnium. Si enim non prius cum in hoc veniat reminiſcetur: aut non iam: neq; aliunde: vt ſi quis intellexerit: in quibus

A B G D E Z I T

Quomodo ab vno in reminiſcentia alterius ducimur.

a.b.g.d.e.z.i.t. Si enim non in.e. reminiſcitur in.t.meminit: hoc enim ad ambo motũ eſſe ꝯtingit: ⁊ in.a.⁊ in.c. Si vero nõ horum aliq̇d querit in.g.veniens reminiſcet: ſi in.i.aut.z.inquirit. Si autē non in.a.⁊ ſic ſemꝑ. Eius autem qḋ ab eodē aliq̃n q̇dē meminere: aliq̃n autem nõ.cã eſt: qꝛ ꝯtingit ad plus motum eſſe ab eodē principio: vt ab ipſo.g.in.z.aut in.d. Si igitur non ꝑ antiquũ ꝼ
mouetur incõſuetius mouetur. Tãq; eñ natura iã ꝯſuetudo eſt: Cõſuetudo ē tãq̃ natura.
vñ que multotiens intelligimꝰ cito reminiſcimur: ſicut.n.nã hoc poſt hoc eſt: ſic⁊ operatio hec multotiēs naturã facit. Qm̃ autem ſicut in his q̃ ſunt natura: ſic fit extra naturam: ⁊ a fortuna adhuc magis in his q̃ ꝑ ꝯſuetudinem.ſunt: quibꝰ natura non ſilr ineſt: quare moueri aliq̃n ⁊ ibi ⁊ alicubi alterq;: ⁊ cum retrahatur inde ipſo caſu quoq;: ⁊ ꝓpter hoc.n.indigeat nomen reminiſci diſſimile quo ſcimus in illud ſollicitamur: reminiſci q̇dem igit̃ hoc accidit mõ. Maxime autē opꝫ cognoſcere tꝑe: aut mēſura: aut infinite. Eſt autem aliq̇d quo iudicat magis ⁊ minus: rõnabile autem ſicut ⁊ magnitudines: intelligit.n.magnas ⁊ ꝓcul nõ extendēdo ibi intelligentiã ſicut viſum dicũt q̇dã. Et nãq; cum non ſint ſimul intelliget ſed ꝓportionali motu: ſunt.n.in ipſa ſimiles figure ⁊ motus. Quo.n.differt cũ maiores intelligat: aut qꝛ illa intelligit q̃ minora: oĩa.n.q̃ inter minora ꝓportionalr: ⁊ que extra: eſt autem forte ſicut ⁊ ſpeciebꝰ ꝓportionale accipere: ſed in ipſo ſic ⁊ diſtantijs: ſicut igit̃ ſi ſm.a.b.b.e.mouet̃ facit.g.d.ꝓportionabile eñ eſt.a.g.⁊.d.g.q̇d ergo magis.g.d.q̃.z.i.facit aut ſicut.a.g.ad a.b.ſe hꝫ ſic.k.t.ad.t.m.ſe hꝫ: ſm has igit̃ ſimul mouet̃. Si vero ſm.a.z.z.i.velit intelligere ei quidem q̃.g.b.b.e.ſilr intelliget: ſed pro.t.c.k.l.m.intelliget: hec.n.ſe hñt: ſicut.c.a.ad.b.a. Cũ igit̃ rei ſi fiat motus ⁊ tꝑis: tunc memoria agit: ſi autem putet nõ faciens memorari: nihil.n.prohibet mentiri quēadmodum ⁊ videri memorari non memorantem. Agente autem memoria non putare: ſed latere memoratum non eſt: hoc.n.erat ipſum memorari: ſed ſi qui rei fiat ſine eo qui tꝑis: aut ipſe ſine illo non reminiſci: qui vero eſt tēporis dupliciter eſt: aliq̃n quidem.n.menſura nõ meminit ipm̃: vt quia tertia die qḋ tamen aliquando fecit: aliq̃n autem ⁊ menſura: ſed memoratur q̃uis non mēſura. Conſueuerũt.n.dicere: qm̃ memorantur quidem: q̃n tamen neſciunt cum ipſius quando nõ cognoſcunt quantitatē metro. Qḋ quidem igitur non ſunt iidem memoratiui ⁊ reminiſcitiui in prioribꝰ dictũ eſt. Differt au-

tem memorari a reminiſci/nõ ſolum ſm tempus:ſed quoniã ipſo
quidem memorari ⁊ aliorum animalium participant multa. Sed
reminiſci nullum vt eſt dicere que cognoſcuntur animalium niſi
B
Nullum aial reminiſcit:niſi homo.
homo:cauſa autem eſt quia reminiſci eſt vt ſyllogiſmus quidam:
qḋ enim prius vidit aut audiuit: aut aliquid huiuſmodi paſſus
fuit:ſyllogizare reminiſcens:⁊ eſt vt queſtio quedam: hec autem
quibus ⁊ deliberatiuum ineſt natura ſolis accidit. Et nãqꝫ delibe
rare ſyllogiſmus quidam eſt: ꝙ autem corporea quedam paſſio
reminiſcẽtia queſtio in tali phãtaſmatis ſignum turbari quoſdã
cum non poſſunt reminiſci:⁊ valde adhibentes intelligentiam:⁊
non adhuc conantes reminiſci:nihilominus ⁊ maxime melanco-
licis:hos enim phantaſmata mouent maxime. Cauſa autẽ eius
ꝙ non in ſeipſis eſt reminiſci:quia ſicut proiicientibus: non am-
plius in ipſis ſiſtere:ſic ⁊ reminiſcens ⁊ inueſtigans aliquod cor-
porale mouet in quo paſſio eſt. Maxime autem turbantur: quibꝰ
humiditas fuerit exiſtẽs circa locum ſenſitiuum. Non enim facile
pauſat mota quouſqꝫ ſupueniat quod queritur:⁊ recte procedat
motus. Unde ⁊ ire ⁊ timores cum contramouerint:⁊ non contra-
mouentibus iterum his non ſedantur:ſed ad eadem contramo-
uent:⁊ comparatur hec paſſio nominibus ⁊ melodiis:⁊ rationi-
bus cum per hos fiat aliquid ipſorum valde. Pauſantibus enim
⁊ non volentibus accidit iterum cantare ⁊ dicere:ſunt autem ⁊ ſu
periora maiora habentes. Nam prius memoratiui q̄ꝫ contrariis:
propter id qḋ grauitatem multam habent in ſenſibili:⁊ quia neqꝫ
a principio motus poſſunt immanere ſed diſſoluti ſunt:neqꝫ in re
miniſcendo facile recte procedunt. Penitus autem noui ⁊ multũ
ſenes immemores ſunt propter motum:hi quidem enim in decre-
mento:illi vero in augmento multo ſunt. amplius autem pueri ⁊
vanoſi ſunt vſqꝫ ad longam etatem. ¶ De memoria quidem igi-
tur ⁊ memorari que ſit natura ipſorum:⁊ que earum que ſunt ani
me memorantur animalia. Et de reminiſci quid eſt:⁊ quo mõ fit:⁊
propter quam cauſam:dictum eſt.

Finis.

IN ſecundo tractatu huiꝰ tractatus incipit ꝑſcrutari de
rememoratione ⁊ inquiſitione ꝑ rememora-
tionem:⁊ dicit ꝙ res comprehenſe:aut ſunt comprehenſe in in-
H
ſtanti ⁊ in tempore preſenti. ¶ U.g. comprehenſibilia ſenſus aut
Quid eſt rememoratio.
future ſunt:⁊ iſte ſunt res exiſtimabiles:aut preterite. Et manife
ſtum eſt ꝙ rememoratio eſt in iſtis:non enim vocamus rememorationẽ niſi
illius qḋ preſciebatur in preterito. Rememoratio eſt reuerſio in preſenti in
tentionis comprehenſe in preterito. Inueſtigatio autẽ ꝑ rememorationem
In q̄bꝰ eſt memoratio ⁊ in q̄bus non.
eſt inquiſitio iſtius intentionis per voluntatem:⁊ facere eã preſentari poſt
abſentiam:⁊ ideo viſum eſt ꝙ inueſtigatio per rememorationẽ eſt propria
huiuſmodi. Memoratio autem eſt in omnibus aialibus imaginantibus:et
exiſtimatur ꝙ multa gña aialiũ non imaginantur ſicut vermes ⁊ habentia
cõchas. Rememoratio aũt differt a ꝯſeruatione:q꞉ conſeruatio eſt illius qḋ

ſemper fuit in anima poſtq̄ fuit comprehenſum. memoratio autē eſt eius
qđ fuit oblitum: et ideo rememoratio eſt conſeruatio abſciſa: conſeruatio
autem eſt rememoratio continua. Iſta igitur virtus eſt vna in ſubiecto et
due ſm modum. Rememoratio igitur eſt cognitio eius qđ fuit cognitū ſm
ꝙ fuit cognitum poſtq̄ cognitio eius fuit abſciſa. inueſtigare autem per re
memorationem eſt acquiſitio cognitionis: ⁊ laborare ⁊ facere cogitatiuam
laborantem in repreſentatione illius cogitationis: ⁊ iſta actio eſt virtꝰ que
dicitur rememoratiua. ¶ Conſideremus igitur quid eſt iſta virtus ⁊ cuius
ordinis eſt de virtutibus anime: ⁊ manifeſtum eſt ꝙ eſt de virtutibus com
prehendentibus res particulares indiuiduas. rememoratio enim alicuius
non fit niſi poſt ſenſum ⁊ imaginationem eius ſm ꝙ fuit ſenſatum et ima=
ginatum. vniuerſalis enim natura quātitatis quā intellectus cōprehendit
non comprehenditur a virtute rememoratiua: non; eīm cōprehēdit niſi quā
titatem terminatā quā preſenſit ⁊ imaginabatur. quō aūt rememorat̄ vni=
uerſale dicendum eſt poſt. ¶ Et cū manifeſtum eſt de hac virtute ꝙ iſta vir=
tus eſt particularis: ⁊ ꝙ indiget in ſua actione vt precedant illam due virtu
tes. ſ. virtus ſenſus ⁊ virtus imaginationis. cōſideremus in quo differt illa
virtus virtute imaginationis: apparet enim: licet non ſint idem ꝙ habeāt
cōmunicationē in actione. ¶ Dicamus ergo ꝙ manifeſtū eſt: ꝙ licet omnis
rememoratio ⁊ inueſtigatio per rememorationem non ſit niſi propter ima
ginationē: tñ intentio rememorationis alia eſt ab intentione imaginatio=
nis: ⁊ ꝙ actio iſtarum duarum virtutum eſt diuerſa. Actio enim virtutis re=
memoratiue eſt facere preſentare poſt eius abſentiam intentionem rei ima
ginate: ⁊ iudicare ipſam eſſe illam intentionem quam ante ſenſit ⁊ imagina
batur. Sunt igitur quatuor. imago: ⁊ intentio illius imaginis: ⁊ facere illā
intentionem eſſe preſentem: ⁊ iudicare eam eſſe intentionem illius imagi=
nis que prius ſentiebatur. facere igitur imaginem eſſe preſentē: neceſſe eſt
vt ſit alterius virtutis a virtute que cōprehendit intentionē: ⁊ iſta virtus
inuenit̄ duobꝰ modis. Si eīm cōprehenſio eius fuerit cōtinua dicet̄ ꝯſeruās.
ſi diuiſa dicet̄ rememoratiua. Iudicare aūt ꝙ iſta intētio eſt iſtius imagina
ti eſt in hoīe in intellectu: q̄ iudicat in eo ſm affirmationē ⁊ negationem et
in aīalibus rememoratiuis eſt ſil̄e actioni: iſta eīm virtus eſt in hoīe per co
gnitionē: ⁊ ideo inueſtigat per rememorationē: in alijs autem eſt natura: et
ideo rememorant aīalia: ſed non inueſtigant per rememorationē. ¶ Et iſta
virtus in animalibus non habet nomen: ⁊ eſt illa quam Auic. vocat exiſti=
mationem: ⁊ per hanc virtutem fugit animal naturaliter nociua: lʒ nunq̄
ſenſerit ipſa. ſunt igitur tres actiones trium virtutuʒ: quarum due ſunt ſiſe
per duas res ſimplices: ex quibus componitur forma compoſita ex eis: qua
rū. ſ. rerū vna eſt imago rei, ⁊ ſcđa intētio imaginis rei. tertia autem eſt vir=
tus cōponens has duas intentiones adinuicem. in formis enim imagina=
bilibus eſt aliquid. q. ſubiectum. ſ. lineatio ⁊ figura: ⁊ aliquid quaſi forma.
et eſt intentio illius figure. indiuiduū enim extra animam: quia eſt cōpoſi
tum accidit ei vt ſit in aīa ſm hoc: ⁊ ꝙ receptio duarum partium ex quibus
componitur ſit duarum virtutum diuerſarum: ⁊ ꝙ compoſitio earum ſit ter
tie virtutis. Declaratum eſt igitur ex hoc ſermone eſſe tres virtutes: virtu=
tem. ſ. que facit preſentari imaginem rei: ⁊ virtutem que facit preſentari in=
tentionē illius imaginis: ⁊ virtutē q̄ cōponit illā intētionē cū ſua imagine:
et ideo inueſtigatio per rememorationem completur per iſtas tres virtu=
tes quando vnaqueq; earū facit preſentari ſuum ꝓprium. ¶ Et Ariſto. de=
clarat ꝙ iſta virtus rememoratiua eſt alia a virtute imaginatiua: ⁊ ꝙ ſunt
duo in diffinitione ⁊ ſubiecto per hoc q̄ quēq; cōprehendimus intentionē

I Quō differūt imaginatiua et memoria. Que ſit actio virtutis rememoratiue

forme imaginabilis ſine forma imaginabili:⁊ qñq; cõprehendimus formã abſq; eo ꝙ ſpoliemus intentionẽ forme:⁊ ideo poſſumus retinere multa in

L ſimul:⁊ nõ poſſumus imaginari ea:⁊ iam diximus ꝙ virtus ꝯſeruationis⁊ rememorationis eſt idẽ in ſubiecto ⁊ duo ſm modũ.ꝙ igitur virtus imaginatiua cõprehẽdit de ſubiecto eſt illud qđ pictor deſcribit ī pariete. ⁊ illud qđ cõprehendit virtus rememoratiua eſt intẽtio illius picture:⁊ iõ qđ exiſtit in rememoratiua magis eſt ſpũale ꝙ̃ qđ exiſtit in virtute imaginatiua. ⁊.q̃r actio iſtarũ duarũ virtutũ in formis ſenſibilibus eſt altera duarũ actionũ aut cõpoſitio aut diuiſio:qñ eñ iam reduxerint formã quam iam ſenſit tũc facit cõpoſitionem:⁊ hoc erit ſicut diximus qñ vtraq; virtus fecerit preſentari vtrãq; intentionẽ ſimplicẽ ſibi propriã:⁊ cõpoſuerit eas tertia virtus.Diuiſio autem eſt in diffinitione rei ſenſibilis dum fuerit ſenſibilis:et hoc erit qñ ſentiens ſenſerit primo rem extra animã : deinde imaginauerit

Virtꝰ cõſeruationis ⁊ memorationis eadẽ ſbo differens ſm modũ.

M imaginãs:deinde diſtinxerit diſtinguẽs intentionẽ illiꝰ forme a ſuo deſcripto cuius eſt intentio:deinde recipit ꝯſeruans illud qđ diſtinguẽs diſtinxit.ſi igiƭ amiſerit ipſum tunc reductio eius erit ſm cõpoſitionẽ.¶Et quia iſta virtus eſt diuerſarũ actionũ:ideo hʒ diuerſa loca in capite:⁊ q̃r ſentiẽs ſentit primo:deinde imaginaƭ imaginãs:deinde diſtinguit diſtinguẽs: deinde recipit ꝯſeruans:neceſſe eſt vt imaginãs ſit in orizonte anteriori cerebri:deinde cogitãs ſit in medio:deinde memorãs ⁊ cõſeruans in poſteriori cerebri.¶Et hoc notũ eſt ſenſui:cũ eñ cõplexio anterioris cerebri ledetur ſtatim ledetur imaginatio illius hois:⁊ remanet cogitatio ⁊ rememoratio ſm ſuum modũ. Et cũ mediũ fuerit leſum ledetur cogitatio.Et cum poſterius memoria.¶Et ideo manifeſti ſunt quinq; ordines: quoꝝ primus eſt corporalis magni corticis:⁊ eſt forma ſenſibilis extra alam.Secũdus autẽ eſt eſſe iſtius forme in ſenſu cõi:⁊ eſt primus ordinũ ſpiritualium.Tertius eſt eſſe eius in virtute imaginatiua ⁊ eſt magis ſpiritualis.Quartus eſt in virtute diſtinctiua.Quintus aũt eſt eſſe eius in virtute rememoratiua : et eſt magis ſpũalis:recipit eñ medullã eius qđ diſtinguũt tres virtutes a cortice.¶Declaratũ eſt igiƭ cuius eſſe eſt iſta virtus:⁊ quã ſubſtantiã habet:⁊ ꝙ eſt alia ab imaginatiua ⁊ diſtinctiua:⁊ ꝙ actio eius nõ cõpleƭ niſi ꝑ cõicationẽ diſtinguẽtis ⁊ informãtis:aut in cõpoſitione:aut in diuiſione : et declaratũ eſt ꝙ ꝯſeruatio eius eſt ꝯtinuatio eſſe intentionis ſenſibilis ī hac virtute ſine abſciſſione:⁊ ꝙ obliuio eſt amiſſio eius vel diuiſio:⁊ ꝙ rememoratio eſt reductio eius poſt obliuionẽ:⁊ ꝙ inueſtigatio rememoratiõis eſt acquiſitio eius:⁊ qđ eſt ꝓpriũ homini:⁊ iõ ꝯſiderandũ eſt quõ hõ rememorat illud qđ ſenſit ⁊ oblitus eſt.¶Dicamus igiƭ ꝙ hoc eſt per facere ꝑſentari intentionẽ illius rei:⁊ cũ virtus rememoratiua fecerit illã ꝑſentari imaginãs faciet preſentari formã illius rei:⁊ diſtinguẽs cõponet intẽtionẽ quã diſtinxit ⁊ diuiſit qñ ex intẽtionibus in quas forma diuidiƭ cõponiƭ intẽtio forme:igiƭ preſentatur a rememoratiua.Deſcriptio igiƭ eius preſentaƭ ab imaginatiua.⁊ cõpoſitio intẽtionis cũ deſcriptione fit a diſtinctiua:⁊ ꝑ cõgregationẽ iſtarum trium virtutũ preſentaƭ res oblita apud inueſtigationẽ rememorationis.ſi igitur fuerit difficile homini tunc continget propter debilitatẽ alicuius iſtarũ virtutum.propter quam debilitantur alie:et iſta leſio que accidit quibuſdã virtutũ per quaſdam accidit in maiori parte ſuperiori per inferiorem.¶V.g.q̃r imaginatiua leditur per leſionẽ ſenſus ⁊ non econuerſo:⁊ ſimiliter.diſtinctiua leditur per leſionem imaginatiue:et non econuerſo : et memoratiua leditur per leſionem diſtinctiue:⁊ non econuerſo.Illud enim quod eſt magis ſpirituale leditur per leſionẽ eius qđ eſt minus ſpirituale ⁊ non econuerſo.Et non accidit apud congregationem

De ſitu virtutũ in cerebro.

Idẽ vide 3.de aĩa. ſ.6.⁊.20.

N

Quõ hõ reduciƭ in memoriã.

Illud qđ eſt magis

gationem iſtarum virtutum preſentatio rei que iam ſentiebatur ⁊ eſt obliſta:ſed ⁊ etiam in quibuſdam hominibus preſentatur apud congregationē earum forme rerum ſenſibilium quas nunꝗ̄ ſenſit:ſed ſolummodo cū tranſlate fuerint diſpoſitiones earum. ¶ Sicut narrauit Ariſt. de quodam antiquo qui ita informabat res tranſlatas ad ipſum per auditum quas nunꝗ̄ vidit:⁊ cum ille forme experimentabātur inueniebant ſm̄ veram diſpoſitionem:⁊ ſm̄ hunc modum poteſt imaginari elephantem qui nunꝗ̄ ſenſit ipſū. Et hoc accidit homini apud adunationem iſtarum trium virtutum:⁊ adunatio earum fit per animam rationabilem.ſ.per obedientiā earū ad ipſam: quemadmodum ſeparatio earum eſt per animam beſtialem:⁊ earum adunatio eſt valde difficilis homini:⁊ quies anime beſtialis eſt in ſeparatione earum. ¶ Et ideo iſta adunatio non accidit niſi cogitantibus in ſolitariis quando abſcindunt a ſe occupantia ſenſus:tunc em̄ reuertitur ſenſus cōmunis ad adiuuandum iſtas virtutes:⁊ ideo quꝫ adunant iſte tres virtutes in ſomno:⁊ videntur mirabilia mundi:⁊ etiam in diſpoſitionibus ſimilibus ſomno. ¶ Et accidit ſicut.d.Ariſto.ꝙ iſte virtutes nō indigent ſe adinuicem in iuuamento ad preſentandum illud quod debuerunt preſentare ſed vnaqueqꝫ earum facit preſentari ſuum propriū ſine adiutorio ſui operis:⁊ quandoqꝫ non accidit niſi hoc per adiutorium.⁊ differentia inter motum anime ſuper partes rei:⁊ facere illam preſentari ſm̄ rememorationem ⁊ inter motum anime ſuper partes rei ⁊ facere illam preſentari ſm̄ cōſeruationem eſt ꝙ motus rememoratiue ſuper partes rerum conſeruandarū eſt motus continuus:⁊ motus eius ſuper partes rerum rememorandarum eſt abſciſus ⁊ ſm̄ tranſlationem de rebus extraneis ad partes rerum rememorandarum:quod enim rememoratur:rememoratur per ſuum ſimile:⁊ in cōſeruatione non indigetur hoc.motus autē equalis ſuper partes rei preſentande eſt conſeruatio: et motus rememorationis ſuper partes rei rememorande non eſt equalis:quia non eſt motus a ſimili rei ad rem:⁊ ideo cōſeruatio nobilior eſt rememoratione. Motus enim equalis continuus nobilior eſt abſciſo diuerſo. Uirtus igitur repreſentatiua vniuerſaliter preſentat intentiones partium rei conſeruande ſm̄ continuationem:⁊ tunc cōponit eas adinuicem diſtinguens:⁊ deſcribit eas adinuicem imaginans:virtus autem rememoratiua preſentat partes rei per motum abſciſum nō continuum.⁊ intentiones vniuerſales non rememorantur niſi ſm̄ imaginationes coniunctas cum eis. ¶ Et ideo obliuio accidit in eis ſicut accidit in intentionibus particularibus:⁊ rememoratio eſt forme facilis reductionis. Inueſtigatio autē rememoratiua eſt formarū difficilis reductionis. ¶ Forme autem facilis reductionis ſunt ille que ſunt apud virtutem imaginatiuam ⁊ ſenſum communem multe corporalitatis ⁊ modice ſpiritualitatis.⁊ forma difficilis reductionis eſt multe ſpiritualitatis:⁊ pauce corporalitatis:forme enim multe corporeitatis morantur dum ſenſus communis diſtinguit ſpiritualitatem earum a corporalitate:⁊ ſic accidit ei vt illa forma figatur in eo:⁊ maxime quando recipit eam pauci corticis. Quomodo autem ſit rememoratio.⁊ inueſtigatio rememorationis:⁊ in quo differunt a conſeruatione declaratum eſt. ¶ Remanet igitur duo dicere. Quorum vnū eſt:quia rememorans delectetur ⁊ contriſtetur licet delectabile ⁊ contriſtabile non ſint in actu. Secundum autem eſt quare quidam homines ſunt bone rememorationis:⁊ quidam non:⁊ quidam bone conſeruationis:⁊ quidam non. ¶ Dicamus igitur ꝙ rememorans delectatur per rememorationem rerum que non ſunt in actu:quia illa que induxerunt ipſum ad rememorandum ſunt preſentia in actu ⁊ ſunt neceſſaria ſiue ex rebus rememorādis.

O Illud qđ eſt magis ſpūale leſ. dicꝫ p leſionē minus ſpūalis et nō ecōtra

Quō imaginari poſſumꝰ q̄ nō ꝗ̄ vidimꝰ Idē vide 3.d ala.c 5.⁊.20.

P Quō res memorās cōtriſtat ⁊ delectat.

Quia igitur ſiĺe rei eſt compꝛehēſum in actu ab eo accidit rememoꝛāti de
lectatio ⁊ contriſtatio apud illum: qd̓ accideret ei ſi illa res eēt in actu: et
quaſi habet ſpeciem vt illa res exeat in actu: ⁊ eſt q̄ſi eſſet apd̓ aiam poĺe:
qm̄ quando ſiĺe rei fuerit: tunc erit res quaſi poſſibilis vt ſit: qm̄ qn̄ aia
fuerit rememoꝛans aliquid per aliquod ſenſibile illi rei ſtatim ꝑcipiet ꝙ
illud quod ſenſibile eſt de genere illius qd̓ erat ens in potētia: ⁊ ꝙ eſt poĺe
vt exeat in actum: ſicut eſt poĺe ꝙ exiuit in actum hoc ſiĺe per quod fuit ex
citatus ſuper illam rem: ⁊ tunc accidit rememoꝛanti de triſtitia aut de de
lectatione quaſi accideret ei ſi eēt in actu. ¶ Bone autem rememoꝛatiōis
homo eſt tardi motus in anima cuius figuntur ſenſibilia que tranſierūt
per illa. et ille eſt cuius complexio poſterioꝛis cerebꝛi eſt retinens foꝛmā
ↄſiſtentem in ipſo: et ē ille in cuius hac parte dominatur ſiccitas magis q̄
humiditas. Siccitas enim innata eſt recipere difficile: et cum recipit foꝛ
mam: tunc innata eſt retinere eam longo tp̄e: ecōuerſo de humido: et ideo
qui habent cerebꝛum talis cōplexiōis ſunt bone rememoꝛatiōis. q̄ aūt hn̄t
locum dominatum humiditate nō rememoꝛanꝛ: qꝛ foꝛme nō figunꝛ in hu
mido: ſed recipiunt cito: qꝛ humoꝛ facile recipit foꝛmam: ⁊ ideo multe ſic
citatis: cerebꝛum eſt pauce receptionis: ⁊ multe rememoꝛationis: et multe
humiditatis: ⁊ velocis conſeruationis: ⁊ multe obliuionis. et difficilis re
memoꝛationis. ¶ Et qui habet mediam complexionem hꝫ bonā conſerua
tionem ⁊ bonam memoꝛiam: ⁊ ideo bonitas memoꝛie attribuitur iuueni
bus: et obliuio accidit pueris ⁊ ſenibus. pueris ꝑpter humiditatem nālēt
et ſenibus pꝛopter hūiditatem accidentalē. ¶ Et quidam ſenes ſunt bone
memoꝛie: quando iſta complexio accidentalis non fuerit dominās in eis.
complexio enim nālis ſenis eſt ſiccitatis: ⁊ ideo ſenex inuenıꝛ rememoꝛās
⁊ non conſeruans: pueri aūt econuerſo. Juuenes autem habent vtrumq̄.
¶ Et homo rememoꝛat multotiens quod ſenſit in pueritia bona rememo
ratione: qꝛ in pueritia multum amat foꝛmas ⁊ miraꝛ multū in eis: q̄pꝛo
pter figiꝛ in aſpectu earū: quapꝛopter difficile amittit eas.

¶ Ariſt. De ſomno ⁊ vigilia. Lib. vnicus.

DE ſomno autem ⁊ vigilia conſiderandum eſt q̄d
ſint: et vtrum anime: vel coꝛpoꝛis pꝛopꝛia ſint: vĺ
communia: ⁊ ſi communia: cuius particule anime
vel coꝛpoꝛis: ⁊ pꝛopter quam cauſam inſunt ani
malibus: ⁊ vtrum communicant omnia ſimul am
bobus ipſis aut alia quidem ſomno: alia vero al
tero ſolū: vel alia quideꝫ neutro: alia vero vtriſq̄.
Adhuc aūt quid eſt ſomniū: ⁊ ꝑpter quā cauſam doꝛmientes in
terdum quidem ſomniant: interdum autem non: vel accidit qui
dem ſemper doꝛmientibus ſomniare: ſed non meminerunt: et ſi
hoc fiat: pꝛopter quam cauſam fit. Et vtrum cōtingat futura pꝛe
uidere: aut non contingat: ⁊ qualiter ſi contingat: ⁊ vtrum futu
ra ab homine pꝛoſpiciantur ſolum: ⁊ vtrum agenda ab hoīe ſo
lum: vel quoꝛum demonum hꝫ cauſam: ⁊ vtrū natura fiunt: vĺ ab
euentu ¶ Pꝛimum quidem igitur hoc manifeſtum quoniam cir
ca idem animalis quid eſt vigilia ⁊ ſomnus: opponuntur enim ⁊
vĩ ſomnus vigilie quedā ꝑuatio: nā extrema ſemꝑ in aliis ⁊ ī na
turalibus circa idem ſuſceptibile videntur fieri: et eiuſdem paſ

A Extrema ī aliis ⁊ in nālib⁹ cir ca idē ſuſceptibile vĩr fieri.

ſiones eſſe.dico autem veluti viſus:cecitas:turpitudo:pulchritu
do:ſanitas:egritudo:fortitudo:debilitas:auditus:et ſurditas.
Amplius autem et ex his manifeſtum:quo enim cognoſcimus
vigilantem:in hoc ⁊ eum qui ſomno premitur.Sentientem enī
vigilare putamus ⁊ vigilantem eſſe:vel eorum que extrinſecus
aliquid ſentire:vel eorum qui in ipſo motuum aliquem.Si ergo B Cuꝰ ēpo
vigilare in nullo alio eſt quam in eo quod eſt ſentire:manifeſtū tētia eiꝰ ē
quoniam quo quidem ſentiunt hoc vigilant vigilantia: ⁊ dor- actus.
miunt dormientia. Quoniam autem neqꝫ anime proprium eſt
ſentire neqꝫ corporis:cuius eſt potentia eius eſt actus: qui vero
dicitur ſenſus vt actio motus quidam,per corpus anime eſt.ma
nifeſtum quoniam neqꝫ anime paſſio propria eſt:neqꝫ inanima-
tum corpus poſſibile eſt ſentire.Cum autem determinatum ſit
prius in alijs de his que dicuntur quaſi particule anime.et de nu
tritiua quod quidem ſeparetur ab alijs in corporibus habenti-
bus vitam.aliorum vero nullo ſine hoc exiſtente. Manifeſtum
ꝙ quecunqꝫ viuentium augmenti diminutioniſqꝫ participant ſo
lum quoniam in his non eſt ſomnus neqꝫ vigilia:velut plantis.
Non enim habent particulam ſenſitiuam neqꝫ ſi ſeparabile:neqꝫ
ſi non ſeparabile poteſtate:etenim et eſſe ſeparabile eſt. Simili- C
ter autem nihil eſt quod ſemper vigilet aut ſemper dormiat.ſed Nihil ēqꝫ
eiſdem inſunt animalium vtreqꝫ paſſiones hc. Neqꝫ enim ſi eſt ſꝑ vigilet
animal habens ſenſum:hic contingit neqꝫ dormire neqꝫ vigila- aut ſꝑdor
re:vtraqꝫ enim paſſio hec circa ſenſum primi ſenſitiui:Non con- miat.
tingit autem neqꝫ alterum horum ſemper ineſſe eidem velut ali
quod genus animalium ſemper dormire aut ſemper vigilare.Am
plius quorumcunqꝫ eſt aliquod opus ſecundum naturam quan-
do exceſſerit,tempus inquanto poſſunt aliquid facere vel aliqđ
eorum que poſſunt tempore facere neceſſe deficere vt oculos vi
dentes et quieſcere facientes hoc.ſimiliter autem manum ⁊ aliđ
omne cuius opus aliquod eſt ſi itaqꝫ alicuius opus eſt ſentire ⁊
hoc vtiqꝫ excedat q̄nto erat tempore potens ſentire continue de
ficiet et non amplius faciet hoc.Si igitur vigilare diffinitur diſ
ſolutione ſenſus:contrariorum vero hoc quidem alterum neceſ
ſe adeſſe:illud vero non.Uigilare autem et quod eſt dormire con
trarium ⁊ neceſſarium omni alterum ineſſe neceſſariū vtiqꝫ erit
dormire.Si igitur huius paſſio eſt ſomnus:hoc autem eſt in po-
tentia propter exceſſum vigilandi autem exceſſus quandoqꝫ q̄-
dem ab egritudine quandoqꝫ abſqꝫ egritudine fit:quare ⁊ in po
tentia et diſſolutio ſimiliter erit neceſſe omne quod vigilat con
tingere dormire:impoſſe enim ſemꝑ agere:ſimiliter autē neqꝫ dor
mire ſemper nihil contingit. ¶ Somnꝰ enim paſſio ſenſitiue ꝑti D Somni
cule eſt vt vinculum ⁊ immobilitas q̄dā:q̄re neceſſe eſt omne dor diffō.
miens habere ſenſitiuā particulā. Senſitiuū aūt qđ pōt ſentire

ſm actū agere aūt ſenſu ꝓprie ⁊ ſimplr ipoſſe eſt dormiētem ſiꝛ:
iō neceſſariū eſt ſōnū oēm excitabilē eē. ¶ Aialia q̇dē igiꝛ pene
oīa ſomno cōicāt ⁊ natabilia ⁊ volatilia ⁊ greſſibilia. Etem̄ gña
piſciū oim ⁊ q̄ marinoꝝ vel malachioꝝ viſa ſunt dormiētia ⁊ oia
alia q̄cūq₃ hn̄t oculos. Eteni q̄ duros hn̄t oculos manifeſta en-
toma,ꝙ dormiūt: breuis aūt ſōni ſunt oīa. Jdoq₃ latebūt vtiq₃ q̄
dam multotiens vtrū ꝑticipāt ſōno vel nō eorū q̇dā q̄ durā hn̄t
teſtā ſm ſenſum q̇dē nūq₃ fcm̄ eſt manifeſtū ſi dormiūt ſicut ve-
riſiſis dicta rō ea ſuadebiꝛ. ¶ Qd̄ q̇dē igiꝛ ſōno ꝑticipāt om̄ia
aialia manifeſtū ex his: eo.n.ꝙ ē ſenſum hr̄e diffiniꝛ aial ſenſus
aūt mō q̇dē aliquo imobilitatē ⁊ velut vinculū ſōnū eē dicimus
ſoluē aūt remiſſiōēq₃ vigiliā. Plātaꝝ aūt nullā q̇dē poſſe cōi-

E care neutra harū paſſionū. nā ſine ſenſu nō exiſtit neq₃ ſōn⁹ neq₃
vigilia: q̇b⁹ vero ineſt ſenſus ⁊ triſtari ⁊ gaudere: q̇b⁹ vero hec ⁊
concupiſcentia. Plātis aūt nihil horū ineſt. ¶ Signū autem qm̄
et opus ſuū facit nutritiua ꝑticula in dormiendo magis q̄ vigi-
lando: nutriuntur autem ⁊ augenꝛ tunc magis tanq̄ nihil egen
tia ad hoc ſenſu.

Nutritio melius ꝑficiꝛ i dormiēdo q̄ i vigilando.

Capitulum Secundum.

F Quare aūt dormiunt ⁊ vigilant aialia ⁊ ꝑꝑ qualē quēdā
ſenſum vel quales ſi ꝑꝑ plures cōſiderādū. Qm̄ vero
q̄dā aialiū hn̄t ſenſus oēs: q̄dā aūt nō hn̄t vt viſuꝫ. ta-
ctū aūt ⁊ guſtū oia hn̄t niſi ſi qd̄ aialiū iꝑfectū: dictuꝫ
eſt aūt de his i hiſq̄ de aia. Impoſſe aūt ſimplr q̄licūq₃ ſenſu ſēti
re ꝙ dormit aial māifeſtū: qm̄ oib⁹ neceſſariū ieſſe eādē paſſiōem
inuocato ſōno: nā ſi huic q̇dē: huic vero nō hac dormiens ſentiet
hoc aūt ipoſſe eſt. Qm̄ auteꝫ exiſtit ſm vnūquēq₃ ſenſum: ħ q̇dē
G aliquid ꝓprium: illud vero aliq̇d cōe. Proprium q̇dē velut viſui
videre: auditui autem audire: et alijs ſm eundem modum. Eſt
autem quedam ⁊ cōis potētia q̄ ſequitur oēs: q̄ ⁊ quod videt ⁊
audit ſentit: non enim viſu quoniā videt: ⁊ iudicat. Itaq₃ ⁊ pōt
diſcernere: quoniam alia quidem dulcia ſunt ab albis: nec viſu
nec guſtu: nec ambobus: ſed quadam communi particula oium
ſenſitiuorum. Nam eſt quidam ſenſus vnus ⁊ ꝑncipale ſenſitiuū
vnum eſſe aut ſenſui generis cuiuſlꝫ alterū velut ſoni ⁊ coloris.
hoc autem ſimul tactiuo maxime exiſtit. hoc quidem em̄ ſeparaꝛ
ab alijs ſenſitiuis: alia vero ad hoc imſeparabilia. ¶ Dictuꝫ eſt
autem de his que de aīa theorematib⁹. Manifeſtū igiꝛ qm̄ hui⁹
H eſt paſſio vigilia ⁊ ſomnus. Propter qd̄ oibus ineſt animalibus
nam tactus ſolus oibus ineſt: ſi.n.in eo ꝙ omnes aliq̇d patianꝛ
ſenſus fieret dormitio inconueniens. ſi quibus neq₃ neceſſe neq₃
poſſibile eſt agere ſimul aliquo mō hos vocare ſiꝛ ⁊ immobiles
exiſtere: contrarium.n.rōnabili⁹ accidit eis q̄ ſimul q̇eſcere. quē
admodū aūt nunc dicemus rōnabilr ſe habet ⁊ de his. Nam cuꝫ
principale aliorum omnium ſenſitiuorū ⁊ ad qd̄ tendunt alia pa

tiantur aliquid:compati neceſſarium ⁊ reliqua omnia. Jllorum
autem cum aliquid impotens ſit non neceſſe eſt hoc impotēs fie
ri. Manifeſtum autem eſt ex pluribus:quoniam non in ſenſu ſi-
ne operatione eſſe ⁊ non vti ipſis ſomnus eſt:neqꝫ in non poſſe
ſentire. Nam et manifeſte in anime defectionibus tale qḋ accidit
impotentia enim ſenſuum anime defectio eſt:fiunt autem ⁊ amē
tie quedam hmōi. Amplius aūt quibꝰ vene in collo apprehēdū
tur inſenſibiles fiunt:ſꝫ impotentia vſus:neqꝫ in ſenſitiuo : neqꝫ
pro quauis cauſa:ſꝫ quēadmodum nunc dictum eſt in pri̇o quo
ſentit aīa. Cum enim hoc quidē impotēs fuerit:neceſſe eſt et oīa 3
ſenſitiua impotētia eſſe ſentire:cum illo vero illorum aliquid nō Cā finalꝭ
eſt hoc neceſſe. ¶ Propter quamvero cām dormire accidit ⁊ cuiꝰ ſomni.
paſſio ſit dicendum. Et qm̄ vero modi ſunt plures cārū:nam et
ꝙ cuius gratia ⁊ ꝙ vn̄ principium motꝰ ⁊ materiā ⁊ rōnē cām eē
dicimus. ¶ Primum quidem igitur qm̄ naturam dicimus gra-
tia huius facere. hoc autem bonum aliquod:quietē vero oī qḋ
natum eſt moueri cum nō poſſit ſemper ⁊ continue moueri cum
delectatione:neceſſariam eſſe atqꝫ vtilem:ſomno vero ꝓpter ip
ſam veritatem coaptant metaphoram hanc:tanqꝫ requies ſit:
quare propter ſalutem aīalium exiſtit. ¶ Vigilia vero finis. Nā 2
ſentire ⁊ ſapere omnibus eſt finis quibus ineſt alterum eorum : Cā finalꝭ
optima enim hec:finis vero optimus:ꝙ autem neceſſarium vni vigilie.
cuiqꝫ aīalium ineſſe ſomnum:dico autem ex ſuppoſitione neceſ Sentire ⁊
ſitatem:quoniam ſi animal erit hn̄s ſuam naturam ex neceſſita ſape oībꝰ
te quedam ei ineſſe opꝫ:et his exiſtentibus alia ex iſtere. ¶ Am- ē finis q-
plius aūt quali motu et actu in corporibus aduenientibus acci bꝰ ieſt al-
dit vigilare et dormire animalibus poſt hoc dicendum. Aliis q- ter eorū
dem igitur animalibus quemadmodum non habentibus ſan- Cā mālis
guinem exiſtimandum eſt cauſas eſſe vel eaſdem vel vt ꝓpor- ſomni.
tionales:ſanguinem vero habentibus que quidez hoībus:qua
re ex his omnibus ſpeculandum. Quod quidem igitur ſenſus
principium ſit ab eadem parte animalibus a qua ⁊ motus qui-
dem determinatum eſt prius in aliis. Jpſa enim trium determi-
natorum eſt locorum qui medius capitis:⁊ deorſum ventris. ha xv
bentibus quidem igitur ſanguinem:hoc ē que circa cor ps. Oia Jn hn̄tibꝰ
enim hn̄tia ſanguinem cor hn̄t:⁊ ṗncipium motus:et ſenſus ṗn ſanguinē
cipalis hinc eſt. Motꝰ quidem igitur ⁊ ſpiritus manifeſtum:qm̄ cor ē ṗnci
ṗncipium ⁊ oīno refrigerationis eſt hoc. ⁊ reſpirare autem ⁊ hu piū motꝰ
mido refrigerari:ad ſalutem eius qui eſt in hac particula caloris
natura adepta eſt. Dicetur autem et de ipſa poſtea ſm ſe nō ha-
bentibus vero ſanguinem ⁊ entomis ⁊ non ſuſcipientibus ſpūꝫ Qḋ ē ṗn
in ꝓportionali plātatus ſpūs inflās ⁊ reſidēs vr̄. Palā autez in cipiū mo
his que ſunt rotalia:puta veſpis:apibꝰ:⁊ muſcis:⁊ quecunqꝫ hu tꝰ i nō hn̄
iuſmodi ſunt. Quoniā aūt mouere aliquid ⁊ facere ſine robore tibꝰ ſan-
guinem.

non eſt poſſibile:vigorē aūt facit ſpūs detētio:⁊ ſpirātib⁹ quidez que de foris:nō reſpirātib⁹ autē q̄ cū plātata:lō ⁊ bombātis ala ta vñr:cū,moueant attractione ſpūs offendētis ad ſuccinctoriuum rotalorꝫ. Mouet aūt oē aliquo ſenſu facto alieno in pmo ſenſitiuo. Si vero eſt ſomn⁹ ⁊ vigilia paſſio hui⁹ partis in quo loco quidē ⁊ in qua particula pma fit ſomn⁹ ⁊ vigilia:manifeſtū. Mouentur aūt quidā dū dormiūt ⁊ faciūt multa q̄ vigilātiū ſunt: non tñ abſqꝫ phātaſmate ⁊ aliquo ſenſu:ſomniū.n.eſt quodāmodo ſenſatum. Dicendum autem eſt poſtea de ipſis:qm̄ vero ſomnia memorantur experge facti:vigilium vero actus non memorantur: dictum eſt in probleumatibus.

Capitulum tertium.

Cā ſ effecti ua ſomni

Onſequēs aūt eſt his q̄ dicta ſunt p trāſire quib⁹ factis ⁊ vñ principiū paſſionis ſit vigilādi ⁊ dormiendi. Palā itaqꝫ qm̄ neceſſariū aīali cū ſenſum habeat:tūc primo nutrimētū ſuſcipe ⁊ augmētū. Nutrimētū aūt eſt oībus extremū his quidē q̄ ſanguinē hñt ſanguis natura. his vero q̄ ſanguinem nō hñt ꝓportionale. Locus vero ſanguinis vene: harū aūt principiū cor:palā autē qđ dicit ex anotomiis. De foris quidē igit ingrediēte alimento in ſuſceptiua loca fit euaporatio ad venas:ibi vero ꝑmutat ⁊ in ſanguinē vertit ⁊ vadit ad principium. Dictū eſt autē de his in his q̄ de nutrimēto. Nunc autē repetendū eſt de ipſis hui⁹ gratia vt principia motus ſpeculemur ⁊ q̄d patiente particula ſenſitiua accidit vigilia ⁊ ſomn⁹. Nō eñ eſt ſomnus quelibet impotentia ſenſitiui vt dictum eſt. Etenim amentia ⁊ ſuffocatio aliqua ⁊ anime defectio facit hmōi impotētiam. Jam.n.facta fuit phantaſia quibuſdam anime defectū patientibus fortiter. hoc quidem igitur aliquam hꝫ dubitationem. Si.n.contingat obdormire:defectū aīe patiētē ꝯtingit vtiqꝫ ſomnuꝫ eſſe ⁊ phantaſma ⁊ multa ſunt q̄ dicūt q̄ aīo defecerūt ⁊ qui viſi ſunt mortui eſſe:de quib⁹ oīb⁹ eandē rōnē eſſe opinandū eſt. ¶ Sed vt diximus nō eſt ſomn⁹ oīs impotētia ſenſitiui ſed ex vaporatione circa nutrimentū paſſio ſit hoc. Neceſſe.n. quod euaporatum eſt pulſum quouſqꝫ impelli deinde cōuerti ⁊ permutari ſicut euripum. Calidū vero cuiuſcūqꝫ aīaliū ad ſuperiora natuꝫ eſt ferri. Cum aūt in ſuperioribus locis multū fuerit ſimul iterum reuertitur:ferturqꝫ deorſum ⁊ reuertēdo ꝑpellit calorem:⁊ ideo maxime fiunt ſomnia nutrimento. Nam repente tunc multa humiditas ⁊ corpulentia ſurſum fertur. conſtans quidem grauat ⁊ facit dormire. Cuꝫ vero fluit deorſum ⁊ reuertens repellit calorē: tūc fit ſomnus ⁊ animal dormit. ¶ Signum autem horum ⁊ ſomnifera omnia enim ⁊ grauedinem capitis faciunt ⁊ potus ⁊ cibi vt

Signum primum.

opium:⁊ mandragora:vinum ⁊ lollum:⁊ qui deorſum ferunt ⁊ q̄ dormitant hoc videntur pati ⁊ non poſſunt leuare caput et palpebras:et poſtea cibatis maxime talis ſomnus. Multa enim que a cibis euaporatio. ¶ Amplius autem ex laboribus quibuſdam. Secundū nam labor quidem colliquatiuum:colliquatiuum vero fit queād modum nutrimentum indigeſtum ſi non frigidum ſit. ¶ Et egritudines quedam. Quemadmodum illud idem faciunt quecunq̄ a ſuperfluitatibus calidis ⁊ humidis: vt accidit febricitantibus atq̄ lethargicis. ¶ Amplius autem propria etas:pueri enim dormiunt vehementer:eo q̄ nutrimentum ſurſum fertur omne. Signum autem qđ magnitudo ſuperiorum excedit inferiora in prima etate eo q̄ adhuc fiat augmentum. ¶ Propter hāc vero cauſam epileptici fiunt. Simile enim eſt ſomnus epilepſie:⁊ eſt quodammodo ſomnus epilepſia: et ideo accidit multis principium huius paſſionis dormientibus:⁊ dormientes quidem capiuntur: vigilantes autem non. Cum autem multus feratur ſpiritus ſurſum deſcendendo rurſum venas tumefacit:quibus coarctat porum:qua reſpiratio fit. ¶ Ideo pueris non conferunt vina: neq̄ nutricibus. Differt enim nihil forſan ipſos bibere vel nutrices:ſed oportet bibere aquaticum et modicum. ſpumoſum enim vinum. hoc autem magis nigrum. Ita vero ſuperiora plena ſunt nutrimento pueris q̄ ſex menſibus neq̄ vertunt collum: quemadmodum enim ebriis: ſurſum fertur humiditas multa. Rationabile autem hanc paſſionem eſſe cauſam quare quieſcunt in matricibus embria primum. ¶ Et ideo amatores ſomni qui occultas habent venas:et nani et magna capita habentes:nam horum vene anguſte vt non facile defluat que deſcendit humiditas. Nanoſa vero magnaq̄ capita habentibus ſurſum impetus multus ⁊ euaporatio fit. Manifeſtas vero venas habentes non ſomnolenti propter amplitudinem venarum:niſi aliquam aliam paſſionem habuerint contrariam:neq̄ melancholici. Infrigidatus enim eſt locus intus: quare non fit ipſis multitudo euaporationis: propterea et edaces dicuntur exiſtentes:quemadmodum enim nullo fruentia efficiuntur eis corpora:nigra vero cholera cum naturaliter frigida ſit et nutritiuum locum frigidum facit: et alias particulas vbicunq̄ poteſtate exiſtit huiuſmodi ſuperfluitas.

Sextum. Septimū Q

¶ Quare manifeſtum ex his que dicta ſunt quoniam ſomnus eſt quidam conuentus caloris intrinſecus et naturalis reciprocatio propter predictam cauſam. Ideo motus multus dormientis. vn̄ autē deficit infrigidatur:⁊ propter frigiditatē cōcidūt palpebre:⁊ ſuperiora quidē infrigidant ⁊ exteriora:interiora v̄o ⁊ inferiora calida velut que circa pedes ⁊ que intrinſecus. ¶ Quāq̄ vtiq̄ dubitabit aliquis quia poſt cibum fortiſſimus fit ſomnus S

Tertium. Quartū. Quintū. ✱ Dubium.

ꝛ eſt ſomniferum vinum: ꝛ alia: huiuſmodi caliditatem habētia.
Eſt autem non rationabile ſomnum eſſe infrigidationē: cauſas
Antiquorū ſolutio autem dormiendi calidas. ¶ Utrum ergo hoc accidat: quia quē-
admodum venter cum vacuus ſit calidus eſt. Repletio vero in-
Alia ſolo frigidat propter motum ſic ꝛ qui in capite pori: ꝛ loca infrigidan-
tur ſurſum lata euaporatione. ¶ Uel quemadmodum perfuſis
calido ſubito tremor fit: ꝛ ibi aſcendente caliditate: caliditas con
geſta infrigidat: ꝛ ꝙ ſecundum naturam calidum facit langueſce
re ac ſecedere. ¶ Amplius autem multo incidente nutrimento ꝙ
calor ſubleuat quēadmodum ignis impoſitis lignis infrigidatur
quouſqꝫ digeratur. Fit. n. ſomnus quemadmodum dictū eſt: dū
corpulentum ſurſum fertur a caliditate per venas ad caput cum
vero amplius non poſſint: ſed in multitudine excedit eleuatū ite-
rum repellitur: ꝛ deorſum fluit: ideo cadunt homines ſubtracto
Impugna. calore qui ſurſum ferebat. Solum enim animalium rectum ꝛ inci
dens quidem deſipientiam facit poſtmodum vero phantaſiam.
Propria ſolutio. ¶ Uel dicte quidem nunc ſolutiones contingētes ſunt vt fiat in-
frigidatio quinimmo ꝛ ꝓprius locus eſt qui circa cerebrum quē
T
Cerebrū eſt frigidiſſimum oīm q̄ in corpe ſūt. admodum dictum eſt in alijs. ¶ Omnium vero que in corpore
frigidiſſimū cerebrum: non habētibus vero que equiualet huic
pars. Quemadmodum igitur humidum quod euaporat a ſolis
caliditate cum venerit ad ſupremū locum ꝓpter frigiditatē ſuā
infrigidatur: ꝛ congeſtum deorſum fertur factū ruſſus aqua. Sic
in eleuatione ſurſum calidi ad cerebrum ſuperflui quidē euapo
ratio in flegma redigitur: ꝛ ideo catarri vīr ex capite fieri: nutriti
ua vero ꝛ non egrotatiua deorſum fertur cōgeſta ꝛ refrigerat ca
lidum. Ad infrigidandum vero ꝛ non facile ſuſcipiendum eua-
V porationem confert ꝛ tenuitas ꝛ anguſtia circa cerebrum vena-
Cauſa efficiēs vigilie. rum. Infrigidationis quidē ergo hec eſt cauſa ꝙꝙ euaporatio
tranſcendat caliditatem. ¶ Expergiſcuntur autem cum digeſtio
facta fuerit: ꝛ obtinuerit que impacta fuerit caliditas in anguſto
multa ab eo quod circunſtabat: ꝛ diſcreti fuerint corpulentior ſan
guis atqꝫ puriſſimus. Eſt autem tenuiſſimus quidem ſanguis ꝛ
puriſſimus qui in capite: denſiſſimus ꝛ turbidiſſimus qui in infe-
rioribus partibus. Omnis autem ſanguinis principium ſicut di-
ctum eſt hic: ꝛ in alijs eſt cor. Horum autem qui in cordis vtriſqꝫ
thalamis: communis medius quoꝝ vterqꝫ ſuſcipit ex vtraqꝫ ve-
na: ꝛ ex ea que vocatur magna: ꝛ que adorti. In medio vero fit
diſcretio: ſed diffinire quidem de his aliorum ſermonum conue-
nientius eſt. Quia vero fit maxime ſanguis poſt nutrimenti obla
tionem indiſcretus ſomnus fit quouſqꝫ ſecernatur ſanguis. hoc
quidem puriſſimum ſurſum illud vero turbidiſſimum deorſum:
cum vero hoc fuerit expergiſcuntur abſolute ex nutrimēti graui
tate. ¶ Que quidem igitur cauſa dormiendi dictum eſt: quia a

corpulento quod fertur ſurſum:per ingenitum calorem:ſubito ad
p̄mum ſenſitiuū:ꝛ quid eſt ſomnus:qm̄ primi ſenſitiui cōprehen
ſio vt non poſſit agere:ex neceſſitate quidē factum. Non.n.cōtin
git animal eſſe non accidentibus que ipſuꝫ perficiunt:ꝓpter ſalu
tem vero eſt.ſaluat.n.quies.

¶Capitulū primum de Somnijs vel inſomnijs.

Poſt hoc autem querendū de ſomnio. Et p̄mo cui eo-
rum que anime paſſio hoc ineſſe videt:ꝛ vtrū intelle
ctiue particule paſſio eſt hec vel ſenſitiue:his eñ ſo-
lis eoꝝ que in nobis ſunt cognoſcimus aliquid. Si
itaqꝫ vſus viſus viſio:ꝛ audit⁹ audire:ꝛ omnino ſen
ſus ſentire:cōia aūt ſunt ſenſuum velut figura ꝛ motus ꝛ magni
tudo ꝛ alia hmōi:aut ꝓpria velut color:ſonus:ſapor:in potentia
aūt ſunt omnia claudentia ꝛ dormientia videre. Silr aūt ꝛ in reli
quis manifeſtum:qm̄ non ſentimus quicqꝫ in ſomnijs.non ergo
ſenſu ſomniū ſentimus. ¶At vero neqꝫ opinione:non.n.ſolū ad
uenientes dicimus eſſe hominē vel equū:ſed albū vel pulchrū quo
rū opinio ſine ſenſu nihil vtiqꝫ dicet neqꝫ vero neqꝫ falſo. In ſom
nis autē animam accidit hoc facere. Similiter.n.qm̄ homo eſt:ꝛ
qm̄ albus eſt:quod eſt aduenienes videmur videre. Amplius poſt
ſomnum aliquid aliud intelligimus quemadmodū in vigilando
ſentientes aliquid.de eo.n.quod ſentimus:ſepe ꝛ intelligim⁹ ali-
quid:ſicut ꝛ in ſomnijs preter phantaſmata alia aliquando intel
ligimus. Videbitur autem alicui hoc ſiquis adhibeat mentem ꝛ
tentet memorare ſurgens:iam vero quidam viderunt ſomnia hu
iuſmodi:velut qui videntur ſm memoratiuū p̄ceptum ponere q̄
ꝓponuntur:accidit.n.eis aliud q̄d preter ſomnium ponere ante
oculos phantaſma. Quare manifeſtum qm̄ neqꝫ ſomniū omne
quod in ſomnis phantaſma:ꝛ qm̄ intelligimus que opinione opi
nabamur. Palam autem de his vniuerſalis intantū qm̄ eodem
quo vigilantes in egritudinibus decipimur hoc idem in ſomnijs
facit paſſionem. Et ſanis quidem ꝛ ſcientibus. Cum ſol pedalis
videtur eſſe:ſed ſiue idem ſiue diuerſum phantaſticum anime et
ſenſitiuum:nihilominus nō fit abſqꝫ videre ꝛ ſentire aliquid pre
ter videre:ſentire.n.ꝛ preter videntis verum aliquid ꝛ audiētis:
nequaqꝫ tamen id quod arbitratur. In ſomno autem nihil poſi
tum eſt nihil videre atqꝫ audire neqꝫ omnino ſentire.ergo non vi
detur verum. Nihil autem pati ſenſum non eſt verum: ſed cōtin
git:ꝛ viſum pati aliquid ꝛ alios ſenſus:ſingulū aūt horum quem
admodum vigilanti adiacet quidem quodammodo ſenſui:nō ſic
autem vt vigilant. Et qn̄qꝫ quidem opinio dicit:qm̄ falſum quē
admodū vigilans.quandoqꝫ vero detinetur ꝛ ſequitur phantaſ
ma. Quod quidem igitur non eſt opinantis neqꝫ intelligētis paſ
ſio hoc quod vocamus ſomniare manifeſtum. ¶Sed neqꝫ ſen-

tientis ſimpliciter: videre.n. vtiqꝫ ⁊ audire ſimpliciter: ſed qualiter oportet ⁊ ſm quem modum cõſiderandum. Ponatur ergo ꝙ ⁊ manifeſtum eſt ꝙ ⁊ ſenſitiui paſſio ſiquidem ⁊ ſomnus. Nõ eñ alicui quidem animali alij vni ineſt ſomnus: alij vero alicui ſomniare: ſed eidem. Quoniam vero de phantaſia in eis que de anima dictum eſt: ⁊ eſt quidem idem ſenſitiuo phantaſticum eſſe autem ſenſitiuo ⁊ phantaſtico alterum. Eſt autem phantaſia qui a ſenſu ſm actum fit motus. Somnium vero phantaſma quoddaꝫ videtur eſſe. Nam qđ in ſomno phantaſma ſomnium dicimꝰ ſiue ſimplr ſiue quodãmodo factũ manifeſtũ quidẽ ꝙ ſenſitiui eſt ſomniare: huius autẽ ſm ꝙ phantaſticum.

Capitulum ſecundum.

Quid autem eſt ſomniũ: ⁊ q̃o fit ex his que circa ſomnum accidunt maxime vtiqꝫ ſpeculabimur. Senſibilia enim ſm ſingulum ſenſitiuum nobis efficiunt ſenſum: ⁊ que fit ab eis paſſio non ſolum ineſt ſenſitiuis dum ſenſus agunt: ſed ⁊ dum abeunt. Simul enim paſſio in his: ⁊ in his que feruntur videtur eſſe: etenim in latis eo ꝙ mouit non vlterius contingente mouentur. Nam quod motuꝫ fecit mouit aerem quendam ⁊ rurſus hic motus alium: ⁊ hoc itaqꝫ modo quouſqꝫ quidem ſtet facit quod motum ⁊ in aere ⁊ in humidis. Similiter autem oportet opinari hoc ⁊ in alteratione. naꝫ ꝙ tale factum eſt a calido proximum calefacit ⁊ hoc diſtribuit vſqꝫ ad principium. quare ⁊ in quo eſt ſentire: : q̃m eſt alteratio quedam qui ſm actum ſenſus: neceſſe eſt hoc accidere: ideo paſſio eſt non ſolum ſentientibus in ſenſitiuis: ſed quieſcentibus ⁊ in profundo ⁊ ſuperficietenus. Palam autem continue ſentiamus aliquid. Transferentibus enim ſecundum ſenſum ſequitur paſſio velut de ſole ad tenebras. Accidit enim nihil videre propter adhuc ſubſiſtentem motum in oculis a lumine: ⁊ ſi ad vnum colorẽ multo tempore aſpiciamus aut album aut viridem eiuſdem modi videtur ad quodcunqꝫ viſum permutemus: ⁊ ſi ad ſolem proſpicientes vel aliquod ſplendidum concluſerimus obſeruantibus quidem videtur ſecundum directionem qua accidit viſum videre primum quidem huiuſmodi colorem donec permutetur puniceum deinde in purpureum quouſqꝫ in nigrum veniat colorem ⁊ euaneſcat. Et ab his que mouentur aut permutantur velut a fluminibus: maxime autem ab his que citiſſime fluunt: videntur enim quieſcentia moueri. Fiunt autem ⁊ a magnis ſonis obſurdeſcentes. Fiunt autem ⁊ a validis odoribus difficile odorantes. ſimilia hec itaqꝫ manifeſte accidunt hoc modo. Quod autem ſenſitiua cito ⁊ modicas differentias ſentiunt: ſignum quod in ſpeculis accidit: de quo eodem inſiſtens vtiqꝫ conſiderabit prius ⁊ dubita

bit aliquis. Simul autem ex ipſo manifeſtum: quoniam quemadmodum viſus patitur ſic ꝛ facit aliquid. In ſpeculis enim valde puris cum menſtruis ſuperuenientibus mulieres inſpiciant in ſpeculum fit ſuperficies ſpeculi ſicut nubes ſanguinea. Et ſiquidem nouum ſit ſpeculum non facile eſt abſtergere huiuſmodi maculam. ſi vero vetus facile. Cauſa vero, vt diximus quoniam non ſolum viſus patitur aliquid ab aere: ſed ꝛ facit aliquid et mouet quemadmodum ſplendida. Nam viſus ſplendidorum ꝛ habentium colorem: oculi quidem igitur rationabiliter quando fiunt menſtrua afficiuntur ſicut et alia pars quelibet corporis: etenim natura exiſtunt pleni venarum. Ideo cum fiunt menſtrua propter turbationem ꝛ phlemaſiam ſanguineam nobis quidem que oculis differentia incerta eſt: ineſt autem: nam eadem natura ſeminis ꝛ menſtruationis. Aer quoqꝫ mouetur ab ipſis ꝛ eum qui in ſpeculis eſt aerem continuum exiſtentem qualem quandam fecit et taleꝫ velut ipſe patitur: hoc vero ſpeculi ſuperficiem: quēadmodum enim veſtitum que maxime munde ſunt citiſſime inquinantur. Nam purum diligenter monſtrat quicquid exceperit et preſertim minimos motus: eo vero eo quod planum ſit qualemcunqꝫ tactum maxime ſentit. Oportet vero intelligere tanquam attractionem eſſe aeris tactum et tanquam extersionem propter et abſolutionem. Mundicia vero manifeſta fit qualiſcunqꝫ ſit. Non exeundi vero celeriter ex nouis ſpeculis cauſa eſt quod purum ſit et planum: ſerpit enim per huiuſmodi in profundum: et omnino magis in talibus. nam eo quidem quod purum eſt in profundum: eo autem quod planum omni: veteribus vero nō immanet: quoniam non ſimiliter ſubijt macula ſed ſuperficietenus magis. Quoniam quidem igitur ꝛ a paruis differentijs fit motus: ꝛ quoniam celeres ſunt ſenſus. et quod non ſolum patitur ſed ꝛ contrafacit colorum ſenſitiuum manifeſtum ex his. ¶ Atteſtantur autem his que dicta ſunt et que circa vina et que circa pulmenta eueniunt. Nam quod preparatum eſt oleum cito accipit proximorum odores: et vina hec ipſum patiuntur. Non ſolum enim eorum que immittuntur vel commiſcentur: ſed eorum que prope vaſa ponuntur vel naſcuntur recipiunt odores.

Purū diligēter mōſtrat quicqd excepe rit.

¶ Ad eam vero que ex principio eſt conſiderationem ponatur. vnum quidem quod ex his: que dicta ſunt patet: quod recedente ſenſibili extrinſecus immanent ſimulachra que ſenſibilia ſunt.

¶ Adhuc autem quod facile decipimur circa ſenſus: cum in paſſionibus exiſtimus: alij autem in alijs veluti trepidus in timore ꝛ qui amat in amore ita vt videatur a modica ſimilitudine: hic quidem hoſtem videre: ille vero dilectum: et hoc vtiqꝫ quanto paſſibilior quis fuerit: tanto a minori ſimilitudine videtur.

Eodem vero modo ꝛ in ira: ꝛ in omnibus concupiſcentiis facile decipiuntur omnes: ꝛ magis quantocuꝗ in paſſionibus magis fuerint. Ideo ꝛ febricitātibus interdum animalia videntur in parietibus a modica ſimilitudine linearum compoſitarum: ꝛ hi quidem aliquando decertant in paſſionibus ſic vt ſi non vehementer laborant nō lateat quoniam falſum ꝙ ſi maior ſit paſſio ꝛ mouentur ad ipſa. ❡ Cauſa vero vt hic accidant hec eſt: quoniam non ſm eandem potentiam iudicat ꝙ principale eſt/ ꝛ quo phantaſmata fiunt. ❡ Hoc vero ſignum eſt: quoniā videtur ſol pedalis. contradicit autem aliud aliquid ſepe ad phantaſiā ꝛ permutatione digitorum vnum duo videtur: attamen non dicimus: quoniam duo. dignior enim tactu viſus. Si vero eſſet tactus ſolus iudicaremus vnū duo. ❡ Mentiendi autē cā qm̄ non ſolū cū ſenſibile mouet apparent quelibet: ſed ꝛ cū ſenſus ipſe moueaꝛ ſi eodē modo moueꝛ queādmodum ꝛ a ſenſibili. Dico autem velut terra videtur nauigantibus moueri dum mouetur viſus ab alio.

Propter qd terra vī nauigātibus moueri.

❡ Capitulum tertium.

Ex his itaꝗ manifeſtum qm̄ non ſolum vigilādo motus a ſimulachris fiunt: ꝛ que extrinſecus ꝛ q̄ in corpore ſunt: ſed etiā qñ ſit paſſio hec q̄ vocaꝛ ſomnus ꝛ magis: tunc apparet ſub die repelluntur dum operantur ſenſus ꝛ intelligentia exterminanꝛ: queādmodum iuxta magnum ignē minor ꝛ triſtitie et oblectationes parue iuxta magnas. Dum vero quieſcunt ſupernatant parua ſimulachra: nocte vero propter vacationem particularium ſenſuū ꝛ impotentiam agendi eo ꝙ ab exterioribus ad id qđ interius eſt fiūt coloris reflexio: ad principiū ſenſus referunꝛ ꝛ fiūt manifeſti ſedata turbatione. Oportet autem opinari tanꝗ modicas vertigines que in fluminibus referuntur ſic motum vniuſcuiuſꝗ fieri continue: ſepe quidem ſimiles ſepe vero diſſolutas in alias figuras ꝑpter repulſionem. Ideo poſt nutrimentum: ꝛ omnino exiſtentibꝰ teruis velut pueris non fiunt ſomnia. Multus enim motus eſt propter eam que ex nutrimento eſt caliditatem: vt queādmodum in humido ſi vehementer moueat quis quandoꝗ nullum apparet idolum: quādoꝗ vero apparet quidem diſtortum: aut omnino vt appareat alterius modi ꝗ ſit: ꝙ ſi quieſcat pura ꝛ manifeſta idola: ſic ꝛ in dormiendo phantaſma ꝛ reliqui motus qui proueniūt a ſimulachris. Interduꝫ quidē cum vehemētior ſit qui dictus eſt motus exterminatur oīno: interdum ꝟo conturbate apparent viſiones ꝛ monſtruoſe hec deteriora ſomnia velut melācholicis et febricitātibus ꝛ vinolētis. Oēs em̄ hm̄ōi paſſiones cum ſpumoſe ſint multum faciunt motum ꝛ turbationē: ſedato autē ꝛ diſcreto ſanguine in habentibus ſanguinē conſeruatur ſimulachrorum

motus ab vnoquoqꝫ ſenſuum valida facit forma ⁊ apparere ⁊ videre:propter ea quidem que a viſu deferuntur videre:propter ea vero que ab auditu audire. Similiter autem ⁊ ab aliis ſenſitiuis ex eo enim ꝙ inde progreditur motus ad principium putatur videre ⁊ audire ⁊ ſentire. Quia autem viſus interdum videtur moueri qui nō mouetur vt diximus:quia tactus duos motus annūciat eo ꝙ vnū duo videtur. Omino em̄ qđ ab vnoquoqꝫ ſenſu dicit principium niſi alius dignior contradicat. Apparet quidē igitur ſemper:putatur autem non ſemper qđ apparet:ſi qđ diiudicat nō detineatur:vel etiam moueatur proprio motu. Quemadmodum vero diximus ꝙ aliqui propter aliquam paſſionem facile decipiūtur:ita dormientes propter ſomnum:⁊ quia mouetur ſenſitiua et alia accidentia circa ſenſum:quare modicam habens ſimilitudinem videtur illud. Cum enim dormiuerint deſcendente plurimo ſanguine ad principium condeſcendunt ⁊ mouent qui inſunt motus:hi quidem poteſtate:illi vero actu. Sic autem ſe habēt vt in motu.hic quidem ſupernatat ipſo motus. Si vero corrumpatur hoc ⁊ hoc:adinuicem itaqꝫ ſe habent:quēadmodum facti ramuli aſcendentes in aqua liquefacto ſale ita ſunt poteſtate cedente vero qđ,prohibeat agunt ⁊ ſoluto in exiguo reliquo ſanguine ſenſitiuis mouentibus habentes ſimilitudinem:quēadmodum in nubibus que ſimiles dicuntur hominibus ⁊ cētauris cito permutata horum autē vnūquodqꝫ ſicut dictum eſt reliquie eius qđ ī actu ſimulari. Et abeunte ꝓꝰ eſt verum dicere:qm̄ hoc quale coriſcus ſed non eſt coriſcus:cum autē ſentiebat non dicebat coriſcum:ꝙ proprium ⁊ ꝙ diiudicabat:ſed per hoc illum coriſcū verū. Quod ita qꝫ ſentiendo dicit eſſe hoc:ſi non omnino detineatur a ſanguine:quēadmodum ſentiens hoc mouetur a motibus qui ſunt in ſenſitiuis. Et videtur quidem ſimile ipſum eſſe qđ verum eſt:⁊ tānta ſomni potentia ꝙ facit hoc latere. Quēadmoduꝫ igitur ſi que lateat ſuppoſitus digitus oculo:nō ſolum apparebit:ſed ⁊ putabitur eſſe duo qđ eſt vnum. Si vero nō lateat apparebit quidem: non putabitur autem:ſic ⁊ in ſomnis:ſi ſentiat quidem quoniam dormit ⁊ paſſionem in qua eſt ſenſus dormitionis: apparet quidem dicit qm̄ videtur quidem in ipſo vt coriſcus:non eſt autem coriſcus:ſepe enim dormiendo dicit aliquid in anima: quoniam ſomnium eſt qđ apparet. Si vero lateat quoniā dormit nihil contradicit phātaſie. Qđ aūt vera dicimus:⁊ quot ſunt motus phātaſtici in ſenſitiuis:manifeſtum eſt. Si quis attendens tentet memorare que patimur dormientes quidem ⁊ expergefacti: interdū enim que apparent idola dormienti aſpiciet expergefactꝰ eſſe motus in ſenſitiuis. Quibuſdam enim iuniorū ⁊ omnino proſpiciētibus ſi ſint tenebre idola apparent plura que mouentur ita vt ve

A lentur frequenter timentes. Ex his itaqꝫ vniuerſis oportet ſyllogizare ꝙ eſt ſomnium phantaſma quidem aliquod ⁊ in ſomno. Nam que modo dicta ſunt idola nō ſunt ſomnia: neqꝫ ſi q̄d aliud ſenſibus ſolutis videtur. Sed neqꝫ quod in ſomno phantaſma omne. Nam primum quidem aliquibus accidit ⁊ ſentire aliquo modo ⁊ ſonos ⁊ lumen ⁊ ſapores et tactum languide quidem et velut de longe. Jam enim in dormiendo reſpicientes ⁊ mox excitati: quod debiliter videbant lumen lucerne dormientes vt arbitrabantur expergefacti ſtatim cognouerunt: quoniā lucerne erāt: et gallorum: ⁊ canum debiliter audientes vocem expergefacti cognouerunt manifeſte. Quidam vero ⁊ reſpondent interrogati: cōtingit enim ⁊ vigilare ⁊ dormire ſimpliciter altero exiſtente ⁊ altero aliquo non ineſſe: quorum nullum ſomnium dicendum. Sed neqꝫ quecunqꝫ quidem in ſomno fiunt vere intelligentie propter phantaſmata: ſed phantaſmata quod eſt a motu ſimulachrorū cum in dormiendo fit ⁊ in eo ꝙ dormit: hoc eſt ſomnium. ¶ Jam vero quibuſdam accidit vt nullum ſomnium viderint in vita: rarum quidem huiuſmodi eſt: accidit tamen ⁊ his quidem omnino perſeuerant. quibuſdam vero ⁊ multum prouectis etate accidit cum primum nullum ſomnum viderint. ¶ Cauſam autem quare non fit: ſimile aliquid oportet arbitrari: quoniam neqꝫ qui poſt cibum dormitauerit: neqꝫ pueris fit ſomnium. quibuſcūqꝫ enim hoc modo conſiſtit natura ita vt multa aſcendat euaporatio in ſuperiorem locum vel iterum deorſum lata facit multitudine motus conuenienter iſtis nullum apparet phantaſma: prodeunte autem etate nihil inconueniens eſt apparere ſomnia. mutatione enim aliqua facta vel ſm etatem vel ſm paſſionem neceſſariū accidere contrarietatem hanc.

Propter q̄d aliqui nō ſōniāt ꝑ totā vitam ſuā.

B ¶ Capitulum de diuinatione ſomniorum.

DE diuinatione vero que in ſomnis fit: et dicitur accidere a ſomnis: neqꝫ contēnere idoneū: neqꝫ ſuaderi. Nam q̄ꝫ oēs quidem vel plures exiſtimant habere aliquam ſignificationem ſomnia preſtat aliquem finem tanq̄ꝫ ab experientia dictum. Et ꝙ de quibuſdā in ſomnijs fit diuinatio non eſt incredibile: habet enim aliquam rationem. Ideo ⁊ de alijs ſomnijs ſimiliter vtiqꝫ quis arbitrabitur: nullam vero rationabilem cauſam videre ſm quam vtiqꝫ fiat hoc decredere facit. Nam deum quidem eſſe mittentem cum alia irrationabilitate: ⁊ non optimis ⁊ prudētiſſimis ſed quibuſlibet mittere inconueniens eſt. ablata vero que a deo cauſa nulla aliarum videtur conueniēs eſſe cauſa. ¶ De his que circa Herculeas colūnas ⁊ que in boriſtene preuidere aliqua ſup

naturã videtur eſſe prudentiã inuenire originem horum. Neceſſe igit̃ ſomnia vel cauſas eſſe vel ſigna eoꝝ q̃ fiũt aut accidẽtia vel oĩa vel aliqua eoꝝ vel vnũ ſolũ: dico aũt cauſam quidẽ vt lunaꝫ defectus ſolis: ꝛ laborẽ febris. ſignũ vero defectus ſtellã ſubintrare: aſperitatẽ vero lingue febriendi. accidẽs vero aliquo ambulãte deficere ſolẽ neqꝫ eñ ſignũ deficiẽdi hoc eſt: neqꝫ cauſa: neqꝫ defectus ambulãdi. Ideo accidentiũ nullum neqꝫ ſemꝑ fit neqꝫ vt multũ. ſint ergo ſomnioꝝ hic quidẽ cauſe ꝛ ſigna velut eoꝝ q̃ circa corpus accidũt. ¶ Dicũt quidẽ ꝛ medicoꝝ groſſi: q̃m opꝫ valde intẽdere ſomniis. conueniẽs eñ eſt ſic exiſtimare: ꝛ artificibus autẽ conſiderantibus aliquid ꝛ phãtaſmatibus. Nam qui in die motus niſi magni fuerint ꝛ valde fortes latent ſecus maiores qui in vigilando ſunt motus: in dormiendo autem contrarium. parui etenim magis videntur eſſe: manifeſtũ aũt ex his que in ſomniis accidunt frequẽter. Arbitramur enim fulgura cadere ac tonitrua fieri paruis ſonis in auribus factis. Et mel ꝛ dulcibus ſaporib⁹ ꝑfluí tenui flegmate defluente: ꝛ ambulare per ignem ꝛ calefieri vehemẽter: paruo calore circa quaſdam partes facto: expergefactis autem manifeſta hoc modo ſe habentia: quare q̃m omnium parua principia manifeſtum: quoniam ꝛ egritudinum ꝛ aliarum paſſionum que in corporibus dicuntur fieri. Manifeſtũ ergo: q̃m neceſſarium hec in ſomniis eſſe patientia magis q̃ꝫ in vigilando. ¶ At vero quedam quidem que in ſomniis phãtaſmata cauſas eſſe ꝓprioꝝ actuum cuiuſlibet non eſt irrationabile. quẽadmodũ enim debentes agere in actionibus exiſtentes aut olim agentes ſepe recta his ſomnia intuemur ꝛ agimus. Cauſa autẽ q̃m preparatus exiſtit motus a diurnis inchoationibus ſic rurſus neceſſarium eſt eos qui in ſomno ſunt motus eſſe frequenter diurnorum principium actuum: eo q̃d preparata ſit rurſus et eorum intelligentia in phantaſmatibus nocturnis. Sic ergo cõtingit ſomniorum quedam ſigna et cauſas eſſe: plurime vero accidentibus aſſimilantur maxime: vt tranſcendentia. omnia: et quorum non eſt origo in nobis: ſed de nauali bello et de his que procul accidunt ſunt. de his enim eodem modo ſe habere veriſimile eſt: velut quãdo memoranti de aliquo contingit hoc factum eſſe. Quid enim prohibet et in ſomnis ita magis autẽ veriſimile multa huiuſmodi accidere. Quemadmodum igitur neqꝫ meminiſſe de aliquo neqꝫ ſignum neqꝫ cauſa accidendi ipſum ſic nec ibi poſt euentum ſomnij videnti: neqꝫ ſignum neqꝫ cauſa: ſed hec ſinthoma ideo: et multa ſomniorum non eueniunt. Sinthomata enim neqꝫ ſemper neqꝫ vt frequenter fiunt: omnino autem quoniam et aliorum animalium quedam ſomniant: a deo vtiqꝫ miſſa non erunt ſomnia: neqꝫ facta ſunt huius gratia: dei-

monia tamen:natura enim demonia:non diuina enim. ¶ Signū
autem:valde em̄ ſtulti homines preuidentes ſunt ⁊ recte ſomniā-
tes tanꝙ deo non immittente. Sed quorūcūq; quaſi loquax na-
tura eſt ⁊ melancholica:multimodas viſiones vident:eo enim ꝙ
ſm plurima ⁊ multifaria moueantur cum theorematibus exiſten
tibus in his:ſic quidem rapiuntur cōtendentes. nā queadmoduz
⁊ dicitur ſi multa iacias aleas diſpariter iacis: ⁊ in his hoc acci-
dit. ¶ Qm̄ aūt non aduentūt multa ſomniorum nihil incōueniens:
neq; em̄ eorum q̄ in corporib⁹ ſunt ſignorum ⁊ celeſtiū velut aquarum
⁊ ventorum. ſi em̄ alius vehementior iſto accidit motus a quo fu
turo non ſit ſignū. ⁊ multa ꝯſulta bene que fieri expediebat diſſo
luta ſunt propter alias digniores inchoationes.] Omnino enim
omne non fit quod futurum erat: neq; idem quod erat et quod
futurum erat: verūtamē quidem principia dicendum eſſe a qui-
bus nō perfecta ſunt:⁊ ſigna ⁊ ſignata ſunt hec aliquorū que nō
ſunt. de his vero ſomniis q̄ non hmōi habent origines ſed dila-
tiones vel tpibus: vel locis vel magnitudinibus: vel horū quidē
nihil: nō tn̄ habētibus in ſeipſis principia qui vidēt ſomnia: niſi
preuiſum fiat ab accidente: tale vtiq; erat magis: qm̄ vt dicit De
mo. idola ⁊ defluxiones cauſans. Queadmodum em̄ cū quis mo
ueat aquā vel aerē hic aliud mouit⁊ quieſcente illo accidit hmōi
motum ꝓdire vſq; ad aliquid illo qđ mouit nō pn̄te. ſic nihil ꝓhi
bet motum aliquem ⁊ ſenſum ꝑtingere vſq; ad aīas ſomniantes
a quibus ille idola facit ⁊ defluxiones: ⁊ quaſcūq; pertingētes cō
tingit magis ſenſibiles eſſe nocte: eo ꝙ q̄ in die deferunť: diſſoluū
tur magis. Plus em̄ ſine turbatiōe aer noctis eo ꝙ ſilētiores ſint
noctes: ⁊ in corpore facere ſenſum ꝓpter ſomnum. ideo ⁊ paruos
motus intrinſecos dormiētes ſentire magis ꝙ̄ vigilātes. hi vero
motus phātaſmata faciūt. ex quibus preuident futura de hmōi:
⁊ iđ accidit paſſio hec quibuſlibet et nō prudētiſſimis. in die vtiq;
em̄ fierent ⁊ ſapientiſſimus ſi deus eſſet mittens. ſic autem veriſi
mile quoſlibet preuidere. nam intelligentia horum non eſt curis
affecta: ſed tanꝙ deſerta ⁊ vacua ab omnibus ⁊ mota ſm mouēs
ducitur. ¶ Et ꝙ quidem extatici preuident cauſa eſt: quoniā pro
prii motus non infeſtant: ſed longe proiiciuntur: extraneos igitur
maxime ſentiunt. Quoſdam autez recte ſomniātes eſſe notos de
notis maxime preuidere accidit eo ꝙ noti maxime pro ſe inuicē
ſolliciti ſunt: queadmodum procul entes maxime cognoſcunt et
ſentiunt. ſic ⁊ motus: notiorum enim notiores ſunt motus. Me-
lancholici autem propter vehementiam queadmodum iacientes
longe bene coniectant: et propter permutationem cito habitum
imaginantur ipſi. Quemadmodum enim philegidi poemata: et
que furioſi ſunt habita ſimilia dicunt et intelligunt veluti vene-
rem et

Multa cō ſulta bn̄ q̄ fieri expediebat diſſoluta ſūt ꝓpter meliores inchoationes.

rem et verem et ſic copulant ad id quod longe. ¶ Amplius aut propter vehementiam non repellitur eorum motus ab alio motu. ¶ Artificioſiſſimus autem iudex eſt ſomniorum qui poteſt ſimilitudines inſpicere. Recta enim ſomnia iudicare cuiuſq; eſt. dico autem ſimilitudines quoniam ſimilia accidunt phantaſmata eis que in aquis ſunt idolis ſicut ⁊ prius diximus. Ibi vero ſi multus fiat motus non ſimul fit apparitio: ⁊ idola veris: promptus vero erit emphaſes iudicare: qui poteſt cito inſpicere ⁊ ſentire diſſipata ⁊ diſtorta idolorum: quoniam eſt hominis vel equi aut cuiuſcunq;. ⁊ ibi itaq; aliquid poteſt ſimiliter ſomnium hic motus enim impedit rectum ſomnium. ¶ Quid quidem igitur eſt ſomnus ⁊ ſomnium: ⁊ propter quam cauſam vtrumq; horum fit. Amplius autem ⁊ de ea que in ſomnis diuinatione eſt dictum eſt.

ET cũ iã diximus de hac virtute: dicẽdũ eſt de ſomno ⁊ vigilia. Et primo vtrũ appropriẽt aſe vel corpori: aut vtriq; ⁊ cui parti aſe attribuũtur: ⁊ cui mẽbro corporis: ⁊ vtrũ quolibet ex aialibus hʒ alterã iſtarũ duarũ virtutũ aut vtrãq;. ¶ Sõn⁹.n. ⁊ vigilia deſcribunt multis modis. dr̃.n. q ſomn⁹ eſt ſenſus in potẽtia nõ rerũ exiſtẽtiũ. dormiẽs.n. videt: q̃ſi comedat ⁊ potet et ſentiat per oẽs q̃nq; ſenſus. Uigilia aũt eſt ſenſus in actu. *Prĩa dſcriptio ſõnij. Qđ ẽ ĩ potẽtia ẽ priuatio ei⁹ qđ ẽ ĩ actu. Jđ. 9.me.c.3.* ¶ Et ex hoc apparet q ſomnus eſt priuatio vigilie. qđ.n. eſt in potentia eſt priuatio eius qđ eſt in actu. Et ſenſus q̃ eſt in potentia in ſomno: quandoq; contingit vt exeat in actũ in ſomnijs veris prenũciatiuis mirabiliũ: ⁊ tũc ſenſus q̃ eſt in potentia erit nobilior ſenſu q̃ eſt in actu. ſenſus aũt q̃ eſt in potẽtia ſi fuerit falſus eſt vilis: ⁊ ſenſus in actu eſt nobilior eo. ¶ Et videtur ſicut dicit Ariſto. q ſenſus actualis eſt corporalis: ⁊ potentialis eſt ſpũalis. Corporalis aũt eſt nobilior apud ſentiẽs corporale. Spũalis vero eſt nobilior apud cõphendẽs ſpũale. ſimplex autẽ ſpũalis eſt nobilior corpali: ⁊ ſenſus ſpũalis nõ ſolũmõ inuenit in ſomno ſʒ etiã in vigilia apud cõgregationẽ ⁊ adunationẽ triũ virtutũ: ſicut diximus prius. ¶ Et ex his duabus deſcriptionibus apparet q he due virtutes ſunt eedẽ in ſbto ⁊ due ſm modũ ⁊ diffinitionẽ: ⁊ q ſubiectũ earũ eſt virtus ſenſibilis cõprehẽdens. ⁊ q ſunt communes aie ⁊ corpori. actio.n. aie ſenſibilis eſt cõis aie ⁊ corpori: q2 nõ agit niſi per inſtrũ: ⁊ apparet q nõ dʒ attribui niſi virtuti ſenſus cõis ex hoc q dico. Impoſſibile eſt eñ vt attribuant virtuti nutritiue. plãte eñ nõ hñt ſomnũ cũ nõ habeãt cõprehẽſionẽ: ⁊ cũ nõ attribuatur aie nõ comprehenſiue: remanet vt attribuatur aie comprehẽſiue ⁊ irrõnali. aial.n. irrõnabile dormit: ⁊ quia animal dormiens non caret in ſomno aliquo de inſtrumentis ſenſus: aut inſtrumẽtis motus: ⁊ cũ hoc neq; ſentit neq; mouetur: ſcimus q cũ in ſomno eſt q cõprehẽdens ſenſibilia receſſit ab inſtrumentis illis ad inferius corporis. *Tertia ſõnij deſcriptio* ¶ Et quia declaratũ eſt in libro de aia hic eſſe virtutem ſenſibilem communem omni ſenſuum que indicat diuerſitatem ⁊ multitudinẽ ſenſibilium: ſcimus q illud qđ receſſit ab iſtis inſtrumentis eſt ſenſus communis: ⁊ q quiditas ſomni eſt introitus iſtius virtutis ſenſibilis communis in corpus: ⁊ q vigilia eſt motus iſtius virtutis ad ſua inſtrumẽta extra corpus. ¶ Et ideo ſomnus deſcribitur: ita q eſt quies motus ⁊ q vigilia eſt continuatio motus: ⁊ iſte ſermo magis demonſtrat quiditatem ſomni q̃ p̃dictus: q2m aũt ſõnus eſt introitus ſenſus cõis ad interi⁹ corpis manifeſtũ eſt. ¶ Et ſignũ eius eſt: q2 vigilãti accidit ſic. ſ. q2 trãſeũt per ipſm ſenſibi-

lia ⁊ nõ ꝯprehẽdit ea:⁊ hoc erit cũ cogitauerit maxie de aliquo:tũc eñ co=
gnoſcũt inſtrumẽta aie ſenſibilis:⁊ inducũt cõem ſenſum ad interius cor=
poris:⁊ ad adiuuãdũ cogitatiuã.virtus eñ cogitatiua viget apud quietẽ
aliorũ ſenſuũ:⁊ iõ ꝯprehẽdit homo in ſomno futura nõ in vigilia:⁊ iſta vir
tus cogitatiua iuuat preſentãdo illud qδ hꝫ de imagineꝰ illius rei:⁊ colat
ipſam imaginatiua:vt ſit preſens in virtute cogitatiua.intẽtio eñ q̃ cõpre
hendit ꝑ cogitationẽ eſt ſpũalis:⁊ hoc nõ accidit alicui aĩaliũ:niſi homini
q̃ nõ hñt intellectũ:⁊ tñ cõprehẽdũt deſcriptiones ⁊ cortices rerũ. ¶ Et ſi=
gnum eius eſt q̃ trãſeũt ꝑ nociuũ ⁊ nõ cadũt ⁊ꝑ vtile ⁊ nõ querunt ipſum.

Quarta ſomni deſcriptio

¶ Et etiam deſcribit ſomnus ſic eſt ꝙ ligamẽtum virtutũ ⁊ ꝯfirmatio eaꝝ:
⁊ ꝙ vigilia eſt diſſolutio virtutũ ⁊ debilitas earum.in vigilia eñ q̃ ſenſus
vtunt inſtrumentis accidit ei diſſolui a ſuis inſtrumẽtis propter fatigatio
nem ⁊ debilitatem:⁊ q̃ ſomnus eſt abſcõdẽs hanc virtutem accidit ei vt ſit
ligamentum iſtarũ virtutum:q̃ acquirunt per ipſum fortitudinẽ:⁊ q̃ iſta
fatigatio accidit inſtrumentis a paſſionibus extrinſecis.U.g.a labore ⁊ ab
alijs:ideo habẽt introitũ in deſcriptione ſomni.⁊ cũ iſta eſt deſcriptio ſom=
ni opꝫ vt oẽ aĩal hñs ſomnũ hẽat vigiliã. ¶ Debilitas eñ accidit aĩalibus
neceſſario:ſꝫ nõ eodẽ mõ.q̃dã.n.aĩalia hñt q̃nqꝫ ſenſus:⁊ iſta hñt ſomnum
⁊ vigiliã ꝑfecte:⁊ letitiã ⁊ triſtitiã:⁊ appetitũ perfecte:⁊ q̃dam hñt altiorem
ſenſum:⁊ iſta hñt ſomnũ:ſꝫ nõ in oĩbus virtutibus:cum non habeant vigi

Quita ſõnij deſcriptio

liam in eis. ¶ Et non eſt dubiũ ꝙ perfectus ſomnus ⁊ gaudiũ nõ inueniũ=
tur niſi in habẽtibus ſenſum cõeꝫ perfectum.ſ.in aĩalibus hñtibus quinqꝫ
ſenſus:q̃ multa carẽt quibuſdã iſtorũ ſenſuũ:⁊ tamẽ dormiunt.U.g.cecus
⁊ ſurdus:⁊ hoc nõ eſt accidentale non naturale ⁊ iſti non carent ſenſu com=
muni:ſed inſtrumentis per que ſenſus cõis videt ſenſibilia. ¶ Et quidam
deſcripſerũt ſomnũ ꝙ eſt illud qδ fit per debilitatẽ virtutũ ſenſibiliũ:⁊ non
oĩs ſomnus fit ex debilitate virtutũ ſenſibiliũ:fit.n.maxime a cogitatione
in aliqua re quãdo ſenſus cõis ꝓfundat ad iuuãdũ cogitationẽ:⁊ nõ per
debilitatẽ cõtingẽtẽ:immo actio eius tũc cũ alijs virtutibus fortior eſt q̃
in vigilia. ¶ Et ſignũ eius ꝙ virtutes ſenſibiles cõtrahuntur apud ſomnũ
interius eſt:q̃ homo quãdo cogitauerit in aliqua re difficili maxime cõtin
git ei ſomnus iõ ꝙ q̃buſdã hoĩbus accidit ſilẽ morti.ſ.ꝑꝑ debilitatẽ virtu
tũ extrinſecarũ ⁊ ꝑ vſum virtutũ extriſecarũ in cõprehẽdẽdo nobilia ⁊ vi=
dẽdo ſpũalia exñtia in mũdo:ſicut angelos ⁊ celos ⁊ alia. Q̃ ſenſus cõis

Sēſꝰ cõis vno mõ ẽ vnꝰ ⁊ alio mõ ẽ plures. Uide 2. de aĩa. 149.

vno mõ eſt vnus:⁊ alio mõ eſt multi.eſt.n.vnus ſenſus q̃ cõphẽdit oĩa ſen
ſibilia q̃nqꝫ.⁊ eſt multi:q̃ hꝫ multa inſtrumẽta.ſ.oculũ:nares ⁊ aures:⁊ iſtõ
ſentiẽs eſt ſδm ſomni ⁊ vigilie:⁊ eſt vt̃ multis virtutibus ſenſus:manifeſtũ
eſt igit ꝙ ſomnus ⁊ vigilia ꝯtinẽt multas virtutes virtutũ aĩaliũ. ¶ Et iõ
dicit Ari.ꝙ neceſſe eſt vt homo ſit eq̃lis inter has duas virtutes: ⁊ non de
clinet plus ad vnã q̃ ad aliã:q̃ñ ſi declinauerit magis ad ſomnuꝫ q̃ opꝫ
hebetabit aĩa ⁊ inſtr̃a nãlia quibus agit.⁊ ſi declinauerit ad vigiliam cor=

De ſubiecto ſõnij

rumpentur virtutes ⁊ inſtrumẽta naturalia.manifeſtũ eſt igitur ex hoc cu
ius virtutis aĩe eſt ſomnus ⁊ vigilia. ¶ Et q̃ iſta virtus neceſſario hꝫ ſub=
iectũ ꝓpriũ:⁊ illud eſt mẽbrũ in quo eſt iſta virtus:ꝑſcrutãdũ eſt de hoc mẽ
bro q̃d ſit. Dicamus igitur ꝙ iã declaratũ eſt ſuperius ꝙ ſenſus communis
eſt in corde:⁊ ꝙ cerebiũ eſt vnũ inſtrumẽtorũ cõplentiũ hanc actionẽ ſδm
ꝑpamentũ exñs in eo: ⁊ cũ ita ſit ⁊ ſomnus eſt introitus cõmunis ſenſus
in interius corporis manifeſtũ eſt ꝙ principiũ iſtius motus eſt in vigilia
a corde ⁊ finis eius ad cerebrũ. In ſomno aũt ꝑncipiũ eius eſt a cerebro et
finis ad cor:⁊ in rei veritate principium eius in vtroqꝫ eſt a corde:ſed cere=
brũ eſt cã in ſomno quoquo modo magis q̃ in vigilia:⁊ vl̃r vtrumqꝫ iſtorũ

eſt cā i hoc:ſed:coꝛ eſt pꝛia cāꝛ cerebꝛūꝰſcđa:hec igiť duo mēbꝛa cōcs habēt
has duas virtutes. Quare igiť accidit hoc duobꝰ his mēbꝛis apparebit ex
hoc qđ dico:cū.n.fuerit poſitū ꝙ cā oīs eiꝰ qđ accidit omni aīali eſt calidū
aut frigidū:aut humidū:aut ſiccū:aut cōpoſitū ex eis:ꝛ poſuerimꝰ ꝙ ſom=
nus eſt introitꝰ ſenſus cōis ad mēbꝛū qđ eſt ſenſuū pꝛincipiū:ꝛ ſbm ſenſus
cōis eſt calidū nāle:manifeſtū eſt ꝙ ſomnꝰ fit ꝑ receſſum calidū naturalis
ꝛ cōtractione eiꝰ ad ſuū pꝛincipiū qđ eſt coꝛ.motꝰ el nō accidit coꝛpoꝛi:ni=
ſi ꝙ eſt motꝰ in ſubiecto:ꝛ ideo virtutes nō mouenť niſi ſm ſuū ſōm.ꝛ cum
hoc declaratū eſt qđ cōtractio calidi nālis ad interiꝰ coꝛpis accidit ꝑ ſuū
cōtrariū:qđ eſt frigidū ꝛ humidū:quēadmodū expāſio ꝛ motꝰ ad extra ac=
dit ei ꝑ caloꝛē ꝛ ſiccitatē neceſſe eſt vt nō accidat ei hoc accidēs apud ſom= De cāiſ ef
nū niſi ꝓꝑ frigidū ꝛ humidū q̄ dominanť in cerebꝛo:ꝛ vigilia accidit ꝓꝑ ca ficientibꝰ
lidū ꝛ ſiccū dñantia in coꝛde. ¶ Quō aūt accidit iſta cōtractio ꝑ frigidū et ſomnium
humidū declarabiť ex hoc qđ dicā.humiditas ei innata eſt oppillare vias
calidi naturalis in venis ꝛ neruis:ꝛ ꝓhibet ſpiritꝰ in veniēdo ad ſua iſtru
mēta ꝓpꝛia:ſicut nubes ꝓhibēt ſolē adeo ꝙ nō pōt venire ad extrinſecum.
Frigiditas vero innata eſt mouere caloꝛē naturalē ad ſuū oꝛiginē: qꝛ eſt
cōtraria ei:ꝛ ſi non coꝛrūpereť ſtatim caloꝛ naturalis cū hoc qđ frigiditas
etiā cōſtringit coꝛpꝰ ita ꝙ reuertiť in minoꝛē ꝗtitatē:ꝛ ideo elemētū frigi
dū eſt minoꝛis ꝗtitatis ꝗ̄ alia.ꝛ teſtať qđ frigiditas ꝛ humiditas faciunt
ſomnū eſt illud qđ accidit in multitudine ſomni qñ comedit hō frigida et
humida.ꝛ hoc accidēs accidit ſpirituali naturali ex duobꝰ quoꝛū eſt dige=
ſtio cibi in cerebꝛo ꝛ coꝛde.ſcđm aūt eſt fatigatio q̄ accidit in inſtrumentis
ſenſus caloꝛi naturali.cibꝰ eñ qñ alterať in ſanguine cuiꝰ colamētū fue=
rit ad coꝛ.deinde ad vnūqđq; mēbꝛū coꝛpis ſm cōueniētiā ibit ad cerebꝛū
id qđ cōuenit ei.ſ.pars humida ꝛ frigida:ꝛ qñ mēbꝛis aduenerit nutrimen
tū humefiūt ꝛ infrigidanť magis ꝗ̄ ante: ꝛ maxime mēbꝛū qđ naturaliter
eſt frigidū ꝛ humidū:ꝛ iō ducibꝰ qñq; digeriť calidū naturale patiť etiā a
cibo:ꝛ humefit ꝛ infrigidať etiā:nutrimētū ei vno modo eſt ſiľe:ꝛ alio mō
eſt diſſiľe. Et fit etiā in mēbꝛis ꝑ decoctionē vapoꝛis groſſi: ex qbꝰ turbať
ſpiritꝰ aīalis naturalis:ꝛ grauať ꝛ moueť cōtracte ad ſuū pꝛincipiū qđ eſt
coꝛ:ꝛ ſic fit ſomnꝰ neceſſario:ꝛ qꝛ cerebꝛū eſt frigi.ꝛ.hu.ꝛ oē mēbꝛū lediť in
maioꝛi ꝑte ꝑ elemētū qđ i eo dñať:iō ſomnꝰ i maioꝛi ꝑte fit a cerebꝛo cū hoc
etiā ꝙ coꝛ in illa hoꝛa.ſ.nutrimēti infrigidať caloꝛ eiꝰ:ꝛ cū infrigidabiť de
bilitabiť actio eiꝰ i cerebꝛo i aliīs mēbꝛis. Sōnꝰ igiť accidit neceſſario ꝓꝑ
debilitatē cerebꝛi ꝛ coꝛdis:ꝛ vtrūq; illoꝛū eſt cā in debilitate ſui coꝛpoꝛis:
ꝫ cerebꝛū in hoc ſit foꝛtioꝛ cā ꝓꝑ cōplōnē eiꝰ. Et cā debilitatis eoꝛū eſt di=
geſtio cibi:ꝛ iō aīal doꝛmit dū cibꝰ eſt i digeſtione:ꝛ excitať qñ digeſtio cō
plebiť:tūc ei curať caloꝛ nālis ex illa hūiditate ꝛ vapoꝛibꝰ ꝛ moueť i venis
ꝛ neruis ad extra coꝛpꝰ:ꝛ ſic fit vigilia ad exť coꝛpꝰ:ꝛ ſic fit vigilia:ꝛ cōtra=
ctio caloꝛis nālis i hoꝛa digeſtiōis hꝫ aliā cām. Illa eñ qꝛ eſt vna vno mō
ꝛ multa alio mō:iō hꝫ i iſtis virtutibꝰ opationē ꝑ cōgregationē eoꝛū. Cum
igiť neceſſaria fuerit ſibi aliqua actio reducet inſfa qbꝰ vtiť i aliīs actiōi=
bus ad iſtā actionē vt vigeat i illa actiōe:ꝛ iō caloꝛ nālis apud digeſtionē
cibi reuertiť ad actionē virtutis nutritiue:ꝛ hoc erit in īterioꝛi ꝑte coꝛpis.
¶ Et iſta eſt vna cāꝛū ꝓꝑ quas fit ſomnꝰ ex fatigatiōe:hꝫ ei ſuas cās:qua=
rū vna eſt de gñe iſtiꝰ:qm̄ qñ caloꝛ nālis fuerit ſparſus ꝛ diminuꝰ ꝑ motū
in loco ꝛ motū cōpꝛehēſionis.ſ.ſenſus ſtatim aīa mouebit ipſum in ꝓfun=
dū coꝛpoꝛis vt agat ꝑ illā in reliquīs poſtremi nutrimēti:ꝛ ſic augmētatur
ſbā eiꝰ ꝛ acqrit aliqđ aliud loco eiꝰ qđ eſt diſſolutū ab eo. Cā aūt ſcđa eſt ꝙ
quādo motꝰ ſparſerit caloꝛē naturalē:tunc caloꝛ remitteť ꝛ diminueť ꝛ ag=

grauabiᷣ pp frigus:⁊ ſic ꝯtrahiᷣ ad ſuū principiū vt expellat a ſe cōplexio
nem accidentē.Somnꝰ igiᷣ iuuās naturaliter accidit pp trāſmutationē ca
loris naturalis in q̄titate ⁊ qualitate. Jn cibo eñ trāſmutaᷣ p humidū et
frigidū.Jn fatigatiōe aūt trāſmutaᷣ p diminutionē humidi ⁊ frigidi.qua
re aūt accidit hoc aīali eſt pp neceſſitatē:hec eñ corpora qꝛ neceſſitate ac
cidit eis fatigatio ⁊ labor apud motū ⁊ nutriunᷣ:⁊ ideo indigēt ſomno pp
quietē ⁊ neceſſitatē nutrimēti.Ecōuerſo corporibꝰ celeſtibꝰ illa eñ qꝛ non
fatiganᷣ neqꝫ nutriunᷣ nō indigēt ſomno.¶Quid igiᷣ ſit ſomnꝰ:⁊ cui par
ti aīe attribuiᷣ:⁊ cui mēbro corporis:⁊ quomodo ⁊ quare declaratū eſt:et
poſt hoc determinandū de natura ſomniorū:⁊ ꝙ eſt ſui generis de cōprehē
ſionibus diuinis que nō acquirūtur per acquiſitionē hominis.

¶Capitulum De ſomniȷ̈s.

DIcamꝰ igiᷣ ꝙ iſtarū cōprehēſionū q̄dā dicunᷣ ſomnia:⁊ q̄dā di
uinationes:⁊ q̄dā prophetie:⁊ q̄dā hoīes negāt iſta ⁊ dicūt ea ac
cidere caſu:ſꝫ negare ea ē negare ſenſata:⁊ maxīe negare v̄a ſom
nia nullꝰ eñ hō eſt q̄ nō viderit ſomniū qđ nō enūciauerit ei ali
qđ futurū:⁊ cū hō experimētauerit hoc multotiēs videbit ꝙ hoc
Famoſuz nō accidit caſu:ſed eſſentialiter:⁊ ille alie cōprehēſiones lꝫ nō ſint viſe:tñ
nō ē ex to ſunt valde famoſe:⁊ ea q̄ ſunt famoſa apud oēs:aut ſunt neceſſaria ſm to
to falſum tum:aut ſm partē.Jmpoſſibile eñ eſt vt famoſum ſit falſum ſm totū:⁊ ſer
mo de iſtis oībus idē eſt:⁊ ſermo de q̄ditate ſomniȷ̈ ſufficiet:qꝛ eſſe eoꝝ nō
differūt:niſi ſm magis ⁊ minꝰ:ſed tñ differūt ſm nomina pp hoc ꝙ vulgꝰ
dicit.¶Dicūt eñ ꝙ ſomnia ſunt ab angelis:⁊ diuinationes a demonibꝰ:⁊
prophetie a deo aut cum medio:aut ſine medio.⁊ Ari.nō fuit locutus niſi
tñ de ſomniȷ̈s.Dicamꝰ ergo ꝙ ſomnia ſunt duobꝰ modis:aut vera:aut fal
ſa:⁊ eſt cōſiderandū cui parti partiū aīe attribuiᷣ vterqꝫ iſtorū modorū:⁊
que eſt cauſa agēs vtrūqꝫ iſtorū modorū.⁊ quare ſunt ſomnia vera:⁊ quō
ſunt:⁊ qñ ſunt:⁊ quot modis:⁊ pp q̄d ſunt propria ſomno:⁊ quare quidam
ſomniāt vera in maiori parte:⁊ quidā nō:et quidā falſa:et quare quidā in
terpretanᷣ in ma ori parte:⁊ quidā nō.¶Dicamꝰ qꝛ dormiēs ſentit ſe vide
re:et audire:⁊ olfacere:⁊ guſtare et tangere ſine aliquo extrinſeco ſenſibili
neceſſe eſt vt initiū iſtiꝰ motꝰ in ſomno ſit finis eius in vigilia:et qꝛ motus
in vigilia incipit a ſenſibilibꝰ extrinſecis ⁊ ꝑuenit ad virtutē rememoratio
nis que eſt in quinto ordine:neceſſe eſt principiū eſſe ab hac virtute.ſed qꝛ
virtꝰ rememorationis ⁊ cogitationis nō agunt in ſomno:ideo attribuiᷣ
imaginatiue.Jſta eñ virtꝰ eſt ſemper in motu in actione cōtinua ⁊ in trāſ-
actione de vna imagine ad aliā imaginē.qñqꝫ igiᷣ facit hoc de intētionibꝰ
que ſunt in rememoratiua:et qñqꝫ de paſſionibꝰ q̄ ſunt in ſenſu cōmuni:et
qñqꝫ occurrit intētioni:et recipit intentionē illius rei quā imaginaᷣ a ſuo
ꝑncipio extrinſeco:⁊ poſt declarabimꝰ.¶Et māifeſtū eſt ex his oībꝰ ꝙ ſom
nia debēt attribui virtuti imaginatiue ſiue fuerint falſa ſiue vera.quomo
do autē accidit ꝙ in ſomno videt homo ꝙ ſentiat per quinqꝫ ſenſus abſqꝫ
eo ꝙ ibi ſit aliqđ ſenſibile extrinſecū hoc accidit per cōtrariū motum ei qđ
eſt in vigilia.Jn vigilia eñ ſenſibilia extrinſeca mouēt ſenſus:et ſenſus cō
munis mouet virtutē imaginatiuā.Jn ſomno autē qñ virtꝰ imaginatiua
imaginata fuerit intētionē quā accepit ab extrinſeco:aut ex virtute reme-
moratiua reuerteᷣ:et mouebit ſenſum cōmunē:et ſenſus cōmunis mouebit
virtutē particularē:et ſic accidit ꝙ homo cōprehēdet ſenſibilia lꝫ non ſint
extrinſecus:quia intentiones eorū ſunt in inſtrumentis ſenſuū:et indiffe-
renter:ſiue intētiones veniant ab extrinſeco ſiue ab intrinſeco.¶Et ſimile
huic accidit habenti timorē:⁊ infirmo propter intētionē imaginationis in

iſtis diſpoſitionibꝰ .motꝰ eñ virtutis imaginatiue intēdit in ſomno:q2 eſt
ſoluta a ligamēto virtutis cogitatiue:ꝛ pp debilitatē iſtiꝰ virtutis.ſ.cogita
tiue in infirmo et habēti timorē accidit eis tale accidēs.¶Quō autē ſom=
nia ſiue vera ſiue falſa attribuunt virtuti imaginatiue declaratuȝ eſt.De
cauſis vero iſtorū duorū modorū ſomniȷ declarādū eſt.¶Dicamꝰ igitur ꝙ
ſomnia vera enūciant aliqd eſſe cuius eſſe habet apud nos naturaliter añ
iſtā cognitionē:et eſt in hora cognitionis in maiori parte nō ens:et iſta fi=
des quā habemꝰ poſt ignorātiā nō acquirit ex cognitione precedēte: neqꝫ
poſt cognitionē:ſicut etiā acquirit cognitio habita ex propoſitiōibꝰ.¶De
claratū eſt eñ in poſterioribꝰ ꝙ cognitionē creditā ꝛ intellectā antecedūt
naturaliter duo modi cognitionis.ſ.agens ꝛ preparās.¶Sed manifeſtuȝ
eſt ꝙ iſtā cognitionē que acquirit in ſomno nō antecedit modꝰ agēs.vtrū
autē precedat eam modꝰ preparās hȝ dubitationē.ꝛ cū iſta cognitio eſt ac
qſita poſt ignorātiā:et eſt acqſitiua poſtqꝫ erat potētia ꝛ ſine aliqua cogni=
tione antecedēti:manifeſtū eſt ꝙ eodē modo acquirit ſicut prime propoſi=
tiōes acquirūtur:et cū ita ſit neceſſe eſt vt agēs eas ſit idem et eiuſdē gene=
ris:ꝛ q2 omne qđ exit de potētia in actū hȝ agēs qđ eſt de genere illius rei
qđ exit de potētia in actū neceſſe eſt vt faciēs iſtā cognitionē ſit intellectꝰ
in actu:ꝛ iſte dat principia vl'ia in rebꝰ ſpeculatiuis:cuius eſſe declaratum
eſt in lib.de a'ia:he eñ due dationes ſunt eiuſdē generis:ſed tñ differūt:q2
in cognitionibꝰ vl'ibus dat principia vl'ia faciētia cognitionē illiꝰ qđ erat
ignotū.hoc autē in ſomno dat cognitionē rei ignote ſine medio.¶Et ideo
oꝛit hic magna ꝑſcrutatio ꝛ locꝰ admirationis:qm̄ ſi hoc poteſt dare:vtrū
hoc poſſibile eſt ei in oībus generibꝰ:aut tm̄ in quibuſdā.Manifeſtū eſt ei
ꝙ ſomnia nō ſunt in rebꝰ ſpeculatiuis:ſed in rebꝰ futuris.ꝛ vl'r iſte modus
datiōis large valde eſt nobilis ꝛ attribuit principio nobiliori.ſ.principio
volūtatis:immo eſt a re diuina et ex ꝑfecta ſollicitudine circa hoīem:et q2
prophetia intra hūc modū dationis attribuit deo et rebꝰ diuinis.ſ.ange=
lis.et ideo.d.So.ratiocinādo hoībꝰ Athēarū:o hoīes ego nō dico ꝙ veſtra
ſcia iſta diuina ſit falſa:ſed dico ꝙ ego ſum ſciēs ſciam humanā.¶Reuer= 12.me.cō.
tamur ergo et dicamꝰ ꝙ cū dator iſtius cognitionis eſt intell's liberatus a 37.et.51.
materia.Et eſt declaratū in prima ph'ia ꝙ iſte intelligētie abſtracte intelli Forme
gunt naturas vl'es:et nō dant niſi ſil'e eius qđ habēt.impoſſibile eſt vt dēt vl'es per
intētionē indiuidualē oīno cū nō hn̄t naturā cōprehendēdi intētionē par mām idi
ticularē.ꝛ ille forme vl'es nō indiuiduant niſi pp materiā.¶Et ſi intelligē uiduant.
tie abſtracte cōprehēderēt indiuiduū tunc neceſſario eſſent materiales:et Idē.j.m̄.
tunc nō agerēt niſi ſm cōtactū.Et cū intelligētie nō intelligāt intētiōes in c.40.12.
diuiduales:quomodo igit dat intelligētia agens iſtā formā indiuidualeȝ me.14.j.
tēpori ꝛ loco propriā ꝛ vni modo hominū:et vni indiuiduo modi.videmꝰ celi.29.
eñ ꝙ homo nō cōprehēdit de iſtis in ſomno niſi ea que appropriant ſibi
aut ſuis propinquis:aut ſue ciuitati.q̄ſtio eñ hec eſt in duobꝰ locis.ſ.quō
acqrunt particularia natura vl'i: ꝛ quare hec ſunt ꝓpria particularibꝰ pro
prijs homini.ſermo eñ de iſtis q̄uis ſit valde difficilis:tñ rectū eſt ꝑueni=
re ad hoc ſm ꝙ poſſumꝰ in natura noſtra.¶Dicamꝰ igit ꝙ res facte q̄dam
ſunt indiuidua ſbarū:ꝛ quedā indiuidua accidētiū.Indiuiduorū aūt ſbe
quedā ſunt indiuidua ſbarū ſimpliciū.ſ.ptes elemētorū:ꝛ q̄dā ſunt indiui
dua ſbarū cōpoſitarū:ꝛ indiuidua ſbarū cōpoſitarū:aut ſunt habētia a'ni
mas ſicut a'ı̄alia et vegetabilia:aut nō:ſicut minere ꝛ ſibi ſil'ia.Accidentiū
vero quedā ſunt accidētia exiſtētia in indiuiduis ſbarū ſimpliciū:ꝛ quedā
ſunt accidētia exiſtētia in indiuiduis cōpoſitorū:aut in habētibꝰ a'ı̄as:aut
in carētibus eis:ꝛ vterqꝫ iſtoꝝ modoꝝ duoꝝ:aut eſt ꝑ nām:aut ꝑ volūtatē.

Indiuidua autē ſbe oīa ſunt terminatarū cauſarū agētiū cū nullū indiui-
Scđo de duū ſubſtātie inuenia𝔯 caſu. Declaratū eſt eñ in libro de gñatione ⁊ corru-
gñatione ptione: ꝙ gñatio partiū elemētorū ⁊ trāſmutatio partiū eorū: adinuicē eſt
te.cō.55. ordinata ⁊ cōſeruata per mot⁹ corporū ſupceleſtiū: ⁊ per hoc fuit poſſibile
⁊.56. vt equaliter eſſet gñatio ⁊ corruptio in partib⁹ eorū: ⁊ vt remanerēt ſemꝑ
ſm totū. ⁊ ſilr declaratū fuit illic ꝙ corpa cōſiſtum partiū q̄ fiunt in elemē-
tis ſunt determinata in eſſe: ⁊ ſunt determinatarū cauſarū ꝑ mot⁹ corporū
ſupceleſtiū ⁊ ꝑ mot⁹ elemētorū q̄ currūt ordinabiliter. ¶ Et declaratum eſt
etiā in libro de aīalib⁹ ⁊ vegetabilib⁹ ꝙ indiuidua aīaliū ⁊ plātarū ſunt de-
terminata in eſſe ⁊ determinatarū cauſarū: in gñabilib⁹ aūt ꝑ ſemina ⁊ in-
telligētiā agentē: in nō gñabilib⁹ vero ꝑ elemēta ⁊ corpa celeſtia ⁊ intellgē-
tiā agentē: ⁊ cū iſta indiuidua habeāt determinatū eſſe neceſſe vt natura eo-
rum ſit intellecta apud formā abſtractā: cui⁹ proportio ad aliā eſt ſicut ꝓ-
portio forme artificij ad artificiatū. Indiuiduorū autē accidentiū vel acci-
dētis: quedā ſunt entia a cauſis naturalib⁹: ⁊ quedā a volūtarijs ⁊ nālib⁹.
qđ igi𝔯 ex iſtis fuerit caſu. ſ. in vtroqꝫ gñe naturali ⁊ volūtario nō hꝫ nām
intellectā: cū nō habeat cās terminatas: ⁊ ideo nō eſt poſſe vt hō ſciat iſta fu-
tura: niſi mō accidētali. mod⁹ aūt ſcđs accidētiū determinatarū cauſarum
neceſſario hꝫ nām vlem intellectā q̄ eſt prima cā in eſſe eorū. Neceſſe eſt eñ
illud qđ eſſentialr ſci𝔯 hēat cās exñtes eſſentialr: ⁊ cū illic fuerint cāe exiſtē-
tes eſſentialr: neceſſe eſt vt ſint intellecte apud nām vlem: ſiue fuerint itel-
lecte a nobis: ſiue nō: ⁊ iſta indiuidua futura nō poſſunt ſciri a nobis: ꝑ au-
gumētationē. ſ. in eis q̄ vētura ſunt a remoto in tpe ⁊ loco ⁊ qꝛ ille cāe ſunt
nō determinati eſſe apud nos: lꝫ in ſe ſint determinati eſſe. Nos eñ nō cō-
prehēdim⁹ iſtas cās: niſi large ⁊ inter ordines quos nos nō cōprehendim⁹
ex hoc: ⁊ q̄ ſunt determinati apud nām intellectā a qua q̄ tenet recipit na-
tura ſenſibilis: ⁊ a qua moue𝔯 ſicut inſtrā mouen𝔯 a forma artificij. ſunt eñ
ordines multiplices fere infiniti: ⁊ ideo viſum eſt ꝙ nullū indiuiduū ſit eſ-
ſentialiter a natura niſi ꝑ ſciam antecedētē: qm̄ inſtrꝫ artificis ſicut. d. Ari.
nō moue𝔯 niſi ſm artificē. de eis aūt q̄ fiunt volūtarie illa q̄ ſunt eſſentialr
determinata apud nos: aut ſm mores nāles: aut ſm mores poſitos a le-
ge: neceſſe eſt etiā vt ſint determinata apud nām: lꝫ ſint ignota apud nos: ⁊
aſtronomi nō dan𝔯 ad iudicandū res futuras: niſi qꝛ exiſtimāt ſcire de cor-
porib⁹ celeſtib⁹ cās ꝓprias gñationi cuiuſlibet indiuidui modorū ſpecie-
rum. ¶ Hoc eñ poſito nō eſt inopinabile vt intelligentia abſtracta det aīe
imaginatiue nām vlem iſtius idiuidui facti. ſ. intellectū ſue cāe: ⁊ aīa ima-
ginatiua recipit ipſum pticulare ſm ꝙ eſt in mā: ⁊ tūc forte recipiet indiui-
duū illi⁹ intellectui: aut ſuū ſilē: ⁊ quēadmodū dat pfectiōes aīales vles ⁊
mā recipit eas particulares ita hic dat pfectionē vltimā aīe imaginatiue
vlem: ⁊ imaginatiua recipit eā pticularē. Declaratū eſt eñ ꝙ intelligentia
agēs dat pmas pfectiōes virtutū aīe pticulares ⁊ pticulariū. ſ. quinqꝫ ſen-
ſus ⁊ virtutis imaginatiue. Dator eñ vltimarū pfectionū in eis eſt res ſen-
ſibilis. In hac aūt cōprehēſione ſpiritualiter q̄ fit in ſomno illa dat aīe po-
ſtremā pfectionē. ¶ Et quēadmodū medic⁹ enunciauit qđ accidit corpori
ſortis ⁊ aīe eius in aliquo tēpore terminato ꝑ duas ꝓpoſitiones: quarum
vna eſt vlis intelligibilis: ⁊ alia pticularis ſenſibilis: ita iſta enūciatio cō-
poni𝔯 ex vli qđ da𝔯 ab intelligētia: ⁊ ex intētione pticulari ſili vli illi vli: q̄-
re vero hō nō cōprehendit ex iſtis pticularib⁹ niſi illud qđ eſt propriū ſuo
tēpori ⁊ ſuo loco ⁊ corpori ⁊ ſuis hoibus abſqꝫ alijs particularib⁹ cōmuni-
cantib⁹ eis in illa nā vli: quare hoc eſt: qꝛ neceſſe eſt vt homo habeat in hac
cōprehenſione alterū duorū modorū generum cognitionis que antecedit

ſidem.ſ.cognitio preparãs.ſ.cognitio imaginationis imaginē informans
⁊ dꝫ ãtecedere fidē:⁊ hō nō pōt acq̄rere iſtā cognitionē niſi in indiuiduis q̄
iā ꝑſciuit:⁊ maxime illa indiuidua:circa q̄ habuit magnā ſollicitudinē.de
eis aūt q̄ ſunt ignota apud ipſum nō pōt acq̄rere ſciam.Iſta eñ fides:lꝫ nō
eſt neceſſariū vt ãtecedat eã cognitio agēs:tñ neceſſe eſt vt ãtecedat eam co-
gnitio preparãs:quare vero virtꝰ imaginatiua in maiori parte nō inducit
verã intētionē indiuidualē q̄ eſt ſub illo vniuerſali qđ dat intellectꝰ:ſed in
ducit intētionem ſimilē illi:hoc accidit q2 res ſenſibilis hꝫ duas formas.ſ.
ſpiritualē ⁊ eſt forma ſimilis:⁊ corporalē ⁊ eſt forma rei ſenſibilis non for
ma ſimilis:⁊ forma ſilis eſt magis ſilis:q2 eſt magis ꝓpinqua nature vñ ꝙ
forma vere rei:⁊ iō aīa imaginatiua recipit intētionē intellectã ſm ꝙ plus
pōt recipere eã in ſpiritualitate:⁊ qñq3 recipit eã corpalē:⁊ ſic videt homo
in ſomno ipſam formã nō ſuã ſilē:quare vero iſta cōprehēſio eſt ꝓpria ſom
ni:eſt q2 aīa eſt vna in ſbto ⁊ multa ſm virtutes. ¶ Ideo qñ vtit̄ aliquo mō
virtutū debilitabit̄ in vſu alterius modi virtutū.U.g.ꝙ qñ vtit̄ ꝯprehēſio
ne extrinſeca debilitabit̄ in cōprehēſione intrinſeca:⁊ qñ vtit̄ virtutibꝰ mo
uētibus:debilitãtur virtutes cōprehenſiue:⁊ ſimilr̄ qñ vtit̄ virtutibꝰ inte-
rioribus:debilitant̄ alie.U.g.qñ virtus imaginatiua debilitat̄ qñ cogita-
tiua vigorat̄ ⁊ ecōuerſo:⁊ qñ aīa ociat̄ ſm aliqđ genꝰ iſtoꝝ:aut ſm aliquã
ſpēm vigorabitur alia ſpēs:⁊ forte nō erit ꝯtenta aīa in ocio virtutis : ſed
in inſtrō illius virtutis:⁊ iſta actio ſilis eſt actioni eius in qua congregat
tres virtutes interiores ad repreſentandū idolū rei q̄ nunq̄ tranſiuit per
ſenſum.⁊ cū ita ſit:neceſſe eſt vt actio virtutū imaginatarum in ſomno ſit
perfecta ⁊ magis ſpiritualis:anima eñ in ſomno fecit ociari ſenſus extrin Idem ſu-
ſecos ⁊ inſtrumēta eorū ⁊ reuertebat ſenſum interiorē. ¶ Et ſignum eiꝰ ꝙ pra ſuper
virtutes interiores ſunt perfectioris actionis apud quietē virtutū exterio loco đ me
rum eſt:ꝙ illi qui multum cogitant intrant ſue virtutes ſenſibiles intra moria. et
corpus:ita ꝙ accidit eis ſomnus magnus:⁊ ipſi etiam ſponte faciunt quie 3.đ aīa.ſ.
ſcere ſenſus extrinſecos vt melius cogitent. ¶ Et propter hanc cauſam illi et.20.
qui nati ſunt ſine viſu ⁊ ſine auditu ſunt perfectiores ſm virtutes interio-
res.ideo ꝓphetia in diſpoſitione ſili venit epilepſie: ille eñ virtutes inte-
riores qñ mouebunt̄ forti motu ꝯtrahent virtutes exteriores:adeo ꝙ forte
accidet ex hoc ſincopis. ¶ Declaratū eſt igit̄ ex hoc quare eſt iſta cōprehen
ſio in ſomno ⁊ nō in vigilia:⁊ nō eſt remotum vt aliquis homo comprehen
dat in vigilia quod dormiens in ſomno:immo forte videbit ipſam formã
rei non ſuã ſimile:ſicut dicit̄ de gaumar. ¶ Et ꝓpter quid vero ſunt ſomnia. Propter
Dicamus ergo ꝓpter ſollicitudinē circa hoīem.homo eñ q2 indiget cogni qđ ſunt
tione ⁊ cōprehēſione:in virtute cogitatiua qua ſciret res futuras vtiles et ſomnia et
nocētes vt ſit paratꝰ cōtra illas iō fuit ſuſtētata iſta virtus cū hac enuncia diuinatio
tione nobili ⁊ cōprehēſione ſpūali:⁊ ideo đr ꝙ eſt vna pars ꝓphetie. ¶ Et
hoc mãifeſtū eſt in ſomnio Pharaonis de quo interrogauit Ioſeph. ¶ In- Qualis
terpretator aūt eſt homo qui hꝫ aīam paratã naturaliter ad diſtinguendū đꝫ eſſe in-
ſimilitudines rerū ⁊ ſomnioꝝ:⁊ eſt ille cui largit̄ intellectꝰ intētiones cor- terpres ſō
porales cui aſſimilant̄ in ſomnio intētiones ſpūales.⁊ de neceſſitate debet niorum.
ſcire ſimilitudines vſes oībꝰ gētibꝰ:⁊ ſilitudines ꝓprias cuilibet genti et
cuilibet mō hoīum. ¶ Gētes eñ diuerſant̄ in hoc duobꝰ modis. ¶ Quorū
vnꝰ eſt naturalr̄.ſ.ſm virtutes eoꝝ ⁊ ſm entia eiꝰ ꝓpria in ſuis regionibꝰ. Gētes di-
¶ Secūdus aūt eſt ſm ſilitudinē ⁊ opinationes ſm quas nati ſunt ſecun- uerſificã-
dum leges ſuas ⁊ receperunt fidem inde a natiuitate.ſ.de primo principio tur duo-
⁊ angelis ⁊ reſurrectione. ¶ Et opꝫ interpretantem : ſicut dixit Ariſtot. vt bus mōis
ſemper ſit cogitans:⁊ mundus:non declinãs ad mores brute anime.⁊ forte

accidit homini vt vnum ſomniū interpretetur in alio ſomno: ſicut accidit
Herculi regi in ſomnio qđ narrauit Ariſto. ſomniauit aūt ſomnium quod
nullus ſciuit interpretari: ⁊ cum dormiuit interpretatum fuit ei ⁊ remanſit
ſollicitus in hoc quouſq; acciderent ille res. ¶ Et forte accidit homini vt
videat ſomniū: ⁊ poſt hoc obliuiſcat: ⁊ deinde forte rememorabit illud ſom
nium in vigilia: ⁊ qñq; rememorabitur ſm illū modū ſentiet quo ſentieba
tur in p̄terito ⁊ iā diximus quomō. ¶ Et quidā hoīes ſunt verioris ſomnij
q̄ quidā ꝓp diuerſitatē eorū in hac virtute imaginatiua: ⁊ iſti ſunt habētes
cōplexiones melācholicas frigidas ⁊ ſiccas. humiditas em̄ cooperit virtu
tes ⁊ oppilat vias ſpirituū ⁊ facit ſomniū ſimile morti: ita ꝙ fere nihil ima
ginatur dormiēs: ⁊ humor melancholicus cōuenit ſomnio ⁊ actioni iſtius
virtutis: q2 enim iſte humor eſt multi vaporis: aſcēdit ad caput ⁊ facit ſom
nū: ⁊ ideo cōuenit ſomnio. ¶ Et etiā cōuenit huic virtuti: q2 iſta virtus ſem
per eſt in motu in ſomno ⁊ vigilia ⁊ ſemper tranſfertur de vna imagine ad
aliam: ⁊ ideo malitia ſue actionis eſt in velocitate motus de vna imagine
ad aliā: ⁊ in paucitate confirmationis ⁊ quietis: ⁊ bonitas ſue actionis eſt
in cōfirmādo ⁊ in bene imaginando illā rem quā imaginauerat: ⁊ iſti actio

Frigiditas facit mot' tarditatē: ⁊ ſiccitas facit ꝯfirmationē forme. Vid. 2 ce. cō. 94.

ni cōuenit cōplexio frigida ⁊ ſicca. Frigiditas em̄ facit tarditatē motus: ⁊
ſiccitas facit cōfirmationē forme: ⁊ ideo iſta virtus hȝ magnū dominiū in
melancholicis: ita ꝙ in vigilia cōprehendūt qđ alij comprehēdunt in ſom
nio. ¶ Utrum aūt iſta virtus ſiue cōprehēſio ſit in tribus tēporibus: eſt cō
ſiderādū. ꝙ aūt opȝ enūciari eſt futurū tēpus: ſed non eſt remotū vt hoc ca
dat in p̄terito ⁊ in p̄ñti qñ fuerit ignotū apud nos. In quo vero genere entiū
cadat iſta enūciatio cōſiderandū eſt qm̄ genera reꝝ ſcitarū aut ſunt ſciētie
ſpeculatiue: aut artes operatiue: aut virtutes cogitatiue particulares: ⁊ eſt
manifeſtū ꝙ iſta cōprehēſio nō eſt in maiori parte: niſi in rebus futuris: cu
ius cōprehēſio proprie eſt a virtutibus cogitatiuis particularibus quibus
vtuntur ad cōprehēdendū vtile ⁊ nocens in rebus futuris. artes aūt opera
tiue exiſtimatū eſt ꝙ poſſint acquiri in ſomnio: ſcientie aūt ſpeculatiue re
motū eſt vt accidat hoc in eis: homo enim nām hȝ ad comprehēdēdum ſciē
tias ſpeculatiuas per proprias ꝓpoſitiones habitas. ¶ Et ſi homo compre
hēderet eas ſine propoſitionibus: tunc ille propoſitiones eſſent ocioſe: et
natura voluit hoc: ⁊ vniuerſaliter ſi aliqđ intellectum de intellectis ſcientia
rum ſpeculatiuarū acquiratur hoc modo erit accidētaliter ⁊ raro. ¶ Et ſi
militer impoſſibile eſt vt per ipſum fiat ars ſpeculatiua niſi aliquis ponat
hic eſſe aliquem modum hominum qui comprehendunt ſcientias ſpecula
tiuas ſine diſciplina: ⁊ iſti homines ſi ſunt equiuoce ſunt homines: immo
magis videntur angeli q̄ homines. ¶ Sed hoc videtur impoſſibile ex hoc
quod dico: cognitio enim ſpeculatiua vna eſt in ſe non diuerſa: ſiue fuerit
ſcita per diſciplinam ſiue ſine diſciplina: ⁊ ſi eſſet ſcita per vtrumq;: tunc di
ſciplina non eſſet accepta neceſſario in diffinitione eius: ⁊ ſic ſumus inter
duo: aut vt dicamus ꝙ iſta cognitio equiuoce dicitur cum cognitione hu
mana: aut vt concedamus ꝙ eadem res inuenitur per cauſas diuerſas ⁊ ſe
cundum hoc reſpectus rei ad ſuas cauſas quibus conſtituitur non erit ne
ceſſarius: ⁊ oē hoc eſt impoſſibile. ¶ Dicere autem ꝙ poſſibile eſt vt imagi
nes rerū ſpeculatarum acquirantur ab aliquo modo hominum hoc modo
comprehenſionis impoſſibile eſt: qm̄ acqſitio earum hoc modo eſt ſuper
fluum cum iam acquirantur ab homine modo perfectiori: niſi aliquis di
cat forte ꝙ iſte modus cōprehenſionis eſt ꝓprius eis in quibus eſt poſſibi
le vt addiſcāt ſcientias ſpeculatiuas: ſed ſi iſti ſunt: equiuoce ſunt homi
nes. ¶ De ſomnijs autem veris: ⁊ propter quid ſunt: ⁊ quomodo: dictū eſt.

¶Capitulũ De diuinatione ſomniorum.

De cauſis vero ſomniorũ falſorũ dicẽdũ eſt:⁊ iſta ſomnia vere ſunt a duabus cauſis:quarum vna eſt ab actione virtutis imaginatiue apud ſomnum in paſſionibus remanentibus in ſenſu cõi de ſenſibilibus extrinſecis ⁊ ab actionibus iſtiꝰ virtutis in intẽtionibus depoſitis in virtute rememoratiua ⁊ cogitatiua de illis rebus ſenſibilibus. Motus eñi iſtiꝰ virtutis.ſ.imaginatiue ſp eſt in theſauro iſtius virtutis.ſ. cogitatiue ⁊ rememoratiue ⁊ theſauro ſenſus cõis. ¶Cã aũt ſcda eſt deſideriũ nãle aĩe. Aĩa.n.brutalis qñ deſiderauerit aliq̃d eſſe aut non eſſe innata eſt facere ſimilitudinẽ forme illius rei deſiderate in illa diſpoſitione deſiderata:⁊ pñtare idolum illius rei:⁊ ideo qui deſiderat mulieres videtur coire:⁊ hñs ſitim videtˀ bibere aquã. ¶Et in hoc genere ſunt ſomnia q̃ ſignificãt apud medicos dominiũ humorũ in corpe. U.g. ꝙ videre ignem ſignificat dñium cholere:⁊ ſomniare aquam ſignificat dominium phlegmatis. ¶Et differentia inter iſtas falſas formas ⁊ veras in ſomnio eſt:ꝙ aĩa miratur a ſomnijs veris ⁊ excitatur quaſi timida ab illo ſomnio:⁊ admirata de illa ſpiritualitate ſubtili. De quiditate igitur ſomniorum verorum ⁊ falſorum:⁊ de cauſis accidentium ſuorum:dictum eſt.

¶Ariſto. Stragy. De cauſa longitudinis ⁊ breuitatis vite. Lib. vnicus.

¶Capitulum Primum

De eo autem quod eſt hoc quidem eſſe longe vite animalium:hoc autem breuis vite:⁊ de vite totaliter longitudine ⁊ breuitate conſiderandũ cauſas. Principium autem conſiderationis neceſſarium primo ex eo quod eſt dubitare de ipſis. Non enim eſt palam vtrum alterum:aut idẽ cauſa omnibus animalibus:⁊ plantis eius qđ eſt:hoc quidem eſſe longe vite:hoc autem breuis:⁊ plantarum has quidem pauci temporis:has autem multum durabilem habere vitam. Adhuc autem vtrum eadem que longe vite ⁊ que ſecundum naturam ſana natura conſtantium: aut ſeparata ſunt:⁊ quod breuis vite:⁊ languoroſum:aut ſecundum quoſdam quidem languores appropinquant languoroſa ſecundum naturam corpora his que breuis vite. ſecundum quoſdam autem nihil prohibet languoroſos eſſe longe vite exiſtentes. De ſomno quidem igitur ⁊ vigilia dictum eſt prius: de vita A
autem ⁊ morte dicendum eſt poſterius:ſimiliter autem ⁊ de languore ⁊ ſanitate quantum adiacet naturali phyloſophie. Nunc autem de cauſa cuius quod eſt hoc quidem eſſe longe vite: hoc autem breuis vite:ſicut dictum eſt prius conſiderandum. ¶Sũt autem habentia differentiam hanc tota ad tota genera ⁊ eorum que ſub vna ſpecie altera ad altera. Dico autem ſecundum genꝰ quidem differentie vt hominem ad equum:longioris enim vite genus hominum q̃ꝫ quod equorum:ſecundum ſpeciem autem hominem ad hominem. Sunt enim ⁊ homines hi quidem longe vite:hi autem breuis vite alteri ſecundum altera loca diſtantes: q̃

quidem enim ⁊ calidis gentium ⁊ longioris vite: que autem frigi dis breuioris vite: et habitantium autem eundem locum diffe runt ſimiliter. aliqui qui hac differentia adinuicem oportet au tem accipere quid facile corruptibile in natura conſtantibus: et quid quod non facile corruptibile ignis et aqua et his cognata non habentia eandem virtutem exiſtũt generationis ⁊ corruptio nis cauſa alijs itaqꝫ ⁊ quelibet aliorum ex his entia cõſtituta par ticipare horum naturam rationabile: quecumqꝫ quidem compo ſita ex multis ſunt vt domus: de alijs quidem igitur altera ratio. Sunt enim ⁊ proprie corruptiones multis exiſtentium: vt ſciẽtia ſanitas/⁊egritudo: hec enim corrumpuntur etiam non corruptis ſuſceptiuis: ſed ſaluatis vt ignorantie quidem corruptio: remini ſcentia: ⁊ eruditio: ſcientie autem obliuio ⁊ deceptio: ſecundum accidens autem conſequuntur naturalibus que aliorum corru ptiones. Corruptis enim animalibus corrumpuntur ⁊ ſcientia ⁊ ſanitas que in animalibus: propter quod ⁊ de anima rationabili ter quis vtiqꝫ ex his. ſi enim eſt non a natura: ſed quemadmoduꝫ ſcientia in anima/ſic et anima in corpore: erit vtiqꝫ ipſius et alia corruptio preter corruptionem que corrumpitur corrupto corpo re: itaqꝫ quoniam non videtur talis exiſtens: aliter vtiqꝫ habebit ad corporis corruptionẽ. Forte autẽ vtiqꝫ quis dubitabit rationa biliter vtrũ eſt vt incorruptibile erit qđ corruptibile vbi ignis ſur ſum vbi nõ eſt cõtrariũ. Corrũpũtur enĩ q̃ qđẽ inexiſtẽt cõtrarijs ſecundum accidens: eo ꝙ illa corrumpuntur. interimuntur enim contraria ab inuicem: ſecundum accidens autem nihil contrario rum ex ſubſtantijs corrumpitur propter de nullo ſubiecto predi cari ſubſtantiam. Quare cui non eſt contrarium: ⁊ vbi non eſt im poſſibile vtiqꝫ erit corrumpi: quid enim erit corrumpens. ſi a con trarijs quidem corrumpi accidit ſolis hoc enim non exiſtit: aut to taliter: aut hoc: aut hoc. ſic quidem verum eſt: ſic autem non. Im poſſibile enim materiam habenti non exiſtere aliqualiter contra rium. Omnino quidem enim ineſſe calidum aut rectum contin git: omne autem eſſe impoſſibile aut calidum: aut rectum: aut al bum: erunt enim paſſiones ſeparate. Si igitur quando ſimul fuerint factiuum et paſſiuum: hoc quidem ſemper facit: hoc autem patitur: impoſſibile non permutare. Adhuc ſi neceſ ſe ſuperfluum facere: ſuperfluum autem contrarium. ex contra rio enim ſemper permutatio: ſuperfluum autem reliquie prio ris. ſi autem omne expellit quod actu contrarium et ſic hoc cor ruptibile vtiqꝫ ſit: aut ſit: aut non: ſed a continente corrumpitur ſiquidẽ ſufficiens ex dictis. Si autẽ nõ: ſupponere opꝫ quis ineſt aliquid actu cõtrarium ⁊ ſuperfluũ fit. propter quod ⁊ minor flã ma cõburit a multa ſm accidẽs: q: alimentũ qđ illa in multo tem

Corruptis aialibus corrũpũt ⁊ ſcia ⁊ ſanitas que ſunt i aialibus.

B

C

Impoſſibile ẽ mãꝫ hñti nõ exiſtere aliqđ cõtrariũ.

poꝛe cōſumit: cōſumit hic multa flāma cito pp qđ oīa ſemper in motu ſunt ⁊ fiunt: aut corrūpuntur. Cōtinens autē aut cooperat aut contra operatur: ⁊ propter hoc tranſpoſita durabilioꝛa quidem fiunt ⁊ paucioꝛis duratioꝛis natura: eterna autē nuſꝗ̄ quibuſcunqꝫ cōtraria erunt: cōfeſtim em̄ materia cōtrariū hʒ. quare ſiquidē eius qđ vbi ƀm locum permutat: ſi autem quanti ƀm augmentum ⁊ decrementū: ſi autem passionis alteratur.

Capitulum ſecundum.

Sunt autem neqꝫ maxima incoꝛruptibilioꝛa: equus enim homine breuioꝛis vite: neqꝫ parua. epeteia enim multa entomoꝛum neqꝫ plante totaliter animalibus. Epeteia enim quedam plātarum neqꝫ ſanguinem habentia. apis em̄ durabilioꝛ quoꝛundam ſanguinem habentium: neqꝫ exanguia: malakia enim epeteia quidem exanguia autem neqꝫ que in terra. etenim plante epeteia ſunt et animalia greſſibilia: neqꝫ que in mari. Etenim ibi que breuis vite et oſtrokura et malakia. omnino autem longiſſime vite in plantis ſunt vt palma ⁊ cupreſſus: ⁊ in ſanguinē habentibꝰ aīalibus magis ꝗ̄ in exanguibus: ⁊ greſſibilibus ꝗ̄ in aquatilibus: quare ⁊ cōbinantibus in ſanguinē habentibꝰ greſſibilibꝰ que longiſſime vite animaliū ſunt: vt homo ⁊ elephas: ⁊ vtiqꝫ que quidem maioꝛa: vt ad plus eſt dicere minoꝛibꝰ longioꝛis vite: ⁊ em̄ ⁊ alijs accidit his que longioꝛis vite. ⁊ magnitudo ſic dictis. Cauſaʒ autem de his omnibus hic vtiqꝫ quis contemplabitur: opoꝛtet enim accipere ꝙ animal eſt natura humidū et calidum et viuere tale. Senectus autem frigida ⁊ ſicca: ⁊ quod moꝛtuum: videtur enim ſic. Materia enim coꝛpoꝛum exiſtentibus hoc calidum ⁊ frigidum ⁊ ſiccum ⁊ humidum. Neceſſe igitur feneſcentia deſiccari: propter quod opoꝛtet non facile deſiccabile eſſe humidū. Et propter hoc pinguia putribilia. Cauſa autem que aeris: aer autem ad alia ignis. ignis autem non fit putrefactus: neqꝫ rurſum paucum opoꝛtet eſſe humidum: facile ⁊ ſiccabile enim quod paucum propter quod et magna et animalia ⁊ plante vt vniuerſaliter eſt dicere longioꝛis vite: quēadmodū dictū eſt prius rationabile em̄ maioꝛa plus habere humidū. non ſolū autē propter hoc longioꝛis vite. due em̄ cauſe qđ quantū: ⁊ qđ quale. Quare opʒ non ſolum multitudinē eſſe humidi: ſed hoc ⁊ calidū vt neqꝫ facile deſiccabile ſit: ⁊ propter hoc homines longioꝛis vite magis quibuſdam maioꝛibus longioꝛis vite deficiens multitudine humidi ſi pluri ratione excedat ſecundum quale ꝗ̄ deficiat ƀm quantum.

D Cōfeſtī mā cōtrariū hʒ.

E In plātis palma et cupreſſus ſūt lōgiſſime vite.

F

Eſt autem aliquibus quidem calidum pingue quod ſimul facit non facile ſiccabile: ⁊ non facile infrigidabile. Quedam autem animalium habent humorem: ideo oportet firmum eſſe: non leui ter autem corruptibile neq̄ ſuperfluum. Intertimitur enim quod tale: aut languore: aut natura. Cōtraria autem ſuperfluitatis vir tus: ⁊ corruptiua: hoc quidem nature: hoc autem particule. propter quod coitiua ⁊ multiſperma ſeneſcūt cito. Sperma enim ſuperfluum ⁊ amplius deſiccat emiſſum: ⁊ propter hoc mulus longioris vite equo ⁊ aſino ex quibus genitus eſt: ⁊ femelle maſculis ſi coitiui ſint maſculi: propter quod ⁊ paſſeres maſculi breuioris vite femellis. Adhuc autem queçunq̄ laborioſa maſculorum propter laborem ſeneſcunt magis: deſiccat enim labor: ſenectus autem ſicca eſt. Natura autem ⁊ vt ad omne eſt dicere maſculi femellis longioris vite. Cauſa autem quia calidius animal maſculus eſt q̄ femella. Eadem autem in calidis longioris vite ſunt q̄ in frigidis locis propter eandem cauſam propter quam quidem ⁊ maiora ⁊ maxime notabilis magnitudo animalium frigidorū ſm naturā: propter quod ⁊ ſerpentes ⁊ ſaure ⁊ ſolidota magna in calidis locis ⁊ in rubro mari oſtracoderma: augmenti eſt calida humiditas cauſe ⁊ vite. In frigidis autē locis magnis aquꝫ humidum quod in animalibus eſt propter quod facile congelabile: quare hec quidem non fiunt omnino animalium que pauci ſanguinis: aut ſanguinem habētium in his que ad arctum locis neq̄ greſſibilia in terra: neq̄ a quatilia in mari: hec autem fiunt q̄dem: minora autem ⁊ breuioris vite: aufert enim congelatio augmentum. Alimentum autem non ſumentia ⁊ plante ⁊ animalia corrumpuntur. Conſumit enim ipſum ſeipſum quemadmodum enim multa flamma comburit ⁊ corrumpit paucam: eo q̄ alimētum cōſumat. ſic naturale calidum primo digeſtiuum, ⁊ ſumit materiam in qua eſt. Aquatilia autem greſſibilibus minus longe vite: non quia humida ſimpliciter: ſed quia aquoſa: tale autem humidum facile corruptibile: quia frigidum ⁊ congelabile de facili ⁊ exangue propter idem ſi non magnitudine recompenſetur: neq̄ eſt̄ pinguedinē: neq̄ dulce habet. In animali eñ q̄d pingue dulce: pp q̄d apes longioris vite alteri⁹ maioribus animalibus.

Propter q̄d coitiua cito ſeneſcunt.

Mares lōgiorꝫ vite femellis.

Capitulum tertium.

In plantis autem ſunt que longiſſime vite: ⁊ magis q̄ in animalibus primum quidem quia aquoſa minus: quare non facile congelabilia. Deinde habens viſcoſitatem ⁊ frigiditatem ⁊ ſicca ⁊ terreſtria exiſtentia: tamē non habent facile ſiccabile humidum. De hoc autem quod eſt naturam arborum eſſe multum durabilem oportet accipere cauſaꝫ habent eñ propriam ad aīalia preterq̄ ad entoma. Iuuenes eñ

ſemper plante fiunt propter quod multis temporis: ſemper enim altere germinationes: he autem ſeneſcũt. ⁊ radices ſimiliter: ſed non ſimul: ſed aliquando quidem ſolus ſtipes ⁊ rami perierunt: alteri autem iuxta nati ſunt. ¶ Cum autem ſic fuerint radices alie ex exiſtente generantur: ⁊ ſic ſemper manet: hoc quidẽ corruptuꝫ hoc autem factum propter quod longe vite aſſimilantur autem plante entomis ſicut dictum eſt prius: diuiſe enim viuunt ⁊ duo 3
⁊ multa fiunt ex vno. ¶ Entoma autem vſq; ad viuere peruenerunt: multo autem non poſſunt tempore. non enim habent organa: neq; facere poteſt ipſa principium in vnoquoq;. Quod autem in planta poteſt: vbiq; enim habet ⁊ radicem ⁊ germen potentia propter quod ab hac ſemper prouenit: hoc quidem nouum: hoc autem ſeneſcens modico aliquo differentia ineſſe longe vite ſic quemadmodum que abſplantantur. Etenim in abſplantatione modo aliquo dicet vtiq; aliquis eadem accidere: particula enim quidem quod abſplantatum. In abſplantatione quidem igitur ſeparatis accidit hoc: ibi autem per continuum. Cauſa autẽ quia ineſt vbiq; principium virtute exiſtẽs. accidit autem idem in animalibus ⁊ plantis. In animalibus enim longioris vite maſculi vt in pluribus: horum autem ſuperiora maiora q̃ inferiora: magis enim manus maſculus q̃ femella. In ſuperiori autem calidum: ⁊ frigidum in inferiori: ⁊ plantarum que capite graues longioris vite: tales autem que nõ epeteia ſed arboroſa. ſuperius eſt plante ⁊ caput radix eſt. Epeteia autem ab inferius ⁊ fructum accipiunt augmentum. Sed de hoc quidem ſecũdum ſe in his que de plantis determinabitur. Nunc autem de alijs animalibus dicta eſt cauſa de magnitudine vite ⁊ de vite breuitate. Reliquum autem nobis conſiderare de iuuentute ⁊ ſenectute ⁊ vita ⁊ morte. His enim determinatis finem vtiq; habebit que de animalibus methodus.

propter q̃d ẽtoma deciſa parũ viuũt. plãta aũt ſic multo tpe viuũt pħt

In hoc tractatu perſcrutatur de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vite dicamus igitur ꝙ conceſſum eſt hic eſſe cauſas naturales in his duobus accidentibus: et ꝙ omne quod attribuit animali de generatione ⁊ corruptione: cremento: ⁊ diminutione: et ſomno et vigilia: et vniuerſaliter de omni tranſmutatione non attribuitur niſi quatuor qualitatibus ſcilicet caliditati ⁊ frigiditati: ſiccitati et humiditati: non q̃titati neq; qualitati. Uerbi gratia ꝙ grauitati ⁊ leuitati: et nigredini et albedini: et hoc declaratum eſt in libro de generatione ⁊ corruptione. Longitudo igitur et breuitas vite non attribuuntur niſi h's quatuor qualitatibus. ¶ Et cum hoc poſitum eſt: dicamus ꝙ longitudo ⁊ breuitas vite dicuntur multis modis. ¶ Aut ſm comparationem ad genus. Uerbi gratia dicere quidem ꝙ vegetabilia vniuerſaliter ſunt lõgioris vite q̃ animalia. ¶ Aut ſm comparationẽ ad ſpeciem. Uerbi gratia ꝙ homo eſt longioris vite q̃ rana: ⁊ ꝙ palma eſt longioris vite q̃ ficus. ¶ Aut ſm comparationem ad aliquem modum. Uerbi gratia ꝙ habitantes in regionibus calidis et humidis ſunt longioris vite q̃ habitantes in

Oim trãſmutabilium eẽ q̃tuor primis qualitatibꝰ attribuunt.

M

Longitudo ⁊ breuitas vite dicitur multis modis.

regionibus frigidis ⁊ ſiccis.¶ Aut ſm̃ comparationẽ ad indiuiduũ.V.g.
ꝙ ſortes eſt lõgioris vite q̃ plato.hoc igitur poſito dicamus quod decla=
ratum eſt in quarto meteororum . ꝙ generatio eſt quando virtutes actiue
dominantur in generatione ſuper paſſiuas :⁊ corruptio accidit econuerſo
ſcilicet quando paſſiue dominantur ſuper actiuas:⁊ hoc fuit ita quia quã
do calor menſuratus cum frigore dat generato formã propriã naturalem
immo hec eſt illa forma ⁊ humiditas menſurata cum ſiccitate recipit for=
mam ⁊ figurã:dum igitur in ente naturali habuerint dominium due virtu
tes actiue ſuper paſſiuas conſeruabitur ſuum eſſe:⁊ quãdo debilitabuntur
tunc dominabuntur ſuper illas virtutes alie actiue proprie alij enti :et ſic
corrumpetur illud ens.V.g.quia calor naturalis qui menſuratus eſt cum
humore naturali dum habuerit dominium in humoribus non accidet pu=
trefactio.ſi igitur fuerit debilis ad digerendum illos humores:aut fuerit
nimis intenſus accidet illic calor extraneus corrumpens:⁊ corruptio acci
dit vniuerſaliter quando proportio naturalis que eſt inter virtutes acti=
uas ⁊ paſſiuas in vnoquoq; ente fuerit deſtructa:⁊ quãto magis iſta pro=
portio fuerit maior:tanto magis illud ens erit remotum a corruptione:et
q̃to minor:tanto propinquior corruptioni.¶ Et ideo entia in quibus do
minatur mixtio aque ⁊ ignis ſuper mixtionem terre ⁊ aeris ſunt longioris
vite ⁊ exiſtẽtie.In aqua eñ ⁊ igne ſunt qualitates actiue fortiores q̃ in ter
ra ⁊ aere:et in terra et aere ſunt paſſiue fortiores:⁊ tale ens eſt longioris ꝑ
manentie:quia iſta proportio non deſtruitur in eo a parua tranſmutatio=
ne.proportio enim naturalis inter virtutes actiuas ⁊ paſſiuas quãdo fue=
rit magna non deſtruetur niſi a magna tranſmutatione ⁊ in longo tempo=
re.Corruptio enim nihil aliud eſt niſi putrefactio que fit ex debilitate vir=
tutum actiuarum ⁊ fortitudine paſſiuarum:⁊ ideo qui habent talem com=
plexionem minime generantur in eis humores non digeſti : aut humores
combuſti . Complexio enim naturalis eſt in proportione naturali que eſt
inter virtutes actiuas ⁊ paſſiuas.quando igitur virtus frigida actiua fue
rit minor q̃ debet:comburentur humores:et quando calida fuerit minor:
accidet indigeſtio et cruditas.Iſta eſt igitur vna cauſarum per quam vna
ſpecies eſt longioris vite q̃ alia ⁊ minus recipit occaſiões ⁊ infirmitates.
Cauſa autem ſecunda eſt vt proportio naturalis inter duas virtutes acti=
uas adinuicem:⁊ proportio inter duas paſſiuas adinuicem in aliquo ge=
nere : aut aliqua ſpecie : aut aliquo modo:aut aliquo indiuiduo ſit maior
q̃ in alio genere aut alia ſpecie:aut alio modo:aut alio indiuiduo:⁊ pro=
portio naturalis quam habent animalia ⁊ vegetabilia in hac intentione
eſt vt calor ſit maior frigore ⁊ hu.maior ſicco : vt dictum eſt alibi.Anima=
lia igitur ⁊ vegetabilia in quibus dominantur calor ⁊ humiditas:et ſimi=
liter virtutes actiue ſunt longe vite:et corruptio accidit animalibus et ve
getabilibus quãdo carent altera iſtarum duarum proportionum aut vtra
q;: quoniam quando iſte virtutes actiue debilitantur accidet materie vt
diſſoluatur a forma propter malitiam digeſtionis et qualitatis materie:et
quando humiditas non fuerit multa in eis accidet ꝙ animalia et vegeta=
bilia deſiccentur cito:calor naturalis innatus eſt conſumere humiditatem
cum ſit.q.materia et nutrimentum illius:et cum humiditas erit cõſumpta
calor corrumpetur et dominabitur ſiccitas et frigiditas:et quanto magis
humiditas conſumetur:tanto magis dominabitur ſiccitas et frigiditas.
Siccitas enim videtur eſſe materia conueniens frigiditati : ſicut humidi=
tas caliditati.¶ Modi igitur animalium non diuerſantur in longitudine
vite niſi ſecundum diuerſitatem eorum in caliditate ⁊ humiditate:⁊ in do=

N. cur ignea ⁊ aq̃a ſũt lõgioris vite q̃ ter rea ⁊ ae= rea.

minio virtutum actiuarum ſuper paſſiuas. per has duas cauſas diuerſan= De cãis
tur modi hominum et indiuidua corum in vita. ¶ Corruptio autem con= corrup.
tingit indiuiduis duobus modis: aut naturaliter quando calor natura=
lis conſumit humiditatem naturalem que eſt in illo indiuiduo et domina
tur in eo frigiditas et ſiccitas: aut accidentaliter quando in eis genera=
tur de ſuperfluitatibus digeſtionis quod natura non poteſt diſtinguere:
et ſic accidunt ei infirmitates: et in iſtis non dominantur virtutes actiue
ſuper paſſiuas: quoniam quando virtutes actiue naturaliter habent do=
minium in aliquo indiuiduo ſuper virtutes paſſiuas: et non acciderct magna
gna cauſa extrinſeca contraria ex rebus que innate ſunt tranſmutare com
plexionem ex extrinſeco neceſſe eſt vt corruptio iſtius indiuidui ſit natu=
ralis: et poſtea iſte vite naturales diuerſantur ſecundum diuerſitatem in Uite ho=
caliditate ⁊ humiditate. Uite autem hominum vniuerſaliter ſequuntur minũ ſe
cordis proportionem complexionalem que eſt inter virtutes actiuas: et quuntur
paſſiuas inter actiuas adinuicem et paſſiuas adinuicem: et ideo videmus cordis ꝓ
multos homines quorum membra immanifeſta ſunt fortia: et virtutes co= portionẽ
rum magne: et contingunt eis egritudines mortales et moriuntur ante ſe cõplexio=
nectutem: et videmus alios minoris virtutis et debiliores venire ad ſene nalem.
ctutem: licet regimen eorum ſit conſimile: et ſignum eius quod cauſa lon=
gioris vite eſt abundantia caliditatis et humiditatis cum dominio calidi
tatis ſuper humiditatem: et vniuerſaliter virtutum actiuarum ſuper paſſi=
uas eſt quod contrarium vite eſt mors: et mors nihil aliud eſt niſi frigidi=
tas et ſiccitas: et cum cauſa mortis eſt frigiditas et ſiccitas: cauſa vite eſt
caliditas et humiditas: et ideo complexio iuuenum eſt calida et humida
et ſenum frigida et ſicca. ¶ Et ſignum eius eſt quod qui multum coeunt
parum viuunt: et caſtrati plus viuunt quam non caſtrati: et ſenes qui ha=
bent multam carnem plus viuunt quoniam cauſa multitudinis carnis eſt
caliditas et humiditas: et propter paucitatem coitus viuit mulus plus
quam equus: et femine plus quam maſculi: et qui habitant in regionibus
calidis et humidis ſunt longioris vite: et hoc accidit propter accidens ſci=
licet propter paucitatem putrefactionis: et ſerpentes qui ſunt multe humi
ditatis et caloris ſunt longioris vite quam ſerpentes qui ſunt in locis ca=
lidis ſiccis: aut frigidis et ſiccis: aut frigidis ⁊ humidis: et ſimiliter homi=
nes habitantes in inſulis marinis ſunt longioris vite quam habitantes
in agreſtibus: et animalia marina ſunt longioris vite quam agreſtia: quia
aqua marina calida eſt et humida: cauſa igitur conſeruans animalia per
ſe eſt abundantia caliditatis et humiditatis in ſua complexione: et domi=
nium actiuarum ſuper paſſiuas. ¶ Cauſe vero conſeruantes ipſum ex ex=
trinſeco ſunt ſex modi nominati: comeſtio et potus ⁊c. et quando iſtis vti
tur homo habens illa que habet in ſua complexione ſcilicet illa duo predi
cta ſecundum quod ſcriptum eſt in arte conſeruandi ſanitatem: neceſſario
prolongabitur ſua vita et non accidet ei niſi mors naturalis: cuius cauſa
eſt frigiditas et ſiccitas: et ſi non vtitur eis ſecundum quod oportet forte
morietur per dominiũ virtutum paſſiuarũ ſuper actiuas: quod eſt cauſa egri
tudinum materialium: et forte morietur morte naturali: quando humor
extraneus qui fuerit in corpore non fuerit valde malus: et accidit multis
hominibus quod appetitus eorum naturaliter conuenit ſuis complexio=
nibus: quapropter vite eorum elongãtur. illi autẽ in quibus virtutes acti
ue non dominantur ſuper paſſiuas moriuntur non naturaliter: ⁊ maxime
quando vtuntur regimine non conueniente: ⁊ vniuerſaliter qui carent his

duobus predictis neceſſario habent vitam breuem:⁊ corruptio accidit eis cito duabus de cauſis:quarum vna eſt cõſumptio naturalis humiditatis que eſt in corpore:⁊ dominiũ frigiditatis ⁊ ſiccitatis in eis:⁊ hoc erit quã do vtuntur rebus extrinſecis conuenienter: ⁊ multotiens accidit eis cum hoc mori non naturaliter propter ſuperfluitates generatas in eis ex debilitate virtutum actiuarum. ¶ Et videtur ꝙ complexio quam narrauimus eſt propria longitudinis vite in qua inueniuntur ille conditiones predicte:aut eſt ignota in arte medicine:aut difficile ſcitur:⁊ ſi eſſet nota preciſe indicaret medicus longitudinem ⁊ breuitatem vite. Et complexio media quam ponit Gale. videtur eſſe iſta:ſed ſcire iſtam complexionem ſenſu valde eſt difficile:et magis videtur eſſe per rationem ꝙ̃ per ſenſum:⁊ quia iſta proportio eſt ignorata naturaliter videmus ꝙ multi grauiter infirmi etiã viuunt multum:et multi bone conſiſtentie moriuntur iuuenes : ⁊ diuerſitas hominum in vita eſt ſm diuerſitatem eorum in hac proportione complexionali in illis duobus ſcilicet in abundantia caliditatis ⁊ humiditatis et in dominio virtutum actiuarum. ¶ Et in vegetabilib⁹ eſt tertia cauſa que facit longitudinem vite:⁊ eſt vt corrumpatur ⁊ creſcat in ſuis partibus ſcilicet vt cum deſiccetur aliquis ramus poſſit generari alius:⁊ cum hoc acquirit calorem naturalem qui eſt in eo a ſole plus ꝙ̃ animalia : ⁊ cũ hoc eſt multe aquoſitatis ⁊ propinquum formis ſimplicium. Q̃to a enim forma compoſiti fuerit magis remota a formis ſimplicium componentiũ: tanto magis erit contraria illis formis:quapropter actio ſimplicium fortior erit in ea. ¶ Dictum eſt igitur de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vite ſm Ariſto.⁊ ſm fundamenta naturalia. Antiqui vero attribuunt longitudinem et breuitatem vite cauſis accidentalibus. Quidam enim dicũt ꝙ cauſa longitudinis vite eſt locus calidus ⁊ ſiccus.⁊ quidam magnitudinẽ corporis.⁊ quidam multitudinem ſanguinis:⁊ locus autem calidus ⁊ ſiccus eſt comburens ⁊ conſumens humorem naturalem : ⁊ ideo impoſſibile eſt vt ſit cauſa longitudinis vite niſi per accidens:quia putrefactio que accidit per humiditatem minoratur in tali loco . et ideo loca frigida ⁊ ſicca magis videntur eſſe cauſe longitudinis vite ꝙ̃ calida ⁊ ſicca : quia carent putrefactione que fit ex humiditate : ⁊ putrefactione que fit ex caliditate: ⁊ ideo proprium eſt iſtis regionibus ꝙ mors que accidit ex putrefactione raro accidat in eis : ⁊ ſimiliter magnitudo corporum non eſt cauſa longitudinis vite:niſi quando magnitudo prouenit ex multitudine calidi ⁊ humidi:non ex abundantia partis terreſtris in eis:⁊ ideo licet animal ſit parui corporis:tamen longioris vite eſt multis animalibus que ſunt maximi corporis:⁊ ſimiliter multitudo ſanguinis eſt etiam cauſa longe vite per accidens:multitudo em̃ ſanguinis accidit in animalibus ex abundantia calidi ⁊ humidi. Dictum eſt igitur de cauſis longitudinis vite ⁊ breuitatis ſecundum noſtrum poſſe ⁊ intellectum.

a Quãto aliq̃ forã magis remota fuerit a formis ſimpliciũ: tãto magis erit cõtraria illis formis.

Finis Libri de longitudine ⁊ breuitate vite Ariſtotelis.

¶ Ariſtotelis Stragyrite De phy ſionomia Liber incipit.

QUoniam animẽ ſeqnunt corpora ⁊ ipſe ſm ſeipſas
nõ ſunt impaſſibiles a motibus corporis
hoc aũt manifeſtum fit valde in ebrietatibus ⁊ egritudi-
nibus. Multum namqꝫ anime mutate videntur a paſſio-
nibus corporis: ⁊ econtrario vtiqꝫ corpus compatit paſ-
ſionibus anime: manifeſtum fit circa amores ⁊ timores:
triſtitias: ⁊ delectationes. Amplius autẽ ⁊ natura factis
vel generatis magis vtiqꝫ aliquis conſpiciet: ꝙ corpus ⁊
anima ita ſe habent connaturalia ꝙ fiunt cauſe plurimarum paſſionũ ad-
inuicem. Nunqꝫ enim animal factum vel generatum eſt tale: ꝙ formam ha
beret alterius animalis: animam vero alterius: ſed ſemper eiuſdem corpꝰ
⁊ animam. Quare neceſſarium eſt conſequi tali corpori talem formã. Am-
plius autem ⁊ ſcientes circa vnumquodqꝫ animalium ex forma poſſunt cõ
ſiderare: equites autem equos: ⁊ venatores canes. Si autem hec vera fue-
rint ſemper autem hec vera ſunt: erit vtiqꝫ phyſionomizare. ¶ Ubi quidem
igitur progenerati id eſt ante facti phyſionomes ſecundum modum argu-
mentantur phyſionomizare vnuſquiſqꝫ ad vnum. Alij quidem ex generibꝰ
animalium phyſionomizant: ponentes ſecundum vnumquodqꝫ genus fi-
guram quandam animalis ⁊ ſpeciei animam. Alij autem in talibus corpo
ris ſimilem habenti corpus ⁊ animam ſimilem putabant. Alij autem qui-
dam hoc quidem faciebant: non ex omnibus animalibus experiebantur:
ſed diſtinguebant ex ipſo genere hominum ſecundum gentes. Quecumqꝫ
differunt ſecundum vſus ⁊ mores: vt Egyptij ⁊ Thraces: ⁊ Scyte: ſimili-
ter electionem ſignorum faciebant. Quidam autem ex moribus apparen-
tibus quales mores diſpoſitionum ſequantur. Sequitur autem vnicuiqꝫ
mos: iracundo: timido: coeunti: ⁊ in vtraqꝫ aliarum paſſionum. Eſt autem
ſecundum omnes modos hos phyſionomizare. Et adhuc ſecundum alios
⁊ electionem ſignorum diſſimiliter fieri. Ui quidem igitur ⁊ mores ſolum
phyſionomizant primum quidem: quod quidam non ijdem ipſi exiſten-
tes mores qui ſunt in facie eoſdem habent: vt fortis ⁊ inuerecundus. eoſdẽ
autem habent: vel intellectualibus animalibus multum ſeparatum. Secũ-
do autem ꝙ ſecundum quedam tempora mores non eoſdem: ſed aliarum
habent. triſtibus enim exiſtentibus; quandoqꝫ contingit diem delectabili-
ter ducere ⁊ morem accipere qui eſt hilaris: ⁊ econtrario hilarem contri-
ſtari quod mos qui erat in facie permutatur. Adhuc cum his de paucis vti
qꝫ ſemper a parentibus ſignum accipiet. Qui autem ex feris phyſionomi-
zant: nec recte electionem ſignorum faciunt. Non enim eſt vtiqꝫ dicere
per tranſeuntem formam vniuſcuiuſqꝫ animalium ꝙ quicunqꝫ vni ſimilis
huic corpore erit: ⁊ anima ſimilis erit. Primum quidem ergo vt ſimplici-
ter dicere nullus vtiqꝫ videbit hominem ita ſimilem beſtie ſecundum aſſi-
milantem in aliquo. Adhuc autem cum his animalia pauca quidem pro-
pria habent ſigna: multa vero communia. Quare ſi vtiqꝫ ſimilia his que nõ
ſecundum proprium. ſed ſecundum commune aliquid magis iſte leoni ꝙ
ceruo ſimilior. Merito enim propria vero corporum proprium quid ſigni
ficare. Communia autem commune. commune quidem igitur ſignorum
nihil vtiqꝫ manifeſtabunt phyſionomizantium. Si autem aliquis proprij

vniuſcuiuſq; ferarum elegerit:non vtiq; habebit aſſignare:cuius ſunt hec ſigna.merito em̄ proprij proprium:proprium autē nullius.nullum autem animalium phyſionomizatorum in ala habebit vtiq; aliquis accipere:neq; em̄ fortē ſolum leonē:ſed alia multa:neq; timidū lepus:ſed ⁊ alia infinita.Si ergo neq; cōia eligentium manifeſtum aliquid fit:neq; ſm ꝓpria:nō vtiq; erit vnumquodq; animaliū aſpicere:ſed ex hominibus electiones eſt faciēdum patientibus eandem paſſionē:vt ſi fortis inſpiciat aliquis ſigna fortis animalium in vnum:accipientem oportet perſcrutari que paſſiones his quidem omnibus ſunt.Aliorum aūt animalium nulli accidit.Si enim ibi quis elegerit q̄ eadem ſunt ſigna fortitudinis predictis animalibus: nō ſolum fortitudinis communē ineſſe paſſionem eorum que ſunt intellectu:ſed et alia quedam ſic vtiq; dubitabit vtrum fortitudinis aut alterius ſigna ſint:ſed oportet ex pluribus eligi animalibus:⁊ non habētibus vllā paſſionem cōmunē manifeſtam:ſed quod cuius vtiq; ſigna reſpicit. Quibuſcunq; quidem ſignorum manſiua ſunt:aliquid manſiuum ſignāt. Que quidem autē venientia:diſcedētia ⁊ deficiētia quō vtiq; ſignū verū erit nō manētis in anima.Siquidem em̄ manſiuum adueniēs ⁊ deficiens ſignum quis ſuſcipiet cōtingeret vtiq;:⁊ ipſum quidem verum eſſe:nō tn̄ veniēs vtiq; erit:nō ſequens ſuper rem.Quecunq; autem paſſiones facere anime nō in aliquo permutant ſigna que ſunt in corpore quibus vtit̄ phyſionomon: non erunt vtiq; huiuſmodi cognitiones arti:vt que ſunt circa oppoſitiōes ⁊ ſcientias:medicum autē citharam nō cōtingit cognoſcere:nec addiſcentē aliquam diſciplinam:nō autem permutatus eſt a ſignis quibus vtit̄ phyſionomon. Oportet ergo determinare circa qualia quedam eſt phyſionomia.qm̄ nō circa oia.⁊ ex quibus ſingula ſigna accipiunt̄.Deinde cōſequēter de manifeſtiſſimis vnum quodq; manifeſtare. ¶Phyſionomia eſt ergo ſicut ⁊ nomē ipſius dicit de naturalibus paſſionibus que ſunt in anima:⁊ accidētium quecūq; aduenientia ⁊ tranſmutant ſigna phyſionomizata. Qualia aūt hec ſunt:poſterius declarabitur.Nunc autem dicam ex quibus generibus ſigna accipiuntur:⁊ ſunt oia.Ex motibus em̄ phyſionomizant: et ex figuris:⁊ coloribus:⁊ ex moribus apparētibus in facie:⁊ ex coloribus:⁊ ex leuitate:⁊ ex voce:⁊ ex carne:⁊ ex partibus:⁊ ex figura totius corporis. Uniuerſaliter quidem huiuſmodi inſunt que debent phyſionomices de omnibus generationibus in quibus ſunt ſigna:ſiquidē immanifeſtus aut nō deſignatiuus fuerit talis tranſitus remouit predicta.Nūc autem fortaſſis melius eſt vnumquodq; de ſingulis quecūq; manifeſta de phyſionomizatis certius explanare.Signa autē dicūtur quecūq; autem ſunt ſingulare feruntur:quecūq; nō in predictis manifeſtum eſt.

¶De coloribus.1.

Colores quidem ergo ſignificant acuti calidum ⁊ ſanguineum albi:rubei autem bonam natiuitatem:quando in leui corpore accidit hic color.

¶De pilis.2.

Pili molles quidem timidum:duri autem fortem.hoc autem ſignū ſumptum eſt ex omnibus animalibus.Timidiſſimum igitur ceru⁹: lepus:ouis:⁊ pilum molliſſimum habēt: fortiſſimum.autē leo:aper: ⁊ pilum duriſſimum naturaliter habēt.Eſt autem ⁊ in auibus hoc idem videre:vniuerſaliter enim quecunq; quidem habēt duram pēnam fortē:quecunq; autem mollem timidam:⁊ particulariter eſt hoc quidem,videre in coturnicibus ⁊ in gallis:ſimiliter em̄ habēt. Et in generibus hominum hoc idem accidit.Quicūq; quidem em̄ apud ſeptētrionem habitāt:fortes ſunt

⁊ durorum pilorum. Qui autem meridiem timidi: ⁊ pilum mollem habent. Piloſitas autem que eſt circa ventrem: loquacitatem ſignificat. hoc autem refertur ad genus auium. proprium enim auis eſt eorum que ſunt circa corpus: piloſitas: que eſt circa ventrem. eorum autem que ſunt circa intellectum loquacitas.

¶De carne. 3.

CAro autem dura quidẽ ⁊ habitus naturaliter inſenſibilem ſignificat: lenis autem ⁊ bene nata ⁊ inſtabilem: niſi in forti corpore: ⁊ habenti extremitates fortes hoc accidit.

¶De motu. 4.

MOtus autem tardi quidem mollem intellectum: acuti vero callidum.

¶De voce. 5.

IN voce autem: grauis quidem ⁊ diſtenſa: fortem. acuta autem ⁊ remiſſa timidum.

¶Regule phyſionomie. 6.

FIgure autem ⁊ paſſiones que apparẽt in facie ſecundum ſimilitudinem accipiunt paſſioni: quoniam enim patitur aliquid fit: vt ſi hoc habet quãdo aliquis iraſcitur iraſcibile ſignum eiuſdem generis. Mas femina maior ⁊ fortior: ⁊ extrema corporis fortiora ⁊ groſſiora: ⁊ boni habitus: ⁊ meliora ſecundum omnes virtutes.

¶Modi phyſionomie. 7.

SIgnorum autem que ſunt in parte fortiora ſunt que accipiuntur manifeſta in moribus: et ſecundum motus: ⁊ figuras. Omnino autem vni quidẽ ſignorum credere fatuum eſt. Quando autem plura conueniunt que ſunt in vno: accidit magis vtiqꝫ: ſi conueniens vtiqꝫ quis accipiat vera eſſe ſigna. Eſt autem alius modus ſecundum quem vtiqꝫ aliquis phyſionomonzrat: nullus quidem aggreſſus eſt: vt ſi neceſſe eſt iracundum ⁊ triſtem ⁊ prauum ſecundum morem inuidum eſſe. ⁊ ſi non ſunt inuidi. ſigna autem illis prioribus: contingit vtiqꝫ phyſionomoni ⁊ inuidum inuenire: maxime quidem quando talis proprius modus erit phyſionomizandi. poſſe autem quibuſdam exiſtentibus neceſſarium eſſe proprium putamus phyſionomie quod etiam contrariatur hoc ſecundum paſſiones phyſionomizare: ⁊ mala ſecundum paſſionem quidem intendens acutam. i. putabat: conſueſcet vtiqꝫ aliquis oportere ponere iracundiam.

¶De voce. 8.

INdignatus autem ⁊ iratus diſtendere conſueuit vocem: ⁊ acute loquitur: qui autem remiſſus ſtat: remittit vocem ⁊ grauiter loquitur. Rurſus autem animalium fortia quidem grauis vocis ſunt: timida autem acute vocis. Leo quidem ⁊ taurus ⁊ canis latrabilis ⁊ gallorum qui ſunt boni animi grauiter vociferant. Ceruus autẽ ⁊ lepus acute vocis ſunt ſed forte ⁊ in his melius eſt: non in eo quod ipſorum vox eſt acuta ⁊ grauis fortem autem timidum ponere: ſed arbitrandum eſt fortitudinem quidẽ fortis; remiſſam autem ⁊ imbecillem timidi. Eſt autem potiſſimum quoniam ſigna non confeſſa ſed ſubconiectantia nihil ponere: vt ſunt dicta qualia qualium credibiliora: ⁊ maxime quidem in ſpeciem: ſed non in omnia genera referre: ſimiliora enim ſunt queſito: nõ enim totum genus hominum phyſionomizamur: ſed quedam que ſunt in genere.

¶Signa fortis.9

P Ili duri:figura corporis erecta:oſſa ⁊ coſte ⁊ extrema corporis for nãtia:et magna:⁊ venter amplus ⁊ contractus ad ſe:armi lati ⁊ diſtantes:nec valde colligati:nec omnino diſſoluti:collum forte nõ vehementer carnoſum:pectus carnoſum ⁊ latum:ancha antrata : pecten deorſum contractum:oculus charopus:nec valde expanſus : nec omnino clauſus:vitreus color qui eſt in corpore:acuta frons:recta:nõ magna:nõ macra:neqꝫ leuis neqꝫ omnino rugoſa.

¶Signa timidi.10.

P Ili molles:corpore inclinatus non erectus:que ſunt ſub vmbilico ſurſum tracta circa faciem:ſubcroceus:oculi imbecilles:⁊ palpebri zans:et extrema corporis imbecillia:et crura parua:manꝰ longe: et ſubtiles:lũbi aũt parui ⁊ imbecilles:figura ꝯtenſa in motibꝰ nõ inuerecũdus:ſed inclinatus ⁊ ſtupefactibilis mos q̃ eſt in facie:mobilis:ſollicitꝰ.

¶Bene nati ſigna.11.

C Aro mollior non boni habitus:nec valde pinguis:que ſunt circa muſculos ſcapularum ⁊ collum macriora:et que ſunt circa faciem incolligata:que ſũt circa muſculos ſcapularum ⁊ inferiora remiſſa bene ſoluta:que ſunt circa coſtas et ſecundum dorſum non carnoſum corpus album rubeum ⁊ purum cutis ſubtilis:pili non valde duri:nec valde nigri:oculus charopus humidus.

¶Inſenſibilis ſigna.12.

Q Ue ſunt circa collum et crura carnoſa complexa et colligata cotile rotunda muſculi ſcapularum ſurſum expanſi:frons magna: circularis:carnoſa:oculus croceus:crura circa cauillam groſſa: carnoſa:rotunda:mandibule magne carnoſe:lumbi carnoſi:crura longa:collum groſſum:facies carnoſa ſublonga ſufficienter:motus aũt ⁊ figuram ⁊ morem qui apparet in facie ſm̃ ſimilitudines accipit.

¶Inuerecundi ſigna.13.

O Culus apertus ⁊ ſplendidus:palpebre ſanguinee ⁊ groſſe ⁊ parue curue:muſculi ſcapulaꝝ ſurſũ eleuati:figura nõ recta:ſꝫ paꝝ curua.

¶Ornati ſigna. 14.

I N motibus autem acutus rubeus corpore:color ſanguineꝰ :facies rotunda:pectus ſurſum tractum:in motibus tardus:et loquẽs tarde:⁊ vox plena ſpiritu:⁊ oculus hilaris:nẽ ſplẽdidus:niger: ⁊ neqꝫ valde apertus:neqꝫ omnino clauſus palpebrizans tarde:oculorum enim qui palpebrizant:hi quidem timidum:hi vero callidũ ſignant.

¶Animoſi ſigna.15.

F Rons bene magna ⁊ carnoſa ⁊ leuis que ſunt circa oculos faciens videtur humilior ⁊ ſomnolentior:.neqꝫ intenſe aſpiciens:neqꝫ remiſſe:in motibus tardus erit ⁊ remiſſus figura ⁊ more qui eſt in facie non preceps:ſed videtur bonus.

¶Inant moſi ſigna.16.

R Ugoſa facies ⁊ macri oculi:confractum ſimul autẽ ⁊ confractura oculorum duo ſignificant:hoc quidem molle ⁊ femininum:aliud vero demiſſum paudũ in figura humilis ⁊ motibus remiſſis.

¶Signa ſeruilis:al's cinedi.17.

O Culus confractus:genu flexibilis:inclinatores capitis ad dextra motus:manuum ſupini ⁊ diſſoluti:⁊ ambulationes duplices:hoc q̃dem circumclinatum:alio vero tenentes lumbos et oculorũ deſpectiones:qualis vtiqꝫ fuit Dionyſius ſophiſta.

¶Signa auari.18.

FAcie remiſſus:nigri coloris macer:que ſunt circa faciez quaſi abraſa:facies rugoſa:recti crines ⁊ nigri.

¶Signa iracundi.19.

REctus corpore:figura bene latus:animoſus:ſubruffus:ſpatule diſtantes:⁊ magne:⁊ late:extrema ⁊ magna ⁊ fortia:leuis circa pect⁹ et circa bubones:boni menti circũcurſus capillorũ deorſum deſcendens.

¶Fortis ſigna.20.

FOrtis ſpecie bene carnoſus : caro humida:multa : bone magnitudinis:et commenſuratus figura:curuus:curſus capillorum ſurſum vulſus.

¶Signa eorũ qui ſunt aliorũ reprehenſores.21.

OCuli ſunt rugoſi:ſomnolentus facie in ore videtur.

¶Signa puſillanimi.22.

PAruorum membrorum ⁊ paucorum articulorum macer ⁊ paruorũ oculorum:⁊ parue faciei.

¶Amatores contumeliarum.23.

QUibuſcunq; eſt ſuperius labium eleuatum ⁊ ſpecie precipites ſuprubicundi.

¶Signa miſericordis.24.

MIſericordes ſunt quicunq; ſunt albi coloris:et puri:⁊ habent oculos quaſi cum quadam lipitudine:⁊ nares deorſum diſtantes : et ſemper plorant iſti tales:et amatores ſunt mulierum ⁊ generatiui fœminarum ⁊ circa mores interrogantium:ſemper commemoratiui et bene nati calidi:horũ aũt ſigna dicta ſunt.Miſericors eſt ſapiens ⁊ timidus ⁊ ornatus:immiſericors eſt indiſciplinatus ⁊ inuerecundus.

¶Qui ſunt boni ad comedẽdũ. Signa voracis.25.

BOni ad comedendum ſunt hi quibus id quod ab vmbilico ad pectus maius eſt:aut quod exinde eſt vſq; ad collum.

¶Signa luxurioſi.26.

QUi eſt albi coloris ⁊ piloſus rectis capillis ⁊ groſſis ⁊ nigris in corpora piloſa:oculus pinguis ⁊ inſanus.

¶Somnolenti ſigna.27.

AMatores autem ſomni ſunt qui habẽt ſuperiora maiora ⁊ calidi et habent carnem boni habitus:⁊ pili circa ventrem.

¶Signa rememoratiui 28.

QUi habent ſuperiora maiora ⁊ curuiora ⁊ carnoſiores : ſunt memores.

¶De ſignis particulariter.29.

VIdetur aũt mihi aĩa ⁊ corpus cõpati adinuicẽ:⁊ aĩe habit⁹ alterat⁹ ſiĩ alterat corporis formã:⁊ iterũ for̃a corporis alterata ſiĩ alterat aĩe habitũ.Qm̃.n.aĩe eſt triſtari et letari manifeſtũ eſt q̃ triſtes obſcure faciei ſunt.gaudentes autẽ hilaris.ſiquidẽ igit̃ adhuc aĩa diſſoluta forma q̃ eſt in corpore exiſtente cõtingit diſſolui:ſiquidẽ ⁊ ita aĩa ⁊ corp⁹ cõpatiunt̃ nõ tñ ↄferentes adinuicẽ.nũc aũt manifeſtũ q̃ vtrũq; vtriq; ↄſequitur:maxime quidez igit̃ ex hoc manifeſtũ fiet.Mania vr̃ eẽ circa aĩam:⁊ medici medicinis purgãtes corpus dietis vtẽtes i ipſis pmutãt aĩam a mania:curationibus aũt corp⁹ ⁊ ſiĩ corporis forma ſoluitur:⁊ aĩa a mania permutat̃:qm̃ q̃dez vtraq; ſoluunt̃ palã:qm̃ cõferunt adinuicẽ.manifeſtũ aũt ẽ q̃ ṽtutibus aĩe ſiĩes corporis forme fiũt.q̃re erũt oĩa ſiĩia in aĩalib⁹ eiuſdẽ cuiuſdã declaratiue

multa aũt aĩalia ſunt ⁊ opant. he q̃dẽ ꝑprie paſſiones vniuſcuiuſq; ſexus
aĩaliũ ſunt: alie vero cões in ꝑprijs eiꝰ opibꝰ aĩe ꝑprie paſſiões ẜm corpꝰ.
in communibus aũt cões: cõmunes quidem ſunt iniuria ⁊ que eſt circa ve
nerea extenſio: lateratarum ⁊ vilium: communis eſt iniuria. porcorum et
aſinorum habitus qui eſt circa venerea maſticando coeunt. propriũ aũt
eſt: in canibus quidem contumelioſum: in aſinis aũt triſte. Qualiter q̃dem
igitur commune quidem ⁊ proprium cõuenit diſtingui: dictum eſt: opꝰ eñ
eſt multa conſuetudine ſi aliquis debet eſſe in ea ſufficiens ad dicẽduʒ ſin
gula de his: quoniam enim ea que videtur in corporibus dicũtur referri
ad ſimilitudines que fiunt ab animalibus: ⁊ ab actibus: ⁊ ꝑprie quidem
alie a caliditate ⁊ frigiditate fiunt. Sunt enim horum quedam apparen-
tium in corporibus parua differentia vtentia: ⁊ eodem nomine appella-
ta: vt pallores qui ſunt facti a rumoribus et a laboribus. ipſi enim eodem
nomine vtuntur: et differentiam paruam habeant adinuicem. parua autẽ
differentia exiſtente non facile eſt cognoſcere: ſed ex conſuetudine forme
apparentem quidem aſſumere conuenientiam. Eſt autem optimus modꝰ
et velox qui eſt ab apparente conuenientia ⁊ contingit. Ita eodẽ mõ vtẽtẽ
multa cognoſcere: ⁊ nõ ſolũ vlr̃ vtile eſt: ſed ad electionẽ ſignorum ſingula
riũ electorꝝ: ⁊ dicere opʒ talem vt q̃d eligitur: vult. Amplius aũt ẜm electio
nem ſignorꝝ: ⁊ ſyllo vti quo opus eſt: niſi vtiq; contingat adiungentes et
conuenientibus conuenientia: vt ſi inuerecundus erit ⁊ paruiloquꝰ: ⁊ fur
vtiq; erit ⁊ illiberalis: ⁊ fur quidem contingens in verecundiam et parui-
loquum illiberalis: in talibus quidem igitur vniuſcuiuſq; oportet hoc mõ
ẜm conueniẽtiã fieri ſciam. nũc aũt primũ tentabo gña aĩaliũ diſtinguere
⁊ que ipſorꝝ cõtingit permutari adtendendũ fortia ⁊ timida: ⁊ iuſta ⁊ iniu
ſta. Diſtinguendũ aũt aĩaliũ genus in duas formas: in maſculinã ⁊ in fe-
mininã adiungẽtẽ paſſiones cõuenientes vnicuiq; forme. Sunt. n. ſilia q̃
conantur nutrire ferarum manſuetis magis: ⁊ molliores ẜm animas femi
ne maribus ſunt: minus autem fortes: verum nutrimenta ⁊ aſſuetudinem
manuum recipientes magis: quare exiſtentes tales erunt alicubi minus
iracunde maribus. Manifeſtum autem hoc ex nobis alicui eſt: quoniam
cum ira vincimur difficulter prudentes: et maxime fortes ſumus ad nihi-
lum veniendum: ferimur autem ad cogendum ⁊ operandum ad quod ira.
Mouetur autem mihi et magis vel mali: aut operatiua fieri femina maſcu
lis et preualentiora et minus defenſiua. Femine quidem igitur et que cir
ca nos nutriuntur: ⁊ valde alicubi manifeſta ſunt: que vero ſunt circa ſiluã
omnes confitentur paſtores ⁊ venatores: quia talia ſunt qualia dcã ſunt.
At vero et hoc manifeſtum eſt quod ſingularium in vnoquoq; genere fe-
mina mare minoris capitis ⁊ anguſtioris faciei: ⁊ ſubtilioris colli ⁊ pecto
ra imbecilliora habent. et paruarum coſtarum ſunt. Anchas autem et co-
xas magis carnoſas maribus: genua mollia: ⁊ crura ſubtilia habẽt: pedes
vero pulchriores et formaʒ totiuscorporis molliorem magis q̃ fortiorẽ.
Minus neruoſa autem ſunt ⁊ molliora: vtentia humidioribus carnibus:
maſculina vero his omnibus contrariam habent naturam. verum fortior
et iuſtior eſt genere. Que vero femine timidior et iniuſtior: his ita ſe ha-
bentibus videtur leo omnium perfectiſſimũ in aſſumendo maris formaʒ.

¶ De leone qui pro mare ſumitur hic. 2o.

LEo enim habens os bene magnum: faciem aũt quadratã non valde
oſſeam: ſuperiorem mãdibulã nõ preextantẽ: ſed equalr̃ pendentem
deorſum: naſum aũt magis groſſum q̃ ſubtilẽ: oclos charopos 2ca

nos nõ valde rotũdos:neq; valde ꝓtenſos:magnitudinẽ vero moderatã: ſupciliũ bene magnũ:frontẽ q̃dratã:ex medio ſubcõcauã ⁊ ad ſupercilia autẽ ⁊ naſum ſub fronte ſicut nubes ſuperſtat:ſupius aũt fronte iuxta naſum hꝫ pilos inclinatos:caput moderatũ:collũ bone lõgitudinis groſſum innodatũ:hꝫ crines flauos:neq; valde criſpos:que ſunt circa iuncturam ſpatularũ bñ ſpacioſa magis q̃ cõiuncta:ſpatulas fortes ⁊ pectus iuuenile: et metaphrenon latum bene dorſatũ. Anche non carnoſe ⁊ coxe:crura fortia ⁊ neruoſa:balen iuuenilem:⁊ totũ corpus articulatũ ⁊ neruoſum:neq; valde humidũ. Ambulat aũt tarde magnifice trãſiens:⁊ mouẽs ſe in ſpatulis quãdo ambulat. Talis enĩ eſt ſm ea que ſunt circa corpus:que aũt circa aĩam datiuum ⁊ liberale:magnanimum ⁊ amatiuum victorie:⁊ manſuetum iuſtũ ⁊ amatiuum cum quibus aſſociabitur.

De pardali pro femina.

Pardalis autẽ fortibus eſſe viſis feminee forme eſt magis q̃ nunc ſecũdum crura. His autem cooperatur ⁊ aliquod opus fortitudinis operatur. Eſt enĩ habẽs faciem paruam:os magnum:oculos paruos: albos:concauos:ipſos enim ſuperficiales:frontem longam:aures rotundas magis q̃ planas:collum longum valde ⁊ ſubtile:pectus non amplum ⁊ longum dorſum:anchas carnoſas ⁊ coxas:que vero ſunt circa ilia ⁊ ventrem leuia ⁊ magis. Color autem varius ⁊ totum inarticulatum eſt ⁊ immẽſuratũ. Forma autem corporis talis eſt:in his que ſm animã prauum eſt ⁊ fictiuũ:⁊ olno dicere ⁊ doloſum. Alalĩũ autẽ que videntur forti couenientia ⁊ aſſumpta aĩalia maſculine forme ⁊ feminine dicta ſunt. Alia autem qualia ſunt facile eſt vtiq; pertranſire. Quecũq; aũt ad phyſionomizandũ conſpicere cõtingit ab animalibus in electione ſignorum dicetur. Electio autẽ ſignorum que eſt ſm homines ſic accipitur.

De pedibus.32.

Quibuſcũq; pedes bene nati ⁊ magis articulati ⁊ neruoſi fortes ſunt ſm ea que ſunt in anima. reducentur ad maſculinum genus. Quicunq; autem pedes paruos ſtrictos ⁊ inarticulatos habent:delectabiles autem videre ꝙ fortiores molles ſunt ſecundum ea que ſunt in anima: referuntur ad femininum genus. Quibus pedũ digiti curui:inuerecundi: ⁊ q̃bus vngues curui:referuntur ad aues curuorum vnguium. Quibus pedum digiti coniuncti ſunt ſtercoroſi:referuntur ad ortycas ſtrictorum pedum latuum.

De cauillis pedum.

Quibuſcunq; ea que circa cauillas ſunt neruoſa ⁊ articuloſa: fortes ſunt ſecundum animam:referuntur ad maſculinum genus. Quicunq; autem ſunt carnoſi circa cauillas:⁊ inarticulati: molles ſm animam referuntur ad femininum genus.

De cruribus.34.

Quicunq; crura habent articulata ⁊ neruoſa ⁊ formantia:fortes ſunt:ſm animã referunt ad maſculinum genus. Quicunq; crura ſubtilia neruoſa hñt:luxurioſi. referuntur ad aues. Quicũq; crura ſuperflua habent ⁊ ſint parum dirupta:odibiles ⁊ inuerecundi. referuntur ad apparentem decẽtiam. Qui ſunt ſm genua ſubtiles:tumidi. ⁊ referuntur ad ſuperapparentem cõuenientiam.

De coxis.35.

Quicunq; habent coxas oſſeas ⁊ neruoſas: fortes ſunt referuntur ad maſculinum genus. Quicunq; hñt coxas carnoſas ⁊ oſſeas: molles ſunt:et rferuntur ad femininum genus.

¶De pectine.36.

Quicunqȝ pecten oſſeū acutum habēt:ſunt fortes:quicūqȝ carnoſuȝ ⁊ pinguē habēt:molles.Quicūqȝ aūt ſm modicā carnem ſicut deſic catam:mali moris ſunt.referunt ad ſimias.

¶De lumbis.37.

Quicūqȝ aūt bn̄ lūboſi ſunt:amatores ferarū.referunt ad canes ⁊ leones.videbit vtiqȝ aliqͥs ⁊ canes valde venatores lumboſos eſſe.

¶De ventre.38.

Quibuſcunqȝ aūt ea q̄ ſunt circa ventrē pinguia bene fortes:referuntur ad maſculinum.Quicunqȝ aūt nō pingues:molles.referunt ad apparentem conuenientiam.

¶De ſpina vel dorſo.39.

Quicunqȝ aūt ſpinā magnam ⁊ bene fortem habent:fortes ſunt anima:referunt ad maſculinum.Quicunqȝ autem ſpinam ſtrictā ⁊ imbecillem hn̄t:molles.referuntur ad femininum.

¶De coſtis.40.

Quicūqȝ aūt bn̄ coſtati:fortes ſunt ſm aīam:referunt ad maſculinū genus.Quicūqȝ aūt ſunt nō bene coſtati:molles ſunt:ſm aīam referunt ad femininū genus.Quicūqȝ ex coſtis circūducti:timidi ſunt: ſicut inflati loquaces:⁊ ſtultiloqui.referunt ad boues:aut ranas.

¶De vmbilico.41.

Quicūqȝ aūt maius hn̄t qđ ab vmbilico vſqȝ ad extremū pectoris:q̄ qđ eſt ab extremitate pectoris:vſqȝ ad collū:voraces ⁊ inſenſibiles. voraces quidē q̄ ventrē magnū habēt quo appetunt cibum.inſenſibiles aūt q̄ anguſtum locum habēt ſenſus:repleti forti odoratione in recipiendo cibum:ita ꝙ ſenſus infirmos habent propter repletionem ciborum magis q̄ indigentiam.

¶De pectore.42.

Quicunqȝ aūt pectus magnum habent ⁊ articulatum:fortes ſunt:ſm animam referuntur ad maſculinum.

¶De methaphrenon.43.

Quicūqȝ autē methaphrenon habēt magnum ⁊ bene carnoſum ⁊ articulatum:fortes ſunt ſm aīam.referunt ad maſculinum.Quicunqȝ autem imbecille ⁊ non carnoſum ⁊ inarticulatū:molles ſunt ſm animam.referunt ad femininum.

¶Ad idem.44.

Quicūqȝ aūt methaphrenō curuū hn̄t valde:muſculi ad poſt cōcurrētes mali moris ſunt:referunt ad apparentē ꝯuenientiā:q̄ pereūt ad anteriora deferentia videri.Quicūqȝ aūt methaphrenon eminens hn̄t chayni ⁊ nō intelligētes referunt ad equos.qm̄ aūt neqȝ curuū vehementer opȝ eſſe neqȝ cōcauū methaphrenō querendū:bene nati.

¶De muſculis.45.

Quibuſcūqȝ muſculi eminētes ⁊ ſpatule fortes ſunt:ſm animā referūtur ad maſculinum.Quibuſcunqȝ muſculi imbecilles ⁊ inarticulati molles ſunt ſm animam referuntur ad femininum.hoc dico que dixi de pedibus ⁊ coxis.

¶De ſpatulis.46.

Quibuſcunqȝ aūt ſpatule bene ſolute ſunt: liberales ſunt: ſm animā referuntur ad apparentem:q̄ cōuenit apparenti forme liberalitas. quibus vero difficulter ſolubiles cōuulſe:illiberales.referuntur ad apparentem conuenientiam.

¶ De his que ſunt circa clauē colli.47.

Quicūq; aūt ea que ſunt circa clauē colli bene ſolubilia ſenſerint non bene ſolubilibus exiſtentibus circa clauem facile mobilem motum ſenſuum recipiunt. Quibus vero circa claues concluſa ſunt: inſenſibiles: difficulter enim inſolubilibus exiſtentibus his que circa clauem impotentes ſunt recipere motum ſenſuum.

¶ De collo.48

Quicūq; aūt collū groſſum habent fortes ſunt ſm animā referuntur ad maſculinū. Quicūq; aūt hñt ſubtilē imbecilles ſunt. referuntur ad femininum. Quibuſcumq; collum groſſum et carnoſum: iracundi: referuntur ad iracundos tauros. Quibuſcūq; aūt eſt bene magnum non valde groſſum: magnanimi referuntur ad leones. Quibuſcumq; eſt longum ſubtile: timidi ſunt. referuntur ad ceruos: quibus enim breue valde: doloſi ⁊ inſidiatores: referuntur ad lupos.

¶ De labijs.49

Quibuſcunq; aūt ſunt labia ſubtilia ⁊ in extremitatibus relarata qđ ſuperius labium ad inferius protendatur ad coniunctionem labiorum: magnanimi ſunt. referuntur ad leones: videbit vtiq; aliquis hoc ⁊ in magnis ⁊ fortibus canibus quibus labia ſubtilia dura circa dentes caninos ſupereminētes. qui ita habent nobiles: referuntur ad ſues: qui autem groſſa labia habent ⁊ ſuperius inferiori protendens fatui. referuntur ad aſinos. Quicūq; autem ſuperius labium ⁊ gingiuas preeminentia habēt: amatores ſunt contumeliarum. referuntur ad canes.

¶ De naſo.50.

Quicunq; aūt naſum extremum groſſum habent: rathmi ſunt id eſt facile animum habent ad concupiſcendum. referuntur ad boues. Quicunq; autem naſum in extremitate groſſum habent: inſenſibiles ſunt. referuntur ad ſues. Quicunq; autē naſum extremum acutū habent difficulter: iraſcibiles ſunt referuntur ad canes. Quicunq; autem naſum habent rotundum ⁊ obtuſum: magnanimi. referuntur ad leones. Quicunq; naſum extremum ſubtilem habent: articulares: qui habent a fronte mox curuum inuerecundi ſunt. referuntur ad coruos. Quicunq; autem aquilinum habent inarticulatum in fronte: magnanimi: referuntur ad aquilam. Quicunq; autem naſum concauum habent: frontem rotundam: ⁊ rurſum eminens rotundum. luxurioſi: referuntur ad gallos. Quicunq; autē ſimum: luxurioſi. referuntur ad ceruos. Quibuſcunq; autem nares ſunt aperte iracundi referuntur ad paſſionem que fit in ira.

¶ De facie.51.

Quicunq; faciem carnoſam habent rathmi. i. facile concupiſcibiles ſunt: referuntur ad boues. Quicunq; faciem macilentam habent: ſolliciti. Quicunq; autem carnoſam: timidi: referuntur ad aſinos ⁊ ceruos. Qui valde paruam habent: puſillanimi: referuntur ad gatum ⁊ ſimiam. Quibus facies magna: tardi. referuntur ad aſinos ⁊ boues: quoniam neq; paruam neq; magnam oportet eſſe. medius habitus vtiq; horum erit conueniens. Quibus autem facies videtur paruifica: illiberales ſunt: referuntur ad apparentiam.

¶ De oculis.52.

Quibus autē ab oculis tanq; lippitudines dependent: amatores vini ſunt. referuntur ad paſſionem. Eſt enim vehementer cadens: quoniam oculorum lippitudines eminent amatores ſomni. referuntur ad paſſionem: quia ex ſomno ſurgentibus dependēt que ſunt in oculis. Quicūq;

oculos paruos habent:puſillanimi:referuntur ad apparentiam ⁊ ſimiaꝫ. Quicunqꝫ vero habent oculos magnos.referuntur ad boues :igitur bene natum oportet neqꝫ magnos:neqꝫ paruos habere oculos.Quicunqꝫ autē concauos habent.malitioſi reducuntur ad ſimiam.Quicunqꝫ habent oculos eminentes:fatui.referuntur ad apparentiam:et aſinos:quoniaꝫ neqꝫ eminentium oculorum:⁊ neqꝫ concauorum oportet eſſe:medius vtiqꝫ habitus dominabitur.Quicunqꝫ autem parum concaui:magnanimi.referūtur ad leones.quibus in plus:manſueti.referuntur ad boues.

¶De fronte.53.

Quicunqꝫ frontem paruam habent :indiſciplinales. referuntur ad ſues.Quicunqꝫ habent magnam valde:tardi referuntur ad boues. Quicunqꝫ rotundam:inſenſibiles:referuntur ad aſinos.Qui autem longam ſuperficiem:inſenſibiles.referuntur ad canes.Quicunqꝫ quadratam et moderatam tamen frontem habent:magnanimi.referuntur ad leones. Quicunqꝫ autem tenſam habent:adulatores.referuntur ad paſſioneꝫ que fit.Quicunqꝫ autem obnebuloſam.audaces.referuntur ad taurum ⁊ leonem.Videbit vtiqꝫ aliquis in canibus:quando canes blandi ſunt valde: quietam frontem habent.Quando autem connebuloſus eſt habitus: audaciam ſignificat:tranquillitas autem adulationem:medius habit⁹:vtiqꝫ horum bene decentem ſe habet.Quicunqꝫ triſtem habent frontem : meſti ſunt.referuntur ad paſſionem:quoniam meſti triſtem habent facieꝫ. Qui autem obſcuram et dimiſſam:planctiui ſunt.referuntur ad paſſiones : qꝫ planctiui dimiſſi ſunt.

¶De capite.54.

Quicunqꝫ autem habent magnum caput:ſenſitiui.referuntur ad aſinos.Qui habent capita pineata:inuerecundi.referuntur ad habētes vngues curuos

¶De auribus.55.

Quicunqꝫ aures paruas habent:ſimiales ſunt.Quicunqꝫ autem magnas:aſinini.Videbit vtiqꝫ aliquis et canum obtunos moderatas aures habere.

¶De coloribus.56.

Quicunqꝫ autem ſunt valde nigri:timidi .referuntur ad egyptios ethiopes.Albi autem valde timidi ſunt referuntur ad mulieres. Color autem qui confert ad fortitudinem:eſt medium horum oportet eſſe.Flaui boni animi ſunt referuntur ad leones. Rubei.valde aſtuti. referuntur ad vulpes.Pallidi colore:timidi ſunt.referuntur ad paſſionem que fit ex timore.Qui autem ſunt mellei coloris:deſiccati ſunt ⁊ frigidi:frigida mobilia difficiliter mobilibus exiſtentibus his que iuxta ſuum corpus : erunt vtiqꝫ tardi. Quibus color rubeus eſt : acuti ſunt : quia omnia que ſunt ſecundum corpus a motu calefacta erubeſcunt. Quibus color flammeus eſt:manifeſti:quia ea que in corpore vehementer calefacta flammeum colorem habent.Qui autem ſunt extreme calefacti : manifeſti vtiqꝫ ſunt.Quibus autem eſt flammeus color ſuper ea que ſunt circa pectus difficulter iraſcibiles ſunt referuntur ad paſſionem.Iratis namqꝫ ſuꝫ peraccenduntur ea que ſunt circa pectus.Quibus auteꝫ ea que ſunt circa collum ⁊ tempora vene diſtenſe ſunt : difficulter iraſcibiles.referuntur ad paſſionem:quia iratis hec accidunt.Quibus facies ſupererubeſcens eſt : verecundi ſunt referuntur ad paſſionem:quia verecunditatis ſupererubeſcit facies.Quibus gene ſupererubeſcunt:ebrij:vel amatores vini ſunt referuntur ad paſſionem:quia ebrijs ſupererubeſcūt gene.Quib⁹ aūt ocli

ſupererubeſcunt:egreſſiui ab ira.referuntur ad paſſionem:quia his qui ab ira ſunt egreſſiui:erubeſcunt oculos. Quibus autem oculi valde nigri:timidi:niger autem color valde viſus eſt timiditatē ſignificare. Qui autem non ſunt valde nigri ſed declinantes ad flauum colorem:boni animi ſunt. Quibus autem oculi glauci aut albi:timidi ſunt.viſus eſt albus color timiditatem ſignificare. Qui autem non ſunt glauci:ſed charopi:boni animi ſunt.referuntur ad leones ⁊ aquilas. Quibus binoſi maniati ſunt.referuntur ad capras. Quibus autem ignei:ſunt inuerecundi.referuntur ad canes. Qui autem oculos diſcoloratos habent:⁊ turbatos:timidi.referuntur ad paſſionem:quia qui timuerunt pallidi fiunt colore non equaliter. Quicunqꝫ oculos lucentes habent:luxurioſi.referuntur ad coruos ⁊ gallos.

De piloſitate tibiarū ⁊ aliarum particularum. 57.

Quicunqꝫ habent tibias piloſas:venerei ſunt.referuntur ad hyrcos. Quicunqꝫ autem ea que ſunt circa pectus ⁊ vētrem valde piloſa habent:nunqꝫ in eiſdem perſeuerant.referuntur ad aues: quia hec:et pectus: et ventrem valde piloſum habent. Quicunqꝫ pectora habent valde nuda: vel non piloſa: inuerecundi ſunt.referuntur ad mulieres. quoniam igitur non oportet valde piloſa eſſe neqꝫ nuda. Quicunqꝫ muſculos ſpatularū piloſos habent: nunqꝫ in eiſdem perſeuerant.referuntur ad aues. Quicunqꝫ dorſum vel ſpinam habent piloſam valde inuerecundi ſunt.referuntur ad beſtias. Quicunqꝫ autem collum retro piloſum habent liberales ſunt.referuntur ad leones. Quicunqꝫ autem mentum habent acutum:boni animi.referuntur ad canes. Quicunqꝫ habent ſupercilia ſimul:triſtes ſunt.referuntur ad ſimilitudines paſſionis. Quicunqꝫ ſupercilia diuulſa habent ante naſum:et diuulſa vſqꝫ ad tempora:fatui ſunt. referuntur ad porcos. Qui erectos pilos habent in capite:timidi:referuntur ad paſſiones:quia timentes facti eriguntur vel erigent. Quicunqꝫ capillos vehementer criſpos hābent:timidi.referunt̄ ad paſſiones:quoniam igitur rigentes ⁊ vehementer criſpi timiditatem ferunt. Qui in extremitate ſunt criſpi:ad bonum animum referuntur. Quicunqꝫ autem frontē quod eſt ante caput eleuatum habent:liberales ſunt.referuntur ad leones. Quicunqꝫ caput oblongum habent:⁊ capillos ad frontem iuxta naſum liberales:referuntur ad decentem apparentiam.

De allatione manuum. 58.

De manus ⁊ cubiti ⁊ brachij motu idem refertur. Quicunqꝫ muſculis ſpatularum rectis tenſis:gallinationes referuntur ad equos. Qui ſpatulis mouentur curui:ſunt ſapientes.referuntur ad leones. Quicunqꝫ autem pedibus peruerſis ambulantes ⁊ cruribus femininis.referūtur ad mulieres. Quicunqꝫ autem corporibus circuntorquentes ſe ⁊ fricantes ſc:adulatores ſunt. referuntur ad paſſiones. Inclinati autem ad dextram in ambulando timidi ſunt.referunt̄ ad apparentem decentiam. Quicunqꝫ habent oculos bene mobiles:acuti rapaces.referunt̄ ad ancipitres. Quicunqꝫ palpebrizant:timidi.qui in oculis primi mouētur.qui oculos frequenti tempore mouentes tincturam albuginis in oculo intellectiui. Si enim alicui notio vehementer fiat in ea ⁊ viſus.

De voce. 59.

Quicunqꝫ magna vociferāt grauiter:iniurioſi referuntur ad aſinos. Quicūqꝫ aūt.vocāt a graui incipiētes ⁊ finiūt in acutū:iracūdi ⁊ plāctiui.referunt̄ ad boues ⁊ ad decētiā vocis. Quicūqꝫ aūt vocib⁹ acutis et mollibus ruptis loquunt̄:timidi.referuntur ad mulieres ⁊ ad decentiam.

Quicunq; grauiter vocant: magiſtri non perplexiui. referuntur ad fortes canes ⁊ decentiam. Quicunq; molle ſine tenſione vocant: mãſueti referunt ad oues. Quicunq; vocãt acute ⁊ fortiter: iracundi. referuntur ad capras.

¶ De paruis corpore ⁊ magnis. 60.

Parui valde acuti ſunt: motu enim ſanguinis paruum locum cõtinẽte ⁊ motus velociter valde accedunt ad ſapere. Qui autẽ ſunt valde magni: tardi ad proficiendum: motu enim ſanguinis magnum locum continente: motus tarde accedunt ad ſapere. Quicunq; autem paruorum ſiccis carnibus vtentes ſunt autem ⁊ caloribus: aut per caliditatem corporibus ſuperfluunt: nihil perficiunt. Exiſtente enim in paruo moto ⁊ veloci ꝓpter igneum nunq̃ finem idem eſt ſapere: ſi aliud in aliud prius q̃ ꝙ ſuperficiat. Quicunq; magnorum humidis carnibus vtentes autem ⁊ calore per frigiditatem: non permittit aliquid accedẽs ad ſapere. Quicunq; autem paruorum ⁊ humidis carnibus vtentes ⁊ caloribus propter frigiditatem: fiũt perfectiui. Exiſtente enim motu in puero difficiliter mobile cõplexionis commenſurationem prebuit primum perficere. Quicũq; magnorum duris carnibus vtentes ſunt ⁊ caloribus per caliditatem fiunt perfectiui: ⁊ ſenſitiui: ⁊ magnitudinis ſuperabundantiam carnium, caloris caliditas acquiſiuit: quia commenſuratum eſſe ad perficiendum. Excedentia igitur corporum magnitudinibus aut paruitudinibus deficientia ſint continentia: perfectiua ſunt: ⁊ ſicut imperfecta dictum eſt media natura horũ ad ſenſus, optima et perfectiſſima: quibus vtiq; ſupponitur ⁊ debentia ſentire moderatam oportet eſſe magnitudinem.

¶ De commenſuratis vel incommenſuratis. 61.

Incommenſurati aſtuti vel doloſi. Menſurati vtiq; erunt et fortes. Relationem autem commenſurationis ad corporum bonam motionem ⁊ bonam natiuitatem reducendum: ſed non ad formam muſculi: ſicut in principio dictum eſt bene ſe habet: aut ⁊ omnia ſigna quecunq; predicta ſunt referre ad apparentem conuenientiam ⁊ in maſculum ⁊ in feminã. Hec enim perfectiſſima diuiſione diuiſa ſunt: ⁊ demonſtratum eſt maſculus ⁊ femina iuſtior ⁊ fortior: ⁊ vniuerſaliter dicere melior. In omni autem electione ſignorum alia alijs ſignis magis declarãt manifeſte ſubiectum. Manifeſtiſſima autem que in principaliſſimis locis fiunt. principaliſſimus autem locus eſt qui eſt circa oculos ⁊ frontem ⁊ caput ⁊ faciem. Secundus autem qui eſt circa pectus: ⁊ ſpatulas: conſequenter circa crura ⁊ pedes. que autẽ circa ventrem minime. Omnino autem dicere iſta loca manifeſtiſſima ſigna prebent: in quibus ⁊ ſapientie plurime ſuperappar[illegible]tia fit.

¶ Finis Libri Ariſtotelis de phyſionomia: nup[illegible]rime priſtino candori reſtitutus. Lugduniq; per Solertem virũ Jacobũ myt impreſſus. Sumptibus autem honeſtorum dominorum Scipionis de Gabiano: et fratrum. Anno ſalutiferi partus. M.D.xxx. Die. xxi. aprilis.

¶ Regiſtrum.

A B C D E F G H J K L M N O P Q R S T U X. Omnes ſunt quaterni: preter X qui eſt ternus.